

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 2 JUIN 1951 Շաբաթ 2 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6472-Նոր շրջան թիւ 1883

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Տարիներէ ի վեր պահանջներ կը ներկայացնէք Երեւանի, գիտնալով հանդերձ որ ի վիճակի չեն կատարելու :

— Մեր պարտականութիւնն է միշտ յիշեցնել: Ոչ միայն արդար իրաւունքներ, այլ եւ հիմնական տեսակէտներ պարզել, յանուն հայրենիքին բարօրութեան :

— Միեւնոյն ատեն պարտաւոր էք զանազանել ցանկալին եւ կարելին:

— Մենք երազատեսներ չենք, եւ կրնանք զանազանել կարելին ու անկարելին: Գիտենք թէ կան առաւելագոյն եւ նուազագոյն պահանջներ, ոեւէ իշխանութեան կամ հոսանքի համար:

— Ձեր կուսակցութիւնը հրաշքներ կը սպասէ, ամէն բան մէկ անգամէն պահանջելով: Անխընայ կը քննադատէք, առանց նկատի առնելու պարագաները :

— Կը թուի թէ հարեւանցի հետեւած էք մեր գրաւոր եւ բանաւոր պայքարին: Մէկդի դնելով պատահական վրիպումներ, Դաշնակցական մամուլին քննադատութիւնները հիմնուած են փաստերու վրայ: Անամէջ բաղձանքներ չէ որ կը յայտնենք, այլ տարիներով քննուած, հասունցած, բանաձեւերու վերածուած պահանջներ :

— Ազատութիւն եւ անկախութիւն կը պահանջէք, հողերու ամբողջացում, ներգաղթ, ապա երթեւեկ, լեզուի մաքրութիւն, հաւասար իրաւունքներ: Ո՞ր մէկը յիշեմ ...

— Եղերական ձեւեր մի' փորձէք, որպէսզի կարենանք իրար հասկնալ : Դաշնակցութիւնը որ եւ է պահանջ գրած ատեն բանաձեւերն ու հնարաւորութիւններն ալ կը պարզէ: Ազատութիւնը բնական, տարրական իրաւունքներ մըն է ոեւէ ժողովուրդի համար: Աշխարհի ամէնէն հզօր ուժն ալ չի կրնար կապտել զայն: Դուք մեզմէ առաջ երգած էք «Ազատն Աստուած»ը :

— Այսօր ալ կ'երգենք, բայց միեւնոյն ատեն չենք անտեսեր դժուարութիւնները: Պէտք է յարմարիլ պարագաներուն, օրուան պահանջներուն :

— Ուրեմն համբուրենք այն ձեռքերը որ անխնայ կը սրբեն միլիոնաւոր քաղաքացիներ, կը հարթեն բռնաբարոյ լուծի մը տակ, յանուն խորթ վարդապետութեան մը: Չէ՞ք տեսներ դէպքերու ընթացքը: Բոլոր ազգերը, մեծ թէ փոքր, կը դողան իրենց ազատութեան վրայ :

— Ի՞նչ կրնանք ընել հսկայական ուժերու դէմ: Չէ՞ք վախնար որ այս օրերն ալ փնտռենք :

— Ոեւէ ժողովուրդ, յետին գնչուն անգամ չի կրնար ապրիլ առանց ազատութեան, առանց սեփական հայրենիքի: Բռնակալները եթէ խելք ունենան, ինքնաբերաբար կը քանդեն շղթաները, որպէսզի ամէն ժողովուրդ ինք վարէ իր ճակատագիրը, ստեղծագործելով խաղաղութեամբ եւ բարօրութեամբ :

— Չէ՞ք ընդունիր որ ներկայ պարագաներուն մէջ անիրագործելի է հայրենի հողերու միացումը, ամբողջացումը: Մանաւանդ որ արեւմտեան Դաշնակիցները իրենց պաշտպանութեան տակ առած են Թուրքիան, ճակատ կազմելով Խ. Միութեան դէմ :

— Արգելքը յաւիտենական չէ : Եթէ քաղաքական դէպքերը այսօր կը դժուարացնեն ամբողջական Հայաստանի կազմութիւնը, այդ չի նշանակեր թէ պարտաւոր ենք յօրանջել եւ հառաչել կամ նահանջել: Իսկ ներքին սահմանե՞րը: Ինչո՞ւ չեն վերադարձներ ներկայ Հայաստանէն բռնի խլուած հողերը,— Ղարաբաղ, Նախիջեւան, Ախալքալաք եւ մնացեալը:

— Կ'ուզէք որ նորէն արիւնալի վէճե՞ր ծագին դրացիներուն հետ :

— Աւելորդ մտավախութիւն: Իրենք շատ լաւ գիտեն արդարութիւնը վերահաստատելու ձեւերը: Պարզապէս «դեկրէտ» մը եւ ամէն ինչ կը վերջանայ: Հայաստանի տարածութիւնը կ'ընդարձակուի: Բնակչութիւնը կ'աւելնայ: Մեր քաղաքական եւ տնտեսական վարկին հետ, երկրին ռազմագիտական ապահովութիւնն ալ կը զօրանայ :

— Հարկաւ բան մը գիտէ որ այդ հողերը անջատած են մեր հայրենիքէն :

— Ձեզի պէս «չէզոքները» միշտ ալ ձեւ մը կը գտնեն անպարտկելին պաշտպանելու , կոպիտ անարդարութիւններ չքմեղացնելու : Մահացումէ՞ղք է եա պահանջել բռնի յափշտակուած իրաւունք մը: Կուսակցական պայքա՞ր է : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒԵԼԸ ՕԳՆՈՒԹԵԱ՞Ն ԿԱՆՉԵՆՔ

Ֆրանսայի ազատագրութեան առաջին օրերուն, երբ ամերիկեան զօրքը Փարիզ հասաւ, հայ զինուորներ ալ ողջունեցինք: Ինչպէս եւ Հայուհիներ, իբրեւ կամաւոր կամ գրասենեակի պաշտօնեայ :

Առաջին հանդիպումները տեղի ունեցան ժամուն դուռը: Յետոյ՝ ընտանեկան յարկերու տակ:

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, առաջին հարցումս եղաւ — Հայերէն գիտէ՞ք:

Ընդհանրապէս վարվռուն, շատեր կը կմկմային այս հարցումին առջեւ :

— Այո, շատ չէ, քիչ ...

Եւ կը լսէինք պատկերազարդ բացատրութիւններ, ամերիկեան շեշտով.

— Մէկ հարիւր եւ յիսուն հոգի ենք: Ունինք օփիսըր, մէճըր ...

Օր մը մանաւորապէս հարցաքննեցի մէկը, որ բաւական լեզուանի էր:

— Ո՞ւր սորվեցուց այս հայերէնը :

— Մայրիկս: Աւելը ձեռքը՝ կը սպառնար զարնել, եթէ հայերէն չսորվէի: Երբեմն կը զարնէր ալ: Այսպէս թէ խօսիլ սորվեցայ եւ թէ կարդալ - գրել :

Այս պատմութիւնը կ'իյնայ միտքս, երբ կը տեսնեմ պատանիներ եւ երիտասարդներ, որոնք խոյս կուտան «հայկականութենէ»: Ոչ միայն հայերէնի դասերէն, այլեւ որեւէ ձեռնարկէ :

Երեւակայեցէք որ գաւառի մէջ անգամ աղջիկներ են երգչախումբերու անդամները եւ արտասանողները (Լիոն, Տէսին, Վիէն): Տեղ մը ամբողջովին, այլուր՝ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ:

Անշուշտ ուրախալի է որ հայկական շունչով կը մեծնան վաղուան մայրերը :

Իսկ մանչե՞րը: Չէ՞ որ անոնք ալ վաղուան հայրերը պիտի դառնան , եթէ «սամպա»ն եւ «ռումպա»ն կերած չըլլան իրենց գլուխը:

Ի՞նչ ընենք որ խելքի գան, հայերէն սորվին եւ հայութեան հետ կապուին :

Օգնութեա՞ն կանչենք մայրիկներուն օրհնեալ աւելը ... ՎԱՀԷ

Մայիս 28ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ (ՇԱԲԱԹ), ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, Ե. ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ: (Մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ (ՇԱԲԱԹ), ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ, Variétés Casino, հովանաւորութեամբ Գ. Տէֆէճի : (Մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ):

Մահ տկն. Վերժին Քէօլէեանի

Nice - Matinի Յունիս 1ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք Տիկին Վերժին Քէօլէեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Վիլֆրանշ, իր բնակարանին մէջ (Քասթէլ Ֆլօրիա), յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Հանգուցեալը, 79 տարեկան, տարիներէ ի վեր հաստատուած Քոթ տ'Ազիւր, բոլորին համարումը կը վայելէր եւ հանրածանօթ էր իր բարեգործութիւններով :

Մեր ցաւակցութիւնները իր ազգականներուն որոնք Անգլիա կը բնակին:

Նոյն թերթէն կը տեղեկանանք թէ հանգուցեալին մարմինը Մանչէսթըր փոխադրուելով, յուղարկաւորութենէն վերջ պիտի ամփոփուի ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ՄԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Կրընոպլի Le Dauphiné Libéré թերթին Վալանսի աշխատակիցը եւ մեր բարեկամը, Charles Lienard, ստացած է Պատուոյ Լեգէոնի խաչը, ի վարձ իր հայրենասիրական ծառայութեանց :

Գ. Լիէնար մեծարժէք մտաւորական մըն է որ շատ կանուխէն (15 տարեկանին) սկսած է աշխատակցիլ տեղական մամուլին: Եղած է խմբագիր Le Petit Dauphinéի: Քննական միտք, իր վերլուծումներուն մէջ ունի ճշգրիտ դիտողութիւններ եւ գիւրասահ ոճ: Միեւնոյն ատեն նուրբ գրագէտ մըն է : Գրած է «Le Temoin», «Le mal qu'une femme t'a fait», «Dix filles dans un pré» վէպերը :

Շքանշանի յանձնումի արարողութեան ներկայ եղած են բազմաթիւ ականաւոր անձնաւորութիւններ, ինչպէս եւ Տրոմի նահանգապետը, որ ճառ մը խօսած է այս առթիւ :

Չորսերու ժողովը Յուլիս 3ին

ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱՊԱՀ ԿԵՐՈՒԱՅ

Արեւմտեան երեք պետութիւնները, Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները Եչ. օր Գ. Կրոմիքոյի յանձնեցին այն ծանուցագիրը, որով կ'առաջարկեն չորս արտաքին նախարարները ժողովի հրաւիրել Յուլիս 23ին, Ուաշինկթընի մէջ : Ծանուցագիրը միեւնոյն ատեն յանձնուեցաւ Խ. Միութեան, Մոսկուայի դեսպաններուն միջոցաւ:

Այս ծանուցագրին յանձնումը չի նշանակեր թէ վերջացած է չորս փոխանորդներուն ժողովը Փարիզի մէջ. այլ կ'ապացուցանէ թէ սպառած է արեւմտեան պետութեանց համբերութիւնը, իբրեւ հետեւանք անվերջ վիճաբանութեանց որոնք կը տեւեն 13 շաբաթէ ի վեր, վերջնական օրակարգը պատրաստելու համար :

Չորս փոխանորդներու Եչ. օրուան նիստին մէջ (64րդ), Գ. Կրոմիքօ հանդարտութեամբ ստացաւ ծանուցագիրը եւ կարգ մը անճշդութիւններ մատնանշելով, խոստացաւ Մոսկուա ղրկել: Այս յայտարարութեան վրայ նիստը յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան, սպասելով Խ. Միութեան պատասխանին:

Երեք պետութիւնները առանձին ծանուցագիրներ խմբագրած են, բայց բոլորն ալ միեւնոյն բովանդակութիւնն ունին: Կ'առաջարկեն Յուլիս 23ի ժողովին մէջ քննել օրակարգին մանրամասնութիւնները, նկատի առնելով երեք բանաձեւերէն մէկը: Իրենց կարծիքով, բաւական համաձայնութիւն գոյացած է չորս փոխանորդներու ժողովին մէջ, կարելի դարձնելու համար չորս արտաքին նախարարներուն ժողովը: Խ. Միութեան կը մնայ յայտնել թէ ո'ր բանաձեւը կը նախընտրէ: Երեք պետութիւններն ալ կը շեշտեն թէ անհրաժեշտ է արտաքին նախարարներու ժողովը, ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը:

Իրազեկներու կարծիքով, Փարիզի մէջ գոյացած համաձայնութեանց հիման վրայ, կարելի է քննել Գերմանիոյ ապազինման, Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին, Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ դաշնագիրներու բռնաբարման, Թրիէսթէի հարցին եւ ապառազինութեանց կրճատման խնդիրները: Գլխաւոր դժուարութիւնը այն է որ Խ. Միութիւնը կը պահանջէ օրակարգ անցընել նաեւ Ատլանտեանի դաշինքը, ինչպէս եւ Եւրոպայի ամերիկեան խարիսխներուն խնդիրը: Երեք դաշնակիցները մերժած են այս պահանջը:

× Եչ. օրուան նիստին մէջ, ամերիկեան պատուիրակը կարդաց հաւաքական ծանուցագիրը, մինչ Կրոմիքօ բառ առ բառ կը հետեւէր թարգմանութեան, որ պատրաստ էր իր սեղանին վրայ: Ընթերցումէն վերջ, հարցուց թէ բնագի՞րն է թէ բնագիրը Մոսկուա ղրկուած է: Յետոյ յայտնեց իր ճշդումներն ու վերապահումները :

Ժողովէն վերջ բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ «շինարար գործ մըն է որ կը կատարեն այս ձեռնարկով, 13 շաբաթներու տաղտկալի վիճաբանութիւններէն վերջ»:

Գաղտնի նիստ մը Թեհրանի մէջ

ԲՈՒՌՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իրանի վարչապետը գաղտնի նիստի մը հրաւիրեց խորհրդարանը, Եչ. օր, քարիւղի հարցին առթիւ:

Այս զգուշապահութիւնը կ'ապացուցանէ թէ նոր դժուարութիւններ ծագած են, ազգայնացման օրէնքը գործադրելու համար: Վիճաբանութեանց ընթացքին, կարգ մը երեսփոխաններ մեղադրեցին վարչապետը թէ կը ձգձգէ օրէնքին գործադրութիւնը: Քանի մը հոգի ալ առին քալեցին, իբրեւ բողոքի ցոյց: Տոքթ. Մոսատեղ պատասխանելով քննադատութեանց, ըսաւ թէ կարելի չէր աւելի արագ շարժիլ: Այս առթիւ պաշտպանեց իր տեսակցութիւնը՝ բրիտանական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ: Վիճաբանութիւնները տեւեցին մէկ ժամ: Վարչապետը հասկցուց թէ ի հարկին պիտի հրաժարի: «Ես վճռած եմ յարգել օրէնքին տրամադրութիւնները: Ցորչափ չէ լուծուած քարիւղի խնդիրը, պիտի մնամ պաշտօնիս վրայ: Երբ լուծուի, պիտի հրաժարիմ »:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, եթէ Իրան յաջողի ամբողջովին ձեռք անցընել քարիւղի հորերը, պիտի պնդէ որ արտադրութիւնը միշտ մնայ խաղաղութեան ժամանակի մակարդակին վրայ: Պարսիկները կ'ըսեն.— «Մենք չէզոք երկիր մըն ենք: Ինչո՞ւ թոյլ տանք որ մեր արտադրութիւնը բազմապատկուի, եթէ յաւելեալ քարիւղը պիտի ծառայէ արեւմտեան պետութեանց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 28

« Հող չէ թէ մի օր վահանով կը դառնաք, միւս օր վահանի վրայ… Արդիւնքը նոյնն է — յաղթութիւն … »:

Սիմոն Զաւարեանինն են այս խօսքերը, արտասանուած Պարսկաստանի ազատագրութեան հերոս՝ Եփրեմի մահուան առթիւ, 1912ին:

Դարաւոր է մեր պայքարը ազատ ու անկախ ապրելու: Ըստ Խորենացիի պատմութեան, մեր նախահայր Հայկ Նահապետ ազատ ու անկախ ապրելու տենչով դէմ դրած է հսկայի մը բիրտ զօրքերուն իր փոքրաթիւ մարդուժով եւ յաղթած ու ստեղծած է Հայաստանը:

Որքան ալ անհաւատալի թուի այս պատմութիւնը, արդի հայ թէ օտար պատմագիրներու տեսակէտով, ամէն պարագայի մէջ ստոյգ է թէ մեր նախնիքները մահը անարգած են ազատ ու անկախ ապրելու համար եւ միշտ ալ իրենց պայքարը եղած է իրենցմէ շատ աւելի մեծ եւ հսկայ ուժերու դէմ: Հին-հին դարերու մեր պատմութեան էջերէն մինչեւ մեր օրերը, հայ ժողովուրդը իր անկախ ու ազատ ապրելու իրաւունքը ձեռք ձգելու համար միշտ ալ նետուած է անհաւասար պայքարի մէջ, եւ եթէ յաճախ չէ հասած իր նպատակին, բայց իր հոգիին խորը անշէջ մնացած է Անկախութեան ոգին, զոր ժառանգած է իր նախնիքներէն:

Մեր հին թէ նոր բոլոր գրողները, խորունկ հաւատով ներշնչուած, մեր ազգային երազներու իրականացումը մարգարէացած են: Շատերը բանտի, աքսորի մէջ թէ կախաղաններու վրայ կամ այլ տանջանքներով իրենց մահը գտան, բայց իրենց ազգային երազի հաւատքը փոխանցուեցաւ յաջորդ սերունդներուն: Որովհետեւ ամէն մահ իտէալներու ոչնչացում չի նշանակեր, երբ մանաւանդ այդ մահը արդար դատի պաշտպանութեան խորունկ հաւատքով եւ համոզումով կ'ըլլայ: «Զի մահ ոչ իմացեալ է մահ, մահ իմացեալ՝ անմահութիւն է»:

Մեր արդար իրաւունքի խոր գիտակցութիւնը եւ անկախ ու ազատ ապրելու հզօր կամքն է, որ ցարական թէ սուլթանական վարչաձեւերու տակ ներշնչած է մեր գրողները: Եւ Արեւմուտքէն Արեւելք, հիւսիսէն հարաւ, կարծես մէկ զսպանակէ մղուած, գրողներն ալ մէկ իտէալ հետապնդած են: Աբովեան իր «Աղասի»ի տիպարով «Վէրք Հայաստանի»ի մէջ հրահրեց հայ երիտասարդութիւնը, որ տէր կանգնի իր պատւին եւ իր «վաթանի»ի ազատութեան համար զէնքի դիմէ: Նոյն ցարերու բռնապետութեան տակ Նալբանդեանց իր «Ազատն Աստուած»ով ազատութիւնը ոգեկոչեց: Գամառ Քաթիպա իր «Հիմի՞ էլ լռենք»ով եւ գլուխ-գործոց «Արաքսի Արտասուքը»ով թմրած հոգիներու խորը բոյն դրած ազատութեան տենչը հրահրեց: Խրիմեան, Ալիշան, Արծրունի, Նազարեանց, Մ. Պէշիկթաշլեան կարծես մէկ շունչ, մէկ հոգի եղած Հայը զարթօնքի կը հրաւիրէին: Ու այս բոլորի վրայ փայլեցաւ Րաֆֆին, իր կայծակնացայտ «Կայծեր»ով, անթեղուած յեղափոխական կայծերը բոցավառելու: Եւ ստեղծուեցան յեղափոխական մարմիններ: Հայը թօթափած էր իր դարաւոր թմբիրը:

Որքան ալ դաժան էին ու ճնշիչ տիրող վարչաձեւերը, ազատութեան տենչացող հոգին անսանձ է: Ան որեւէ բռնութիւն չի ճանչնար, կ'ուզէ թռչիլ դէպի բարձրերը, դէպի լոյսն Արեւին, զայն բռնել կ'ուզէ ու տաքնալ անոր շողերէն: Եթէ մեռնի ալ, հոգը չէ, իր մահը կ'ըլլայ արեւի շողերուն մէջ, բարձրութեան վրայ եւ ոչ՝ ստորուկի մահով:

Կարդացե՞ր էք Վրթ. Փափազեանի «Ըմբոստի Մահը», այլաբանական գրուածք մը.

— Անտառն յուզուած էր, յուզուած՝ մեծապէս: Այն օր շատ արտասովոր դէպք էր պատահեր: Անտառին խորը, մութ ձորերուն մէջ աճող բոլոր բոյսերը, մեծ ու պզտիկ թուփերն ու ծառերը վրդովմունքի մէջ էին, որովհետեւ իրենց մօտ, բարձր լերան ստորոտը, իրենց հետ աճող ու ապրող կաղնին ուզեր էր վեր բարձրանալ, վե՛ր, վե՛ր, ժայռերէն, լեռներէն ալ վեր եւ արեւի լոյսը գրկել: Բոլոր գաճաճ բոյսերը կը մեղադրէին կաղնին, որ այդպիսի յանդուգն քայլ մը առնել կը փորձէ, մինչդեռ իրենք վարը միշտ ալ խաղաղ ու ապահով կ'ապրին իրարու քով, իսկ կաղնին վերելքը հանդիպելու է անշուշտ խոչընդոտներու, թէ՝ ժայռերը զինքը պիտի վիրաւորեն, թէ՝ հոն, վերը՝ մրրիկները զօրաւոր են եւ ճիւղերը կը կոտրեն, թէ՝ կայծակները միշտ պիտի հարուածեն, ու կը ծաղրեն կաղնիին յանդգնութիւնը: Բայց կաղնին բոլոր այս խոչընդոտները նկատի առնելով, կը պատասխանէ.— Հոգ չէ, եթէ մեռնիմ ալ՝ գոնէ բարձրութեան վրայ: Եւ ուժ տալով իր արմատներուն, դանդաղ աւելի խորերը կը մխրճէ ու կը բարձրանայ, կը բարձրանայ լեռներէն վեր, մինչեւ լոյսն արեւին ու հպարտօրէն կը տարածէ իր յաղթական ճիւղերը, մինչ իր ներքեւէն կը լսէ ղաճաճներու ծաղրանքներն ու քրքիջները:

Այս այլաբանական գրուածքը չի՞ նմանիր Հայու ազատատենչ ոլացքին:

Նոյնը չէ՞ Ա. Իսահակեանի վիրաւոր թռչնակին եւ վհուկին հէքիաթը: Վիրաւոր մահամերձ թռչնակը կը նախընտրէ մեռնիլ, քան թէ ապրիլ եւ չկարենալ թռչիլ:

Այսպէս է հայ ժողովուրդը, թռիչք ունի իր հոգիին խորը: Հազար անգամ վիրաւոր, խոշտանգուած, մահամերձ, արեան ճապաղիքներու մէջ անգամ Հայը միշտ պոռացած է իր դահիճներու երեսին.

— Ես ազատ ապրիլ կ'ուզեմ, առանց ազատութեան կեանքն ինչ ընեմ …

Այս ազատութեան կարօտով վառուած, անոր գալուստը մեզի պատգամեցին մեր ներշնչեալները: Ու բոլորը, բոլորը, ապրող թէ գալիք սերունդները պիտի կրկնեն անմահն Վարուժանի հետ.

— «Հաւատացէք, ով Հայեր, վարդահեղեղ արշալոյսի մը, որուն ես ոտնաձայնը կ'առնեմ»…:

Ափսո՜ս, այդ արշալոյսին գալը մարգարէացան, բայց շատեր զայն չտեսան: Եկաւ սակայն այդ արշալոյսը վրէժի թեւերով, հակառակ թշնամիին հնձող մանգաղին, որ մեր ցեղը մէկ միլիոնէ աւելին անճիտելով, կարծեր էր թաղել Հայկական Հարցը:

Բայց ով հրաշք, այդ ինչ ահաւոր պոռթկում վրէժի… Սահմանէն անդին ոտքի են նորէն ցեղին արծիւները իր իսկ մոխիրէն յառնող առասպելական փիւնիկին պէս, ու թշնամին կը փախչի խուճապահար իր իսկ զոհին առջեւէն… Հրա՜շք:

Բաշ Ապարան, Սարդարապատ, Ղարաքիլիսա … Արամ եւ բազմաթիւ յայտնի եւ անյայտ ռազմիկներ: Օրհասական կռիւ, ճակատ ճակատի: Բուռ մը քաջերու երկաթէ կամքն ու վրէժխնդիր ոգին: Մայիս 28:

Պատմութեան մէջ շատ յաղթանակներ ենք ունեցեր, բայց այն, որ շահուեցաւ Սարդարապատի ճակատամարտով, եզական ու աննախընթաց է:

Մայիս 28ը մեր դարաւոր երազներու իրականացման մէկ յայտարար նշանն է, արժանի ամէնուս յարգանքին:

Ուրանալ Մայիս 28ը, կը նշանակէ՝ ուրանալ Հայ ըլլալը, կը նշանակէ՝ ժխտել Հայու ազատ ու անկախ ապրելու կամքը, կը նշանակէ մոռնալ մեր նահատակներն ու իրենց սրբազան պատգամը:

Մայիս 28ը աւելի կ'ամրապնդէ, կը պողպատէ հաւատքը, ազգային Մեծ Երազի իրականացման:

Ցորչափ Արարատը գերի է, մեր պայքարը չէ վերջացած:

Յարգա՜նք բոլոր մեռնող ու ապրող հերոսներուն, որոնք կերտեցին Մայիս 28ը: Եւ մեր աչքերը դարձնելով դէպի Արարատ, կրկնենք Յովհաննէս Շիրազի հետ, իր իսկ խօսքերով.—

Ա՜խ, չէ՜, նա՛ է Յոյսիս ճամբան, քարերն ի վեր, ի վեր Մասիս,
Թո՛ղ ամպ ու շանթ գլխիս ոռնան սարերն ի վեր, ի վեր Մասիս,
Կը տանեմ սիրտս վիրաւոր, իբրեւ դրօշ, Մասիսն ի վեր,
Թէկուզ մահո՛վ կը բարձրանամ քարերն ի վեր, ի վեր Մասիս:

ԳԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՑԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ

… ԴԵՂԻՆ ՄՈՐՈՒՔՈՎ

Ֆրանսերէն randonnée կը կոչուի երգի տաղաչափական ձեւ մը, որուն բազմաթիւ օրինակներն ունինք մեր երգարաններուն մէջ: Բառը առնուած է շնորսներու բառարանէն (cynégétique), ուր ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս որսի կենդանին, հալածանքի միջոցին, կը դառնայ ինքն իր թաքստոցին շուրջ: Եւ սակայն, գրականութեան մէջ՝ randonnéeն կը նշանակէ ոչ միայն տեսակ մը երգ, որ նիւթը կը զարգացնէ շրջանակներ կազմելով՝ իւրաքանչիւրին շառաւիղը մէկը միւսէն աստիճանաբար մեծ, այլ եւ ամէն արձակ պատմուածք, որ կը զարգանայ օղակ առ օղակ շղթայաւորումով,— ահա թէ ինչո՛ւ Անգլիացիները կը նախընտրեն cumulative tales կոչել գրական այս սեռը, իսկ Գերմանները՝ Kettenmärchen, որոնց հետեւելով՝ Ֆրանսացիները récit caténé կ'անուանեն արձակ ձեւը:

Խօսինք օրինակներով… ի պէտս զարգացելոց:

« Գացէք տեսէք ո՞վ է կերել գէծ » երգը randonnée մըն է, որ խելացի ճարտարապետութիւն մը ունի, պարային կշռոյթէն եւ հեղնանքի տարրերէն անկախ՝ տրամաբանական շղթայաւորում մը, որ մանուկին մտքին մէջ օղակ առ օղակ կը զարգացնէ դէպքերու շարայարութիւնը: Ամէն մէկ օղակ ամբողջութիւն մըն է ինքն իր մէջ, բայց շղթայուած՝ մէկը միւսին,— օղակը կը կազմուի հետեւեալ ձեւով.

Արջն զգէլուն,
Գէլը զէծուն,
Էծն զտիկուն … եւայլն:

Իբրեւ արձակ ձեւ՝ կրնանք յիշել Սկանարէլի ճառը Մոլիէրի Տոն Ժուանէն.

— «Գիտցէ՛ք, պարո՛ն, թէ քանի կուժը աղբիւր կ'երթայ, կը կոտրի ի վերջոյ, եւ, ինչպէս շա՜տ գեղեցկօրէն կ'ըսէ այնինչ հեղինակը՝ զոր չեմ ճանչնար, մարդը այնպէս է այս աշխարհի մէջ, ինչպէս է թռչունը ճիւղին վրայ, ճիւղը կապուած է ծառին, ծառին կապուած բանը կը հպատակի բարի պատուէրներու, բարի պատուէրները աւելի արժէք կը ներկայացնեն քան գեղեցիկ խօսքերը, գեղեցիկ խօսքերը կ'ըսուին պալատին մէջ, պալ …» եւայլն (Ե. արար, Տեսիլ Բ.):

Մեր Պարոնեանն ալ ունի նման յաջող նմոյշ մը, Բանաստեղծին ճառը Մեծապատիւ Մուրացկաններուն մէջ, ուր բառերու saladeը կը ծածկէ կը խափանէ այն կշռոյթը, որ հիւանդին միտքը կը դարձնէ իր առանցքին վրայ, ամէն մէկ գաղափար ինքն իր մէջ անկախ՝ բայց յաջորդին հետ շղթայուած, — այս նմոյշը կը մատնէ psychose paranoïde, կամ բառ հոգեխտաբանութեան՝ trouble du centrage de la pensée: Աւելի աղքատ բառամթերքով՝ անմիջապէս նշմարելի կը դառնայ, որ հիւանդին գաղափարները կամ բառերը կը կրկնուին՝ ճիշդ ինչպէս երգ մը disqueի մը վրայ, որ ճեղք մը ունի եւ թոյլ չի տար ասեղին աւելի յառաջանալ. — Գէլը զէծուն գէլը զէծուն գէլը զէծուն գէլը զէծուն գէլը զէծուն: Կամ ինչպէս չնչին Արէլը կը կրկնէ տարիներէ ի վեր.— Հայը Թուրք է Հայը Թուրք է Հայը Թուրք է…:

Գաղափարներու, նոյնիսկ բառամթերքի աղքատութիւնը, չնչին Արէլ կոչուած մեր հիւանդին մէջ, ցոյց կուտայ գլուխ ցաւցնող անտանելի բարբառային stéréotypie մը:

Ուսումնասիրելու համար ախտաբանական այս երեւոյթը՝ երբեմն զինք կ'առաջնորդեմ կը տանիմ վանականի իր հին խուցը, մութ եւ աղտահոտ, ուր կը կրկնէր, ժամանակին, նոյն կշռոյթով. « Տէր ողորմեա Տէր ողորմեա Տէր ողորմեա Տէր ողորմեա Տէր ողորմեա…»: Երբեմն ալ կ'առաջնորդեմ կը տանիմ «պախալ»ի իր խանութը, աղի ձուկի, բորբոսած պանիրի եւ թուրշիի մտերիմ հոտերուն մէջ, ուր առտուընէ մինչեւ իրիկուն կը կրկնէր.— «Երկու քիլօ լահանա մէկ քիլօ լահանա երկու քիլօ լահանա մէկ քիլօ լահանա…», համաձայն յաճախորդին պահանջին:

Այս stéréotypieն, զարմանալու հարկ չկայ, ի վերջոյ պիտի յանգէր կրկնելու հրապարակագրական երգը.— «Հայը Թուրք է Հայը Թուրք է Հայը Թուրք է Հայը Թուրք է…»:

Ո՜հ, վերջապէս ծակ տակառի չափ ալ պարապ չէ ուղեղը, քանի մը ուրիշ բառեր ալ ճարած է՝ կրկնելու համար.— «Դաշնակցական հայրենադաւ Դաշնակցական հայրենադաւ Դաշնակցական հայրենադաւ…»:

Խենթ է այս մարդը: Կարելի՞ է տարբեր կարծիք կազմել,— դուք դատեցէք:

Շահխաթունի շնորհակալութիւն կը յայտնէ ինծի հրապարակաւ: Կը պատասխանեմ թէ ես հիւանդ, ինք հիւանդ՝ երբ կը գործակցինք, հարկաւ կը յաջողինք: Պատասխանս հրաւէր մըն էր գործակցելու, համերաշխ ընթանալու, հրաւէր իրար հանդուրժելու, միասին աշխատելու, իրարու օժանդակելու, այն համոզումով թէ հայ ժողովուրդը անպայմա՜ն կը շահի իրերօգնութեամբ, ու մեր գլխաւոր թշնամին, որ միշտ ջանացեր է մեզ պառակտել, անպայմա՜ն կը մատնուի մտահոգութեան: Վասնզի կը հաւատամ թէ մե՜ծ է մեր ժողովուրդը, մեծ է հոգիով, աշխատանքի իր կիրքով, ստեղծագործութեան իր թափով, իտէալի իր լայն հորիզոններով, բայց եթէ կը մնայ պզտիկ՝ պատճառն այն է որ չի գիտեր հանդուրժել հաւաքական աշխատանքներու եւ տեղի կուտայ չնչին Արէլներու խարդաւանքին, աս ու ան իրար ձգելով՝ իրեն հաց ճարելու փառութեան:

Այսպէս, ուրեմն, խոնարհաբար պատասխանեցի Շահխաթունիին թէ ըրածս ի՞նչ է որ շնորհակալութեան արժանի համարուի,— ես՝ աչքերս տկար, կէս մը կոյր, եւ Շահխաթունի՝ աշխատելու անկարող, կէս մը անդամալոյծ, ուրախացանք՝ ձեռք տալով իրարու, ու «մեզի պէս ըրէք գործակցեցէք»՝ ըսինք հայ ժողովուրդին: Ոճի՞ր գործեցինք, տո՞ւն քանդեցինք, կի՞ն փախցուցինք, Թուրքի՞ն ձեռք տուինք, Երեւանի դէ՞մ ելանք: Ի՞նչ մեղք ունէի, որ հայրենադաւ կոչուիմ:

Արդարեւ, երբ կ'ուրախանայի՝ հիւանդ արուեստագէտի մը քիչ մը ուրախութիւն պատճառելուս համար, յանկարծ ծանօթ զզուելի տիպը, զռնչական խռնչական, աւանակաձայն: Ո՞վ է այն որ աւանակի այս զռնչիւնը կ'արձակէ՝ խանգարելով մեր անմեղ զրոյցը: Ցո՛յց տուր, ժողովո՛ւրդ Հայոց, ցոյց տուր՝ մատդ երկարած, ցո՛յց տուր էշին իր ախոռը: Երկու տող գրեցէք, Հայոց գրագէտներ, երկու տող գրեցէք ախոռապանին, որ լռեցնէ այս էշը: Ալ ձանձրացանք.— «Հակա-

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 28 Մայիս.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կ. Խաչի, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Նոր Սերունդի, Վասպուրականի եւ Տարօնի Հայր. Միութեանց, Հ. Հանրապետութեան 33րդ տարեդարձը, այս տարի եւս տօնուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին հաւատարիմներու հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր քաղաքապետականթատրոնի բոլոր յարկերը: Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ բացակայ էին միայն անոնք որոնք ոչ ազգային տօն ունին, ոչ դրօշակ, ոչ մեռել եւ ոչ հերոս:

Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական զոյգ դրօշները, մէջտեղը՝ օրուան տօնին պատշաճ քանի մը նկարներ: Կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն տառերով ճերմակ պաստառի մը վրայ գրուած էր «փառք Մայիս 28ը կերտող նահատակ հերոսներուն»: Վարագոյրը բացուեցաւ Նոր Սերունդի կողմէն պատրաստուած կենդանի պատկերով մը: Մայր Հայաստանը շղթայուած Արարատ լերան կողին կիսալուսինով թրքական կարմիր մահիկը պարզուած, Թուրք զինուորը պահակ քովը: Յանկարծ հայ զինուորները կը հասնին Թուրք զինուորին հրբայանը եւ դրօշը կ՚առնեն գետին կը զարնեն, Մայր Հայաստանի շղթաները կը քանդեն եւ հայկական եռագոյնը կը պարզեն Արարատի վրայ: Նոյն վայրկեանին ընկեր Համբիկ Զաքարեան կարդաց Հայաստանի հանրապետութեան անդրանիկ կառավարութեան առաջին յայտարարութիւնը, մեծ տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ: Կապոյտ Խաչի Սանուհիները «Արաքս» երգչախումբը Լեւոնեան վարդապետի ղեկավարութեամբ երգեց «Յառաջ նահատակ»ը: Օրուան նախագահը, Գ. Կ. Տէրմոյեան քանի մը ազդու խօսքերով պարզեց Մայիս 28ի իմաստը.— «Հայոց պատմութեան մէջ Մայիս 28ը չտեսնուած թուական մըն է, վեց հարիւր տարի մեր գերութենէ վերջ: Մարդիկ կան որ կոյր կը ձեւանան այս տօնին հանդէպ: Բայց այս Օրով ստեղծուած Հայաստանը կը մնայ փաստ, թէեւ ան մանուկ է տակաւին, բայց օր մը պիտի մեծնայ Սասունցի Դաւիթին ուժեղ բազուկներուն մէջ: Պետական մարդիկ եւ զօրավարներ չունէինք, բայց Վանի Արամը դարձաւ զօրավար եւ պետական մարդ»: Ապա հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը անոնց որոնք իրենց մահով մեր ազատութիւնը կերտեցին:

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու կողմէ ուղերձ մը կարդաց Խաչիկ Գեւորգեան (Նախկին ռազմիկ): Անակնկալ մըն էր Օր. Ազպըլըղեանի տաանձին պարը որ ընդունուեցաւ ջերմ ծափերով: Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Անդրանիկ Խլոյեան «Հայ դրօշին եւ հերոսներուն», դարձեալ հաճոյքը ունեցանք լսելու Տիկիններ Ս. Թադէոսեանի, Ե. Վարժապետեանի (Լիոնէն) եւ Վ. Թաւիկեանի տպաւորիչ երգերը (վերջինը Տարօնի Հայր. Միութեան կողմէ): Բոլորն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան: Հանդէսին աւելի մեծ փայլ տուին սանուհիները իրենց յաջորդական երգերով հայկական եւ կովկասեան պարերով: Այս բոլորին ջութակով կ՚ընկերանար մեր գաղութին միակ ջութակահարը՝ Գ. Կարապետ Գէպիրեան: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ արտասանութիւն մը ըրաւ Յակոբ Մաթոսեան (Ա. Իսահակեանի «Հայաստան»ը): Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ Վիէնի ընկերվարականները պաշտօնապէս բերած էին իրենց մասնակցութիւնը: Իրենց ներկայացուցիչ ընկեր Լէկիւ-Թիէզ խօսք առնելով ըսաւ.— «Չկայ բան մը աւելի սուղ քան մարդկային ազատութիւնը: Գիտենք որ շատ դժուար է բաղձալի ազատութիւնը ձեռք բերել, բայց պէտք չէ յուսահատիլ, պէտք է պայքարիլ անոր համար: Ինչ որ ազատութիւն կը կոչէն համայնավարները՝ կեղծ է: Անոնց ազատութեան բառին տակ ծածկուած է բռնակալութիւնը: Մենք կ՚ուզենք այնպիսի ազատութիւն մը որ երբ առտուն կանուխ մեր դուռը զարնեն, գիտնանք որ բարեկամ մըն է եւ ոչ թէ կէսգիշերուան կէ կէ֊փին»:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկեր Շաւարշ Միսաքեան: Իմ ուժէս վեր է ներկայացնել այդ կուռ բանախօսութիւնը: 1918ի Մայիսեան հերոսամարտը եւ յաղթանակը նկարագրելէ վերջ, ընկերը ծանրացաւ նաեւ օրուան հոգերուն վրայ, յիշեցնելով մեր պարտականութիւնները: Իր խօսքերը վերջացան բուռն ծափերով: Ներկաները մեկնեցան խորապէս տպաւորուած:

ՍՈՓԵՑԻ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՆՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 19 Մայիսի թիւին մէջ երեւցաւ գրութիւն մը «Վասպուրականի Հերոսամարտի 36րդ տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ, Բենոյի ստորագրութեամբ:

Այդ գրութեան մէջ Զէյթունէն եւ «Արեւմուտք»ի խմբագրութեան վերագրուած ամբաստանութիւնները ձգելով իրենց, կը խնդրեմ ընդհանուրի ուշադրութեան յանձնէք հետեւեալ տողերը:

« Անդրանիկի եւ Դրոյի գնդերը յառաջանալով մտել էին Մշոյ դաշտը, երբ տեղի ունեցաւ Ցուլիխանի մեծ ճակատը:

Ռուսական զօրքի հետ Անդրանիկն ու Դրոն ճանապարհեցին դէպի Բերկրի:

Անդրանիկի կամաւորներից մեծ մասը միացան պարթևականների հետ, իսկ ինքը (Անդրանիկ) մի խումբ ձիաւորներով ճանապարհից մինչեւ Իգտիր:

Բայց Դրօն ռուսական զօրքի հետ միասին ճանապարհին պատճառով Բերկրիի գիծը վտանգում է»:

Առաջին անգամն է որ կը կարդամ այսպիսի տողեր: Մարդկային, մանաւանդ յեղափոխական դաստիարակութեամբ անկարելի է հաւատալ այսպիսի իրողութեան:

— Ի՞նչ վիճակի մէջ էր այն օրերուն Մուշի դաշտի ժողովուրդը:

Բայց որովհետեւ տպուած է սեւով ճերմակի վրայ, անհրաժեշտ է ճշդել ու լուսաբանել:

— Ձեր 2ինչ Է յօդուածագրին այդ անհաւատալի ամբաստանութիւնը:

Ուստի, երկուքով ալ կոչ կ՚ընեմ բոլոր այն անձերուն, որոնք մասնակցեր են այդ օրերուն Անդրանիկի կամ Դրոյի գունդերուն, կամ մօտէն տեղեակ են անցուդարձին, յայտնել, հրապարակով կամ անձնական նամակով, իրենց գիտցածը:

— Արտայայտուեցէք, կենդանի վկաներ, որովհետեւ՝ պատմութիւն գրելը յիշողութիւններու վրայ, առանց հիմնուելով, պէտք չէ որ դառնայ պատահէնքներու եռանդուն ստեղծիչներ որոնց անամէջ մարգանք մը:

Գ. Մելոյեան

Հայաստանեան, Հայրենադառ, Հայր Թուրք...» : Փոր կշտացնելու ուրիշ արհեստ չունի՞ն այս մարդը:

Վերջապէս Արխաղոխ սովսկ այս տերացի՞ն է, որ հայրենադառ, պիտի անուանէ մեզ, ու... բարեկիրթութեան դա՛ս պիտի տայ ինծի: Հա՛, կոյրին կ՚ըսուի՞ կոյր, անդամալոյծի կ՚ըսուի՞ անդամալոյծ՝ կը հարցնէ ուղղելով ամէջնեկ գիս: Ամէջնողն ալ ամէջող երե՛ս ունենար, — զէ՛ գնա՛ քանդ, ամէնալու համար աւելի մեծ մեղքեր կան, Թի՛ւէ: Հարցո՛ւր, հարցո՛ւր Գէորգ կաթողիկոսին որ նզովքի թուղթ գրեց՝ կարդացուելու համար մեր բոլոր եկեղեցիներուն մէջ: Գալով ինծի՝ ես իմ դարուս զաւակն եմ, իմ մօրը հերկիս հունձքն եմ, — չեմ սիրեր քաղքենի կամ ցնցոտիական միջավայրին տովորութիւնները, կոյրին կ՚ըսեմ կոյր, կուզին կ՚ըսեմ կուզ, վասն զի եթէ հարուստ ըլլամ՝ չեմ ամչնար ու կ՚ըսեմ — հարուստ եմ: Մէկ բանէ միայն կը պէշամ,— քիթս չեմ խոթեր ուրիշին գինակին մէջ՝ լակելու համար: Այս քա՛ն մը բարեկիրթութեան բաւական է ինծի:

Եթէ շատ կուզէ կը թուի լեզուս, Ի՞նչ ընեմ, Գուսլւ կը կարդամ ու կ՚ըսեմ Գուսլայեն պէս.

Je suis rustique et fier, et j'ai l'âme grossière.

Աստուած գիտցայութենէ զատ ուրիշ բան չէ տուեր ինծի, ամէն շնորհք եւ բարեկիրթութիւն տուեր է, թող նորէն տայ, ինչպէս չէ մոռցեր նաեւ գեղին մօրուք (*) տալ Արէկ Նազարեան ծայրագոյն վարդապետին, յուխտէն էջմիածնայ Միաբանութեան, ուսեալ ի Ցիւրիխ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Խոստացեր էի այս անգամ տալ «Հերոս մռնչեց» խորագիրով յօդուածը,— բայց տակաւին կարգ մը հարցեր կան ձերկայացնելիք, մանաւանդ որ կ՚ուզեմ ոչ միայն բացատրել, այլեւ երգել այդ երգը չեղինած Արէկի ականջին տակ, ռրպէսզի ներեք չմոռնայ: Այսօր կը ձերկայացնեմ… Դեղին մօրուքը, որ պէտք դիմացինես հասկնայ թէ հայրենադառը մենք չենք, այլ ինքը, ինչպէս կը հաստատէ ժէ. դարու փրանսացի ատեանդուիւն մը, որ դեղին կը ներկէ հայրենադաւներուն բնակարանին դուռը, Աստուած ալ՝ դրուժան վարդապետին մօրուքը: Լաբրանի ինչեղակեան մօրուքն ալ կը հաստատէ դեղինը իբրեւ նշան ծանրադաւի եւ նշանակու-թեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Որոշուեցաւ յոյն ու խաչակիր լատինին պատերազմիկներէն ուժեղ խումբ մը տեղաւորել ճիշդ այդ կէտին վրայ, որ իւնող գիրք ունէր այսօրուան Այվան Սարայի վրայ:

Դիւրաւ կրնանք գաղափար մը կազմել թէ ինչ սարսափելի բաներ էին Միլէն Դաւրու վերջերուն հանդիպող այս մեծ պաշարումները: Իրարմէ խիստ քիչ հեռաւորութեամբ կը պատերազմէին: Ոսկեղջիւրի նորմաններ կամուրջին վրայ հաստատուած Թուրք թնդանօթաձիգները եւ Աստուածաբած քաղաքին պարիսպին որմածակերուն ետեւ պահուըտած քրիստոնեայ թնդանօթաձիգները հազիւ մէկ քանի մեթր հեռաւորութենէ իրար կը ռմբակոծէին: Խոշոր ռումբերու կարած անգած միջոցը այնչափ կարճ էր որ երկու կողմէ թնդանօթ ձգողները կրնային խօսակցիլ իրարու հետ եւ մանաւանդ դարձուցակի հայհոյութիւններ ուղղել իրարու:

Թուրք նաւատորմը Ոսկեղջիւր մտնելէն ի վեր սուլթանի եղած էր պաշարեալներուն վիճակը: Անհունապէս քիչ էին ատոնք, այսպէսով կերպով պաշտպանելու համար պարիսպի ամբողջ աճային տարածութիւնը մը, մանաւանդ հիմա որ Ոսկեղջիւրի կողմէն քաղաքը պաշտպանող պարիսպին մասն ալ անհրաժեշտ էր պաշտպանել:

Անհուն շրջապատին ամէն կէտերուն վրայ օրը հազար յարձակում վանելու ստիպուող եւ յուսահատօրէն անհրաժեշտութեան մէջ կը գտնուէին, ու ասիկա ամէն վայրկեան, գիշեր ցերեկ: Ու մինչ օրէ օր իրենց թիւը կը քիչնար հետզհետէ, լիահակառակն պաշարող բանակը հետզհետէ կ՚աւելնար Անատոլուէն նոր համբով անթիւ ու թարմ օգնականներով:

«Ամբողջ Ապրիլ ամիսը այսպէս յարատեւ թնդանօթաձգութեամբ անցաւ, կ՚ըսէ Պարպարօ: Մայիսի առաջին եւ երկրորդ օրերն ալ նորէն, ոչ ծովէ, ոչ ալ ցամաքի վրայ նոր շարժում տեղի ունեցաւ, բայց տեւական ռմբակոծութենէն, ու ... հ..., իրենց սովորութեան համեմատ, Թուրքերը շարունակական փառաւոր - գոչումներով ու մանր կռիւներով կ՚ընկերացնէին: Այդ օրերէն սկսեալ, տակաւ ուտելիք խմելիք, մանաւանդ հացը, գինին եւ մարդուս անհրաժեշտ պէտքերը սկսան պակսիլ»:

Պարիսպին պաշտպանները, առանց լուրջ պատճառի, չէին կրնար հեռանալ իրենց տեղէն, երթալ ճաշելու համար, որովհետեւ հեռաւորութիւնները շատ մեծ էին, եւ շատ պատերազմիկներ իրենց տունը երթալ ճաշելու կամ իրենց ընտանիքին ուտելիք տանելու ստիպուած ըլլալով, կը դանդաղէին չարաչար: Այս բանը կը դիւրացնէր պաշարողներու յարձակումներն ու անկանխատեսելիները: Կայսրը ջանաց կերակուր բաժնող տեսակ մը պարենաւորող յանձնախումբեր կազմել եւ ասով առաջքը առնել այս լուրջ անպատեհութեան: Անոնք որ անկարող էին կռուելու, պաշտօն ստացան պատերազմիկներուն բաշխելու անհրաժեշտ ուտելիք, իսկ իրենց ընտանիքներուն ալ պէտք եղած պարէնը ապահովուեցաւ կայսեր կողմէ:

Թուրք բանակին ճակատը չարուած աղեղնաձիգ ու հրացանակիրներուն տեղ ամէն օր նոր պատերազմիկներ կը բռնէին, մինչ պաշտպան կողմի զինուորները միշտ միեւնոյններն էին ու բնաւ չէին հանգչեր:

Գահեստի գունդի հրամանատար Դեմետրիոս Կանդակուզինոս հրաման ստացաւ օրը քանի մը անգամներ պահակ պտտելու, ըննելու համար թէ ամէն մարդ իր տեղը բռնա՞ծ է, ու դասալիք վաշտերը իրենց թաքստոցներէն հանելով իրենց տեղը բերելու:

Մայիս 3ին, կը պատմէ Պարպարօ, որոշեցին բաւական խոշոր բերնով երկու ռմբաձիգ զենքեր Ոսկեղջիւրի երկայնութեամբ տարածուող պատնէշին վրայ, այսինքն Թուրք նաւատորմին ճիշդ դիմացը եղող դրան մօտակայ կէտի մը վրայ: Ու յեշեալ ռմբաձիգները առանց կենալու ռմբակոծեցին թշնամի նաւերը, այնպիսի կերպով մը որ թուրքերը չկրցան այս մեծ ռմբակոծութեան առաջքը առնել ու տեւելով որ անոնք իրարու եւ եւ կ՚ընկղմէին իրենց «ֆուստա»ները ու բաւականաչափ զինուոր կը սպաննէին, բերին երեք մեծ ռմբաձիգ զենքեր նոյն կէտին դիմաց ու սկսան գիշեր ցերեկ պատնէշը ռմբակոծել:

(Շար.)

վերադինման »:

✕ Վերջին լուրերու համաձայն, Իրանի կառավարութիւնը 48 ժամ միջոց տուած է Անգլօ-իրանեան ընկերութեան, որպէսզի ներկայացնէ իր հակառաջարկները:

✕ Բրիտանական յածանաւ մը հրաման ստացաւ կազմ եւ պատրաստ գտնուելու Աէյլանի մէջ, որպէսզի ի հարկին պարսկական ծոց մեկնի, անգլիական հպատակները տեղափոխելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈԹՈՐԻԿՆ ՈՒ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐԸ ծանր վնասներ պատճառեցին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Միայն Թառնի նահանգի գինեգործները մէկ միլիառ ֆր. կը հաշուեն իրենց կորուստը: Փարիզի մէջ ելեկտրական հոսանքը ընդհատուեցաւ Սէն Լազարի գծին վրայ, խանգարելով երկաթուղիներու երթեւեկը: Հաղորդակցութիւնները խզուեցան Օրլիի օդակայանին մէջ ալ: Ցետամծուեցաւ Լուվրի պալատին բակին մէջ սարքուած նուագահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենար իբրեւ բացում Փարիզի 2000ամեակի տօնակատարութեանց:

ՓԵԹԷՆԻ վիճակը նորէն ծանրացած է, համաձայն բժշկական տեղեկագրի:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բանակի սպարապետ Փափագոսի հրաժարումը արդիւնքն է Փավլոս Թագաւորին հետ ունեցած վէճին, որ հրահրուած է — կ'ըսեն օտար թղթակիցներ — պալատի զինուորական վարիչներու կողմնակցութեանց հետեւանքով: Այս վերջինները վերսկած են զբաղիլ քաղաքականութեամբ, ինչպէս տարիներ առաջ, երբ մարաջախտը վերջ տուած էր զինուորականներու այդ գործունէութեան: Թագաւորը իր շրջապատի զօրականներուն կողմը անցած ըլլալով, մարաջախտը հարկադրուած է հրաժարիլ, հակառակ ամերիկեան շրջանակներու միջամտութեան: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հրահանգեց Աթէնքի ամերիկեան դեսպանին, օգնելով վերադառնալ իր պաշտօնատեղին:

ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԼԱԹՐԸ պիտի ընկերանայ իր զաւկին Պէնեառի եւ անոր հետ սպաննուած տեղակալի մը եւ տասնապետի մը դագաղներուն, որոնք օդանաւով Փարիզ պիտի բերուին վաղը: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Էնվալիտի մէջ, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10ին: Դժբախտ սպան աւելի քան 80 վէրքեր ստացած էր:

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքապետական ընտրութեանց վերջին տեղեկագրին համաձայն, քրիստոնեայ ռամկավարները (կառավարական) եւ իրենց ուղեկիցները շահած են 2735 քաղաքապետութիւններէն 1500ը, համայնավարներուն ձգելով միայն 400 վայրեր: Կարմիրներուն կորուստն է 650 քաղաքապետութիւն, բաղդատելով 1946ի ընտրութեանց հետ:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մէջ եւ մասնաւորաբար Թոնքինի մօտ կատաղի կռիւներ կը մղուին քանի մը օրէ ի վեր: Յաճախ տեղի կ'ունենան սուինամարտներ: Կարմիրները, մէկի դէմ քսան համեմատութեամբ թուական գերակշռութիւն ունին: Կռիւներու կեդրոնն է Նին - Պին քաղաքը, ուր հերոսական դիմադրութիւն մը ցոյց կուտան չէնքերու մէջ դիրք բռնած ֆրանսական ջոկատները: Քաղաքը պաշարուած ըլլալով, վայրաչուներ օգնութեան փութացին ֆրանսացի եւ բնիկ ռազմիկներուն: Կը հաղորդուի թէ այս վերջինները կացութեան տէրը դարձած են քաղաքին մէջ: Երեք օրէ ի վեր շարունակուող կռիւներէ վերջն ալ, կարմիրները չեն կրցած հասնիլ իրենց նպատակին եւ տուած են ահռելի կորուստներ: Հազարաւոր դիակներ կուտակուած են գետեզերքն ու քաղաքի աւերակներուն մէջ: Ցարձակումի անցած կարմիրներու թիւը կը հասնի 45 հազարի, որոնք կրակի դէմ կը նետուին մոլեգնօրէն:

ՇԱՎԻԼԻ Կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի ժամը 15.30ին: Օրակարգ. 1.— Վարչութեան հրաժարականն ու նորին ընտրութիւնը: 2.— Մատուռի շէնքը գնելու հարց: Ժողովին մասնակցելու համար պարտաւորիչ է վճարել 1950ի անդամատուրքը:

Այս ժողովը Բ. անգամ ըլլալով ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒՍՈՂՆԵՐՈՒՆ

ADLER

Համբածանօթ մարքը, սկսած է շինել՝
ԹՐԻՔՈՑԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ Jauge 10 եւ 12
Բացառիկ գին մինչեւ Յունիս 30
Մանրամասնութեանց եւ մօտէլներու ցուցադրութեան համար դիմել՝ **R. BARRERE**
7 rue Papin (angle 98 Bld. Sébastopol) Paris (3).
Tél. Tur. 91 - 24 :

Imprimerie DER AGOPIAN . 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՓԱՌԱՀԵՂ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 33ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ (ՄԱՅԻՍ 28)

Շաբաթ, 2 Յունիս, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Ե. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը (Փլաս Փանթէօն):

Կը նախագահէ ԳԵՐԱՍԻՄ ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Կը խօսին Հր. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ եւ Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Կ'երգեն Օրիորդներ Ա. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դաշնակ՝ ծանօթ արուեստագիտուհի Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ: Արտասանութիւններ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի եւ Շավիլի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ: Աքօրտէօնիստ ՍՏ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Ա. անգամ հայկական բեմերու վրայ:

Եւրոպական պարեր Կ. Սարեանի նուագախումբով:

Ճոխ պիւֆէ: Մուտքը 100 ֆրանք: Տոմսերը՝ ընկերներէն եւ Բալուեան գրատունէն:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ շրջանիս ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ իր խումբերուն, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի բոլոր մասնաճիւղերուն:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Variétés Casinoի շքեղ սրահին մէջ, 37 rue de l'Arbre Գանըպիէրի վրայ, Noailleի կից:

Կը նախագահէ ընկեր ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐԻ, (Առեւտրական նաւատորմի նախարար եւ ընդհ. քարտուղար Ֆետերասիոնի), Պ. ՖՐԱՆՍԻՍ ԼԷՆՀԱՐԻ (Նախագահ Տնտես. Յանձնախումբի):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Ջութակ Լեւոն Ղեւոնդեան, արտասանութիւններ՝ Օր. Ա. Սէրէնկիւլեան, Ալիս Յարութիւնեան, Արփիկ Թադոյեան, Պ. Ժ. Մակարեան, կենդանի պատկեր եւ հայկական պարեր:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր:

Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ Մուտքը ազատ է

✕

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. «Գեղունի» տան մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, ժամը 15էն կէս գիշեր, 30 rue de la Libération, Salle des Fêtesի մէջ:

Կը բանախօսէ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Մ. Կառվարենց (երգ), Պ. Ֆիլիպ Աղազարեան (ջութակ), Պ. Հրանդ Քէօսէեան (արտասանութիւն), հայկական պարեր Օր. Ալիս Գավէզեան եւ Թառ. Պ. Աւետիս Գասպարեան: Պիտի ներկայացուի Ռ. Զարդարեանի «ԵՕԹԸ ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ» եւ «ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅ» զաւեշտը, Սէվրանի մասնաճիւղի սիրողներու խումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին Ալիս Քէօսէեանի:

Խնամքով պատրաստուած պիւֆէ:

Gare du Nordէն շոգեկառքը կը մեկնի 14.28ին 16.16ին եւ 17.15ին:

ՀԱՐՍՆԻ՞Ք ՄԸ, ԲԱՑՑ ԻՆՔՆԻՆ ՏՕՆ ՄԸՆ Է ԵՒ ՀԱՐՍՆԻՔ ՄԸՆ Է

"ՇԻՐԱԿ„ ՕՂԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Այթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտուն ժամը 9ին Bar du Globeի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, մինչեւ կէս գիշեր Երեմեան դպրոցը:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 26 Մայիս.— Ազգ. Միութեան եւ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ընտրութիւնները տեղի ունեցան 6 Մայիս, 1951ին եւ տասնըմէկ անդամներու փոխարէն միայն ինը հոգի ընտրուեցան: Վերջին պահուն մէկն ալ հրաժարած ըլլալով, կազմը ամբողջացնելու համար երեք նոր անդամներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի այս կիրակի, 3 Յունիս առտուան ժամը 9էն մինչեւ 18, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, ինչ որ ալ ըլլայ ընտրողներու թիւը, ընտրուած պիտի նկատուին անոնք՝ որ առաւելագոյն քուէն կը ստանան: — (Դիւան ընտր. յանձնաժողովի)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Գ. Ս. Պրիւսէլ.— Պիտի հրատարակուի:

Լի - Տեւ.— Ստացանք փոխարժէքը:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ
ԾԱԽՈՒ Է ՏՈՒՆ ՄԸ
երկու յարկ, գետնայարկ, պարտէզ (պտղատու ծառերով): Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն:
Ազատ է (վարձակալ չկայ):
Դիմել ՍԻՄՈՆԵԱՆ ՄԻՍԱՔի, 6 bis, rue de Choisy, Alfortville:

Ծախու է
Վերջին կատարելութիւններով օժտուած
ՍՐՃԱՐԱՆ - ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ
Ե. Թաղամասին մէջ, երկու սենեակ բնակարանով մը միասին: Դիմել BOTTIER OSSMA
23 rue des Ecoles, Paris (5) Հեռ. Dan. 99-43

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Յունիս 17ի կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ,
ԱՆՈՒՇ
ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՏԱՐԱԶՆԵՐՈՎ ԵՒ ՅԱՐԴԱՐԱՆՔՈՎ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 3 JUIN 1951 Կիրակի 3 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6473-Նոր շրջանի թիւ 1884

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ԿԱՅԻՆՔ ՁԵԶՄԷ ԱՌԱՋ...

Եթէ չենք սխալիր, չեխ պատմագիր մըն էր որ կ'աղաղակէր, ըմբոստանալով նախկին աւստրօ-հունգարական կայսրութեան հալածանքներուն դէմ.

— Մենք կայինք ձեզմէ առաջ, պիտի ըլլանք ձեզմէ վերջը ...

Որքան պարզ, այնքան պերճախօս :

Կենդանի նշանախօսք ռեւէ ժողովուրդի համար որ կը տառապի հայրենիքի եւ ազատութեան կարօտէն :

Միեւնոյն ատեն պատմութեան ձայնը: Պատգամ եւ սաստ :

Այս հալածական ժողովուրդն ալ հարկադրուած է պարբերաբար յիշեցնել բոլոր բռնացողներուն, ուրացողներուն եւ դաւաճանքներուն.

— Մենք կայինք ձեզմէ առաջ, պիտի ըլլանք ձեզմէ վերջը ...

Այո, հարկադրուած է բարձրաձայն յայտարարել ի սփիւռս աշխարհի, թէ ոչինչ կրնայ խեղդել պատմութեան ձայնը: Ոչ ալ փոխել անոր բնական ընթացքը :

Ամէն ժողովուրդ իր ճակատագիրը կը տնօրինէ իր ձեռքով: Յաճախ արիւն թափելով : Երբեմն ալ օգտուելով «դէպքերու դասաւորումէն», ինչպէս կ'ըսեն բանգէտ մարդիկ :

Ամէնէն մոլեռանդներն ալ, հազար աղբիւրէ ջուր բերեն, չեն կրնար ժխտել այսօրուան Հայաստանի երկունքն ու ծնունդը, — անոնց վաւերական թուականը :

Որքան ալ քերթեն ու աղճատեն կամ լեզու թափեն, չեն կրնար ապացուցանել թէ պիտի ունենայինք ներկայ կորիզը, կազմ եւ պատրաստ, եթէ մենք ալ հետեւէինք խուճապահար աղգանշաններ, — «Դէպի տո՜ւն»...

Պատմութեան բնագիրը կը կոչուի 1918 Մայիս 28: Մնացեալը փակագիծ է: Սովորական՝ բոլոր ազգերու պատմութեան մէջ :

Կնունքը չի կրնար արձանագրութեան տոմարէն ջնջել ծնունդը :

Յորդահոսան արիւն է խառնուած պատմական երկունքին :

Այս ժողովուրդին զաւակներէն 10—12.000 քաջեր հրաշք են գործեր, ճակատելով գերազանց ուժերու դէմ :

Թշնամին ինքն ալ կը վկայէ թէ ինչ կատաղութեամբ կը կռուէին անոնք: «Քիչ մնաց որ մեր հրամանատարը խրղղուած առնէր իր չունչը»:

Օրհասական պայքար՝ անհնարին դժուարութեանց մէջ: Կիսկատար սպառազինութեամբ: Առանց որեւէ ապաւէն ունենալու ներսէն թէ դուրսէն: Ընդհակառակն, դաւադիր հարեւաններու խոցոտումներն զգալով իրենց կռնակին կամ կողերուն վրայ :

Եւ տակաւին կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ կը տօնէք: Ամէն տարի եւ ամէն տեղ ...

Այդ երանելիները բնական կը գտնեն որ Ֆրանսացին տօնէ Ժան տ'Արքի տարեդարձը եւ ուրիշ բազմաթիւ յիշատակելի թուականներ :

Անոնք չեն զարմանար որ մինչեւ այսօր ալ թափօրներ կը կազմուին հանրապետական Ֆրանսայի մէջ, ոգեկոչելու համար Փարիզի «Կոմունա»ն (1871) :

Անոնք թերեւս իմացած չեն որ յետամնաց Թուրքը երկիւղածութեամբ կը տօնէ 1919 Մայիս 19ը,— այն օրը երբ Մ. Քէմալ Սամսոն կ'իջնէր, ազգային շարժումը կազմակերպելու համար : Կը տօնէ իբրեւ Երիտասարդութեան օր :

Դաս մը նորընծաներու համար սրբութիւն սրբոց է բոլշեւիկեան տօնացոյցին մէջ նշանակուած յետին տարեդարձը :

Իսկ երբ կարգը կուգայ հայրենիքի հիմնադրութեան թուականին, հազարաւոր երիտասարդներու թափած արիւնն անգամ բան չի խօսիր իրենց սրտին: Ջիղ չի շարժեր իրենց դեղնած դէմքերուն վրայ ...

Այս կարգի դպիրներու գլխուն միշտ ալ պիտի հնչէ պատմութեան ձայնը՝ մուրճի մը ծանրութեամբ.

— Մենք կայինք ձեզմէ առաջ, պիտի ըլլանք ձեզմէ վերջը:

Ազգերու պատմութիւնը դրատախտակ չէ, որպէսզի կաւիճով գրես եւ սրբես :

Շ.

ԱՐԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ

Քանիցս լսած եմ Ա. Ահարոնեանի մէկ գանգատը իր այնքան սիրած հայ ժողովուրդին դէմ, երբ անոր «պաշը - պօզուք» մէկ արարքը կը տեսնէր.

— Ազգ չենք, եղբա՛յր, ժողովուրդ ենք տակաւին ....:

Ըսել կ'ուզէր թերեւս թէ ամբոխ ենք եւ ամբոխ ալ կը մնանք, եթէ այսպէս առատօրէն կանուխ արթնցողը ուզածին պէս խաղայ ու շահագործէ մեր ժողովուրդին թոյլ ըմբռնումները, քաղաքական տհասութիւնը :

Մեր պատմութեան գիրքը ամէնէն աժան ապրանքն է: Հասնողը ուզած էջը կը պատռէ, կոտրած եւ ճրճռան գրիչ մը ձեռքը՝ կ'աւրէ ու կը գրէ: Ու ինչ հատընտիր բառերով կը գեղազարդէ զայն:

Ահա եւ նոր մը. «Զարթօնք թուական» կը կոչեն Մայիս 28ով հռչակուած հայկական անկախութիւնը ... «Ինչուն» բացատրել ինծի չիյնար :

Ամէն օր այդ «ինչու»ները սիրտս կը խառնեն պարկեշտ եւ բանիմաց հասարակութեան :

Կը մնայ հանել որոշ եզրակացութիւն մը այս վիվլուկէն:

Օրինակ,— Այն բոլոր երկիրները որոնք ծնած են միապետական կարգուսարքով մը եւ հետզհետէ յեղաշրջուելով եղած են այսօր հակայ հանրապետութիւններ, ժողովրդապետութիւններ, Ազատ ու Անկախ չեն :

Անոնք պետութիւն պիտի ըլլան եւ իրենց քաղաքական եւ ազգային անկախութիւնը եւ ազատութիւնը պիտի գտնեն այն ատեն, երբ ընդունին Սթալինեան «ուղղափառ» հաւատքը ու դառնան սովետական :

Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Անգլիա, Տանիմարքա, Շուէտ կամ Նորվեկիա, Իտալիա կամ Իրլանտա — խօսելով միայն — եւրոպական երկիրներու մասին — ո՛չ պետութիւն են, ո՛չ անկախ են եւ ո՛չ ալ ազատ:

Բոլորն ալ անհամբեր կը սպասեն այն օրհնեալ թուականին երբ երկաթէ վարագոյր մը իջնէ իրենց աչքերուն դէմ, ու ալ չտեսնեն դուրսի լոյս աշխարհը ...

« Անդ կացցես եւ զլոյս մի տեսցես »,— ինչպէս արեւելեան կողմն աշխարհի :

Անշուշտ այն ատեն խաղաղութիւնն ալ ապահովուած կ'ըլլայ, աղաւնիներ թռցնելով Ազատութեան աւերակներուն վրայ :

ՍՕՍԻ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Աբտուլլահ թագաւորը, Թուրքիոյ մէջ իր պտոյտը վերջացնելով, վերադարձաւ Պէյրութ եւ դիմաւորուեցաւ հանրապետութեան նախագահ Էլ Խուրիի եւ օտար դիւանագէտներու կողմէ :

ՏԱՄԸ ՖՐԱՆՔՆՈՑ մետաղեայ նոր դրամներ շրջաբերութեան պիտի հանուին Գշ. օր :

ԳՈՒՏ'Մ ՆԻՇԱՆ

Կարգը Մայիս 28ին...

Կը տօնե՞ն: Չե՞ն տօներ: Կը յարգե՞ն : Չե՞ն յարգեր :

— Ծօ', Արխաղոմ ընկեր, ինչ է, իրար անցած ես: Ազգը վտանգի մէ՞ջ է կրկին...

Հապա ի՞նչ: Սա «հակաները» նորէն ոտքի են: Մայիսեան Տօն կը սարքեն: Ո՞ւր պիտի հասնի մեր վիճակը: Ժողովի կ'երթամ ճար - ճարակ գտնելու: Ազգին ապագան վտանգի տակ է:

— Վա՛յ Արխաղոմ, ազգով ալ կը զբաղիս, հապա «նախապաշարում» էր «ազգ, եկեղեցի, հայ ու Հայաստան»...

— Է՛հ: Եւ սակայն վերէն է հրամանը: Պէտք է մի բան ցոյց տալ: Գործ կ'ուզեն մենէ :

— Ո՞վ է ուզողը :

— Ես գիտե՞մ: Կ'ասեն, ըսին: Վերէն է եղեր՝ վերէն... Ա՛խ սա Մայիս ամիսը որ ջնջեն օրացոյցէն ինչ լաւ կը լինի, հէ՞:

— Անոր տե՞ղը :

— Նոյեմբերը՝ քիչ մը լայնցնելով :

— Կ'երեւայ ածուխի մեծաքանակ վաճառական ես...

×

Մարդիկը իրենց գլուխը վար հրջած՝ ոտքերը վեր են տնկեր Արեւ աքացելու :

Ատեն մը, տենդագին լծուած էին Ապրիլեան Տօնը հալածելու մասնագիտութեան՝ Թուրքի խըրխնա հագած:

Յոգնեցան՝ ժամ - աղօթք, տէրտէր - վարդապետ, Աստուած, Քրիստոս հալածելէ:

Դարձան, կամաց - կամաց. կաղն ի կաղ՝ Ապրիլաւէր՝ Թուրքը վշտացնելու զոհողութիւնը յանձն առած:

Մտան ժամերէն ներս՝ տէրտէրի ձեռք պագնելու, մոմ ու նշխարք վաճառելու ...

Կը ճնճերին, կը խլրտին: Ձախ ու աջ « Նոյեմբե՛ր» կը պոռան: Ջիւն ու փոթորիկ: Սառոյց, կարկուտ կը փնտռեն՝ Հայոց սրտերը տաքցնելու!! Մայիսեան արեւը խափանելու համար :

Ձա՞ր են այս մարդիկը: Կոյր ու անզգա՞յ :

Ոչ: Ուզում են մի բան անել: Շուքէն դուրս գալ: Աղմկել: Անգործութեան զարման տանիլ:

Անշուշտ, կը գայ մի օր: Քեռին իր ճկոյթին եղունգովը կը ստորագրէ մի դեկրետ, ի նպաստ ՄԱՅԻՍ 28ի:

Չէ՞ք կարծեր, որ սրահի վարձքը, պատրաստելու ճամբուն մէջ են :

Ուշ չէ կարծեմ, երբ պիտի կարդանք, հառաջդիմական մամուլի մէջ...

— « Բոլորդ , բոլորդ Հ... սրահը: Փառաշուք կերպով պիտի տօնուի Մայիս 28ի ազգային տօնը...»:

Կ. ԳԵՏՈՒՇ

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԹՐՈՒՄԸՆ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ, ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳՐԵԼՈՎ ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Օր նոր, անակնկալ նոր: Մ. Նահանգներուն նախագահը, անձնական նամակներ ուղղեց Պարսկաստանի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն, խնդրելով որ խաղաղութեամբ կարգադրեն քարիւղի վէճը :

Պ. Թրումըն Մ. Նահանգներուն միջնորդութիւնը կ'առաջարկէ այս առթիւ, մասնաւորապէս շեշտելով թէ կ'ուզէ որ վէճը լուծուի զոհացում տալով երկու կողմերուն: Նախագահին ձեռնարկը անակնկալ մը եղաւ արտաքին նախարարութեան եւ Ուաշինկթընի բրիտանական դեսպանատան համար: Մամուլին ալ տեղեկութիւն տրուած չէր նախապէս: Երկու նամակներուն բովանդակութիւնը գաղտնի պահուած էր, որպէսզի վտանգաւոր ազդեցութիւն չգործէ Պարսկաստանի մէջ, գրգռելով ծայրագոյն ազգայնական եւ ծայրագոյն ձախակողմեան հոսանքները :

Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ վարչապետին ուղղուած նամակին մէջ, Թրումըն կը բացատրէ թէ անհրաժեշտ է Իրանը հեռու պահել խորհրդային շրջագծէն եւ ապահովել քարիւղի հայթայթումը արեւմտեան պետութեանց համար: Իսկ Տոքթ. Մոսատեղի ուղղուած նամակով, կը զգուշացնէ ծայրայեղ տնօրինութիւններէ, քարիւղի ազգայնացման օրէնքին գործադրութեան առթիւ եւ կը թելադրէ բարեկամաբար համաձայնիլ Անգլիոյ հետ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգները պատրաստ են 60 միլիոն տոլար տրամադրելու Իրանի, իբրեւ զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն յառաջիկայ տարուան համար :

Թրումընի նամակը ստանալէ անմիջապէս վերջը, Իրանի վարչապետը ժողովի հրաւիրեց նախարարները: Երէկ, շաբաթ խորհրդարանին մէջ պիտի կարդար նամակը, անմիջապէս պատասխանելու համար :

Անգլիոյ վարչապետը անձնական համարելով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱԶԱ՛Ր ՓԱՌՔ...

« Մահ իմացեալ անմահութիւն է», կ'երգէր մեր մեծ գրիչներէն՝ Եղիշէ :

Երեսուն երեք տարի առաջ Մայիսի վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին Սարտարապատի, Բաշ Ապարանի, Ղարաքիլիսէի առջեւ, հայրենի հողին վերջին շերտին կառչող հայ մարտիկները գիտէին թէ մահը դիմաւորելու կ'երթային : Սակայն, գիտէին նաեւ որ, եթէ թշնամին անցնէր անվտանգ, պէտք էր խաչ քաշել իրենց մայրերուն, կիներուն, զաւակներուն գոյութեան վրայ :

Սովորական պատերազմ չէր եղածը: Քիչ մը աւելի, քիչ մը պակաս հողը չէր կռուախնձորը: Հարցը դրուած էր պարզ: Թշնամին կեցած էր դաշոյնը ձեռքին: Կամ կը կռուէինք եւ այդպէսով ապրելու իրաւունքը ձեռք կը ձգէինք կամ անցի կուտայինք եւ որպէս ժողովուրդ՝ կ'անցնէինք պատմութեան գիրկը :

Փա՛ռք մեր հայրերուն, որ չթուլցան եւ տղամարդու պէս կուրծք տուին վտանգին: Հազարաւոր դիակ: Հազարաւո՛ր քաջեր մէկ օրուան մէջ փակեցին իրենց աչքերը, Ազատութեան Արշալոյսը չտեսած, բայց, արդէն արիւնաքամ ժողովուրդին կրկնակի թանկագին զոհերով կազմուած թումբը՝ փրկեց արիւնի հեղեղէն յաջորդ սերունդները եւ հինգուկէս դարերու պատմութեան ճամբան փոխեց :

Հազա՛ր փառք մեր հայրերուն :

Աղքատ էինք մենք: Ռուսաստանի անհատնում հարստութենէն փշրանքներ միայն մեր ձեռքն էին հասած: Անօթի էին բոլորը: Ճակատին վրայ, ճակատին ետեւը: Անկանոն զէնքեր: Ոչ փոխադրական միջոցներ, ոչ ալ լրատու եւ ամբուլանսի բաժիններ: Սո՛վ ամէն բանի մէջ. ռազմամթերքէ՛ն հացահատիկը, բայց, փա՛ռք մեր մայրերուն, որոնք մրջիւն դարձան եւ թիկունքէն ճակատ կրեցին վերջին հացն ու ծխախոտը, վերջին դեղն ու դարմանը : Կուժերով ջուր տարին պատերազմի դաշտը եւ իրենց չորցած մատներով թրջեցին մահամերձներու շրթունքները : Քար դրին իրենց սրտերուն վրայ՝ եւ փակեցին սիրելիներու աչքերը: Անոնց նայուածքներու շանթերէն վախկոտներն ու դասալիքներն անգամ կրակը նետուեցան :

Հազա՛ր փառք մեր մայրերուն :

Յանուն գաղափարին, որդերը կրծեցին ռուսական ահեղ բանակները: Փախան անոնք «դէպի տուն» պոռալով, ու պարպուած երկարաձիգ ճակատը դարձեալ մնաց, ափ մը Դաշնակցական հայդուկներու եւ ուրիշ հայրենասէրներու ուսին : Փա՛ռք մեր անձնազոհ քաջերուն :

Զարկին ու նահանջեցին, զարկին ու զարնուեցան, երբեմն մէկի դէմ տասը, երբեմն մէկի դէմ հարիւր : Թշնամին ուշացաւ ինը ամիս մեր լեռներուն վրայ եւ ժամանակը փրկեց մեզ:

Հազա՛ր փառք առասպելական հայդուկներուն եւ իրենց զինուորներուն, Դաշնակցական կամ ոչ:

Երեսունը երեք տարի առաջ, Ես ու Դուն չկար այլեւս: Չկային «հայ»ով վերջացող հատուածներ: Ոչ ալ դաւանական խտրութիւն: Հայը՝ Հայ էր: Մէկ եւ անբաժանելի: Ցաւը բոլորինն էր, ինչպէս ժպիտը: Մէկը՝ ամէնքին, ամէնքը՝ մէկին համար :

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ՈՒԽՏԻ ՕՐԸ

Երեսուներեք տարի առաջ Արարատեան դաշտին մէջ, հայ ժողովուրդը գործեց հրաշք մը :

Լքուած բոլորէն, մանաւանդ բարեկամէն ու դաշնակիցէն, զոհ՝ հիւսիսի հզօր հարեւանի դաւաճանութեան, Հայկ դիւցազնի, Մեծն Տիգրանի եւ Քաջն Վարդանի շառաւիղները միս մինակ կուրծք տուին դարաւոր թշնամիի գրոհին դէմ, հերոսներու վայել քաջութեամբ կռուեցան երեք ճակատներու վրայ եւ կերտեցին ազատ ու անկախ հայրենիք մը՝ յաւիտենական Արարատի շուքին տակ :

Այդպիսի դիւցազնամարտ մը նախանձը պիտի շարժէր աշխարհի ամէնէն հզօր ու քաղաքակիրթ ազգին իսկ: Դիւցազնամարտ մը՝ անհաւասար ուժերով, մահուան դուռը հասած ժողովուրդի մը կողմէ, որ մեծով ու պզտիկով, այրերով ու կիներով, փայտերով ու բահերով, պատահական ու նախնական զէնքերով կը ճակատէր կարգապահ ու սպառազէն բանակի մը դէմ :

« 1918 Մայիս 28»ը փառապսակն եղաւ մայիսեան օրհասական եւ հերոսական կռիւներուն : Իսկական հրաշք մը:

Այդ պատմական թուականը ոսկի տառերով արձանագրուած է Հայոց Պատմութեան դրքին մէջ: Աշխարհի վրայ ո՛չ մէկ ուժ եւ ո՛չ մէկ դէպք կրնայ այդ թուականը սրբել պատմութեան էջերէն, մանաւանդ ո՛չ մէկ բռնակալութիւն կրնայ զայն ջնջել Հայոց սրտերէն:

« Մայիս 28» մեր անկախութեան տօնն է : Սեփական հող ու հայրենիք ունենալու դարաւոր գաղափարականին իրականացած օրն է: Ու նաեւ հայ ժողովուրդին ազատ ու անկախ ապրելու խորհրդանշանն է :

Նահանջականներ են անո՛նք՝ որ մեր անկախութեան կորուստը վերջնական կը համարեն : Անոնք որ երեսուն տարիէ ի վեր նոր բռնակալին առջեւ գլուխ կը ծռեն ու խունկ կը ծխեն: Անո՛նք՝ որ կորսնցուցած են ամէն իտէալ եւ զոհողութեան ոգի ու կը համակերպին զօրաւորին կողմէ պարտադրուած «կատարուած իրողութեան »:

Փա՛ռք հայ ժողովուրդին որ անցեալի սխալներուն մէջ չինկաւ այս անգամ եւ իր Պատմութեան հետ, փրկեց նաեւ իր ֆիզիքական գոյութիւնը: Ազատութեան գինը ահաւոր էր: Մեր ժողովուրդի միս ու ոսկորներն էին: Երակները բացուած: Սակայն այդ վիճակին մէջ իսկ, ճամբայ ելաւ ան վերստին շինելու իր քանդուած տուներն ու այգիները, վերստին լեցնելու թափուր մնացած բոյները :

Հազա՛ր փառք հայ ժողովուրդին:

Մայիս 28ը իրն է: Ինքը՝ անոր :

Մայիս 28ը, հինգ հարիւր քառասունը երեք տարուան գերութեան վերջակէտն է: Հպատակութենէն պետութեան տանող ճամբան: Այսօրուան եւ վաղուան հայրենիքին հիմնադրութեան օրը : Մեր եւ գալոց սերունդներու յոյսի միակ ջահը :

Առանց Մայիս 28ին, թերեւս մենք հող էինք հիմա, ընկերներ եւ հայրենակիցներ :

Հազա՛ր, հազա՛ր փառք Մայիս 28ին։

ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28

« Զարդէշտ Թուականը» (այսպէս կ'որակէ սրիկայ խմբագիր մը, բոլշեւիկեան թերթուկի՝ «Ա. Խ.»ի, ըսէ՝ շնաթերթի) ամէն տարի, Մայիս ամսուն քունը կը փախցնէ վոհմակը շնագայլերու, խմա՛ կարմիր կտուցաւորներու։

Օտարի ոտքը լզող ստորաքարշերու գորտի կռկռոցը Հայոց հոգին կը վիրաւորէ, սուրբ մեռելներու հանգիստը կը խռովէ: Ազատատենչ հայութիւնը նողկանք կը զգայ ի տես ստրուկներու ստորնաքարշ գալարումներու :

Թունաւոր Օձի, ստոր ձագուկները՝ անբարոյական «վարդապետ»ն եւ մնացեալ ջոլիրը գառամեալ ծերունիներու կը կազկանձեն օրն ի բուն, հոգեկան ու մարմնական անկարողութեամբ, հայութեան հոգիէն հանելու, սրբազան թուականի՝ Մայիս 28ի առթած վսեմ գաղափարը: Մարմնացեալ մոլեխինդ, ծալուած ծերուկները թոյն կը ժայթքեն, իբրեւ փոխարժէք ստացուած ռուբլիներու: Սակայն ո՛ր շրջանի վասակները յաջողած են իրենց դաւաճանութեան մէջ, որ ասոնք, ակռաները թափած վասակները յաջողին :

Ժողովուրդները սրբազան թուականներ կ'ունենան, իրենց պատմութիւնները լուսաւորող, ներշնչող, ապրեցնող: Հայ ժողովուրդն ալ ի թիւս այլ շքեղ թուականներու, 1918ին Մայիս 28ին մէկ նոր լուսաւոր դէպք արձանագրեց իր պատմութեան անջնջելի էջերուն վրայ՝ Հայաստանի նոր ազատութեան ու անկախութեան կարմիր թուականը, ընդելուզուած Հայու արիւնով, տառապանքով, վիշտով ու գերմարդկային ճիգով:

Ամուլ պիտի ըլլար մեր պատմութիւնը, եթէ կարգ մը հերոսական դրուագներ չլուսաւորէին մեր հինգդարեայ նողկալի ստրկութիւնը :

Հերոսական խիզախումները, արդար ցասումի պոռթկումները կերտած են մեր նորագոյն պատմութիւնը:

Պատմութիւնը՝ անսահման զոհաբերութեան, նուիրումի, քաջութեան, Վահագնեայ մաքառումի:

Ինկած Ասիոյ մէկ անկիւնը, մոլեռանդ իսլամական աշխարհի մէջ — շրջապատուած հազար ու մէկ ոսոխներով ուղեկորոյս հայութիւնը ոչնչացման օրհասը կ'ապրէր: Գոյութեան հարցն էր

Սփիւռքի ազատ հորիզոններուն տակ, տարագիր հայութիւնը աւելի քան երբեք իր սրտին խորը անշէջ կը պահէ անկախ ու սեփական հայրենիքի սէրը: Աչքերը յառած է միշտ հեռաւոր Հայաստանին, ուր իր եղբայրները տուեալ պայմաններուն մէջ անկարելին կը փորձեն՝ հայրենիքի վերաշինութեան համար:

« Մայիս 28 » Յիշատակի Օր մը չէ միայն ազատատենչ հայութեան համար: Այլ Յոյսի եւ Ուխտի Օր մը: Յոյս՝ անկախ Հայաստանի վերականգնումին համար, որ անպայման պիտի իրականանայ: Ուխտ՝ անսասան հաւատքով դաւանելու եւ հաւատարիմ մնալու Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարականին, որուն համար զոհուեցան մեր հազարաւոր հերոսներն ու միլիոնաւոր նահատակները:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԸ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ)

Կարծես ընդհանուր օրէնք է բոլոր ժողովրդների մէջ,— ժամանակակից սերունդը լիովին չի ըմբռնում պատմական մեծ դէպքերի եւ անցքերի իրական պատմական արժէքը: Պէտք է որոշ ժամանակ անցնի, որպէսզի անաչառ եւ արդար անդրադարձում ունենանք անցած դէպքերի վրայ:

Մայիսեան հերոսամարտը սովորական դէպք չէր, եւ ոչ էլ անցողական պատմական երեւոյթ:

Արարատեան դաշտի վրայ տեղի ունեցած ճակատամարտը իր հետեւանքներով հիմնովին փոխեց հայ ժողովրդի ճակատագիրը, նրա պատմական ընթացքը :

Նախ մեր ժողովուրդը մինչեւ Մայիս 28ը ապրում եւ զարգանում էր իբրեւ կրօնական - մշակութային համայնք: Ալիշանից, Նալբանդեանից, Խրիմեանից եւ Րաֆֆիից յետոյ մեր ժողովուրդը գծեց իր քաղաքական ուղին՝ դէպի ազատութիւն եւ անկախութիւն: Աւելի վերջ, Դաշնակցութիւնը լարեց ժողովրդի ուժերը, ստեղծեց փրկարար յեղափոխական պայքար, ազատագրելու համար հայութիւնը եւ ապահովելու իրեն քաղաքական, ազգային, տնտեսական եւ մշակութային ազատ կեանք: Հակառակ տասնեակ տարիների հերոսական պայքարներին հայութիւնը դարձաւ ուրոյն ազգ, չկարողացաւ ազատագրուել օտար լուծից, իսկ 1915ին իր կէսով զոհ գնաց թրքական բարբարոս կառավարութեան կողմից կազմակերպուած կոտորածներին: Ապրիլ 11-24ը դարձաւ մեծ Եղեռնի օր: Հայութիւնը երկիւղածութեամբ տօնում է եւ միշտ պիտի տօնէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակ — մարտիրոսների խնկելի յիշատակը:

Զաղտատղրուեց հայ ժողովուրդը: Օտարի աչքին նորից մնաց ժողովուրդ, մշակութային եւ կրօնական միաւոր, բայց ոչ ազգ: Դաշնակցութիւնը սովորեցրեց Հային կռուել, հարուածին պատասխանել հարուածով, յեղափոխեց հոգին, սրբեց փոշին դարերի ստրկութեան :

Կամաւորական շարժումը, Վանի Հերոսամարտը, Ուրֆան, Մուսա Տաղը աւելի եւս ամրացրին ժողովրդի հոգեկան ու մարտական կարողութիւնները :

Եւ երբ թրքական կանոնաւոր բանակները հասան մինչեւ Էջմիածնի պատերի տակ, Սարտարապատի դաշտում, Բաշ - Ապարանի բարձունքներում եւ Ղարաքիլիսայի կիրճերում այլեւս իրենց առջեւ գտան փոքրաթիւ բայց վճռական հայ կանոնաւոր բանակը եւ ամբողջ ժողովուրդը :

Դաշնակցութեան հրեղէն զաւակներից մէկը՝ Արամը իր գերմարդկային ճիգերով մղեց ժողովուրդը դէպի նոր Աւարայր, դէպի Արարատեան անմոռանալի հերոսամարտը: Զօրավարներ Նազարբէկեան, Սիլիկեան, Փիրումեան եւ Դրօն առաջնորդեցին բանակը դէպի փառապանծ յաղթանակ: Թիկունքը, յատկապէս Երեւան քաղաքը, իր Ազգային խորհուրդով, բոլոր կուսակցական մարմիններով, քաղաքի պարետ Շահխաթունիի եւ զօր. Բէժան Բէկի արտակարգ ջանքերով անդադար օգնեցին ճակատին: Իսկ Ղազախը (Դիլիջան - Իջեւանի շրջանը) հազարներով զինուած գիւղացիներ ղրկեց օգնելու կանոնաւոր զօրամասերին:

Մայիսեան կռիւները ապացուցին հայ ժողովուրդին թէ ինքը միայն, ապաւինած՝ միայն իր սեփական ուժերին, կարող է այնուամենայնիւ յաղթել թրքական թւով գերակշիռ կանոնաւոր բանակին: Մայիսեան կռիւները վերջնապէս դուրս հանեցին Հայու հոգիից Թուրքերի հանդէպ եղած վախը: Այդ օրերից սկսեալ ամէն մի Հայ ազատագրուեց ստորադասութեան զգացումի մնացորդներից: Հայը դարձաւ աւելի ինքնավստահ, աւելի քաջ: Սրա մէջ է մայիսեան կռիւների առաջին յեղափոխիչ դերը :

Այդ անմոռաց օրերին Հայը ձեռք բերեց նաեւ դարերի ընթացքին փնտռուած ու այնքան փայփայած ազատութիւնը: Ժողովուրդը արձակեց իր վերջնական որոշումը, — ապրել միայն ու միայն իբրեւ ազատ ժողովուրդ, առանց օտար լծի: Տարիների մաքառումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեան տակ իր պատմական նշանաբանով «Մահ կամ ազատութիւն», հասաւ իր տրամաբանական վախճանին: Սարտարապատի տակ հայ ժողովուրդը խտացրած կերպով դրեց ազատութեան հարցը եւ իր թափած արիւնով ընդմիշտ լուծեց այս խնդիրը: Հայը այլեւս անկարող պիտի դառնար անազատ ապրելու: Տիրանալով ազատութեան, նա դարձաւ նաեւ յանդուգն, ծառացաւ բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ եւ Փետրուար 18ի գրոհով յետ խլեց նորից իր ազատութիւնը : Եւ եթէ այսօր մեր հայրենիքը նորից անազատ է, դա հետեւանք է ընդհանուր ողբերգական կացութեան, որ ստեղծել են բոլշեւիկները Ռուսաստանի եւ կենդրոնական Եւրոպայի բոլոր երկիրների

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՆՔ ԽԱՂԱՂ ԷԻՆՔ ...

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պէս ,
Դուք հողմերի պէս խուժեցիք վայրագ ,

Մենք ձեր դէմ ելանք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս ոռնացիք վայրագ ·

Բայց մենք յաւերժ ենք մեր լեռների պէս ,
Դուք հողմերի պէս կը կորչէք վայրագ :

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

գրուած : Կրնար ապրիլ ան, ով ուժեղ էր ոգիով, յամառ կամքով, չարքաշ մարմնով ու խիզախ սիրտով :

Մեծ պատերազմի թոհ ու բոհին մէջ, երբ բոլոր ճակատներու վրայ արիւնը գետերու պէս կը հոսէր, երբ ամէն ժողովուրդ քաշուած իր պատեանի մէջ, իր բախտը կը կռփէր, երբ որ ամբոխները խելագարուած («վարդապետ» Արէլի լուսադրաքները) ռուսական փտտապանծ բանակի, հրապուրուած , խաբուած բոլշեւիկ քուրմերու սոորաշունչ բառերէն կը լքէին Կովկասեան ճակատը, հայութիւնը մինակ, առանց զինակցի, զէնքի (նաեւ առանց հոգեկան բորոտներու գոյնզգոյն Արէլներու) կը մնար դէմ - դիմաց Թրքական հորդաներու: Կենաց ու մահու պայքար էր: Հայաստանը կամ պէտք է դառնար համատարած գերեզմանատուն կամ վերածնէր իբրեւ փիւնիկ :

Որբերու հայրենիքը պարտաւոր էր ապրիլ , հայկականութիւնը չարունակելու համար: Վարդաններու ու Վահաններու աւանդ ժգուած Հայաստանը ծառացաւ Թուրքին դէմ: Երզնկայէն մինչեւ Պաքու, Նախիջեւանէն մինչեւ Ղարաքիլիսէի ձորերը հայութիւնը զէն ի ձեռին խոյացաւ Թուրքին՝ ոսոխին դէմ: Առանց դաւանանքի , հասուածի, կուսակցական խտրութեան (այդ օրերուն բոլշեւիկեան թոյնը Արէլներու եւ ընկերութեան զարշահոտ բերնով տակաւին չէր յաջողած թրքացնել, ռուսացնել Հայը) հայութիւնը կռուեցաւ Թուրքին դէմ ճակատագրական օրեր յաւիտապէս երեւան եկան Սարտարապատի, Բաշ - Ապարանի, Ղարաքիլիսէի մէջ:

Քանի - քանի հազարներ իրենց թարմ արիւնը խառնեցին սրբազան հողին, որպէսզի ապրի հայութիւնը, Հայաստանը :

Կատարուեցաւ պատմական հրաշքը, հայութիւնը յաղթեց , Թուրքը պարտաւորուեցաւ ճանչնալ մեր անկախութիւնը (Թուրքէն աւելի վատերը, Արէլներու փոհմակէն կը մերժեն ճանչնալ պատմական Թուականը):

Դարեր ու դարեր, լուսապայծառ ջահը, Մայիս 28ի պատմական Թուականը պէտք է լուսաւորէ մեր պատմութիւնը ու պէտք է ոգեւորէ գալոց սերունդները: Հայութեան վերածնունդը պատմական փաստ է, Մայիս 28ը — արիւնը անանուն հերոսներու :

Յարգանք դինդապետ Մովսէսեաններու, Ջեմլեանններու, Մոնիկներու ու հազարաւոր անծանօթ Մովսէսեաններու որոնք մեռան հայութիւնը ու Հայաստանը ապրեցնելու համար :

Ա. ՈՒՐԱՐՏԵԱՆ

ՅՅՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Անթիւ վերյիշումներ պաշարում են մեզ Մայիս 28ի նուիրական օրը: Սրբացած վայրերի ու մարդկանց տեսքեր, ցոլքերով ողողուած, բարձրանում են մեր հոգու խորքից, հրճուանք ու թախիծ խառնելով միմեանց: Ինչ երջանկութիւն, որ ապրեցինք նրանց հետ եւ ինչ կսկիծ , որ բաժանուեցինք առ յաւէտ:

Ահա Հայաստանը, մեր ազնիւ հայրենիքը — տխտան լեռներով ու զմրուխտեայ դաշտերով. լճերը կապոյտ, գետերը փրփրուն , ժայռերը խոժոռ, անտառներն ու այգիները թովիչ, օրօրող:

Արարատեան աշխարհում արշալոյսներն ու վերջալոյսները վիթխարի հրավառութիւններ էին ծիածանի բոլոր գոյներով: Գիշերը միլիառ ու միլիառ աստղեր, միմեանց սեղմուած, ծածկում էին երկնակամարը դարձնելով նրան աստղահիւս: Երբ լուսնկայ էր, լոյսն այնքան խիտ էր լինում, որ թւում էր թէ երկիրն ընկղմած է կաթնագոյն հեղուկի մէջ :

Բուռն էր ու համայնակուլ մեր սէրը դէպի հայրենիքը: Այդ սիրոյ մէջն էր կեանքի իմաստը:

Երիտասարդ հայդուկ, քղեցի Պօղոս, անհուն յոյզով իր երգն էր երգում հարիւրդայլայլ, որ միայն մէկ բառ ունէր — Հայաստան : Նա երգում էր, արտասւում ու ցնցում բոլորին :

Հայաստան· այս անունի մէջ ժողովուրդը դնում էր հայկական ազատութեան, եղբայրութեան, խաղաղութեան, ստեղծագործ աշխատանքի ու բարօրութեան իմաստը:

Հարիւրաւոր տարիներ մեր ազգը մերթ առկայծեալ, մերթ մոխրածածուկ, կրեց իր հոգու խորքում ինքնիշխան Հայաստանի կրակը :

Մայիս 28ը նրան հանեց ցանկութիւնների ու երազների աշխարհից ու դրեց իրականութեան այլ եւս յաւիտենական պատուանդանի վրայ :

Նա միայն պատմական յիշատակելի օր չէ, այլ ազգային ու մարդկային մի մեծ գաղափար, որի իրականացման պայքարի զինուորն է ամէն մի Հայ ճակատագրականօրէն: Խուսափել նրանից նշանակում է անգիտակցօրէն դաւաճանել ինքն իրեն :

Հ. Յ. Դ. Մայիս 28ին հիմն էր դնում բոլոր Հայերի անկախ եւ միացեալ պետութեան — ժողովրդավար ու ընկերվարական :

Հ. Յ. Դ. ազգային կուսակցութիւն է, ազգի հոծ մեծամասնութեան — աշխատաւոր դասակարգի կուսակցութիւնն է: Ի գին անթիւ զոհողութիւնների ստեղծուած հայ պետութիւնը ապարէզ պիտի չդառնար հայ դրամատէրերի համար չահագործելու հայ բանուորին ու գիւղացուն : Ընդհականակն Հայաստանի հանրապետութիւնը էր եւ կը լինի ամէն տեսակի ազգային ու ընկերային անարդարութիւնից ու ճնշումից ազատ աշխատաւորի հայրենիք :

Այսպիսով Մայիս 28ը խորհրդանշանն է նաեւ մեր մարտնչումի ամէն գոյնի բռնութեան դէմ , լինի նա կարմիր, դեղին, թէ ճերմակ :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՅԻՍ 28

Երեսուներեք տարի առաջ, դարեր շարունակ յարատեւութեամբ եւ խորունկ հաւատքով սպասուած աւետիսը կը տարածուէր քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, տունէ տուն: Սլանալով սարէ սար, Արարատէն Արագած, արձագանգ կուտար ամէն Հայու սրտին մէջ: Հայութիւնը կը հրճուէր, Երեւանէն մինչեւ արտասահման:

Դարաւոր երազը դարձած էր իրականութիւն: Ազատութիւնը փշրած էր ստրկութեան շղթաները: Վերջ պիտի դրուէր հայ ժողովուրդի տառապանքներուն, ճշմարտութեան յաղթանակով :

1918 Մայիս 28ին նոր արշալոյս մը կը ծագէր Հայոց աշխարհի վերեւ ու այդ փառահեղ Թուականը կ'արձանագրուէր մեր ազգային տոմարին մէջ :

— Երեսուներեք տարի առաջ , մեր հինաւուրց պատմութեան անմահ դէմքերը, պահ մը արթնցած իրենց յաւիտենական քունէն, կը ցնցուէին Բաշ Ապարանի, Ղարաքիլիսէի, Սարտարապատի յաղթական թնդանօթներու որոտումէն: Կը հրճուէին ոգիները 1915ի մեր հարիւր հազարաւոր նահատակներուն ինչպէս եւ 1918ի ազատագրական պատերազմի ընթացքին ինկած զոհերու: Կը խաղայէին ոգիները Դաշնակցական նահատակ զործիչներու եւ հայրենիքին համար զոհուած ֆետայիներուն, իմանալով իրենց նուիրական թաղին իրականացումը :

Մայիս 28ը յաղթանակն է գաղափարի եւ վճռական կամքի: Ժողովուրդի մը ամէնէն էական իրաւունքն է ազատութիւնը: Այդ իրաւունքին տիրանալու եւ զայն պահպանելու համար ժողովուրդները միշտ պայքարած են, ըմբռնելով որ միայն ազատութեան մէջ իրենց համար լայն հնարաւորութիւններ կը ստեղծուին ծաղկելու, զարգանալու, ազգային աւանդութիւնները եւ մշակոյթը պահպանելու, իրենց ճակատագրին տէր դառնալու: Որքան ծանր ըլլայ օտարին լուծը, այնքան ուժեղ կ'ըլլայ հարստահարուած ժողովուրդի մը ազատութեան պահանջը: Օտարին գործած բարբարոսութիւնները, սարքած տեղահանութիւնները, ջարդերը փոխանակ ընկճելու եւ յուսահատելու Հայը, ամրապնդեցին անոր ազատութեան տենչը, լարեցին անոր կամքը տոկալու եւ պայքարելու :

Այդ կամքին շնորհիւ ան կրցաւ իր ազգային գոյութիւնը պահել դարեր շարունակ: Այդ կամքն էր որ պարտադրեց ան՝ Մայիս 1918ին, կերտելով իր ճակտի քրտինքով եւ իր արիւնով անկախութեան Թուականը: Մայիսեան օրերուն կռուող հայութիւնը իւրացուցած էր Դաշնակցութեան նշանաբանը «Մահ կամ Ազատութիւն»: Վերակենդանացաւ անոր մէջ Սասունցի Դաւիթներու, Վարդաններու, Ղարաբաղի Մելիքներու ոգին եւ ինչպէս կը գրէ ընկեր Վրացեան իր «Հայաստանի Հանրապետութեան» պատմութեան մէջ, «ամբողջ երկիրը մի մարդ, մի շունչ դարձած, կռւում էր մահացու թշնամու դէմ»: Եւ թշնամին, աւարառու Թուրքը պարտուեցաւ այն ժողովուրդի կողմէ որուն անհետացումը կրհետապնդէր դեռ երեք տարի առաջ: Արիւնահեղ ճակատամարտները մեր ժամանակակից պատմութիւնը զարդարեցին հերո-

---

համար: Հայը անազատ է այն չափով միայն, ինչպէս որ անազատ են բոլոր միւս բախտակից ժողովուրդները: Ոչ աւելի, ոչ պակաս: Բայց իր հոգու մէջ խորապէս պահել է ազատութեան զգացումը եւ տենչը զուգընթաց՝ ազատ Սփիւռքի հետ :

Մայիսեան կռիւները յեղափոխեցին նաեւ ժողովրդի ամբողջ էութիւնը: Հայ ժողովուրդը դադրեց ազգագրական միաւոր լինելուց : Նա այլեւս այս կամ այն պետութեան էթնիկ մասը չէր, այլ դարձաւ ազգ ի մի ձուլելով բոլոր հատուածները քաղաքականապէս : Մենք դարձանք ամբողջական ազգ: Դաշնակցութեան ազգակերտման մեծ գործը այստեղ նոյնպէս ստացաւ իր տրամաբանական լուծումը :

Եւ վերջապէս Մայիս 28ը հանդիսացաւ Հայու պատմական ամէնից մեծ նուաճումը,— տուեց իրեն քաղաքական հայրենիքի զգացումը եւ Հայաստանը աշխարհագրական ըմբռնումից դարձաւ իրական քաղաքական հայրենիք, այսինքն պետութիւն: Ոչ միայն պետութիւն, այլ անկախ պետութիւն :

Մայիս 28; ասել է՝ Հայը — պետական ժողովուրդ իր սեփական, ազատ, եւ անկախ պետութեան մէջ: Հայրենիքը եւ պետութիւնը նոյնացան:

Դժբախտաբար հայ ժողովուրդը ձեռք բերեց անկախ պետականութիւն իր հայրենիքի միայն մէկ մասին վրայ: Միւս մասը մինչեւ այսօր մընում է գրաւուած Թուրքիայի կողմից :

Այսօր վերյիշելով մայիսեան կռիւները եւ Մայիս 28ի ակտը, հայ քաղաքական միտքը ընկած է դժուարին դեգերումների մէջ: Նա ձգտում է գծել ապագայի ուղիները, Մայիս 28ը նոյնպէս հասցնելու իր տրամաբանական լուծման, ուղիներ գծել եւ միջոցներ փնտռել վերադրաւելու հայկական մեր պապենական հողերը, նորից տէր կանգնել միւս բոլոր ժողովուրդների հետ միասին մեր ազատութեան եւ դարբնել իրապէս անկախ Հայաստան :

Սա հնարաւոր կարող է դառնալ, որդեգրելով միայն Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը՝ ստեղծել «Անկախ, ազատ եւ Միացեալ Հայաստան»:

Յանդուգն է նպատակը եւ խրթին են գալիք ուղիները: Դրա համար այդ նպատակից այնքան վախենում են մեր ամէն տեսակի հակառակորդները, գերադասելով անազատութիւնը: Անոնք աւելի են սիրում կեղծ-անկախ «սովետական հայրենիքը», քան իրական անկախութիւնը: «Գերադասում են «Նոյեմբեր 29»ը, «Մայիս 28»էն, մոռայլ տերեւաթափ Նոյեմբերը պայծառ, ծաղկաւէտ Մայիսէն:

Բայց Հայ ժողովրդի քաղաքական եւ ազգային բնազդը լաւ գիտէ, որ հայկական դատը իր արդար լուծումը կրնայ ստանալ միայն «Միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստան»ի միջոցով:

Հակառակորդ հոսանքները չեն տօնում «Մայիս 28»ը: Ոամկավար գործիչը տօնում է, օրինակ, Վասպուրականի Հերոսամարտը, բայց երբեք Սարտարապատ, Բաշ Ապարան, Ղարաքիլիսէ գոյամարտը: Նոյն հակառակորդները տօնում են «Նոյեմբեր 29»ի նոր եւ խորթ վարչաձեւի հաստատման օրը Հայաստան պետութեան մէջ, բայց ապերախտօրէն չեն տօնում այդ պետութեան հիմնադրութեան օրը: Դիրք մը որ կը հակասէ տարրական տրամաբանութեան եւ հայ ժողովրդի շահերին :

Ջենտօնում «Մայիս 28»ը, բայց փորձում են տէր կանգնել Հանրապետական Հայաստանի կառավարութեան դիւանագիտական մեծ յաղթանակին՝ Սեվրի դաշնագրին :

Քաղաքական այս ճղճիմ հաշիւները չեն կարող փոխել իրերի տրամաբանական ընթացքը : Մայիս 28ը գնալով աւելի եւս խորանում է Հայու սրտին մէջ եւ դառնում է լայն ժողովրդական զանգուածների սեփականութիւն :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ եռվ-ռապետը , Մայր Աթոռի գահակալ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, կոնդակով յիշեց Սարտարապատը, Բաշ Աբարանը եւ Ղարաքիլիսէն: Եթէ Մայիս 28ը իր հերոսամարտերով միասին միս-արիւն եղած չլինէր երկրի եւ Սփիւռքի հայութեան համար, այդ ձեւի կոնդակի երեւումը անհնարին պիտի լինէր :

Մեր ազատատենչ ժողովրդի առողջ բնազդը աւելի լաւ է ըմբռնում իրերի ընթացքը, քան մանր մունր «քաղաքագէտները» եւ Խ. Հայաստանի անազատ ու կաշկանդուած վարիչները :

Մայիս 28ը էր, է, եւ կը մնայ Հայ նորագոյն պատմութեան ամէնից վեհ, մեծ տօնական օրը , օր յաղթանակի եւ համազգային ցնծութեան, օր՝ մեր ազգային, քաղաքական, պետական վերածնութեան : Օր լոյսի եւ յոյսի :

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

սակայն նոր դրուագներով: Դիմադրութեան տրի բազուկը մեր ժողովուրդը եղաւ, իսկ ոգին այդ դիմադրական պայքարներուն անմահ Արամը :

— Երեսուներեք տարի վերջը սակայն հայութեան մէկ մասը կրկին պանդխտութեան մէջ կ'ապրի: Բայց ապարդիւն չեղաւ Նուիրումը 1918ի սերունդին: Կերտելով մեր անկախութիւնը, ան հաստատեց թէ Հայը կարող էր ու արժանի վարելու ազատ պետութիւն մը: Այդ շրջանին երեւան եկած հերոսութիւնները եւ զոհաբերութեան ոգին ներշնչումի բարձր աղբիւր պիտի մնան ներկայ եւ ապագայ սերունդներուն համար, լաւագոյն օրինակ հայ երիտասարդութեան մէջ վառ պահելու համար ազգային հպարտութեան անհերքելի փաստը:

Ունենալով պաշտամունք մեր արժանիքներու ու մեր ժողովուրդի մեծութեան հանդէպ, ամէն տարի մեծահանդէս պիտի տօնախմբենք Մայիս 28ը որ նոր փառք մը ափոեց մեր պատմութեան էջերուն վրայ : ՅՈՎԻԿ

Թրումընի նամակը, արտօնութիւն խնդրեց, հրատարակելու համար :

✕ Տոքթ. Մոսատեղ ջերմէ մը կը տառապէր իր անկողնին մէջ, երբ ստացաւ Թրումընի նամակը, Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ: Կը կարծուի թէ քարիւղի ազգայնացման ամէնէն թունդ կուսակիցներն ալ բաւական պիտի մտածեն, Թրումընի նամակը մերժելէ առաջ :

Դահլիճը նիստ գումարած առեն, ձախակողմեան կազմակերպութիւն մը 700 մանուկներ հաւաքած էր, ցոյց մը կատարելու համար խորհրդարանին առջեւ, դրօշներով եւ երգերով :

✕ Լա Հէյի միջազգային ատեանը մերժեց Անգլօ-իրանեան ընկերութեան դիմումը, այն պատճառաբանութեամբ թէ միայն պետութեանց վերաբերեալ խնդիրներով կրնայ զբաղիլ: Արդէն իրանեան կառավարութիւնն ալ նախապէս յայտնած էր թէ ատեանը իրաւասութիւն չունի քննելու այս հարցը :

✕ Անգլիացիները համբերելով հանդերձ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, պատրաստ գտնուելու համար որեւէ պատահականութեան առջեւ: Կ'ըսուի թէ 3500 վայրաչուները ճամբայ հանուած են դէպի Միջին Արեւելք: Մալթայէն ալ մեկնած է նաւ մը որ յատուկ է հրասայլերու փոխադրութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ առթիւ վարչապետը (արմատական) ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, քննադատեց թէ համայնավար կուսակցութիւնը եւ թէ զօր. տը Կոլը: Շեշտեց թէ առաջինը «օտարէն ներշնչուած», տեւական ընդդիմութիւն մը ցոյց տուաւ եւ անարգեց մեր մեծ դաշնակիցը, Մ. Նահանգները»: Զօրավարը, փառաւոր անցեալի տէր այս մեծ զինուոր»ը, քաղաքական ասպարէզ իջնելով կ'ուզէ իր անձնական իշխանութիւնը պարտադրել: Իսկ համայնավարները « կը խօստանան սարկութեանց ամենավատը ոստիկանական վարչաձեւի մը տակ, որ հիմնուած է ահուսարսափի եւ մարդկային կեանքի հանդէպ արհամարհանքի վրայ: Եթէ այս երկու հակառակորդ հոսանքները մեծամասնութիւնը չահին, կարելի պիտի չըլլայ կազմել որեւէ կառավարութիւն եւ այն ատեն երկիրը պիտի դիմէ դէպի մահացու արկածախնդրութիւն մը: Պէտք է զերծ պահել Ֆրանսան ներքին կռիւներէ, որոնք մենատիրութեան նախաբանն են»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը, Հիւսէյն Ուէյնի, հրաժարեցաւ, լրացուցած ըլլալով երեսփ. ընտրութիւնները: Նորընտիր ժողովը պիտի գումարուի Յունիս 5ին: Աւանդութեան մը համաձայն, որ չէ նախատեսուած սահմանադրութեան մէջ, վարչապետութեան պաշտօնը, վերապահուած է Շիի իսլամի մը: Շատ մը թեկնածուներ կան :

ՔՈՐԷԱՅԻ ռազմաճակատներուն վրայ դաշնակից զօրամասերու յառաջխաղացումը կանգ առաւ ոչ միայն կարմիրներու դիմադրութեան հետեւանքով, այլեւ անձրեւի, ցեխի եւ ամպամած օդի պատճառով: Հրասայլերն ու օդանաւերը չեն կրնար մասնակցիլ յարձակումներուն: Մնաց որ դաշնակից ուժերը հասած են արդէն կարմիրներու պաշտպանողական գիծերը, ուր, տեղ տեղ, դիմադրութիւնը շատ սաստիկ է: Առանձնապէս ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ կեդրոնական ճակատամասին վրայ, ուր դեռ քանի մը օր առաջ շատ ուժեղ էր դաշնակիցներու ճնշումը :

ԶՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ Յուլիս 23ին ժողովի հրաւիրելու առաջարկը պաղ ընդունելութիւն գտած է Մոսկուայի մէջ: Վերջնական պատասխանին կը սպասուի վաղը, երկուշաբթի:

ԿՐԵՏԷԻ մէջ սկսած է կառուցումը օդանաւային մեծ կայանի մը, ամերիկեան աջակցութեամբ: Թիմպաքիի այս կայանը 2200 քիլմ. հեռու է Մոսկուայէն :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ապարապետ մարաջախտ Փափագոսի կողմնակից երկու զօրավարներ եւ հինգ գնդապետներ, որոնք փորձած են պետական հարուած մը, ձերբակալուած են Դչ. գիշեր: Վարչապետ Պ. Վենիզէլոս, սակայն, յայտարարած է թէ չափազանցուած է եղելութիւնը, որ բնաւ պետական հարուածի մը գոյնը չունի: Եղածը, մարաջախտ Փափագոսի հանդէպ ծայրայեղ հաւատարմութեան մը տենչն է: Տասը սպաներ տնային բանտարկութեան դատապարտուած են :

81 ՏԱՐԵԿԱՆ «երիտասարդ» մը, Սըր Ջարլզ Մենտլ, Փարիզի բրիտանական դեսպանատան մամուլի նախկին կցորդը, ամուսնացաւ 37 տարեկան կնոջ մը հետ: Նորապսակ փեսան յարմար չդատեց մեղրալուսնի ճամբորդութիւն մը կատարել :

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԱՆԿԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, ժամը 15էն կէս գիշեր, 30 rue de la Libération, Salle des Fêtesի մէջ:

Կը բանախօսէ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Gare du Nordէն շոգեկառքը կը մեկնի 14.28ին 16.16ին եւ 17.15ին :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արենուշներուն եւ Արիներուն կողմէ: Կիրակի, 10 Յունիս, կէսօրէն մինչեւ երեկոյ, Շավիլի անտառին մէջ :

Սկաուտական խաղեր, եւ անակնկալներ, Արենուշներուն եւ Արիներուն կողմէ երգեր եւ պարեր:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ բարեկամները, սկաուտական հաճելի օր մը անցընելու: Ուտելիք և խմելիք շատ մատչելի գիներով :

Հաղորդ. միջոցներ.— Շոգեկառք Chaville - Montparnasse, օթօպիւս իջնել Puits sans Vin, առաջնորդ Արենոյշներ եւ Արիներ պիտի սպասեն ժամը 12էն 15:

THEATRE MONTANSIER
Rue des Reservoirs - Versailles

Կիր. 10 Յունիս ժամը 14.45ին: ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆԸ պարերու եւ մանկատի պարողներու:

ՀԵԼԵՆ ԱՎՆԱ (ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ)

Պարի դպրոցին կողմէ Balletsներու շարք մը հետեւեալ յայտագրով.— Polonaise, de Chopin. Rosamonde, de Shubert. Polka, de I. Strauss. Le Lac des Cygnes, de Tchaïkowsky. Le Cygne, de Saint-Saëns. Menuet, de J-P. Rameau. Rêve d'Amour, de Liszt. Danse rituelle, de Léo Falla. Giselle, d'Adam. Isoline de Messager. Symphonie en ut majeur, de Bizet. étc. etc...

Սենֆոնիկ նուագախումբ ղեկավարութեամբ RICHARD BLAREAUի (chef d'orchestre, Opéra de Paris): Տոմսերը նախապէս հայթայթել.— 22, rue Armengaud, à Saint Cloud (S. et O.), tél. Mol. 44-38 : chez Durand et fils, 4 Place de la Madeleine, Paris. Tél. Opé. 45-74: les 9 et 10 Juin, au Théâtre .

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անի Թաթուլ խումբը, Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ Կարմ. Խաչը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն Համբարձում Համբարձումեանին (Սէն Ժերմէն) որ դժբախտութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր քեռայրը ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆԵ. ԹԷՐԶԵԱՆ (22 Մայիսին):

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Համբարձում Համբարձումեան հազար ֆրանք նուիրեց Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբին, որուն ղեկավարն է :

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ
Պ. ԵՐԶԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ
Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ
ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է
8, RUE LAMARTINE
Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները
Ինչպէս նաեւ օդիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի ազանդերներով :

MORY et Co.
3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72-60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11.30 եւ 14էն 17, Շաբաթ 9էն 11.30
ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception
Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց որեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար :

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԷԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտուն ժամը 9ին Bar du Globeի սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քառէ սրճարանին վերնայարկը: Պ. Աշօ Շահխաթունի պիտի դասախօսէ դիմայարդարութեան մասին եւ փորձեր ցոյց պիտի տայ :

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի հանդէսը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, մինչեւ կէս գիշեր Խրիմեան դպրոցը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ծոմապահութեան Շաբաթուան հանգանակութեան առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով մասնակցեցան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Երեւանի շրջանէն ներքին Ղամարլուցի Սուլթանեան (Կոզակ մականուանեալ, եղբօր անունը Թորգոմ Սուլթանեան), որ Հարաւային Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով իր ընկերներուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պոլսեցի Կարպիս Շիշմանեան (հօր անունը Բիւզանդ) որ 1922ին եկած է Ֆրանսա: Մինչեւ 1926 հասցէն եղած է rue de Malte Place de la Républiqueի մօտերը: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի Զ. Ք. սկզբնատառերով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սրբուհի Գազանճեան (ծնեալ Ասլանեան), (Վառնացի, Պուլկարիա, այժմ Պոլիս), մօր անունը Արաքսի, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Տիգրան Ասլանեան որ պատերազմէն առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Արհեստով սափրիչ, Պէլվիլի մէջ: Տեղեկացնել (մեռած կամ ողջ) Պեաբիկեանի, 11 rue Nouvelle, Ալֆորվիլ (Seine):

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ԾԱԽՈՒ Է ՏՈՒՆ ՄԸ

երկու յարկ, գետնայարկ, պարտէզ (պտղատու ծառերով): Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն :

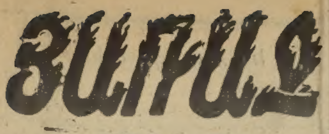
Ազատ է (վարձակալ չկայ):

Դիմել ՍԻՄՈՆԵԱՆ ՄԻՍԱՔԻ, 6 bis, rue de Choisy, Alfortville :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒՍՈՂՆԵՐՈՒՆ
ADLER
Համբաւաւոր մարքը, սկսած է շինել՝
ԹՐԻՔՈՑԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ Jauge 10 եւ 12
Բացառիկ գին մինչեւ Յունիս 30
Մանրամասնութեանց եւ մօտէլներու ցուցադրութեան համար դիմել՝ R. BARRERE
7 rue Papin (angle 98 Bld. Sébastopol) Paris (3). Tél. Tur. 91 - 24 :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ
Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ :
Կեդրոնատեղին է՝
ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ
23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ
Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46:
Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԻՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON
Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն :
Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար : Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք առոր սարքաւորումը:
Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Ճարտարագործական կամ ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը
E. DONAT
Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur: SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 5 JUIN 1951 Երեքշաբթի 5 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6474-Նոր շրջան թիւ 1885

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Գերազանցապէս համաժողովրդական խանդավառութեամբ մը տօնուեցաւ շաբաթ գիշեր, Փարիզի մէջ, Հայաստանի Անկախութեան 33րդ տարեդարձը։ Հինգերորդ Թաղամասի քաղաքապետական գեղեցիկ ու ընդարձակ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը, որուն մէջ մասնաւորաբար աչքի կը զարնէր երկսեռ երիտասարդութիւնը։ Երեկոյթը իրենց ներկայութեամբ պատուած էին նաեւ կովկասեան բարեկամ ժողովուրդներու ներկայացուցիչները — նախկին նախարարներ, քաղաքական եւ զինուորական դէմքեր, եւն.։ Բեմը զարդարուած էր Եռագոյնով, իսկ խորքին վրայ դրուած էր Արամի կենդանագիրը։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյլէզ»ով եւ «Մեր Հայրենիք»ով, Շավիլի եւ Իսիի միացեալ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի։ Օրուան նախագահը, ընկեր Գ. Բալայեան մասնաւորապէս շեշտեց իր բացման ճառին մէջ.

— «Այս երեկոյ չենք եկած միայն տօնելու ու յիշելու Մայիսեան օրերու յաղթական կռիւները, այլեւ եկած ենք յայտարարելու, թէ մենք կը մնանք իրաւական ու բարոյական սեփականատէրը Սեւրի պատմական դաշնագրին, Մայիս 28ի մեծ գաղափարին, ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանին։ Ազգովին եւ անհահանջելի հետապնդենք հայկական անիրաւուած դատը։ Մայիս 28ը կը պատկանի համայն հայութեան։ Մենք հաւատքով կը նայինք ապագային։ Հայաստանը ոչ Ռուսին է եւ ոչ Թուրքին. Հայաստանը սեփականութիւնն է հայ ժողովուրդին։ Աշխարհը խաղաղ ու հանգիստ կեանք պիտի չունենայ, մինչեւ որ մեծ հարցերու հետ չլուծուին նաեւ փոքր ու իրաւազրկուած ազգերու հարցերը։ Այդ հարցերու կարգին, հայկական դատը արդարութեան դատն է, որ պէտք է իր լուծումը գտնէ»։

Նախագահի հրաւէրով, ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգեցին Անկախութեան կռիւներուն զոհուած հերոսներու յիշատակը։

Այնուհետեւ խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Հ. Ակօնայեանին, որ իբրեւ բնաբան յիշելով Պիզմարքի մէկ խօսքը, թէ «արդարութիւնը կախուած է սուրի ծայրէն», ըսաւ որ 1918ի Մայիսեան օրերուն, հայ ժողովուրդի փնտռած արդարութիւնն ալ կախուած էր սուրի ծայրէն։—

«Մենք կռուեցանք ոչ թէ գրաւումներու համար, այլ միայն ապահովելու մեր գոյութիւնը։ Երջանիկ ժողովուրդները չեն կռուիր, այլ կը վայելեն իրենց երջանկութիւնը։ Կը կռուին անոնք, որ իրենց տառապանքին մէջ ուրիշ ելք չեն գտներ։ Եթէ չկռուէինք, մեր վրայ պիտի դրուէր տապանաքար մը, զոր ոչ ոք պիտի կրնար վերցնել։ Այդպէս ալ Մայիսի 28ը արդիւնքն էր մեր տառապանքներուն։ Երկինքէն չինկաւ Հայաստանի անկախութիւնը, ոչ ալ Թուրքին նուէրն էր ան։ Հայրենիքները չեն գնուիր, այլ ձեռք կը ձգուին կռիւով։ Պէտք է տօնել այս Օրը, որպէսզի մեր երիտասարդութիւնը իմանայ թէ ինչ գնով ձեռք ձգուեցաւ մեր գոյութեան իրաւունքը։ Ե՞րբ կ'ազատագրուի մեր Հայրենիքը կամ ո՞վ կը վարէ վաղը անոր ճակատագիրը, — այդ չեմ գիտեր, բայց գիտեմ, որ անոր ազատագրումը ողջունելու համար, մենք, երկու հազար տարիներ պիտի չսպասենք Հրեաներուն պէս»։

Ընկեր Նուպար Նիկողոսեան (Նոր Սերունդէն).
— «Նոր Սերունդն ալ կը բերէ իր մասնակցութիւնը այս տօնակատարութեան, որովհետեւ կը գիտակցի, թէ ինքն է ժառանգորդը Մայիս 28ի հարստութեան։ Հայ ժողովուրդը ունի սրբազան նշխարներ, որոնցմէ մէկն է Մայիս 28ը։ Կ'ուզենք հաղորդուիլ անոնցմով։ Մայիսի 28ը իրաւունք կուտայ մեզի ըսելու, որ Հայ ենք։ Մայիս 28ը հոգեկան անկախութեան իրաւունքը կուտայ մեզի օտար երկիրներու մէջ։ Նոր Սերունդի ընկերներ, աշխատինք տիրանալ մեր լեզուին, մեր մշակոյթին եւ մեր սրբութիւններուն, որպէսզի երբ հերթը մերը ըլլայ, կարենանք մեր կարգին ստեղծել Նոր Մայիս 28 մը։ Որպէսզի երբ կանչէ մեզ մեր հայրենիքը, ըսենք — «միշտ ներկայ»։

Ընկեր Յովիկ Եղիազարեան, շատ սահուն ֆրանսերէնով խօսեցաւ խանդավառ ճառ մը.

— «Ուրիշ ոչ մէկ քաղաք այնքան յարմար չէ տօնելու Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձը, որքան Փարիզը, ուր ազատութեան անունով այնպիսի հերոսական կռիւներ մղուեցան 1789ին եւ 1848ին։ Եւ ուրիշ ոչ մէկ կէտ, Փարիզի մէջ, այնքան յարմար չէ այս տօնակատարութեան համար, որքան այս բլուրը (Պանթէոնի հրապարակը), ուրկէ կը փչէ Ազատութեան ոգին։ Այս տարեդարձը տօնն է հպարտ ու ազատասէր ժողովուրդի մը, որ բազմիցս հաստատեց, թէ կրնայ տոկալ ամէն սարկութեան եւ դարձեալ վերապրիլ։ Տօնն է յաղթանակի մը բարբարոս ուժի մը դէմ, որ աւելի վայրագ դուրս եկաւ, քան Ատիլլան։ Տմարդի ճնշումը, փոխանակ ճզմելու հայ ժողովուրդը, դիմադրական ոգի մը տուաւ անոր։ Եւ այդ ոգիի շնորհիւ ալ իրագործեց ան իր նպատակը։ Իրագործեց իր միջոցներով եւ ստեղծեց իր հայրենիքը իր սեփական ուժով։ Մեր անկախութիւնը վաստակն է ժողովուրդի մը, որ վիրաւոր, սոված ու հիւծած վիճակի մէջ իսկ գիտցաւ դիմադրել։ Վաստակն է սպարապետ Նազարբէկեանին, որ կռիւը ղեկավարեց։ Արդասիքն է Արամին, որ գիտցաւ լսել ժողովուրդի կամքը։ Վաստակն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ հանդիսացաւ Հայոց պատմութեան մէջ նոր ժամանակներու լուսաւորիչը։ Հայկ. Հարցը պիտի շարունակէ կենդանի մնալ, մինչեւ որ իր լուծումը չգտնէ եւ չճանչցուին մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքները։ Այս օրը առիթ է յայտնելու անգամ մըն ալ մեր երախտագիտութիւնը հիւրընկալ Ֆրանսայի, որ բոլոր հարստահարեալներու եւ հալածականներու պաշտպանը հանդիսացած է միշտ։ Առիթ մըն է ողջունելու Ֆրանսացի մեր ընկերվարական ընկերները, որոնց բարեկամութիւնը, Ժորէսներէն եւ Փրէսանսէներէն սկսեալ կ'երկարի մեզի։ Առիթ մըն է ողջունելու Կովկասեան բարեկամ ժողովուրդները, որոնց հետ գործակցած ենք այնքան յաճախ։ Հայ ժողովուրդը եւ յատկապէս հայ երիտասարդութիւնը գիտէ, որ երբ օր մը յաղթանակէ ժողովրդավարութիւնը, ազատ ազգերու կարգին պիտի յայտնուի անգամ մըն ալ յաւիտենական Հայաստանը»։

[illegible] ները յոտնկայս ողջունեցին Ա. Շահխաթունին, որ Անկախութեան պայքարին մասնակցած զինուորականներէն մէկը եղաւ եւ որ յետագային վարեց Երեւանի պարէտի պաշտօնը։

Ծով էր յայտագրի գեղարուեստական մասը։ Մեր երգչուհիներէն Օր. Մարի Կաւվարենց երգեց Կոմիտասի «Քէլէր ցոլեր»ը, Գ. Ալէմշահի «Պըճինկօ»ն, Վ. Սարգսեանի «Հօյ Նար»ը եւ «Համբարձում Եայլա»ն, իսկ Օր. Աստղիկ Առաքելեան՝ Դ. Ղազարեանի «Գարուն»ը, Գ. Ալէմշահի «Նոր է բացուել»ը եւ Սայեաթ Նովայի «Մէկ խօսք ունիմ»ը։ Օր. Մնացականեան արտասանեց Սիամանթոյի «Զարկ Կովկաս»ը։ Թառիստ Պ. Գարեգին նուագեց «Կռունկ»ը եւ հայկ. պար մը։ Օր. Վերոնիկ Ծիրճեան դաշնամուրի վրայ, իսկ Պ. Ս. Սարաֆեան աքորտէոնով, նուագեցին եւրոպական երաժշտութենէն գեղեցիկ կտորներ։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի եւ Շավիլի երկսեռ երգչախումբը, ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի ղեկավարութեամբ եւ շատ ներդաշնակօրէն թնդացուց «Իբրեւ արծիւ»ը, Գ. Ալէմշահի «Հեռաւոր հայրենիք»ը եւ Բ. Կանաչեանի «Յառաջ նահատակ»ը։

Կէս գիշերը անցած էր արդէն, երբ վերջացաւ երեկոյթի առաջին մասը, որմէ վերջ, խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս, կերուխումով, հայրենաշունչ խմբերգներով, հայկական եւ արեւմտեան պարերով, շատ խանդավառ ու զուարթ մթնոլորտի մը մէջ։ Խանդավառութեան նպաստեց նաեւ Պ. Կարօ Սարեանի նուագախումբը, որ առանց յոգնելու եւ ճարտարօրէն, մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը զարկաւ միջազգային պարերու եղանակներ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱԿԱԹԱԼԻՆԵԱՆ համայնավարներէն Մարսէլ Փէչէն, անջատուած թեւին նախագահը, ծեծ կերաւ Վալանսիէնի մօտ (հիւս. Ֆրանսա), երբ քաղաքական ճառ մը կը խօսէր։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 2000 ապստամբներ սպաննուեցան, 24 ժամուան մէջ, երբ կը փորձէին ճեղքել հիւսիսային շրջանի ֆրանսական ճակատը։ Կռիւները կը շարունակուին բրինձի շրջանին մէջ, ուր 40.000 զինուոր համախմբուած են բնիկները»։

ՄԱՐԵՇԱԼ ՓԵԹԷՆԻ վիճակը այնքան ծանրացած է որ, տիկինն ալ յայտարարեց թէ այլեւս շատ յոյս չունի։ Հիւանդը ոչ կրնայ խօսիլ, ոչ ալ ճանչնալ այցելուները։

Մ. Նահանգներու սպարապետը Փարիզ եկաւ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԿԸ ԳՏՆԷ ՍՊԱՆԻՈՅ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ

Զօր. Օմըր Պրէտլի, Մ. Նահանգներու միացեալ սպայակոյտին նախագահը, Փարիզ եկաւ շաբաթ օր, խորհրդակցելու համար զօր. Այզընհաուըրի եւ ֆրանսական կառավարութեան հետ՝ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան մասին։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, չորս կարեւոր խնդիրներ պիտի քննուին այս առթիւ.—

1.— Որոշումներ Ատլանտեան զինակիցներու ծովային հրամանատարութեանց մասին։

2.— Միջոցներ խորհիլ փութացնելու համար Ատլանտեան զինակիցներուն, մասնաւորապէս Ֆրանսայի վերազինումը։

3.— Ուսումնասիրել ամէնէն ազդու միջոցները, որոնց շնորհիւ Մ. Նահանգները կրնան բազմապատկել արեւմտեան Եւրոպայի զօրացումը։

4.— Նոր եւ լաւագոյն կայաններ հաստատել արդիական օդանաւերու համար։

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, զօրավարը գիտել տուաւ թէ արեւմուտքի վերազինումը կարծուածէն աւելի դանդաղ կ'ընթանայ, մասամբ իբրեւ հետեւանք Քորէայի պատերազմին։ Քանի մը թղթակիցներ հարցուցին թէ համաձա՞յն է որ Յունաստան, Սպանիա եւ Թուրքիա մասնակցին Ատլանտեան դաշինքին։ Զօրավարը պատասխանեց թէ զինուորական տեսակէտով որքան շատ երկիրներ միանան հաւաքական պաշտպանութեան, այնքան լաւ է։ Այս յայտարարութիւնն ըրած ատեն մասնաւորապէս կանգ առաւ Ֆրանսայի վրայ։

Ինչպէս գիտել կուտան կարգ մը թերթեր, Ֆրանսա վճռապէս հակառակ չէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան, խնդիր մը որ կը քննուի տակաւին, բայց ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ Սպանիոյ մասնակցութեան։ Այս ընդդիմութիւնը կրնայ մեղմանալ կամ սաստկանալ, համաձայն Յունիս 17 ընտրութեանց արդիւնքին։

× Մ. Նահանգներուն ծերակոյտը օրինագիծ մը քուէարկեց, որով երեք ամիս կ'երկարաձգուի զինուորութեան ներկայ ժամանակաշրջանը, ծառայութեան տարիքն ալ 18ուկէս տարուան իջեցնելով։ Օրինագիծը երեսփ. ժողովին յղուեցաւ, վերջնական վաւերացման համար։

× Յունաստան հասաւ Թուրք զինուորական պատուիրակութիւն մը, քննելու համար երկու պե- [illegible] լանտեան դաշինքին մէջ։

Այս առթիւ կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ հաւանական է որ յունական զինուորներ դրուին Թուրք վերին հրամանատարութեան տակ, ծրագիր մը որուն կ'ընդդիմանայ մարեշալ Փափագոս, երկու անգամ պատերազմած ըլլալով Թուրքիոյ դէմ։

Անգլեւիրանեան վէճը

ՔԱՐԻՒՂԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԲԱՆԱԿՑԻ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութիւնը հաղորդեց պարսկական կառավարութեան թէ ներկայացուցիչներ պիտի ղրկէ Լոնտոնէն, քննելու համար ազգայնացման վէճը, «լրիւ եւ սորարաց»։

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը այս ձեռնարկը ողջունեց իբրեւ առաջին քայլը, ելք մը գտնելու համար։ Դեսպանը Իրանի վարչապետին հետ տեսակցելէ վերջ, յայտարարեց.

— Շատ ուրախ եմ որ ընկերութեան անօրէնները քանի մը օրէն Թէհրան պիտի գան, խնդիրը քննելու համար։ Այսօր աւելի յուսալից եմ քան որ եւ է ատեն եւ կը հաւատամ թէ արդար եւ գոհացուցիչ ելք մը պիտի գտնուի։

Բանակցութեան լուրը Պարսկաստանի ելմըտական նախարարին հաղորդեց Անգլեւիրանեան ընկերութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը, Պ. Սեթըն, հետեւեալ յայտարարութեամբ.— «Բրիտանական կառավարութիւնը ինչպէս եւ ընկերութիւնը սկիզբէն ի վեր պատրաստ են բանակցութեամբ կարգադրելու ծագած դժուարութիւնները»։

Բանակցութեանց մասին խօսեցաւ նաեւ բրիտանական դեսպանը, իր կարգին տեսակցելով Տոքթ. Մոսատեղի հետ որ միշտ խորհրդարանին մէջ կը բնակի։

Իրազեկներ գիտել կուտան թէ այս վերջին փորձն է որ կը կատարուի, բանակցութեամբ լուծելու համար վէճը։ Տոքթ. Մոսատեղ միշտ կը մերժէր որեւէ բանակցութիւն, ներքին խնդիր համարելով քարիւղի ազգայնացումը։ Խորհրդարանին ալ խոստացած էր թէ որեւէ բանակցութիւն պիտի չկատարուի բրիտանական կառավարութեան հետ եւ թէ պիտի մերժէ նախագահի առա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան ընտրութիւնները

ԲԱՆԱՆՔ ԾԱԼՔԵՐԸ

Բ.

Մեր նամակին մէջ տուած էինք անչափահասներու ցանկ մը: Կանոնագրի Զ. յօդուածի Բ. հատուածը կը տրամադրէ «առնուազն 21 տարեկան ըլլալ»: Ինչո՞ւ ընդ առաջ գացած են արձանագրելով պատանիներ որոնք որեւէ հոգեկան կապ չունին Հայ. եկեղեցւոյ հետ: Եթէ ենթականերուն արձանագրութեան թուականը նկատի առնենք, անոնց տարիքը աւելի կը պզտիկնայ: Խնդրագրերուն վրայ եթէ նայուածք մը նետէին ծննդեան թուականը ստուգելու համար, անմիջապէս ապօրինութիւնը երեւան կ'ելլէր, եւ գեղծումին չարժանիքները կը հասկցուէին ստորագրող — նոյնիսկ վարչութեան անդամ — վկաներէն :

Մեր դիմումները կը լսեն եւ դժբախտաբար ձուկի լռութեան կ'ապաւինին: Ուրեմն կրնանք եզրակացնել որ ամէն բան նախապատրաստուած կերպով կարգադրուած էր: Եթէ ոչ, ինչո՞ւ չեն պատասխաներ կամ չեն գործադրեր ներքին կանոնագրին տրամադրութիւնները: Դեռ ունինք կրկնակի արձանագրութեամբ աւելի քան քսան անուններ, զոյգ թիւերով: Առանց յետին դիտաւորութեան ձեզի կը ղրկենք այս ցուցմունքները եւ պարտ ու պատշաճ կարգադրութիւնը կը ձգենք ձեր արդարադատութեան, անախորժ վէճերու դուռ չբանալու նախատեսութեամբ, կը փափաքինք որ այս խնդիրներու կարգադրութենէն վերջ բացուին պահարանները »:

Որչափ միամիտ եւ զուսպ եղանք մեր արտայայտութեանց մէջ, արդարութիւն՝ անկողմնակալութիւն եւ բարեխղճութիւն սպասելով որոնք բուն պատասխանատուներն են անկանոնութեանց: Ծանօթ խլրդային աշխատանքներով: Մեր նամակին յետ գրութեան մէջ կ'աւելցնէ տարակի միամտութեամբ :

— « Իսկ այն աւելցած քուէ պահարաններու խնդիրը աւելի մեծ կասկածներու դուռ կրնայ բանալ, այն որ յաջողած է քուէ պահարաններ սպրդեցնել տուփերուն մէջ, կրնայ նաեւ որոշ փոփոխութիւններ մտցնել ի հաշիւ իր դիտաւորութեանց: Արդ, աւելորդ չենք համարեր երկրորդ անգամ շեշտել, որ մեր բուն փափաքն է բոլոր կարգադրութիւնները անկողմնակալ կերպով ճշդելէ վերջ քուէթուղթերու բացման վերսկսիլ : Աւելորդ չենք համարեր ներփակ ղրկել կրկնակի արձա[illegible]րդ եւ յստակ էր մեր առաջարկը, այնքան անկեղծ, որ հարց կուտանք ինչո՞ւ ընդ առաջ չգացին: Ինչո՞ւ բծախնդիր չեղան ընտրութեան կանոնաւորութիւնը բնական ընթացքի մէջ դնելու ու վերջին պահուն անպաշտօն կերպով յանձնախումբին յայտնեցին իրենց ժողովին մէկ անցուդարձը. ան ալ եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան միջոցաւ, առ ի գիտութիւն միայն: Այդ արձանագրութիւնը մօտաւորապէս սա միտքը կը յայտնէր.

— « Նկատի ունենալով որ պաշտօնի վրայ մնացած իր անդամներուն ալ պայմանաժամը լրացած է եւ արդէն նոյն անդամներէն մի քանին հրաժարած են, նպատակայարմար կը գտնենք 21 հոգինոց ցանկ մը պատրաստել եւ նոր ընտրութիւն մը կատարել : Մէկ ցանկ մը կազմել բոլոր հոսանքներու հաւանութեամբ, չէզոք ազգայիններէ կազմուած եւ բոլորին վստահութիւնը վայելող ցանկով մը»:

Պաշտօնական ոեւէ հանգամանքէ զուրկ այս առաջարկը բնական է որ նկատի չէինք կրնար առնել: Երբ մարմին մը որեւէ պաշտօնական յարաբերութիւն չէր պահեր ընդհ. ժողովէն ընտրուած քուէխոյզ յանձնախումբին հետ, ոչ մէկ պատասխան կուտար մեր տեղեկագրին, մեր բողոքին եւ յանձնախումբի մէկ հատուածին սրտցաւ մատնանշումներուն, ի՞նչպէս կարելի էր վարանիլ եւ գործակցիլ այդ այլամերժ եւ ինքնահաւան մարմնին հետ :

Յանձնախումբը որ աշխատանքի մը լծուած էր կը ջանար վերջացնել գործը որ արդէն շատ երկար տեւած էր, ու տեղի տուած զանազան մեկնութեանց: Մեր ենթայանձնախումբը ժողովին մէջ յայտնեց վարչութեան ներքին պառակտումի մասին: Խառն ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են վարչութեան որոշ անձնաւորութեանց միջեւ, իրար ծանրապէս վիրաւորած են, նոյնիսկ անհարկի հայհոյանքներ թափած իրարու վրայ: « Ձուկը գլխէն կը հոտի», կ'ըսէ ժողովրդական առածը: Կարելի՞ է վստահիլ այդպիսի մարմնի մը ու սպասել լուրջ աշխատանք :

Սակայն մենք առանց նկատի առնելու իրենց ներքին ներհակութիւնը, դարձեալ որոշեցինք գրել իրենց եւ ընտրական յանձնախումբին որ պահարաններու բացուելու գործողութեան ներկայ ըլլան, յուսալով գոնէ իրենց ներկայութեամբ հրապարակ հանել տեղի ունեցած անկարգութիւններն ու խարդախութիւնները :

Դժբախտաբար յամառեցան իրենց անտարբերութեան մէջ, եկած էր ընդհ. ժողովի նախագահ Գ. Ն. Ցրէնկեան, նամակ մը ունէր Գ. Վ. Թոսունեանի կողմէ որ ուղղուած էր վարչութեան: Ան ալ կը բողոքէր ընտրութեանց անկանոնութեան եւ ապօրէն արարքներուն համար, կը մեղադրէր տարուած միակողմանի աշխատանքները, « ընտրողներու ղրկուած է մէկ ցանկ եւ ոմանց անուններ որոնք ընտրուելու չէին, այդպէսով ստեղծուած է մեծ շփոթութիւն»: Նամակի ոգին խիստ էր եւ սպառնական :

Քուէխոյզ յանձնախումբը այս նամակն ալ նկատի չառաւ, ձգելով հին վարչութեան անդամներու ներքին վէճը իրենց :

Գ. Ն. Ցրէնկեան իր կողմէ խնդրեց յանձնախումբէն որ երեք օրուան համար աշխատանքները յետաձգենք, իր կողմէ կատարելիք գործի մը համար: Յանձնախումբը հաւանութիւն տուաւ եւ որոշեց դարձեալ հրաւիրել վարչութիւն եւ ընտրական յանձնախումբ որ ներկայ ըլլան պահարաններու բացման գործողութեանց: Այս աշխատանքներու ընթացքին միայն քանի մը օր յապաղեցաւ մեր գործը գործադրութիւններու հետեւանքով :

Երբ որոշեալ օրը քուէխոյզ յանձնախումբը եկաւ պահարաններու բացման գործողութեան սկսելու համար, մեծ յուսախաբութիւն, վարչութիւնը իր բարի սովորութեամբ կը բացակայէր, ընտրական յանձնախումբը հինգ հոգիով ներկայ էր: Ներկայ էր նաեւ ընդհ. ժողովի նախագահ Գ. Ն. Ցրէնկեան :

Ժողովը ցաւ յայտնեց որ վարչութիւնը ցարդ իր պաղ վերաբերումով ոչ միայն ներկայ չէ եղած կատարուած աշխատանքներուն, այլեւ չէ զիջանած նամակ մը անգամ ղրկել լուսաբանելու համար մեր դիտողութիւնները :

ՅԱԿՈԲ ՀԻՍԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Փերիշան» մարդիկ Արեւելեան նահանգներուն մէջ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Թուրք հրապարակագիր մը, Նաշար Քէմալ, որ արեւելեան նահանգները այցելած էր վերջերս, կը գրէ Տիարպագըրէն (Տիգրանակերտ, 25 Մայիս).—

Մութնուլուսուն, մարդ - մարդասպանք չկայ փողոցները… Կը լսենք միայն աւազ կրող ջորիներուն բոժոժներուն ձայները: Կը մտնեմ ամառնային սրճարան մը: Արեւածագը կը սկսի պարիսպներուն վրայէն: Քովս վարդենի մը, որուն վրայ արեւուն լոյսը ցոլաց: Բարեւ — Առտու բարի կ'ըսեմ տարիքոտ մարդու մը հետ: Նախկին պաշտօնեայ մը, այժմ հանգստեան կոչուած: Կը խօսակցինք, եւ հոգերը կը սկսին.

— Օղուլ, օղուլ, կ'ըսէ, Տիարպագըրի մէջ «տէ՞րտ» կը փնտռես: Այս քաղաքին հողը, քարը ախ ու վախ է: Անգործութիւն, թշուառութիւն, բնակիչներուն հարիւրին եօթանասունը «փէրի-շան» է: Նայէ, սրճարանները նայէ, լեփ - լեցուն են: Անգործներով կը վխտան: Արդէն հինէն ի վեր գիւղացին «փէրիշան» էր: Անօթի էր, թշուառ էր: Հիմա «մօթէօր» ելաւ, եւ մեր աղաները գիւղացին նետեցին հողերէն, այնպիսի աղաներ կան որ հինգ տասը գիւղ ունին իրենց ձեռքը… Գործարանի պէտք ունինք: Այս երկիրը առանց անոր չի կրնար ապրիլ: Ամբողջ Արեւելքի բնակչութիւնը Տիարպագըր թափեր է: Տիարպագըր անգործութենէ կը մեռնի: «Օղուլ», գործարան, ճարտարարուեստ պէտք է: Նայէ սա քաղաքին աղտոտութեան, փոշիէն աչք աչքի չերեւար »:

Կը նայիմ, գետնէն մինչեւ երկինք իրաւունք ունի այս մարդը :

Հանգստեան կոչուած բարեկամս թաւ յօնքեր ունի, որոնց տակէն կրակոտ աչքերով կը նայի : Դեռ շատ բաներ գիտէ, կը պատմէ, եւ երբ կը բաժնուիմ իրմէ, կ'ըսէ ինծի.— Գրէ, «օղուլ», գրէ: Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէ, ո՞վ կը հասկնայ :

Այստեղ Տիարպագըրի Մարտինի դուռն է : Վարը պարտէզներ կան: Վար կ'իջնեմ, պարտէզի մը մէջ կը տեսնեմ մարդ մը, որ արիւն - քրտինք մտած, թութի ճիւղեր շալկած է: Գահ մը վար կը դնէ բեռը եւ կը նստի, հանգչելու համար: Կը հարցնեմ.— Դուն չերամ ունի՞ս:

— Չունիմ: — Օրական ի՞նչ կը շահիս :

— Հարիւր յիսուն ղրուշ. :

[illegible]

— Ցաւր օրի չափ :

— Անկէ վերջ ի՞նչ գործ կ'ընես: — Գործ չկայ :

— Ի՞նչ կրնամ ընել, գործ չըլլար:

— Հաց պէտք է սակայն :

— Ըսի թէ գործ չըլլար :

— Քանի՞ զաւակ ունիս :

— Հինգ հոգի ինծի կը նային :

— Անոնք ի՞նչ կ'ուտեն :

— Գործ չկայ :

— Գիւղը արտ ունի՞ս :

— [illegible]. Հիմա չունիմ :

— Ի՞նչ եղաւ որ :

— Մուխթարը առաւ, աղան առաւ :

— Ի՞նչ պատճառով :

— Բանի ուժով :

— Ձեր գիւղին մէջ հողագուրկները շա՞տ են:

— Չափազանց շատ :

— Ի՞նչ կ'ընեն :

— Տիարպագըր կուգան: Պարապ պարապ կը պտտին: Հաց ալ չկայ :

Մարդը կրկին շալկեց բեռը, որուն տակ կքած է դրեթէ: Մեկնած ատեն ինծի կը հարցնէ .— Շատ աղէկ, դուն գործ ունի՞ս :

— Ունիմ, կը պատասխանեմ :

Կռնակը ինծի կը դարձնէ, կը հեռանայ :

Անդին հազարի (մարուլ) արտ մը կայ, հինգ վեց գործաւորներ հազար կը հաւաքեն: Մէկն ալ կը ծախէ :

— Քանիի՞ կը ծախես, կը հարցնեմ :

— Հարիւր հատ մարուլը երեք ոսկիի: Գործ չկայ, տարին հազար ոսկի վարձք կուտամ աղային, այս կտոր մը հողին համար :

— Միշտ այս գո՞րծը կ'ընես :

— Երեք տարիէ ի վեր: Անկէ առաջ, 17 տարի ծառայութիւն ըրի Մուհարրէմզադէներուն քով : Ձեռքէս հողը առին ուրիշին տուին: Ուրո՞ւ երթամ, ի՞նչ ընեմ: Վիճակս գէշ է, բանջարավաճառութեան մէջ գործ չմնաց: Բանջարեղէնը հինգ ղրուշի իջնելու է որ ծախուի: Անցեալ տարի բեռ մը դդում տարի քաղաք: Ութսուն ղրուշ բռնեց, վաթսուն ղրուշ ջորիին համար տուի, ութ ղրուշ ալ «փուլ»ի դրամ: Բեռ մը դդումէն 12 ղրուշ մնաց ինծի: Տուն եկայ, եւ միւս դդումները չժողվեցի: Արտը փտեցան: Աւելի աղէկ եղաւ :

Հարցուցի անունը, Զէքի, վաթսուննոց մարդուկ մը, մազը մօրուքը ճերմկած :

Ցերեկ խօսք առին հոն աշխատող գործաւորները: Գինկէօլէն մինչեւ հոս եկեր են.— Քառսունըհինգ օրէ հոս ենք, հազիւ մեր փորը կը կշտացնենք: Տունէն ալ դրամի կը սպասեն: Մենք գոնէ գործ մը գտանք, միւսները անգործութեամբ կը քաշկռտուին :

Տիարպագըրի մէջ որու որ խօսեցայ, անգործութենէ գանգատեցաւ: Եկած են Էլազիզէն, Գիթլիսէն, Գինկէօլէն, գիւղերէն եւ գործ կը փնտռեն:

Տիարպագըրի մէջ համրանք չունին սա մարդիկը, որոնք կը թափառին բոպիկ, գլխաբաց պատառոտուն հագուստներով: Գործ կը փնտռեն, գործ չկայ:

Երնէ՜կ այն օրին

Ինչպէս որոտումի ու կայծակներու, գորշ ու մութ ամպերու կուտակումէն վերջ յանկարծ երկինք կը բացուի ու լուսաշող արեգակ մը կը ծագի մեր գլխուն վերեւ, այնպէս ալ եղաւ այն երանելի օրը երբ ամբողջ հայութիւնը ողջունեց Մայիս 28ի արշալոյսը, — Ազատութի՜ւն :

Դարերու ստրկութեան շղթաներն փշրած ու գերութեան տառապանքը թօթափած, ան լայն շունչ մը կ'առնէր, իբրեւ ազատ եւ ինքնիշխան :

Ալ ո՞վ կը համարձակէր ծուռ նայիլ: Ինքն ալ երկիր ունէր:

Այլեւս գլուխը կախ չէր քալեր:

Մայիսի այդ օրը ամբողջ աշխարհք ալ իրենն էր: Իր պատիւով, արժանիքով գլուխը բարձր, ճակատը բաց ուրիշներու նման ալ ինք ունէր տէր ու տիրական եւ յոյսեր՝ վաղուան համար :

Մինչեւ այդ օր ինչ ձիւներ իջեր էին գլխուն Թուրքին ու Քիւրտին ձեռքով :

Իսկ Եւրոպան եւ խաչապաշտ Ռուսը եւ միւսները կը փորէին մեր հորը լռիկ մնջիկ :

Ո՞վ կը լսէր Հայուն աղերսն ու դիմումներ, իր ընդվզումն ու իր ցույցեր …

Օտարներէն ալ յոյս չկար : Ստիպուեցաւ գօտին կապել եւ մարտնչիլ :

Քալեց ու դէմ առ դէմ, զէն ի ձեռին, կռուեցաւ եւ յաղթեց :

Հարկ էր նորէն արիւն թափել:

Ո՞ր ազգը իրեն չափ տառապած ու զոհեր տըւած էր, յանուն արեան ազատութեան:

Կռուեցաւ քաջ - քաջ եւ մասամբ հասաւ այդ մեծ Օրին, Մայիս 28:

Երնէկ այդ օրին… Երնէկ անոնց որ գոնէ մէկ անգամ տեսան, ողջունեցին դրօշը եռագոյն :

Այսօր եռագոյնը այլեւս չի ծածանիր մեր հայրենի երկնի վերեւ …

Բայց շուքը միշտ կը մնայ իր զաւակներու գլխուն վերեւ, իր ծոցին մէջ թէ օտար ափերու վրայ :

Կուգայ օրը որ նորէնկըպարզուի ու ծալ ի ծալ կը սաւառնի ամէն Հայու գլխուն վերեւ մեր հայրենի կտուրներէն …

Ձախորդ օրեր կ'անցնին, կ'ելլեն ձմրան օրերու նման …

Կուգայ գարուն ու ծառերը նորէն կը ծաղկին ու կանանչնան :

ՄԷՆ - ՍԷ

Մայիս 28ը Լոնտոնի մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 29 Մայիս.— Սիրելի «Յառաջ», երէկ, Մայիս 28, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Strand Bedford սրահին մէջ ճաշով մը մեր գաղութն ալ տօնեց Մայիս 28ը, պատուակալ նախագահութեամբ մեր տարեց ընկերներէն Սամուէլ Փաշայեանի: Ճաշէն առաջ օրուան ատենապետը, Գ. Եդուարդ Ամատունի առաջարկեց խմել Հայաստանի ժողովուրդի արեւշատութեան եւ Մայիս 28ի հիմնադիրներուն յիշատակին: Խօսեցաւ Շապին Գարահիսարցի Գ. Քիւչէքեան: «Օտար ազգերն անգամ զարմացան թէ ինչպէս կոտորակուած, չարչարուած հայ ժողովուրդ մը 1918ին Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի մէջ հազարապատիկ ուժով ոսոխին դէմ մաքառեցաւ եւ գրեթէ իր եղունգներով ստեղծեց Մայիս 28ը: Մայիս 28ը ստեղծող ժողովուրդ մը երբեք չի մեռնիր»:

Խօսեցաւ նոյնպէս Բարեգործականի քարտուղար Գ. Արտաշէս Խաչատուրեան, «Հազիւ 14 տարեկան էի, բրիտանական կառավարութեան մէկ պաշտօնատան մէջ կ'աշխատէի: Եւ ահա օր մը 1918ին անգլիական բոլոր թերթերը իրենց առաջին էջերուն վրայ խոշոր վերնագիրներով Հայաստանի անկախութեան լուրը կուտային: Հրաշքներ: Ամէն հայ մարդ պարտաւոր է տօնել այս նշուիրական օրը»:

Գլխաւոր բանախօսն էր Գ. Արշակ Սաֆրաստեան, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց, Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդը, յիշեց հայկական առաջին կառավարութեան անդամներուն եւ գինուորականներուն անունները: « Անկախութիւնը ուէր չտրուեցաւ մեզի: Հայ գիւղացին այլասերած չէ մեզի պէս: Ան կը սիրէ հայ հողը, իր օջախը, իր հայրենիքը Ղարաքիլիսէի եւ Սարտարապատի մէջ, աշխարհէն կտրուած, բոլորովին առանձին, գրեթէ ոչինչ ունէր իբրեւ զէնք: Իսկ թշնամին հազարապատիկ ուժով եւ կանոնաւոր զինուած: Հայ կինը իր ամուսնոյն հետ կ'օգնէր մանգաղը ձեռքը, ձեզի կ'ըսեմ մանգաղ, կը հասկնա՞ք... Մանգաղով ձեռք բերուեցաւ Մայիս 28ը ... »: Հոս կեցաւ, ձայնը խեղդուեցաւ եւ չկրցաւ շարունակել: Բոլորին աչքերը թրջած էին:

Խօսեցաւ նոյնպէս Թէհրանէն ուսանող մը, մեր երիտասարդ ընկերներէն բժիշկ Թոմաս Ստեփանեան: « Սիրելի հայրենակիցներ, ուրախ եմ որ առանց կուսակցական խնդիր հանելու համերաշխօրէն հոս հաւաքուած էք տօնելու համար մեր ազգային ամենամեծ տօնը, Մայիս 28ը, Հ. Հանրապետութեան 33րդ տարեդարձը: Լոնտոնը թող օրինակ հանդիսանայ գաղթաշխարհի հայութեան: Հայաստանի մէջ ապրող մեր եղբայրները համերաշխօրէն իրենց սրտին խորէն կը տօնեն Մայիս 28ը: Ինչպէս գիտէք եւ կամ լսած ըլլալու էք, Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին վարչապետը, Յ. Քաջազնունի տարիներ առաջ խորհրդային Հայաստան վերադարձաւ, ծառայելու համար իր հարազատ ժողովուրդին: Քանի մը տարի առաջ Մայիս 28ի առաւօտ մը գործի չերթար, Հրազդան գետին ափը առանձին կը քաշուի,, իր սրտին խորէն տօնելու Մայիս 28ը: Յաջորդ օրը Չեկան կը հարցնէ թէ ո՞ւր էիր երէկ ամբողջ օրը: Քաջազնունի իր կեանքի գնով արիաբար կը խոստովանի եղածը »:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ 1500ԱՄԵԱԿԸ

ԽՄԲ.— Ուշացած՝ կամէէ անկախ պատճառներով :

Փարիզն ալ Մայիս 27ին հանդիսաւորապէս տօնեց Աւարայրի պատմական ճակատամարտի 1500ամեակը Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

Շատ քիչ անգամ այսքան հայ բազմութիւն տեսած էր այս մեծ սրահը : Վերնայարկերն իսկ լեցուած էին:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին երեք շարքերով հանդէսին կազմակերպիչները, բանախօսներն ու փարիզահայ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, առանց կուսակցական եւ դաւանական խտրութեան :

Եկեղեցւոյ վարչութեան նորընտիր նախագահին՝ Գ. Ս. Քարեանի բացման խօսքէն վերջ հետզհետէ խօսեցան երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, Արտաւազդ արք., Հ. Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեան եւ վերապատուելի Գ. Սիսլեան, որոնք հայրենաշունչ խօսքերով վեր հանեցին օրուան տօնին իմաստը:

Հանդէսին երկրորդ մասին մէջ խօսեցաւ նախագահը, շեշտելով հայ ժողովուրդին ապրելու, յարատեւելու եւ յաղթելու կամքը Վարդանանցէն մինչեւ մեր օրերը եւ համերաշխութեան՝ կոչ մը ուղղեց, յիշելով Եղիշէ պատմիչի խօսքերը. «Զուգութիւն մայր բարեաց, անզուգութիւն ծնող չարեաց»: Ապա Ֆրանսերէն քանի մը խօսքով ալ Հայոց երախտագիտութիւնը յայտնեց Ֆրանսայի :

Գեղարուեստական բաժնին մէջ ծանօթ արուեստագէտներու հետ լայն տեղ տրուած էր դպրոցականներուն: Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հայերէնի դասընթացքի աշակերտները երգեցին Վարդանի երգերը՝ խանդավառութեամբ :

Կոմիտաս երգչախումբը Արա Գարթեւեանի ղեկավարութեամբ նախ երգեց «Նորահրաշ պսակաւոր»ը՝ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, յետոյ Վարդան Սարգսեանի վերջերս դաշնաւորած«Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան»ը որ խանդավառ ծափերու մէջ կրկնուեցաւ: Վերջին խմբերգն էր Արա Գարթեւեանի հեղինակած «Վրէժ»ը՝ չորս դաշնակի համար, սակայն սրահին մէջ կար միայն մէկ դաշնակ: Այս երգն ալ շատ ծափահարուեցաւ:

Ժամը 6էն վերջ Դպրոցասէրի աշակերտուհիները Ներկայացուցին Սմբատ Բիւրատի «Աւարայրի արծիւը»էն դրուագներ, Վարդանանց օրերու տարազներով: Դիմայարդարումը կատարած էին Շահխաթունիի աշակերտները: Դերակատարները լաւ սորված էին իրենց դերերը եւ մեծ մասով կը խաղային համարձակութեամբ :

Ժամը 7ն էր արդէն եւ ժողովուրդը կը պատրաստուէր դուրս ելլելու, երբ յայտագրէն դուրս Արտաւազդ արք. ոտքի ելլելով շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց զանազան հասցէներու, առաջարկեց որ Վարչութիւնը հեռագիր մը ղրկէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին: Անակնկալ պատճառով մը կը բացակայէր օրուան նախագահը, Գ. Արմ. Համբարձումեան, որ 50.000 Ֆրանք նուիրած էր եկեղեցւոյ դպրոցներուն, ինչպէս յայտարարուեցաւ:

Հանդէսը կը վարէր եկեղեցւոյ դիւանապետ Գ. Սեդրակ Գարակէօզեան :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Նոյնպէս խօսք տրուեցաւ Թէհրանի «Ալիք»ին աշխատակից տաղանդաւոր բանաստեղծ ընկեր Աւետիս Գէորգեանի (Ապատանէն) որ իր հայրենաշունչ խօսքերով խանդավառեց հանդիսականները :

Գաղութիս երէց անդամը, Գ. Առաքելեան որ 80 տարեկան ծերունի մըն է, քսան տարեկան երիտասարդի մը նման արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Քեզ սիրեցինք դրօշակի մը նման» բանաստեղծութիւնը, խորապէս յուզելով ներկաները :

Գ. Ամատունի արտասանեց Չարենցի « Ես իմ անուշ Հայաստան»ը եւ երգեց Սայաթ Նովայէն : Գ. Սահակ Փէլթէքեան (Սուտանէն) իր անուշ ձայնով երգեց « Կռունկ»ը: Տղերս դրողը իր մանկական յուշերէն դրուագ մը կարդաց, ձօնուած Ա. Ահարոնեանի: Գրիգոր Զաքմաքճեանի «Տէր կեցո»ով փակուեցաւ այս անմոռանալի երեկոյթը :

Ահա այսպէս թարմացաւ մեր հոգին :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԱԼԸՔԵԱՆ

ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ ՀԱՄԱՐ

Շահխաթունիի մեծարանքի հանդէսը կազմակերպող յանձնախումբը պատիւ ունի յայտարարելու թէ իր ձեռնարկը մեծ ընդունելութիւն գտաւ բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերութեան միջոցներ հայթայթելով մեծ դերասանապետին:

Հանդէսին հասոյթէն եւ Փարիզէն, գաւառէն եւ արտասահմանէն հասած նուիրատուութիւններէն գոյացած է մօտաւորապէս կէս միլիոն Ֆր.: Այս գումարին մէջ է մասնաւորաբար դերասան Գ. Սուրաբեանի ղրկած 300 տոլարը: Յարգելի դերասանը, յուզիչ նամակով մը կը տեղեկացնէ թէ ձեռնարկած է մեծարանքի հանդէսի մը կազմակերպութեան, Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, աւելի մեծ գումար մը հասցնելու համար մեզի: Թէհրանի եւ Պէյրութի գաղութներուն մէջ եւս ձեռնարկուած է նման հանդէսի մը կազմակերպութեան:

Այս արձագանգներէն զատ ստացուած են շատ յուզիչ նամակներ եւ քաջալերութեան ու մեծարանքի գրաւոր արտայայտութիւններ:

Մեծ դերասանապետը յունիսին կը մեկնի Նէրի-Լէ-Պէնի հանքային ջուրերը, բուժուելու համար:

Արտասահմանէն սպասուած ամէն նուիրատուութեանց համար, ատրբեւ կուտանք յանձնախումբին հասցէն. — M. N. Hovhanessian, 14, Rue du Soleil, Paris 20e (France).

Յանձնախումբ

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ պաշտօնատունէն դաղտնի վաւերագիրներ կ'անհետանային երկար ատենէ ի վեր: Խիստ հետապնդումներէ վերջ, հաստատուեցաւ թէ սպասուհի մը, Տիկին Քանոն, գրասենեակը մաքրած ատեն, դէզերով փաստաթուղթեր տուն կը տանէր, թանձր կտորները կը վառէր կերակուր եփելու համար, բարակներն ալ իբրեւ կափարիչ կը գործածէր անուշեղէնի ամաններուն: Զինուորական ատեանը անպարտ արձակեց պարզամիտ սպասուհին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Թնդանօթի սարսափելի կռիւ մը եղաւ. ասիկա, որ առանց վայրկեան մը կենալու, գիշեր ու ցերեկ, տասը օր տեւեց, առանց սակայն ոչ մէկ կողմին մեծ վնաս պատճառելու, որովհետեւ Թուրք թնդանօթները զօրաւոր գլանաձեւ կողովներով, իսկ մարմինները ալ պատնէշով պաշտպանուած էին: Անկէ զատ, հոս մեծ հեռաւորութեան վրայ կը ռմբակոծէին իրար :

« Արդ, կը շարունակէ Վենետիկցի ժամանակագիրը, որ իրապէս մեր գլխաւոր աղբիւրն է այս դէպքերու նկարագրութեան մէջ, մեծապայծառ Կոստանդիանոս կայսրը — շատ հաւանական է որ Մայիս 3ին եւ ասիկա — սա խօսքերը ուղղեց մեր հրամանատարներուն. «Տեարք հրամանատարք, եւ դուք ամէնքդ, Վենետիկեան ազնուականներ, բացայայտ է որ Վենետիկի իշխանապետութիւնը քաղաքին պաշտպանութեան համար որեւէ նոր նաւ ղրկած չէ ինծի, հետեւաբար ինծի այնպէս կ'երեւայ թէ անհրաժեշտ է որ փութով արագաշարժ նաւ մը ղրկենք Նէկրէփոնթի ջուրերը որպէսզի եթէ կարելի է հանդիպի ձեր նաւատորմին»: Անշուշտ կը յիշէք թէ, 26 Յունուարին, Պոլսոյ Վենետիկեան Պայլին հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը, Արշիպեղագոսի մէջ խարսխած Վենետիկի նաւատորմը մայրաքաղաքին օգնութեան պիտի գար անմիջապէս: Բայց ի դժբախտութիւն թշուառ պաշարեալներուն, խիստ երկար ատենէ ի վեր որեւէ լուր չկար այդ նաւատորմէն, եւ ով գիտէ ինչ պատճառով ծովակալ Լօրետան, քաջ զինուոր մը, չէր բերած այդ նաւատորմը: Կրնայ ըլլալ որ իշխանապետութեան հրամանը ձեռքը չէր հասած. սակայն պաշարեալներու միակ ու գերագոյն յոյսն էր անիկա : Ասոր համար է որ կայսեր փափաքը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ :

« Եւ նոյն օրն իսկ, կը շարունակէ Պարպարօ, միմիայն տասներկու նաւազներով գողնաւ մը զինեցին, եւ հրաման ըրին որ Տարտանէլէն դուրս սահի, մտնէ Արշիպեղագոս, եւ երբ հոն հասնի հարցնէ փնտռէ թէ ուր կը գտնուի մեր նաւատորմը, եւ երբ գտնէ զայն, ըսէ անոր հրամանատար Տիար Յակոբոս Լօրէտանի, որ աճապարէ գայ Կոստանդնուպոլիս որ ի փառս, քրիստոնէութեան կը դիմադրէ տակաւին, եւ թէ ազատօրէն, առանց թրքական նաւատորմէն վախնալու, թող գայ »: Կէս գիշերին, որպէսզի մթութենէն օգուտ քաղէ, յանդուգն պզտիկ գողնաւը ճամբայ ելաւ : Կայսերին ծայրը Սուլթանին դրօշը կը ծածանէր եւ բոլոր նաւաստիները Թուրքի ձեւով հագուած էին : Հակառակ ամէն հաւանականութեան, այս խիզախ նաւաստիները, ճշմարիտ հերոսներ, որոնք ստոյգ մահուան մը կը դիմէին, յաջողեցան Ոսկեղջիւրէն դուրս ելլել առանց Թուրքերուն ուշադրութիւնը հրաւիրելու երբ գողնաւը դուրս ելլելու համար անոնք բացին նաւահանգիստին մուտքին ցցաթումբը: Արագընթաց այս փոքր նաւը, որ Արեւելքի մեծ մայրաքաղաքին վերջին յոյսը կը կրէր, լռիկ սահեցաւ ամբողջ Մարմարայի երկայնքէն, գրեթէ հրաշալիօրէն անվտանգ անցաւ Տարտանէլի նեղ անցքէն, եւ ալ ազատ շունչ քաշելով, յառաջացաւ Արշիպեղագոսի խռովուն ալիքներուն վրայէն: Աւաղ, շուտով պիտի տեսնենք թէ այս յանդուգն նաւաստիները չկրցան գտնել բնաւ ամէնուն այնքան փափաքած, այնքան սպասած վենետիկեան նաւատորմը: Նախախնամութիւնը չօրհնեց այսքան քաջասիրտ զոհաբերութիւնը, հայրենասիրական այսքան կորովը :

Հոս միմիայն «Մոսկովեան անանուն ժամանակագրութեան» հեղինակը, որ հաւանաբար աչքերովը տեսած է այս մեծ դէպքերը, կը յիշատակէ բաւական տարօրինակ եղելութիւն մը, որ իր ըսելով, իբր թէ այս օրերուն պատահած է:

« Սուլթանը, կ'ըսէ, նոր ընդհանուր յարձակում մը հրամայած ըլլալով, պատրիարքը եւ կայսրութեան բարձրաստիճան պաշտօնակալներ, ժան Ճիուսթինիանիի հետ համախորհուրդ, պաղատեցան կայսեր որ հեռանայ քաղաքէն եւ տեղ մը քաշուի: Հոն, երբ իր փախուստին լուրը տարածուէր, անշուշտ իր եղբայրները եւ հաւանաբար Ալպանացիներն ալ պիտի կրնային իրեն օգնութեան գալ եւ թերեւս սով պիտի կրնային վախցնել Սուլթանը եւ ստիպել զինքը որ վերցնէ պաշարումը: Ճիուսթինիանի ալ աւելի ուժ տալով այս պաղատանքներուն, իր ցականաւրը կայսեր տրամադրութեան տակ կը դնէր Պոլսէն փախցնելու համար զինքը »:

(Շար.)

Ջարկը՝ բանակցութեանց մասին: (Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը խոստովանեցաւ թէ սխալ մը գործուած է, Իրանի վարչապետին ուղղուած գիրը ղրկելով Անգլիոյ վարչապետին, այս վերջինին ուղղուած նամակն ալ Տոքթ. Մոսատեղի, թէեւ մեծ տարբերութիւն չկայ երկու բնագիրներուն միջեւ):

Վարչապետը կիրակի օր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Շահին հետ, Սաատապատի պալատին մէջ, Էլպրուզ լերան ստորոտը: Յետոյ Շահը ճաշի հրաւիրեց ամերիկեան դեսպանը:

╳ Բանակցութեանց լուրին առթիւ, Իրանի փոխ-վարչապետը, Ֆաթեմի յայտարարեց. — «Կը նշանակէ թէ ընդունած են Իրանի յանձնուելիք ընկերութեան գոյքերը»: Իսկ Հուէյն Մեքքէ, Ազգ. ճակատին ընդհ. քարտուղարը չեշտեց. — «Համակերպած են: Տագնապը մեղմացած է արժըմ: Իրան այժմ կը սպասէ ընկերութեան ներկայացուցիչներուն»:

Բոլոր աղբիւրներն ալ կը հաստատեն թէ Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը պարտաւոր է նախապէս ընդունիլ ազգայնացումը, այլապէս անկարելի է որ եւ է բանակցութիւն:

╳ Զրոյցի մը համաձայն, աւելի քան 5000 Գախթիարիներ Սպահանի հարաւէն կը շարժին դէպի Խուժիստան, ուր կը գտնուին քարիւղի հորերը: Որովհետեւ ցեղախումբը իր տարեկան գաղթին (քոչ) հակառակ ուղղութիւն մը բռնած է, կ՚ենթադրուի թէ խռովութիւններ յարուցանելու միտք ունին: Այս լեռնականները զինուած են ամէն տեսակ զէնքերով, «չախմախլը»էն մինչեւ արդիական հրացաններով:

ՋՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ՞

Երէկ, երկուշաբթի, Պ. Կրոմիքօ պիտի պատասխանէր այն ծանուցագրին որով արեւմտեան պետութիւնները կ՚առաջարկեն չորս արտաքին նախարարներու ժողովը գումարել յառաջիկայ Յուլիս 23ին, Ուաշինկթընի մէջ:

Ծանուցագրին յանձնումէն ի վեր, Մոսկուայի մամուլը կը ճգնի ապացուցանել թէ մերժելով օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը, Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա խույս կուտան դիւանագիտական ճակատէն, աւելի լաւ պատրաստուելու համար զինուորական ճակատին վրայ:

«Փրավտա», կուսակցական պաշտօնաթերթը, կիրակի օր հրատարակեց Փարիզի թղթակցին մէկ նամակը, որ կ՚ամբաստանէ երեք արեւմտեան փոխանորդները թէ դիտմամբ կը քաշքշեն օրակարգին յօրինումը: Մոսկուայի անթելը հետեւեալ հատուածները հաղորդեց այդ նամակէն.

— «Երեք արեւմտեան կառավարութիւնները ամէն միջոց կը փորձեն, խուսափելու համար հետեւեալ հարցին յստակ պատասխանէն, — կ՚ուզե՞ն խաղաղ միջոցներով լուծել միջազգային վիճելի խնդիրները, թէ կը նախընտրեն յամառիլ արկածախնդրութեանց ճամբուն մէջ: Մինչ այս մինչ այն, շնորհիւ Վարդապոյն Պալատը շրջապատող «ծուխերու վարագոյրին», արեւմտ. դիւանագէտները, Թրումըն եւ իր զօրավարները կ՚աճապարեն իրականացնել Ատլանտեանի դաշինքին նախայարձակման ծրագիրներ»:

Պաշտօնաթերթը դիտել կուտայ ուրիշ յօդուածի մը մէջ.

— «Մերժելով օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրը, արեւմտեան պետութիւնները կ՚ապացուցանեն թէ իրապէս չեն ուզեր արտաքին նախարարներու ժողովին գումարումը»:

Հակառակ այս քննադատութեանց, խորհրդակցութիւնները խզելու խօսք չկայ տակաւին:

╳ «Կարմիր Աստղ», խորհրդային բանակին պաշտօնաթերթը, կը գրէ թէ «Ամերիկացիները գրեթէ ամբողջովին գրաւած են Ֆրանսան»: Իր տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգները վեց նաւային խարիսխներ ունին Ֆրանսայի մէջ, 25 ալ օդանաւային, իսկ եօթը քաղաքներու զօրանոցներուն մէջ ամերիկացի զինուորներ տեղաւորուած են: «Պատրաստութիւններ կը տեսնուին 200.000 ամերիկացի զինուորներ տեղաւորելու համար արեւելեան Ֆրանսայի մէջ»:

╳ Ազգաժողովին տնտեսական յանձնախումբի՝ չարաթ օրուան նիստին մէջ, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Պ. Համազասպ Ցարութիւնեան ըսաւ թէ Մ. Նահանգները հինգ հարիւր զինուորական խարիսխներ կը պահեն ամբողջ աշխարհի մէջ, երրորդ աշխարհամարտը պայթեցնելու համար: Այս առթիւ քննադատեց Շումանի ծրագիրը (ձուլուած երկաթի եւ ածուխի ճարտարարուեստի թեանց), չեշտելով թէ Մ. Նահանգները դուրս քշեցին Անգլիան, տիրանալու համար հրապարակին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն զեկուցում տալով ծերակոյտի յանձնաժողովին առջեւ, Ծայր. Արեւելքի կացութեան մասին, ըսաւ թէ կառավարութիւնը համաձայն է կրակը դադրեցնելու Քորէայի մէջ, 38րդ զուգահեռականին վրայ, եթէ կարելի է իրապէս կարգադրել խնդիրը: Ցետոյ յայտարարեց թէ չեն կրնար կարմիր Չինաստանը անդամ ընդունիլ Ազգաժողովին կամ սակարկութիւններ կատարել Ֆորմոզայի մասին:

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից ուժերուն ընդհ. հրամանատարը, զոր. Ֆլիթ, յայտարարեց թէ «հեռապնդումի շրջանը վերջացած է»: Հարաւ. Քորէան ամբողջովին մաքրուած կը համարուի: Անգլօ-ամերիկեան աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ 150.000 նոր զինուորներ հասած են Չինաստանէն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, 600 հազարի կը հասնի չինացի զինուորներուն թիւը Քորէայի մէջ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ սպարապետին մառեշալ Փափագոսի հրաժարումը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց Մ. Նահանգներուն մէջ, ուր կը վախնան որ պառակտումներ ծագին: Աթէնքի ամերիկեան դեսպանը թագաւորին եւ վարչապետին հաղորդեց իր կառավարութեան տեսակէտները, պարզելով սպարապետին հրաժարման հետեւանքները: Վարչապետը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը չի կրնար նոր դիմումներ կատարել, մնալով թագաւորին հեղինակութեան: «Ամբողջ Ցունաստան կ՚ուզէ որ Փափագոս վերստանձնէ իր պաշտօնը, բայց Ցունաստանը չի կործանիր, եթէ ինք բացակայ ըլլայ»:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 10ին: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 24ին:

╳

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Fêtesի մէջ (Քաղաքապետարանին շքեղ սրահը):

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական նոր բաժիններ: Ճոխ պիւֆէ: Հանդէսէն վերջ եւրոպական եւ հայկական նուագ եւ պար:

Մուտք 100 ֆրանք

╳

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Salle des Fêtesի մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Վալանսի հայ երգչախումբին եւ քաղաքապետական նուագախումբին:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 րիւ տ՚Օպանեը:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՕՔԱԹԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, Օր. Ք. Զորպանեան, Ժ. Գասպարեան եւ Օր. Արզումանեան: Արտասանութիւն Օր. Ա. Թադոյեան, Կ. Աճէմեան եւ Ս. Ունճեան:

Հայկական պարեր գայլիկներու եւ թեւիկներու կողմէ: «Ռոստոմ» թատերախումբի կողմէ պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌականը: Ժամը 7էն վերջ պիտի սկսին եւրոպական պարեր:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՌԵՆՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Իր օգափոխութեան կայանին ի նպաստ, 10 Յունիս, կիրակի ժամը 3էն կէս գիշեր, Chalet des Pinsի մէջ, 13 Ave. Livry, Raincy:

Հովանաւորութեամբ Պ. Պալըքճեանի

Նուագախումբ Կարօ Սարեան

«Սամուէլ»ը Ցեսինի մէջ

Դերասան Հայկասար մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ անմահ Րաֆֆիի «ՍԱՄՈՒԷԼ»ը, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Տան մէջ:

Տոմսերը կը ծախուին Պ. Մ. Մարտիրոսեանի մօտ՝ 4 rue Brenly եւ հայկ. սրճարանները: Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քաւէ սրճարանին վերնայարկը: Պ. Աշօ Շահխաթունի պիտի դասախօսէ գիմայարդարութեան մասին եւ փորձեր ցոյց պիտի տայ:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ պիտի խօսի ՀՐԱՆՏ ՓԱԼՈՒԵԱՆ: Արտասանութիւն եւ երգ:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւին մէջ, ընկեր Յովիկ Եղիազարեանի յօդուածին 26րդ տողին վրայ, թագին բառը կարդալ՝ նրազին. 37րդ տող օտարին լուծը — պիտի ըլլայ լուծէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Գարաճեան, Ոսկունեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գիրով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ Տիկին ԽՆԿԱՆՈՒՇ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Երեւանի շրջանէն Ներքին Ղամարլուցի Սուլթանեան (Կոզակ մականուանեալ, եղբօր անունը Թորգոմ Սուլթանեան), որ Հարաւային Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով իր ընկերներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պոլսեցի Կարպիս Շիշմանեան (հօր անունը Բիւզանդ) որ 1922ին եկած է Ֆրանսա: Մինչեւ 1926 հասցէն եղած է rue de Malte. Place de la Républiqueի մօտերը: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի Զ. Ք. սկզբնատառերով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սրբուհի Գազանճեան (ծնեալ Ասլանեան), (Վառնացի, Պուլկարիա, այժմ Պոլիս), մօր անունը Արաքսի, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Տիգրան Ասլանեան որ պատերազմէն առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Արհեստով սափրիչ, Պէլվիլի մէջ: Տեղեկացնել (մեռած կամ ողջ) Պետիկեանի, 11 rue Nouvelle, Ալֆորվիլ (Seine):

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արենուշներուն եւ Արիներուն կողմէ: Կիրակի, 10 Յունիս, կէսօրէն մինչեւ երեկոյ, Շավիլի անտառին մէջ:

Սկաուտական խաղեր, եւ անակնկալներ, Արենուշներուն եւ Արիներուն կողմէ երգեր եւ պարեր:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ բարեկամները, սկաուտական հաճելի օր մը անցընելու: Ուտելիք և խմելիք շատ մատչելի գիներով:

Հաղորդ. միջոցներ.— Շոգեկառք՝ Chaville-Montparnasse, օթօպիւս իջնել Puits sans Vin, առաջնորդ Արենոյշներ եւ Արիներ պիտի սպասեն ժամը 12էն 15:

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՈՒՆԵՆԱԼ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ջայնագրուած, պատկերազարդ եւ ընդարձակ Երգարանին, որ սպառելու վրայ է: ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ ՀԱԶԻՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՍՆԵԱԿ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ԵՒՍ: Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով՝ հրատարակիչին: Գինը՝ 1500 Ֆրանք, փոստի ծախքն ալ միասին:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

ԾԱԽՈՒ Է ՏՈՒՆ ՄԸ

երկու յարկ, գետնայարկ, պարտէզ (պտղատու ծառերով): Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն:

Ազատ է (վարձակալ չկայ):

Դիմել ՍԻՆԱՆԵԱՆ ՄԻՍԱՔի, 6 bis rue de Choisy, Alfortville:

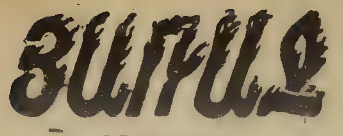
Ծախու է

Վերջին կատարելութիւններով օժտուած

ՍՐՃԱՐԱՆ - ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

Ե. թաղամասին մէջ, երկու սենեակ խոհանոց մը միասին: Դիմել BOTTIER OSSMA

23 rue des Ecoles, Paris (5) Հեռ. Dan. 99.43

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 6 JUIN 1951 Չորեքշաբթի 6 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6475-Նոր շրջան թիւ 1886

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ, ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Ամէնէն աւելի այս երկու բառերը կը լսուին Ֆրանսայի ընտրական պայքարին առթիւ ալ: Երկու նշանախօսքեր, որոնք նորէն փոթորկած են ամբողջ մարդկութիւնը :

Ազատութիւն եւ խաղաղութիւն կը խոստանայ աջը: Նոյն բարիքները կ'աւետէ ձախը: Իսկ ծայրագոյն ձախը մարտական աղաղակներ կ'արձակէ, ակնախտիղ հեռանկար մը պարզելով •

— «Մենք, միայն մենք: Միայն մեր ծրագիրը կը համապատասխանէ ժողովուրդի տենչերուն: Մեզի տուէք ձեր քուէները, եթէ ազատութիւն, խաղաղութիւն եւ արդարութիւն կ'ուզէք :

Մօտաւորապէս ա՛յս է իմաստը իրենց ճառերուն, ազդերուն եւ ամենօրեայ յօդուածներուն :

Դեռ երէկ, իրենց պաշտօնաթերթը կ'ազդարարէր խոշոր խորագիրներով, թէ «բացարձակ պարապութիւն» մը աչքի կը զարնէ մեծամասնութեան կուսակցութիւններու ծրագրին մէջ :

Պայքարին սաստկութեան մասին գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ կարդալ պատերու, տախտակներու վրայ փակցուած յայտարարութիւնները :

Իւրաքանչիւր հոսանք իր թեկնածուները ներկայացնելով այս կամ այն թաղին մէջ, միեւնոյն ատեն կը պարզէ իր գործունէութեան ուղեգիծը :

Կենդանի չարժանկար մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Յունիս 17, երբ տեղի կ'ունենան ընտրութիւնները :

Ամէն տեղ ալ, տեսական, ակադեմական բանաձեւերուն վրայ կը տիրապետեն օրուան հոգերը,— քաղաքական, տնտեսական, ընկերային :

Ամէնքն ալ բարիքներ կը խոստանան,— փարատել երրորդ աշխարհամարտին մղձաւանջը : Աժանցնել ապրուստը: Թեթեւցնել տուրքերը: Բարւոքել աշխատաւոր բազմութեանց վիճակը : Ամրապնդել ժողովրդապետութեան հիմերը :

Գլխաւոր կուսակցութիւններէն զատ, հրապարակ իջած են զոյնզգոյն խմբակցութիւններ, համադումար՝ 20—25 հոսանք :

Ընտրողները շատ աւելի ծանր դժուարութեանց առջեւ կը գտնուին այսօր, իրենց քուէները կեդրոնացնելու համար: Մանաւանդ որ, բաւական տաք ու պաղ անակնկալներ տեսան 1946էն ի վեր, երբ կը կատարուէր առաջին ընտրութիւնը, համաձայն նոր սահմանադրութեան :

Այն ատեն երկիրը նոր ազատագրուած էր, եւ շատ ծանր կը կշռէր կարգ մը հոսանքներու հմայքը: Տեսակ մը մեղրալուսին էր եւ բազմութիւնները իրենց քուէները կը ձգէին հայրենասիրական խանդավառութեան մթնոլորտի մը մէջ :

Շուտ պղտորեցան ջուրերը, երկրին մէջ թէ դուրսը: Թանձր ամպեր կուտակուած են հորիզոնին վրայ: Բուն Ֆրանսան մատնուած է անօրինակ տագնապի մը :Ստիպուած է արտակարգ զոհողութիւններ ստանձնել ոչ միայն ներքին ապահովութեան, հանրապետական կարգուսարքի զօրացման, այլեւ արտաքին պաշտպանութեան համար:

Նոյն երկու բառերուն մէջ կ'ամփոփուին այս հիմնական հոգերը,— Ազատութիւն եւ խաղաղութիւն: Ինչպէս միւս արեւմտեան պետութեանց համար:

Ահաւոր անդունդ մը բացուած է Եւրոպայի սրտին վրայ: Ստորերկրեայ խլրտումներ կը սարսեն դարաւոր հաստատութեանց հիմքերը :

Հսկայական ուժ մը, երէկ դաշնակից, արդէն իր թաթին տակ առած արեւելեան Եւրոպան, կը սպառնայ արբանեակներու վերածել մնացեալը:

Եւ ահաւասիկ աննախրնթաց պինարչաւ մը ամէն ճակատի վրայ: Ցանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ժողովրդապետութեան: Փրկելու համար քաղաքացիներու ազատութիւնը եւ աշխարհի խաղաղութիւնը :

Զարմանալի չէ որ ճշմարիտ ժողովրդապետութեան բոլոր բարեկամները անձկութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքին :

Մեր գաղութն ալ ունենալով բազմաթիւ քաղաքացիներ, անշուշտ գիտակցօրէն պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը: Ամէն բանէ վեր դասելով ազատութեան հայրենիքին հիմնական շահերը: Անոր յեղափոխական աւանդութիւնները :

Անհրաժե՞շտ է արթնութեան կոչ մը ուղղել այս առթիւ ալ, որպէսզի տեղի չտրուի զանազան թիւրիմացութեանց :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԸԼԼԱՅ ՈՐ...

Երբ՝ ամենօրեայ թղթարերէն կը դատենք «բացառիկ» թիւերը մեր թերթերուն եւ պարբերաթերթերուն, արդար հպարտութեամբ մը կը լեցուի մեր սիրտը :

Դարձեալ Դաշնակցական մամուլն է ուրեմն որ իր որակով եւ քանակով կը տիրապետէ գաղթաշխարհի մէջ: Ամէն առթիւ, Սգատօն թէ Մշակոյթի Օր, Մայիս 28 թէ Դաշնակցութեան 60ամեակ, Նոր Սերունդի տարեդարձ կամ Հ. Օ. Մ.-ի քառասնամեակ, կը զարդարեն գրադարանդ գեղեցիկ հատորներով, պարբերաթերթերով, նկարազարդ «բացառիկ»ներով, ճոխ ու բովանդակալից, որոնք կը թեթեւցնեն մռայլ հոգիդ եւ կը չտկեն գաղթականի կորաքամակ մէջքդ :

Չէ՞ որ յանձնախումբ մը կազմենք, որպէսզի դուզակշիռը կատարէ «մրրկաւ զատուած» երկու կողմերու գրական եւ հանրային վաստակին, ըսելու համար իր արդար խօսքը :

Օրն ի բուն խորթ ձայներ կը հասնին մեր ականջներուն,— Դաշնակցութիւնը ոչ միայն այլեւս «անելիք չունի», կամ «մինակ է» մնացած գաղթաշխարհի մէջ, այլ եւ հայ ժողովուրդի սրտին մէջ մատ մը տեղ ալ չունի:

— Շատ բարի, պիտի ըսէր մեր պարզամիտ հարցասէրը: Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս մարզիկը լաւագոյն մամուլը ունին թէ որակով թէ քանակով :

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ իրենց գրական վաստակը, գիրքերով ու պարբերաթերթերով շատ աւելի ծանր կը կշռէ այսօր ալ:

Ի՞նչպէս է որ իրենց հանդիսասրահները միշտ լիքն են եւ ունին լաւագոյն բանախօսները :

Այս բոլորը հերքել պարկեշտ մարդու գործ չէ անշուշտ :

Իսկ եթէ ըլլուենիս, հայհոյած կ'ըլլաս, հայրենիքիդ, ազգիդ, կրօնքիդ, իբրեւ «դաւաճան» կամ առ նուազն... հակաէջմիածնական: ՍՕՍԻ

Գ. ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Պարսկաստանի վարչապետ Տոքթ. Մոսատեղի յայտարարութեան համաձայն, վերջ տրուած է Գ. Նուպար Կիւլպէնկեանի պաշտօնին, իբրեւ պատուակալ առեւտրական կցորդ Լոնտոնի պարսկական դեսպանատան, անվճար պաշտօն մը զոր կը վարէր 23 տարիէ ի վեր:

Անգլիական թերթերը հաղորդելով այս լուրը կը գրեն, թէ Գ. Նուպար Կիւլպէնկեան, 55 տարեկան, զաւակն է-Նաւթի Թագաւոր Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանին եւ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը պիտի ըլլայ, երբ օր մը ժառանգէ իր հօրը աւելի քան մէկ միլիառ տոլար հարստութիւնը : Միջին Արեւելքի նաւթային գործերու մասնագէտ մըն է եւ կրնայ խորհուրդներ ալ առեւտրական ամէն գործի մասին: Ինքն ալ կը զբաղի առեւտուրով: Կը բնակի Ռից: Ամուսնացած է (երկրորդ անգամ) Ֆրանսուհիի մը հետ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ կարկառուն դէմքերէն Լուի տը Պրուքէր մեռաւ Պրիւսէլի մէջ: 81 տարեկան էր: Շատ ժողովրդական դէմք մըն էր ոչ միայն Պելժիոյ մէջ, այլ եւ աշխարհի ամէն կողմը: Ծագումով Ֆլաման, տը Պրուքէր, իր կեանքը նուիրեց աշխատաւորական դատին, եղաւ խմբագիր, քաղաքական գործիչ, ուսուցիչ, քարոզիչ եւ տեսաբան: Կ'անդամակցէր պելժ լեզուագիտական կաճառին: Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի նախագահն էր 1940էն առաջ: Պելժիոյ գրաւման օրերուն ապաստանեցաւ Լոնտոն: Մերժած է միշտ երեսփոխան ընտրուիլ, որպէսզի ազատ ըլլայ պարզելու իր անձնական տեսակէտները : Ջերմ բարեկամ հայ ժողովուրդին, բազմիցս օգնած է մեր դատին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ օդանաւային ուժը հետզհետէ կը զօրանայ: Անգլիական պաշտօնական աղբիւրի մը համաձայն, Սովետները այժմ ունին 19.000 օդանաւ: Այս թիւը, մէկ տարիէն պիտի բարձրանայ 29.000ի: Օդանաւերէն 7 հազարը ռմբակոծողներ են, 9500ը յարձակողներ եւ կռուողներ եւ 2500ը փոխադրական օդանաւեր :

Մոսկուայի պատասխանը Չորսերու ժողովին համար

«ԱՅՈ» Կ'ԸՍԷ, ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԱՌԱՋԱՐԿԵԼՈՎ

Չորս փոխանորդներու Բշ. օրուան նիստին մէջ, Գ. Կրոմիքօ հաղորդեց իր կառավարութեան պատասխանը, որ ժխտական կը համարուի :

Խ. Միութիւնը ընդունելով հանդերձ չորս արտաքին նախարարները ժողովի հրաւիրել Յուլիս 23ին, Ուաշինկթընի մէջ, կարգ մը պայմաններ կը դնէ որոնք արդէն մերժուած են արեւմտեան պետութեանց կողմէ :

Փոխանորդներու ժողովին մէջ, բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ պատասխանը «համազօր է մերժումի»: Արդարեւ, Խ. Միութիւնը կը պահանջէ օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքին եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրները որոնք միշտ մերժուած են փոխանորդներուն կողմէ: Ծանուցագիրը միեւնոյն ատեն կը թելադրէ շարունակել փոխանորդներու ժողովը: Արդէն իսկ 65 նիստեր գումարուած են առանց ելքի մը յանգելու. որով Մոսկուայի այս թելադրութիւնը փորձ մը կը համարուի արեւմտեան պետութեանց վրայ ձգելու ձախողման պատասխանատուութիւնը :

Ինչպէս դիտել կուտան տեղական թերթերը, Գ. Կրոմիքօ իր կառավարութեան ծանուցագիրը յանձնելէ վերջ վճռապէս մերժեց պատասխանել հարցումին թէ ծանուցագիրը վերջնագրի հանգամա՞նք ունի: Այսինքն հակառա՞կ են արտաքին նախարարներու ժողովին, եթէ օրակարգէն դուրս մնան Ատլանտեանի դաշինքը եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրը :

Արեւմտեան պատուիրակները աւելի քան մէկ ժամ վատնեցին, որպէսզի Գ. Կրոմիքօ լուսաբանէ ծանուցագրին բուն իմաստը: Այն առթիճան որ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը գանգատեցաւ թէ Գ. Կրոմիքօ «պարզապէս մթագնեց ինչ որ պայծառ կ'երեւար»: Խորհրդային պատուիրակը հեգնութեամբ պատասխանեց թէ «ինք փորձեց պայծառացնել ամէն բան, որպէսզի Գ. Փառոտի կարենայ հասկնալ գիշերը թէ ցերեկը»: Ի վերջոյ ժողովը յետաձգուեցաւ չորեքշաբթի օրուան (այսօր), քննելու համար Մոսկուայի պատասխանը :

Ինչպէս կը յիշուի, արեւմտեան պետութիւնները Խ. Միութեան ձգած էին ընտրել երեք օրակարգներէն մէկը, Յուլիս 23ի ժողովին համար : (Երեքին մէջ ալ չկան Ատլանտեանի դաշինքին եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրները):

× Խ. Միութիւնը «անհրաժեշտ եւ օգտակար» գտնելով արտաքին նախարարներուն ժողովը, խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար, «անպատեհ» կը նկատէ ընդհատել փոխանորդներու խորհրդաժողովը: Եւ կը շարունակէ.— «Խորհրդային կառավարութեան կարծիքով, սրտաբաց քննութիւն մը ամերիկեան խարիսխներու եւ Ատլանտեանի դաշինքի մասին որ գլխաւոր պատճառն է յարաբերութիւններու ծանրացման ընդմէջ Խ. Միութեան եւ երեք պետութեանց, մեծապէս պիտի բարւոքէ լարուած մթնոլորտը Եւրոպայի մէջ եւ պիտի դիւրացնէ արտաքին նախարարներուն աշխատանքը: Հետեւաբար, խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է անյապաղ ուղարկելու իր ներկայացուցիչը արտաքին նախարարներու խորհուրդին, անմիջապէս որ փոխանորդներու Փարիզի ժողովը դրականօրէն վճռէ Ատլանտեանի դաշինքին եւ ամերիկեան զինուորական խարիսխներու արձանագրութիւնը օրակարգին մէջ»:

Անգլօ-իրանեան վէճը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը վճռած է գործադրել քարիւղի ազգայնացման օրէնքը, առանց սպասելու Անգլօ-իրանեան ընկերութեան ներկայացուցիչներուն, ինչպէս յայտարարեց փոխ-վարչապետը :

Պարսկաստան հինգ օր պայմանաժամ տուած է ընկերութեան, իր առաջարկները ներկայացնելու համար, համաձայն ազգայնացման օրէնքին: Ընկերութիւնը պատասխանեց թէ կարելի չէ հինգ օրէն առաջարկներ բանաձեւել այսքան բարդ հարցի մը մասին: Միւս կողմէ, հաւանական չէ որ իր ներկայացուցիչները Թէհրան գտնուին 4—5 օրէն:

Լուրի մը համաձայն, Իրանի վարչապետը մերժած է խօսիլ ընկերութեան կանխավճարներու մասին, հակառակ ելմտական տագնապին. վասնզի եթէ հաւանի բանակցիլ, ընդունուած կ'ըլլայ ընկերութեան գոյութիւնը:

Փոխ-վարչապետը հերքեց այն լուրերը թէ խռովութիւններ ծագած են Ապատանի մէջ, կամ եկեղեցի մը աւարի տրուած է :

× Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Գ. Մորիսըն, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ Իրանի մէջ միջամտելու իրաւունքը եւ կը մերժէ ընդունիլ Թէհրանի այն տեսակէտը թէ քարիւղի խնդիրը միայն պարսկական կառավա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԷՆ

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՐԳԷՆ

Բ.

ԽՄԲ. — Ա. մասը տես 31 Մայիս :

ԿՈՐԻՒՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ.— Սանասարեան վարժարանի երկրորդ ականաւոր ուսուցիչը եղած է Կորիւն Մկրտիչեան, ծնած Մուշի Ջիարէթ գիւղին մէջ:

Սիրելի եւ հաճելի է ինծ քիչ մը աւելի երկար կանգ առնել իր կեանքին, գործունէութեան եւ գրական ու մանկավարժական վաստակին վրայ :

Ան եղած է մին այնպիսի ուսուցիչներէն՝ որոնց յիշատակը պէտք է որ յաւէտ անթառամ մնայ մտքերուն մէջ: Հայ ուսուցիչներու կենսագրութեանց մէջ անհրաժեշտ է որ ան ունենայ իր արժանի տեղը:

Կորիւն Մկրտիչեան օժտուած էր բանաստեղծական տաղանդով, ինչպէս նաեւ գրելու մեծ ընդունակութեամբ :

Մասնաւորաբար օգտուած էր, իբրեւ գերմանագէտ, Կէօթէէն, Շիլլէրէն, Ուլանտէն, որոնցմէ կատարած էր գեղեցիկ թարգմանութիւններ.— Աղէկ արքան՝ Կէօթէէն, Գուսանի անէծք՝ Ուլանտէն եւն. եւն.: Հետեւողութեամբ գերման դրագէտի մը մէկ գործին, գրած էր «Հին եւ Նոր տարի». տրամախօսութիւն մը՝ որ ամէն տարի, Նոր տարուան առթիւ կը ներկայացուէր Սանասարեանի մէջ աշակերտներուն կողմէ:

Գրած էր հայրենասիրական ոտանաւորներ, նիւթերը առնելով հայկ. կեանքէն, ինչպէս Մշեցի քաջուհին, Հալոյենի սուրը, Սասունցի Դաւիթի կեանքէն քանի մը դրուագները եւն. եւն.:

Ազգային պատմական կեանքէն ունէր վէպ մը, նիւթը՝ Տիգրան Երուանդեանի եւ Աժդահակի դիւցազնավէպը: Սակայն այս գործը կիսատ էր, կարօտ՝ վերամշակուելու եւ ամբողջացուելու :

Իր բանաստեղծութեանց հաւաքածոն փրկուած էր Գր. եպիսկ. Գալնքեանի զովելի ջանքերով :

Մօտաւորապէս քսան տարի առաջ երբ դրագէտ Համաստեղ Մարսէյլ այցելեց, ընդօրինակեց այդ բանաստեղծութիւնները եւ մաս առ մաս հրատարակեց Ամերիկայի « Հայրենիք » ամսագրին մէջ: Սակայն դժբախտաբար Կորիւն Մկրտիչեան չունի իր անունով տպուած առանձին հատոր մը ։ Տարօնցիները, Տարօնի հայրենակցական միութիւնները չե՞ն կրնար հրատարակել հատոր մը՝ ուր ամփոփուած ըլլան Տարօնի պատուաբեր այս անմահ զաւակին լաւագոյն արտադրութիւնները , իբրեւ յիշատակի կոթող մը, քանի որ իր դերեզմանը անյայտ կը մնայ Կարնոյ գերեզմանատան մէջ ...

Իր արձակ գրութիւնները եղած են ընդարձակ ու պերճ նկարագրութիւններ Պոլսոյ «Արեւելք»ին մէջ Սանասարեանի ամարանոցի կեանքէն, ամառնային զբօսնական պտոյտներէն, ձմրան չմշկումէն, եւն. եւն: Սանասարեան վարժարանի հիմնադիր բարերար աղա Մկրտիչ Սանասարեան կարդալով այդ ընտիր նկարագրականները Նիսի մէջ, ուր կ'անցընէր իր ծերութեան հանգիստ օրերը այնչափ կը հրճուի որ, իր գոհունակութիւնը յայտնելու համար իր վարժարանին այդ արժանաւոր ուսուցիչին, անոր նուէր կը ղրկէ ձիթենիէ գրիչ - կաղամարի կազմուածք մը յարակից մասերով:

Կորիւն Մկրտիչեան գրած էր նաեւ «Աշակերտ» ստորագրութեամբ գեղեցիկ ուսումնասիրութիւն մը, իր սիրեցեալ ուսուցչէն՝ Ստեփաննոս Պալասանի նուիրուած, անոր մահուան առթիւ: Գաղափար մը տուած ըլլալու համար նաեւ Կ. Մկրտիչեանի իբրեւ ուսուցիչ եւ դաստիարակ ունեցած գործունէութեան մասին, յիշենք նաեւ թէ ան պատրաստած էր հայերէնի դասընթացք մը կրտսեր դասարաններուն համար , թարգմանելով գերման մանկավարժ ուսուցիչի մը՝ Կէհի «Նկատողական ուսում» անունով գործը (Auschaungsunterricht): Ասոնք 12 պատկերներ են, տարուան 12 ամիսներուն նուիրուած, գեղեցիկ նկարագրականներով եւ պատշաճ բանաստեղծութիւններով խառն, որոնցմով աշակերտը կը սորվէր պատմել, նկարագրել, արտասանել եւ միեւնոյն ատեն շարադրել :

Աշակերտները մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւէին այս պատկերազարդ դասերուն, առանց ձանձրոյթի կամ տհաճութեան ոեւէ նշան ցոյց տալու :

Իսկ բարձրագոյն դասարաններուն համար պատրաստուած էր, դարձեալ գերմաներէնէ թարգմանաբար, «բանահիւսութիւն» մը , այսինքն գրագիտութեան դասընթացք մը, օգտուելով զուիցերիական համալսարանի մը դասախօս - ուսուցիչի մը մէկ գործին:

Կորիւն Մկրտիչեան իր տաղանդին ու հասուն գործունէութեան շրջանին, երբ իրմէ դեռ նոր կը սպասուէր լաւագոյն ու կատարելագոյն գործերու արտադրութիւնը, որուն լծուած էր մեծ եռանդով, կը կնքէ , աւաղ, իր մահկանացուն 1892 Հոկտեմբերի վերջին օրը, երեսնամեայ մատաղ ու բեղնաւորութեամբ լեցուն տարիքին մէջ, զոհ երթալով քոլերայի, իբրեւ վերջին զոհն այդ համաճարակին :

Արդեօ՞ք նախազգացումն ունեցաւ իր վաղահաս մահուան, երբ կը գրէր « Մերձ ի մահ » ոտանաւորը՝ որ նկարագրութիւնն է իր եղերական վախճանին.— Ահա այդ յուզիչ կտորը որ անջնջելի մնացած է մտքիս մէջ.—

Աշնան չորցած տերեւի պէս
Հովիկը զայն ալ պոկեց, տարաւ ...
Դեռ չի բացուած վարդը կոկոն
Վաղաժամուն թառամեցաւ ...:
Խոր գերեզման մը փորեցին ,
Լացող չեղաւ անոր վրան ,
Սիրոյ համար ծրնած հոգին,
Անսէր իջաւ ի գերեզման ...:

Կորիւն Մկրտիչեանի աշակերտները խոր եւ անմխիթար սուգի մատնուած էին, երբ ես Սանասարեան ընդունուեցայ, 1893ին: Իր մահը կ'ողբային, եւ երբեք չէին կրնար երեւակայել թէ օր մը պիտի կարենային անոր արժանիքներով օժտուած նոր ուսուցիչի մը աշակերտել :

Պ. Կորիւն, ինչպէս կը կոչէին աշակերտները, տիրապետած էր բոլոր մատաղ սիրտերուն ու հոգիներուն:

Թող անմոռաց մնայ իր յիշատակը :

×

1892 — 3, դպրոցական տարին, ուրեմն, դժբախտ տարեշրջան մը կը կազմէ Սանասարեան վարժարանին համար հայերէնի դասաւանդութեան տեսակէտով: Իր երկու հայերէնի ուսուցիչներէն մէկուն՝ Ա. Խաչատրեանի Եւրոպա մեկնումին, եւ միւսին՝ Կ. Մկրտիչեանի մահուան պատճառով:

Այդ տարեշրջանին Սանասարեանի աշակերտները կը զրկուին հայերէնի դասաւանդութենէ՝ հայերէնի ուսուցիչ չգտնուելու դատապարտելի պատճառաբանութեամբ: Միթէ՞, Սարգիս Սողիկեան, տեսչական երրորդութեան անդամներէն մին, գէթ միայն այդ տարուան համար, չէ՞ր կրնար ստանձնել հայերէնի դասաւանդութիւնը , քանի որ ինք աշակերտած ըլլալով Պոլսոյ Նուպար Շահնազարեան վարժարանին քաջահմուտ էր թէ աշխարհաբարի եւ գրաբարի, դպրոցակից եւ թերեւս դասակից Մինաս Չերազի եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի :

Արդ, 1893—4ի տարեշրջանին համար իբրեւ հայերէնի ուսուցիչ կ'ընտրուի Խաչատուր Պագտասարեան :

Նոր ուսուցիչը Կեսարացի էր: Իր կենսագրութեան մասին ստոյգ բան մը չեմ գիտեր: Կը կարծեմ թէ աւելի ինքնօգնութեամբ զարգացած մէկն էր: Հրատարակած էր քանի մը գրական բանաստեղծական գործեր, առանց սակայն նշանակալից յաջողութիւն մը ունենալու իբրեւ քերթող կամ ինքնատիպ գրագէտ: Գրած էր « Ատրինէ» անունով վիպերգութիւն մը, «Վարդ» անունով վէպ մը , եւ գրական հաւաքածոյ մը, «Խօսուն նշոյլք», արձակ եւ ոտանաւոր, փառաբանական գլուխ մը յատկացնելով Սանասարեանի եռանդամ տեսչութեան : Իրաւունք ունիմ խորհելու թէ՝ ճիշդ այդ գրութեան կը պարտի իր՝ Սանասարեանի հայերէնի ուսուցիչ կարգուելու պատիւը :

Արդարեւ, իր ընտրութիւնը ձախող գործ մը եղած էր: Պագտասարեան չունէր, ոեւէ հեղինակութիւն կամ արժանիք, աշակերտութիւնը իրեն հետ կապելու, կամ ինքզինքը սիրցնելու համար: Ֆիզիքապէս ալ աշակերտներուն ծաղրանքին ու չարաճճի հեգնութիւններուն առարկան էր: Ունէր ճաղատ գլուխ մը, պալարներով եւ ուռեցքներով: Այդ պատճառով ալ ֆէսը միշտ իր գլխէն անպակաս էր: Ու երբ այդ ֆէսով, քիչ մըն ալ իւղոտած, յուշիկ յուշիկ, եւ զգուշութեամբ դասարան կը մտնէր, թուրք հոճայի մը տպաւորութիւնը կը թողուր աշակերտներուն վրայ : Լաֆոնթէնի անողոք վճիռը թէ՝ «Մանկութիւնը անգութ է»...:

Մանրադէպ մը, այս առթիւ.—

1893 — 94ին էր որ ինքնաշարժ կառքերուն (օթօ) գիւտը տեղի ունեցաւ: Այդ առթիւ «Բազմավէպ» հրատարակած էր յօդուած մը, ներբողելով գիւտին առաւելութիւնները: Ինքնաշարժի մը պատկերն ալ դրած էր: Խ. Պագտասարեան խիստ ոգեւորուած այդ գիւտով, «Բազմավէպ»ը ձեռքը, աջ ու ձախ կ'աւետէր ու գիւտին փառքը կ'երգէր լիուշուրթն փառաբանութեամբ :

—«Դարուս մեծագոյն գիւտը, ահա, ալ վըտանգ չկայ, ալ մահ չկայ, ալ ձիերու խրտչում իր յոռի հետեւանքներով գոյութիւն չունի: Այս կառքը ուզած րոպէիդ կը կեցնես, եւ առանց հսկողութեան կրնաս առանձին թողուլ» եւն. եւն.:

Խեղճ ու միամիտ Պագտասարեան, եթէ կարենայիր գլուխդ վեր առնել տեսնելու համար թէ ինչ զարհուրելի աւերներ կը գործեն այդ անվնաս կարծած կառքերը, հազարաւոր կեանքեր հնձելով նոյնիսկ մէկ օրուան ընթացքին ...

ՎԱՀԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան ընտրութիւնները

ԲԱՆԱՆՔ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երկար վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ,— պահարանները բանա՞լ թէ ոչ: Վարչութեան բացակայութեա՞նը բանալ :

Որոշ տրամադրութիւն կար յետաձգելու, ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյացաւ բանալու, բայց պէտք էր նախապէս հանել այն պահարանները որոնք դեռ խնդրոյ առարկայ էին: Պ. Ն. Ֆըրընկեան յայտնեց, թէ «դուրսը աշխատանք կը տարուի 21 չէզոք ազգայիններու ցանկ մը կազմելու համար, եթէ յաջողինք շատ հաւանական է այս ընտրութիւնը չեղեալ համարուի»:

Քուէխոյզ յանձնախումբի նախագահ Պ. Գ. Խաթանասեան յայտարարեց .— «Մենք համաձայն ենք որ 21 հոգինոց ցանկ մը պատրաստուի , սակայն մենք մեր աշխատանքները չենք դադրեցներ, մինչեւ որ երկու գլխաւոր ցանկերուն թեկնածուները հրապարակաւ չհրաժարին»: Իսկ այս տողերը ստորագրողը առաջարկեց նկատի չառնել վարչութեան որոշումները եւ բաղձանքները, մինչեւ որ գրաւոր չգան մեզի, որովհետեւ ըստ երեւոյթին վարչութիւնը մեր ճշգումներուն չուզեր պատասխանել եւ դիտմամբ մոռացութեան կուտայ ապօրինութիւնները, հետեւաբար իր լռութեամբ մեղսակից է գործուած զեղծումներուն :

Մարդիկ իրենց խաղը լաւ կազմակերպած էին: Քուէները բացուեցան նոյն իրիկունը, աշխատանքները շարունակուեցան, սակայն դժբախտաբար ապօրինի ներկայացուած պահարանները մնացին տուփերուն մէջ: Յանձնախումբի դիւանին յանձնուած ցանկն ալ նկատի չառնուեցաւ աշխատանքի այդ թոհ ու բոհի ընթացքին:

Ահա նոր անակնկալներ :

Ընտրական յանձնախումբը ղրկած էր կնքուած քուէթուղթեր, մաս մըն ալ եկեղեցւոյ դիւանը տուած էր կնիքին վրայ ստորագրուած դիւանին կողմէ: Քուէները հաշուելու գործողութեան ընթացքին երեւան ելան կարգ մը քուէթուղթեր, առանց կնիքի, պարզ թուղթի վրայ գրուած քուէներ, եւայլն :

Ուրկէ՞ հայթայթուած էին այս քուէթուղթերը: Անոնք որ առանց կնիքի քուէթուղթեր ձեռք ձգած էին, կրնայի՞ն նաեւ կնիքով թուղթեր ձեռք ձգել: Ի՞նչ արգելք կրնար ստեղծուիլ իրենց համար, քանի որ վարչութիւնը գործակցած էր իրենց հետ ու տուած բոլոր դիւրութիւնները : Անդամները որոնք 1949ի տարեկան տուրքը չեն վճարած քուէթուղթ ստացած են (դիմացի ցանկէն), իսկ անդամներ որոնք իրենց վճարած են , չեն ստացած քուէթուղթ: Վերջին պահուն միայն իմացած եւ դիմում կատարած են եկեղեցւոյ դիւանատունը: Քանինե՞ր անտեղեակ քուէարկութեան չմասնակցեցան եւ քանիներ ժամանակ չունեցան երթալ իրենց քուէթուղթերը պահանջելու: Քանի, քանիներ խուսափեցան քննութենէն, որչափ ալ ուշադրութիւն ընէին յանձնախումբի անդամները: Վերջին պահուն չվճարող անդամներու տարեվճարներն ալ կարգադրուեցաւ կողմնակի կերպով: Ահա խնդիրներ որոնց վրայ միայն վարչութիւնն ու ընտրական յանձնախումբը պէտք էր հսկէին, այսքան անախորժութեանց առաջքը առնելու համար: Ինչո՞ւ չհսկեցին: Որովհետեւ իրենք ծրագրած էին նախօրօք եւ հասան իրենց նպատակին ամէն խարդախ միջոց գործածելով :

Յանձնախումբը որոշած էր ոեւէ արդիւնք չհրապարակել: Սակայն մեր «յաղթականները » գինովցած իրենց յաջողութենէն մամուլին կուտային դեռ չվաւերացուած արդիւնքը, Մայիս 9էն առաջ :

Քուէխոյզ յանձնախումբը իր գործը վերջացուց Ուրբաթ, 6 Մայիս եւ որոշուեցաւ արդիւնքը ղրկել ընդհ. ժողովի դիւանին որ միակ իրաւասուն է պէտք եղած օրինաւոր կարգադրութիւնը ընելու :

Ըստ օրինական ձեւին, ոեւէ մարմին որ կ'ընտրուի իր վաւերացումը կը ստանայ գերագոյն ժողովէն, այսինքն ընդհ. ժողովէն որ ինքն է ընտրած ինքն ալ պէտք է վաւերացնէ : Մենք կը սպասէինք ընդհ. ժողովի, որ պիտի լսէր զեկուցումներն ու դիտողութիւնները, վաւերացնելու կամ բեկանելու համար, նկատելով որ.—

Ա) Վարչութիւնը իր շրջանը լրացուցած է ու դարձած միայն ընթացիկ հարցերու կարգադրութեան մարմին :

Բ) Վարչութեան անդամներէն որոշ մաս՝ մը հրաժարած է արդէն , ուրեմն վարչութիւնը ինք ժխտած է իր գոյութիւնը:

Գ) Վարչութիւն մը որ ոեւէ առիթով չէ հետաքրքրուած ընտրութեամբ, չէ հետեւած կատարուած աշխատանքներուն, չէ պատասխանած իրեն ուղղուած նամակներուն, չէ լուսաբանած եւ կարգադրած եղած դիտողութիւններն ու բողոքները, ընդհակառակն բոլոր ապօրինութեանց ա-

ուիթ տուած ու քաջալերած, ոեւէ բծախնդիր գործ չէ տեսած իր գոյութիւնը արդարացնող։ Ուրեմն այդպիսի մարմին մը, իրաւունք չունի ոեւէ ձեւով ոչ վճիռ տալու ընտրութեանց արդիւնքի մասին, ոչ ալ միջամուխ ըլլալու որեւէ աշխատանքի։

Այս ընտրութեանց իրաւատէրն են միայն ու միայն 14 Ցունուարի ընդհ. ժողովը եւ ընտրական յանձնախումբը։ Այս վերջինը երկու տարուան տքնաջան աշխատանք է կատարած ու կազմակերպած ընտրութիւնները։

Կը զարմանանք երբ կը լսենք թէ «նորընտիր» կարծեցեալ վարչութիւնը գործի է ձեռնարկած, մամուլին տալով զեկոյց մը ընտրութեանց մասին։

Սակայն ո՞ւր են ընդհ. ժողովի դիւանն ու ընտրական յանձնախումբը։ Ինչո՞ւ հանրութիւնը լուսաբանող զեկուցում չեն տար։ Ի՞նչ բանի կը սպասեն։

Իսկ քուէխոյզ յանձնախումբի դիւանը իր Մայիս 9ի զեկուցման մէջ կ'ընդունի մեր բոլոր դիտողութիւնները, սակայն չի յիշեր.— Ա.— Այն քըսան «ինքնին» աւելցած պահարաններու պարագան։ Բ.— 4607 անդամներու վրայ 2788 քուէները, որոնցմէ «զանազան նկատումներով» 195 պակսիլը քուէներէն, չի լուսաբաներ։ Բացատրութիւն չի տար «զանազան նկատումներ»ու պատճառները, սակայն իսկանին մէջ 1590+1022=2612 առանց հաշուելու երրորդ եւ չորրորդ ցանկի մօտաւորապէս 120էն 200 քուէները։ Ընդհանուր քուէարկողներու թիւը կուտայ 2593, ի՞նչպէս աւելցաւ 219 քուէ, Գ.— Չի յիշեր այն նամակները զորս ստացաւ իր աշխատանքներու ընթացքին, որոնք կը յայտնէին թէ, առանց իրենց գիտակցութեան եւ տեղեկութեան ո՞վ կրնայ քուէարկել իրենց տեղ։

Ահա այն ֆլիֆը որ իրեն պարտադրուած խարդախ աշխատանքը կատարած է, ամէն գնով բանկալին տիրանալու եւ եկեղեցին դարձնելու այն ինչ որ հրամայած են իր տէրերը...

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Շ. ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԷՐՁԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 22ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան վախճանեցաւ Շաւարշ խաչակիր քահանայ Թէրզեան, Սէն Ժէռոմի հոգեւոր հովիւը։ Բնիկ Նիկոմիդիացի, քահանայ ձեռնադրուած էր Գալաքեան եպիսկ., 22 տարի քահանայագործած է Սէն Ժէրոմ եւ շրջակայ թաղերը։ Իր ձեռական աշխատանքներով նպաստած է եկեղեցիի շինութեան։ Մեծ համակրանք կը վայելէր։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մեծ բազմութեամբ թաղ. խորհուրդին ծախքով։ Արտաւազդ արք. Փարիզէն քահանայ մը ղրկած էր իբրեւ ներկայացուցիչ։ — Թղթեցի

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ ԱԼԷՆ, որ տարիներէ ի վեր կը տառապէր յօդացաւէ եւ անկողին գամուած էր, մեռաւ կիրակի օր։ Թէեւ 46 տարեկան, կամաւոր գրուեցաւ 1914ի պատերազմին, իբրեւ պարզ զինուոր։ Պատերազմէն վերջ անընդհատ գործեց իբրեւ ուսուցիչ, գրագէտ եւ փիլիսոփայ։ Ինքնատիպ իմաստասէր մըն էր, հեղինակ՝ մօտ 50 հատորներու։

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 29 Մայիս.— Անցեալ կիրակի երեկոյ դարձեալ Հ. Յ. Դ. Տան սրահը համախմբուած էին մեր գաղութին հայրենասէր զաւակները։ Այս անգամ Մայիս 28ն էր որ կը փառաբանուէր։ Թըւական մը՝ որ վերջակէտը դրաւ հայութեան վեց դարերու գերութեան, շնորհիւ տքնաջան ու դիւցազնական պայքարներու։

Ինչպէս միշտ, այս տարի ալ տօնակատարութիւնը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ մասնակցութեամբ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին։

Հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ երգչախումբի «Մեր հայրենիք»ով, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս։ Օրուան նախագահը, Պ. Կ. Տէրմոյեան պարզելով տօնակատարութեան իմաստը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել յիշատակը բոլոր մարտիկներուն ու հերոսներուն։

Գեղարուեստական բաժինը ստանձնած էին դպրոցին աշակերտ-աշակերտուհիները։ Շնորհաւորելի են ոչ միայն Տէր եւ Տիկին Փափազեանները իրենց բացառիկ աշխատանքով, այլ եւ աշակերտներն ու սանուհիները, որոնք իրենց դպրոցական դասերէն եւ առօրեայ զբաղումներէն վերջ, իրենց ազատ ժամերը կը տրամադրէին մեր հանդէսներուն փայլ եւ ոգեւորութիւն տալու համար։

Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Տիկին Փափազեանի յաջորդաբար երգեց երկձայն՝ «Զարթիր սիրտ իմ», «Բարձր հասակիդ», «Ելնեմ, ման գամ», «Մեր յոյսի, մեր լոյսի», «Սարէն կուգայ ձիաւոր», «Ալագեազ» (Գր. սիւնի) խմբերգները, խլելով գնահատանքի ծափեր։

Եղան արտասանութիւններ եւ բոլոր արտասանողները նոյնպէս արժանացան ծափերու։ Հրայր Պօյաճեան արտասանեց Տիկին Փափազեանի «Հայրենիքիս»ը, Օր. Աչխէն Համբարձումեան՝ «Հին կարօտը» (Ահարոն Տատուրեանի), Օր. Մարի Մուրատեան՝ «Ես աշխարհում»ը (Թ. Հուրեան)։ Արամ Գրիգորեան՝ «Հայ եռագոյնին» (Արսէն Երկաթ)։ Իսկ գերասան Հայկասար (Լիոնէն) համակ յուզումով ապրեցաւ Յովհաննէս Թումանեանի մէկ գեղեցիկ բանաստեղծութիւնը, «Երկրում»։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Շ. Միսաքեան եւ որ չարժանկարի մը նման ներկայացուց անկախութեան համար կատարուած զոհաբերութիւնը եւ հերոսական ճակատամարտները։ Երեսուն ամսուան մէջ, այդ մանրանկար հայրենիքը իրաւ է թէ ունեցաւ թշուառութեան, տառապանքի օրեր, սով ու համաճարակներ, եւ ներքին թէ արտաքին թշնամութիւններ, բայց քաոսէն ձեւակերպուեցաւ կորիզը այսօրուան հայրենիքը, համախումբ հայութեամբ։ Յետոյ անդրադարձաւ օրուան կացութեան եւ թելադրութիւններ ուղղեց Արտասահմանի ցիրուցան բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան համար։

Հանդէսը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ նախագահին փակման խօսքով եւ երգչախումբին «Յառաջ նահատակ»ով։ Գ. Գ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեվերջի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Մայիս 24ին։ Պ. Փաշայեանի ընդարձակ սրահը, լեցուն էր, մարզիկներով եւ համակիրներով։

Միութեան նախագահն եղբայր Պ. Դաւիթեան պարզեց ժողովին նպատակը։ Եղբայր Քրիս, Նէտիրեան մանրամասնօրէն կարդաց 1950—51 տարեշրջանին նիւթական հաշուեկշիռը։ Ժողովականները իրենց գնահատանքի խօսքը ըսին եղբայր գանձապահին որ խնամքով կատարած էր իր պարտականութիւնը։ Վարչութեան կողմէ եղբայր Մանուէլ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն, մարզիկ, համակիր եւ մարզասէր, որոնք իրենց աջակցութիւնը տրամադրեցին Միութեան վերելքին։ Եւ աւելցուց.— Այս տարեշրջանիս մարզիկներու բարոյական կորովը եւ կարգապահական ոգին աւելի բարձր են եղած եւ անոնց շնորհիւ արժանացած ենք տեղական խումբերու եւ մարզիկ հասարակութեան գնահատանքին։ Օտար մամուլն ալ գովեստով խօսած է մեր մասին։

Ա. Խումբը իր դասակարգի մէջ Գ. հանդիսացաւ, 12 խումբերու միջեւ։ Գատուաբեր է այս արդիւնքը, երբ նկատի առնենք թէ առաջին տարին էր որ կը մրցէինք Ա. divisionի զօրաւոր խումբերու դէմ։ Յոյս կայ որ յառաջիկային առաջին կարգը շահինք։

Առաջին եւ երկրորդ, պահեստի խումբերը ախոյեան հանդիսացան իրենց դասակարգի մէջ եւ ահա երկու տարի է որ կը խլեն ախոյենական գաւաթին։ Նմանապէս կրտսեր խումբերը, Juniors, minimes, Cadets, pupilles եւ աղջկանց «պասքէթ պօլի խումբերը, իրենց դասակարգին ամէնէն պատուաբեր տեղերը կը գրաւեն։ Այս խումբերու խաղարկութեան «թէքնիք»ը աւելի բարձր է եղած քան անցեալները։

Եղբայր Մանուէլ խօսքը վերջացնելէ առաջ ըսաւ.— Սիրելի մարզիկներ, այս դժուարին աշխատանքները, զոր մենք սիրայօժար կը կատարենք, մէկ նպատակի համար է.— Համախմբել հայ երիտասարդութիւնը, Ֆութպօլը պէտք է միջոց ծառայէ։ Նախ հաւաքենք բոլոր անոնք, որոնք իրենց ժամանակը կ'անցընեն, սրճարաններու եւ կամ պարասրահներու անկիւնները։ Մենք այսօր հայերէն կը խօսինք ու կը մտածենք շնորհիւ մեր ծնողներուն, որոնք սկզբնական շրջանին եկան հաստատուեցան քով քովի։ Մենք ալ համախմբուինք այս միութեան շուրջ դիմադրելու համար այլասերումի։ Այն երիտասարդը որ կը հեռանայ Հ. Մ. Ը. Մ.էն, կը տուժէ բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս։

Յետոյ ձեռնարկուեցաւ վարչութեան ընտրութեան։ Քսան թեկնածուներէ, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան եօթը անդամներ, վարելու համար 1951—52 տարեշրջանիս աշխատանքները։

Ժողովը փակուեցաւ յաջողութիւն մաղթելով նորընտիր վարչութեան։ Վարչութիւն

2500 ԹՈՆ լրագրի թուղթ պիտի գայ Ֆրանսա, 2000ը Քանատայէն, մնացեալը Մ. Նահանգներէն։ Երեք հազար թոն թուղթ պիտի սպառի երեսփ. ընտրութեանց առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Դիւրաւ հասկնալի է կայսեր խորհրդատուներուն գաղափարը։ Կը մտածէին թէ կայսեր՝ իր պաշարուած մայրաքաղաքէն դուրս գտնուիլը անհունօրէն կրնար օգտակար ըլլալ. այնպէս կը հաւատային թէ անգամ մը որ անոր փախուստը իմացուէր, Դեմետրիոս եւ Թովմաս իշխաններու բանակները, ինչպէս նաեւ կայսերական հողերուն վրայ հոս ու հոն ցրուած բոլոր ազգային ուժերը պիտի հաւաքուէին իր քով, թերեւս պիտի կրնար նաեւ ալպանացի Իսկէնտէր պէյի հետ ալ համաձայնիլ, որ ինք անձամբ բերէ եւ կամ թէ ղրկէ իր զինուորներէն բանակ մը։

Ո՞վ գիտէ թէ կայսրը երբ այսպէս նոր գունդերով յանկարծ պաշարող բանակին կռնակէն երեւար, Սուլթանը պաշարումը պիտի չվերցնէր, մանաւանդ որ արդէն քաղաքին կործանումը իր ինքնապաշտպանութիւնը քիչ քիչ վհատեցնել սկսած էր այս ծայր աստիճան դիւրազգած իշխանը։ Իրաւ ալ, նոյն այս անանուն հեղինակը կը հաստատէ թէ Սուլթանը քանի մը անգամներ արդէն մտքէն անցուց եւ քաշուիլ։

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ պաշարումը վերցնել տալու չյաջողէին ալ, կայսեր թուրք բանակին եւեւը գտնուիլը գոնէ թոյլ պիտի տար Վենետիկի եւ ամբողջ քրիստոնէութեան նաւատորմին, այս այնքան սպասուած նաւերուն, որ վերջապէս հորիզոնին վրայ երեւան։

— «Կայսրը, կը շարունակէ Մոսկովեան ժամանակագրութիւնը, լռիկ մտիկ ըրաւ իր խորհրդատուները, եւ արցունք թափելով, սա պատասխանը տուաւ անոնց.—

«Ձեր խրատը պատուական է, շնորհակալ եմ ատոր, եւ գիտեմ նաեւ թէ ձեր առաջարկածը մեր դատին համար շատ օգտակար կրնայ ըլլալ, եւ ինչպէս շատ լաւ կ'ըսէք, ամէն բան կրնայ պատահիլ, բայց, ես երբեք պիտի չկրնամ այսպիսի վըտանգի մը պահուն լքել իմ մայրաքաղաքիս սուրբ եկեղեցիները, իմ գահս ու իմ ժողովուրդս։ Ամբողջ աշխարհ ի՞նչ պիտի ըսէր ինծի։ Ընդհակառակն, ես ալ կը պաղատիմ ձեզի որ ինծ խնդրէք որ բնաւ չլքեմ ձեզ։ Այո, իմ փափաքս է ձեր ամէնուդ հետ մեռնիլ հոս»։

Յետոյ գլուխը ծռեց ու դառնօրէն արտասուեց։ Իրեն հետ արտասուեցին նաեւ պատրիարքը ու բոլոր ներկաները, ու նորէն սուրհանդակներ ղրկեցին Մօրա, կղզիները եւ Ֆրէնկներու երկիրը»։

Այս ճշմարտապէս եղերական տեսարանը անվիճելի մեծութիւն մը ունի՝ որու կը տեսնենք հոս դիւցազնական նկարագիրը վեհապետին որ հազիւ քանի մը օրէն, իրաւ ալ պիտի զոհուէր իր ժողովուրդին համար։ Այս քաջերու մէջ քաջ իշխանը շատ անգամ կ'ըսէր թէ «Բարի հովիւին նման իր կեանքը իր հօտին ի սպաս դրած էր»։

«Մայիսի հինգերորդ օրը, կ'ըսէ Պարպարօ, Թուրքը խոշոր ռմբաձիգներ զետեղեց Բերայի բըլուրին գագաթը, եւատոնցմով սկսան ռմբակոծել Շղթային ետեւ խարսխած մեր նաւերը։ Օրերով, առանց կենալու, շարունակուեցաւ այս ռմբակոծութիւնը. Թուրքերը երկու հարիւր լիպրա ծանրութեամբ կրանիթէ ռումբեր կ'արձակէին։ Թուրքերը կը ջանային միայն վենետիկեան նաւերը զարնել, բայց երրորդ ռումբը ինկաւ Կալաթայի դրան մօտը երեք հարիւր թոնօնոց ճենովական նաւու մը վրայ, որ Իտալիա մեկնելիք մետաքսի եւ ուրիշ ապրանքներու խիստ հարուստ բեռքով մը լեցուն էր, մօտաւորապէս 12 հազար դուկատ արժէքով։ Նաւը անմիջապէս իջաւ ջուրին յատակը, քանի մը ճենովացի նաւազներ ալ խեղդուեցան»։

Այս հոյակապ յաջողութիւնը շատ ուրախացուց Թուրքերը, որոնք ալ հիմա վստահ էին թէ դիւրաւ եւ արագօրէն պիտի կրնային իրենց ռմբաձիգներով ծովուն յատակը ղրկել թշնամի նաւերը։ Հիմա մէկ մտածում միայն ունէին, ջախջախել Ոսկեղջիւրը պաշտպանող քրիստոնեայ նաւատորմը։ Ատոր համար է որ կատաղօրէն շարունակեցին ռմբակոծումը։ Բայց Պարպարօ կը պատմէ թէ քրիստոնեայ նաւերը անմիջապէս Շղթային քովէն հեռանալով, անգամ մը եւս գացին ապաստանեցան բուն իսկ Կալաթայի պատնէշին տակը։ Հոն իրենց չէին կրնար վնասել թշնամի ռումբերը, որոնցմէ հարիւր երեսունէն աւելի արձակուեցան։

(Շար.)

րութեան եւ Անգլեւիրանեան ընկերութեան կը վերաբերի: Բրիտանական դեսպանը քանիցս հաղորդած է Իրանի կառավարութեան թէ չի կրնար չէզոք մնալ քարիւղի հարցին մէջ: «Ընդհակառակն, կառավարութիւնը ամէն իրաւունք ունի միջամտելու ի պաշտպանութիւն բրիտանական այս մեծ շահերուն քանի որ մեր ձեռքն է բաժնեթուղթերու մեծ մասը»:

× Վերջապէս ձերբակալուեցաւ խորհրդաւոր ահաբեկիչը, Նավաբ Սէյիտ Սաֆավի, անդամ «Ֆետայանը Իսլամի»ի, որ կը փնտռուէր հինգ տարիէ ի վեր: Կալանաւորը պատասխանատու կը համարուի առնուազն չորս սպանութեանց, որոնց մէկուն զոհ գնաց վարչապետը, զօր. Ռազմարա: Միշտ կը սպառնար «դժոխք ղրկել» իր բոլոր քաղաքական թշնամիները: Ձերբակալուած ատեն յայտարարեց.— Քսանըչորս ժամէն դուրս պիտի ելլեմ բանտէն, «Ալլահ էքպէր»: Յետոյ գուրան մը հանելով «Գուրնուզ»ին տակէն, սկսաւ համուածներ կարդալ, համբուրել ձեռքը: Գիշերը հանգիստ քնացաւ, մերժելով կերակուր ուտել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՈՍ Ժ. պապը սուրբերու կարգը դասուեցաւ կիրակի օր, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Առաջին Պապն է որ այս փառքին կ'արժանանայ 379 տարիէ ի վեր: Մեռած էր 1914ի պատերազմին սկիզբը, Օգոստոսին:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ երկիրներու սպայակոյտները ժողով կը գումարեն այս միջոցին, Գլուտանի մէջ: Բացակայ է Յորդանան, որ չէ ստորագրած հաւաքական ապահովութեան դաշինքը, եւ Եէմէն, որ բանակ չունի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիա իր յետ պատերազմեան առաջին դեսպանատունը բացաւ Հռոմի մէջ: Դեսպանն է Պ. Քլէման Ֆոն Պրէնթանօ, որ իր հաւատարմագիրը ներկայացուց Իտալիոյ հանրապետութեան Նախագահին: Մինչեւ 1951ի վերջը, դեսպանատուներ պիտի բացուին նաեւ Ուաշինկթընի, Լոնտոնի, Փարիզի, Վատիկանի, Անգարայի, Պելկրատի եւ այլ մայրաքաղաքներու մէջ:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բշ.) — Նափոլէոն 4230, անգլիական 4750, զուտ ոսկի՝ քիլօն 517.000, տոլար 350 (ազատ՝ 380), սթերլին 980 (ազատ՝ 950), զուից. ֆրանք 80.60 (ազատ՝ 87.75), պելժ. ֆրանք 7.01:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆԻ վիճակը կը մնայ կայուն, բայց տագնապալի: Տիկին Փէթէն կը հսկէ ամուսինին մօտ եւ կը մխիթարէ ըսելով թէ հրամայուած է իր ազատ արձակումը:

ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԸ կարելի պիտի ըլլայ պատրաստել Ամերիկայի մէջ, ամէնէն ուշը մէկ տարիէն, կ'ըսէ հիւլէական ուժի մասնագէտ մը, Պ. Ալէն: Վերջին փորձերու ատեն ժայռեր փոշիացած են 25 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, համաձայն ամերիկեան աղբիւրներու:

8000 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ զինուորներ հասան Արեւմտեան Գերմանիա, վերջին ութ օրերու ընթացքին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ գերագոյն դատարանը 21ի դէմ 6 ձայնով հաստատեց 11 բոլշեւիկ վարիչներու պատիժը, հինգական տարի բանտարկութիւն (մէկը միայն երեք) եւ տասը հազար տոլար տուգանք:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորը նորէն հիւանդացած ըլլալով, չորս շաբաթ հանգիստ պիտի ընէ:

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանը ստացած է սակաւաթիւ օրինակներ:

«ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ»

Հ. Յ. Դ. 60ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

636 մեծադիր էջ, 80 նկարներով

Գինը 1500 ֆր., թղթատարի ծախքով 1625:

Դիմել ընկեր Գ. Բալայեանի, 16 rue des Basserons, Montmorency (S. et O.):

Կը ծախուի Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 rue Monsieur le Prince:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ:

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 – 46:

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԷՐԵԱՆ

65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն:

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար: Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք ատոր սարքաւորումը:

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք:

ՄԱՑԻՍ 28Ը

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Ա՛ԾԻԻ ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, դպրոցին սրահը, 69 rue d'Arcueil, Պանեէօ:

Կը խօսի ընկեր Պ. ՋԳՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ, մասնակցութեամբ Պ. Գարեգինի եւ Բենոյի: Ճոխ պիւֆէ:

Autobus: Porte d'Orléans 188 մինչեւ Marcel Bonnet, métro: Bagneux, Ligne de Sceaux:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle Gallemandի մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին քաղաքապետ ՄԱԶՈՒՐԻԷ եւ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 10 Յունիս

Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 24ին:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Fêtesի մէջ (Քաղաքապետարանին շքեղ սրահը):

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական նոր բաժիններ: Ճոխ պիւֆէ: Հանդէսէն վերջ եւրոպական եւ հայկական նուագ եւ պար: Մուտք 100 ֆրանք

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Salle des Fêtesի մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Վալանսի հայ երգչախումբին եւ քաղաքապետական նուագախումբին:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 բիւ տ'Օպանեը:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՕՔԱԹԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, Օր. Ք. Զարպանեան, Ժ. Գասպարեան եւ Օր. Արզումանեան: Արտասանութիւն Օր. Ա. Թադոյեան, Կ. Անէմեան եւ Ս. Ունեեան:

Հայկական պարեր գայլիկներու եւ թեւիկներու կողմէ: «Ռոստոմ» թատերախումբի կողմէ պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱռականը: Ժամը 7էն վերջ պիտի սկսին եւրոպական պարեր:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 1500ԱՄԵԱԿԸ

Լիոն, Salle Rameauի մէջ, այս կիրակի ժամը 15ին

Խօսք կ'առնեն Մոմճեան վարդապետ եւ Հայր Քարբըրոն (ֆրանսերէն):

Հայկ. եւ ուկրայնական երգչախումբեր Պ. Պ. Գոլլաճեանի եւ Մոսզալիի ղեկավարութեամբ պիտի երգեն ժողովրդական երգեր, իսկ Պ. Պ. Մութավէլեանի և Տրաբվինիսքիի առաջնորդութեամբ հայկ. եւ ուկրայնական պարեր:

× Այս առթիւ Ֆուրվիէրի հայածէս պատարագը յետաձգուած է, սպասելով կարդինալ Աղաճանեանի ժամանումին:

«Սամուէլ»ը Տեարնի մէջ

Դերասան Հայկասար մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ անմահ Րաֆֆիի «ՍԱՄՈՒԷԼ»ը, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Տոմսերը կը ծախուին Պ. Մ. Մարտիրոսեանի մօտ՝ 4 rue Brenly եւ հայկ. սրճարանները: Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ պիտի խօսի ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Արտասանութիւն եւ երգ:

ՅԱՌԱՋի ցաւածմաև ֆամդր

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Մ. Պասմաճեանէ (Պրիւսէլ) 2000 ֆրանք:

× Լոնտոնէն ընկեր Յովհ. Ջալըքեանէ հազար ֆրանք:

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Քաչանէն Պ. Ֆէրմանեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, Այրի Տիկին Այվազեանի մահուան առթիւ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ ընկ. Ս. Տ. Թովմասեանի եւ Մ. Թորլաքեանի: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, այսօր չորեքշաբթի ժամը 9ին «Ահարոնեան» Ակումբը, 26 rue des Convalescents:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՌԷՆՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Իր օգտաւէտութեան կայանին ի նպաստ, 10 Յունիս, կիրակի ժամը 3էն կէս գիշեր, Chalet des Pinsի մէջ, 13 Ave. Livry, Raincy:

Հովանաւորութեամբ Պ. Պալըքճեանի

Նուագախումբ Կարօ Սարեան

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,

17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. **OPE. 80.34**

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ԾԱԽՈՒ Է ՏՈՒՆ ՄԸ

երկու յարկ, գետնայարկ, պարտէզ (պտղատու ծառերով): Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն:

Ազատ է (վարձակալ չկայ):

Դիմել ՍԻՆԱՆԵԱՆ ՄԻՍԱՔի, 6 bis rue de Choisy, Alfortville:

Ծախու է

Վերջին կատարելութիւններով օժտուած

ՍՐՃԱՐԱՆ - ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

Ե. թաղամասին մէջ, երկու սենեակ խոհանոց մը միասին: Դիմել BOTTIER OSSMA 23 rue des Ecoles, Paris (5) Հեռ. Dan. 99-43

ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ ՍԵՂԱՆԻՆ ԶՄՈՌՆԱՔ ՀՐԱՒԻՐԵԼ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 7 JUIN 1951 Հինգշաբթի 7 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6476-Նոր շրջան թիւ 1887

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒԷՆԵՐԸ ԶԳԱՄ ԱՏԵՆ

Ընտրական պայքարի նշանախօսքերուն մէջ, յաճախ կը հանդիպինք հետեւեալ կոչերուն.

— Ոչ Թօրէզ, ոչ ալ տը Կոլ :
— Ոչ Սթալին, ոչ ալ Թրումըն :

Առաջինը, «ոչ Թօրէզ, ոչ ալ տը Կոլ», կը նշանակէ թէ Ֆրանսան չընդունիր որեւէ դիկտատուրա, ինչ դիմագիծ ալ ունենայ:

Այս նշանախօսքին կուսակիցները անդադար կը յիշեցնեն թէ Ֆրանսան ալ միահեծան իշխանութեան մը ձեռքը պիտի անցնի, եթէ յաղթէ Թօրէզի կուսակցութիւնը (համայնավար):

Միեւնոյն ատեն կը բացատրեն թէ զօր. տը Կոլ եւս մենատիրութեան կը ձգտի: Հետեւաբար, եթէ մեծամասնութիւն շահի Ժողովրդական Համախմբումը (R. P. F.), աջակողմեան դիկտատուրա մը պիտի հաստատուի :

Այս երկու հեռանկարները անխուսափելի համարելով, բուռն պայքար կը մղեն ոչ միայն ընկերվարականները, այլեւ արմատականները եւ ուրիշ չափաւոր տարրեր: Նոյն իսկ Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) որ մեծ մասամբ կաթոլիկներէ կը բաղկանայ :

Կրնաք չափել պայքարին սաստկութիւնը եւ խորութիւնը, կարդալով պատերու պատկերազարդ ազդարարութիւնները, որոնք յաճախ կը պատռուին եւ նորէն կը փակցուին :

Այսպէս, յայտարարութիւն մը Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչները կը ներկայացնէ իբրեւ Սթալինի «լաքէ»ները, այլանդակ դէմքերով եւ վարկաբեկիչ տեղեկութիւններով :

Ուրիշ ազդ մը կը թուէ զօր. տը Կոլի մեղքերը,— «Ա՛ն էր որ իշխանութեան գլուխ բերաւ բոլշեւիկները: Ա՛ն էր որ քառան տարուան դաշնագիր մը կնքեց Մոսկուայի հետ.— Ան էր որ...»:

Անշուշտ պատասխաններն ալ կը հրատարակուին միեւնոյն պատերուն եւ տախտակներուն վրայ, փոխադարձ մեղադրանքներով :

Երկրորդ նշանախօսքը.— «Ոչ Սթալին, ոչ ալ Թրումըն», նոյնպէս հոգեբանական վիճակ մը կը պարզէ :

Ըսել կ'ուզեն թէ Ֆրանսա տէրն է իր ճակատագրին: Ուրեմն, իբրեւ ազատ եւ ինքնիշխան ազգ, պարտաւոր է ընտրել Ազգ. Ժողով մը որ չենթարկուի օտարի կամքին կամ ազդեցութեան :

Երկու նշանախօսքերն ալ կը բխին օրուան կացութենէն :

Գաղտնիք չէ որ կարմիրները կատաղի պայքար մը կը մղեն Ատլանտեանի դաշինքին եւ Ֆրանսայի վերազինման, գերազինման դէմ: Ոչ միայն տեսականօրէն, այլեւ գործնական ձեռնարկներով :

Երբ կը պահանջեն, գրաւոր թէ բանաւոր կոչերով, որ «Ամերիկացիները Ամերիկա վերադառնան», դժուար չէ ըմբռնել թէ ինչ ծրագիրներ կ'որոճան :

Այս պայքարին դիմաց, նոյն ուժգնութեամբ կը գործեն արեւմտեան ժողովրդապետութեան բազմազան ճակատները, մատնանշելով բոլշեւիկեան կարգուսարքին արհաւիրքը :

Կան ուրիշ հոսանքներ ալ, որոնք հրապարակ իջած են իրաւարարի դեր կատարելու համար երկու ծայրայեղութեանց միջեւ :

Չափաւորներն են ասոնք, միջին ճամբու ջատագովները, որոնք ժամանակը եկած կը համարին միջամտելու :

Ծայրայեղ թէ չափաւոր, ամէնքն ալ կը մատնեն խոր մտահոգութիւններ: Ծրագիրներ կը պարզեն ի նախատեսութիւն ապագայ վտանգներու: Կը խօսին յանուն ազատութեան եւ խաղաղութեան, որոնց ամրապնդումէն կախում ունին մնացեալ բարիքները :

Միջանկեալ ըսենք թէ «Խաղաղութիւն եւ Ազատութիւն» անունով կազմակերպութիւն մըն ալ կայ, որ մեծադումար պարգեւներ կը խոստանայ, զանազան գուշակութիւններ կատարելու համար..

Ահա թէ ինչո՛ւ ամէնքն ալ անձկութեամբ կը սպասեն Յունիս 17ի ընտրութեանց արդիւնքին :

Մեր հայրենակիցներէն անոնք որ քաղաքացի են, անշուշտ նկատի պիտի ունենան այս պարագաները, իրենց քուէները ձգած ատեն :

Երեսուն տարի Եւրոպա բնակելէ վերջ, դժուար չէ զանազանել ծուռն ու շիտակը, իրականն ու խաբուսիկը : Շ.

ԾԱՆՐ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը չնդալից մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ ծագած պառակտումներու մասին :

Կուսակցութիւնը (կառավարական) երկուքի բաժնուած է, Ատանայի մէջ գումարուած ժողովի մը հետեւանքով: Զանգուածային հրաժարումներ տեղի կ'ունենան: Ուրթունեւութ մասնաճիւղերու նախագահները հրաժարած են: Կը կարծուի թէ հրաժարող անդամներու թիւը տասը հազարը պիտի անցնի: Եօթը հրաժարեալ անդամներ ձեռնարկած են հողագործական կուսակցութիւն մը կազմելու : Դահլիճին անդամները ամէն միջոց կը փորձեն, պառակտումը սահմանափակելու համար:

Ատանայի ժողովը այնքան փոթորկալի եղեր է որ, նախագահը ձգեր հեռացեր է: Կռիւներ ալ պատահած են եւ մէկ հոգի վիրաւորուած է :

ԺԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ժողովի մասին Մոսկուայի պատասխանը հրատարակեր էինք երէկ: Վերջին լուրերու համաձայն, արեւմտեան պետութիւնները միջոցներ կը խորհին, ելք մը գտնելու եւ ժողովը յաջողցնելու համար, հակառակ Խ. Միութեան ժխտական դիրքին: Փոխանորդներու ժողովին ամերիկեան պատուիրակը Լոնտոն գնաց սափրողաբար: Արեւմտեան պետութիւնները կ'ուզեն շարունակել Փարիզի ժողովը, նոր բանաձեւ մը առաջարկելով :

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ կիրակի օր կատարուած քաղաքապետական ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց կու տայ նոր ֆաշական հոսանքին զգալի ուժեղացումը: Իր ստացած քուէներով, այս հոսանքը կը կենայ երրորդ գծի վրայ, համայնավարներէն եւ ժողովրդավար - քրիստոնեաներէն վերջ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւորդութիւնը, շուտով պիտի ունենայ խորհրդային «Միկ» օդանաւը գերազանցող օդանաւ մը: Ցարդ «Միկ»ը կը գերազանցէ ամերիկեան բոլոր օդանաւերը :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ 30 պալատականներ, որոնց կարգին Ֆրետէրիքա թագուհիին պալատոյ տիկինները, որոնք մարաջախտ Փափագոսի հակառակորդները կը նկատուին, իրենց հրաժարականները ներկայացուցին Փաւլոս թագաւորին, որպէսզի դիւրացնեն մարաջախտին գործի վրայ մնալը: Թագաւորը մերժեց այս հրաժարականները: Թէեւ հարցը փակուած կը նկատուի, բայց ամերիկեան եւ անգլիական դեսպանները ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն, որպէսզի մարաջախտը վերահաստատուի սպարապետի իր պաշտօնին մէջ :

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆի առողջական վիճակը բարելաւման նշաններ ցոյց կու տայ նորէն: Շաբաթ օրուընէ ի վեր առաջին անգամ ճաշեց :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամայեց Եուկոսլաւիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչին հեռանալ երկրէն, 24 ժամուան մէջ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց անցագիր տալ Քէնթըպըրիի «կարմիր աւագերեցին» :

ՓԱՐԻԶԻ «թաքսի»ներու գինները պիտի բարձրանան Յունիս 11էն սկսեալ: Ցերեկուան սակը (ժամը 6.30էն մինչեւ 23) պիտի ըլլայ 29 ֆրանք քիլոմեթրը, իսկ գիշերայինը (ժամը 23էն մինչեւ 6.30), 48.33 ֆրանք: Սկզբնական միանուագ սակը կը մնայ 50 ֆրանք: Սպասման ժամը, ցերեկ եւ գիշեր, 350 ֆրանք: Հինգ քիլոկրամէն վեր գոյքերու համար 10ական ֆրանք :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ վերջին կռիւներու ընթացքին կարմիրները կորսնցուցած են 1600 սպանեալ, 2700 վիրաւոր եւ 300 գերի: Ֆրանսական կորուստներն են 150 սպաննուած, 200 վիրաւոր եւ 60 անյայտ: Կռիւները կը շարունակուին ի նպաստ ֆրանսական ուժերուն: — Հնդկաչինի մարզպանն ու սպարապետը, զօր. տը Լաթրը տը Թասինյի, որ իր զաւկին յուղարկաւորութեան համար Փարիզ եկած էր, երէկ գիշեր վերադարձաւ իր պաշտօնատեղին :

ՉԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ տեղահանութիւններ սկսած են Փէշթայի մէջ: Ամէն դասակարգի հազարաւոր Հունգարացիներ, 24 ժամուան պայմանաժամով կը հեռացուին մայրաքաղաքէն դէպի գիւղական կեդրոններ: Տեղահանուածը 30 քիլոկրամ գոյք միայն կրնայ տանիլ: Կը վախցուի թէ դէպի Ռուսիա աքսորի առաջին քայլն է այս բռնի տեղահանութիւնը :

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ կարմիրները կ'ամրացնեն իրենց պաշտպանողական դիրքերը եւ կարգ մը կէտերու վրայ ալ կը դիմեն հակայարձակումներու :

Ֆրանսայի վերազինումը եւ ուրիշ հոգեր

Մ. Նահանգներու միացեալ սպայակոյտին նախագահը, զօր. Պրէտլի, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին՝ Պ. Ժիւլ Մոքի հետ, Ֆրանսայի վերազինման մասին :

Նախարարը յայտարարեց թէ Ֆրանսայի խոստացած տասը զօրաբաժինները պատրաստ պիտի ըլլան մինչեւ տարեվերջ, պատերազմական վիճակի մէջ: Զօրավարը եւ նախարարը կէտ առ կէտ քննեցին Ֆրանսայի վերազինումը: Այս առթիւ ճշդուեցան Ֆրանսայի ռազմական պիտոյքները: Ամերիկացիները համաձայն են որ Ֆրանսա հում նիւթ ստանայ, ինք շինելու համար իրեն պէտք եղած զէնքերը:

Տեսակցութենէն վերջ, Ժիւլ Մոք յայտարարեց.

— «Շատ գոհ եմ որ պատեհութիւն ունեցանք մեր տեսակէտները փոխանակելու համար բանիբերանօրէն, որովհետեւ ինչ որ կ'ընենք հաւաքական ճիգ մըն է եւ կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչ կրնանք ընել, փոխադարձաբար օգնելու համար»:

Տեսակցութենէն առաջ նախարարը երկար խօսակցութիւն մը ունեցած էր վարչապետին հետ :

× Ինչպէս կը յիշեցնեն տեղական թերթերը, Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը եռամսեայ ծրագիր մը քուէարկեց անցեալ Յունուարին, 2100 միլիառ ֆրանք տրամադրելով երկրին վերազինման համար: Այս գումարին 750 միլիառը պիտի ծախսուի 1951ին: Ծրագրին համաձայն, Ֆրանսա քսան զօրաբաժիններ պիտի կազմէ երեք տարիէն, կէսը այս տարի, մնացեալը յառաջիկային, կազմ եւ պատրաստ՝ զօրակոչի ենթարկուելու երեք - չորս օրէն:

Զօր. Պրէտլի մանրամասն տեղեկութիւններ քաղելով այս պատրաստութեանց մասին, պիտի ներկայացնէ նախագահ Թրումընի եւ խորհրդարանին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, զօրավարը գոհ է Ֆրանսայի կատարած ճիգերէն :

× Երէկ Փարիզ հասաւ Մ. Նահանգներու օդանաւային սպայակոյտին հրամանատարը, զօր. Վանտէնպէրկ: Այս առթիւ խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Քանատայի օդանաւային ուժերուն սպարապետները :

× Ուաշինկթընի սպանիական դեսպանը ճառ մը խօսելով Տիթրոյթի մէջ, յայտարարեց թէ իր երկիրը պատրաստ է մասնակցելու Ատլանտեանի պաշտպանութեան, եթէ Մ. Նահանգները տնտեսական միջոցներ տրամադրեն :

× Զօր. Քէօնիկ, որ իր թեկնածութիւնը դրած է զօր. տը Կոլի ցանկին մէջ, առջի օր ճառ մը խօսելով, պահանջեց,— 1. Զինուորութեան շրջանը 18 ամիսէն բարձրացնել երկու, նոյն իսկ երեք տարուան.— 2. Չորս նոր զօրաբաժին ղրկել Հնդկաչին.— 3. Գործօն ծառայութեան հրաւիրել 10.000 պահեստի սպաներ եւ 20.000 ենթասպաներ:

Անգլօ-իրանեան վէճը

1500 ԱՆԳԼՈՒՀԻՆԵՐ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՆԱՆ

Ապատանէն կը հեռագրեն թէ հաւանական է որ քանի մը օրէն կատարուի 1500 անգլիացի կիներու եւ մանուկներու պարպումը, եթէ կացութիւնը չբարւոքի: Շատ մը կիներ կ'ուզեն իրենց ամուսիններուն հետ մնալ, բայց Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը կը թելադրէ օգտուիլ առիթէն: Ցարդ այլուր փոխադրուած են մօտ 400 կիներ: Իրանի սահմանային իշխանութիւնները հետզհետէ կը խստացնեն հսկողութիւնը, զանազան ձեւակերպութիւններով:

× Ֆետայանը Իսլամ աղանդը կը սպառնայ արիւնահեղութիւններ սարքել, եթէ անմիջապէս ազատ չարձակեն իրենց վարիչը, Նավաբ Սաֆավի, որ ձերբակալուած էր քանի մը օր առաջ: Հարիւրաւոր կուսակիցներ համախմբուեցան բանտին առջեւ, կալանաւորին արձակումը պահանջելով: Խորհրդարանը արտակարգ նիստ գումարեց, միջոցներ ձեռք առնելու համար:

× Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը թելադրեց Անգլօ-իրանեան ընկերութեան փութացնել բանակցութիւնները, նկատելով որ Իրանի փոխ-վարչապետը Ապատան կ'երթայ երեք հոգինոց յանձնախումբի մը հետ, գործադրելու համար ազգայնացման օրէնքը:

× Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, Փարիզի պարսկական դեսպանատան առեւտրական կցորդը, պաշտօնանկ եղաւ Իրանի կառավարութեան կողմէ: Ինչպէս գրած էինք երէկ, իր տղան ալ՝ Նուպար, պաշտօնանկ եղաւ Լոնտոնի մէջ: Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 83 տարեկան է եւ ընդհանրապէս Լիզպոնա կը բնակի: Հարիւրին 5 բաժին ունենալով Մուսուլի քարիւղի շահագործման մէջ, յաճախ կը կոչուի «Հինգ առ հարիւր»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԷՆ

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՐԳԷՆ

Գ.

Ռ. Պաղտասարեանի մեկնումով, Սանասարեան վարժարանը դարձեալ կը մնար առանց հայերէնի ուսուցչի: Ուստի, Սանասարեանի տեսչութեան խնդրանքով, Պոլսոյ Սանասարեանի խնամակալութիւնը, Կարին կը ղրկէր նոր ուսուցիչ մը՝ Կ. Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանի շրջանաւարտներէն Պ. Հրաչեայ Աճառեանը, աշխարհահռչակ ուսուցիչապետը, այժմ Երեւան:

Պ. Հր. Աճառեան ամառնային արձակուրդին էր որ վարժարան հասաւ: Իրեն եղաւ լաւագոյն ընդունելութիւն մը: Այն ատեն շատ երիտասարդ էր եւ դեռ համբաւ չունէր: Պոլսոյ «Հայրենիք»ին մէջ Արփիար Արփիարեան կը շնորհաւորէր այս ընտրութիւնը, միեւնոյն ատեն գովելով Կեդր. վարժարանը, որուն յաջողագոյն ընթացաւարտներէն մին հայերէնի դասախօս կը նշանակուէր հայկական գաւառներու բարձրագոյն կրթական հաստատութեան: Անշուշտ Պ. Աճառեան, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, պիտի կրնար մեծապէս օգտակար ըլլալ Սանասարեան վարժարանին: Եւ սակայն իր ընտրութիւնը՝ վարժարանին տեսչութեան կողմէ նուաստացուցիչ համարուեցաւ Սանասարեանի վարկին համար, որովհետեւ տեսչութիւնը կ'ընդունէր որ Սանասարեանը համահաւասար բարձրութիւն ունէր Պոլսոյ Կեդր. վարժարանին, հետեւաբար պէտք էր որ անունի ու համբաւի տիրացած հայագէտ մը հայերէնի դասախօս նշանակուէր Սանասարեանի, մանաւանդ երկու նախորդ դժբախտ տարիներէն ետքը: Ահա այսպիսի նկատումներով, տեսչանդամ Յ. Մատաթեան Կ. Պոլիս փութաց ի խնդիր նոր համբաւեալ հայագէտ ուսուցիչի մը, Պ. Աճառեանն ալ իբրեւ օգնական եւ կառավարիչ պահելով հանդերձ:

Պոլսոյ մէջ, անշուշտ խնամակալութեան հետ համախորհուրդ, երկու թեկնածուներ նկատի կ'ունենան, մին՝ Մելքոն Կիւրճեան, «Պանդուխտի նամակներ»ուն անմոռանալի Հրանտը, իսկ միւսը՝ Յակոբ Գուրգէն, խմբագիր «Ճաշակ Ոսկեղէն Դպրութեան» գրաբար հանդէսին:

Յ. Մատաթեան կը նախընտրէ Յ. Գուրգէնը, որովհետեւ, ինչպէս լսած ենք, իբրեւ թէ Մելքոն Կիւրճեան, գրութեան մը մէջ մեր գրաբարը«դիակ լեզու» կոչած է: Այս պարագան մեծ յանցանք մը եւ թերութիւն մը կը համարուի Հրանտի համար: Անոր ընտրութիւնը հաւանաբար պիտի չարժանանար հաւանութեանը աչալուրջ կտակակատար, ներհուն հայագէտ եւ պատմագէտ Կարապետ Եզեանցի, որ միշտ կը թելադրէր ու կը պահանջէր որ Սանասարեանի մէջ մեծ կարեւորութեամբ ու խնամքով դասաւանդուի գրաբարը:

Յ. Գուրգէնի ընտրութեան լուրը մեծ խանդավառութեան պատճառ եղաւ վարժարանին մանաւանդ բարձրագոյն կարգերուն մէջ: Այս օրուան պէս կը յիշեմ, ազգային յեղափոխական վիպագիր եւ «Զարթօնք»ի հեղինակ Մալխասն էր որ ցնծութեամբ կը բացագանչէր:

— Հը՛, ուրեմն ասկէ վերջ, ամէն օր, շաբաթուան մէջ վեց անգամ Յ. Գուրգէնի սա ամպիոնէն դասաւանդութեան ունկնդիր պիտի ըլլանք...:

Ահա թէ, ուրեմն, ինչ պայմաններու բերումով եւ ինչ խանդավառ մթնոլորտի մէջ Յ. Գուրգէն մուտք գործեց Սանասարեանի մէջ, իր հետ բերելով նաեւ Պոլսեցի քանի մը աշակերտներ՝ որոնց մէկն էր Բիւզանդ Քէչեանի որդին, Պարոյր Քէչեանը:

Յ. Գուրգէն միջահասակ, բարեձեւ միշտ խնամով հագուած, թէեւ պարզօրէն, լուրջ ու պատկառազդու մէկն էր: Աշակերտները ակնածանքով կը դիտէին զայն: Ինքզինքը զուսպ կը պահէր, որ եւ է սրտնեղութիւն չպատճառելու համար:

Նորընտիր ուսուցիչը ստանձնեց բոլոր կարգերուն հայերէն դասաւանդութիւնը, բացի նախապատրաստական կարգէն, որուն հայերէնի, ինչպէս նաեւ վարի կարգերուն ազգ. պատմութեան ուսուցիչն եղաւ Հր. Աճառեան: Այս կարգադրութիւնը անշուշտ նպաստաւոր եղաւ Աճառեանի համար, որովհետեւ դասերը այնքան ծանր չըլլալով, ինքզինքը տուաւ գաւառաբարբառներու բառարանի մը կազմութեան աշխատանքին: Սանասարեանի մէջ ամէն հայաբնակ գաւառ իր մէկ կամ աւելի ներկայացուցիչն ունէր:

(Թող ներուի ինծի հոս յիշել թէ՝ ես այն ատեն, առաջին դասարանի աշակերտ, Ակնայ գաւառաբարբառին բառերը կուտայի Աճառեանին: Թուղթի մը վրայ կը նշանակէի յիշողութեամբ 10—15 բառ եւ շաբաթ երեկոները՝ Աճառեան իմ բացատրութիւններուս համեմատ, զանոնք կը ճշդէր, կը յրացնէր եւ կը նշանակէր իր տետրակներուն մէջ: Ինծմէ շատ գոհ մնացած ըլլալով, վարժարանէն մեկնած ատեն նուէր տուաւ իր լուսանկարը — զոր կորսնցուցած եմ, աւաղ.— եւ խոստացաւ իմ անունս ալ յիշել երբ այդ բառարանը հրատարակուէր: Չեմ գիտեր թէ այդ խոստումը պահա՞ծ է):

Հր. Աճառեանի պատմութեան դասաւանդութեան առիթով, յիշեմ թէ օր մը մեզի կարդաց Մինաս Չերազի «Գրական Փորձեր»էն հատուած մը, «Վհատ պատանին եւ յոյս»ը, եւ հայրենասիրութեան աննկարագրելի ջերմ զգացումով մը բոցավառեց մեզ: Այս այն շրջանն էր, երբ Հայկական Հարցը, Սասունի դէպքերուն հետեւանքով օրուան հրատապ խնդիրն էր դարձած: Կը լսէինք թէ «Թայմզ» Անգլիոյ պաշտօնաթերթը, ամէն օր հայկական հարցին նուիրուած գրութիւններ ունէր: Օր մը Աճառեան մեզի պատմեց թէ՝ Կարնոյ անգլիական հիւպատոս Պ. Կրէյվսի հարցուցած են թէ՝ իրա՞ւ է որ Հայաստանի մասին Անգլիոյ առաջարկած կարգադրութիւնը ընդունուած է Բ. Դրան կողմէ: Ու հիւպատոսը պատասխանած կ'ըլլայ.— «Ընդունուիլը ո՞վ ըսաւ ...»: Ու մենք մատաղ աշակերտներս, Հր. Աճառեանն ալ մեզ հետ միասին ,դէթ այնպէս կը կարծէինք թէ Հայկական Հարցը կարգադրուած վերջացած է ի նպաստ Հայերուն: Ինչ յոյսեր, ինչ երազներ, եւ յետոյ, աւաղ, ինչ յուսախաբութիւն ...:

×

Այժմ անցնինք Յ. Գուրգէնի:

Յաւակնութիւնը չունիմ իր դիմաստուերը հաւատարմօրէն ու անթերի գծելու: Եւ սակայն այս քանի մը նիշերը կրնան մօտաւոր գաղափար մը կազմել տալ իր խառնուածքին ու բնաւորութեան մասին:

Յ. Գուրգէն շատ կը սիրէր գեղեցիկ ու պայծառ օդը, եւ մենք, աշակերտներս ալ մեծապէս կը տենչայինք ատոր մեզի յատուկ պատճառներով: Երբ օդը անձրեւոտ ըլլար կամ յանկարծ մթագնէր, Յ. Գուրգէն ջերմաչափի մը չափ կ'ազդուէր, կը դառնար խոժոռ ու խիստ: Վայ այն աշակերտին որ դասը լաւ չէր պատրաստած, այն ատեն կ'ըլլար անողոք որակումներուն առարկայ, եթէ հասակաւոր էր, սիփիրկէի, փոչայի կոթ որակումներուն, իսկ եթէ փոքրահասակ էր՝ կ'ըլլար այվայի որդ: Կը սարսափէինք իրմէ գէշ օդերու պահուն, բարեբախտաբար երբեմն յանկարծ արեւը իր լուսաւոր երեսը ցոյց կուտար, ու այս անգամ դասը զուարթօրէն կ'անցնէր:

Յ. Գուրգէն Սանասարեան վարժարանին շատ մօտ, հայ ընտանիքի մը տան մէջ սենեակ մը վարձած էր ուր կը բնակէր: Յաճախ, կէս օրերուն վարժարանին ուսուցչանոցին մէջ կը ճաշէր, մէկ երկու պնակ կերակուր բերել տալով մօտակայ ճաշարանէ մը: Այդ առիթով ինծի վերապահուած էր շատ մեծ պատիւ մը, ընկերներուս նախանձը գրգռելու աստիճան... Յ. Գուրգէն կանչել կուտար զիս ու ամէն անգամ անփոփոխ կուտար ինծի հետեւեալ պատուէրը (մէջ կը բերեմ իր խօսակցութենէն նմոյշ մը տուած ըլլալու համար):

— Վահա՛ն, կ'երթաս սեղանատուն, սեղանատուն, սեղանատուն, կ'առնես երկու փոքրիկ պընակ, պնակ, պնակ, ու (վարժարանին պարտէզին առուեզերքները բուսնող) կը քաղես դաղձ,դաղձ, դաղձ (վայրի անանուխ) ու կը բերես ինծի:

Յ. Գուրգէն այդ դաղձը՝ մաքրուած ու լըւացուած կը գործածէր իբրեւ ախորժագրգիռ համեմ:

Յ. Գուրգէն կը թուէր շատ գոհ ըլլալ Սանասարեանի մէջ պաշտօնավարելէն, որովհետեւ այդ առիթով երջանիկ պատեհութիւնը ունեցած էր Հայաստանի մէջ ապրելու, ճանչնալու հայ վանքերն ու սրբավայրերը, ու մօտէն շփում ունենալու Կարնոյ հայ ընտանեկան կեանքին հետ, ծանօթանալով հայ սովորութիւններուն ու տոհմիկ բարքերուն: Այդ առիթով գեղեցիկ գրութիւններ ստորագրած էր պոլսահայ թերթերուն մէջ: Շատ հետաքրքրուած էր նաեւ Սանասարեանի, ճմեռնային,՝ աշակերտներուս համար սիրելի չմշկումի մարզախաղէն: Ան այդ չմշկումը նկարագրած էր իր Պոլսոյ լաւագոյն աշակերտուհիներէն բանաստեղծ ու գրագիտուհի Տիկին Զարուհի Գալէմքէրեանի, անշուշտ առաջարկելով անոր որ բանաստեղծութիւն մը գրէ այդ մասին: Ու Տիկ. Զարուհի (եթէ չեմ սխալիր, այն ատեն դեռ օրիորդ) գրած էր ոտանաւոր մը եւ ղրկած իր ուսուցչին:

Յ. Գուրգէն ուզեց որ այդ ոտանաւորը գոց սորվինք, «ի բերան ուսանինք», ինչպէս ինք կ'ըսէր, եւ եղանակ մը յարմարցնելով երգենք մեր կրօսանքի պահուն:

Այդ ոտանաւորը կը սկսէր հետեւեալ բառերով.—

Այծի պէս դիւրաթեք
Չի վախնանք մենք երբեք... եւն.:

Շարունակութիւնը չեմ յիշեր դժբախտաբար: Պիտի փափաքէի որ Տիկ. Զարուհի, այժմ Ամերիկա, բարի ըլլար այդ ոտանաւորը հրատարակելու, եթէ իր թուղթերուն մէջ պահած է զայն, իբրեւ հետաքրքրական յուշ մը:

Սակայն աշակերտութիւնը չկրցաւ գոհացնել Յ. Գուրգէնի փափաքը: Բանաստեղծ - ուսուցիչ Կորիւն Մկրտիչեան արդէն չմշկումի մասին գրած էր բանաստեղծութիւն մը՝ զոր աշակերտները երգի վերածելով կ'երգէին մեծ եռանդով:

Ահա այդ ոտանաւորը.—

Սառը պատրաստ, չմուշկ փայլուն,
Արեւ վերէն կը շողշողայ,
Ջերմրան ձերմակ դաշտը սիրուն
Աստղերու պէս կը պըսպըղայ:
Ի սա՛ռ, ի սա՛ռ, օ՛ն, հըրաման,
Զըւարթուն երեշտակ մեզ պահապան:
Թո՛ղ չըմուշկներ հանեն շառաչ,
Թո՛ղ սառ թընդայ մեր ոտքի տակ:
Յառա՛ջ, յառա՛ջ, մի ձախ, մի աջ (*):

ՎԱՀԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Փարիզի մէջ, որչափ ինծի յայտնի է, տասնեակէ մը աւելի Սանասարեանցիներ կան: Շատ գոհ պիտի ըլլայի, եթէ անոնք պրպտէին իրենց յիշողութիւնը, եւ ամբողջացնէին այս ոտանաւորը: Սանասարեանի մեր անոյշ կեանքէն դրուագ մըն է, արժանի անկորուստ մնալու:

ՅԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՀԷ ՉԱՐ ՆԱԶԱՐԷՆ

Խորհրդային Հայաստանի թերթերն ու պարբերականները վերջին ամսուան ընթացքին (1924 աչուն), Հայ. Եկեղեցւոյ գոյութեան տեսակէտով մեզի բերին արձագանգը չափազանց անմխիթարական լուրերու, որոնց համաձայն երկրին մէջ ներկայիս ապրող մէկ երկու հոգեւորականներ գլուխ կանգնած ըլլալով «կենդանի եկեղեցւոյ» մը կազմութեան, ընդհանրական Հայրապետը ստիպուեր է կարգազուրկ հռչակել Շիրակի թեմակալ նախկին առաջնորդ Աշոտ արքեպիսկոպոս Շխեանցը: Ալեզարդ հայրապետը միեւնոյն պատժին ենթարկած է Բենիկ եւ Արէլ (Նազարեան) վարդապետները, որոնց վերջինը արդէն մօտ երկու տարի առաջ իր ճառմնելի գայթակղութեամբ, ամբողջ ազգին պարսաւանքին եւ ետեւաբար համայնական ձայնով գոյացած արտաքսումի մը ենթարկուած եղաւ: Մենք չճանչցանք (Նազարեան Արէլը) անձամբ, բայց ան աշխարհի ճանչցուց ինք զինքը, իր անլուր գայթակղութեամբ, և իր սրբապղծութեամբ, այնպիսի օրերու մէջ մանաւանդ երբ Եկեղեցին, անոր ծառայել ուխտած իր եկեղեցին, որ իրը չէ այժմ բարեբախտաբար, կ'ապրէր սուգի եւ դառնութեան իր կսկծալի օրերը, իր բոլոր զաւակներով: Աշխարհ լաւ ճանչցաւ զինքը, ըսի, իր անօրինակ խենէշութեամբ, չուզելով գործածել աւելի յարմար բառ մը: Մէկը որ, ո՛վ գիտէ, քանի՜ քանի գիշերներ անքուն անցուց, պատանի իր տարիներուն, երազելով վեղարը հայ վարդապետին: Քանի՜ անգամ աղաչեց, լացաւ, աղեցիկ եկեղեցականներու դիմեց, տուտ երդումներ ըրաւ, չատերու առջեւ քծնեցաւ, պահք ու ծոմ պահեց, հրեշտակ ձեւացուց ինքզինքը, որպէսզի գիւղի այդ անարժան զաւակը տիրանար վերջապէս իր երազած վեղարին. վեղարի՞ն, ո՛չ, հապա եւոսկեթել շուրջառին ու մարգարտազարդ սաղաւարտին, գոհարակուռ լանջախաչին, ատեղազարդ մատանիին: Ու Եկեղեցին, որուն դէմ հարուած ու հայհոյութիւն կը տեղացնէ այժմ, տուաւ արդարեւ անոր բոլոր երազածները, եւ իբրեւ աթոռ՝ Թէմզի ափերը ընտրեց իրեն համար, մինչդեռ Եկեղեցւոյ ամրութեան սրտովին փափաքող եւ զայն սրտանց սիրող ու պաշտպանող գեղջուկ երէցներ ո՛չ մէկ արդար քաջալերութիւն կը գտնէին: Արէլ քանդեց արդարեւ այն եկեղեցին, ու անարգեց զայն, երբ իր բովանդակ փառքը, հարստութիւնը, լանջախաչն ու եպիսկոպոսական վկայագիրը, Սպլանտիտի հայելիազարդ սրահները, Լոնտոնի Եռաշէն եկեղեցին, անոր ճոխ եկամուտները, Պոլսոյ մէջ հայթայթած պատարագի ճոխ զգեստները փտաւ իր այսօր անարգած եկեղեցիէն: Արէլ երբեք չուզեց ճշմարտութիւնը տեսնել, եւ իր ո՞ր կուրացած աչքերով պիտի ուզէր տեսնել՝ թէ Լոնտոնի մէջ ապրած իր խենէշ օրերուն, տակաւին հեռաւոր գաւառներու մէջ հայ քահանաներ կ'ապրէին անհնարին տառապանքի տակ, եկեղեցականի տարազով, առանձին մնացած, տարագիր, շատ յաճախ անօթի, կիսամերկ, մեծ իրականութիւններու ականատես, տառապող բեկորներու հետ հարեւան ու շնչակից, անտանելի սառնամանիքներու մէջ, անհրեւակայելի բարձրութիւններու վրայ, եւ որոնք երբեք չմտադրեցին բաժնուիլ իրենց եկեղեցիէն, իրենց վիրաւոր հօտէն, որուն արժանի հօտագն էին, ոչ թէ Լոնտոնի մէջ ու ամէնէն հանգստաւէտ պայմաններու տակ, եւ բաւարար եկամուտներով ...:

... Կը շնորհաւորենք ալեզարդ ու ՝ վշտակիր Հայրապետը Մայր Աթոռի, որ, ինչպէս ամէն առիթի, այս անգամ ալ հանդիսացաւ հարազատ թարգմանը հայ ցեղին, տալով չա՛տ իրաւացի վճիռ մը (կարգալուծում), քաջ համոզուելով որ Հայ Եկեղեցին երբեք պէտք չունի ճշմարտապէս կեղծ ու անազգասէր վարձկան հովիւներու, — ազգավնաս երիտասարդներ (Բենիկ եւ Արէլ վարդապետները), որոնք ո՛վ գիտէ ի՞նչ նիւթական շահեր ապահովել կը ցանկան բարեկարգեալ ? Ե-

կեղեցւոյ փտած վարագոյրին ետեւ: Հարուստ եւ առատութեան տարիներու մէջ բարձրագոյն հոգեւոր իշխանութիւններէ չափէ աւելի շփացած դիմակաւոր, գեղեցկադէմ եկեղեցականներն են, որոնք երիտասարդ շրջաններու մէջ յանկարծական բարձրացումներու արժանանալով, այսօր անմիջական աղէտ մը դառնալ սկսած են ազգին ու Եկեղեցւոյն գլխուն :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ

Ծանօթացէք :

« Գեղադէմ եկեղեցականը» , այս «անազգասէր վարձկան հովիւը», որուն լուսանկարը կը հրատարակէ Արտաւազդ արքեպ. Սիւրմէեան, կաթողիկոսական պատուիրակ արեւմտեան Եւրոպայի, ուրիշ մէկը չէ, մեր Աբէլ Նազարեանն է... Հայաստանասէ՛ր, էջմիածնասէ՛ր , հայրապետասէ՛ր, եկեղեցասէ՛ր, հայրենասէ՛ր, կրօնասէ՛ր, « պախալ »ի իր խանութին բացման առթիւ աքլոր մը մորթելով' մատաղ ընելն իսկ չմոռցող աւանդասէ՛ր մեր Նազար առ(բե)ղան է, Աստուած չար նազարէն պահէ :

Արտաւազդ արքեպիսկոպոս իր այս գրութիւնը հրատարակած է Պոլսոյ Հայ Խօսնակին մէջ (1924), յետոյ հաւանաբար զգուշացնելու նպատակով Եւրոպայի իր հօտը' վերստին հրատարակեց 1947ին, Փարիզ, Թշուառի զգայութիւններ հատորին մէջ (էջ 105—112): Ուրիշ շատ աւելի նախշուն յօդուածներ ալ գրուած են մեր նախշուն վարդապետին մասին,— արդ, քանի որ Արտաւազդ արքեպ. յարմար կը դատէ վերստին հրատարակել իր յօդուածը' արծնցնելով Հայուն կսկիծը, հարկաւ բան մը գիտէ, ուստի ես ալ արդար եւ պատշաճ կը համարիմ հրատարակել այլապէս հետաքրքրական կարգ մը յօդուածներ' քաղելով մեր հին-մամուլէն, ցոյց տալու համար թէ ո՛վ է եկեղեցասէրը, ո՛վ է կաթողիկոսասէրը, ո՛վ է Հայաստանասէրը,— Աբէ՞լը:

Արտաւազդ արքեպիսկոպոսի յօդուածը կը հաստատէ թէ Աբէլ գիտէ նաեւ խարդախե՛լ, — իր ինքնակենսագրութեան մէջ կը գրէ. «Կուսակրօնութիւնը թողնելուս հինգ տարի յետոյ .... » : Ի՞նչ, «թողնե՞լ»,— կաթողիկոսական պատուիրակը կը վկայէ թէ վշտակիր Հայրապետը կարգալոյծ հռչակած է Աբէլը, (Հայաստանի եկեղեցիներուն մէջ նզովք ալ կարդացուած է, բայց այդ մասին' իր կարգին): Ճիշդ է թէ «սիրում եմ մի կնոջ» յայտարարութիւնը կը նշանակէ, աւելի կանուխ, «կուսակրօնութիւնը թողնել» , աւելի կանուխ, բայց թէ ետքէն ի՛նչ ապուր կերաւ Հայաստանի մէջ, որ հայրապետական չանթին ինկաւ գլխուն, այդ մասին' իր կարգին: Այստեղ ուշադրութիւնս կը գրաւէ «կուսակրօնութիւ՛ը թողնել» խելօքիկ բացատրութիւնը, քահանաներ կուսակրօն չեն, Աբէլ Նազարեան ամուսնացեա՞լ, եկեղեցականութիւն փորձեց... Դառնիի հռչակաւոր քահանային հետ գործակցաբար, թէ ուրիշ «եկեղեցասիրական» կամ «հայրենասիրական» քաջագործութիւններ կատարեց, մինչեւ որ լուսեցաւ ... Հերու մռնչեց ... գնդակ որոտաց, (այդ պատմութիւնը կը թողում որ ինք պատմէ, չանսաստակ քահանային ո՛ւր թաղուիլն ալ միաժամանակ): « Կուսակրօնութիւնը թողնե՛լ», այս ապուշ բացատրութիւնը չէ կարեւորը, Հայոց եկեղեցական իրաւագիտութիւնը իմ մասնագիտութիւնս չէ' որ խնդալու իրաւունք ունենամ, այլ այն որ Աբէլ տակաւին կը պնդէ թէ Խորէն կաթողիկոսը գայթակղութեան պատճառ չի՛ դռներ եղեր իր պատմութեան մէջ: Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, մեռած կաթողիկոսին յիշատակն անգամ անարգելու փորձ մըն է ասիկա, — ուրեմն Խորէն կաթողիկոս կ'երեւի թէ «կնիկ առէք - փախէք » կ'ըսէր մեր վարդապետներուն :

Ի՞նչ, կաթողիկո՞սն ալ հիացողներէն էր:

Այսքան տարի յօդուած կը գրէր Աբէլ եւ մէկը հիացում չյայտնեց, ոչ ալ հազար Ֆրանքտուաւ' համակրանքի նշան: Ահա վերջապէս տուացաւ: Ցուզի՛չ էր, սակայն, հազար Ֆրանքով մխիթարուելու յօժարութիւնը: Գալով համակրանք փնտռելուն եւ վերջապէս մէկ համակիր արձանագրելու փութկոտութեան, առոր նշանակութիւնը նախակրթարանի տղան ալ կը հասկնայ' առանց պարոնտիկկի աւերները չափելու Նախապէս: Այտուհանդերձ ,մեռած կաթողիկոս մը և' անծանօթ Կուռնելիոս մը համակիր ցոյց տալը կը համարիմ աւելորդ, որովհետեւ չեմ կարծեր թէ բոլորովին զրկուած ըլլայ հիացողէ մը, անո՛ր համար միայն որ Գուալօ այդ մասի՛ն ալ մտածած է, վաղո՛ւց.

Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire.

Հա՛, ճիշդ է, տխմարը կը հիանայ տխմարին վրայ, բայց մէկ տխմար չէ' եօթանասուն եւ եօթը տխմար չեն կրնար փրկել իրենց մէկ ընկերը, Աբէլ Նազարեան ծայրագոյն վարդապետ Հայաստանավաճառութեան, յուխտէն էջմիածնայ Միաբանութեան, ուսեալ է Ցիւրիխ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՋԱՆԻՆՈՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան մասնաճիւղը որ' անցեալին ունեցած է բեղնաւոր աշխատանք, վերակազմուեցաւ նոր եւ ձեռներէց ուժերով :

Ազգապահպանման աշխատանքը այնչափ շատ է եւ բազմակողմանի որ, ռեւէ կազմակերպուած ուժի վերերումը ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի :

Կարնեցիներու երեկոյթն էր որ տեղի ունեցաւ Մայիս 26ին, շաբաթ գիշեր, Clubeի շքեղ սրահին մէջ, որ ժամանակէն առաջ լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ մը: Հանդէսը բացաւ Միութեան ատենապետը, Պ. Վահան Խալօղլեան, շեշտելով. «Մեր միութիւնը որ 1924էն մինչեւ 1938 տարած է այնքան հայրենանուէր աշխատանք, դադրեցաւ գործելէ կամքէ անկախ պատճառներով: Ուրախ ենք որ մեր վերակազմութիւնէն վերջ առաջին այս մեր ձեռնարկը քաջալերութիւն գտաւ հայ ժողովուրդէն ընդհանրապէս, իսկ մեր Կարնեցիներէն մասնաւորապէս: Այս հանդիսաւոր առթիւ կը խոստանանք բոլոր մեզ նման մտածող քոյր Միութիւններու հետ միասնաբար լծուիլ հայապահպանման գործին» : Օր. Մարի Սիմոնեան («Արմէնիա» երգչախումբէն), երգեց Սայաթ Նովայէն քանի մը երգեր, Օր. Էլէն Արիստակէսեան դաշնակի վրայ նուագեց «Էնդէլի»ն եւ ուրիշ քանի մը կտորներ: Առաջնակարգ նուագախումբի մը ղեկավարութեամբ մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային միջազգային պարեր, հանդէսը միօրինակութիւնէ փրկելու մտահոգութեամբ: Արտասանեց Օր. Թադոյեան, Վարուժանի «Հողը»: Դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Շահբազեան : Քէմանչիստ Համօն նուագելով երգեց կարգ մը աշուղական երգեր որոնք ստեղծեցին մեծ խանդավառութիւն: Քանի մը տողեր, ի պէտս ուծացածներու.— « Ով որ ազգը ուրանայ, երկու աչքով կուրանայ»: «Ինչպէս որ հայ ծնար դուն, հայ ալ մտիր գերեզման»: Ժիրայր Գասպարեան խոստմնալից երիտասարդ մը երգեց «Կռունկ»ը եւ Թումանեանէն կտոր մը :

Եւրոպական պարերու սիրահար երիտասարդութիւնն իսկ տեղի տուաւ այն խանդավառութեան զոր' ստեղծեցին Տէր եւ Տիկին Սիւզան — Տիգրան Շամսեան, առաջինը զուտ ազգային իր երգերով եւ երկրորդը իր նուագով եւ կովկասեան պարերով: Ժողովուրդը որ անհամբեր կը սպասէր Կարնեցիներու պարերուն զորս իր ջութակով կը վարէր ծանօթ Էրզրումցի Թորգոմը: Դժբախտաբար շատ քիչ ժամանակ տրուած էր վերապրեցնելու համար մեզ մեր հայրենի յիշատակներով :

Աւելորդ է յիշեցնել թէ մեր հանդէսներուն գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ներշնչման աղբիւր դառնալ ամէն տեղ : «Փոքր Ասիա դրախտն ունիս ցանկալի», Տիկիններ Զաթիկեանի, Արիստակէսեանի կովկասեան պարերը ընդունուեցան ջերմ ծափերով: Եւ այսպէս փոխն ի փոխ հանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտ պարերով , կերուխումով եւ մտերմիկ խօսակցութիւններով : Նիւթական շահն ալ կարեւոր է: Կը մաղթենք որ «Բարձր Հայք» եւ ուրիշ միութիւններ գործօն դեր կատարեն ամէն ճակատի վրայ :

Յովհ. Տէօքմէճեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Մայիս 2ին Ֆրէզնոյի մէջ մեռած է ընկեր Մանուկ Աբրահամեան: Ծնած էր Խաբբերդ Վերին Խոխ գիւղին մէջ 1887ին: 1902ին մեկնած է Ամերիկա: 1904ին մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ մինչեւ վերջն ալ մնացած է անոր հաւատաւոր անդամը: Զոհաբերող , պարտաճանաչ եւ հայրենասէր ընկեր մըն էր:

ՀԱՅ ՋԻՆՈՒՈՐ ՄԸ, Գարդեւ Ահարոնեան որ ծնած է Քալիֆորնիա , Քորէայի մէջ թարգմանի պաշտօն կը կատարէ ամերիկեան պաշտօնէութեանց եւ թուրք գերիներու միջեւ: Գարդեւ իր Ժ...րբերէնը սորված է ծնողքէն :

ԵՂԱՆԱԿԸ այնքան դէշ գնաց Մայիսի մէջ, որ վիճակագրութեան մը համաձայն, հազիւ 138 ժամ արեւ տեսանք: 1894ին միայն այսպէս դէշ եղած է օդը, թէեւ այս տարուան Մայիսէն աւելի արեւ եղած է (142 ժամ): Դարձեալ, այս Մայիսին 121 միլիմեթր անձրեւ եկաւ, իսկ 1931ին եկած էր 123.9 միլիմեթր: Ջերմութեան աստիճանը, միջին հաշուով 12.8 էր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Ասով հանդերձ , ռմբակոծութեան վնասները, թէեւ քիչ համեմատութեամբ, շարունակուեցան նորէն, եւ ամէն օր իտալական նաւերը կամ քանի մը մարդ կը կորսնցնէին կամ մեծ ու պզտիկ վնասներ կը կրէին: Վերջապէս, յարատեւ ու տաժանելի հսկողութիւն մը պէտք էր: Միակ զոհ մը սակայն, կին մը սպաննուեցաւ Կալաթայի մէջ:

Ճենովացիները, որոնք այնքան ջանացեր էին Թուրքերուն հետ աղէկ երթալ' չափազանց վշտացան անոնց ռմբաձիգներուն այս անօրակելի գործողութենէն, որով իրենց նաւերէն մին ընկղմեր էին: Գացին եւ Սուլթանին գանգատեցան .

«Կ'ուզենք չէզոք մնալ, ըսին, եւ մեր երկու կրակի մէջ գտնուելու սարսափելի կացութեան մէջ մէկ փափաք մը միայն ունինք, այն է խաղաղ ապրիլ երկու կռուող կողմերուն հետ»:

Դուկաս կը պատմէ թէ անոնք ըսին նաեւ որ եթէ իրենց բարեկամութիւնը չըլլար, Սուլթանին նաւերը քիչ մը դժուար կ'անցնէին Բերայի բլուրէն ու Ոսկեղջիւր կը մտնէին, եւ թէ իրենցմէ միայն կախում ունէր որ քրիստոնեաները ամենայն դիւրութեամբ այրէին բոլոր այդ նաւերը :

— « Սուլթանը եւ իր խորհրդականները, կը շարունակէ Դուկաս, պատասխանեցին թէ չէին գիտեր բնաւ թէ որ ազգին կը պատկանէր իրենց ընկղմած նաւը եւ թէ թշնամի նաւ մը կարծած էին զայն իրենք, եւ Ճենովացիներէն խնդրեցին որ Կոստանդնուպոլսոյ դէմ իրե՛նց գործողութիւններուն յաջողութեան համար աղօթք ընեն եւ խոստացան որ երբ վերջնապէս յաջողին, առատօրէն պիտի վճարեն ընկղմած նաւուն տիրոջ վնասները»:

Իսկ եթէ Ֆրանցէսի պատմածին նայինք, որ աւելի ճշմարտութեան մօտ է, Սուլթանը անհաւնօրէն նուաղ սիրալիր պատասխան մը տուաւ անոնց .

— « Այդ նաւերը, ըսաւ զարհուրած Ճենովացիներուն, վաճառականական նաւեր չեն բնաւ, այլ ծովահէնի նաւեր.անոնք բնաւ առեւտուր ընելու գաղափարով չեն եկած հոս, այլ միայն իմ հակառակորդիս, կայսեր օգնութիւն բերելու: Ատոր համար թշնամիի տեղ պիտի դնեմ ու ըստ այնմ պիտի վարուիմ անոնց հետ: Իսկ դուք, որ բարեկամներս էք, խաղաղութեամբ գացէք ձեր գործին» :

Այսքան աղէտներ, Թուրք նաւերը այրելու համար այնքան մանրամասնօրէն պատրաստուած փորձին անյաջողութիւնը, քաղաքին պաշտպանութեան համար Վենետիկցի օգնականներէ պահանջուած աշխատութեան օր ըստ օրէ աւելնալը, եւ մանաւանդ' Ճենովացիներու բռնած դիրքին այս ատիճան երկդիմութիւնը այնքան վառեցին այս երկու թշնամի քաղաքացիներուն միջեւ տիրող դարաւոր ատելութիւնը որ ամենածանր խռովութիւններ սկսան ու բուռն ապստամբութիւն մը արիւնոտեց Կոստանդնուպոլսոյ փողոցները :

Երկու ազգերն ալ իրար կ'ամբաստանէին թէ պէտք եղած պատուախնդրութեամբ չեն պաշտպաներ քաղաքը, այլ միայն առաջին պատեհ առիթով իրենց նաւերը փախցնելը կը խորհին: Այս ամբաստանութիւնները ջրելու համար Վենետիկցիները կը յիշեցնէին թէ իրենց նաւերուն թիակները հանած են եւ առագաստներով ու կազմածներով միասին քաղաքին մէջ պահած :

Ճենովացիներն ալ կը պատասխանէին որ թէեւ այդ տեսակ բան մը չեն ըրած իրենց, բայց ատոր փոխարէն իրենք ալ իրենց կիներն ու զաւակները ունին Կալաթայի մէջ եւ թէ աշխարհի մէջ ոչ մէկ բանի համար կը լքեն Արեւելքի մէջ իրենց շահերուն համար այսքան կարեւոր տեղ մը: Ու կ'աւելցնէին թէ եթէ խաղաղութեան մէջ են Սուլթանին հետ, (որուն հետ լաւ վարուիլը արդէն ամէնէն աւելի դէշ կ'երեւար Վենետիկցիներուն աչքին) կայսեր հետ համաձայնութեամբ ու անոր արդէն փափաքին վրայ էր որ այդպէս կ'ընէին: Բոլոր այս բացատրութիւնները սակայն ոչ մէկը համոզեցին. եւ երկու ազգերն ալ համոզուած էին թէ իրենց հակառակորդ կողմը իր անմիջական շահուն վրայ միայն կը մտածէր եւ ուրիշ ոչինչ :

Գալով այս ամբաստանութիւններու ամենածանրին, այսինքն թէ Ճենովացիները լուր տուած ըլլան Սուլթանին, իր նաւերը այրելու համար Քրիստոնեաներու կազմած ծրագրի մասին, Ճենովացիները ցասումով կը բողոքեն ատոր դէմ :

(Շար.)

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ հետզհետէ կը սաստկանայ։ Փարիզի Բ. Թաղամասին մէջ մարաջախտ Փէթէնի կուսակիցներուն կողմէ սարքուած ընտրական հաւաքոյթի մը ընթացքին, յարձակում գործուեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչներէն Պ. Դանիէլ Մայէրի վրայ, որ դիմադրական ճակատէն բազմաթիւ նախկին ռազմիկներ հետն առնելով, գացած էր այդ ժողովին։ Փէթէնի մարդիկը հայհոյանքներու տեղատարափով մը դիմաւորեցին ընկերվարականները։ Կը լսուէին հակահրէական բացագանչութիւններ եւ ամբողջ սրահը կռուադաշտի մը վերածուեցաւ, երբ երիտասարդ մը յարձակեցաւ Պ. Դ. Մայէրի վրայ, բեմէն վար գլորեց զայն եւ սկսաւ զարնել։ Երկու կողմէն ուրիշ ներկաներ ալ խառնուեցան կռիւին, աթոռներ թռան օդին մէջ, նստարաններ տապալեցան։ Շատ դժուարութեամբ կարելի եղաւ վերահաստատել անդորրութիւնը։ Պ. Դ. Մայէր, վրան գլուխը քիչ մը կարգի դնելէ վերջ նորէն բեմ եկաւ եւ ընդհանուր աղմուկի մէջ կարդացուեցաւ ընկերվարականներու մէկ բանաձեւը, որ համակրանք կը յայտնէր Դիմադրական Ճակատի հերոսներուն հանդէպ։

ԱՆՋԱՏՈՒԱԾ համայնավարներու վարիչ մարմինը, յայտարարութեամբ մը կը դատապարտէ համայնավարներու կողմէ իրենց ընկերներուն վըրայ գործուած յարձակումները եւ կ'ըսէ, թէ այդ բոլորը կ'ապացուցանեն թէ համայնավար կուսակցութիւնը ֆաշական դարձած է։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագած են Պուլկարիոյ Փլէվէն, Ռազկրատ եւ Սվիլէնկրատի շրջաններուն մէջ, համայնավար իշխանութեան դէմ որպէս բողոքի ցոյց։ Թուրք թերթերը հրատարակելով այս տեղեկութիւնները կ'ըսեն, թէ այս դէպքերու հետեւանքով, զօրացուած է Սվիլէնկրատի Թուրք եւ պուլկար սահմանագլուխը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը քուէարկեց որոշում մը, որ ամերիկեան ժողովուրդի համակրանքը կը յայտնէ ռուս ժողովուրդին հանդէպ եւ կոչ կ'ուղղէ խորհրդային կառավարութեան, նպաստել խաղաղութեան դատին, վերցնելով երկաթեայ վարագոյրը։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30-ին, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը։

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ պիտի խօսի ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Արտասանութիւն եւ երգ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մարգար Աղայեան, Օր. Զինա Աղայեան, Պ. Զարեհ Աղայեան, Օր. Ալենուշ Տէրեան, Պ. Սանթէ եւ Պ. Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon), ի յիշատակ իր կնոջ, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին եւ բարեկամին

ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱԶԵԱՅ ՄԻՒԼՔԵԱՆ ԱՂԱՅԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։ Ցաւակցութիւնները եկեղեցիին մէջ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սեբաստիոյ «Ռոստոմ» խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 րիւ տ'Օպանեը։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՕՔԱԹԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Երգ, Օր. Ք. Զօրպաճեան, Ժ. Գասպարեան եւ Օր. Արզումանեան։ Արտասանութիւն Օր. Ա. Թադոյեան, Կ. Աճէմեան եւ Ս. Ուճեեան։

Հայկական պարեր գայլիկներու եւ թեւիկներու կողմէ։ «Ռոստոմ» թատերախումբի կողմէ պիտի ներկայացուի պաւեստ մը ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱռականը։ Ժամը 7էն վերջ պիտի սկսին եւրոպական պարեր։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ 1500ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԳՐ. ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ 1000ԱՄԵԱԿԸ ԼԱ ՄԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Առաքելական եւ Հայ Աւետ. եկեղեցիներու վարչութեանց։ Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Խմժակ» խումբին, Նոր Սեբաստիոյ «Հրայր» խումբի, Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՅԻՍ 29Ը

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԾԻՒ ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ եւ Կապոյտ Խաչի։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, դպրոցին սրահը, 69 rue d'Arcueil, Պանեէօ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ, մասնակցութեամբ Պ. Գարեգինի եւ Բենոյի։ Ճոխ պիւֆէ։

Autobus: Porte d'Orléans 188 իջնել Marcel Bonnet, métro: Bagneux, Ligne de Sceaux։

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու։

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle Gallemandի մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին քաղաքապետ ՄԱԶՈՒՐԻԷ եւ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին.— Օրիորդներ Մ. Կառվարենց երգ, Մ. Մկրտիչեան արտասանութիւն։ Պատկեր մը Նոր Սեբաստիոյ անդամներու կողմէ «Ղօղանջների հետ», ղեկավարութեամբ Պ. Սողոմոն Նիկողոսեանի։ Զաւեշտ մը Բաժակ մը թէյ Սէվրանի սիրողներու կողմէ։ Եւրոպական պար։ Ընտիր նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդակց.— Կառ տիւ Նոռէն շոգեկառք ժամը 2.10ին։ Օթօպիւս Փոռթ տը լա Շափէլ 268 ամէն ժամ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 10 Յունիս

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, Սինօն, ընկերվարականներու սրահը։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր մը՝ Ա. Ահարոնեանի Ուխտաւորը։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ։

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Fêtesի մէջ (Քաղաքապետարանին շէնքի սրահը)։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ՉԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական նոր բաժիններ։ Ճոխ պիւֆէ։ Հանդէսէն վերջ եւրոպական եւ հայկական նուագ եւ պար։ Մուտք 100 ֆրանք

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Salle des Fêtesի մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Վալանսի հայ երգչախումբին եւ քաղաքապետական նուագախումբին։

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր։

Մուտքը ազատ է

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Յր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհըրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան ենթակոմիտէն այս հինգշաբթի ժամը 21ին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դպրոցի սրահը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր - բարերար ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ իր ննջեցեալներուն յիշատակին, ի ներկայութեան Պրիւքսէլէն յատկապէս եկած իր այրիին՝ Տիկին Ժաքլին Քաթերին Խօրասանճեանի եւ իր քեռորդիին՝ Տէր եւ Տիկին Արթաքի Կիւրճեանի։ Նոյնպէս եկեղեցիին հիմնարկութեան քսանըորդ տարեդարձին կատարումը, պատշաճ հանդիսութեամբ։

«Սամուէլ»ը Ցէսինի մէջ

Դերասան Հայկասար մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ անմահ Րաֆֆիի «ՍԱՄՈՒԷԼ»ը, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Տան մէջ։

Տոմսերը կը ծախուին Պ. Մ. Մարտիրոսեանի մօտ՝ 4 rue Brenly եւ հայկ. սրճարանները։ Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի գործաւոր մը կամ գործաւորուհի մը, աշխատանոցի մէջ աշխատելու համար։ Լաւ վարձատրութիւն։

Դիմել դերձակ Ալոզեանի, 11 Villa Verel, Paris (14): métro Porte de Vanves:

Fourrures GARA

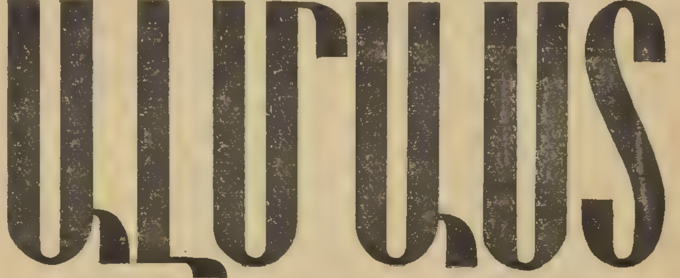
5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations, Lustrage, Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ։ Գացէք վեր ւգրեալ հասցէին։

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին։

ՄԻՈՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 17ի կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ 20.30ին, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ,

ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՏԱՐԱԶՆԵՐՈՎ ԵՒ ՑԱՐԴԱՐԱՆՔՈՎ Գիները 100էն 750 ֆրանք.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տարեկան 2200, Արտասահման 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 8 JUIN 1951 Ուրբաթ 8 ՅՈՒՆԻՍ
27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6477-Նոր շրջան թիւ 1888
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԿՐՑԱՆՔ ՄԱՔՐԵԼ ԱՅՍ ԱՐԱՏԸ

Տակաւին քանի՞ երեսուն տարիներ պէտք է անցնին, որպէսզի կարենանք թօթափել Թուրքերէնի փոշիները՝ ազատ ափերու վրայ :

Ահաւասիկ նորէն Թուրք թերթերն են որ ցնծութեան աղաղակներ կ'արձակեն, անգամ մը եւս հաստատելով թէ իրենց լեզուն կը տիրապետէ Սուրիա – Լիբանանի Հայերուն մէջ, ծնողներէն փոխանցուելով զաւակներուն : Հայրերէն՝ թոռներուն :

Շաբաթաթերթ մը, «Էնի Իզ», կ'աւետէ շողիքներ թափելով .

— « Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերը սրտանց կապուած են Թուրքիոյ եւ թուրք ազգին» :

... Նախկին հայրենակից Հայերը կը խօսին քաջ արաբերէն : Թուրքերէնը չեն մոռցած, նոյն իսկ զաւակները տուներու մէջ իրենց ծնողներուն խօսակցութիւններէն թուրքերէն կը սորվին» : (28 Մայիս) :

Ուրիշ թերթ մը, ամբողջավար « Ճիւմհուրիյէթ »ը, իր մէկ աշխատակիցը ղրկած ըլլալով Սուրիա, կը վկայէ .

— « Սուրիա միակ երկիրն է որ օտար չի թըւիր Թուրքի մը : Սուրիոյ սահմաններուն տակ թուրքերէնի ազբիւրուն մէջ Հայերը մեծ դեր կատարած են : Մեր նախկին հայրենակիցները միայն թուրքերէն կը խօսին իրենց տուներուն մէջ : Ապացոյց՝ այն որ Սուրիոյ մէջ ծնած անոնց 15—20 տարեկան զաւակներն ալ թուրքերէն գիտեն (31 Մայիս) :

Կը չափազանցե՞ն : Երանի՜ թէ :

Բայց հայկական վկայութիւններ ալ պակաս չեն, հաստատելու համար այս ողբերգութիւնը :

Անհրաժեշտ չէ տուները մտնել : Անցէք Հալէպի, Պէյրութի եւ ուրիշ քաղաքներու փողոցներէն ու սրճարաններէն, եւ ձեր սիրտը պիտի ճմլուի :

Որքա՜ն պատկերազարդ պատմութիւններ հիւղաւաններու ապականութեան մէջ ...

Նախանձախնդիր երիտասարդներ երկար ատեն տուգանք եւ ուրիշ պատիժներ սահմանեցին թրքախօսութեան դէմ : Որքան գիտենք, որոշ յաջողութիւններ ալ շահեցան, արթնցնելով քնացողներն ու թերացողները :

Եւ սակայն, կարելի չեղաւ արմատախիլ ոչընչացնել չարիքը : Արատը կը մնայ իբրեւ անջնջելի մուր : Ոչ միայն Միջին Արեւելքի, այլեւ ուրիշ գաղութներու, նոյնիսկ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ :

Դեռ երէկ էր որ կը հաղորդէինք թէ Քորէայի մէջ հայ զինուոր մը, Գարգեւ, իբրեւ թարգման կը գործէ ամերիկեան պաշտօնէութեան եւ Թուրք զինուորներու միջեւ :

Ի՞նչն է վրդովիչը՝ այս շատ սովորական իրողութեան մէջ.

— « Գարգեւ իր թուրքերէնը սորված է ծնողքէն » :

Ուրեմն Թուրքերէնը տակաւին ի պատուի է մեր ընտանեկան յարկերուն մէջ ալ : Այն աստիճան որ, զաւակները զայն սորվելով, կրնան թարգմանի պաշտօն կատարել պատերազմի դաշտին վրայ..

Հարցնէիք այս Գարգեւին եւ բոլոր Գարգեւներուն, այլ մանաւանդ անոնց հայրիկներուն եւ մայրիկներուն, թէ մատը մատին զարկա՞ծ են, քիչ մըն ալ իրենց մայրենի լեզուն սորվելու, կարդալու եւ գրելու համար :

Թուրքերէ՛ն սորվիլ եւ թարգման դառնալ օտարներու միջեւ : Բայց, չսորվի՛լ այնքան հայերէն, որպէս զի թարգմանի պէտք չունենան, իրար հասկնալու համար ...

Գնչուն անգամ պիտի չհանդուրժէր այս այլանդակութեան :

Դառնալով Սուրիոյ եւ Լիբանանի բազմութեանց, ի՞նչ լեզու գործածենք, որպէսզի սթափին :

Երէկ ալ նոյն բաղաձայն Թուրքերէնը չէ՞ր որ կը խոցոտէր իրենց սիրտն ու ականջները, երբ խարազանը կը շաչէր իրենց գլխուն վրայ, աքսորեան ճամբաներու մէջ :

Ամէն անգամ որ բերան կ'առնեն այդ լեզուին մանաւանդ չուկայիկ բառերն ու հայհոյանքները, կսկիծ մը չե՞ն զգար : Լեզուն չի՞ ցամքիր : Սիրտը չի՞ ճմլուիր :

Գոնէ զաւակներուն եւ թոռներուն խնայեցին :

Օրինա՛կ առնէին հիւրընկալ Արաբներէն, որոնց նոր սերունդը մէկ բառ Թուրքերէն չի գիտեր, հակառակ լեզուական խնամութեան ... Շ.

Թունդ ցոյց մը Փարիզի մէջ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱՒԵՑ
ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ընտրական պայքարի առթիւ կռիւները սկսան յաճախադէպ դառնալ հակառակորդ ուժերու միջեւ :

Երեքշաբթի իրիկուն, խումբ մը անծանօթներ կը մտնեն Սէնտիքաներու Դաշնակցութեան կեդրոնը (C. G. T.) եւ կը յարձակին երկու համայնավար պաշտօնեաներու վրայ : Յաջորդ օրը, Սէնտիքաներու վարչութեան կողմէ շէնքին ճակատը կը պարզուի արձանագրութիւն մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ .

— « Այս գիշեր երկու բանուորներ հիւանդանոց տարուեցան : Ահա նացիական R. P. F.ի (զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան) գործը : Աւելի քան երբեք պէտք է լուծել զինեալ խումբերը : Թոյլ պիտի չտանք որ ֆաշականութիւնը չարժի » :

Ոստիկանութիւնը, նկատելով որ այս յայտարարութիւնը ուղղուած է ընտրութեանց մասնակցող հոսանքի մը դէմ եւ հետեւաբար պէտք է փակցուի պաշտօնական ցուցատախտակի վրայ, կը հրամայէ հիմնարկութեան վարիչներուն վար առնել արձանագրութիւնը : Այս վերջինները կ'ընդդիմանան, արգիլելով ոստիկաններուն մտնել շէնքէն ներս : Այդ պահուն տանիքէն կղմինտրներ կը թափին անոնց վրայ : Ոստիկանական տեսչութիւնը կը ղրկէ նոր ուժեր, որոնք բռնի կը մտնեն շէնքէն ներս եւ վար կ'առնեն արձանագրութիւնը : Յարձակման իբրեւ պատասխանատու կը ձերբակալուին 40 համայնավարներ, որոնք կը տարուին ոստիկանատուն եւ յետ հարցաքննութեան ազատ կ'արձակուին, իսկ քանի մը հոգի կը յանձնուին դատական իշխանութեանց :

Այս դէպքին վրայ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան քարտուղարը հրամայեց սէնտիքաներուն աշխատանքի ընդհատումներ կատարել ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, «բողոքելու համար ֆաշական ոճրափորձերու դէմ» : C. G. T.ին մաս չկազմող ուրիշ սէնտիքաներ կ'ընդդիմանան այս հրահանգին, որ, իրենց կարծիքով, քաղաքական գոյն ունի : Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն ալ բողոքագիր մը ուղղեց :

✕ Կալանաւորներէն մէկը սէնտիքաներու ընդհ. քարտուղարն էր, Լօժէն Հէնաֆ, որ սրտի հիւանդութիւն ունենալով, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Մինչեւ երէկ ոստիկանութիւնը գրաւած կը պահէր Սէնտիքաներու կեդրոնը :

Ընդհարումներու միջոցին 500 ցուցարարներ հաւաքուեցան, սաստկացնելով իրարանցումը : Թերթերը կը գրեն թէ գիշերային յարձակումը կատարած էին 40 հոգի, ջարդուփշուր ընելով ամէն բան : Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ թէ նոր յարձակում մը պիտի կատարուի եւ կը պահանջէ «արժանի դասը տալ ֆաշական աւազակներուն » :

Զինուորական ձեռնարկներ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Չորեքշաբթի օր Աթէնքէն մեկնեցաւ այն զինուորական պատուիրակութիւնը որ բանակցութիւններ կը կատարէր մէկ շաբաթէ ի վեր :

Իրազեկներու տեղեկութեանց համաձայն, երկու կողմերն ալ որեւէ յանձնառութիւն չեն ստանձնած փոխադարձ օգնութեան համար, եթէ յարձակում կատարուի Պալքաններու մէջ : Շատ՝ քիչ գործ կատարուած է, եւ երկու կողմերն ալ գոհացած են տեղեկութիւններ փոխանակելով զինուորական կացութեան մասին եւ աւելի սերտ կապեր հաստատելով երկու սպայակոյտներուն միջեւ :

Թուրքերէն վեց ամիս առաջ, յունական պատուիրակութիւն մը գացած էր Անգարա, առանց գործնական ելքի մը յանգելու :

Իրազեկներ կը կարծեն թէ հաւանական չէ որ աւելի սերտ զինակցութիւն հաստատուի Յոյներուն եւ Թուրքերուն միջեւ, մինչեւ որ երկու երկիրները չընդունուին Ատլանտեանի կազմին կամ շրջանային դաշինքի մը մէջ : Մասնաւորապէս Թուրքերը կը դժկամակին փոխադարձ օգնութեան մանրամասնութեանց մէջ մտնել, մինչեւ որ պաշտօնական երաշխիքներ ստանան եւ ընդհանուր պաշտպանութեան ծրագրին մէջ ընդունուին :

Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ աշխարհագրական տեսակէտով մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ Թուրքեւյունական միացեալ գործողութեանց խնդիրը : Օրինակ, թէեւ երկու երկիրները սահմանակից են արեւելեան Թրակիոյ մէջ, բայց իր ցամաքային կապը դիւրաւ կրնայ կտրուիլ պուլկարական կամ սովետական արշաւանքով մը հարաւէն՝ Թրակիայէն Եգէական ծով :

Ասկէ զատ, խնդիր է թէ որքան կարելի է թըրքական բանակը գործածել Թուրքիայէն դուրս :

Նոր ծանուցագիր Մոսկուայի

Կ'ՈՒԶԵՆ ՓՐԿԵԼ ԶՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Արեւմտեան պետութիւնները նոր ծանուցագիր մը կը մշակեն, արտաքին նախարարներու ժողովին համար, որպէսզի կարելի ըլլայ գումարել զայն յառաջիկայ Յուլիս 23ին, Մոսկուայի մէջ :

Այս ծանուցագիրը, որ Գ. Կրոմիքոյի պիտի յանձնուի 48 ժամէն, պատճառաբանեալ պատասխանն է Խ. Միութեան վերջին առաջարկին որով կը պահանջէր Ատլանտեանի դաշինքի եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրներն ալ օրակարգ անցընել :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, արեւմտեան պետութիւնները պատրաստ են ընդունելու այս առաջարկը, եթէ Խ. Միութիւնը համաձայնի նոյնքան սրտաբաց քննութեան ենթարկել իր զինուորական կարգադրութիւնները՝ արբանեակ պետութեանց հետ :

Ծանուցագրին վերջնական խմբագրութեան համար լայն խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի միջեւ : Ինչ որ ալ ըլլայ վերջնական ձեւակերպումը, արեւմտեան պետութիւնները բաց դուռ մը պիտի ձգեն, որպէսզի շարունակուի փոխանորդներու ժողովը Փարիզի մէջ : Երեքն ալ ընդունելով հանդերձ որ այնքան երկար ժամանակ վատնուեցաւ փոխանորդներու փոխասացութիւններով, կ'ուզեն ամէն միջոց փորձել, ելք մը գտնելու եւ չորս արտաքին նախարարներուն ժողովը յաջողցնելու համար :

Այժմ ամէն բան կախում ունի Խ. Միութեան պատասխանէն :

✕ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Գ. Մորիսըն, գգուշաւոր պատասխաններ տուաւ Զորսերու ժողովի մասին : Ըսաւ թէ Խ. Միութեան պատասխանը կը քննուի : Երբ կը պահանջէին եւ կանչել փոխանորդներու ժողովին բրիտանական պատուիրակը, Մորիսըն պատասխանեց,— «Ներկայ պարագաներուն մէջ խոհեմութիւն չէ որեւէ յայտարարութիւն ընել այս մասին» :

Նոր դաւեր Իրանի մէջ

ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Ֆետայանը Իսլամի վարիչներէն Նավաբ Սավաֆի ծրագրած էր սպաննել տալ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, փոխ - վարչապետը եւ ուրիշ ականաւոր անձեր : Իր վրայ գտնուած են դաւադրութեան մանրամասնութիւնները : Նամակներ ուղղուած են տեղական թերթերուն, իբրեւ անգլիական գործակալ ամբաստանելով փոխ - վարչապետը, Ֆաթեմի, « Հրեայ մը որ քրիստոնեայ, յետոյ իսլամ դարձած էջ» : Նամակներէն մէկուն մէջ կ'ըսուի.

— « Մենք Ռազմարան (նախորդ վարչապետը), չսպաննեցինք որպէսզի բրիտանական լրտեսներ նստին այժմ Մոսատեղի ուսերուն վրայ : Մենք պիտի շարունակենք մեր պայքարը, խափանելու համար օտար գործակալներու գործունէութիւնը» :

Չորեքշաբթի օր 500 մօրուաւոր իսլամ աշակերտներ եւ քօղարկեալ կիներ ցոյց մը կատարեցին Թէհրանի կեդրոնական պահականոցին առջեւ, Սաֆավիի արձակումը պահանջելով : Կալանաւորը, որ 27 տարեկան է, կը բողոքէ իր ձերբակալութեան դէմ, յայտարարելով թէ իր ահաբեկչական պայքարը օգտակար է երկրին համար :

✕ Իրանի քարիւղի ազգ. ընկերութիւնը, որ պիտի վարէ Ապատանի նաւթահորերը, Շահին ներկայացուց իր տնօրէն խորհուրդը : Իր անդամները Ապատան պիտի երթան անմիջապէս : Անգլեւիրանեան ընկերութեան պատուիրակութիւնն ալ կիրակի օր ճամբայ պիտի ելլէ Լոնտոնէն : Այս առթիւ Իրանի փոխ - վարչապետը յայտարարեց թէ անոր ժամանումը ոչինչ կրնայ փոխել կառավարութեան որոշումներէն : Բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ թելադրուած է իրանեան յանձնախումբին խոհեմութեամբ վարուիլ եւ թոյլ չտալ որ վնասուին քարիւղի հաստատութիւնները :

✕ Բարձրաստիճան զինուորականի մը տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսերը «աննախընթաց զօրախմբումներ կը կատարեն Իրանի սահմանագլուխին վրայ» : Թէհրանի թերթերն ալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն այս մասին, աւելցնելով թէ արտակարգ ռազմափորձեր կը կատարուին թնդանօթներով, հրասայլերով եւ օդանաւերով :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԷՆ

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՐԳԷՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ըսի թէ Գուրգէն շատ կ'ուրախանար մօտէն ճանչնալով Հայաստանի սրբավայրերը: Այդ մասին միայն պզտիկ յուշ մը:

Առաջին անգամ, իր օրով, երբ դպրոցական պտոյտ մը կազմակերպուեցաւ դէպի Կարնոյ մօտակայ Ս. Լուսաւորչի վանքը — Լուկէս ժամուան հեռաւորութեամբ: Մենք կրտսեր դասարանի աշակերտներս շրջապատեցինք զինքը, խնդրելով որ մեր դասարանին խմբապետն ըլլար — ամէն դասարան իբրեւ խմբապետ ուսուցիչ մը կ'ունենար: Խոստացանք որ շատ խելօք պիտի ըլլանք եւ որեւէ նեղութիւն պիտի չպատճառենք: Զինքը պիտի առաջնորդէինք Կայծակի ձորէն, քարերուն վրայէն ցատկրտելով պիտի անցնէինք Գոշգոշաւի վտակին վրայէն, եւ յետոյ Վանքին Խոր-Վիրապը պիտի իջնէինք իրեն հետ: (Ըստ աւանդութեան մը Ս. Գր. Լուսաւորիչ Երիզայէն Արտաշատի Խոր Վիրապը տարուելու ժամանակ, Կարնոյ այդ վանքին մէջ 15 օր, բանտարկուած է, ատկէ՝ Վանքին անունը՝ Ս. Լուսաւորիչ):

Յ. Գուրգէն խորհրդաւոր կերպով կը ժպտէր, վերջապէս տեղի տուաւ մեր թախանձանքին եւ երբ վանք հասանք, Խոր Վիրապը այցելելէ վերջ, գոհունակութեամբ ըմբոշխնեց գաւաթ մը թարմ կաթ՝ զոր «Վանեղբայր» մը հրամցուց իրեն:

X

Հետաքրքրական դրուագ մըն ալ Յ. Գուրգէնի կեանքէն.— Հայկական հարցին ի նպաստ Հայերու կարգադրութեան մասին մեր ունեցած վառ յոյսերն ու վարդագոյն երազներն յօդս ցնդեցան, եկան յուսախաբութեան դառն եւ տաժանելի օրերը: Համիտեան շրջանի հայկական կոտորածներու կազմակերպիչ, բայց իբրեւ թէ բարեկարգիչ, Շաքիր փաշան, իբրեւ գործակից ունենալով ալպանացի Տանիշ պէյը, Կարին եկած էր իրենց չարաշուք պաշտօնը ի գործ դնելու համար: Եւ ահա կոտորածն սկսաւ 1895 Սեպտեմբեր 16ին, չորեքշաբթի օրը, ճիշդ կէս օրին: Մենք՝ աշակերտներս ճաշարանն էինք: Դեռ չէինք վերջացուցած մեր ճաշը, երբ հրացաններու ճայթիւնը լսեցինք: Անմիջապէս դուրս խուժեցինք ճաշարանէն, ու երբ հրամանի մը վրայ հաւաքուեցանք, վարժարանին «հին չէնք»ին մէջ, անկէ առաջնորդուելու համար յարակից միակ եկեղեցին, Ս. Աստուածածին, տեսայ մեր սիրելի ուսուցիչ Յ. Գուրգէնը՝ որ բարեբախտաբար դեռ տուն մեկնած չէ եղեր, բոլորովին շփոթած ու շմորած, վարժարանին ներքին միջանցքին մէջ, կը քալէր մեծաքայլ: Իր քով բերել տուած էր փայտանոցին կացինը, ու աչքերը կը սեւեռէր վարժարանին արտաքին դրան, ուրկէ ներս պիտի մտնէին անշուշտ, կը խորհէր, կատաղի ջարդարարները: Խեղճ ու միամիտ Յ. Գուրգէն, պիտի կրնա՞ր այդ կացինով ինքզինք պաշտպանել, երբ կատաղի ամբոխը ներս խուժէր նաջաղներով եւ ամէն տեսակ հրազէններով սպառազէն...: Ինքն ալ մեզի հետ ապաստանեցաւ եկեղեցին, ուր եկած էին արդէն յարակից ազգային Արծնեան վարժարանին աշակերտները, ինչպէս նաեւ բաւական թիւով Հայեր եկեղեցւոյ շրջականերէն:

Անվիճելի ճշմարտութիւն մըն է թէ, յաճախ, ուսանողները իրենց ուսուցիչներուն հետ, պարապոյ ժամերուն եւ անպաշտօն կերպով շփում ունենալու միջոցին, իրենց ուսուցչին մէկ արտայայտութենէն աւելի կ'օգտուին ու կ'ազդուին, քան թէ պաշտօնական դասաժամերուն անոնց տուած դասախօսութեննէն: Ատոր իբրեւ փայլուն օրինակ մը պիտի յիշեմ հետեւեալ միջադէպը:

Օր մը, դարձեալ Յ. Գուրգէն շրջապատուած էր իր աշակերտներէն: Անոնցմէ մէկուն հարցումին պատասխանելու համար, Գուրգէն պատուիրեց որ իրեն «Եզնիկ» մը բերեն: Աշակերտներէն մին վազեց դասարան՝ պատուէրը կատարելու համար: Երբ վերադարձաւ՝ Եզնիկի «Եղծ աղանդոցը» ի ձեռին, Յ. Գուրգէն գրպանէն հանեց թաշկինակը եւ նախ խնամով մաքրեց գրքին վրայի քիչ մը փոշին՝ որպէս թէ սրբազան մասունք մը կամ սրբատուփ մը ըլլար, եւ հանդիսաւորապէս եւ յատկապէս շեշտելով ըսաւ.

— Կը տեսնէ՞ք այս ծաւալով փոքր, բայց արժէքով մեծ գիրքը: Հայր Արսէն Բագրատունին ծայրէ ծայր գոց գիտէր զայն, եւ միշտ կը պահէր իր գրպանին մէջ եւ երբ Վենետիկէն Ս. Ղազար, կամ վանքէն Վենետիկ կ'երթար նաւակով, գրպանէն կը հանէր ու կը կարդար, եւ կ'ըսէր. «Ամէն անգամ որ կը կարդամ զայն, նոր բան մը կը սորվիմ հայերէնի ու հայկաբանութեան մասին»:

Այս բացատրութիւնը պատճառ եղաւ որ երկիւղած ակնածանք մը ունենանք Եզնիկի հանդէպ եւ պաշտելու աստիճան սիրենք զայն:

Յ. Գուրգէն Սանասարեանի բարձրագոյն կարգերուն մէջ մանաւանդ ընթերցասիրութեան եւ գրական նախափորձերու բուռն սէր մը արթնցած էր: Իր աշակերտներէն լաւագոյնն էր անշուշտ Յովհ. Շաւարշ, (Յովհ. Սիւզնէճեան, Թոքատցի) որ բանաստեղծի տաղանդով եւ գրելու աչքառու կարողութեամբ օժտուած երիտասարդ մըն էր: Յ. Գուրգէն Սանասարեանի մէջ իր պաշտօնավարութեան շրջանին կը պատրաստէր իր վերջին գործը՝ «Համառօտ Արուեստ Տաղաչափութեան»: Այս գրքին մէջ, թուական ոտանաւորներու բոլոր տեսակներուն համար օրինակները գրել տուած էր Յովհ. Շաւարշի:

Այս առթիւ յիշեմ թէ Սանասարեանի մէջ, կարգերը իրենց զաղտնի, խմորատիպ կամ ձեռագիր թերթուկները ունէին: Անոնցմէ մէկ քանիին անունները կը յիշեմ, Միածան, Արաքս, Ընկերական Սիրտ, եւն.: Այս վերջինին խմբագիրներն էին Յովհ. Շաւարշ եւ Մալխաս: Անոնք երբեմն կ'ըմբոստանային կարգապահական եւ վարժարանական կանոններուն դէմ, եւ մինչեւ իսկ քննադատական յօդուածներ կը գրէին ուսուցիչներէն ոմանց մասին, «Մեթոտ» կեղծանունով: Յովհ. Շաւարշ տաղաչափութեան մասին յօդուած մը ունէր իր թերթին մէջ: Այս պարագան զայրոյթ կը պատճառէ Յ. Գուրգէնի եւ այդ պատճառով իր հեղինակած «Արուեստ Տաղաչափութեան»էն դուրս կը շպրտէ Յովհ. Շաւարշի գրել տուած բոլոր ոտանաւորները զանոնք փոխարինելով Յ. Սեթեանի, Եւտերպէի (Տիկին Զարուհի Գալէմքեարեան): Աճէմեանի, Ա. Փանոսեանի, Վ. Մալէզեանի, Ա. Զօպանեանի եւ ուրիշներու բանաստեղծական յօրինուածքներով(*):

Մալխաս անշուշտ ճշգօրէն գիտէ այս խնդրոյն մանրամասնութիւնները, մինչ ես միայն իմացած եմ: Եթէ ուզէր, կրնար լուսաբանել այս պարագան, մութ կէտ չձգելով Յ. Գուրգէնի Սանասարեանի մէջ ունեցած գործունէութեան մասին:

Յ. Գուրգէն 1896ի դպրոցական շրջանը աւարտելով մեկնեցաւ Սանասարեանէն: Նորէն փրոֆ. Ա. Խաչատուրեանն էր որ վերադարձաւ Եւրոպայէն եւ ստանձնեց հայերէնի դասերը:

Հայերէնի դասաւանդութեան պատմական այս համառօտ պատկերը ամբողջացնելու համար, յիշենք նաեւ Սանասարեանի այն սան ուսուցիչները, — օգնական կամ գլխաւոր — որոնք պաշտօնավարած են զանազան ժամանակներուն մէջ, կարճ կամ երկար տեւողութեամբ:

Այդ ուսուցիչները եղած են, Օսմ. Սահմանադրութենէն առաջ.— Յարութիւն Տիրատուրեան, Սուքիաս Սողոմոնեան, Լեւոն Գարագաշեան, Վ. Գույումճեան եւն.: Իսկ Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ, Մանուէլ Տէոէեան, որ Բարգէն վրդ. Կիւլէսէրեանի «Լոյս» հանդէսին մէջ աշխարհաբարի կը թարգմանէր Եզնիկի «Եղծ աղանդոց»ը: Սակայն չգիտեմ թէ լրացո՞ւց թէ կիսատ մնաց: Մ. Տէոէեան զոհ գնաց 1915ի Հայաջինջ Սարսափներուն: Ուրիշ մը, Սարգիս Մանուկեան, Քղեցի, ճեմարանաւարտ եւ Գերմանիա փիլիսոփայութեան հետեւած: Սարգիս Մանուկեան իթթիհատեան կոտորածէն կ'ազատի քիւրտ պէյի մը միջամտութեամբ, իր քրտերէն գիտնալուն շնորհիւ: 1920ական թուականներուն Հայաստան ներգաղթեց, ուր Համալսարանին մէջ կը պաշտօնավարէր իբրեւ դասախօս: Թերթերէն տեղեկացած էի թէ կը պատրաստէր Թրքահայ Թատրոնի պատմութիւնը: Չգիտեմ թէ վերջացո՞ւց այդ աշխատութիւնը: Վերջերս իր ձայնը ձունը չի լսուիր, ի՞նչ եղաւ արդեօք:

1908 — 1911, տարեշրջաններուն այս տողերը ստորագրողը դարձեալ պաշտօնավարեց հոն իբրեւ հայերէնի ուսուցիչ:

Սանասարեանի Սեբաստիա փոխադրուելէն վերջ, Կարնոյ մէջ հիմը կը դրուի «Նոր» Սանասարեան վարժարանի: Սակայն ոչ այդ Նոր Սանասարեանին, ոչ ալ Սեբաստիոյ Սանասարեանին մէջ պաշտօնավարող ուսուցիչներուն մասին ստոյգ տեղեկութիւն չունիմ:

Մարսէյլ — ՎԱՀԱՆ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

(*) Յովհ. Շաւարշ, Սանասարեանէն ելնալէ վերջ Փարիզ գնաց գրականութեան հետեւելու համար: Հոն Երզնկացի բժիշկ Պաղտասարեանի ընկերակցութեամբ հրատարակեց «Համալսարան» անուն գրական-գիտական ամսաթերթ մը՝ որ շատ կարճ կեանք մը ունեցաւ, խմբագրին վաղահաս մահուան պատճառաւ: Յովհ. Շաւարշ գրած էր «Սփոփանք» անունով բանաստեղծութիւն մը, եւ «Մամուլի տակ» ունէր «Նուաղ քնար, Աւերակ քնար», բանաստեղծական հատորները, որոնք երբեք լոյս չտեսան: Ի՞նչ եղան այդ գործերը կամ անոնց ձեռագիրները...:

ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

(Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ օծման 20րդ տարեդարձին առթիւ)

Հայուն հանճարը փայլած է ամէն մարզի մէջ: Տաղանդներ կան որ արուեստագէտ կը ծնին: Իսկ ուրիշներ որպէս մեծ առեւտրական: Խօսքս այն հարուստներուն համար չէ որոնք մասնաւոր ճարպիկութեամբ մը օժտուած, գիտեն օգտուիլ պատեհութեամբ կամ ուրիշ բացառիկ առիթներու ընծայած պատեհութիւններէն, ու մէկ օրէն միւսը դիրք կը շինեն առանց իրական արժանիքի:

Վահան Խորասանճեան մին է եղած այն քիչերէն որոնց համար կարելի է ըսել կը պատկանին անգլիական դպրոցին եւ որոնք հայ առեւտրականին անունը կրցած են բարձրացնել օտար շրջանակներու մէջ: Օրինակելի տիպար մը ինքնօգնութեան, յարատեւութեան, ուղղամտութեան եւ անսպառ կորովի: Ցիսուն տարուան ճակտի քրտինքով ու արդար վաստակով, քայլ առ քայլ բարձրացած ու հասած էր իր նիւթական այլ մանաւանդ բարոյական մեծութեան:

Բնիկ Սամաթիացի, համեստ այլ առաքինի ծնողքի զաւակ, փոքր հասակէն ճաշակած է դըրկանքի դառնութիւնը ու դեռ պատանի՝ ստիպուած է նետուիլ կեանքի պայքարին մէջ: Ասիկա պատճառ մը չէ եղած սակայն որ խամրի ուսումնատենչ ոգին: Շնորհիւ իր բնատուր ուշիմութեան, պրպտող ու գննող մտքին — որովհետեւ հետամուտ էր միշտ նոր բան մը սորվելու — իր ինքնազարգացման ձգտումը կ'ընդգրկէր հաւասարապէս ելմտական, ճարտարարուեստական, իրաւագիտական ու բնագիտական ուսմանց սահմանները, առանց հաշուելու այն բազմաթիւ օտար լեզուները որոնց քաջահմուտ էր, ինչպէս եւ իր մայրենի լեզուն՝ որուն հանդէպ կը տածէր գուրգուրանք եւ նախանձախնդրութիւն: Մանաւորապէս ծովային իրաւագիտական հարցերու մէջ կը ներկայանար հեղինակութիւն մը որ զուցէ իր հաւասարը չունի դեռ Հայերուս մէջ:

Հազիւ 18 տարեկան կը հեռանայ Պոլսէն, խուսափելու համար Համիտեան խժդութիւններէն, որոնք կասկածի տակ կը դնէին իր շարժումները ազգային կեանքի մէջ: Կ'անցնի Եգիպտոս եւ կը գործակցի մօրեղբօրը, Գալֆաեան խանի՝ պարսկական հիւպատոս եւ ներկայացուցիչ եւրոպական երկաթի գործարաններուն: Այնտեղ ի յայտ կուգան գործի մարդու իր անվիճելի արժանիքները, իր հեռատես, վճռական ու նախաձեռնող ոգին, որոնք կը նախատահմանեն զինքը իբրեւ ապագայ ղեկավար ու կազմակերպիչ ընդարձակ գործառնութեանց:

Վայելած անսահման վստահութեան շնորհիւ, եւրոպացի գործատէրերու եւ դրամատէրերու մօտ կը գտնէ պէտք եղած վարկը եւ կը հիմնէ Անանուն ընկերութիւն մը որուն նախագահը եւ վարիչ պատուիրակը մնաց մինչեւ իր մահը:

Իր գործունէութիւնը կ'ընդգրկէ բազմաթիւ ճիւղեր: Մեծագոյն մղումը կուտար Եգիպտոսի երկրագործութեան (որ երկրին գլխաւոր հարստութեան աղբիւրը կը կազմէ), ինքը ներմուծելով առաջին անգամ քիմիական աղբերու գործածութիւնը, որուն համար կը շրջէր ամբողջ երկիրը, դասախօսութիւններով եւ գիտական ու փորձառական կիրարկումներով, անվհատ, մինչեւ որ կը յաջողի ծանօթացնել անոնց ու նախապաշարեալ գիւղացոյն քիմիական աղբի բարիքները: Այս մեծ աշխատանքը գնահատուած ու վարձատրուած է բարձրագոյն շքանշանով եգիպտական կառավարութեան կողմէ:

Դարձեալ ինքն էր որ ապահովեց պելժիական դրօշի մուտքը եգիպտական ջուրերուն մէջ, առաջին ծովային ապասարկութիւնը հաստատելով Անվէրսի եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ ու միանգամայն կարեւոր շուկայ մը ստեղծելով պելժիական ճարտարարուեստին համար: Այս ծառայութիւնն ալ իր կարգին վարձատրուեցաւ պելժիական պետութեան կողմէ «Լէօփոլտ» պատուանշանին ասպետութեան աստիճանով որ համարժէք է Ֆրանսական Պատուոյ Լեգէոնին: Մահուընէն առաջ հիմնած էր նաեւ անջատ շոգենաւային ընկերութիւն մը որուն երկու անդրատլանտեաններն մկրտեց « Վան » եւ « Անի » անուններով:

Առեւտրական գործը « սփոփ » մըն էր իրեն համար: Կը սիրէր զայն պայքարելու եւ դժուարութեանց յաղթելու հաճոյքին համար: Ըստ իրեն դրամը միջոց մըն էր միայն գեղեցիկ նպատակներու իրագործման, եւ չափանիշ մը չէր կրնար համարուիլ մարդիկը արժեւորելու, առանց մտքի ու սրտի ձիրքերու: Գրասէր ու երաժշտասէր, կը յարգէր գործնապէս մտաւորականութիւնը: Գիտէր ազգային հարցերու մէջ բարձրօրէն դատաստան ընել անկողմնակալութեամբ:

Առաջին մեծ պատերազմին, Պելժիոյ մէջ հետապնդուած է գերմ. զինուորական իշխանութենէն, Դաշնակիցներու ի նպաստ գաղտնօրէն իր մատուցած ծառայութեանց համար: Հոլանտայի մէջ կը տեսնենք զինք իբրեւ Հայասէրներու միջազգային Ընկերութեան մը հիմնադիրներէն մին: Ապա իբրեւ ելմտական խորհրդական Հ. Հանր.

պատուիրակութեան։ Ատեն մը եղած է նաև նախագահ Գելժիոյ հայ գաղութին։ Գետական շրջանակներու մօտ իր վայելած անհատական ազդեցութիւնը օգտագործած է ի նպաստ հալածական կամ վտարանդի հայ երիտասարդներու։ Մեծ պատերազմի զինադադարին առանձինն կը ձեռնարկէ ու կը յաջողցնէ խոշոր հանգանակութիւն մը ի նպաստ գաղթականներուն։ Աւելի վերջ ողբացեալ կնոջը հետ կը ձեռնարկէ հայ արուեստի քաջալերութեան։ Թիւ չունին շուքի մէջ մնացած իր բարեգործութիւնները։

Մարսէյլի զմայլելի եկեղեցին զոր վեհանձնօրէն նուիրեց հայ գաղութին, կը դասէ զինք ազգ. բարերարներու շարքին մէջ։ Ոմանք ողբացեալ Գալաքեան Գրիգորիս եպիսկ.ի թելադրութեան կը վերագրեն այս բարերարութիւնը։ Իրականին մէջ, նախ քան անոր հետ ծանօթանալը, Թորոսեան որոշած էր արդէն իր վաղամեռ կնոջ անունը յաւերժացնող յիշատակ մը թողուլ ազգին, առանց ճշդած ըլլալու իր բարեգործութեան տեսակը։ Գալաքեան եպիսկ.ի դերը եղաւ համոզել Թորոսեանը, որ իր նախընտրութիւնը տայ Մարսէյլի գաղութին, իբրեւ հայաշատ կեդրոն, օժտելով զայն եկեղեցիով մը։

Ամէն պարագայի մէջ, հանգուցեալ եպիսկոպոսը բարեյաջող ներշնչում մը ունեցած եղաւ, դէպի եկեղեցւոյ մը շինութիւնը ուղղելով բարերարին քայլերը, շնորհիւ գործակցութեանը՝ մեծատաղանդ ճարտարապետի մը, ողբացեալ Արամ Թահթաճեանի, որ իր բովանդակ հմտութիւնն ու շնորհը ի սպաս դրաւ կերտելու համար արուեստի տաճար մը, հայ եկեղեցական ճարտարապետութեան ամենայաջող մէկ վերարտադրութիւնը, որ համակ ներդաշնակութիւն է իր ամբողջութեան մէջ, իր ընդհանուր գիծերու վայելչութիւնով, իր քանդակներու եւ զարդերու պերճանքով, իր նկարչական թէ մանրանկարչական չքեղութիւնով։

Թորոսեանի համար եկեղեցին չունէր սոսկական միայն աղօթատեղիի մը նշանակութիւնը, այլ իբրեւ կենդանի ու շօշափելի կոթող, փաստ մըն էր հայ ստեղծագործ եւ վաղեմի հանճարին եւ իրր այդ մաս կը կազմէր հայ արուեստի քարոզութեան իր ծրագրին։ Վերջին տարիներու փայփայած երազն էր հիմնել մշակոյթի ուժեղ եւ կեդրոնական ընկերակցութիւն մը որուն գլխաւոր նպատակն ըլլար մեծ՝ ակադ դպրոցներով օժտել հայաշատ կեդրոնները, քաջալերել մտաւորականութիւնը եւ մտաւորական շարժումը։ Հայաստանի Թանգարանին նուիրեց Այվազովսկիի մէկ ծովանկարը որ հսկայ դահլիճի մը ամբողջ մէկ պատը կրնար ծածկել։

Հայրենասէր էր մինչեւ ծուծը։ Մտքի ուժին հետ զգայուն սիրտ մը ունէր։ Ազգային հպարտութիւնը գտուող ամէնէն անշահ եղելութիւնը մինչեւ արտասուք կը փղձկեցնէր զինք։ Պարզ եւ համեստ, ընկերային, ժողովրդավար սկզբունքներով, սրամիտ ու կատակաբան, մանուկի պէս գիտէր զուարճանալ, երգել ու պարել։ Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, (մեռաւ 1945ին շուրջ 70 տարեկան), պահած էր երիտասարդականառողջութիւն։ Կազմով փարթամ, հասակով պարթեւ։ Դիմագծերուն վրայ կը կարդացուէր հոգիի խաղաղութիւն մը եւ ուժեղ իմացականութեան մը հաւասարակշռութիւնը, մինչ ակնոցներուն տակէն, աչքերու մէջ նայուածքը կարծես կը ժպտէր անհուն բարութիւնով մը։

Ահա այս առթիւ Հայուն յիշատակը յարգելու համար, այս կիրակի, 10 յունիս, Սրբոց Թարգմանչաց տօնին առթիւ, Մարսէյլի մէջ կը մատուցուի մասնաւոր պաշտօն, որուն ներկայ կ'ըլլան ողբացեալին այրին եւ քեռորդին, յատկապէս Պրիւքսէլէն հրաւիրուած։ Մարսէյլի հայութիւնը հարկաւոր պէտք է զգայ ինքզինք իր չքնաղ եկեղեցիով եւ ապահովաբար պիտի գիտնայ, անոր օծման 20րդ տարեդարձին առթիւ, իր յարգանքն ու երախտիքը յայտնել, այդ հպարտութիւնը իրեն պարգեւող իր մէկ բարերարին, երջանկայիշատակ Առաքել Վահան Թորոսեանի։ Վ.Ս.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԱՆԿԷՆ ԼԷ ՊԷՆ.— Ակնկալուածէն աւելի մեծ յաջողութիւն մը եղաւ Հայ Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը,— գեղեցիկ յայտագրով ցերեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 3ի կիրակի օրը ժամը 4—12, քաղաքապետական սրահին մէջ։ Բազմաթիւ ընտանիքներ, Անկէնէն, Փարիզէն եւ այլ արուարձաններէ լեցուցած էին ընդարձակ սրահը։

Ցերեկոյթը բացուեցաւ՝ Տիկին Զ. Տ. Թովմասեանի կողմէ դաշնակի վրայ զարնուած «Մարսէյեզ»ով եւ «Փամ փորոտան»ով, որոնցմէ վերջ, Օր. Մատլէն Մկրտիչեան կարդաց մասնաճիւղի վարչութեան տեղեկագիրը։

Օրուան բանախօսը, Պ. Կարօ Գէորգեան, տպաւորիչ ճառով մը պարզեց նպատակները Հայ Օգնութեան Միութեան, որուն մէկ ճիւղն է Կապոյտ Խաչը, եւ ծանրացաւ հայ կնոջ եւ յատկապէս հայ մօր վիճակած դերին վրայ։ — «Երէկ, երբ այսպէս տարտղնուած չէինք, հայկական հայրենիքի մէջ կային բազմաթիւ ազդակներ, որոնք Հայը Հայ կը մեծցնէին, Հայ կը պահէին։ Հայրենի յետին գիւղն իսկ ունէր իր դպրոցը, իր մատուռը, կար հայրենի հողը, կային մեր աւանդութիւններն ու մեր հէքեաթները։ Գաղութներու մէջ տկար են այդ ազդակները, կամ բնաւ չկան եւ կամ եղածները անբաւարար են։ Այս պատճառով, հայ մայրը բացառիկ աշխատանք պիտի տանի, որպէսզի մեր այսօրուան միջոցներով կարելի ըլլայ Հայ մեծցնել եւ հայութեան կապել մեր զաւակները։ Ահա այս գործն է որ կը դիւրացնէ Կ. Խաչը, ոչ միայն գթութեան աշխատանք տանելով, այլեւ ստատարելով հայապահպանման նպատակներուն»։

Գեղարուեստական բաժինը, հաճելի յայտագրով մը, տեւեց աւելի քան երկու ժամ։ Տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Մարի Կասվարեանց, իր երեք հայկական եւ մէկ իտալական մեներգներով խոր պայծառ յուզեց հանդիսականները։ Ծանօթ ջութակահար Պ. Ցոլակ Աղասարեան զարկաւ երեք կտորներ որոնցմէ մէկը՝ Սպենդիարեան'ի «Էնգէլի»ն։ Դաշնամուրի վրայ, յաջորդաբար նուագեցին Օր. Ա. Փանոսեան, Տիկին Ա. Բէօսէեան եւ Պ. Ս. Եափուճեան, որոնք, ինչպէս առաջինները, բուռն ծափերու արժանացան։ Բեմադրուեցաւ Ռ. Զարդարեանի «Եօթը Երգիչներ» պատկերը, Տիկին Ա. Բէօսէեանի ղեկավարութեամբ, ինչպէս նաեւ «Բաժակ մը թէյ», զաւեշտ, Ակվրանի սկրտին Ն. Կրկեանց ձեռակերտ Քրիստ Մայրափէփ[illegible] կողմէ, յաջողապէս։ Արտասանեց Պ. Հ. Քէօսէեան՝ Վ. Հիւկոյի 'Նափոլէոնը եւ երկու քերթուածներ Հ. Վահան Յովհաննէսեանէն։ Նմանապէս արտասանեց Օր. Մոնիք Ճիզմէճեան, ֆրանսերէն եւ հայերէն երկու կտորներ։ Թառի վրայ նուագեց Պ. Աւետիս Գասպարեան, Պ. Տ. Գավէգեանի (դաշնակ) եւ Պ. Բենոյի (տափ) ընկերակցութեամբ։ Պ. Բենօ առանձինն նուագեց նաեւ սրինգի վրայ։ Եւ վերջապէս Օր. Ալիս Գավէգեան պարեց հայկական պարեր, տոհմիկ տարազներով։

Յայտագրի գործադրութեան խօսնակն էր Պ. Արամ Սարգիսեան։

Ժամը 7.30ին սկսան արեւմտեան պարերն ու խնջոյքը, առատ կերուխումով։ Կարգադիր մարմնի տիկինները, օրիորդներն ու պարոնները, օրերով աշխատած, ճիգ չէին խնայած կազմակերպելու ճոխ պիւֆէ մը, որ բոլորովին սպառեցաւ։ Ձեռնարկը շատ յաջող էր եւ գոհ ձգեց բոլոր հանդիսականները։ Գոհացուցիչ հասոյթ մը ապահովուեցաւ մուտքի տոմսերէն, վիճակախաղէն եւ պիւֆէի սպառումէն։ Ներկայ մը

ՀԷԼԷՆ ԱՎՆԱՅԻ ԹԱՏԵՐԱՊԱՐԸ

Օր. Հէլէն Ավնա (Յովնաթանեան) պարի ծանօթ փրոֆէսէօրին աշակերտուհիներու պարախաղերը (ballets) տեղի կ'ունենան այս կիրակի ժամը 14.45ին Վերսայլ, Մոնթանսիէ թատրոնին մէջ։

Օր. Յովնաթանեան ծանօթ է մեր հասարակութեան իր երգերով, երբ սիրայօժար կը մասնակցէր Անկախութեան տարեդարձի հանդիսութեանց։

Արուեստագէտ օրիորդը 1933էն ի վեր նուիրուած է պարախաղերու աշակերտուհիներ (4—18 տարեկան) պատրաստելու։ Իր պարախումբը բացառիկներէն է Փարիզի մէջ եւ իր պատրաստած աշակերտուհիներէն շատեր դիւրութեամբ մտած են Փարիզի Օփերան։

Արուեստապիտուհի Օր. Յովնաթանեան շառաւիղներէն է ծՀ. դարու անզուգական բանաստեղծ եւ նկարիչ Նահաշ Յովնաթանեանի։ Իսկ մօր կողմէն շառաւիղն է Ղարապաղի Բեհպուտով իշխանական ընտանիքին, որոնց մէկը ժառանգական մարաջախտ էր վրաց Թագաւորին պալատը, իսկ մէկ ուրիշը ցար Նիկոլա Ա.ի համհարզը, վերջին ալ Կովկասի փոխարքայ։ Իր ընտանիքին մէկ ուրիշ մօտիկ անդամն էր Զօր. Նազարբէկով։ Օր. Յովնաթանեանի մէկ եղբայրը Նիքոլա Ա. ցարին օրով կարեւոր դիրք ունէր ծովային նախարարութեան մէջ, միւս եղբայրները մտաւորականներ են, աւարտած ըլլալով ռուսական բարձրագոյն վարժարաններ եւ Օքսֆորտի համալսարանը։

Օր. Հէլէն Ավնայի աշակերտուհիներու պալէն պիտի վարէ այս կիրակի Օփերայի խմբանուագի գլխաւոր վարիչ Richard Blareau։ Յայտագիրը կը պարունակէ շարք մը ֆրանսական, ռուսական, սպանիական եւն. պարեր, Զայքովսքիէն, Շոփէնէն, Ֆալլաէն, Լիսթէն, Վակնէրէն եւ ուրիշներէ։

Կ'արժէ քաջալերել Հէլէն Ավնայի աշակերտուհիներու պալէն, որ մեծ համբաւ կը վայելէ Փարիզի գեղարուեստասէր հասարակութեան մէջ։

Գ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Ու կը հաւատէին թէ այս աղէտալի անյաջողութեան միակ պատճառը Ֆօքօյի խօլ անխոհեմութիւնն էր, որ գործողութեան յաջողութեան ամբողջ փառքը եւ համբաւը ինք շահելու համար ամենատարրական նախազգուշութիւնները անգամ զանց ըրած էր ձեռք առնելու։

Համոզիչ փաստերու չգոյութենէն, հակառակորդները փողոցներու մէջ կռուիլ սկսան։ Ու գործը մինչեւ իրար խողխողելու պիտի գար, երբ կայսրը, ազմուկէն ձայնէն վազելով, արտասուալից անոնց միջեւ նետուեցաւ եւ ամենակարող Աստուծոյ անունով խնդրեց որ ներքին կռիւի մը սարսափը չաւելցնեն արտաքին պատերազմի մը վրայ։ Ու շատ խօսքերէ ու սրտաշարժ ճարտասանութենէ յետոյ յաջողեցաւ առելութիւնները լռեցնել եւ վենետիկցի ու ճենովացի ախոյեանները համոզել որ միմիայն հասարակաց պաշտպանութեանը գոհուին։ Ասով հանդերձ, խուլ ատելութիւն մը նորէն մնաց երկու ազգերուն միջեւ, մինչեւ վերջնական աղէտը։

«Մայիսի վեցերորդ օրը, կ'ըսէ Պարպարօ, պաշարման օրը օրին իր ժամանակագրութեան մէջ, նշանակելի դէպք մը չպատահեցաւ, միայն ոմբակոծումը անընդհատ շարունակուեցաւ ցամաքային պարիսպին դէմ, եւ ինչպէս միշտ, Թուրքերը գոռացին գոչեցին եւ ծնծղաներու խլացուցիչ աղմուկով ահ ու սարսափ ձգեցին պաշարեալներուն մէջ»։

«Մայիս 7ին, ըստ նոյն ժամանակագրին, երեսուն հազար Թուրքեր կատարեալ կարգապահութեամբ, յարձակման սանդուղներով, ժամը գիշերուան չորսին առեններ խոյացան պարիսպին վրայ, յուսալով յանկարծակիի բերել պաշարեալները, որոնք բնաւ չէին սպասեր սաստիկ բուռն յարձակումի մը։ Ամբողջ երեք երկար ժամեր տեւեց կատաղի կռիւը։ Ամենայետին ուժգնութեամբ կռուեցան եւ Յաւիտենական Տէրը այս անգամ ալ ուժ եւ օգնութիւն տուաւ մերիններուն և քաջաբար ետ մղեցինք Թուրքերը, որոնք մեծ վնասներով ու կորուստով քաշուեցան, բազմաթիւ մեռեալներ ձգելով»։

«Սլավօնական ժամանակագրութիւնը» այս յարձակման մասին, զոր Մայիսի 6ին կամ 7ին տեղի ունեցած կը նկատէ, քանի մը անտիպ մանրամասնութիւններ կուտայ։ Ան մասնաւորաբար կը խօսի ոմբաձիգներուն անգադար հարուածներէն յառաջ եկած ահագին խրամատներուն վրայ զորս պաշարեալները այլեւս չէին յաջողեր արագօրէն հիւսելու։

Անանուն հեղինակը կը պատմէ թէ Յոյներն ու Թուրքերը վայրագ կատաղութեամբ մը կը կռուէին «զազաններու պէս»։ Ժան Ճիուսթինիանի, բազմաթիւ գունդի մը գլուխը անցած, ահարկու աղաղակներ արձակելով կը հալածէր Թուրքերը, զանոնք պարիսպէն հեռու կը վանէր եւ փոսը կը լեցնէր անոնց դիակներով։ Սուլթան Մուրատի նախկին Ենիչէրիներէն մէկը, տեսակ մը հսկայ, Ճիուսթինիանիի վրայ յարձակելով սկսաւ անոր զարնել կատաղօրէն, բայց յոյն պատերազմիկ մը քաջաբար պարիսպէն վար ցատկելով իր կացինով կտրեց Թուրքին սրունքը եւ խալացի մեծ հրամանատարը ազատեց այս մահացու վտանգէն։

Այդ միջոցին ուրիշ Թուրք պատերազմիկ մը Արեւմուտքի բանակին դրօշակիր կամ Սանճագպէյը, Ամէր պէյ անուն, ինք ալ կը յարձակէր Յոյներուն վրայ, բայց ասոնց պետերէն մէկը Ռանկապէ, մերկ սուրը ձեռքը առած խոյացաւ անոր վրայ եւ բոլոր Թուրքերը առջեւէն փախցնելով այնքան սաստիկ հարուած մը տուաւ անոր որ մէջտեղէն երկու կտոր ըրաւ։

Թուրքերը, կատղած, մեծ թիւով յարձակեցան այդ քաջին վրայ եւ զայն կտոր կտոր ըրին։ Տխրած Յոյները դառնօրէն լացին կայսեր սիրելի այդ քաջ պատերազմիկին մահը։

Գիշերը վերջ դրաւ պատերազմին։ Այդ նոյն զարհուրելի գիշերուան մէջ՝ մինչ յարձակող Թուրքերուն ահռելի ձայները եւ թմբուկներու ահարկու աղմուկը սարսափ կը տարածէին մինչեւ հեռաւոր ասիական ափունքին վրայ, ուրկէ որոշապէս կը լսուէին անոնք, վենետիկեան նաւազները կարծելով որ ընդհանուր յարձակում մը տեղի կ'ունենայ թէ ծովու եւ թէ ցամաքի վրայ, իսկոյն զէնքի դիմեցին եւ կռիւի պատրաստուեցան։ Այս քաջամարտիկ ընթացքը վախցուց Թուրքերը եւ անոնց նաւատորմը խարսխած մնաց։

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ, ընտրութիւններէն առաջ իր վերջին նիստը գումարեց երէկ, Հանրապետութեան նախագահ Պ. Օրիոլի նախագահութեամբ եւ զբաղեցաւ Զորսելու ժողովի մասին Խ. Միութեան պատասխանով եւ ընթացիկ խնդիրներով: Պաշտպանութեան նախարար Պ. Ժ. Մոք զեկուցում տուաւ զօր. Գրէտըի հետ իր խորհրդակցութեանց մասին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ գերագոյն ատեանը մերժեց Լանտսպէրկի 7 մահապարտներուն վերջին դիմումն ալ եւ հրահանգեց Արեւմտեան Գերմանիոյ ամերիկեան մարզպան Պ. Մէք Քլոյին փութացնել մահավճիռները: Այս հրահանգին վրայ մահապարտները կախուեցան չորեքշաբթի գիշեր Լանտսպէրկի բանտին մէջ: Մահապարտներու մէջ են քանի մը էս - էս զօրավարներ, որոնք տասնեակ հազարաւոր Հրեաներ եւ ուրիշ բանտարկեալներ սպաննել տուած են պատերազմի ընթացքին:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մէջ կարմիրները կը շարունակեն նահանջել ֆրանսական ուժերու յարձակումներուն տակ: Վերագրաւուած է Նին Պին քաղաքը եւ Ֆրանսացիները անցած են Տայ գետը:

ԱԹԷՆՔԻ ամերիկեան դեսպանը յայտարարեց, թէ հրաժարած է մարաջախտ Փափագոսը իր պաշտօնին վրայ վերահաստատելու ձեռնարկէն:

ՔՈՐԷԱՅԻ ռազմաճակատին վրայ դաշնակից ուժերը 3 քիլմ. ի չափ յառաջացան: Հիւս. Քորէացիներու երեք յաջորդական յարձակումները ետ մղուեցան արեւելեան ճակատամասին վրայ:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆը երրորդ անգամ մըն ալ քննութեան ենթարկուեցաւ փրոֆ. Քումէլի կողմէ: Մասնագէտը բժիշկը յայտարարեց, թէ մարաջախտը անցուցած է վտանգը դարձեալ եւ կրնայ ժամանակ մը եւս ապրիլ: Այս հաւաստիքին վրայ, Տիկին Փէթէն մեկնեցաւ բանտէն, ուր կը մնար վերջին օրերուն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բանակի սպայակոյտին պետը, զօր. Գրէտըի վերադարձաւ Լոնտոն, ուր եւս խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ անգլիական զինուորական շրջանակներու հետ, Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան վերաբերեալ հարցերու մասին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ եւ Միջին Արեւելքի ամերիկեան զինուորական կցորդները գաղտնի ժողով մը սկսան գումարել Ֆրանքֆուրթի մէջ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ դրամներու արժէքը վերաքննելու ծրագիր մը առաջարկուած էր: Մ. Նահանգներու դանձային նախարարը բոլորովին մերժեց:

ԼԱ ՀԷՅԻ միջազգային ատեանը որոշեց քննել Անգլօ-իրանեան վէճը, ինքզինքը իրաւասու հռչակելով:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ 1500ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԳՐ. ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ 1000ԱՄԵԱԿԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Առաքելական եւ Հայ Աւետ. եկեղեցիներու վարչութեանց: Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբին, Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբի, Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Մուտքը ազատ է:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի Արենուշներուն եւ Արիներուն կողմէ: Կիրակի, 10 Յունիս, կէսօրէն մինչեւ երեկոյ, Շավիլի անտառին մէջ:

Սկաուտական խաղեր, եւ անակնկալներ, Արենուշներուն եւ Արիներուն կողմէ երգեր եւ պարեր:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ բարեկամները, սկաուտական հաճելի օր մը անցընելու: Ուտելիք և խմելիք շատ մատչելի գիներով:

Հաղորդ. միջոցներ.— Տրգեկառք Chaville - Montparnasse, օթօպիւս իջնել Puits sans Vin, առաջնորդ Արենուշներ եւ Արիներ պիտի սպասեն ժամը 12էն 15:

THEATRE MONTANSIER
Rue des Reservoirs - Versailles

Կիր. 10 Յունիս ժամը 14.45ին: ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆԸ պարերու եւ մանկատի պարողներու:

ՀԵԼԵՆ ԱՎՆԱ (ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ)

Պարի դպրոցին կողմէ Balletsներու շարք մը հետեւեալ յայտագրով.— Polonaise, de Chopin. Rosamonde, de Shubert. Polka, de I. Strauss. Le Lac des Cygnes, de Tchaïkowsky. Le Cygne, de Saint-Saëns. Menuet, de J-P. Rameau. Rêve d'Amour, de Liszt. Danse rituelle, de Léo Falla. Giselle, d'Adam. Isoline de Messager. Symphonie en ut majeur, de Bizet. etc. etc...

Սենֆոնիկ նուագախումբ ղեկավարութեամբ RICHARD BLAREAUի (chef d'orchestre, Opéra de Paris): Տոմսերը նախապէս հայթայթել.— 22, rue Armengaud, à Saint Cloud (S. et O.), tél. Mol. 44-38 : chez Durand et fils, 4 Place de la Madeleine, Paris. Tél. Opé. 45-74: les 9 et 10 Juin, au Théâtre.

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՇԻՒ ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, դպրոցին սրահը, 69 rue d'Arcueil, Պանեէօ:

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Գ. ՁԳՈՒՔՃԵԱՆ

★

ԱԹՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle Gallemandի մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին քաղաքապետ ՄԱԶՈՒՐԻԷ եւ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 10 Յունիս

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, Սընօն, ընկերվարականներու սրահը:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր մը՝ Ա. Ահարոնեանի Ուխտաւորը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Fêtesի մէջ (Քաղաքապետարանին չքեղ սրահը):

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ՋԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական նոր բաժիններ: Ծախ պիւֆէ: Հանդէսէն վերջ եւրոպական եւ հայկական նուագ եւ պար: Մուտք 100 փրանք

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Salle des Fêtesի մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Վալանսի հայ երգչախումբին եւ քաղաքապետական նուագախումբին:

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Արմենուհի Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները եւ իրենց պարագաները կը ծանուցանեն թէ իրենց աղջկան եւ քրոջը՝ հանգուցեալ Տիկ. Ազատուհի Պաղեանի, (ծնեալ Ղազարեան), մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ, եղբօրը, մօրեղբօրը, քրոջը եւ մօրաքրոջը: Տէր Ծերեմեայ աւագ քհնյ. Մէրճանեանի եւ Այրի Տիկին Իսկուհի Շահվէրտեանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, այս կիրակի առաւօտ, 69 rue Louis Blanc, Հայոց եկեղեցին: Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ԶԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Զարսանճագի ջարդը սկսաւ 10 Յունիս 1915ին: Զարսանճագի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութիւնը այդ օրը յայտարարելով «Մեռելոցի Օր», որոշած ենք ամէն տարի կատարել պատարագ - հոգեհանգիստ, ի յիշատակ բոլոր Զարսանճագցի նահատակներուն: Ուրեմն այս կիրակի առաւօտեան Գօմոնի եկեղեցին մէջ տեղի կ'ունենայ առաջին հոգեհանգիստը: Կը հրաւիրենք բոլոր Զարսանճագցիները մեծով ու պզտիկով ներկայ ըլլալ այդ օրը, պահ մը ապրելու մեր անցեալը եւ ոգեկոչելու մեր մեծ մեռելները:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 1500ԱՄԵԱԿԸ

Լիոն, Salle Rameauի մէջ, այս կիրակի ժամը 15ին

Խօսք կ'առնեն Մոմճեան վարդապետ եւ Հայր Քարբըրոն (ֆրանսերէն):

Հայկ. եւ ուկրայնական երգչախումբեր Պ. Պ. Գօլլանեանի եւ Մոսգալիի ղեկավարութեամբ պիտի երգեն ժողովրդական երգեր, իսկ Պ. Պ. Մուրավլեանի և Տրաբվինիսքիի առաջնորդութեամբ հայկ. եւ ուկրայնական պարեր:

× Այս առթիւ Ֆուրվիէրի հայածէս պատարագը յետաձգուած է, սպասելով կարդինալ Ազաճանեանի ժամանումին:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԷԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դպրոցի սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս երկուշաբթի ժամը 21ին, իր սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Դասախօսութիւնը այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ պիտի խօսին ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ եւ Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ: Պիտի արտասանեն Տիկին ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ, ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ եւ Օր. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ: Երգ՝ Օր. ԳԱՎԷՉԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ՝ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր - բարերար ԱՍՊԵՏ ՎԱՀԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆի եւ իր ննջեցեալներուն յիշատակին, ի ներկայութեան Պրիւքսէլէն յատկապէս եկած իր այրիին՝ Տիկին Ժաքլին Քաթերին Խօրասանճեանի եւ իր քեռորդիին՝ Տէր եւ Տիկին Արթաքի Կիւրճեանի: Նոյնպէս եկեղեցիին հիմնարկութեան քառասնորդ տարեդարձին կատարումը, պատշաճ հանդիսութեամբ:

HARMESS, Հարմէս
դնակիտներ (DISQUES)

3 հատ 30 սմ. նոց եւ մէկ 25 սմ. նոց
4 ՀԱՏԸ ՄԻԱՍԻՆ Կ'ԱՐԺԵՆ՝
2000 ՖՐԱՆՔ, առանց առաքման ծախսի
Երաժշտութիւն եւ ղեկավարութիւն
Աւ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ
Ստանալու համար դիմել՝
Av. K. Messoumentzի, 5 rue Vincent, Paris (19):
Hr. Pasdermadjianի, 4, rue de Belleville, Paris (20)

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՌԵՆՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Իր օդափոխութեան կայանին ի նպաստ, 10 Յունիս, կիրակի ժամը 3էն կէս գիշեր, Chalet des Pinsի մէջ, 13 Ave. Livry, Raincy:

Հովանաւորութեամբ Պ. Պալըքճեանի

Նուագախումբ Կարօ Սարեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Փարիզի Աղքատախնամը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Լեւոն Նալպանդ որ, ի յարգանս ողբացեալ Միքայէլ Մարլեանի հինգ հազար ֆրանք նուիրած է, փոխան ծաղկեպսակի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի գործաւոր մը կամ գործաւորուհի մը, աշխատանոցի մէջ աշխատելու համար: Լաւ վարձատրութիւն:

Դիմել դերձակ Ալոզեանի, 11 Villa Verel, Paris (14): métro Porte de Vanves:

STOCKS AMERICAINS
36 rue de Chalon, Paris — Gare de Lyon

Սակարկելով վաճառորդներ, այր եւ կին:

Դիմել՝ վերի հասցէին:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր. . Տար. 2200 . Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 9 JUIN 1951 Շաբաթ 9 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6478-Նոր շրջան թիւ 1889

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷ՞Ն ԿԱՐՕՏՑԱՆ

Խօսք չկայ, հանճարեղ մարդիկ են մեր երբեմնի հարեւանները ։

Ամէն օր հոյակա՛պ գիւտերու ականատես ենք։ « Վարըլտ »էն վերջ, հիմակ ալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն, նեղողութիւն «իրենց սիրելի հայ հայրենակիցներուն» փառքը կ'երգեն ։

Ի՜նչ գովասանքներ, գոյնզգոյն ածականներով։

Թուրքերէն թերթի մը , շաբաթաթերթի մը՝ «Ենի Իզ»ի (Նոր Ուղի) խմբագիրը վերջերս կ'երթայ Սուրիա և Լիբանան ,կը պտտի լայնքին ու երկայնքին եւ կը տեսնէ որ իրենց հայ հայրենակիցները որոնք նոյնիսկ հայրենասիրաբար հրաժարած էին «Լօզանի դաշնագրով փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն», ինչպէս ա՛խ ու վա՛խ կը քաշեն, կարօտէն կը մարին ու կը վառին։

Խմբագիրը նախ կը պատմէ թէ Հայերը ահագին ծառայութիւններ մատուցած են երկու հիւրընկալ երկիրներուն, սատարելով առեւտուրին , ճարտարագործութեան եւ մշակոյթին զարգացման։

Յետոյ նորէն մեղրանոյշ խօսքեր ուղղելով , կ'աւելցնէ .

— « Նախկին հայրենակից Հայերը կը խօսին քաջ արաբերէն, թուրքերէնը չեն մոռցած, նոյն իսկ իրենց զաւակները տուներուն մէջ թուրքերէն կը սորվին ծնողներէն»։

Խոստովանինք թէ երեսուն տարի վերջն ալ , չկրցանք թօթափել այս մեղքը, նոյնիսկ Սուրիա—Լիբանանէն դուրս ։

Բարենիշ մը եւս .

— « Սուրիոյ եւ Լիբանանի նախկին հայրենակից Հայերը վաղուց Թուրքերուն հետ ապրած , աշխատած, Թուրքիոյ եւ թուրք ազգին բարօրութեան ու երջանկութեան սատարած ըլլալով, այս պարագան անջնջելի հետքեր ձգած է անոնց հոգիներուն վրայ» (28 Մայիս)։

Եթէ Թուրք խմբագիրը քիչ մը պատմութեան սերտած ըլլար, պիտի խոստովանէր թէ շատ խոր, իրապէս անջնջելի հետքեր ձգած են կարգ մը թուականներ,— 1895—96, 1909, 1915, 1920—22 — ո՞ր մէկը յիշել ...

ՍՕՍԻ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի երկու պատուիրակները, Վահան եպիսկ. Կոստանեան եւ պրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան, որոնք Պէյրութ կը գտնուին, արտօնութիւն ուզած են Երուսաղէմ երթալու, բայց մերժուած են Յորդանանի կառավարութեան կողմէ, ինչպէս կը գրէ «Ազդարար»։

Նոյն թերթը այս առթիւ կ'ըսէ թէ Անթիլիաս հրաւիրուած են Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, Ռուբէն արք. Մանասեան, Սաղիմական վարդապետներու հետ ։

Ի պատասխան մեր հարցումին, Արտաւազդ արք. յայտարարեց թէ ինք որեւէ լուր չունի ։

Գ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ պաշտօնանկութեան առթիւ (երբեմնի առեւտրական խորհրդական Փարիզի իրանեան դեսպանատան), «Փառի-Փռէս» անոր լուսանկարը եւ կարգ մը կենսագրական տեղեկութիւններ հաղորդելով , կը գրէ թէ հայ միլիոնատէրին երազն է 105 տարի ապրիլ (հայրը մեռած է 104 տարեկան)։ «Իր նախընտրած ուտելիքներն են մածուն, սեխը, լոլիկ, անուշեղէն եւ բահար լոքում։ Իր մոլութիւնը՝ ստուգել հաշիւները։ Խնայողական ոգին երբեմն չափազանցութեան կը հասնի։ 1920ին Գ. Կիւլպէնկեան Իրաքի քարիւղին 22.75 առ հարիւրը յանձնեց Ֆրանսայի, իրեն պահելով միայն 5 առ հարիւր. (ատոր համար ալ կը կոչուի Պ. Հինգ առ հարիւր), այսինքն 600 միլիոն տոլար։ Շնորհիւ իր վիթխարի հարստութեան, կազմած է նկարներու թանկագին հաւաքածոյ մը զոր մշտապէս «փոխ տուած է» Ուաշինկթընի թանգարանին ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը որոշեց ընջել իր առեւտրական համաձայնագրերը Խ. Միութեան եւ ուրիշ հինգ արբանեակ երկիրներու հետ։ Ջեղեալ պիտի նկատուին նաեւ Արեւելեան Գերմանիոյ, համայնավար Չինաստանի, Ալպանիոյ եւ Թիպէթի ընծայուած կարգ մը մասնաւոր դիւրութիւններ ։

Անգլօ-իրանեան վէճը

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը յայտարարեց թէ «մասնաւոր իմաստ մը չունին» ռուսեւիրանեան սահմանագլուխին վրայ նշմարուած զինուորական համախմբումները։ Միեւնոյն ատեն հաստատեց թէ աւելցած են ռուսական ամրութիւնները ։

Իրաքեկներ նոր Ջլամարտի մը կը վերագրեն այս շարժումները։ Ականաւոր պարսիկ զինուորական մը յայտարարեց.— « Մենք վարժուած ենք այս Ջլամարտին. բայց այս անգամ սովորականէն շատ աւելի է զինուորներուն թիւը » ։

✕ Անգլեւիրանեան ընկերութեան ընդհ. տնօրէնը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրանի կառավարութեան պատուիրակին հետ, քարիւղի վէճի մասին։ Թերթերը կը գրեն թէ տեսակցութիւնը «խիստ բարեկամական էր»։

Հինգշաբթի օր Ապատան մեկնեցան իրանեան պատուիրակութեան երկու անդամները, ձեռք առնելու համար Անգլեւիրանեան ընկերութեան ստացուածքները որոնք 500 միլիոնի սթերլինի արժէք մը կը ներկայացնեն։ Երկու հազար հոգի խռնուած էին կայարանը եւ մօլեգնօրէն ծափահարեցին, երբ ազգայնացման վարիչը, Հուսէյն Մէքքի յայտարարեց.

— *Մեր կեանքին համար է որ կը պայքարինք։ Երբեք պիտի չնահանջենք ։*

Ազգայնացման յանձնախումբը 2.250.000 սթերլինի վարկ մը ստացաւ, իր ծախսերուն համար, մէջն ըլլալով քարիւղի ընկերութեան պաշտօնեաներուն աշխատավարձքը ։

✕ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը օտար թղթակիցներուն արգիլեց Ապատան երթալ, նկատելով որ սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն անցուդարձի մասին։

✕ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան տնօրէնը Լոնտոն մեկնեցաւ յանկարծ, ինչ որ կը նշանակէ թէ բանակցութիւնները դժուարացած են։ Պաղտատի ընդդիմադիր մամուլը բուռն պայքար կը մղէ, պահանջելով ազգայնացնել քարիւղի ճարտարարագործութիւնը, ինչպէս ըրաւ Իրան։ « Ազգայնացումը միակ միջոցն է երկիրը փրկելու օտար մենաշնորհներէն »։

✕ Իրանի ծերակոյտը սկզբունքով հաւանութիւն յայտնեց օրինագծի մը, որ կը հրամայէ բոլորովին արգիլել ոգելից ըմպելիներու, ինչպէս եւ թմրեցուցիչ դեղերու պատրաստութիւնը եւ սպառումը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ Լուի տը Պրուքէրի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Պրիւքսէլի մէջ, մեծ շուքով։ Ներկայ եղան օտար ընկերվարական կուսակցութեանց պատուիրակութիւններ, թագաւորին եւ գահաժառանգ իշխանին ներկայացուցիչները եւ ժողովրդական անհամար բազմութիւն ։

ՔՈՐԷԱՅԻ կեդր. ճակատամասին վրայ ուժեղ է կարմիրներու դիմադրութիւնը եւ մինչեւ իսկ հակայարձակումներու կը դիմեն կարգ մը կէտերու վրայ ։ Դաշնակից օդանաւերը հազար թռիչքներ կատարեցին առջի օր եւ ռմբակոծեցին չինական դիրքերն ու հաղորդակցութեանց ճամբաները։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ ։ Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, աւելի քան երկու հարիւր կասկածելիներ ձերբակալուած են միայն Պաղտատի մէջ ։

ԵՕԹԸ ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ կախուեցան այն բանտին մէջ ուր «Իմ պայքարը» գրած էր Հիթլեր։ Իւրաքանչիւրին 90 երկվայրկեան տրամադրուած էր, վերջին խօսքը արտասանելու համար։ Բանտապահ մը կ'ըսէ թէ բոլորին խօսքերն ալ նոյն իմաստն ունէին.— «Զգուշացէք անոնցմէ որ բարեկամ կը ձեւանան»։ (Կ'ակնարկէն Մ.Նահանգներուն)։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մահապարտներէն գնդ. Պլոպէլ (ճարտարապետ) 60.000 քաղաքացիներ ջարդած է Քիէվի մէջ, գնդ. Պրաուն՝ նախապէս փաստաբան, հազարաւոր քաղաքացիներ՝ Սիմֆերոպոլի մէջ (Խրիմ), զօր. Նաուման 3539 Հրեաներ եւ Գնչուներ սպաննած է արեւելեան ճակատին վրայ, երեք շաբթուան ընթացքին. զօր. Օլլէնտորֆ, նոյնպէս փաստաբան, աւելի քան 90.000 հոգի բնաջնջած Ռուսիոյ մէջ, զօր. Փոհլ վերատեսուչն էր այն արգելարաններուն ուր

Երկու անգլիացի պաշտօնատարներ կ'անհետանան

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, դիւանագիտական երկու բարձրաստիճան պաշտօնատարներ Լոնտոնէն անհետացած են Մայիսի 25էն ի վեր։ Անյայտացածներէն մէկն է Պ. Տանըլտ Մէք Լին, որ կը վարէր Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ամերիկեան գործերու ճիւղը, իսկ միւսը Կի Պըրճըս, որ անցեալ տարուընէ ի վեր Ուաշինկթընի բրիտանական դեսպանատան երկրորդ քարտուղարն էր։ Այս վերջինը, ժամանակէ մը ի վեր կը գտնուէր Լոնտոն եւ կը սպասէր նոր պաշտօնի մը։ Երկուքն ալ պաշտօնանկ յայտարարուեցան Յունիս 1էն, իրենց պաշտօնները լքած ըլլալով առանց արտօնութեան ։

Մէք Լին , 38 տարեկան, նախկին նախարարի մը զաւակը, արտաքին նախարարութեան մէջ կը պաշտօնավարէր 1935էն ի վեր։ Իր պաշտօնին բերումով տեղեակ էր այն բոլոր հեռագիրներուն եւ խորհրդակցութեանց, որոնք կը փոխանակուէին Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու միջեւ, ինչպէս նաեւ սերտ կապ ունէր Ատլանտեանի Դաշինքի խորհուրդին Լոնտոնի կեդրոնին հետ ։

Կի Պըրճըս, 40 տարեկան, մասնագէտ մըն էր մարքսեան գաղափարաբանութեան եւ մասնաւորաբար մարսած էր Լենինի եւ Սթալինի գործերը։ Նախ քան Ուաշինկթընի բրիտանական դեսպանատունը ղրկուիլը, կը վարէր արտաքին նախարարութեան մամուլի գրասենեակը եւ ապա Ծայր. Արեւելքի եւ չինական գործերու ճիւղը ։

Բրիտանական գաղտնի ոստիկանութիւնը ստուգած է, որ յիշեալ դիւանագէտներուն նմանող երկու անձեր, Մայիս 25ի գիշերը Սաութէմփթընէն նստած են դէպի Ֆրանսա եւ Սան Մալօ գացող զբօսաշրջիկներու նաւ մը, որ կը փոխադրէր 168 ճամբորդներ։ Յաջորդ օրը հաստատուած է որ 166 ճամբորդներ վերադարձած են Անգլիա։ Բրիտանական իշխանութիւնները խնդրած են ֆրանսական ոստիկանութեան աջակցութիւնը, փախստականները գտնելու համար։ Շարժման դրուած են 5000 ոստիկաններ եւ ուրիշ հետախոյզներ, որոնք երեք օրէ ի վեր փնտռտուքներ կը կատարեն Ֆրանսայի ամէն կողմը, սահմանային կէտերը, օդանաւային կայանները, եւն.։ Հսկողութեան կէտեր հաստատուած են նաեւ Փարիզի խորհրդային եւ արբանեակ երկիրներու դեսպանատուներուն շուրջը։ Մինչեւ հիմա, սակայն, ոչ մէկ տեղ հետք մը գտնուած է ։

Կարգ մը անգլիական թերթեր կը կարծեն թէ երկու դիւանագէտները կրնան Ռուսիա մեկնած ըլլալ, «իրենց գաղափարներուն ծառայելու համար»։ Պաշտօնական աղբիւրէ մը սակայն կը յայտարարուի, թէ տակաւին ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն կայ։ Կասկածներ կան նմանապէս, որ փախստականները պաշտօնական վաւերաթուղթեր ալ կրնան տարած ըլլալ իրենց հետ։ Մինչեւ հիմա որ եւ է հետք երեւան հանուած չըլլալով, անհաւանական չի նկատուիր, թէ երկու դիւանագէտները կրնան առեւանգուած ըլլալ։

Ամէնէն տարօրինակը այն է, որ փախստականները երբեք մտերիմներ չեն եղած։ Թէեւ, երբեւ միեւնոյն պաշտօնատան ծառայողներ իրար կը ճանչնային, բայց բնաւ միասին չեն ծառայած։ Մօտէն չէր անցներ որ մասնաւոր կապ մը ունէին անոնք իրարու հետ ։

Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, որոնք դեռ չեն հաստատուած, Մէք Լին եւ Պըրճըս, իրենց ծնողքներուն մէյմէկ հեռագիր ղրկած են Ֆրանսայէն։ Հեռագիրները ստորագրուած էին երկուքին անուններով եւ կ'ըսուէր թէ ողջ առողջ են։ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, սակայն, չէ կրցած ենթականերու արձանագրութիւնը գտնել Փարիզի պանդոկներուն կամ փանսիոններուն մէջ։

Արտաքին նախարար Պ. Մորիսըն յայտարարեց, թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է փախստականներուն հետքը գտնելու համար եւ թէ, գալ շաբթու մասնաւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս մասին խորհրդարանին մէջ ։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը , Պ. Էչիսըն խօսելով այս մասին ըսաւ, որ երկու դիւանագէտներու փախուստը ծանրակշիռ բան մը պիտի ըլլար, եթէ հաստատուէր թէ անոնք, իրապէս ռուսասիրական հակումներ ունին։ Անոնց անյայտանալը իմացած է ձայնասփիւռէն։ Ծերակուտական Պրիւսթըր ալ ըսաւ, որ Մէք Լին գիտէր ամերիկեան եւ անգլիական բոլոր գաղտնիքները Ատլանտեանի դաշինքին, Քորէայի պատերազմին, ճափոնական դաշնագրին եւ Փարիզի փոխանորդներու ժողովի մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

միլիոնաւոր Հրեաներ կ'ոչնչանային։ Մնացեալ երկուքն ալ արգելարաններու վարիչներ էին։ Այս մահապատիժներով Ամերիկացիները 275 պատերազմի ոճրագործներ կախած կ'ըլլան մինչեւ հիմա ։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Դժուար է գրել յեղափոխականի մը մասին, որու կեանքը լի է հերոսական դրուագներով: Գէորգ Չաւուշ աւելի քան քսան տարի տառապեցաւ յանուն ազատութեան, 22 կռիւներ մղելով:

1901ին, Սերոբի գլխատումը եւ Գուրգէնի կորուստը խորապէս խռովեցին իր հոգին, անզօր կատաղութեամբ:

Վրէժը կ'եռար իր սրտին մէջ, վրէժ բոլոր տեսակի դաւաճաններէն: Սերոբի վրէժը խլած էր քունը քաջի աչքերէն: Սերոբի եւ Գուրգէնի կորուստը շատ ծանր ազդած էր ժողովուրդին վրայ: Անհրաժեշտ էր քանի մը զինուորական հակահարուած, թէ տրամադրութիւնները բարձրացնելու եւ թէ սանձելու համար կառավարութեան բռնութիւնները:

Կազմակերպեց Նորշէն գիւղի կռիւը 1901ին, ուր ինկան ոստիկան զօրքի հրամանատարը, Հիւսէյին աղան, եւ բաւական թիւով ժանտարմաներ: Նոյն տարուան աշնան վերջերը, տեղի ունեցաւ Առաքելոց վանքի ըմբոստութիւնը, որ տեւեց լման 22 օր: Նուաղեցաւ քաջերու ռազմանիւթը, անպտուղ անցան կառավարութեան հետ եղած բանակցութիւնները: Եւ գիշեր մը ճեղքելով զօրքի շղթան դուրս եկան վանքէն: Ճամբան կորսնցուցին Ուրուղցի Ցարութիւնը եւ Գըլիցի Ղազարը: Բարձրացան Սասուն: Արշաւ մը Գեղաշէն: Սերոբը Թունաւորող Աւէն կը բնաջնջուի ամբողջ ընտանիքով: Սակայն դեռ ողջ են Պշարէ Խալիլ, Սերոբի դահիճը, եւ սէր - բօմիսէր Հիւսնին:

Գէորգի կարգադրութեամբ, Բնաւմներ գիւղացի Արգար Խաչատուրեանին յանձնուած էր հսկել Խալիլի շարժումներու վրայ եւ լուր տալ: Արգար կը տեղեկացնէ թէ Խալիլ քաղաքէն վերադարձին Մառնիկ գիւղի գծով կը ճամբորդէ, իր հետ կան եօթը «զօլամ»ներ, եւ երկու ժանտարմաներ:

Կ'աճապարեն քաջերը, Անդրանիկ, Գէորգ, Սպաղանաց Մակարը, թիւով 25 հոգի: Կուգայ ճերմակ ձիաւորը, իր թեւաւոր ու փեշաւոր հագուստներով: Իր փոս աչքերը, արիւնով լեցուած, երեսի խորշոմները եւ քամնելի խոզի մազերը կ'աւելցնէին գազանին դէմքի վայրագութիւնը:

Կ'որոտան գնդակները: Կ'իյնայ դահիճը, իր հաւատարիմ զօլամի՝ Սէլիմի հետ, եւ ողջ կը բռնուի քաջերէն: Վերջէն կ'առնեն այն պատուանշանը, զոր ստացած էր Սերոբի գլխատման առթիւ: Քանի մը ճշդումներէ վերջ կը կտրեն հրէշին գլուխը ցիցի մը անցընելով, (ինչպէս իրենք ըրած էին Սերոբի համար):

Այդ ցիցը պիտի տնկէին Մշոյ քաղաքի մօտ բանուկ ճամբուն վրայ (Ճարտ Քար): Բայց Տարօնի Կեդր. Կոմիտէն կը մերժէ, անխուսափելի գտնելով ջարդը: Վրէժը կէս մնացած էր: Դեռ կ'ապրէր սէր բօմիսէր Հիւսնին, իր սրտին վրայ պահելով Սերոբի յիշատակ մօրինը:

Դժբախտաբար, 1904ի Սասնոյ ապստամբութեան ձախողումը խորտակեց նաեւ Գէորգի շատ մը երազները:

Խումբը իջաւ Դուրանի բացատները, ցրուած այս ու այն շրջանը: Ամէն օր դըընկուած էր, անհաւասար կռիւներով:

Ճակատամարտի չորրորդ օրը սպաննուած էր Հրայր, իսկ Վահան Մանուէլեան (Տողրամաճեան) քալելու անկարող, նախապէս պահուած էր քարանձաւի մը մէջ: Այդ քարանձաւը կը գտնուէր այն կէտին վրայ, ուր կառավարութիւնը սկսած էր զօրանոցներ շինել: Իսկ Գէորգ, Վահանի ազատութեան համար քսան Սասունցի քաջերով մնաց Սասուն ամբողջ մէկ ամիս: Կարելի չեղաւ ազատել Վահանը, որուն հետ կորսուեցան տարիներու աշխատանքի դիւանաթուղթերը, Հրայրի եւ Վահանի կազմակերպական արձանագրութիւնները եւ ապստամբութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնները: Մէկ ամիս անպտուղ սպասելէ վերջ, Գէորգ մաս մը Սասունցի ընկերներով իջաւ Դուրան, եւ միացաւ խումբին:

Ամառը, կը հասնէր Բիւրոյի վերջի նամակը, որով կը պահանջէր անցնիլ արտասահման: Այդպէս թելադրած էին բարեկամ հիւպատոսները: Երկրի մէջ պատահած դէպքերը եւ զոհողութիւնները կը մնան անլսելի, որովհետեւ ծայր տուած է ռուսեւճապոնական պատերազմը (1905): Պետութիւններու ուշադրութիւն դարձած էր հոն:

Բերդակ գիւղի մէջ տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով, 80է աւելի ընկերներով: Գէորգ կը ծառանայ որոշման դէմ:

— «Ինչ անխղճութիւն է, ձգել այս խաչուած ժողովուրդը անտէր ու անպաշտպան Թուրքի եւ Քիւրտի սարսափին տակ, մեռցնելով յեղափոխութեան կամքն ու կորովը: Չէ՞ որ ուխտած ենք ապրիլ ու մեռնիլ անոր հետ: Ես չեմ երթար: Մինակս ալ կը մնամ»:

Դարերէն եկող ցեղի ձայնն էր, Մամիկոնեան արիւնը կ'եռար քաջին սրտին մէջ, Մամիկոնեան ուխտը կը կրկնուէր քաջին բերնով — «Մեռնիլ եւ չտեսնել պիղծ ոտքերը հայրենի սրբավայրերու վրայ»:

Եւ մնաց հաւատարիմ այդ սկզբունքին, գրկեց հրացանը, եւ համակերպեցաւ իր ճակատագրին:

Աղթամարի մէջ, զինուորական խորհուրդի որոշումով, խմբապետ մը, ուժեղ խումբով մը դառնայ Երկիր (Տարօն):

— «Լուռ են բոլոր խմբապետները (բաց Վահան Փափազեանի), արեան ու կրակի ծովէն նոր ազատած, ու նորէն հաւանական մահուան սպառնալիքի տակ դառնալու որոշում տալու պարագան կը տեւէ երկար: Ոչ մի ատեն վախի չի վերագրուիր այդ պարագա՛ն»:

Այդ եղերական պահուն դուն էիր, սիրելի Գէորգ, որ խոյի մը պէս նետուեցար հրապարակ եւ գոռացիր ահեղ ձայնով մը.

— «Ես կը վերադառնամ, մինակս ալ ըլլամ: Ո՞ւր պիտի երթամ, հոն է իմ տեղս, մեռնիլ ժողովուրդին հետ, եւ անոր համար»:

Այո, հոն էր քու տեղդ, ժողովուրդին հետ, որու տառապանքէն ծնար: Ամէն բանէ վեր սիրեցիր ազգն ու հայրենիքը եւ անոնց ազատութիւնը:

Այդպէս դաստիարակուեցար քու մեծ վարպետէն (Մելիք Շահէնեան), Արաբոյէն, եւ դերազանցեցիր զանոնք: Շուտով ծանօթացար կեանքի փոթորիկներուն.— նախ ցաւ ու զրկանք, եւ ապա հաճոյք: Նախ խաչելութիւն, եւ ապա պսակ: Դժբախտաբար քու բաժինը, ոչ հաճոյք եւ ոչ ալ պսակ եղաւ, այլ խաչն ու գողգոթան:

Վանէն վերադարձիդ, Կծուակ գիւղի նաւահանգստի յաջող ճակատամարտէն անվնաս, ընտրեալ քաջերովդ մտար Տարօն: Քու առաջին խօսքը այս եղաւ Կորիւնին.

— «Զկորսնցնենք Հրայրի ուղղութիւնը, հայքրտական յարաբերութեանց մասին: Ջանանք քասա մը ստեղծել անոնց եւ կառավարութեան միջեւ, Դուն, սիրելի Կորիւն, անցիր Խնուսի շրջանը, յարաբերութեան մէջ մտիր Սէյիտ Բէկի, խորամանկ Ջէյնալ աղայի, Ճպրանցի Իպօյի հետ: Իսկ ես պիտի տեսնուիմ Գասըմ Բէկի հետ, իր փափաքի համաձայն»:

Թէ որչափ հարազատ ու անկեղծ էր Թուրք բէկերու եւ քիւրտ աղաներու հաստատած բարեկամութիւնը Գէորգը Աստուծմէ աւելի լաւ գիտէր: Բայց հայ ժողովուրդին անտանելի տառապանքի մեղմացնելու համար, ստիպուած էր ամէն միջոցի դիմել: Եւ յաճախ կ'ըսէր.

— «Կեանքի մէջ ամէնէն նուաստ բանը այն է որ մարդը կը դիմէ ուրիշէն օգնութիւն խնդրելու»:

Գէորգը լաւ թափանցած էր քիւրտ ցեղին հոգեբանութեան: Ոչ մէկ ատեն հաւատք չէր ընծայեր անոնց շռայլ խոստումներուն:

Բոլոր բէկերու եւ աղաներու մէջ, կատարեալ վստահութիւն տածէր Դըմլիկ քիւրտ ցեղապետ Ջէյնալ աղայի վրայ: Ան, յեղափոխականի պէս կը մտենար Գէորգին: Անոր համար որ իր ցեղն ալ Հայերու նման հալածանքի ու աւարի ենթակայ էր: Դժբախտաբար, ան ալ շուտով ինկաւ կառավարութեան ծուղակը, եւ պատնէշին վրայ մեռաւ քաջի մը մահով:

Պաշտելի Գէորգ, քու տարած յաղթական կռիւներով, ռազմադաշտերու մէջ թէ արեւափառ բարձունքներու վրայ, մեր սրտերու մէջ քնացող առիւծը արթնցաւ եւ մարտնչումի կրակը բոցբռնեցաւ: Դուն քու դեղեցիկ մահով կեանքի եւ ազատութեան իմաստը սորվեցուցիր մեզի:

Քու բազմատանջ կեանքիդ թելը կտրող 1907 Մայիս 27ի երկունքէն ծնունդ առաւ 1918 Մայիս 28ը, դարերու ստուերին տակ թաղուած հայութեան փառաւոր երազը:

Փա՛ռք քու մեծութեան եւ դերագոյն զոհողութեան:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ընտրական պայքարը Ֆրանսայի մէջ

Ընտրական պայքարի այս օրերուն, բոլոր կուսակցութեանց զէնքերը, հաւաքաբար կամ առանձին առանձին ուղղուած են համայնավար կուսակցութեան դէմ: Պէտք է ըսել, որ համայնավարները, Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացնեն ամէնէն զօրաւոր եւ ամէնէն լաւ կազմակերպուած հոսանքը, որ, ներկայ ընտրութեանց մէջ կը մղէ քաղաքական եւ ռազմագիտական կրկնակ պայքար մը:

Քաղաքական գետնի վրայ, համայնավարները դրած են պարզ այլ սուր եւ հատու տեսակէտ մը. — Ատելութիւն Մ. Նահանգներու դէմ: Իրենց բոլոր հակառակորդները կը հռչակուին «Ուոլ Սթրիթի (Նիւ Եորքի սակարանին) «վարձկանները»: Անոնք օրն ի բուն կը պնդեն թէ Ֆրանսացի աշխատաւորներու աղքատութեան պատճառը «ամերիկեան աշխարհակալութիւնն» է: Ու կը յայտարարեն, թէ Ամերիկա պատերազմի կը մղէ Ֆրանսան Խ. Միութեան հետ եւ այդ պատերազմին մէջ Ֆրանսացի զինուորները պիտի զոհուին իբրեւ «թնդանօթի միս» յօգուտ ամերիկեան մենաշնորհներու:

Ինչպէս ծանօթ է, 1946ի ընտրութիւններուն, համայնավարները, բոլոր միւս կուսակցութիւններէն աւելի շատ քուէներ ստացան (քուէներու ընդհանուր թիւին 100ին 28.6ը), ապահովելով 166 երեսփոխաններ՝ բուն Ֆրանսայի 544 երեսփոխաններուն մէջ, առաջնութիւն շահելով Ֆրանսական 89 նահանգներու 35ին մէջ:

Ընտրական նոր օրէնքը առանց այլեւայլի պիտի կրճատէ այս թիւը, շնորհիւ այն գործակցութեան, զոր միւս կուսակցութիւնները իրագործեցին ի հեճուկս համայնավար կուսակցութեան, Ֆրանսական բազմաթիւ շրջաններու մէջ: Ուժեղ հարուած մը պիտի ըլլայ ասիկա կարմիրներուն դէմ, որոնք, 1946ին, ոչ մէկ ընտրական շրջանակի մէջ բացարձակ մեծամասնութիւն շահած էին: Երկու նահանգներու մէջ ստացած էին քուէներուն 100ին 40ը, 14 նահանգներու մէջ՝ 100ին 35էն աւելին, իսկ 21 նահանգներու մէջ՝ 100ին 30 եւ քիչ մը աւելի: Բայց եւ այնպէս շահեցան բազմաթիւ աթոռներ, որովհետեւ բաշխումը կատարուեցաւ համեմատական դրութեամբ եւ առաջին աթոռները վիճակեցան իրենց:

Այս կացութեան մէջ, համայնավարներու գլխաւոր յոյսը այն է, որ իրենց հակառակորդները պիտի չկրնան յայն հիմերու վրայ օգտագործել իրենց գործակցութիւնը: Այս պարագային, աթոռները դարձեալ պիտի բաժնուին համեմատական դրութեամբ, եթէ որեւէ ընտրական շրջանակի մէջ միւս կուսակցութիւնները մեծամասնութիւն չունենան:

Իրենց ռազմագիտական պայքարը կը կայանայ շարքերու հաւատքն ու խանդավառութիւնը պահելուն մէջ: Այս նպատակով ալ, անոնք ներկայ ընտրութիւնները կոչեցին «կեղծարարութիւն»: Եւ որովհետեւ ներկայ օրէնքով, գործակցող կուսակցութիւնները իրենց 15.000ական քուէներով, օրինակի համար պիտի կրնան 30.000 քուէ ստացած համայնավար ցանկը պարտութեան մատնել, կարմիրները, այս բանը պիտի հռչակեն որպէս իրենց յաղթանակը: Եւ հաւանաբար, եթէ իրենց պարտութիւնը ջախջախիչ ըլլայ, անոնք պիտի յայտարարեն նաեւ, թէ անիմաստ է այլեւս աշխատիլ խորհրդարանական խաղաղ ճամբով եւ հակառակորդները ջախջախելու լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլային փողոցային կռիւները: Եթէ համայնավարները կարենան 1946ին իրենց շահած 5.489.000 քուէներուն չափ քուէ շահիլ նաեւ այս ընտրութիւններուն եւ աւելի քիչ աթոռներ ունենալ, քան նուազ քուէ շահած միւս կուսակցութիւնները, այն ատեն հիանալի պատեհութիւն մը պիտի ունենան համոզելու իրենց համախոհները, թէ միակ ելքը կը կայանայ փողոց իջնելուն մէջ:

Պէտք չէ սակայն մոռնալ, որ այս հինգ տարիներու ընթացքին, կարմիրները մեծ ուժ մը կորսնցուցին: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի վաճառումը, 1946ի 600 հազարէն իջաւ 213 հազարի եւ տակաւին ալ իյնալու վրայ է: Անդամատուրք վճարող շարքայիններու թիւն ալ, մէկ միլիոնէն իջած է 700 հազարի: Այս կորուստներուն վրայ, սակայն, պէտք է աւելցնել այն հարիւր հազարաւոր միամիտները, որոնք պատերազմէ մը վախնալով, միացան կարմիրներու «խաղաղութեան կոչերուն» եւ ստորագրեցին զանոնք: Այս միամիտները կրնան քուէ տալ այս անգամ համայնավար ցանկերուն:

Կարմիրները, իրենց քարոզութեանց համար կ'օգտագործեն նաեւ աշխատաւոր դասակարգերու թշուառութիւնը: Կը մատնանշեն այն պերճանքը որ կը տիրէ Փարիզի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ,— անհամար նոր ինքնաշարժեր, զոհաբեղէնով, մետաքսեղէնով, սուղ ուտելիքներով եւ այլ շքեղութիւններով ծանրաբեռնուած ցուցափեղկեր, եւն.: Եւ որովհետեւ, Փարիզի մէջ, աշխատաւորներու 100ին 80ին օրականներուն միջինը 700 ֆրանքը չանցնիր, ընչազուրկ բազմութիւնները չեն կրնար օգտուիլ այս ճոխութիւններէն, այլ կ'ապրին թշուառութեան մէջ:

Ընտրական պայքարին ռազմագիտօրէն մօտենալով, համայնավար կուսակցութիւնը կոչ կ'ուղղէ ժողովուրդին աջակցիլ իրեն, որպէսզի կարելի ըլլայ փոխել ապրուստի եւ վայելքի այս անհաւասար ու անարդար դրութիւնը եւ քուէ չտալ բնաւ անոնց, որոնք կը յաւերժացնեն այս վիճակը: Այս գետնի վրայ, կարմիրներուն համար տարբերութիւն մը չունին միջին ճամբու կուսակցութիւններն ու «Փաշական» տը Կոլը: Բոլորն ալ «աշխատաւորներու թշնամիներն են»:

Համայնավարները վստահ են նմանապէս, որ վաղուան խորհրդարանը պիտի դառնայ «Բաբելոն» մը եւ միւս կուսակցութիւնները պիտի չկրնան իրար հասկնալ: Այս պատճառով ալ կարելի պիտի չըլլայ կառավարութիւն կազմել: Ամէն պարագայի տակ, համայնավար կուսակցութիւնը պայքարելով հանդերձ այս ընտրութեանց մէջ, ունի աւելի լայն հեռանկարներ ապագային համար, — ի հարկին փողոց իջնել...

Թ.Ա.Թ.

Պաշտօնական յայտարարութիւն

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

(Բխած՝ 1949 Յունուար 9ի Ընդհ. Ժողովէն ու հաստատուած 1951 Յունուար 8ի ընդհ. ժողովին մէջ)

Հ. Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնակ. Ընկերակցութեան 1949 Յունվ. 9ի Ընդհ. Ժողովը, իր ատենին Վարչութեան կողմէ կատարուած անդամական արձանագրութեանց, արձանագրութեանց տոմարի քմահաճ ու միակողմանի փակման և կատարուած *ընտրութեանց մէջ ապօրինութիւնները փաստացիօրէն հաստատելով* բեկանեց կա*տարուած ընտրութիւնները, ոչնչացնելով «հաւաքուած» քուէները ու դատապարտելով* ընտրական սիսթէմը: *Եւ, Ընդհ. Ժողովը Վարչութեան ատենապետին առաջարկով ընտրեց Ընտրական Յանձնաժողովս, ա.* մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելու արձանագրութեանց ու «խմբական» անդամագրութեան եղանակն ու ոգին, *բ.* խիստ ստուգումի ենթարկելու արձանագրուողներուն ընտրական իրաւասութեանց հարցը, *գ.* կամայականօրէն ու միակողմանի կերպով փակուած տոմարը (*մէկ կողմը նպաստաւորելու ոգիով*) վերաբանալու եւ վերջապէս *դ.* ամէն ապօրինութեանց ու հաւանական զեղծումներու առաջքն առնելու համար անձամբ կատարել տալու ընտրութիւնները, համաձայն բոլոր ռամկավարական երկիրներու և կազմակերպութեանց կիրառած ժողովրդապետական սկզբունքներուն:

Ընդհ. Ժողովը կը յանձնարարէր իր ընտրած *Յանձնաժողովին*, ընտրութիւնները կատարել Վարչութեան հետ համերաշխ գործակցութիւնով. *համագործակցութեան ոգիէ ներշնչուած այս յանձնարարութիւնը Ընտրողական Յանձնաժողովի ընտրական լիազօր իրաւասութեանց սկարացումի իմաստով չըլլալը ապացուցանելու համար*, Ընդհ. Ժողովը *վերոգրեալ իր բանաձեւին կը կցէր հետեւեալ յատկանշական պարբերութիւնը. —* Վարչութեան հետ համերաշխ գործակցութիւնով գործելու անկարելիութեան պարագային, Ընտրողական Յանձնաժողովը ինքը կը կատարէ ընտրութիւնները Վարչութենէն անկախաբար:

Խիստ փափուկ նկատառումներով, Ընտրող. Յանձնաժողովս բնա՛ւ չփորձեց օգտուիլ առանձին *ընտրութիւններ կատարելու համար, Ընդհ. Ժողովէն իրեն տրուած աներկդիմի* իրաւունքէն: *Հակառակ Վարչութեան կողմէ իրեն դէմ յարուցուած բոլոր դժուարութիւններուն, խափանարարութեանց:*

Մեզի դէմ հանուած մեթոտիկ դժուարութիւններով, Վարչութիւնը յաջողեցաւ ջուրը ձգել՝ Ընդհ. Ժողովի որոշումներէն ամէնէն էականը՝ ռամկավարութեան սկզբունքը, — անձամբ քուէարկութիւնը:

Այսուհանդերձ, Հայոց Եկեղեցւոյ մէջն ու շուրջը խաղաղութիւնը պահելու ցանկութենէն առաջնորդուելով, Յանձնաժողովս, Ընդհ. Ժողովի որոշումներէն միոյն *վրայ համաձայնութեան եկաւ Վարչութեան հետ. —* խիստ եւ անձնական ստուգմամբ անդամատետրերու բաշխում: *Այս հիման վրայ համաձայնելով թէեւ կ'ընդունէինք որ մեր* ընդունածը *շեղում մըն է Ընդհ. Ժողովի կամքէն, բայց ուրախ էինք գործակցութեան նուազագոյն հիմ մը գտած ըլլալ կարծելով* Վարչութեան հետ, *ու համոզուած էինք որ* ձեւապէս *հեռանալով հանդերձ Ընդհ. Ժողովի կամքէն, խորքով հաւատարիմ էինք անոր կամքին քանի որ, քուէարկութեան պիտի մասնակցէին, քուէաթուղթ պիտի ստանային* միա՛յն մեր կողմէ ստուգուած, իրապէս գոյութիւն ունեցող հաւատացեալ անդամները՝ մեր կողմէ տրուած անդամատետրերու հիման վրայ:

Համաձայնութեան այս հիմը բացարձակ էր: Այս նուազագոյնն ալ կարելի եղաւ, շնորհիւ Վարչութեան մէկ քանի *բարեմիտ, օրինապահ, անկախ ու Հայաստանեայց Եկեղեցիին նուիրեալ անդամներու համերաշխասէր սրտցաւութեան, որոնց հրապարակաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները:*

Ընտրական Յանձնաժողովիս անդամները, սիրայօժար յանձն առին ստուգման տարապայման աշխատանքը, երկկողմանի *այդ որոշումին դէմ կազմակերպուած խափանարարութեանց հակառակ: Եւ, մեր անդամներու 3-4 ամսուայ* տքնաջան (*թաղէ թաղ, արուարձանէ արուարձան*), խղճամիտ *ու* ընդառաջող *աշխատանքին պտուղը եղաւ* **1600**ի չափ իրական ու եկեղեցասէր անդամներու ստուգումը, *խմբականօրէն արձանագրուած* 4700ի ՀԱՍՆՈՂ ԹԻՒԷ ՄԸ:

Յանձնաժողովս իր այդ աշխատանքները վերջացուց 1949ի Յունիս ամսուն եւ Վարչութենէն խնդրեց գումարումը Ընդհ. Ժողովի՝ անցնելու համար ընտրութեանց:

Վարչութիւնը, մեզի համար անհասկնալի *պատճառներով*, անվերջանալի *ձգձգումներու ուղին բռնեց ու* աթոռի վրայ պահեց *1948ի Նոյեմբերին վիճակաւ դադարեալ իր անդամները, Ընդհ. Ժողովը փոխանակ գումարելու 1949ի Յուլիսին: Մինչեւ որ, 1950ի Նոյեմբերին մեր բուռն բողոքներուն ու պնդումներուն վրայ ստիպուեցաւ Ժողովի հրաւէրը կարդալ 1950 Դեկտ. 31ի համար որ, օրինաւորապէս գումարուեցաւ 1951 Յունվ. 14ին, առաջին Ընդհ. Ժողովէն ուղիղ 2 տարի եւ 5 օր վերջը:*

Մանուածապատ ու երկար է այս պատմութիւնը: Զգենք:

Ընտրողական Յանձնաժողովս ցաւով նկատել կուտայ որ, «Վարչութիւնը» 1949 Յունվ. 9ի Ընդհ. Ժողովին բազմաթիւ որոշումներէն միայն միոյն վրայ մեր հաստատել կրցած համաձայնութիւնն ալ խախտեց միակողմանիօրէն: Քուէախոյզ *մարմնոյ* պարզ *մէկ տեղեկութեան վրայ հապճեպօրէն ու առանց մեր գոյզն գիտութեան, յայտնապէս բան մը ծածկելու փութկոտութիւնով գումարուելով ու «գործի» անցնելով: Ընդհ. Ժողովոյ կամքին ու* մեր *եւ* իրենց *միջեւ կնքուած նուազագոյն համաձայնութեան հանդէպ նուազագոյն յարգանքի զգացում մը պէտք էր արգիլէր զիրենք այդ քայլէն:*

Վարչութեան միջոցով ու մեթոտներով կատարուած ընտրութեանց բեկանումը *ու հաւաքուած քուէներուն այրումը 1949ի Յունվ. 9ի իրաւազօր Ընդհ. Ժողովէն ու նոյն այդ* Ընդհ. Ժողովէն *մեր վրայ դրուած պարտաւորութիւններէն (որոնք՝ իրենց հաստատումը գտան 1951 Յունվ. 14ի ժողովին մէջ նախկինի ատենագրութեան միաձայն վաւերացումով) կը յայտնուէր որ, մեր Յանձնաժողովն է որ պիտի որոշէր թէ՝ յարգուա՞ծ են* իրենց *եւ* մեր *միջեւ հաստատուած ընտրակարգի ու ստուգման պայմանները: Այս* ճշդումէն *ետքը* մնաց *է որ պիտի ստորագրէինք քուէախոյզ խումբի տեղեկագրին տակ ու մենք է որ, եթէ հաստատէինք պայմաններուն յարգումը ու կանոնաւորութիւնը, պիտի հրաւիրէինք* ընտրեալները *ու կոչէինք* պաշտօնի: *Այս իրողութիւնն* ու իրաւունքը՝ *քանիցս պաշտօնապէս յայտարարեցինք յատենի ժողովներու ի ներկայութեան վարչութեան, 1951 Յունվ. 14ի Ընդհ. Ժողովոյ Դիւանին եւ նոյն ժողովէն բխած 23 քուէախոյզներուն:*

Մեզի համար էական *ու* կանոնական *այս* կէտին *անտեսումը* խորհրդաւոր պայմաններու տակ, *ոմանց համար կրնայ թուիլ ձեւական ու երկրորդական, քանի որ յայտնի է ընտրութեանց* նիւթական արդիւնքը: *Մենք ալ կրնայինք, բան մը ծածկելու այս փութկոտութիւնը վերագրելով* թաքթի *ու* էթիքէթի *պակասին Վարչութեան իրաւագէտ անդամին կողմէ, գոհանալ նոյնպէս* ձեւական բողոքով մը եւ անցնիլ:

Դժբախտաբար այդպէս չէ կացութիւնը: Այս դրութեան ու վարանումի մէջն էինք երբ մեզի հասան լուրջ *բողոքներ՝ աչքառու զանցառութեանց, անկանոնութիւններու ու կասկածելի երեւոյթներու մասին: Ինքզինք յարգող ո՛եւէ մարմին, չէր կրնար անտարբեր ու լուռ մնալ հասած բողոքներուն, կասկածի տարաձայնութեանց առջեւ:*

Ընտրողական Յանձնաժողովս, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն մէջն ու շուրջը վստահութիւնը *պահելու ցանկութենէն առաջնորդուելով ու նպատակ ունենալով հանդարտեցնել գայթակղեալ մտքերը, բարեմտութիւնը ունեցաւ* լուրջ *ապահովագրեալ նամակով իրա՛ւ Վարչութենէն պահանջելու որ իր տրամադրութեան տակ դրուին ընտրութեանց վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը, — արձանագրութեանց յանձնառագիր, տոմար, գործածուած ու չգործածուած քուէաթուղթ, թղթատարութեան բոլոր պահարանները:*

Սրտի ցաւով ու խորունկ մտահոգութիւնով

ՁԱՅՆ ԻՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ (յապաղած) — Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, Մայիս 26ի շաբաթ գիշեր լեցուած էր Horloge *սրահը, Մայիս 28ի տարեդարձին առթիւ: Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական դրօշներով: Բացումը կատարեց Կապոյտ Խաչի սանուհիներու եւ Նոր Սերունդի միացեալ երգչախումբը «Մարսէյեզ»ով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով:*

Նախագահը, Գ. Կ. Տէրմոյեան պարզելով հայրենիքի եւ հայրենասիրութեան գաղափարները փառաբանեց Մայիս 28ը: Օրուան բանախօսը, ընկեր Շ. Միսաքեան, ծափերու տարափի մը տակ բեմ բարձրանալով, խանդավառ իր բանախօսութեամբ անգամ մը եւս հրահրեց ազատութեան բոցը տարագիր բազմութեան սրտերուն մէջ: Ընկերը պատմական ակնարկէ մը վերջ, անդրադառնալով օրուան հոգերուն, յիշեցուց մեր պարտականութիւնները, եւ թելադրեց մնալ արթուն եւ պաղարիւն:

Հանդէսը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին երգեց Տիկին Ե. Վարժապետեան, ջերմապէս ծափահարուելով: Արտասանեցին դերասան Հայկասար եւ ընկեր Բ. Խրիմեան, խոր տպաւորութիւն ձգելով հանդիսականներուն վրայ: Մեր շնորհալի սանուհին Օր. Սաղաթէլեան դաշնակի վրայ նուագեց երկու հայկական գեղեցիկ կտորներ: Գ. Պէպիրեան (Վիէն) ջութակի վրայ նուագեց «Կռունկ», «Հայաստան», «Միրանի ծառ» եւ «Մարտիկի երգ»ը, մեզ վայրկեան մը փոխադրելով մեր չքնաղ հայրենիքը, «Հայաստան երկիր դրախտավայր»: Ինչպէս շնորհաւորելի է երիտասարդ արուեստագէտը: Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր Գ. Յակոբեանի կովկասեան պարով:

Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս տեղի ունեցաւ խրախճոյք մը Յոյներու սրահը, սեղանապետութեամբ Գ. Կ. Խրիմեանի: Ընկերները հոն ալ խօսեցան, երգեցին, պարեցին, ու այդպէս ամբողջ գիշերը խանդավառուեցանք Մայիս 28ի առիթով:

Արամ Թաթուլեան

ՏԻԿԻՆ Վ. ՔԷՕԼԷՍԵԱՆ

ՆԻՍ. — Ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ», կարճ հիւանդութենէ մը վերջ, Մայիս 31ին, իր դղեակին մէջ մեռաւ ծանօթ բարեգործ՝ Տիկին Վերժին Քէօլէսեան:

Աւելի քան 30 տարիներէ ի վեր, կը բնակէր Նիսի շրջանը՝ Վիլ-Ֆրանշ: Իր բարեգործութեանց համար, տեղւոյն քաղաքապետութիւնը՝ «Վիլ Ֆրանշի (քաղաքացի Թագուհի)»ի տիտղոսը տուած էր իրեն: Երբ այս գաղութը նոր կը կազմակերպուէր, բոլոր կարօտեալները իրեն կը դիմէին: Նիւթապէս կ'օժանդակէր եւ գործի կը դնէր անգործները: Ժամանակին Մախոխեանի մէկ գեղեցիկ եւ արժէքաւոր ծովանկարը նուիրած էր Կապոյտ Խաչին ի նպաստ Օդ. կայանին: Մնայուն եւ տեւական գումար մը տրամադրած էր Երուսաղէմի վանքին:

Անցեալ տարի, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին այցելութեան առթիւ 50.000 ֆրանք նուիրեց Անթիլիասի դպրեվանքին:

Հանգուցեալը մեծ համարում կը վայելէր տեղական իշխանութեան մօտ, ինչպէս եւ յարգանք իրեն երախտապարտ հայրենակիցներէն: Իր մահով կը կորսնցնենք բարեգործ եւ սրտցաւ Հայուհի մը, որուն նմանները քիչ են դժբախտաբար: Առիթով մը կ'այցելեմ իր գործակատար Գ. Յակոբ Մարտիրոսեանին, լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար: Շ. Ս.

կը յայտարարենք որ, Վարչութեան «նորընտիր» օրինազանցները, Ընդհ. Ժողովի, Ընդհ. Ժողովէն բխած Ընտրողական Յանձնաժողովի ու հանրային կարծիքի հանդէպ յարգանքի զգալի պակասով մը ցարդ չեն պատասխանած մեր օրինաւոր եւ արդար դիմումին մեր տրամադրութեան տակ դնելով պահանջուած վաւերաթուղթերը:

Այս պայմաններու տակ, որքան ատեն որ «վարչութիւնը» գոհացում տուած չէ մեր պահանջին՝ մեր անաչառ քննութիւնները դիւրացնելու համար, որքան ատեն որ անոր նոր ընտրեալ 12 անդամները մեր վաւերացումին ու հաստատումին ենթարկուած չեն, ընտրութիւնները կը մնան ապօրէն եւ անվաւեր:

Առ այժմ կը գոհանանք յայտնելով մեր ցաւը որ, ընտրութիւնները եթէ չկատարուէին անձամբ *կարելի չէ երաշխաւորել անոնց կանոնաւորութիւնը: Կը խնդրենք մեզի բողոքողներէն պահել իրենց պաղարիւնը ու համբերութիւնով սպասել մեր քննութեանց արդիւնքին որ պիտի հաղորդուի մամուլի միջոցաւ:*

Ի դիմաց ընտրական յանձնաժողովոյ ատենադպիր՝ Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, նախագահ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԸ մեծ տարբերութիւններ կը ներկայացնէ Փարիզէն գաւառ, շրջանէ շրջան։ Նախարարական խորհուրդը որոշեց 25 առ հարիւր զեղչել այս տարբերութիւնները ։

ՔՈՐԷԱՅԻ պատերազմին մասնակցող 16 ազգե - րու յանձնախումբը հաշտութեան ծրագիր մը պատրաստեց, վերջ տալու համար թշնամու - թեանց։ Կ'առաջարկեն չէզոք գօտի մը հաստատել 38րդ զուգահեռականին վրայ, աստիճանաբար քաշել զօրքը եւ ազատ ընտրութիւններ կատարել։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ուժերը բազմապատկելու համար ժողով գումարեցին Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Քանատայի օդանաւային սպարապետները ։ Մասնաւորապէս մղում պիտի տրուի օդանաւերու արտադրութեան եւ օդաչու - ներու պատրաստութեան ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՎԵՑ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ սպարապետները վերջացուցին իրենց խորհրդաժողովը, Դա - մասկոսի մէջ։ Որոշումները գաղտնի կը պահուին, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ միջոցներ ծրագրուած են, պայքարելու համար որեւէ նախա - յարձակման դէմ ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը իր երկիրը վերա - դառնալով, յայտարարեց թէ կը յուսայ մէկ միլիառ տոլարի օգնութիւն մը ստանալ Մ. Նահանգներէն, երեք տարուան ընթացքին, գլուխ հանելու համար 600.000 Հրեաներու ներգաղթը ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի «Թոսատոմ» խումբի, հովանաւորու - թեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչու - թեան եւ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 րիւ տ'Օպաներ։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՕՔԱԹԼԵԱՆ

կը խօսին ընկերներ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ եւ Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Երգ, Օր. Ք. Զորպաճեան, Ժ. Գասպարեան եւ Օր. Արզումանեան։ Արտասանութիւն Օր. Ա. Թադոյեան, Կ. Անէմեան եւ Ս. Ունանեան ։

Հայկական պարեր գայլիկներու եւ թեւիկնե - րու կողմէ։ «Թոսատոմ» թատերախումբի կողմէ պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱ - ռականը։ Ժամը 7էն վերջ պիտի սկսին եւրոպա - կան պարեր ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 1500ԱՄԵԱԿԸ

Լիոն, Salle Rameauի մէջ, այս կիրակի ժամը 15ին

Խօսք կ'առնեն Մոմճեան վարդապետ եւ Հայր Քարթըրոն (ֆրանսերէն)։

Հայկ. եւ ուկրայնական երգչախումբեր Գ. Գ. Գոլլանեանի եւ Մոսզալիի ղեկավարութեամբ պիտի երգեն ժողովրդական երգեր, իսկ Գ. Գ. Մութավէլեանի և Տրաքվինիսքիի առաջնորդութեամբ հայկ. եւ ուկրայնական պարեր ։

× Այս առթիւ Ֆուրվիէրի հայածէս պատարագը յետաձգուած է, սպասելով կարդինալ Աղաճանեանի ժամանումին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ասպետ Վահան Խօրասանճեանի հոգեհանգիստին առթիւ (այս կիրակի) Կոմիտասի պատարագը բազմաձայն երկսեռ դաշնաւորումով պիտի երգուի Արմենիաի կողմէ, ղեկավարու - թեամբ Վ. Սարգսեանի ։

THEATRE MONTANSIER
Rue des Reservoirs - Versailles

Կիր. 10 Յունիս ժամը 14.45ին։ ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆԸ պարերու եւ մանկատի պարողներու։ ՀԵԼԵՆ ԱՎՆԱ (ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ)

Պարի դպրոցին կողմէ Balletsներու շարք մը հետեւեալ յայտագրով.— Polonaise, de Chopin. Rosamonde, de Shubert. Polka, de I. Strauss. Le Lac des Cygnes, de Tchaïkowsky. Le Cygne, de Saint-Saëns. Menuet, de J-P. Rameau. Rêve d'Amour, de Liszt. Danse rituelle, de Léo Falla. Giselle, d'Adam. Isoline de Messager. Symphonie en ut majeur, de Bizet. etc. etc...

Սենֆոնիկ նուագախումբ ղեկավարութեամբ RICHARD BLAREAUի (chef d'orchestre, Opéra de Paris)։ Տոմսերը նախապէս հայթայթել.— 22, rue Armengaud, à Saint Cloud (S. et O.), tél. Mol. 44-38 : chez Durand et fils, 4 Place de la Madeleine, Paris. Tél. Opé. 45-74 : les 9 et 10 Juin, au Théâtre .

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Մարգար Աղայեան, Օր. Զինա Աղայեան, Գ. Զարեհ Աղայեան, Օր. Ալենուշ Տէրեան, Գ. Սանթէ եւ Գ. Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon), ի յիշատակ իր կնոջ, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին եւ բարեկամին

ԲԺՇԿՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՉԵԱՅ ՄԻՒԼՔԵԱՆ ԱՂԱՅԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։ Ցաւակցութիւնները եկեղեցիին մէջ ։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԳԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՄԻԻ ենթակոմիտէի կողմէ, մասնակցու - թեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի ։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, դպրոցին սրահը, 69 rue d'Arcueil, Գանեէօ ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Գ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն, պար եւ անակնկալներ, մասնակցութեամբ Գ. Գարեգինի եւ Բենոյի ։ Ճոխ պիւֆէ։

Autobus: Porte d'Orléans 188 իջնել Marcel Bonnet, métro: Bagneux , Ligne de Sceaux ։

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու։

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle Gallemandի մէջ ։

Կը նախագահէ ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսին քաղաքապետ ՄԱԶՈՒՐԻԷ եւ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին.— Օրիորդներ Մ. Կառվարենց երգ, Մ. Մկրտիչեան արտասանու - թիւն ։ Պատկեր մը Նոր Սերունդի անդամներու կողմէ «Ղօղանջների հետ», ղեկավարութեամբ Գ. Սողոմոն Նիկողոսեանի։ Զաւեշտ մը Բաժակ մը թէյ Սէվրանի սիրողներու կողմէ։ Եւրոպական պար։ Ընտիր նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ ։

Հաղորդակց.— Կառ տիւ Նոռէն չոգեկառք ժամը 2.10ին։ Օթօպիւս Փոռթ տը լա Շափէլ 268 ամէն ժամ ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 10 Յունիս

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

★

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, Սընօն, ընկերվարականներու սրահը։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ա. ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի։

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle des Fêtesի մէջ (Քաղաքապետարանին չքեղ սրահը)։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ՉԷՔԵԱՆ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Salle des Fêtesի մէջ ։

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր։

Մուտքը ազատ է

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ
Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները

Ինչպէս նաեւ օդիի սպասարկութիւն մը բազմա - պիսի ադանդերներով ։

«Սամուէլ»ը Տեսինի մէջ

Դերասան Հայկասար մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ անմահ Րաֆֆիի «ՍԱՄՈՒԷԼ»ը, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Տան մէջ ։

Տոմսերը կը ծախուին Գ. Մ. Մարտիրոսեանի մօտ՝ 4 rue Brenly եւ հայկ. սրճարանները։ Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ ամուսնոյս՝ Տէր Շաւարշ Խաչակիր քհնյ. Թէրզեանի երկարատեւ հիւանդութեան առթիւ Ս. Ժերոմի թաղականութեան եւ թաղեցիներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը չզլացան։ Մասնաւորաբար Տօքթ. Յ. Սիվրիհիսարլեանի, իր անձնուէր դարմաններուն համար։ Շնորհակալութիւններ Ազգ. Կեդր. վարչութեան, քահանայից եւ դպրաց դասուն՝ որոնք հաճեցան մասնակցիլ Ս. Օծման եւ թաղման արարողութիւններուն, ինչպէս եւ անոնց որ ցաւակցութիւն յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԳԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ 9 Յունիս, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը (17 rue Ampère) ժամը 3.30ին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դպրոցի սրահը։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս երկուշաբթի ժամը 21ին, իր սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ ՍԷՆԹ Անթուանի մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քամփանյը Ֆրէկ, Համբարձում Յովհաննէսեանի բնակարանը ։

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ» Յունիս 3ի թիւին մէջ, ընկեր Ս. Թորոսեանի յօդուածին մէջ («Հայը՝ պետական ժողովուրդ») Բ. էջ, Ա. սիւնակ, չորրորդ տողը վարէն, Հայութիւնը դարձաւ, կարդալ՝ չդարձաւ։ Բ. էջ, Գ. սիւնակ, չորրորդ տողը վարէն, մեր հայրենիքը նորից անապատ է, կարդալ՝ մեր հայրենիքը նորից անազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Եւր. Կեդր. յանձնաժողովը կը խնդրէ արգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ տարեկան պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, այս կիրակի օր, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ի յարգանս Ազգային բարերար ողբացեալ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ յիշատակին, իր մահուան 29րդ տարելիցին առթիւ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կարուհիներ իրենց տունը աշխատող confection sur robes :

Դիմել՝ 40 rue des Bois, Paris (19), métro Pl. des Fêtes կամ Télégraphe : NADIRIANի :

STOCKS AMERICAINS
36 rue de Chalon , Paris — Gare de Lyon

Ստիպողաբար կ'ուզէ վաճառորդներ, այր եւ կին ։

Դիմել՝ վերի հասցէին ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տխաք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 – 46 :

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՉԷՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն ։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար ։ Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք ատոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք ։

ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ ՍԵՂԱՆԻՆ ԶՄՌՈՒՆԱՔ ՀՐԱՒԻՐԵԼ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ,, ՕՂԻՆ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6479-Նոր շրջան թիւ 1890 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Այս մէկ բառը բաւական է բնորոշելու համար Պետրոս Դուրեանը, որուն ծննդեան հարիւրամեակը տօնեց Համազգայինը, ուրբաթ գիշեր :

Բանաստեղծ՝ ոչ միայն յղացումով, այլ եւ բառերով:

« Տղայ » մըն էր, բայց աշխարհ մը բացուեցաւ իր տառապանքին խորութենէն:

Դեռ նոր սկսած էր երգել: Եւ սակայն, ինչ որ կրցաւ արտադրել, մինչեւ այսօր ալ կը մնայ անկորնչելի ժառանգութիւն :

Հիւծախտն ու թշուառութիւնը չարախինդ քրքիջներ կ'արձակէին իր գլխուն վերեւ, պատանութեան օրերուն:

Հարցնողներ կան,— Պետրոս Դուրեան պիտի կրնա՞ր հարազատ բանաստեղծութեան այս բարձունքին հասնիլ, եթէ ազատ մնացած ըլլար զոյգ երկու տառապանքներէն :

Այս հարցումը մեզի կը յիշեցնէ վերջերս կատարուած քննութիւն մը:

Փարիզեան կարեւոր ամսագիր մը հետեւեալ հարցարանը բացած էր,— « Հանճարը ձեղնայարկին մէ՞ջ կը ծնի»:

Աւելի մանրամասնելով, խմբագրութիւնը կը հարցնէր օրուան գրող - բրոցներուն.—

1. Կը կարծէ՞ք թէ նիւթական կեանքի պայմանները ազդեցութիւն մը կը փորձեն մտքին ստեղծագործութեանց վրայ :

2. Ի՞նչ պայմաններու մէջ սկսաւ ձեր գրական վաստակը: Տարբեր պիտի ըլլա՞ր, եթէ ուրիշ ըլլար ձեր կեանքը :

3. Ցանկալի կը գտնէ՞ք որ վաղուան գրագէտը օգտուի ռենէ մեկենասէ, անհատ ըլլայ թէ խմբակցութիւն մը կամ պետութիւն մը :

Ուրիշ առթիւ կը զբաղինք պատասխաններով: Միջանկեալ կը յիշենք այս պարագան, երբ մեր աշխատակիցներն ալ կը վերլուծեն «Տրտունջ»ի դժբախտ հեղինակին կեանքն ու գործը: (Շարք մը սկսած ենք այսօր):

Ապահովաբար շատ քիչեր գիտեն որ հայրենասիրական լարն ալ կայծեր արձակել տուած է ողբացեալ բանաստեղծին, ոտանաւոր թէ արձակ:

Ուրեմն իր հորիզոնը շատ աւելի լայն էր, քան կ'ենթադրուի: Եւ կրնար նոր բարձունքի մը հասնիլ, եթէ հոգին չըզկտէր վերահաս մահուան մղձաւանջին տակ :

Անոնք որ «սոցիալական»ը կը փնտռեն Երեւանի մէջ, ապահովաբար չեն կարդացած Դուրեանի սա թերխաշ այլ սրտառուչ ողբը.

Միշտ կը ցաւէ Հայն, չի հնձեր... անօթի...
Իր դալկահար դէմքէն երկու շիթ կաթի,
Արտօսր ու քիրտ միանգամայն... ո՛վ Աստուած:
Նա ճաշակէ տրտմած սրտով ցաւ ու հաց :

Կամ սա երկտողը.

...Եւ երբ Հայ մը մորթեն ,
Կարծես թէ հաւ մը մորթեն :

Եթէ գացէք մինչեւ 80 տարի, չափելու համար խորութիւնը իր «Ողբերգ»ին .

Մինչեւ ե՞րբ գլուխդ պիտի ծեծես,— Շղթայակապ այդպէս հեծես.— Հէ՜ Հայաստան շիջելարեւ,— Ե՞րբ սոխակը սըգատերեւ.— Նոճիներէն շուտ տաղով խօսի.—Պիտի երգէ վարդ՝ արշալոյս:

Միայն բռնակալին կամ ճակատագրին դէմ չէ որ կ'ըմբոստանայ բանաստեղծը, այլեւ ներքին թշնամիներուն դէմ.

Ո՛հ, վրէժխնդիր շանթեր ճայթին — Հայրենադրուժ Հայոց ճակտին ....

Անշուշտ որոշ գիտակցութենէ մը կը բխէր այս հառաչանքը, միեւնոյն ատեն կանչ մը մարտական :

Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է ուշադրութեամբ կարդալ շարք մը ցիրուցան տողեր — տողեր, լրիւ ճանչնալու համար Պետրոս Դուրեանի դիմագիծը :

Իր անձնական նամակներն անգամ նոյն սարսուռները կը մատնեն:

... Բանաստեղծներ շատ ունինք այսօր: Բայց քանինե՞ր պիտի կրնան դիմանալ ժամանակի աւերներուն , իրենց յղացումով եւ արուեստով: Այստեղ թէ հայրենիքին մէջ :

Դուրեանները բացառութիւն կազմեցին անոր համար որ, ոչ միայն բանաստեղծ էին ծնած, այլ եւ մնացին հաւատարիմ՝ իրենց կոչումին :

Հարազատ ներշնչումն եղաւ անոնց մղիչ ուժը եւ ազատ արուեստը՝ անոնց մտահոգութիւնը :

Շ.

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ
(Ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ)

Տրտունջ

(Հատուած)

Է՛հ, մնաք բարով, Աստուած եւ Արեւ ,
Որ կը պըլպլաք իմ հոգւոյս վերեւ ...
Աստղ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից ,
Աստղերն ի՞նչ են որ, եթէ ոչ անբիծ
Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբագին
Որք թըռին այրել ճակատն երկնքին ,
Այլ այն Աստուծոյն շանթերո՛ւ արմատ՝
Ցաւերուն վէճքերն ու՛ զարդերն հըրատ...
Ա՛յլ ահ, ի՞նչ կ'ըսեմ... շանթահարէ զիս,
Աստուա՛ծ, խոկն հսկայ փշրէ՛ հիւլէիս՝
Որ ժպրհի ձգտիլ՝ սուզիլ խորն երկնի,
Ելնել աստղերու սանդուխէն անալի ...
Ողջո՛յն քեզ, Աստուա՛ծ, դողդոջ էակին,
Շողին, փըթիթին, ալւոյն ու վանկին ,
Դուն, որ ճակտիս վարդն ու բոցն աչերուս,
Խլեցիր թըթռումս շրթանց՝ թռիչքն հոգւոյս,
Ամպ տուիր աչացս, հեւք տըւիր սրտիս,
Ըսիր, մահուան դուռն ինձ պիտի ժպտիս,
Անշուշտ ինձ կեանք մը պահած ես հոն քի,
Կեանք մ'անհուն շողի, բոյրի, աղօթքի ,
Իսկ թէ կորնչի պիտի իմ հունկ շունչ
Հոս՝ մառախուղի մէջ համր անշշունչ ,
Այժմէն թող որ շանթ մ'ըլլամ դալկահար,
Գլուխս անուանդ, մորնչեմ անդադար,
Թող անէծք մ'ըլլամ ու կողըդ խըրիմ ,
Թող յորջորջեմ քեզ,— «Աստուած ոխերի՛մ»:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ միացեալ սպայակոյտին նախագահը, զօր. Պրէտլի երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին հետ, Ատլանտեանի դաշինքին եւ Միջերկրականի հրամանատարութեան մասին : — Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ զօր. Պրէտլի գանգատած է որ ամերիկացի զինուորները անախորժութեանց կը մատնուին Ֆրանսայի մէջ :

ԹՈՒՐՔԻԱ մեկնեցաւ Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ազզամ փաշա, Անգարայի կառավարութեան հրաւէրով: Գահիրէի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ տեղի կ'ունենայ Ապտուլլահ թագաւորին այցելութենէն մէկ շաբաթ վերջը: Կարգ մը արաբական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Թուրքիա կը ջանայ համոզել արաբական պետութիւնները որ միանան եւ պաշտպանողական դաշինք մը կնքեն Միջին Արեւելքի շրջանին համար: Ազզամ փաշա Փաքիստան ալ պիտի երթայ, իսլամական երկիրներուն պաշտպանութիւնը ապահովելու համար :

ՆԵՐՄԱՆ ՕՐԷՆՔ մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, Յունիս 8ին, տուրքերու յայտարարութեան եւ վճարման առթիւ կատարուած օրինազանցութեանց մասին: Օրէնքը պայմանաժամ կը սահմանէ, թերացումները դարմանելու համար :

Ի՞նչ եղած են երկու դիւանագէտները

Անգլիացի երկու դիւանագէտներու անհետացման առեղծուածը կը շարունակէ յուզել պաշտօնական շրջանակներն ու հանրային կարծիքը, առանձնապէս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու մէջ : Բազմատեսակ ենթադրութիւններ կ'ըլլան, բայց դեռ կարելի չէ եղած գտնել փախստականներուն հետքը: Առեւանգում մը կամ ինքնասպանութիւն մը անհաւանական կը նկատուի, մանաւանդ որ ենթակաները դեռ քանի մը օր առաջ հեռագրած են Անգլիա, իրենց պարագաներուն, թէ ողջ - առողջ են: Հեռագիրներէն մէկուն մէջ, փախստականներէն կի Պըրճըս մօրը կ'իմացնէ թէ երկար ճամբորդութեան մը պիտի ձեռնարկէ Միջերկրականի մէջ : Իսկ Մէք Լին կը հեռագրէ, թէ ստիպուած էր յանկարծակի մեկնիլ, որովհետեւ յուսահատած էր :

Կասկածողներ կան թէ երկու դիւանագէտները փախած են ապաստանելու համար երկիր մը, որ իրենց գաղափարներուն մօտ է եւ որուն դէմ չէին ուզեր գործել իրենց պաշտօններուն բերումով: Եւ կամ փախած են, կռահելով որ գաղտնիքը երեւան ելած է եւ շուտով պիտի ձերբակալուէին :

Ամէն պարագայի մէջ, անգլիական եւ ամերիկեան իշխանութիւնները կ'ըմբռնեն այս փախուստին ծանրակշիռ հանգամանքը եւ մտահոգ են հետեւանքներուն համար: Անգլիոյ Ապահովութեան տեսչութիւնը խնդրած է Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր հետախուզական սպասարկութեանց օժանդակութիւնը, գտնելու համար փախստականներու հետքը: Փարիզի մէջ հաստատուած է որ Լոնտոն ղրկուած հեռագիրները փախստականներու ձեռքով չեն գրուած: «Տէյլի Հէրըլտ» կ'ըսէ թէ հեռագիրներէն մէկը ղրկուած է Հռոմէն եւ ոչ թէ Փարիզէն, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ Լին եւ Պըրճըս իրարմէ բաժնուած են :

Փարիզ հասած անգլիացի հետախոյզներէն մին կ'ըսէ, թէ սիրային գոյն մըն ալ ունի դիւանագէտներէն մէկուն փախուստը, բայց ատիկա հարցին երկրորդական կողմն է միայն, եւ կապ չունի փախուստի իսկական շարժառիթին հետ : Այս միեւնոյն անձին համաձայն, փախստականները, ժամանակէ մը ի վեր շատ դրամ կը ծախսէին, ինչ որ չէր համապատասխաներ իրենց եկամուտներուն: Հետեւաբար կը կարծուի թէ անոնք դրամ կը ստանային գաղտնի աղբիւրէ մը: Մէք Լին մասնաւորաբար, ամիսներէ ի վեր հետապնդումի տակ էր:

Սան Մալոյէն շարժավար մը ըսած է, որ ինք յիշեալ երկու դիւանագէտները տարաւ Ռէն, ուրկէ կառախումբ նստելով մեկնած են անծանօթ ուղղութեամբ:

Որոշ ջղագրգռութիւն կը տիրէ Ուաշինկթընի պետական շրջանակներուն մէջ եւ կը վախցուի որ դէպքը ազդէ անգլօ-ամերիկեան յարաբերութեանց վրայ, քանի որ փախստականները տեղեակ էին բազմաթիւ դիւանագիտական գաղտնիքներու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ առթիւ իր առաջին ձայնասփիւռ ճառը խօսելով, զօր. տը Կոլ պարզեց իր ծրագիրը: Նորէն ամբաստանեց ներկայ կառավարութիւնը թէ չափազանց տկար հանդիսացած է Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Եւ շեշտեց .— « Ժողովրդական Համախմբումը (R. P. F.) միակ քաղաքական միջնորդն է Ֆրանսայի միութեան եւ ազգային ուժի վերածնութեան համար: Մեր յաղթանակին շնորհիւ Ատլանտեանի դաշնակից պետութիւնները Ֆրանսայի զինակիցները պիտի ըլլան եւ ոչ թէ տէրերը: Կառավարական խմբակցութիւնը եւ համայնավարները իրական եւ վտանգաւոր ծայրերն են քաղաքական հորիզոնին: Համայնավարութիւնը մէկ ելք կ'ընծայէ,— ստրկութիւն: Այո, այդ ալ ելք մըն է ինչպէս մահը: Չափաւոր կուսակցութիւնները ոչինչ կ'ընծայեն: Անոնք միակ մէկ տենչ ունին,— իշխանութեան վրայ մնալ»: Զօրավարը յետոյ բացատրեց թէ իր կազմակերպութիւնը պիտի բարեփոխէ սահմանադրութիւնը, զօրացնելով գործադիր իշխանութիւնը: Տասնըհինգ հոգի վիրաւորուեցան Թարպի մէջ, երբ համայնավարները քաղաքապետարան խուժեցին, խանգարելով տը Կոլի կուսակիցներուն ժողովը :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց թէ բանակցութիւններ կը կատարէ, զինամթերք ստանալու համար Մ. Նահանգներէն: Բանակին հրամանատարը, զօր. Փոփովիչ Ամերիկա գացած է այս նպատակով: Եօթը ամիս առաջ մարեշալ Թիթօ կ'ըսէր թէ արեւմտեան երկիրներէն զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու խնդիրը պիտի քննուի, եթէ անհրաժեշտ համարուի, ապահովելու համար երկրին անկախութիւնը: Կը թուի թէ այդ օրը հասած կը նկատեն: Արտաքին նախարարը, Գ. Քարտէլ յայտարարեց միջազգային գործերուն յանձնաժողովին առջեւ թէ «ոմն կը դաւադրէ, նոր Քորէա մը ստեղծելու համար Եուկոսլաւիոյ մէջ, անոր վրայ քշելով արբանեակներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1851 Մայիս 20 — 1951 Մայիս 20)

... Իսկ անճշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ ,
Եւ յիշատակս ալ քառամի ,
Ա՜հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ ...:
Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Կարծէք դեռ երէկ էր, 1922, երբ Պոլսոյ մէջ կը տօնուէր հեծեծանքներու երգիչին՝ Պետրոս Դուրեանի մահուան յիսնամեակը: Պէրպէրեանի, Կեդրոնականի եւ Էսայեան վարժարանի բարձրագոյն կարգերու աշակերտները հաւաքած էին Սկիւտարի գերեզմանատունը, բանաստեղծին շիրմին չորս բոլորտիքը, ուր Կ. Զարեան իր գեղեցկահիւս ճառերէն մին կ'արտասանէր: Ամէն անգամ որ նախադասութիւն մը կ'աւարտէր, աշակերտները իբրեւ յանկերգ միաբերան կը կրկնէին բանախօսին վերջին բառերը.— «Մեռցուցի՜ն, մեռցուցի՜ն, մեռցուցին»:— «Թաղեցի՜ն, թաղեցի՜ն, թաղեցի՜ն»:— «Պիտի մնաս նո՜ր, պիտի մնաս նո՜ր, միշտ նոր»:

Այդ օրերուն թութակաբար արտասանուած այս բացագանչութիւնները ինչքան ճշգրիտ էին եւ պատշաճ: Նոր ձեռքս անցաւ Բարսեղ Էքսէրճեանի 1893ին հրատարակած եւ հազուագիւտ մէկ գրքոյկը, «Ընդարձակ կենսագրութիւն Պետրոս Դուրեանի»: Քիչ մը միամիտ տրամադրութեամբ խմբագրուած այդ աշխատութեան մէջ հեղինակը ամէն մանրամասնութեամբ կը պատմէ թէ, նիւթապէս խեղճ եւ աղքատ Դուրեանը ինչպէս շահագործեցին ու «մեռցուցին», իր ստանձնած անչափ աշխատութեանց դոյզն փոխարժէքն իսկ չվճարելով: Թաղեցին. այո: Այդ թաղումը փոխաբերաբար առնուած ծաղրանք մըն էր նետուած՝ հէք քերթողին ճակտին, որքան ալ սրտառուչ եղած ըլլար վերաբերումը: Ծայրայեղ թշուառութեան մէջ տապլտկած բանաստեղծը՝ որ տաքնալու համար կ'ապաստանէր դրացիներուն տունը, կը թաղեն նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ: Միշտ Էքսէրճեանն է պատմողը.

— «Դագաղին ետեւէն կ'ելթար 4000էն աւելի ժողովուրդ, որ Սկիւտարէն, Պոլսէն եւ ուրիշ թաղերէ եկած էին»:

Իսկ Դուրեանի «միշտ նոր մնալու» խնդրոյն, ստեղծագործութեան մասին աւելորդ կը գտնեմ փաստեր շարել: Գրեթէ դար մըն է սահեր իր գործին վրայէն, ու թէեւ իրմէ վերջ Վարուժան, Տէրեան, Մեծարենց, Թէքէեան, Զարիֆեաններ ունեցանք, մինչեւ այսօր ալ Դուրեանը տիրապետող դէմքն է մեր քնարերգակ բանաստեղծութեան մէջ եւ իր Թրքուհին, Լճակը, Տրտունջքը եւ ուրիշ բազմաթիւ քերթուածներ կը կարդացուին մեծ յափշտակութեամբ եւ երբեմն ալ արցունքներով:

Ցատկանշական պարագայ մը եւս: Դուրեանը թարգմանուած է ֆրանսերէնի, իտալերէնի, ռուսերէնի, գերմաներէնի եւ ուրիշ եւրոպական լեզուներու: Այդ ժողովուրդները, թէեւ «Դուրեանի տեսակէն» ունեցած են Լէոփարտի, Միւսէ, Շէլլի, Հայնէ եւ այլ քնարերգակ հանճարեղ քերթողներ, բայց օտար քննադատներ երբ կը կարդան մեր Դուրեանը, միաբերան կը հաստատեն թէ ան տարբեր շեշտ մը, տարբեր հրապոյր, տարբեր շունչ եւ ինքնուրոյնութիւն ունեցած է: Իտալացի Լուչինին կ'ըսէ. «Դուրեանը ինծի համար Միւսէն չէ, այլ Լէոփարտին է, մեր մեծ Լէոփարտին: Այդ դժբախտ հայ բանաստեղծը նման է իր հռչակաւոր եղբօրը, իտալացի ծիրակոծ Լէոփարտիին, զգացումներով, բնաւորութեամբ, ճակատագրով»:

Օ՜հ, ճակատագիր, ի՜նչ խորհրդածութիւններ կարելի է կատարել այդ մէկ բառին շուրջ: Ինծի համար ճշդուած է. կեանքիս կէսը ապրեր եմ, կէս մըն ալ կամ՝ ու ալ չկամ: Մինչեւ այդ «կէս»ը, կեանք կոչուած այս ցեխակոյտին մէջ կըցայ միայն մէկ ճշմարտութիւն լաւ հասկնալ, լաւ իւրացնել. թէ՝ մարդիկ իրենց ծնած օրէն իսկ կը ճըշդեն, «կը ճշդուի», իրենց կեանքին ընացքը, ու այդ պատճառաւ մարդկութիւնը երկու մասի կը բաժնուի. փայլուն աստղի ու անփայլ աստղի տակ ծնածներ: Եթէ անփայլ աստղն է քու առաջնորդդ, ափսոս, մաքառէ, կռուէ, լարէ քու բոլոր ճիգերդ, վերստին հոն ես՝ ուր նախախնամութիւնն է դրեր քեզ:

Դուրեանի կեանքը ատոր լաւագոյն ապացոյցն է: Փորձեց ամէն ասպարէզ, եւ այդ բոլորին մէջ ոչ մէկ յաջողութիւն: Իր կեանքը «դամբանի սեւ մուրով» էր գրուած: Ծաղրեցին իր մէջ ամէն բան, նոյնիսկ դէմքին գոյնը. «Մին՝ դողդոջ է, գոյն չունի. միւսն ալ ըսաւ՝ կը մեռնի՜»: Հասարակ նախադասութիւն մը չէր նետուածը հէք տղուն ճակտին: Այս խորհրդածութիւնները կըրնան շատ հեռուները տանիլ մեզ: Ինչ որ յստակ է ու վերստին ճշդուած, երբ շատ նրբին, բացառիկ, միայն ու միայն զգացումներովդ երգող, զգացումներովդ առաջնորդուող արուեստագէտ մըն ես, երբ «արուեստին գիտութիւնը» թափանցած չէ երակներուդ մէջ, երբ չես կրցած տիրապետել «խաբելու, հմայելու արուեստին», անպայման ծաղիկ հասակիդ հողին կուտաս կեանքդ: Այսպէս եղած է պարագան թէ մեր եւ թէ օտարներուն մօտ: Առնենք զուտ զգացումներով, արցունքով ստեղծագործող արուեստագէտներու անուններ եւ մահուան տարիքներ: Այս քաղը կը կատարենք միայն, մէկ դարու արուեստի պատմութենէն եւ այդ ալ զատելով ընտրեալները, առանց զբաղելու երկրորդական արժէքներով: Ճամբան կը բանայ Մոցարդը, մեռնելով երեսունեւհինգ տարեկանին; Շուպէռթը, երեսունեմէկ տարեկանին: Վէպերը, երեսունեւինը: Մէնտէլսըն՝ երեսունեւութ: Շոփէն, երեսունեւինը: Պէլլինի, երեսունեւերեք:

Բանաստեղծներէն եւ նկատի առնելով միայն մեր միջավայրը՝ ահա Տէրեանը, 35 տարեկան: Մեծարենց, 23 տարեկան: Հերանոյշ Արշակեան, 19 տարեկան: Զարիֆեան՝ 26: Իսկ Պետրոս Դուրեանն ալ կը մեռնէր քսանեւմէկ տարեկանին:

Անունները զորս յիշեցինք, շատ երիտասարդ իջեցան, եւ բոլորն ալ երաժշտական թէ գրական դպրոցներ հիմնեցին: Անոնց իւրաքանչիւր մէկ ստեղծագործութիւնը ապրող հանգամանք մը ստացաւ, մեզ խորապէս յուզող, ու նոյնիսկ [illegible] չոր, նիւթապաշտ դարուն ուր կան, կ'ապրին, պիտի տեւեն, Շոփէնի, Մոցարտի, Շուպէրթի դպրոցները, եւ կամ, մեր քերթողներու անուններով՝ Տէրեանականութիւնը, Դուրեանականութիւնը մեր մէջ: Դուրեան մեկնակէտ մըն է, դարագլուխ մը արեւմտեան քերթողական արուեստին մէջ: Իր խորշանքը կեղծ դասականութենէն, բերած անկեղծ շեշտը, ու մանաւանդ թէեւ քիչ՝ բայց իր ձգած գոհար արձակը երեւոյթներ են, որոնց մասին մեր յառաջիկայ յօդուածով աւելի մանրամասն պիտի խօսինք, միեւնոյն ատեն վերլուծելով իր սիրային եւ ազգայնական բանաստեղծութիւնները:

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ոգեկոչում

Գիւղիդ ճամբան, այս առաւօտ թող զարդարեն
Ծաղիկներով լուսաթաթաւ ու գեղեցիկ,
Եւ տաճարին զանգակատան ջինջ կատարէն
Հընչէ՜ աղօթքն երգեցիկ :
Տրտո՜ւմ Տըղայ
Որ կը դողայ
Տերեւի պէս ...
Խոնարհ տընակդ, ուր դուն լացիր ու երգեցիր,
Այս առաւօտ սրբավայրի պէս թող բանան,
Որպէսզի մենք փառքիդ համար անծայրածիր՝
Բերենք նարօտ ու շուշան :
Տըժգո՜յն Տըղայ
Որ կը սըգայ
Նօճիի պէս ...
Օ՜, գիւղիդ վա՛րդ աղջիկն այսօր թող հարսնանայ,
Աչքին մէջ սէր, ճերմակ ձեռքին մէջ խընկաման,
Այրող ճակտիդ գոյնն ի՛ր մատին վըրայ հինայ,
Հոգին քեզի՜ գերեզման ...:
Սիրո՜ղ Տըղայ
Որ կը մըխայ
Խունկի մը պէս ...
Մահիճիդ մօտ, մարմնիդ թաղա՜րն արտասուա –
թոր ,
Թող մըրմընջեն տաղերդ առտու եւ իրիկուն,
Հոգիդ անոնց աղբիւրներէն պարզ ու անդորր՝
Թո՜ղ բաշխուի ամէնուն ...:
Հիւա՜նդ Տըղայ
Որ կը հեւայ
Ալիքի պէս ..
Դուն որ խորունկ գիշերուան մէջ աչքդ երկինքին՝
Բացիր շուրթերդ խեփորին պէս մարգարիտի,
Եւ խօսեցար լուսնին, աստղին եւ Մեծ Խոկին,
Դեռ քեզմէ սէ՜ր կը կաթի ...:
Հիւծեա՜լ Տըղայ
Որ կը ցօղայ
Արցունքի պէս ...
Շիրմիդ վըրայ, խորանի պէս ընդմի՛շտ ջահուած,
Պիտի հակին կոյսն ու արփին, ցայգն երփներանգ.
Մերթ բանաստեղծն աւելի մե՛ծ է քան Աստուած .
Ատոր համար մենք եկանք ...:
Մեռեա՜լ Տըղայ
Որ կը շողայ
Ճաճանչի պէս ...
Կը կանչե՜նք քեզ ...:

ԱՀԱՐՈՆ

ԽՄԲ.— Հրատարակուած Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի մէջ, մահուան յիսնամեակին առթիւ, որ տօնուեցաւ Փըթի Շանի մէջ :

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ հիւսիսային շրջանին մէջ ամիսներէ ի վեր տիրող երաշտութեան հետեւանքով սով ծագած է: Աւելի քան 300 հազար ծարաւ ու սովահարներ լքած են իրենց բնակավայրերը եւ գաղթած են ուրիշ շրջաններ, ջուր եւ ուտելիք ճարելու համար:

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

(Քաղուած Ց. Օշականի դասերէն)

ԿԵԱՆՔԸ

Ծնած է 1851ին, մեռած 1872 Յունուար 21ին: Այս տողին մէջ սեղմուած 20 տարիներուն համար քննադատը քիչ բայց տխուր բաներ ունի ըսելիք: Աղքատութիւն, ուսման անհուն ծարաւ, գաղափարապաշտ պատանութիւն, կեանքի անյարմար ծնունդ (ֆիզիք, միտք, ու մարմին): Թերեւս մօրը արգանդէն սահմանուած էր անիկա իր ճակատագիրին զոր տաղանդը, նոյնիսկ հանճարը քիչ անգամ կը փոխէ: Ցայտնուած է արտակարգ ուշիմութեամբ միտք մը: Դեռ դպրոցի սեղաններէն, հնգտասնամեայ պատանի արդէն կը քերթէ: 16ին կը գրէ «Վարդ ու Շուշան» որուն կառուցումը անշուշտ բան մը կ'ապացուցանէ: Առաջին յաջող քերթուածները կը կրեն 1867 թուականը, մահէն 4 տարի առաջ անշուշտ: Հացի խնդիրը զինք կը նետէ զանազան դուռներու: Քարտուղար է վաճառականի քով: Ուսուցիչ է տուներու մէջ: Թարգմանիչ է մասնաւորներու հաշուոյն: Դերասան է եւ յուշարար: Կը թարգմանէ եւ կը հեղինակէ խաղեր: 1860ին կը սկսի հիւանդութիւնը որ կանխահաս տուրքերը կը հասունցնէ արտակարգ արագութեամբ: (Հիւանդութիւնը իր մտքին կուտայ մեծ գրգիռ մը): 1871ին կը գրուին իր անմահ քերթուածները հիւանդութեան տենդին ընդմէջէն: Համբաւը կը մօտենայ իրեն, բայց չի բռներ զինքը: Իր մահը համակրանքի մեծ ցոյց մը կը դառնայ համախմբելով իր դագաղին շուրջ 5000ի մօտ բազմութիւն մը: Եթէ աչքը բանար պիտի մխիթարուէր այդ տեսարանէն :

Ինչպէս կը տեսնուի այս ամփոփ նշմարներէն, այդ կեանքին մէջ չկայ որեւէ ցայտուն գիծ որ արդիւնքն ըլլար հասարակական միջավայրին: Դուրեան ոչինչ է առած իր ժամանակէն, ինչպէս ոչինչով է ազդած անոր: Անշուշտ չորս-հինգ տարուան կեանքէ մը մենք չունինք իրաւունք պահանջներ բանաձեւելու. բայց կը յիշեմ Մեծարենցը որուն թեքնիքը մեր բանաստեղծութեան մէջ ակօս մը բացաւ:

ԳՈՐԾԵՐԸ

Գրեթէ իր բոլոր քերթուածները տպուած են հոս ու հոն հանդէսներու մէջ: Իր բոլոր խաղերը ներկայացուած են իր կենդանութեանը: Չունի իր իսկ ձեռքովը հրատարակուած ամփոփ գրքոյկ մը ոչ քերթուածի եւ ոչ խաղի: Մահուան յաջորդ տարին իր համակիրները, իր թողած ժառանգութեան մասին ըրին ինչ որ ըրած էին Պէշիկթաշլեանի համակիրները: «Տաղք եւ Թատերգութիւնք» Պետրոս Դուրեանի անունը կը կրէ այդ հատորը: Հոն են բոլոր քերթուածները, ազգայնական եւ սիրային եւ կարեւոր թիւ մը խաղերու: 1892ին ուրիշ տպագրութիւն մը ուրկէ զեղչուած են տասը-տասնըհինգի մօտ նամակներ: 1910ին Վիէննայի Մխիթարեանները հատընտիր քերթուածներու գրքոյկ մը հանեցին հրապարակ: 1932ին Երեւանի Պետհրատը քաջութիւնն ունեցաւ այդ քերթուածները վերստին տպելու, ենթարկելով բուռն քննադատութեան (սոցիալիզմ կառուցանող մոլեռանդներու կողմէ):

ՔՆԱՐԵՐԳԱԿԸ

Եթէ զեղչենք իր գործին արձակները, կը մնայ ձեռքը 30—40 քերթուածներէ բաղկացեալ տաղարան մը: Այդ տաղարանը լեցուած է ապշեցուցիչ յորդութեամբ զգայնութենէ մը, անխառն կերպով քնարական: Զետեղելով այդ քերթուածները իրենց ժամանակին մէջ, անոնք կը զարնեն աչքի իրենց անկարելի ըսուելու չափ տարօրինակ նկարագրովը: Ուրկէ՞ ստեղծուած է այդ յանդգնութիւնը, ըսուածքի խորութիւնը, բառին ու պատկերին տարօրինակ դաշնութիւնը, լեզուին վճիտ աշխարհայնութիւնը, երբ իր շուրջը մարդիկ, ազգ, հայրենիք կամ կոյս կը հոլովէին ընթացիկ փոխասացութեամբ :

Դուրեանը երեւոյթ մըն է մեր բանաստեղծութեան մէջ: Նման է անիկա բոլոր ազգերու մեծ բանաստեղծներուն որոնք կ'երեւին առանց մունետիկի, ծովերէն բարձրացող հրաբխային կղզիի մը նման, տարերային եւ անմեկնելի, կուտան իրենց գործը եւ կ'ընկղմին: Բայց իրենց շեշտը՝ ալ չի մոռցուիր :

Մեր բանաստեղծութիւնը չունի երկրորդ անուն մը այս օրէնքը այսքան պայծառ կերպարանող:

Դուրեանի քնարականութիւնը ես կը բաղդատեմ Վիլոնի, Ռէմպոյի, Շէլլիի, Շիլլէրի գործերուն հետ: Զանազան դպրոցներու եւ ժողովուրդներու պատկանող այս անուանացանկը անոր համար վասնզի այդ հեղինակներով բան մը փոխուած է անոնց քերթողութեանը մէջ: Եւ այս փոխումը թանկագին է մանաւանդ մեր մէջ: Գիտէ՞ք ի՞նչ անհուն տարբերութիւն կայ Լճակին եւ Առ զեփիւռն Ալեմտաղի քերթուածներուն միջեւ: (Արժէքի հարց չեմ յուզեր): Ձեր ուշադրութիւնը կը կանչեմ քերթողէն դէպի արձագանգին: Ոչ ոք միտքէն պիտի անցընէր Պէշիկթաշլեանը վերստեղծել իր մէջ: Ամէն տղայ որ կանչուած է մեր գրա—

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՓՆՋԻԿ ՄԸՆ ԱԼ ...

Սա Փարիզցիները իրենց բոլոր նրբամտու-թիւնով, չեն կրցած, սանկ մարդավարի կերպով սիրաշահիլ, Գաւառի հայութեան սրտիկը ։

Թէեւ անոնք, երբեք դժգոհ չեն՝ Փարիզի ազ-գաւարներէն ։

« Ե՞րբ եկար, ե՞րբ կը մեկնիս » , կը հարցնեն եղեր Փարիզում:— Շիտա՞կ է մի, վարժապետ ։

Ինծի, երբեք հարցնող չէ եղած այս բանը ոչ Փարիզ, ոչ ալ Մարսէյլ: Եթէ հարցնէին դոհ պի-տի մնայի, ինչու որ գլխ սթափ պահելու պիտի ծառայէր այդ հարցումը:

Բարեկամներ, Փարիզ եթէ երկար մնայ մարդ, հարբուխի կը բռնուի: Հարբուխի տեսակներ շատ կան հոն, կ'ըսուի ...

Աստուածային պատուէրները ոտնակոխելու ձուիթներ ալ կը վխտան ամէն կողմ: Կնկանը ա— նունն ու հասցէն մոռցողնե՞ր կ'ուզէք...

Էհ, այս վտանգները խնայելու համար թերեւս սթափ կը պահեն այցելուները «ե՞րբ կը մեկնի-ք»ով մը ...

Ցետ այսօրիկ, Փարիզցիները պէտք չէ հարց տան «ե՞րբ կը մեկնիք»ով, այլ «բարի՛ եկաք»ով: Նոյնիսկ երբ մեկնելու համար գնացքը կ'առնեն մեր հիւրերը փոխանակ «բարի ճանապարհ»ի, « բարի՛ եկաք, բարի՛ եկաք»ով ճամբու պէտք է դնեն իրենց գաւառաբնակ հիւրերը ...

Մարսէյլը, հակադրօրէն տարբեր է Փարիզէն: Ֆրանքեւհայ դաշնակցութիւն մը: Հայ լեզուն՝ թեւ թեւի կը քալէ Ֆրանսականին հետ: Լաւ Ֆը-րանսական քաղաքացիներ՝ հայկական հիմքով ։

Ամէն տեղ , գնացքի մէջ, հրապարակի վրայ

կանութեան ծառայելու, Դուրեանով կը սկսի իր դերին: Իր տիրական դիծը երիտասարդութիւնն է: Նոյնիսկ յետ մահու, կ'ըսեն թէ ճառագայթը չի թաղուիր եւ իրաւ է ատիկա ։

ՈՃԸ

Առաջին վերցուելիք առաջինութիւնը անոր հարազատութիւնն է քերթողի անձին հետ: Ինքն է որ առաջին անգամ հոգիի կարգ մը վիճակներ կա-ղապարի ձգած է արտայայտութեան անօրինակ ճշգութեամբ մը: Իրն է մխալը, բոցկիլը, հեւալը, փրփրիլը, դալկահարը, առ.գ ծծելը, բոշնիլը, կը-րակ (աստղ) մուրալը: Ու ասոնք բառեր չեն. գրեք վանոնք Թոքախտի ցծին ու մէկէն ի մէկ պիտի լուսաւորուին անոնք մռայլ, չարագուշակ իրենց ի-մաստով: Ըսած են «ոճը մարդն է», ես կ'աւել-ցնեմ. «Ոճը ցաւն է», «Դժբախտութիւնն է», «Կը-րակն է», «Ողբերգութիւնն է» մանաւանդ բանաս-տեղծի մը: Այն կրակէ շապիկն է զոր կը հագցնենք նախասահմանուած կարգ մը մարդերու: Որով մարուրուած անոնք պիտի անցնին մեր առջեւէն բայց պիտի չմոռցուին ալ: Ի՞նչ գեղեցկութիւն, խռովիչ անուշութիւն, խորաթափանց յուզում կը ստանայ Դուրեանի ոճը, երբ զայն բաղդատենք իր իսկ արձակներուն հետ, որոնք Դուրեանի գիջումն են իր կողմէ ժամանակին: Իր քերթուածները ա-նիկա գրեց իր անձին համար եւ իր թատրոնները ուրիշներուն համար ։

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Այսօր տարեդարձն է...

1915ի աղէտը, արեւմտեան Հայաստանի բոլոր գիւղերուն ու քաղաքներուն մէջ սկսաւ միեւնոյն ձեւով ու յանգեցաւ, հազուագիւտ բացառութիւն-ներով միայն, միեւնոյն կարմիր վախճանին: Վանը, Ուրֆան, Տարօնը, Սուետիան, Այնթապը, Բիւրքը, Շապին Գարահիսարը, այդ սեւ ու կար-միր օրերուն մէջ բացուած լուսեղէն փակագիծ-ներ եղան: Մարդկութեան ու պատմութեան առ-ջեւ մեր պատիւը փրկող փակագիծներ .

Այսօր ահա տարեդարձն է, այդ հպարտանքի իրաւունքին մէկ մասը մեզի տուող Շապին Գարա-հիսարին:

Աշխարհ — Օվայի լայնածաւալ դաշտին հիւ-սիսակողմը, Գոմպէոսի կողմէ շինուած , եւ կըռ-նակն ու ճակատը լեռներու տուած այդ 5000 հո-գինոց բնակչութեամբ սիրուն քաղաքն էր որ, ամրան աղուոր ու արեւոտ առաւօտ մը արձակ-ուած մէկ գնդակով, (Յունիս 3/16) թքաւ Թուրք

պետութեան ճակտին... 26օրեայ ահաւոր՝ բայց չքեղ դոյամարտէ մը վերջ, թաղուեցաւ չլուացող գիշերի մը մէջ ։

Այդ նեղ օրերուն, չատերու յայտնաբերած կորովն ու քաջութիւնը յայտնութիւններ եղան, ու շատեր, այդ սեւ գիշերին հասնելէն առաջ ին-կան՝ հերոսի դափնին իրենց ճակտին: Ուրիշներ, նախ քան կռուի ազդանշանը, դաւադրօէն ձեր-բակալուած, չկրցան ազատիլ ու գալ՝ իրենց ճիգը կռուողներու ճիգին միացնելու: Անոնք մեռան բանտերուն մէջ, անզօրութեամբ եւ կատաղու-թեամբ չարժելով իրենց շղթաները: Աւելի վերջ, իրաւունքներու ամէնէն սրբազանին համար մըղ-ուած այդ կռուի վախճանին, երբ սեւ վարագոյ-րը իջաւ եւ թշնամին տէր դարձաւ մեր Բերդին ու ճակատագրին, եղան լերան բարձունքներէն վար նետուողներ, բրածեծ ու թոպամահ զոհեր . ողջ ողջ վառուածներ, ու, վերջապէս, ալ լքուած խրամներու եւ դիրքերու մէջ ու ետին, արիւնա-քամ եւ անօգնական սպառողներ ։

Անոնք, խաղաղութեան օրերուն, կօչկակար-ներ էին. էին առեւտրական, հիւսն, վաճառորդ , քահանայ , ուսուցիչ, դեղագործ, դարբին, դաշ-տի մշակ, հացթուխ , կահագործ ...

Ու անոնք, բոլորն ալ, Լուսաւորիչն ու Սե-րոբը սիրողներ էին: Մեռան՝ առանց վախի եւ ա-ռանց իրենց արիւնը սակարկելու:

Մահուան, ինքնազոհման եւ քաջութեան մէջ, գիծ ու սահման չճանչցան անոնք ։

Ու ինչպէս հայկական չարք մը պարտութեանց մէջ, անոնց չքեղ պարտութեան մէջ ալ, ես լու-սեղէն յաղթանակի մը հետքերը կը տեսնեմ ։

Գէթ տարին մէկ անգամ, անոնց քաղցրու-թեամբ եւ տխրութեամբ օծուն յիշատակը կուգայ մեր դուռը բախել եւ ըսել որ, ինչ ծովի ու ցամա-քի վրայ ալ ապրելու ըլլանք, ինչ դրօշակի գոյն ալ շողայ մեր գլխուն վերեւ, հպարտ Հայեր ենք՝ ու իրենց ժառանգորդները: Ալ ի՞նչպէս մենք կրնանք հաւատարիմ չմնալ այն ուխտին ու նպատակին՝ որուն համար մեռան անոնք ։

Ու քանի որ նշանակուած գերեզմաններ չունե-ցան անոնք, որ տարեկիցի այս օրին զարիպ տէր-տէրի մը հոգեհանգիստ մը եւ սրտաբուխ աղօթք մը ըսել տանք հողաթումբերուն վրայ ։

Ու քանի որ յայտնի շիրիմ մը չունեցան որ Մեռելոցի օր մը ուխտի երթանք անոնց ։

Ու քանի որ հովն իսկ չի գիտեր անոնց ինկած տեղը որպէսզի ափ մը բուրումնաւէտ մանիշակ ու բուրվառ մը խունկ տանինք արցունքով դնելու ի-րենց անթաղ աճիւններուն վրայ ։

Ու քանի որ անոնք իրենց սրբազան ընդվզու-մով եւ զովելի խենթութեամբ, վերջին հինգ դա-րերու՝ սողացող մեր պատմութեան մէջ կայծկլ-տող էջեր բացին ։

Ու քանի որ ազգերու եւ մարդկութեան տա-րեգրութեանց մէջ նմանը չտեսնուած ոճիրի մը դէմ անյուսօրէն ծառանալով եւ մահը հեգնելով մեռան ։

Մենք, մնացողներս, պէտք է ուխտենք ար-ժանի ըլլալ իրենց ։

Այն ատեն, հաւատացէք , միա՛յն այն ատեն , անոնց ծխացող վրէժխնդրութեամբ անհանգիստ ոգիները թերեւս հանգչին խաղաղութեամբ ։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

տղայ սա մեր Արաշակը տեսա՞ր, այսօր ժողովի չեկաւ» մը կը հայացնէ ականջներդ ։

— « Հայրի՛կ, այսօր ա լ'Արմէնիէն խաղա-ցինք դպրոցին մէջ», կ'աւետէ փոքրիկ Միշուն ։

— Հա՞, ի՞նչ է ա լ'Արմէնիէնը...

— Աղուոր խաղ մըն է, տասը տղայով կը խա-ղան: Մեր ուսուցիչը երբեմն «ա լ'Արմէնիէն խա-ղացէք, տղաք» կ'ըսէ մեզի...

Զա՞րմեր պատուահանդէս մըն ալ այս ուսուց-չին համար սարքել չքեղ սրահի մը մէջ: Անպայ-ման ։

Դժգոհ չէ Ֆրանսացին իր այս հայածին քա-ղաքացիներէն: «Ռիւ Արմէնի»ով, «Պուլվար Արա-րատ»ով եւ «Էնփաս Արովեանով» ալ չքանչանած է զիրենք ։

Ահա եւ երկու եղբայրները փոքրիկ Միշուին , Ժիրայր եւ Ժասւար: Երեքն ալ գայլիկներ:

Հայերէն գոքիf գիրեր կը չարեն թուղթին վրայ: Իմ կարողութենէս վեր է այդ արուեստը , ինչպէս եւ «Յառաջ»ի խմբագրին՝ թերեւս ...

Տունն է ուսուցչին աջակիցը՝ ապա թէ ոչ , մինչեւ տուն գայ, փողոցի մէջ կը չոգիանայ դպ-րոցի մէջ սորված հայերէնը: Ծնողքներու դպրոց-նե՛ր...

Մանուկները կը վխտան ամէն կողմ: Հունձք բազում, իսկ մշակներ սակաւ կամ գրեթէ չկան: Գայլիկներու հովուուհին՝ Քոյրիկը, միայն ճանչցայ այս բոլորին վրայ ։

Ուրիշներ կա՞ն, չկա՞ն: Անծանօթ մնաց ինծի:

Երգչուհիներ: Փունջ կը կազմեն հոս: Ինչ ալ աղուոր ձայներ: Ճարտար յղկիչներու կը սպա-սեն:

Ո՞ւր են սա մեր գաւառի մունջ հարսնուկնե-րը: Շշուկախօս աղջնակները: Իրենց մամիկնե-րուն, մայրերուն եւ քոյրերուն վրէժը կը լուծեն այսօր, փառաւոր եւ հրապարակաւ: «Սիրեցի եարս տարան»: «Սարի սովոր, մեն - մենաւոր չէկ տը-ղա՛յ, եկ տղայ»: Մօրիցդ ծածուկ արի մեր պար-տէզ...»: Վա՛յ, աչկդ չկուրնայ աղջի՛, եթէ մա-միկդ երգէր այդ մեղաւոր խօսքերը բազմութեան մէջ, փառաւոր տիրոջի մը եւ «տունմնայ» աղջկայ պատիւին կ'արժանանար ...

Կ. ՊՆՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Թուրքերուն այս նոր յարձակումը վերջնապէս անյաջողութեան մատնուած էր: Իրենց անյաջո-ղութենէն զայրացած՝ արշալոյսին եւ քաշուեցան քաղաքին դռներէն մին այրելէ ետքը: Մերինները հոն վազեցին, Թուրքերը ետ մղեցին եւ քարերով հիւսեցին դուռը:

«Հետեւեալ օրը, Մայիս 8ին, կը գրէ Պարպա-րօ, տասներկուքներու ժողովը գումարուելով ո-րոշեց զինաթափ ընել Թանայի երեք մեծ ցռկանա-ւերը, անոնց նաւազներն ալ Այվան Սարայի կողմը պատնէշին պաշտպանութեան յատկացնելու նպա-տակով՝ կայրէլ Թրեվիզանի հրամանատարու-թեամբ ։ Արդարեւ, Թուրքերը Ոսկեղջիւրի վրայ կամուրջ մը շինած ըլլալով՝ պատնէշին այդ մասը մեծ վտանգի մէջ էր: Այդ բանը ընելու համար հրամայեցին նաւերուն ամբողջ ապրանքը պարպել եւ յետոյ զանոնք ղրկել կայսերական նաւարանը»:

Այս որակոնեան որոշումը ինքնիրեն չքալեց սակայն. այդ նաւազները ուզեցին բռնի ուժով դի-մադրել անոնց զինաթափումին: Շատ լաւ կը հաս-կընային որ եթէ իրենց ցռկանաւերէն զատուէին այլեւս պիտի չկրնային իրենց կեանքը փրկելու համար ի հարկին փախչիլ եւ թէ Յոյները զիրենք

բռնի ալ վար պիտի դնէին: Նոյն օրը այդ նաւազ-ները այնքան ընդդիմացան որ անկարելի եղաւ ցռկանաւերը զինաթափ ընել ։

Մայիս 9ին եւ 10ին դարձեալ նոր ժողովներ գումարուեցան Ս. Մարիամ եկեղեցւոյն մէջ որ այդ գումարումներու սովորական տեղն էր: Վեր-ջապէս Մայիս 13ին ամէն ընդդիմութիւն դադրե-ցաւ նաւատէրներուն կողմէ: Վենետիկեան ցռկա-նաւերը զինաթափ եղան եւ կայսերական նաւարա-նը քաշուեցան եւ չորս հարիւրի մօտ նաւազները իրենց քաջարի պետին Թրեվիզանի հրամանատա-րութեան տակ գացին այդ պատնէշին վրայ գրա-ւելու պատուոյ տեղը ։

Գիտէին անոնք որ հոդ ապահով մահ մը կար իրենց համար: Այդ կէտին վրայ պարիսպը այն աստիճան ենթարկուած էր թրքական թնդանօթնե-րուն տեւական հարուածներուն որ առտուընէ մինչեւ իրիկուն եւ գիշերուընէ մինչեւ լոյս պաշտ-պանները ուրիշ բան գործ չունէին, եթէ ոչ՝ օրէ օր աւելի լայնցող եւ աւելի բազմաթիւ խրամատ-ները հիւսել դարձեալ ։

Իսկ Ոսկեղջիւրի մէջ վենետիկեան ամբողջ նաւատորմին հրամանատարը՝ Տիէտօ նաւապետը ոգի ի բռին կ'աշխատէր լաւ վիճակի մէջ դնել թէ նաւահանգիստը եւ թէ նաւերն ու ցռկանաւերը, բայց մանաւանդ՝ Շղթան, «որովհետեւ այն շըղ-թան մեր եւ մեր նաւատորմին ապահովութիւնն էր եւ անգամ մը որ լաւ մը հաստատուեցաւ, քիչ մը մենք մեզ թեթեւցած զգացինք ծովի կողմէ վա-խէն »:

« Մայիսի 11րդ օրը: Կ'ըսէ Պարպարօ, ոչ ծո-վուն եւ ոչ ցամաքին վրայ բան մը տեղի չունեցաւ, մինակ թէ ցամաքին կողմէ պարիսպին ռմբակո-ծումը չարունակուեցաւ անդադրում: Ատկէ դուրս այդ օրը նշանակելի բան մը չպատահեցաւ»:

Ընդհակառակն, Մայիս 12ին, կէս գիշերին յիսուն հազար Թուրքեր կարգով չարուած եւ սո-վորականին պէս ահագին աղաղակներ արձակելով եւ թմբուկներուն խլացնող որոտումներուն մէջ դարձեալ յարձակեցան Թէքֆուր - Սէրայի չրջա-կայ պարիսպին դէմ, ուրիշ խօսքով Ծիրանեծինի պալատին դէմ, Կ. Պոլսոյ դրան եւ Քալիկարիա դրան մէջտեղը ։

Ցարատեւ ռմբակոծման պատճառով պարիսպին այդ մասը գրեթէ կործանած էր: «Թուրքերուն ճիգը այնքան սաստիկ եղաւ, կ'ըսէ Պարպարօ , որ գրեթէ ամէնքս ալ, քաղաքին մէջ, կարծեցինք թէ մեր վախճանը հասեր է, բայց այդ անգամուն ալ մեր բարեգութ Տէրը Յիսուս Քրիստոս չուզեց որ այդ գիշերը մեր քաղաքը խղճալի կերպով կոր-սուի»: Կարճ խօսքով այդ գիշերն ալ Թուրքերուն այդ երրորդ մեծ յարձակումը ջուրը ինկաւ հակա-ռակ իրենց անհաւատալի յանդգնութեան ։

« Սլաւօն Պատմագրութիւնը» կ'ըսէ թէ Մա-յիս 12ի այդ յարձակումը վայրկեան մը այնքան կատաղի եղաւ որ Յոյները ստիպուեցան նահանջել խրամին ետեւէն, բայց թշնամին յարձակումը ետ մղուեցաւ «Սինկուրլայի Սթրաթիկոս Փալէօլօկի » շնորհիւ ։

(Շար.)

րէն մին կամ աւելին»։ Անշուշտ ակնարկը ուղղուած է Խ. Միութեան դէմ։ Այս առթիւ հաւաստեց թէ բանակցութիւնները գոհացուցիչ են եւ թէ կառավարութիւնը այս միջոցները ձեռք կ'առնէ ապահովելու համար ժողովուրդին անկախութիւնը եւ նպաստելու խաղաղութեան ։ «Տկարութիւնը միշտ փորձութեան կը մղէ նախայարձակը»։

ԶՕՐ. ՄԱՐՇԸԼ յանկարծ օդանաւ մը նստելով Քորէա գնաց եւ Թոքիօ վերադարձաւ։ Այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան։ Կարծողներ կան թէ նոր յարձակողական մը կը պատրաստուի, եւ կամ կրակը դադրեցնելու փորձ մը կը կատարուի։ Զօրավարը հերքեց երկու ենթադրութիւններն ալ, ըսելով թէ գացած էր պարզապէս շնորհաւորելու 8րդ բանակը, վերջին յաղթանակին առթիւ։ Երբ հարցումներ ուղղեցին կրակը դադրեցնելու մասին, ըսաւ.— « Չեմ գիտեր. Զինուորական վարչապետին հարցուցէք»։— Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիրները դէպի հիւսիս կը նահանջեն, դաշնակիցներու ճնշումին տակ։

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին պահպանողական անդամներէն 70 հոգի պարսաւանքի բանաձեւ մը առաջարկեցին, դատապարտելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ. Բանաձեւը ցաւ կը յայտնէ որ կառավարութիւնը «չկրցաւ վճռական քաղաքականութիւն մը վարել վերջին հինգ տարիներու ընթացքին եւ ապահովել այդ շրջանին խաղաղութիւնը, աւելցուց պատերազմի ընդհանուր վտանգը եւ ծանրապէս վնասեց բրիտանական շահերուն այդ շրջանին, մասնաւորապէս Պարսկաստանի մէջ»։

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ։ Արեւմտեան պետութիւնները մերժեցին օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը, ինչպէս կը պահանջէ Խ. Միութիւնը։ Փոխանորդներու վերջին նիստին մէջ, բրիտանական պատուիրակը յոյս յայտնեց թէ Գ. Կրոմիքօ պիտի չխանգարէ ամիսներու աշխատանքը, պնդելով այս կէտին վրայ։ Ամերիկեան պատուիրակն ալ դիտել տուաւ թէ Խ. Միութեան Յունիս 4ի ծանուցագիրը նորէն անելի կը մատնէ ժողովը։ «Ծանուցագիրը ոչ չինարար է, ոչ ալ դրական։ Բայց եւ այնպէս Արեւմուտքը բաց կը ձգէ դուռը»։ Գ. Կրոմիքօ դարձեալ դատապարտեց Ատլանտեանի դաշինքը, իբրեւ յարձակողական ձեռնարկ ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց Ապտուլլահ էլ Եաֆի, ստանձնելով նաեւ ներքին նախարարութիւնը։ Դահլիճը հաւատարիմ պիտի մնայ Ազգաժողովին եւ Արաբական Դաշնակցութեան։ Իր առաջին գործը եղաւ մեղմացնել հեռագիրներու գրաքննութիւնը որ հաստատուած էր 1948 Մայիս 15էն ի վեր, Պաղեստինի դէպքերուն հետեւանքով։

ՕԴԸ ՆՈՐԷՆ ԱՒՐՈՒԵՑԱՒ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Հազիւ չորս օր արեւ տեսանք ։ Այս առթիւ վայրերան գուշակութիւններ կ'ըլլան։ Ֆրանսացիները սուրբ մը ունին, Ս. Մետառ, որուն տօնն է Յունիս 8ին Բարեպաշտներ կը հաւատան թէ քառասուն օր անձրեւ պիտի տեղայ, եթէ այդ օրը անձրեւէ։ Բայց եթէ օդը բացուի Ս. Բառնաբասի օրը, այդ գուշակութիւնը ջուրը կ'իյնայ։— Ուրբաթ օր կայծակ ինկաւ ելեկտրական ձողի մը վրայ, ընդհատելով մեթրոյի երթեւեկը կարեւոր գծի մը վրայ։ Մարսէյլի հին նաւահանգստին մօտ առնէտներ հեղեղէն քշուելով խուժեցին դէպի խանութները, մինչեւ Քանըպիէռ։ Պիրէնեան լեռներուն մէջ բուռն փոթորիկներ եւ տեղատարափներ լիճերու վերածեցին ճամբաները։ Ուրիշ լեռնային շրջանի մը մէջ արջեր դաշտ իջնելով յօշոտեցին 14 ոչխարներ ։

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Շնորհակալութեամբ ստացանք ընկեր Գր. Գաղտասարեանէ, Մարսէյլ, 3000 ֆրանք ։

ԱՑՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Կիրակոս Հէլվաճեան, 1940ին ռազմաճակատին վրայ ինկած իր եղբօր՝ Վազգէն Հէլվաճեանի մահուան տասնըմէկերորդ տարեդարձին առթիւ 2000 ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին ։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ նամբորդական առարկաներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար ։

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, դպրոցին սրահը, 69 rue d'Arcueil, Պանեէօ ։
Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Գ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Salle Gallemand-ի մէջ ։
Կը նախագահէ ընկեր Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսին քաղաքապետ ՄԱԶՈՒՐԻԷ եւ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ ։

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Յունիս 23ին, նախագահութեամբ նախկին նախարար ED. DEPREUX-ի ։

×

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 1ին ։

Տելեմաք Էժտահարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Էժտահարեան (Լիոն), Արտաշ եւ Բարգէն Էժտահարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները, Ալիք եւ Հրանդ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աղամեան եւ զաւակները (Տէսին), խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, հարսին, քրոջ, հօրաքրոջ, քենիին, մօրաքրոջ եւ սանամօր

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԷԺՏԱՀԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խաչատուրեան, Տարօնցի)

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 7ին, իր բնակարանի մէջ, 37 տարեկան ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբթի երեկոյ, Թընաժի եկեղեցին ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

THEATRE MONTANSIER
Rue des Reservoirs - Versailles

Կիր. 10 Յունիս ժամը 14.45ին։ ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆԸ պարերու եւ մանկատի պարողներու։
ՀԵԼԷՆ ԱՎՆԱ (ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ)

Պարի դպրոցին կողմէ Ballets-ներու շարք մը հետեւեալ յայտագրով.— Polonaise, de Chopin. Rosamonde, de Shubert. Polka, de I. Strauss. Le Lac des Cygnes, de Tchaïkowsky. Le Cygne, de Saint-Saëns. Menuet, de J-P. Rameau. Rêve d'Amour, de Liszt. Danse rituelle, de Léo Falla. Giselle, d'Adam. Isoline de Messager. Symphonie en ut majeur, de Bizet. etc. etc...

Սենֆոնիկ նուագախումբ ղեկավարութեամբ RICHARD BLAREAU-ի (chef d'orchestre, Opéra de Paris)։ Տոմսերը նախապէս հայթայթել.— 22, rue Armengaud, à Saint Cloud (S. et O.), tél. Mol. 44-38 ։ chez Durand et fils, 4 Place de la Madeleine, Paris. Tél. Opé. 45-74 ։ les 9 et 10 Juin, au Théâtre .

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60

Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց որեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար ։

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ,

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ

փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ. OPE. 80.34

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Cannes-ի մէջ կօշիկի արհեստանոց մը որ կրնայ օգտագործուիլ տարբեր արհեստներու համար եւս։ Գրել Nichanian, 1, Ave. St.Louis, Cannes, A.M. ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԳ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս երկուշաբթի ժամը 21ին, իր սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ֆ. ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 4ին դպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղին ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քամփանյը Ֆրէզ, Համբարձում Յովհաննէսեանի բնակարանը ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քաւոէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի Գ. Վահան Զէյթունցեան։ Նիւթ՝ Քարլ Մարքս եւ իր վարդապետութիւնը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկեր Գ. Գաղտասարեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ քաղաքի Ֆր. Կ. Խաչին փոքրիկն Մարիզ Կիւլէնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի ։

HARMESS, Հարմէս
ԴՆԱԿԻՏՆԵՐ (DISQUES)

3 հատ 30 սմ·նոց եւ մէկ 25 սմ·նոց
4 ՀԱՏԸ ՄԻԱՍԻՆ Կ'ԱՐԺԵՆ՝
2000 ՖՐԱՆՔ, առանց առաքման ծախսի

1.— Ուղտապանին երգը. (ռումպա)
2.— Վարդին արցունքը. (թանկօ)
3.— Մանի. (ժող. երգ Ակնէն)
4.— Նազենիս եւ Ունի - ունի (ժող. երգ Արաբկիրէն)
5.— Գարնան մի օր. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)
6.— Ա՜խ, Աստուած իմ. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)։
7.— Լսիր, Մեհրի. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)
8.— Գինիի երգը. («Տէր Գոնեակ»էն)

Երգած են.— Օր.Օրդ. Աստ. Քէօսէեան, Հր. Էօքսիւզեան, Պ. Պ. Աւ. Քիւփէլեան, Սուր. Անդրէասեան, Ման. Խաչիկեան։ Ընկերակցութեամբ մեծ նուագախումբի ։

Երաժշտութիւն եւ ղեկավարութիւն
Աւ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

Ստանալու համար դիմել՝
Av. K. Messoumentz-ի, 5 rue Vincent, Paris (19) ։
Hr. Pasdermadjian-ի, 4, rue de Belleville, Paris (20)

ԾԱՆՕԹ.— Աստղանիշ կրող կտորները «Ղար. Մելիքներ»ու նոր երաժշտութիւնն է ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

կարուհիներ իրենց տունը աշխատող confection sur robes ։
Դիմել՝ 40 rue des Bois, Paris (19), métro Pl. des Fêtes կամ Télégraphe ։ NADIRIAN-ի ։

STOCKS AMERICAINS
36 rue de Chalon, Paris — Gare de Lyon

Ստիպողաբար կ'ուզէ վաճառողներ, այր եւ կին ։
Դիմել՝ վերի հասցէին ։

Ծախու է

7 Rue d'Alexandrie-ի մէջ յարկաբաժին մը, ազատ բնակութեան համար, նոր շէնքի մը մէջ, ամէն յարմարութիւններով, կարասիներով։ Բ. յարկ, վեց սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, սպասուհիի սենեակ, եւ հեռաձայն։ Գին 3.500.000 ֆրանք։ Հեռաձայնել LOU. 23.05։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200. Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63
Mardi 12 JUIN 1951 Երեքշաբթի 12 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6480-Նոր շրջան թիւ 1891

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐՔԻՆ ՀՐՁԻԳՆԵՐԸ

Փարիզի արաբ թերթին հերքումը կը հրատարակենք ճիշդ այն պահուն երբ դիմացի դիմակաւոր դղմագգիները խուժանավարութեան տօնավաճառ մը սարքեր են, խմբագրական սիւնակէն :

Եւ ի՛նչ ուռուցիկ, սնամէջ յաւակնութիւններով — խաղաղութի՛ւն, ազատութի՛ւն, հայրենի՛ք (անշուշտ սովետական)...

Գիտէք երգն ու եղանակը: Դաշնակցութիւնը կը դաւէ՛ այս բոլոր բարիքներուն դէմ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է միացեալ ճակատ կազմել :

Առ այժմ գրացինք զզուելի կոչով մը, զոր Պուրճ Համուտի (Պէյրութ) «Հայ եւ արաբ դեմոկրատները» ուղղեր են Լիբանանի հայ եւ արաբ ժողովուրդներուն :

Կոչը ուղղուած է «օտար իմպերիալիստներուն դէմ»: Բայց, կարելի՞ է խօսիլ կամ գրել որեւէ «իմպերիալիզմ»ի մասին, առանց մուր քսելու Դաշնակցութեան ճակտին :

Ահաւասիկ այս անգամ ալ թխածոյ քսութիւններ, որոնք արիւն կը հոտին :

— «Օտար իմպերիալիզմի եւ դաւաճան կառավարողներու դաշնակ փաշիստ-տէրորիստ ծառաները լաւ գիտեն իրենց բրածներուն նպատակը եւ պիտի ջանան իրագործել զանոնք, եթէ երկու եղբայրակից ժողովուրդները ուշադիր չըլլան եւ միաձնական ոգիով չպայքարին զանոնք մերկացնելու եւ ձախողութեան մատնելու համար»:

Կոչը ուղղուած է նաեւ Լիբանանի կառավարութեան, «կառավարական թէ ընդդիմադիր» կուսակցութեանց դէմ, բայց ամէնէն աւելի «Դաշնակ»ն է աչքի փուշը: Ամէնէն պիղծ բառերը անոր դէմ ուղղուած են, կեր ճարելու համար ամբոխին :

— «Հայ ժողովուրդին ատելի դաշնակ խըմբակը, որուն միակ գործն է գրգռութիւններ ստեղծել Արաբներու եւ Հայերու միջեւ, միշտ ալ շարունակէ իր անհատական տէրորի, ցածոգի, եպերելի արհեստը ոչ միայն Արաբներու, այլ նաեւ բոլոր պարկեշտ Հայերու դէմ»:

Ու վերջապէս, միշտ նոյն արիւնածարաւ մոլեգնութեամբ.

— «Օտար իմպերիալիստները, անոնց բոլոր գործակալները եւ անոնց ցածոգի դաշնակ ծառաները պէտք է լաւ գիտնան, թէ երբեք պիտի չկարենան բաժանում սերմանել Արաբներու եւ Հայերու միջեւ, եւ թէ իրենց բոլոր այս խաղերը անհետեւանք պիտի մնան»:

Արաբ եղէք, եւ եթէ կրնաք՝ պահեցէք ձեր պաղարիւնը, կարդալով այս շան-քարոզը զոր խմբագրած են հայանուն հրէշներ: Իբրեւ թէ ի շահ արաբ ժողովուրդին եւ անոր բարօրութեան :

«Էլ-Արապ»ի մէջ հրատարակուած գրգռիչ գրութիւնը — ամբողջովին թիւրիմացութիւն — այնքան թոյն չէր պարունակեր որքան այս հայատառ պղծաբանութիւնը, որ թերթէ թերթ փոխադրուելով հասեր է մինչեւ Փարիզ :

Առաջին անգամ չէ որ ափ մը թշուառականներ կրակին հետ կը խաղան, ազատ ափերու վրայ, առանց կշռելու հետեւանքները :

Անոնք կը մոռնան որ շատոնց մարած էր իրենց մուխը, եթէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. իշխանութիւնները յաջողած չըլլային անսասան հաւատարմութեան եւ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել Միջին Արեւելքի մէջ, իրենց իմաստուն քաղաքականութեամբ :

Այդ ծածկանուն չուչորթները տարիներէ ի վեր կռիւ կը մղեն հողմաղացներու դէմ, ի հաշիւ ուրիշ «իմպերիալիզմ»ի մը :

Անոնք օրն ի բուն կը զառանցեն, գրաւոր թէ բանաւոր, մոռնալով որ յետին խլրտումը իրենց քարոզած ուղղութեամբ՝ սահմանուած է արեան մէջ խեղդելու մեր տարագիր բազմութիւնները :

Դաշնակները մրոտելու, կասկածելի դարձնելու իրենց ազէտ եւ անբարոյական արշաւին մէջ, այդ վաւերական հրձիգները ճիշդ այն դերը կը կատարեն ինչ որ Թուրքերը, երբ Հայաստան կ'արշաւէին, 1920ի աշնան.

— Մեր կռիւը հայ ժողովուրդին դէմ չէ, այլ Դաշնակներուն դէմ: Մենք եկեր ենք ձեզ փրկելու անոնց լուծէն ...

Բարեբախտաբար բաւական հասուն է արաբ ժողովուրդը, զանազանելու համար ծուռն ու շիտակը, այս խժալուր աղմուկին մէջ: Շ.

Թիւրիմացութիւնը հարթուած

«ԷԼ ԱՐԱՊ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԷ ԳԱՂԹ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ, ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆԵԼՈՎ

«Յառաջ»ի Մայիս 22ի թիւին մէջ հրատարակեր էինք Փարիզի արաբերէն շաբաթաթերթին՝ Էլ Արապի մէկ յօդուածը, որ գրգռիչ եւ անհիմն վերագրումներ կը պարունակէր Հայերու եւ Հրեաներու գործակցութեան մասին (ի վնաս արաբական երկիրներու): Այդ առթիւ երկու խմբագրականներ ալ հրատարակեցինք:

Առաջին օրէն իսկ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տրուած ըլլալով, մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ բացատրութիւնը կը հրատարակէ Յունիս 10ի թիւին մէջ, առաջին էջին վրայ, խոշոր խորագիրներով.

ՄԵՐ ՀԱՅ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ :

— «Էլ Արապ»ի այն գրութիւնը որ կ'ըսէր թէ Հրեաները կը քաջալերեն Հայերու եւ Քիւրտերու կարծեցեալ անջատողական շարժումները եւ զանոնք կը գրգռեն Արաբներու դէմ՝ մեծ ազդեցութիւն գործած է հայկական շրջանակներու մէջ: Անոնք կը փութան հերքել իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւնը.— Հրեաներու հետ գործակցութիւն ընդդէմ Արաբներու:

Միւս կողմէ, Փարիզի Հայ Գաղթ. Խորհուրդին նախագահը, Պ. Հրանտ Սամուէլ, մեզի ղրկած է նամակ մը այդ գրութեան մասին որ կը ձգտի թիւրիմացութիւններ ստեղծել: Հաճութեամբ կը հրատարակենք, մեր շնորհակալութիւնը յայտնելով»:

Ահաւասիկ հերքում նամակը (25 Մայիս).

Պ. Տնօրէն.— Խորին ցաւով կարդացի ձեր թերթի Մայիս 22 թիւին յօդուածը հետեւեալ խորագրով.— «Հրեաները կը գրգռեն Քիւրտերը եւ Հայերը Արաբներուն դէմ: Մոսկուա կ'օգնէ Հրեաներուն»: (ՅԱՌԱՋ.— Յօդուածին բովանդակութիւնը ամփոփելէ վերջ, ընկեր Հ. Սամուէլ կը շարունակէ) .

— «Իրաւասութիւն չունիմ խօսելու Քիւրտերու եւ Հրեաներու անունով: Բայց ուժգնօրէն կը յայտարարեմ թէ ինչ որ կը գրէք Հայերու մասին՝ բացարձակապէս չի համապատասխաներ իրականութեան :

Հայերը միշտ խորին յուզումով եւ երախտագիտութեամբ կը յիշեն թէ 1921ին, Կիլիկիոյ պարպումին առեն, սահմանամերձ արաբական երկիրներն էին, մանաւանդ Սուրիան եւ Լիբանանը, որ եղբայրաբար բացին իրենց դուռները հայ տարագիրներուն առջեւ որոնք նոր բոյն մը կը փնտռէին: Երեսուն տարիէ ի վեր հարիւր հազարներով հաստատուած այդ երկիրներուն մէջ, Հայերը շատոնց դարձած են հաւատարիմ քաղաքացիներ: Անոնք այնտեղ կ'աշխատին պարկեշտօրէն, իրենց ապրուստը ճարելու համար եւ իրենց ամբողջ ուժով կ'օգնեն երկրորդ հայրենիքին վերաշինութեան :

Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Յորդանանի եւ Եգիպտոսի արաբ պատասխանատու վարիչները ամէն առթիւ իրենց խոր գոհունակութիւնը յայտնած են մեր հայրենակիցներուն հաւատարմութեան համար :

Հայերը որեւէ քաղաքական կամ անջատողական դիտում չունին արաբական երկիրներուն մէջ ուր հիւրընկալուած են այնքան վեհանձնօրէն : Անոնք ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ ապրիլ խաղաղութեամբ եւ պատուաւորապէս, իրենց արաբ եղբայրներուն հետ :

Որ եւ է ակնարկ ապստամբութեան մը եւ անջատողական շարժումի մը մասին՝ բացարձակ զրպարտութիւն եւ չարամտութիւն է որուն դէմ կը բողոքեմ ուժգնօրէն :

Խնդրելով ձեր յառաջիկայ թիւին մէջ հրատարակել այս նամակը: Շնորհակալութեամբ եւ յարգանքներով :— ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅԱՌԱՋ.— «Էլ Արապ»ի խմբագրութիւնը հետեւեալ տողերը աւելցուցած է այս հերքումին տակ .

— «Կը շնորհաւորենք պայքարի մեր հայ եղբայրները Արաբներուն հանդէպ իրենց ունեցած գեղեցիկ զգացումներուն համար: Հայերը եւ մենք եղբայրներ ենք լաւ թէ ձախորդ օրերու մէջ եւ պիտի գիտնանք իրարու օգնել յաւիտեան, յօգուտ երկու կողմերուն ալ, որպէսզի արդարութիւնը վերջ գտնէ»:

Ոչ մէկ հետք 2 դիւանագէտներէն

Անգլիացի երկու դիւանագէտներու, Մէք Լինի եւ Կի Պըրճըսի անհետացումը կը շարունակէ առեղծուած մնալ: Հակասական բազմատեսակ տեղեկութիւններ իրար կը խաչաձեւեն, յուզման ու ջղագրգռութեան մէջ պահելով անգլեւամերիկեան շրջանակները :

Համպուրկի եւ Իսթանպուլի ձայնասփիւռները կիրակի իրիկուն կը ծանուցանէին թէ երկու դիւանագէտները ապաստանած են Փրակա: Այս լուրը քաղած են Պուքրէշի անթելին մէկ զեկուցումէն: Հետապնդումները կը շարունակուին, բոլոր արեւմտեան երկիրներու մէջ, Միջերկրականէն մինչեւ Հիւսիսային եւ Պալթեան ծովերը — Իտալիա, Կիպրոս, Նորվեկիա, Պելժիա, Ֆինլանտա, եւն., 15.000 գաղտնի ոստիկաններու կողմէ: Այսուհանդերձ, անգլիական հետախուզական սպասարկութիւնները ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն կրցած են ձեռք ձգել մինչեւ հիմա: Այս պատճառով ալ, հարցը աւելի լուրջ հանգամանք մը ստացած է:

Կը կարծուի թէ փախստականներու կողմէ իրենց ընտանեկան պարագաներուն ղրկուած հեռագիրները ծառայած են մոլորեցնելու հետապնդող իշխանութիւնները: Պըրճըսի հեռագիրը, որ Հռոմէն ղրկուած էր, առաջուընէ պատրաստուած եւ գրուած է լաւ անգլերէն չգիտցողի մը կողմէ, որ յայտնօրէն օտարական մը եղած է, եւ անոր ձեռքով ալ յանձնուած է հեռագրատուն: Հակառակ, սակայն, այս իրողութեան, իտալական ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ փախստականներէն մէկը կը գտնուի Իտալիա եւ որոշապէս Նափոլիի շրջանը: Համաձայն իտալական «Իլ Թէմփօ» թերթին, որ սերտ կապեր ունի ոստիկանութեան հետ, Պըրճըս Ֆլորենցա հասած է քանի մը օր առաջ, ցամաքի ճամբով եւ հոն տեսնուած է անգլիացի դիւանագէտի մը հետ: Յետոյ քանի մը ժամուան համար Հռոմ գացած եւ հոնկէ շարունակած է իր ճամբորդութիւնը դէպի հարաւ :

Հարիւրի մօտ անգլիացի գաղտնի ոստիկաններ ալ գացած են Անվէրս, գործակցելու համար պելժիական ոստիկանութեան հետ: Անհաւանական չի թուիր, որ փախստականները նաւ նստած ըլլան այս նաւահանգիստին մէջ եւ ճամբայ ելած դէպի Խ. Միութիւն: Արդարեւ, Անվէրսի առջեւը խարսխած խորհրդային շոգենաւի մը շուրջ կասկածելի շարժումներ նշմարուած են շաբաթ օր :

Ֆրանսական ոստիկանութիւնն ալ դեռ ձեռնթափ չէ եղած իր հետապնդումներուն մէջ: Պըրպտումները կը շարունակուին պանդոկներու, սըրճարաններու եւ ուրիշ գրօսավայրերու մէջ եւ կը ստուգուին բոլոր տեղեկութիւնները: Ամերիկացի գաղտնի ոստիկաններ ալ Փարիզ եկած են այս նըպատակով: Իսկ միւս կողմէ, բրիտանական գաղտնի ոստիկանութեան պետը, Սըր Փըրսի Սիլլիթօ, ստիպողաբար Ուաշինկթըն մեկնած է, իր ամերիկացի աստիճանակիցին հետ խորհրդակցելու համար :

Մ. Նահանգներու պաշտօնական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը այս մեծ գայթակղութեան առթիւ եւ կը զարմանան, թէ իրենց «այլանդակ» կենցաղովը ծանօթ պաշտօնատարներ պահուած են գործի վրայ, արտաքին նախարարութեան նման պաշտօնատան մը մէջ եւ այնքան կարեւոր դիրքերու վրայ: Այս շրջանակները կը մեղադրեն Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարութիւնը իբրեւ թոյլ, ամուլ, ապահովութենէ զուրկ, անտարբեր եւ միջակ պաշտօնատարներով լեցուած հիմնարկութիւն մը:

Արտաքին նախարար Պ. Մորիսըն, երեսփ. ժողովին առջեւ իր յայտարարութեանց մէջ պիտի ըսէ անկեղծօրէն, թէ իր նախարարութիւնը խաղի եկած է: Ստուգուած է, սակայն, որ փախստականները ոչ մէկ վաւերաթուղթ տարած են իրենց հետ: Փախուստը եղած է անակնկալ արագութեամբ մը եւ փախստականները չեն կրցած մեծ քանակութեամբ դրամ տանիլ :

Մէք Լինի եւ Պըրճըսի բարեկամները, Անգլիոյ մէջ վճռապէս կը յայտարարեն, թէ Մէք Լին, ոչ մէկ համակրանք կը տածէր համայնավարութեան հանդէպ, իսկ Պըրճըս, որ շատ բան գիտէր Խ. Միութեան եւ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան մասին, ոչ մէկ առեն հիացում յայտնած է բոլշեւիկեան վարիչներու եւ անոնց հաստատած վարչաձեւի մասին: Մէք Լին լրջաբարոյ, լուսամիտ եւ գիտակից մէկն էր. եւ շատ լուրջ պատճառներ ունեցած ըլլալու է այսպէս յանկարծակի փախչելու համար :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Ճառերը իրար կը հրմշտկեն, անթելով թէ բեմերու վրայ: Պ. Տիւքլօ կիրակի օր պարզելով համայնավար կուսակցութեան ծրագիրը, յայտարարեց թէ զինուորական ծախքերը 250 միլիառէն բարձրացած են 800 միլիառ ֆրանքի: «Այս աւերիչ եւ վտանգաւոր քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար ստօրէն կ'ամբաստանեն Խ. Միութիւնը թէ պատերազմ կը պատրաստէ: Ճշմարտութիւնն այն է որ Խ. Միութիւնը առաջարկեց խաղաղու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 24 Մայիս.— Աւելի քան երկու - երեք ամիս էր որ կողմերը մեծ աշխատութեամբ կը պատրաստուէին՝ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ընտրութեան :

Քանի մը տարի էր որ Դաշնակցութիւնը չէր մասնակցեր քուէարկութեան, հետեւաբար ոչ ալ իր ներկայացուցիչներն ունէր եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգաբարձութեան մէջ :

Կողմերէն մէկը միայն կ'ընտրէր հոգաբարձուներ, որոնք ազգային, եկեղեցական, մշակութային գործերը կը վարէին ըստ իրենց հայեցողութեան: Այս պատճառով ալ քննադատութիւններ, լսի ըսաւներ անպակաս էին:

Վերջապէս, Մայիս 19ին թերթեր ծանուցին կատարեալ համերաշխութեամբ եւ փոխադարձ հաւանութեամբ, ամբողջով քննուած ընտրելիներու ցանկը: Թեկնածուներ որոնք ծանօթ են Պուէնոս Այրէսի հայ գաղութին եւ կը վայելեն ընդհանուրին վստահութիւնը: Գաղութին հին անդամներէն Պ. Արմէն Պերկամալի, բոլորէն յարգուած անձնաւորութիւն մը, յանձն առաւ «կազմել իր դահլիճը»: Իրեն աշխատակից ընտրեց (կողմերու հաւանութեամբ) համերաշխ գործունէութեան կուսակից եւ գիտակից անձեր: Մայիս 27ին տեղի պիտի ունենայ քուէարկութիւն միայն նշանակուած ցանկի անունները վրայ:

Համերաշխութեան այս շատ գովելի ձեռնարկին կարեւոր ազդակը կարելի է համարել մեր նորեկ «այցելու հովիւ»ը, Սիոն եպիսկոպոս :

Կ'արժէ շնորհաւորել, Պուէնոս Այրէսի այս բարեդէպ նախաձեռնութիւնը, որ, մեծ բարիքներ կը խոստանայ: Երանի թէ օրինակ հանդիսանար բոլոր գաղութներուն, զարկ տալու համար անոնց յառաջդիմութեան եւ բարօրութեան :

╳ Ձմեռը արդէն սկսած է մեր երկրին մէջ, որով նաեւ շարան - շարան, իրարու կը յաջորդեն «տարեկաններ»ը, հանդէսներ, պարահանդէսներ, քառամեակներ, երկամեակներ: Իսկ հանդէսներու, ներկայացումներու, ճառերու, նոյնիսկ համառօտագրութիւնը «Յառաջ»ներ կրնայ լեցնել :

Եղանակի սկիզբը Հ. Օ. Մ. ժրաջան Տիկինները եւ Օրիորդները կանխեցին: Միութեան պաշտօնական ժողովը բացուեցաւ, մտերիմ շրջանակի մէջ, թէյասեղանի մը շուրջ: Երգ, արտասանութիւն, բանախօսութիւններ: Յաջորդ ջրը, պաշտ. ընդհ. հաշուետուութենէ վերջ, Շրջ. վարչութեան երկամեայ եւ գործունեայ նախագահը, Տիկին Մաքիս Մելիքեան կը ներկայացնէր իր հրաժարականը: Յաջորդը տակաւին ընտրուած չըլլալով, Տիկինը առժամապէս կը վարէ նոյն պաշտօնը :

╳ «Արմենիա» թերթին վարչութիւնը սիրուն հանդէսով մը տօնեց հրատարակութեան քառամեակը: Այս առթիւ լոյս տեսաւ բացառիկ թիւ մը մեծածաւալ, գունաւոր եւ շատ ճոխ բովանդակութեամբ: Հարսնիքի, ընտանեկան հաւաքոյթի մը երեւոյթն ունէր հանդէսը: Մեծ սրահին մէջ ընդարձակ սեղաններու շուրջ, հարազատներ, մտերիմներ եւ բարեկամներ «չափահաս քսան տարեկանի պսակը» կը կատարէին եւ քանի մը հարիւր հոգի ճոխ սեղանի շուրջ լսեցին թերթին պատմութիւնը երկունքէն մինչեւ այս օրուան «այր կատարեալ» տարիքը :

╳ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Արժանթինի գաղութին ամէնէն ուժեղ եւ լաւ կազմակերպուած Միութիւնն է, որու շուրջ հաւաքուած են քանի մը հարիւր երիտասարդներ: Հակառակ վարչական խորհուրդի մեծ ջանքերուն եւ աշխատութեան, դեռ չեն վերջացած իր գեղեցիկ շէնքը եւ յարակից մասերը : Միութեան տարեկան պարահանդէսը անցաւ շատ հաճելի եւ ամէն կերպով գոհացուցիչ, մանաւանդ հասոյթը: Ժրաջան անդամները ամէն տեղ դուռները լայն բացուած գտեր էին իրենց առջեւ:

╳ «Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւն»ը որ երկու տարիէ ի վեր ունի իր պարբերականը, գեղեցիկ հանդէսը՝ ներկայացումով մը տօնեց թերթին երկրորդ տարեդարձը: Այս առթիւ թերթը լոյս տեսած էր միացեալ թիւով եւ ճոխ բովանդակութեամբ՝ պատկերազարդ :

Գեղեցիկ եւ գեղարուեստական է «Կամք»ը: Իր կողքը կը ներկայացնէ հայկական մանրանկար մը, շրջանակի մը մէջ, վարի մասը Սիս, Մասիս, նորածագ արեւ եւ ճաճանչները դէպի վեր որու վրայ Սասունցի Դաւիթը խրոխտ նայուածքով կը թռչի իր «Քուռկիկ Ջալալին»նստած: Միշտ ընտիր թուղթով լոյս տեսած այս պարբերականը, կէսը սպաներէն, «ի պէտս զանգուածեալ» լոյս կը տեսնէ խմբագրութեամբ Պ. Սոկրատ Թէրզեանի :

╳ Արժանթինի հայ գաղութը հետզհետէ կ'աճի: Ամէն շաբթու, ամէն ամսուն նոր գաղթականներ կը հասնին: Այս վերջերս ալ քանի մը ընտանիք եկան Պարսկաստանէն: Կ'ըսեն թէ դեռ շատ-շատեր «բեռներ կապելու» կը պատրաստուին, իբրեւ հետեւանք վերջին դէպքերու:

Արամ Երկանեանի վերջին օրերը

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ ողբացեալ Արամի նուիրուած գրութիւնը ...

Տասնըվեց տարի անցած է իր մահուան թուականէն, բայց մարդիկ չեն մոռցած այս աննման հերոսը: Ոմանք անոր մահուան կապակցութեամբ քինախնդրական վճիռներ կ'արձակեն ասոր անոր հասցէին, ոմանք ալ խղճի պարտքը կատարած անոր հանդէպ, յարգանքով կը յիշատակեն անունը մեր օրերու այն մեծ Հայուն, որ քսաներորդ դարու հայկական վրէժխնդրութեան մարմնացումը դարձաւ իր անվեհեր քաջագործութեամբ :

Եթէ պիտի չմոռցուին հայկական մեծ Գողգոթան եւ զայն ծրագրող ու գործադրող գլխաւոր դահիճները, պիտի չմոռցուի նաեւ նիհարակազմ, դալուկ դէմքով, միջին հասակով, վառվռուն աչքերով այս տղան, որ ցեղին վրէժը լուծեց Թալէաթ կոչուած հրէշի գործակիցներէն, եւ որուն աճիւնը Գորտոպա նահանգի Սան Խերոնիմոյ գերեզմանատան մասնաւոր յարկաբաժիններէն մէկուն մէջ ամփոփուած, Հայաստան փոխադրուելու օրուան կը սպասէ, աւա՜ղ....:

Արամ Երկանեան Գորտոպա կը բնակէր երբ թոքախտի հիւանդութեամբ վարակուած, տերեւի պէս դեղնած դէմքով եւ շուտով առողջանալու ինքնավստահութեամբ մեր գիրկը ինկաւ :

Կը ճանչնայի զայն Պուէնոս Այրէսէն :

Անմիջապէս տեղաւորեցինք Աժէնտէ կոչուած թոքախտի մեծ հիւանդանոցը՝ 150 փեսօ ամսավճարով :

Օր մը, որ բնաւ պիտի չմոռնամ, հանգուցեալ Ք. Մեծատուրեան եւ քանի մը ընկերներ կերկին հիւանդանոց գացինք տեսնելու համար զայն : Այս անգամ Արամ անճանաչելի դարձած էր, այնպէս որ հազիւ թէ կը կարողանար շնչել: Մահճակալին մէջ անշարժ ու անխօս հիւանդը աւելի քան Յոբ մըն էր, առանց միսի ու արիւնի : Կեանքիս մէջ չեմ զգացած սարսափ հիւանդէ մը, որքան զայն տեսայ այդ օրը ....:

Անմիջապէս մեզի մօտեցաւ Արամը խնամող քոյրը, յայտարարելով թէ հազիւ մէկ - երկու ժամ կրնայ ապրիլ ան: Մեր մեկնումը յետաձգեցինք մինչեւ ուշ գիշեր՝ սպասելով մահուան լուրին, որ կ'ուշանար :

Երկու շաբաթ վերջ տրուած մեր սովորական այցելութիւնը խարեց բոլորս: Ան քաջառողջ մարդու երեւոյթով, ոտքի վրայ, յաղթական, պաղ ժպիտ մը դէմքին դիմաւորեց մեզ: Համբուրեցինք զինքը :

Մարդկային ինչ հրաշագործութիւն, կը մտածէինք, անցեալ օրերուն մեր տեսած ոսկրոտ դիակը այսօր ոտքի վրայ, դէմքը գոյն ու մարմինը ուժ առած, մէկ կողմ նետած է կարծես մահուան սպառնալիքը ....:

Ամիսներ տեւեց այս աննախընթաց վիճակը Արամին, սակայն մասնագէտ բժիշկները իրենց յոյսերը կտրած էին: Որոշեցինք զայն փոխադրել աւելի օդասուն ու առանձին յարկաբաժինով բնակարան մը: Հազիւ թէ երեք ամիս անցած էր, Արամին կացութիւնը աւելի վատթարացաւ: Ինքն ալ յուսահատօրէն կը մրմնջէր— «Եթէ ցաւ մը ունիմ կուրծքիս տակ, ան ալ առանց նորածին զաւակս տեսնելու մեռնիլս է»....:

Իսկապէս Արամ իր զաւակը չծնած մեկնած էր Գորտոպա :

Արամ մահուան վերջին օրերը զարհուրելի կերպով կը չարչարուէր: Առիւծը մահուան դէմ կը մարտնչէր կատաղօրէն. «Ես պիտի չմեռնիմ» պոռալով: Իրարանցումը մեծ էր Դաշնակցական ընկերներու մօտ: Գիշեր ու ցորեկ առանձին չձգեցինք զինքը: Շատ պարզ էր որ կ'ապրէր իր վերջին օրերը :

Մասնաւոր հեռագիրներով Պուէնոս Այրէսէն կանչուեցան իր ընտանիքին անդամները:

1934 Օգոստոս 2ի առաւօտ, ահեղագոռ մռնչումներէ վերջ փչեց իր վերջին շունչը այն ատեն երբ իր կուրծքին տակ երկու թոքերէն կտոր մը մնացած չէր, մոմի պէս սպառած ըլլալով :

Այսպէս մեռաւ Արամ Երկանեան, իր ետեւ ձգելով առասպելական կոչուելու աստիճան վրիժառու առիւծի համբաւը, որ կոչուած է փառքերէն մէկը ըլլալու Հ. Յ. Դաշնակցութեան վաթսունամեակին :

Ս. ԿՈՒԱՆ

╳ «Մոռցուած հերոսներ» ակնարկին առթիւ Միսաքը ներկայացած էր: «Ահա մէկը» գրած էիք: Ահա երկրորդը, կը գրեմ ես ալ:

«Արմենիա»յի քառամեակին առթիւ լոյս տեսաւ իր գործունեայ ընկերներու շարքին Արամ Երկանեանի պատկերը: Այս առթիւ սարքուած հանդէսին մէջ, նախագահը ջերմապէս դրուատեց հերոսը, որուն դաշնակահար աղջիկն ալ բուռն ծափերու արժանացաւ: Նուագեց նաեւ ողբացեալ Թախթաճեանի աղջիկը :

«Կամք»ը,— Արմենիա Երիտ. Միութեան թերթը — Արամի պատկերին հետ, հրատարակեց վերջին օրերու վիճակը, ականատեսի մը վկայութեամբ: (Թիւ 4—6): Իր ընկերները յաճախ կ'այցելեն դերեզմանը:

Ալ ի՞նչպէս վարուելու է որ չըսեն «մոռցուած են» Երկանեանը եւ իր զինակիցները. :

Դաշնակցութիւնը ոչ միայն չէ մոռցած իր յայտնի հերոսները, այլեւ թուղթին յանձնած է բազմաթիւ անյայտ անուններ, «Անարհ հերոսներ», զատ զատ էջերով,— «Ոզմցի Նորթօներ»», «Կտորի Հաճիներ», Մոկացի Գրիգորներ, Շերիններ եւն.:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽՌՈՒՌՆ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԿԱՍԹՌՆ ՏԷՖԷՌԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած).— Ինչո՞ւ գրագէտ, գոյնզգոյն «տէօնմէ»ներով եւ հասարակ խաչագողներով, երբ հայրենասէր բազմութիւններ ամէն տարի խանդավառութեամբ կը լեցնեն սրահները, Մայիս 28ի տարեդարձին առթիւ :

Այս տարի ալ, անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր Variétés Casinoի ընդարձակ սրահը : Իր յատուկ տեղը գրաւած էր հանդէսին պատուակալ նախագահը, Պ. Gaston Defferre, առեւտրական նախարար, իր ընկերներուն հետ (քաղաքացի Ժան Մաս, Օր. Ռափիւզի, եւն.): Բոլորին, ինչպէս եւ Միսաք Թորլաքեանի մուտքը ողջունուեցան ջերմ ծափերով :

Օրուան նախագահը, ընկեր Յ. Պալիկեան հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել ազատագրութեան զոհերուն յիշատակը : Նկատելով որ յարգելի նախարարը եւ ընկերները ստիպուած են շուտ մեկնիլ, ընտրական պայքարին առթիւ, առաջին խօսքը տրուաւ Պ. Կասթոն Տէֆէրի :

— «Ինծ համար սովորութիւն դարձած է ամէն տարի ներկայ ըլլալ — ձեր հանդէսներուն խանդավառելու ձեզ եւ խանդավառուելու ձեզմով: Այս տարի այս ձեր տօնակատարութիւնը կը զուգադիպի մեր ընտրական պայքարին: Հակառակ անոր որ նոր հասած էի Մարսէյլ, ուղղակի հոս եկայ, ներողամիտ եղէք որ առաջին խօսքը ես կ'առնեմ: Դուք հոս հաւաքուած էք տօնելու ձեր անկախութեան 33րդ տարեդարձը, անկախութիւն մը որ խեղդուեցաւ բոլշեւիկեան բռնակալութեան ձեռքով: Տօնելով այս օրը, կ'ուզէք ազատուած տեսնել ձեր հիմնած ազատ եւ անկախ հանրապետութիւնը: Մենք ալ պայքարի մէջ ենք, փրկելու համար մեր հանրապետութիւնը օթալինեան համայնավարութեան սպառնալիքէն: Մեր բոլշեւիկները չեն խրատուիր ձեր օրինակէն: Եթէ վաղը Մոսկուայի թաթին տակ իյնանք մնաք բարով ազգ եւ ազատութիւն: Յունիս 17ը պիտի վճռէ մեր ճակատագիրը»: (Ծափեր):

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամներէն Օր. Ռափիւզի: Այս համակրելի օրիորդը, օժտուած բանաստեղծական շնորհներով, կը վայելէ Մարսէյլի հայութեան անվերապահ յարգանքը: Իբրեւ ուսուցչուհի մօտէն ծանօթ է մեր զաւակներու նկարագրին եւ ջերմապէս կը գնահատէ իր հայ աշակերտներու ընդունակութիւնները : Իր ուրախութիւնը յայտնելով հայ ընկերվարական կուսակցութեան Դաշնակցութեան վայելած լայն ժողովրդականութեան առթիւ, ըսաւ.

— «Սիրելի բարեկամներս, շատ ուրախ եմ որ հայ իգական սեռը եւս մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ այս տօնակատարութեան մէջ: Ընդհանրապէս ընկերվարական կիներ զօրավիգ են իրենց ամուսիններուն պայքարելու եւ պաշտպանելու հանրապետութիւնը : Իմ ընկերոջ՝ Կասթոն Տէֆէրի խօսքերը կրկնելով, իմ հայրենակիցներուս մաղթանքները կը բերեմ ձեր այս տօնին առթիւ եւ կը յայտարարեմ,— Ազգերու երջանկութիւնը կախուած է ընկերվարութեան յաղթանակէն, աշխատինք այդ յաղթանակին համար»:

Ընկեր Նախագահը իր բացման խօսքին մէջ համառօտակի պարզելէ վերջ մեր ազատագրական պայքարին էլեւէջները,— Յեղափոխական գործ, Օսմ. Սահմանադրութիւն, Բալկանեան պատերազմ, 1914ի պատերազմ, 1915ի Եղեռն, կամաւորական շարժում, բոլշեւիկեան յեղափոխութիւն, շեշտեց. — «Մենք առանձին մնացինք թրքական բանակներու դէմ յանդիման: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս լաւ օրերուն, նոյնը գէշ օրերուն տէր կանգնեցաւ այս ժողովուրդի ճակատագրին: Մղեցինք օրհասական պայքար, յաղթեցինք, եւ թըլ — նամին ճանչցաւ մեր անկախութիւնը: Թուրքը ճանչցաւ, Հայեր կան որ չեն ճանչնար ուրեմն: Թուրքէն ալ վատ են: Երկու տարուան վերակազմութեան շրջան մը բոլորելէ ետք, մեր երկիրը պիտի դառնար օրինակելի հանրապետութիւն մը, երբ Թուրքն ու բոլշեւիկը միացան զայն խեղդելու համար»:

Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդի անդամներէն քաղաքացի Ժան Մաս եւս խօսք առնելով ըսաւ.

— «Ես կը ճանչնամ անոնք որոնց հետ կը խօսիմ: Ձեր լեզուով չեմ կրնար արտայայտուիլ, բայց մեր հոգեկան կապերը լեզու չեն ճանչնար :

Գոհունակութիւնս կը յայտնեմ ձեր յաջողութեան համար որ մեր յաջողութիւնն է։ Զայնակցելով ինծմէ առաջ խօսող ընկերներուս, կ'ըսեմ,— աշխատինք ընկերվարութեան յաղթանակին այնքան սիրելի բոլորիս համար»։ (Ծափեր)։

Միջանկեալ արտասանեց Օր. Արփիկ Թաղոյեան Վարուժանի «Հողը», խլելով ջերմ ծափեր։ Պատիւ իր ծնողքին։ Երիտասարդ ջութակահար Գ. Լեւոն Ղեւոնդեան, այս անգամ եւս արժանացաւ ջերմ ծափերու ընկերակցութեամբ Օր. Մարկոսեանի (դաշնակ), Նոր Սերունդէն, Ա. մրցանակով շրջանաւարտ Մարսէյլի երաժշտանոցէն։ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ ընկեր Տիգրան Թաղոյեան, պարզելով «Մայիս 28»ի դէպքը եւ խորհուրդը։ «Վատերու յատուկ է միայն ուրանալ այս ճշմարտութիւնը»։ Բացատրեց թէ ինչո՞ւ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ ամէն տարի տէր կը կանգնի «Մայիս 28»ին։ Փոքրիկն Աշրաֆեան ընկերակցութեամբ իր եղբօր՝ Ճեմի Աշրաֆեանի (դաշնակ) հայկական եռագոյն տարազով պարեց քանի մը կովկասեան պարեր։ Արտասանեցին Ժանօ Մակարեան Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը եւ Օր. Ա. Սէքրէնկիւլեան։ Երգեց Տիկին Ազատուհի Տէր Վարդանեան «Բլբուլը»։ Հայ դրօշին նուիրուած արտասանութիւն մը ըրաւ Օր. Ալիս Յարութիւնեան Սէն Ժերոմէն, այնքան յուզումով, բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու։

Կարգը եկած էր օրուան բանախօսին,— ընկեր Ս. Տէր Թովմասեան։ Մինչ այդ կ'ուզէինք լսել մեր ընկեր Միսաք Թորլաքեանը։ Հազիւ արտասանուած իր անունը, ծափերու տեղատարափ մը սկսաւ։ Ընկերը, համեստութեան մարմնացում, հազիւ առանց բեմ գալու յայտարարեց.

— «Ես խօսքի մարդ չեմ, երբ կուսակցութիւնս գործի կանչէ, այն ատեն ցոյց կուտամ իմ շնորհքս»։

Երկու խօսք,— ամբողջ խորհուրդ մը։ Եւ նորէն բուռն ծափեր։ Ընկեր Տէր Թովմասեան խօսեցաւ բովանդակալից ճառ մը, խորապէս տպաւորեց.

— «Ձեզմէ իւրաքանչիւրը գիտէ թէ ինչպէս ստեղծուեցաւ «Մայիս 28»ը։ Ես խօսքս կ'ուղղեմ անոնց որ կ'ըսեն թէ ի՞նչը կը տօնեն։ Այդ թշնամականները գիտեն թէ ի՞նչ կը տօնենք եւ ինչո՞ւ կը տօնենք։ Մարդիկ կ'ուզեն անտեսել մեր երէկուան պատմութիւնը։ Ուրեմն չեն հասկնար. թէ ինչո՞ւ այս հսկայ բազմութիւնը հոս խռնուած է լսելու Դաշնակցութեան խօսքը։ Մենք ուզեցինք որ ունենանք ափ մը հող, ազատ ապրելու համար անոր վրայ։ Եթէ այս ժողովուրդը մտածէր միայն հպարտութեան եւ այլ վայելքներու մասին, կրնար ապրիլ ամէն տեղ եւ ամէնուն հետ, նոյնիսկ Թուրքին հետ։

Համատարած յուսահատութեան այդ օրերուն ալ հրապարակ իջաւ Դաշնակցութիւնը եւ ստեղծեց իր ազատ եւ անկախ պետութիւնը։ Եւ առաջին անգամ ճանչցաւ այն որ կ'ուզէր հայութիւնը բնաջնջել։ Հայկական դիմադրական ուժն էր որ մեզ տուաւ «Մայիս 28»ը, այսօրուան մեր հայրենիքը։ Ո՞ւր էին անոնք որ այսօր մեզի հայրենասիրութիւն կը քարոզեն։ Ո՞ւր էր բոլշեւիզմը, այդ հազար գլխանի հրէշը։ Ան կ'աշխատէր ոտքի հանել թշնամին։ Պատմութիւնը գիտեն բոլորը, բայց անգիտանալ կը ձեւացնեն։ Այսօրուան ամենակարող բոլշեւիզմը իր ամենակարող Առաջնորդով Արեւ Սթալինով Թուրքին հետ էր այն ատեն։ Ան 25 տարի շարունակ զինեց Թուրքը, եւ այսօր կը դառնայ մեզի «բարեկամ»։

Ծաղրելով անոնք որոնք այսօր երկու չուանի վրայ կը խաղան, ընկերը շարունակեց.

— «Ես կ'ուզէի գովքը հիւսել մեր հայրենիքին, որուն համար շատ սուղ վճարած է այս ժողովուրդը, ճիշդ է որ կայ շինարարութիւն, ճիշդ է որ կը բազմանայ եւ կը յառաջդիմէ, ճիշդ է նաեւ որ՝ մեր հայրենիքին մէջ Հայը իրաւունք չունի ազատօրէն խօսելու եւ ազատօրէն մտածելու։ Հոն գիշեր ցորեկ գովքը կը հիւսեն Սթալինի, բայց ոչ այն մարդոց որ այդ երկիրը ստեղծեցին։ Հայաստանի մէջ չինուածաչին կը գովեն, հոն կրնան խօսիլ բոլոր երկիրներու մասին, բայց ոչ մեր մասին։ Հակառակ այն իրողութեան որ վերջին պատերազմին 80—100.000 երիտասարդներ կորսնցուցինք, մէկ թիզ հող չաւելցաւ ի հաշիւ Հայաստանի։ Բոլշեւիզմը կը դառնայ մեզի, անոր հետ ըլլալ՝ կը նշանակէ այս ժողովուրդը դէպի մահ առաջնորդել։ Պիտի ըլլանք ոչ թէ Սովետին, այլ Հայաստանի հետ, հայրենիքին հետ։ Ժամանակն է սթափելու»։ (Ծափեր)։

Ընկեր նախագահի շնորհակալութեան խօսքերէն վերջ հանդէսին առաջին մասը յայտարարուեցաւ փակուած։ Կէս գիշերէն ետք սկսան միջազգային պարերը, իսկ յարակից սրահին մէջ հայկական ուրախութիւնները երգերով ու պարերով մինչեւ առաւօտ։

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երեք նոր զօրաբաժիններ պիտի հասնին Եւրոպա յառաջիկայ 2—3 ամիսներու ընթացքին։

Գաղութէ գաղութ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետը, Գ. Գ. Բարադամեան, Սելանիկ այցելած էր վերջերս, Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ արք.ի հետ։ Այս առթիւ ընտանեկան հաւաքոյթ մը սարքուած ըլլալով, տեղեկութիւններ հաղորդած է Յունահայ գաղութի մասին։ «Յաջողութիւններու հետ ունեցանք ձախողութիւններ, մանաւանդ դպրոցական հարցի կարգադրութեան մէջ։ Թէեւ Կրթ. նախարարութիւնը թոյլատրած է հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը, որոշ պայմաններով, իսկ գաղութը պարզապէս կրօնական համայնք է։ Պաշտօնականացնելու համար պէտք է որ պետութենէն վաւերացուած կրօնական համայնքի կազմական կանոնագիր ունենանք։ Իրագործուած է Հ. Կ. Խաչի եւ Ազգ. վարժարաններու միացումը, որու շնորհիւ հիմնաւորուած է նաեւ ազգ. միասնականութիւնը գաղութին մէջ։ Ցաւ կը պատճառէ Աւետարանականներու բռնած ընթացքը միացման հարցին շուրջ։ Սեղանի վրայ են ազգ.-եկեղեցական շարժուն եւ անշարժ կալուածներու դասաւորման եւ հակակշիռի հարցերը։ Որոշուած է Աթէնքի Տուրզութի թաղամասին մէջ (Փիքս) կառուցանել եկեղեցի մը, առաջնորդարան, ցերեկեայ եւ գիշերային վարժարանի շէնքեր, մարմնակրթական մշակութային բաժիններով, Յունաստանի զանազան շրջաններուն մէջ գտնուող եւ տոհմային դաստիարակութենէ զուրկ Հայորդիները հաւաքել գիշերօթիկ վարժարանի մէջ եւն.։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ Պաղեստին հասած են Մայիս 16ին։ Բարիգալուստի գացած են Հոգեւոր Հայրերը, Ազգ. ընդհ. Ժողովի դիւանի անդամները, ինչպէս եւ Ազգ. Քաղաք. Ժողովի անդամները, «Գոյամարտ»ի վարչութիւնը եւ հարիւրաւոր հայրենակիցներ։

× Ինչպէս գրած էինք, Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան, այցելած են նաեւ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանը (Լիբանան), անօրինակ խանդավառութիւն ստեղծելով Ճէպէլ-Մուսայի հայութեան մէջ։ Ընդունելութեան հսկայ թափօր մը կազմուած է եկեղեցւոյ քահանաներու դասէն, թաղական խորհուրդէն, Հ. Յ. Դ. տեղական մարմինէն ու Պատ. Միութենէն, Ազգ. «Յառաջ» վարժարանի ուսուցչական կազմէն, քաղաքապետութեան կազմէն, Լիբ. Օգն. Խաչի վարչութենէ, գիւղապետներէ, Հայ Արիներէ, դայլիկներէ, արծուիկներէ, բոլորն ալ իրենց դրօշներով եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութենէն։ Ընկեր Գ. Գըրըգեան, Մուսա Տաղի հայութեան անունով բարիգալուստ մաղթած է, իսկ Գ. Ճորճ Մարտիկեան հայրենասիրական զգացումներով գեղուն ճառ մը խօսած է, փառաբանելով Վասպուրականի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, եւ Ճէպէլ Մուսայի հերոսամարտները։ «Յառաջ» վարժարանին դասարանները քննելէ վերջ, իմանալով անձուկ վիճակը, խոստացած է հազար տոլար տրամադրել։

ՀԱԼԷՊԻ մեր պաշտօնակիցը, «Արեւելք», հանգանակութեան մը ձեռնարկած է, տպարանի եւ սրահի ֆոնտին համար։ Մինչեւ Մայիս 16 եղած նուէրներու գումարը կ'անցնի 8 հազար ս. ոսկին (800 հազար ֆրանք)։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ կեդրոնը, պարպուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, որ զայն գրաւած էր Գշ. օրուան դէպքին առթիւ։ Աշխատանքի Դաշնակցութեան բողոքի ցոյցերը սպասուած յաջողութիւնը չունեցան։ Տեղ-տեղ աշխատանքը դադրեցաւ 20—30 վայրկեան։

ՃԱՓՈՆԻ հաշտութեան դաշնագրի մասին համաձայնութիւն գոյացաւ Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ միջեւ։ Ֆրանսա կ'առաջարկէ յետաձգել, նոր տհաճութիւն մը չպատճառելու համար Խ. Միութեան։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Անգլեւիրանեան ընկերութեան չորս տնօրէնները Բշ. օր հասնելով, առաջին խօսակցութիւնը պիտի ունենան Դշ. օր։ Բանակցութիւնները կրնան ամիսներ տեւել։ Կը վախցուի որ խլրտումներ ծագին նաւթահորերու 70.000 բանուորներուն մէջ, եթէ կրակոտ ճառեր խօսուին։ Իրագեկներ կը հաւաստեն թէ միջին ճամբայ մը պիտի գտնուի բանակցութեանց շնորհիւ։ Բրիտանացի պաշտօնեաները եւ մասնագէտները պիտի մնան. միայն թէ քարիւղի բաշխումը իրանեան կառավարութիւնը պիտի կատարէ։ Պարսիկներն ալ չեն ուզեր որ քարիւղի արտադրութիւնը նուազի, ազգայնացման հետեւանքով։

ՑՈՅՑԵՐ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՆ Փարիզի պուլկարական եւ սպանիական դեսպանատուներուն առջեւ, բողոքելու համար զանգուածային ձերբակալութեանց դէմ։ Ցուցարարները « մարդասպան » կը կոչէին թէ Սթալինը եւ թէ զօր. Ֆրանքօն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը

Ֆր. Կապոյտ Խաչի

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Ֆ. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի համար այս տարի վարձուած է, Կրընոպլի շրջանին մէջ, մեծ դղեակ մը օժտուած ամէն յարմարութիւններով։ Ունի ընդարձակ ննջարաններ, սեղանատուներ, խաղասրահներ, բաղնիք։ Շէնքը շրջապատուած է ծառազարդ պարտէզներով ու մարգագետիններով, դիմացը մայրիներու լեռներ եւ գեղատեսիլ ձորեր։ Պարտէզին մէջ ընդարձակ աւազան մը, ուր երախաներ գեղեցիկ օդերուն կրնան լողանք առնել։

Շէնքին ընծայած յարմարութիւններէն օգտուելով ձեռնարկած ենք այս տարի ամէն տեսակէտով օրինակելի կայան մը կազմակերպելու, ուր մեր տղաքը կազդուրիչ օդի հետ միասին պիտի վայելեն ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, պիտի սորվին հայերէն երգեր, պատմութիւններ եւն.։

Այս առթիւ կը յանձնարարենք մեր բոլոր մասնաճիւղերուն օր առաջ մեզի ղրկել.—

1.— Կայանի համար ձեր արձանագրած մանչերու եւ աղջիկներու անունները, ծննդեան թուականները եւ հասցէները։

2.— Փարիզի շրջանի արձակուրդի տոմսերը (bon de vacances)։

3.— Սանուհիներու օդափոխութեան կայանի համար արձանագրուողներուն անունները։

Այս տեղեկութիւններուն պէտք ունինք ստիպողաբար կայանի ցանկերը ժամանակին պատկան իշխանութեանց, ինչպէս նաեւ Allocation Familialeին ներկայացնելու համար։

ԾԱՆՕԹ.— Օդափոխութեան կայանին երախաներ արձանագրելու համար դիմել միայն մասնաճիւղերուն։ Կեդր. վարչութիւնը ուղղակի դիմումներ չընդունիր։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յունիս 1էն ի վեր Galerie Drouant — Davidի գեղեցիկ սրահներուն մէջ բացուած է ծանօթ արուեստագէտ Քարզուի նկարահանդէսը։

Զանազան առիթներով գնահատած ենք մեր տաղանդաւոր հայրենակցին արուեստը։ Այսօր ուրախութեամբ կ'արձանագրենք իր նոր յաջողութիւնները քաղուածքներ տալով Ֆրանսական մամուլէն։

Figaro.— Քարզու մեզ կը փոխադրէ իրեն յատուկ երկինքի մը տակ... ուր երազը՝ կը խառնուի իրականութեան եւ բնականը՝ գերբնականին։ (Վարնօ)։

Paris-Presse.— ... Քարզու կը սիրէ բանաստեղծները, ինչպէս կ'երեւայ իր պաստառներէն։ Արդեօք Վեռլէնի հետ իր ունեցած մտերմութեան պատճառո՞վ է որ Քարզու իր նկարներուն մէջ կը պտտցնէ կին մը որ երբեք նոյնը չէ եւ երբեք ուրիշ մը չէ»։ (Պառօք)։

Le Peintre.— ... Բանաստեղծ եւ արուեստագէտ, օժտուած երկրորդ տեսողութեամբ մը, կը յաջողի տալ, ինչպէս կ'ըսէր Մալարմէ «աւելի անբիծ իմաստ մը ամբոխին բառերուն»։ Այս զգայուն երկրաչափը նուիրականին զգացումը ունի։

Libération.— ... Անտարակոյս կը ստեղծէ ինքնայատուկ մթնոլորտ մը, ներդաշնակութիւններ (միշտ աւելի ճկուն) ինքնատիպ։ Անոնցմէ է որ կը բերեն եւ կ'արտայայտեն մասնաւոր «պատգամ մը»։ (Տորնան)։

Arts.— ... Քարզուի աշխարհին մէջ տեղ չկայ, անոր համար որ չունի ոչ յիշատակ, ոչ ներկայութիւն, ոչ մեծութիւն...։ Հաւանաբար վերջինն է վիպականներուն։ Կ'երեւակայեմ Օսկար Ուայլտի հաճոյքը իր կտաւներուն առջեւ։

Opéra.— ... Եւ Քարզու այս երեւակայական աշխարհին շուրջ մեզի կը ձգէ անոր երազուն միօրինակութիւնը խզել։ (Սէօռիէռ)

Քառզուի կողմէ Զուիցերիոյ մէջ տրուած նկարահանդէսին առթիւ շատ շահեկան գրութիւն մը լոյս տեսած է տեղական գեղարուեստական թերթի մը մէջ։

ՃԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ.— Արուեստի ուրիշ մէկ արտայայտութիւնն է ճարտասանութիւնը։ Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք մեր երիտասարդ ընկերոջ՝ իրաւագէտ Յովիկ Եղիազարեանի յաջողութիւնները կարեւոր դատավարութիւններու ատեն, ինչպէս կը հաստատէ տեղական մամուլը, կը յիշեն մասնաւորաբար Մեթր Եղիազարեանի տաղանդը եւ ճարտարութիւնը։ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ, ծանրակշիռ դատավարութեան մը առթիւ։
Ս.Ս.

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾՈՒՀԻ ՆՈՒԱՐԴ ԶԱՐԵԱՆ (դուստրը Կոստան Զարեանի) արձաններու եւ կիսանդրիներու նոր ցուցահանդէս մը բացած է Հռոմի մէջ, Մայիս 26ին։ Իտալացի քննադատներ ջերմապէս գնահատելով ձեռնարկը, կը գրեն թէ՝ քիչ անգամ տեսած են այնպիսի ցուցահանդէս մը, «որ սիրտ կը բանայ իբրեւ հաստատուն արուեստ մը»։

թեան դաշնագիր մը կնքել, ասոր համար կը ճատել սպառազինութիւնները, արգիլել հիւլէական զէնքը: Խ. Միութիւնը զինուորական խարիսխներ չի հաստատեր ուրիշին հողերուն վրայ, ինչպէս կ'ընեն Ամերիկացիները»:

Գ. Էռիօ, Ազգ. Ժողովին նախագահը եւ արմատական կուսակցութեան վարիչը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ ճայնասփիւռ ճառով մը.

— Կուսակցութիւն մը կը յաւակնի մենաշնորհի վերածել խաղաղութիւնը: Պարզապէս կը զուարճանայ: Խ. Միութեան զինեալ ուժերը հինգ միլիոն զինուորներէ կը բաղկանան, առանց հաշուելու արբանեակ պետութեանց զօրքը: Ո՞ր բանիմաց քաղաքացին պիտի կրնայ համոզել թէ Ֆրանսա պատերազմ կը պատրաստէ այդ ահագին ուժերուն դէմ: Մեր արտաքին քաղաքականութեան նպատակն է երկիրը փրկել հաւանական արշաւանքէ մը»:

╳ «Լը Փոփիւլէռ», ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, կը ծաղրէ Ժաք Տիւքլոյի ճառը, դիտել կուտայ թէ Ատլանտեանի դաշինքէն առաջ, Խ. Միութիւնը 22 ոչ-յարձակման դաշինքներ կնքած, բայց ոչ մէկը յարգած է:

╳ Ֆրանսայի եպիսկոպոսները շրջաբերականներ ուղղած են հաւատացեալներուն, որպէսզի մասնակցին երեսփ. ընտրութեանց: Անկուլէմի եպիսկոպոսը կ'ըսէ թէ «մահացու մեղք է ձեռնպահ մնալ»: Ուրիշներ ալ յիշեցնելով քուէարկելու պարտականութիւնը, կը թելադրեն «թեկնածուները դատել ոչ թէ իրենց խոստումներով, այլ անցեալ գործերով»:

╳ Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ ճաղկելէ վերջ համայնավարութիւնը, դատապարտեց նաեւ «մէկ մարդու պաշտամունքը», պնդելով թէ զօր. տը Կոլի «կազմակերպութիւնը վտանգ մը կը կազմէ հանրապետութեան համար»: Յետոյ բացատրեց թէ ոչ մէկ ժողովուրդ պատերազմ կ'ուզէ, բայց եւ այնպէս պատերազմի հոգեվիճակ մը ստեղծուած է եւ ընդհարումներու վախը պատճառ եղած է որ զինակցութիւններ կնքուին, պաշտպանելու համար ազատ երկիրներ»:

╳ Անկարգութիւններ ծագեցան Լա Սիոթայի մէջ, երբ ընտրական ճառ մը կը խօսէր առեւտրական տորմիղի նախարարը, Գ. Տէֆէռ: Ծայրայեղ ձախերը սրահ մտնել կ'ուզէին, սակայն ձախողելով, յարձակեցան ունկնդիրներուն վրայ: Քարեր եւ ուրիշ առարկաներ նետուեցան փողոցին մէջ եւ ատրճանակ ալ պարպուեցաւ, առանց մեծ վնաս պատճառելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը փակեց Լիբանանի սահմանագլուխը, երբեւ հետեւանք 600 Սուրիացի բանուորներու եւ իրենց ընտանիքներուն վտարման: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս բանուորները հեռացեր էին Երաշտութեան մատնուած շրջանէ մը, Լիբանանի մէջ աշխատելու համար, աւելի աժան քան տեղացի բանուորները:

ՃԱՓՈՆԻ հաշտութեան դաշնագիրը քար գայթակղութիւն դարձած է մեծ պետութեանց միջեւ: Մ. Նահանգները կ'ուզեն օր առաջ կնքել դաշնագիրը: Անգլիան ալ համաձայն է, իսկ Ֆրանսա՝ վերապահ: Խ. Միութիւնը կիրակի օր ամերիկեան դեսպանին յանձնեց նոր ծանուցագիր մը, պատճէններն ալ՝ ֆրանսական, անգլիական եւ չինական դեսպաններուն: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց կ'ըսուի թէ Մոսկուա կը պնդէ որ դաշնագրին խմբագրութեան մասնակցին բոլոր պատերազմիկները, երբեւ հիմք ունենալով Եալթայի, Փոցտամի եւ Գահիրէի համաձայնութիւնները: Կ'առաջարկուի ժողով գումարել յառաջիկայ Յուլիսին կամ Օգոստոսին, նախագիծը քննելու համար:

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը, Գ. Ժիւլ Մոք, պաշտօնական զեկոյցով մը կ'ըսէ. — «Փարիզեան համայնավար առաւօտեան թերթ մը, շարունակելով իր սուտերը, քանիցս տեղեկացուց, թէ նոր զօրամասեր պիտի ղրկուին Քորէա եւ Հնդկաչին եւ հաւանաբար պիտի երկարաձգուի զինուորական ծառայութեան շրջանը: Բացարձակապէս սուտ են բոլոր այս տեղեկութիւնները, որոնք հրապարակ կը նետուին ընտրական նպատակներով»:

ԱՆԳԼԵՒԻՐԱՆԵԱՆ քարիւղի ընկերութեան ներկայացուցիչները Թէհրան կը հասնին այսօր: Վաղը պիտի սկսին խորհրդակցութիւնները պարսիկ կառավարութեան հետ: Ընկերութեան տնօրէնը յայտարարեց, թէ՝ իրենք տոգորուած են բարի տրամադրութիւններով և կ'ուզենդիւրացնել պարսիկ կառավարութեան գործը »: Միւս կողմէ, Ապատան հասած է ազգայնացման յանձնախումբը, որ պիտի ստանձնէ Անգլեւիրանեան ընկերութեան գործերը: Քաղաքի բնակչութիւնը մեծ ընդունելութիւն մը ըրած է պատուիրակութեան: Տասնեակ մը եզներ, ուղտեր եւ ոչխարներ մորթուած են, քաղաքի դրան առջեւը շինուած յաղթական կամարին տակ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բանակի միացեալ սպայակոյտներուն պետը, զօր. Պրէտլի Ուաշինկթըն վերադարձաւ: Մեկնած պահուն, զօրավարը յայտարարեց, թէ բաւական լաւ յառաջդիմութիւններ կատարած են Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան մէջ: «Կը խորհիմ թէ ժամանակը շատ կարեւոր է եւ ամէն ինչ պէտք է ընենք վերազինումը փութացնելու համար»: Զօրավարին կարծիքով, եւ պարզ զինուորական տեսակէտով, անհրաժեշտ է Ատլանտեանի Դաշինքին մէջ առնել Թուրքիան, Յունաստանը, Սպանիան եւ Եուկոսլաւիան:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ
Յունիս 23ին, նախագահութեամբ նախկին նախարար ED. DEPREUXի:

╳

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յուլիս 1ին:

╳

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 17ին, Sacré Cueurի սրահին մէջ: Կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին: Մանրամասնութիւնը յաջորդով:

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանը ստացած է սակաւաթիւ օրինակներ:

«ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ»

Հ. Յ. Դ. 60ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ
636 մեծադիր էջ, 80 նկարներով

Գինը 1500 Ֆր., թղթատարի ծախքով 1625:

Դիմել ընկեր Գ. Բալայեանի, 16 rue des Basserons, Montmorency (S. et O.):

Կը ծախուի Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 rue Monsieur le Prince:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼԻԼԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10bis, rue Thouin, métro Place Monge եւ Gardinal Lemoine:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պորտոյի Նիկոլ Աղբալեան խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Նկեր Պօղոս Քէնտիրեանէ, իր նշանախօսութեան առթիւ հազար ֆրանք, եւ Օր. Անահիտ Հրդիկեանէ (Թուլուզէն) իր Պորտօ այցելութեան առթիւ հազար ֆրանք:

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ
Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր քոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները
Ինչպէս նաեւ օդիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի ազանդերներով:

«Սամուէլ»ը Վիէնի մէջ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ: Լիոնի Թատերախումբով:

Ղեկավարութեամբ Դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐի

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն:

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՈՒՆԵՆԱԼ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ձայնագրուած, պատկերազարդ եւ ընդարձակ Երգարանին, որ սպառելու վրայ է: ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ ՀԱԶԻՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՍՆԵԱԿ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ԵՒՍ: Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով՝ հրատարակիչին: Գինը՝ 1500 Ֆրանք, փոստի ծախքն ալ միասին:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1.— Կը խնդրուի ապառիկ չձգել բաժնեգինը, վարչութեան խնայելով աւելորդ յոգնութիւններ:

2.— Հասցէի փոփոխութեան, կամ արձակուրդին իր թերթը ստանալու համար կը խնդրուի ղրկել 50 ֆրանք:

3.— Լրագրավաճառներէն գնող մեր ընթերցողներուն կրնանք իրենց արձակուրդի շրջանին թերթ ղրկել ամիսը 250 ֆրանքով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ Քառէ սրճարանին վերնայարկը: Կը խօսի Գ. Վահան Զէյթունցեան: Նիւթ՝ Քարլ Մարքս եւ իր վարդապետութիւնը:

ՔՍԱՆՆԵՐՈՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Salle Géographieի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Մարզական հանդէս!

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 17ին, կիրակի օրը ժամը 16ին:

Կը հրաւիրուին աշակերտներու ծնողները եւ վարժարանին բոլոր համակիրները:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
«ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ» ՍՐԱՀԸ
26, Rue Troyon, Sèvres, métro Pont de Sèvres
24 Յունիս, Կիրակի օր, ժամը 15ին
Դերասաններու ընտիր կազմով մը

Գրիգոր Վահան

Կը ներկայացնէ
Հայկական տարազներով, երգերով եւ պարերով

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն 4 արար, քաղուած Մոլիէռի «Le Médecin Malgré lui» գործէն

Կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Յ. եւ Ց. ԼԱԹԻՖԵԱՆՆԵՐ, Օր. ՍԱՎԱՏԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ա. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, եւայլն:

Մուտքի գիները ժողովրդական:

ՄՈՒՋՈՒՎ

Կարուհիներ իրենց տունը աշխատող confection sur robes:

Դիմել՝ 40 rue des Bois, Paris (19), métro Pl. des Fêtes կամ Télégraphe: **NADIRIAN**ի:

Ծախու է

7 Rue d'Alexandrieի մէջ յարկաբաժին մը, ազատ բնակութեան համար, նոր շէնքի մը մէջ, ամէն յարմարութիւններով, կարասիներով: Բ. յարկ, վեց սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, սպասուհիի սենեակ, եւ հեռաձայն: Գին **3.500.000** ֆրանք: Հեռաձայնել LOU. 23.05:

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations. Lustrage, Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՐՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, արանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Cannesի մէջ կօշիկի արհեստանոց մը որ կրնայ օգտագործուիլ տարբեր արհեստներու համար եւս: Գրել Nichanian, 1, Ave. St.Louis, Cannes, A.M.:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ · 1100 ֆր. Տար. 2200. Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 13 JUIN 1951 Չորեքշաբթի 13 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6481-Նոր շրջան թիւ 1892

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՕՏԱՐԻՆ ԱՊԱՒԻՆԵԼՈՎ

Գարշելիներու դպրոց. դասը օրն ի բուն փըր-փուր տեղալով Դաշնակցութեան դէմ, միշտ ալ օգնութեան կը կանչէ տեղացին ու օտարը :

Ամէն տեղ ալ, ան կը փորձէ մոլորեցնել երկրին իշխանութիւնը եւ ժողովուրդը, համոզել թէ հայ ժողովուրդին մէջ տարր մը կայ որ կը դաւէ իրենց դէմ :

Տարիներ առաջ, պատահական երեւոյթ էր այս արհեստավարժ խուժանավարութիւնը:

Այսօր դարձեր է հիմնական ուղեգիծ: Տասնամեակ մը՝ գրաւոր թէ բանաւոր քարոզութեան: Տեսական թէ գործնական աշխատանքի համար:

Այս բոլորը պարզապէս անոր համար որ, չունին ուրիշ բարոյական դրամագլուխ, գետին շահելու եւ դեր կատարելու համար:

Բարքերու այս ապականութիւնը այնքան վարակիչ հանգամանք ստացած է որ, կրնայ կատարեալ աղէտի մը յանգիլ:

Ահա կը տեսնէք ու կը կարդաք ամէն օր։ Ցետին թշուառականը — «Թոկէց փախած կամ խելքէց պառուհաս» — գիշերը կը զառանցէ եւ առտուն մարտակոչ մը կ'արձակէ: Թուղթին կը յանձնէ ամէնէն գրգռիչ սուտերն ու քսութիւնները: Ոչ միայն հայերէն, այլեւ որեւէ օտար լեզուով, համաձայն տեղական պայմաններուն :

Երէկ ամփոփեր էինք մէկ - երկու հատուածներ՝ Լիբանանի մէջ թխուած հայատառ թռուցիկէ մը, որ կը ձգտէր Արաբները գրգռել Դաշնակցութեան դէմ :

Քառակուսի ապուշ պէտք է ըլլալ, չըմբռնելու համար թէ ի'նչքան քստմնելի հետեւանքներ կրնան ունենալ այս կարգի կոչերը, ճակատագրական պահերու մէջ :

Երբ աղղանշանը հնչէ, ամբոխը այլեւս գրեթէ անխտիր կը զանազանէ «Դաշնակ»ն ու մնացեալը:

Մէկ չաբթուան «Յառաջ»ը պիտի չբաւէր, փաստացի վկայութիւններ տալու համար այս մասին, սկսելով Թուրքիայէն:

Այն օտարականները որ միացեալ ճակատ կազմեր են Սուրիա - Լիբանանի մէջ եւ այլուր, հայկական բախտախնդիրներու հետ, շատ լաւ գիտեն այս պարագան: Եւ առ նուազն կ'արդահատին իրենց զինակիցներուն վրայ :

Այս ազատ երկրին մէջ ալ, յաճախ տեղացին էր որ կը սաստէր հայ կամ օտար գրգռիչներ, երբ եղբայրադաւ մատնանշումներ կը փորձէին, օգտուելով պատեհութիւններէն :

Բազմաթիւ պարագաներու մէջ, նոյնիսկ տեղացի բոլշեւիկը չէ կրցած զսպել իր զզուանքը, այդպիսիներու հանդէպ:

Թո'ւրքն անգամ կը զանէր այս կարգի տիպարներէն, պատկերալից բառով մը որ շատ աւելի կծու է քան մեր «վատ»ը :

Գաղափարական պայքարի հե՞տք, այս խուժանավարութեան մէջ:

Կը բաւէ ուշադրութեամբ կարդալ գործածուած բառերն ու բացատրութիւնները, հրատարակուած «յայտնութիւններն» ու «վերլուծումները» , գտնելու համար պատասխանը :

Տրամաբանելու եղանակն անգամ պղծութիւն եւ դաւադրութիւն կը հոտի :

» Այս բախտախնդիր մունետիկները տակաւին չսորվեցան թէ Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած որեւէ սլաք՝ ամէն բանէ առաջ կը ծառայէ թշնամին խնդացնելու :

Իրենց պայքարելու եղանակը ինչո՞վ կը տարբերի Թուրքին խօսելու եւ գործելու ձեւերէն:

Ան, Թուրքն ալ հայ ժողովուրդին թշնամի չէ՞ հռչակած : Դաշնակցութիւնը:

Չէ՞ աշխատած վարկաբեկել, ջլատել, տկարացնել, թաղել զայն :

Կոչեր չէ՞ ուղղած «հայ ողջամիտ հասարակութեան», որպէսզի միացեալ ճակատ կազմէն:

Մինչեւ այսօր ալ, չարախինդ քրքիջներ չա՞րձակեր, երբ կը տեսնէ անոր դէմ սարքուած «ճիհատ»ը, հովանաւորութեամբ Մոսկուայի, Անգարայի եւ Երեւանի:

Նիւթը չենք սպառած այս հարցումներով:

Տակաւին կան այլապէս տխրաւոր եւ վտանգաւոր դէպքեր ու երեւոյթներ: Այստեղ եւ ամէն տեղ: Ամէն ուր որ ինքնակոչ «պրոգրեսիվ»ներու որջ մը բացուած է: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Պ. ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ»

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ պատկերազարդ պատմութիւններ հրատարակել Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի մասին:

Հիմա որ հայր եւ որդի պաշտօնանկ եղած են իրանեան կառավարութեան կողմէ, ամէն թերթ կը փորձէ նորութիւն մը հրամցնել իր ընթերցողներուն:

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, LeMonde երէկ խոշոր տառատիպերով կը հաղորդէր — «Իրան կը խզէ իր յարաբերութիւնները մեծահարուստ սեղանաւոր Կիւլպէնկեանի հետ »:

Ինչպէս գիտէք, հայրը Փարիզի իրանեան դեսպանատան առեւտրական խորհրդականն էր, իսկ տղան նոյն պաշտօնը կը վարէր Լոնտոնի մէջ : Երկուքն ալ անվճար :

Ծանուցանելով այս պաշտօնանկութիւնները , փարիզեան թերթը գիտել կուտայ .

— « Կիւլպէնկեանները միշտ այնքան զգտնի գործունէութիւն մը ցոյց տուած են որ, իրապէս դժուար է գնահատել այն ազդեցութիւնը զոր կըրնային գործել Իրանի արտաքին առեւտուրին վըրայ, եւ ճշդել իրենց դէմ կատարուած տնօրինութեան խոր իմաստը »:

Կարելի՞ է «Պարոն Հինգ առ հարիւր»ի մասին խօսիլ, առանց անոր հարստութեան մեծութիւնն ալ հաշուելու :

Եւ «Լը Մոնտ» կը շարունակէ .

— « Պարոն Գ., ինչպէս յաճախ կը կոչեն սեղանաւորական շրջանակներու մէջ, Անգլօ-իրանեան Քարիւղի ընկերութեան բաժնետէրերէն մէկն է. բայց իր այդ ձեռնարկէն ունեցած բաժնեթուղթերը մէկ շատ փոքր մասը միայն կը ներկայացնեն իր ահագին հարստութեան, զոր առ նուազն 295 միլիառ ֆրանք կը հաշուեն եւ որ գլխաւորապէս հիմնուած է Միջին Արեւելքի ստորերկրեայ աղբիւրներուն վրայ»:

Ցետոյ կը պատմէ թէ այս «զարմանալի մարդը Պոլիս ծնած Հայ մըն է, անգլիական հպատակ եղած՝ 1902ին»:

— « Մեծ Պատերազմէն քիչ առաջ, յաջողած էր գործ մը ընել Պաղտատի փաշափայետին հետ, համոզելով որ իրեն ձգէ Մուսուլի քարիւղաբեր գետնին վրայ ունեցած բոլոր իրաւունքները: Այն ատեն ոչ մէկը գաղափար ունէր այդ գետնին իրական կարեւորութեան վրայ: Այդ օրէն կը սկսի Գալուստ Կիւլպէնկեանի բարօրութիւնը »:

Այսքանը՝ իբրեւ յառաջաբան: ՎԱՀԷ

Մայիս 28ը Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսի առաջնորդը, Մամբրէ արք. Սիրունեան, հետեւեալ հրահանգը ուղղած է առ որ անկ է, Մայիս 24 թուականով.—

« Յառաջիկայ երկուշաբթի, Մայիս 28, Հայաստանի անկախութեան 33րդ տարեդարձին առիթով, կարգադրած ենք որ փակ մնան մեր ազգ. վարժարանները:

Կը հրահանգենք գործադրել մեր այս որոշումը :

Եւ յառաջիկայ երկուշաբթի օր, Մայիս 28 , փակ պահել... (կը յիշուին դպրոցները):

Զայս ի գիտութիւն եւ ի գործադրութիւն ձեր սիրելութեան հաղորդելով՝ Մնամք աղօթարար, առաջնորդ Հայոց Եգիպտոսի, ՄԱՄԲՐԷ ԱՐՔ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ:

X Նոյն հրահանգին համաձայն փակ մնացած են նաեւ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանները :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, մինչեւ 500 միլիոն տոլար արժողութեամբ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բանակին սպարապետը Եթովպիա գնաց օդանաւով: Պիտի խորհրդակցի կայսեր հետ, զինուորական խնդիրներու մասին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ միջեւ ծագած նոր միջադէպը փակուեցաւ փոխադարձ համաձայնութեամբ: Հեռագիրները կը հաստատեն թէ Սուրիացի բանուորները Լիբանանէն արտաքսուած էին թիւրիմացութեամբ եւ առանց վարչապետին գիտութեան :.

Իրան կը գրաւէ Ապատանի նաւթահորերը

Քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբը Բշ. օր Իրանի դրօշը պարզեց Ապատանի քարիւղի զտարաններուն վրայ: Ստուարաթիւ զինուորներ դիրք բռնած էին քաղաքին մէջ: Գրաւման լուրը Թէհրան հասաւ ճիշդ այն պահուն երբ կը հանդէին Անգլօ-իրանեան ընկերութեան երկու ներկայացուցիչները: Ոչ Իրանի կառավարութեան անդամներ կը գտնուէին օդակայանին մէջ, ոչ ալ որեւէ պարսիկ ներկայացուցիչ, ողջունելու համար ընկերութեան նախագահը՝ Պ. Ճէքսըն, կամ տնօրէններէն Էլքինկտընը: Առաջին պղանշանն էր այս այն պաղ ընդունելութեան որ վերապահուած է ընկերութեան պատուիրակներուն :

Բանակցութիւնները կը սկսին այսօր, չորեքշաբթի: Ինչպէս գիտել կուտան իրազեկներ, իրանեան կառավարութիւնը այնպիսի դիրք մը բռնած է որ բսել կ'ուզէ թէ պատուիրակները եկած են բանակցելու կատարուած իրողութեան մը մասին:

Ընկերութեան նախագահը նախ պիտի փորձէ իմանալ թէ ճիշդ ու ճիշդ ի՛նչ բսել կ'ուզեն ազգայնացումով: Իր յայտարարութեան համաձայն, 42 միլիոն սթերլինի գումար մը կը գտնուի Լոնտոնի մէջ, վճարելի՝ Իրանի կառավարութեան: Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, ամբողջ բրիտանական պաշտօնէութիւնը — 3000 հոգի — պիտի հեռանայ Իրանէն, այլուր հաստատուելու համար: Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը ի հարկին պիտի փորձէ քարիւղ ճարել ուրիշ աղբիւրներէ, այլուր փոխադրելով իր զտարանները: Բայց այդ պարագային մօտ 15 միլիոն թոն քարիւղ պիտի կորսընցնէ երկու տարուան համար: Այն ատեն նոր մըրցակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ :

Հեռագիրները նշանակալից մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն նաւթահորերու գրաւման մասին: Աւելի քան 150.000 Պարսիկներ խռնուած էին ճամբաներուն վրայ, դրօշներ պարզելով եւ խնդութեան աղաղակներ արձակելով, երբ Ապատան հասաւ քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբը: Նշանաբանականներուն վրայ արձանագրուած էին.— « Բարի եկաք, անմիջապէս գրաւեցէք ընկերութեան ստացուածքը» :

Պաշտօնական թափօրը երկու քիլօ մաէն կրցաւ հասնիլ քաղաքին կեդրոնը: Անմիջապէս իրանեան դրօշը պարզուեցաւ ընկերութեան կեդրոնին վրայ, ուր հաստատուեցաւ պաշտօնատունը: Այս պահուն էր որ բազմաթիւ ոչխարներ մորթուեցան իբրեւ մատաղ :

Այս գործողութենէն վերջ, Խուժիստանի նահանգապետը, Ամիր Ալա հետեւեալ աղդը փակցուց ընկերութեան կեդրոնին վրայ,— «Առժամեայ տնօրէն խորհուրդ քարիւղի ազգայնացման»: Յետոյ իր վեց պաշտօնակիցներուն հետ խօսակցելով ընկերութեան տնօրէնին հետ, ըսաւ թէ բնակարան մը գտած են իրեն եւ 19 օգնականներուն համար :

X Այս լուրերուն հետ, հեռագիրները կը հաղորդեն թէ Իրանի դանձը անձկութեան մատնուած է, եւ տագնապը հետզհետէ պիտի սաստկանայ, քանի որ կառավարութիւնը հարկադրուած է վճարել նաւթահորերու բանուորներուն աշխատավարձքը եւ ուրիշ մեծագումար ծախքեր :

Դիւանագէտները չգտնուեցան

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Պ. Մորիսըն խոստովանեցաւ թէ ոչ մէկ հետք գտնուած է երկու անհետացած դիւանագէտներու մասին: Ընդդիմադիր երեսփոխանները նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեցին, բայց նախարարը չուզեց աւելի բաց խօսիլ, գիտել տալով թէ «ապահովութեան պահանջները չեն թոյլատրեր»: Այս առթիւ հաստատեց թէ երկու դիւանագէտները պաշտօնանկ եղած էին Յունիս 1էն սկսեալ, սպասելով քննութեանց արդիւնքին: Երկու պաշտօնատարներէն Պըրճըս ետ կանչուած էր Ուաշինկթընի դեսպանատունէն, « ընդհանրապէս անյարմար նկատուելով »: Միւս պաշտօնատարը, Մէք Լին, ջղային տագնապ մը ունեցած էր մէկ տարի առաջ, Գահիրէի մէջ, բայց դարմանուած ըլլալով նշանակուեցաւ տնօրէն արտաքին նախարարութեան ամերիկեան բաժնին: Նախկին Նախարար Պ. Իտըն գիտել տուաւ թէ ինչպէս կարելի էր այդ ծանր պաշտօնը յանձնել հիւանդ մարդու մը: Պ. Մորիսըն պատասխանեց թէ խորհուրդ հարցուցած էին բժիշկներուն, թէ Մէք Լին շատ կարող պաշտօնատար մըն էր:

Նախարարին յայտարարութիւնները չկրցան հանդարտեցնել հանրային կարծիքը, ոչ ալ փարատել ընդհանուր մտահոգութիւնը: Պ. Մորիսըն չուզեց պատասխանել այն հարցումին թէ հաւանական չէ՞ որ երկու պաշտօնատարները Ռուսիա գացած ըլլան :

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ մեծ ջղագրգռութիւն կը տիրէ Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՌՑՈՒԱԾՆԵՐԻՑ ՄԵԿԸ

Նուիրում եմ բալիկիս

Յիշում եմ 1903 — 4 — 5 Թուականները։ Գիւմրին էլ (Լենինական) յեղափոխական տարիներ էր ապրում։ Փոքր էր մեր քաղաքը այն ժամանակ, բայց այդ չէր խանգարում նրան իր հերթին տալ գիտնականներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ եւ ժողովրդական հերոսներ — հայդուկներ, որոնք այսօր երեւի յաւիտենականութեան գրկում են եւ մոռացուած արդէն։

Շատ յիշատակներ ունեմ այդ հայդուկային տարիներից, որոնք տպաւորուել են այն ժամանակուանից ուղեղումս, որքան կարող էին տպաւորուել դէպքերն ու խօսակցութիւնները մի փոքր աղջկայ մտքում ։

Հայրս յեղափոխական էր՝ գործօն անդամ Հնչակեան կուսակցութեան, այդ պատճառով շատ երիտասարդներ մեր տանն էին մարզւում, «մըկրտւում» եւ հայդուկ դառնում ։

Երբեք չեմ մոռանայ այդ հայդուկներից մէկին՝ Ասլանին ։

Մեր Թաղում ապրում էր մի պատկառելի ծերունի՝ Թադոս ամին, իր մինուճար որդի Ասլանի հետ։ Կինը մեռած էր։ Թադոս ամին մեզ մօտ յաճախ լինում էր։ Նրա խօսակցութիւնը հայրիկիս հետ, մեծ մասամբ, իր տղան էր։ Մի օր նրանց խօսակցութիւնից հասկացայ, որ Ասլանը պատրաստւում էր մի հեռու տեղ գնալու։ Խօսակցութեան ընթացքում խեղճ ծերունին անընդհատ արտասուքներն էր սրբում, Հայրս էլ կրկնում էր ․

— « Մի՛ վախենայ, Թադոս ամի ջան, Ասլանը կը գնայ եւ շուտով էլ յետ կը գայ»․

— « Լաւ , պարոն Միքայէլ, հըմը վախենամ, Թէ էդ վշտին չդիմանամ», ասում էր ծերունին ։

Հայրս մի հրաշալի ձի ունէր, կէս սպիտակ, կէս մոխրագոյն մեծ մեծ պիսակներով ու շատ գեղեցիկ, որ երբ գոմից դուրս էին հանում փողոց (ամէն օր պէտք էր այդ անել), մարդիկ հիանում էին։ Ձին էլ կարծես բնազդաբար հասկանում էր այդ ու գլուխը այնպէս էր պահում, որ Թւում էր Թէ Գիւմրու բոլոր ձիերի Թագաւորն էր։ Մեր՝ երեխաներիս, պարծանքն էր այդ ձին։ Մանաւանդ երբ տեսնում էինք ուրիշների հիացումը, էլ աւելի էինք սիրում մեր Կայծակին եւ հպարտանում նրանով։ Գեղեցկութեան հետ այդ ազնիւ կենդանին խելացի էլ էր։ Հայրս ասում էր, "որ Կայծակը իր հետ խօսում է իւր հայեացքով ու շարժումներով ։

Թադոս ամու հետ ունեցած խօսակցութիւնից յետոյ, հայրս մի երեկոյ մայրիկիս ասաց, որ մեր Կայծակին նուիրել է Թադոսի որդի Ասլանին։ Բոլորս ա՜խ քաշեցինք։ Փոքր եղբայրս սկսեց լալ։ Մայրիկս էլ արտասուեց, ի՞նչպէս , ինչո՞ւ… Թէեւ հայրս էլ տխուր էր, բայց մեզ հանգստացրեց եւ ասաց, որ մենք պիտի չտխրենք, այլ պիտի ուրախանանք, որ մեր Կայծակը Ասլանին օգնելու է իր երկար ճանապարհորդութեան ընթացքում։

Եւ իսկապէս, շատ չանցած, մի առաւօտ վեր կացանք, տեսանք, որ մեր սիրելի Կայծակը գոմում չէր․ Ասլանը նրան տարել էր։

Ի՜նչ տխրում էր այդ օրը։ Էլ Կայծակի վրնջիւնը չլսեցինք։ Ձիապան Կարօն էլ լալով պատմում էր, Թէ ինչպէս այդ առաւօտ Կայծակին բանի դուրս քաշել էր գոմից, բանի Թամբել, ճանապարհ հանել, Թէ ինչպէս գնալիս էլ ձին անընդհատ յետ - յետ էր նայելիս եղել, մինչեւ փողոցը ծռիլը։ Խեղճ կենդանին կարծես զգացել էր, որ այլ եւս չի վերադառնալու իր նախկին բնակավայրը ։

Հայրս առանց ձիու չէր մնում։ Կայծակից յետոյ եկաւ Փայլակը, բայց մեր սիրելի Կայծակի տեղը չբռնեց։ Այսօր իսկ տողերս գրելիս արտասուքներս ինձ խեղդում են նրան յիշելիս։

Ժամանակի հետ, երբ քիչ - քիչ մոռանում էինք նրան, Թադոս ամին էր, որ մեզ յիշեցնում էր Թէ՛ Ասլանին, Թէ՛ Կայծակին ։

Ես միշտ երեւակայում էի Ասլանին մեր ձիու վրայ նստած, ուսից գլուխ զինուած ու միշտ լեռների վրայ ձորերի մէջ եւ որ դեռ շա՜տ շա՜տ պիտի այդպէս ընթանայ՝ իր նպատակին հասնելու համար ։

Օրերն անցնում էին։ Ես արդէն հասկացել էի, որ Ասլանը արեւմտեան Հայաստան է գնացել՝ այնտեղի Հայերին օգնելու։ Այդ ժամանակ էր, որ բոլորը մեծ ու փոքր երգում էին՝ (մեզ էլ հայրս էր հաւաքում սովորեցնում) «Անդրանիկը քաջ » , « Դաշնակցական խումբ գնանք մենք Սասուն » , «Մենք Հնչակ ենք, եղբայրս, դուք Դաշնակցական արիք եղբարք միանանք», եւ այլ յեղափոխական երգեր, որոնք, յիշում եմ, լոյս էին տեսել մի փոքր գրքոյկով ։

Ես երգում էի ու հոգիս հրճւում էր, հպարտ էի, որ մեր Ասլանները արդէն գնացել էին …

Թադոս ամին,— խեղճ Թադոս ամի,— օր չէր լինում, որ դռնից անցնելիս ներս չմտնէր ու չհարցնէր․

— Պարոն Միքայէլ, Ասլանէս նամակ , լուր ունի՞ս։

Յաճախ հայրս ուրախ, ուրախ նրան ցոյց էր տալիս նամակը ու ասում․

— Հա՛, հա՛, ամի ջան, արի հպարտացիր, որ Ասլանի նման ասլան տղայ ունիս, նա լաւ է, լաւ։

Հայրս կարդում էր նամակը, (Թադոս ամին կարդալ չգիտէր), տալիս էր նրան, ծերունին էլ առնում մի լաւ համբուրում էր ու դնում ծոցը , փառք տալիս Աստծուն, ապա հանում Թաշկինակը ու աչքերը սրբում ։

Մի երեկոյ հայրս մեզ մի տխուր լուր յայտնեց։ Ասաց՝ որ Կայծակը սատկել է։ Ասլանը նրա վրայ է շարել նաեւ իր ընկերների զէնքերը։ Որովհետեւ Կայծակը բեռնակիր ձի չէր, բեռան ծանրութիւնից խեղճ կենդանու ոտքերն ուռել են, հիւանդացել է ու սատկել ։

Տխուր անցաւ այդ երեկոն մեզ համար։ Նոյնիսկ հայրս էլ՝ էր արտասւում։ Նա սակայն մեզ խստիւ արգիլեց Թադոս ամուն այդ մասին մի բառ ասել ։

— Թադոս ամին առանց այն էլ շատ է լալիս, ասաց։

Քանի օրերն անցնում էին, արտասուքները էլ աւելի առատ էին Թափւում ծերունի հօր աչքերից։

— Ձեզի ղուրբան, շատ ուշացաւ Ասլանս, իմ մինուճար Ասլանս, սիրուն բալաս, — վշվշում էր վշտահար հայրը ։

Մի օր ծնողներս տանը չէին, երբ Թադոս ամին եկաւ։ Նստեց ու սկսեց աղիողորմ լալ։ Չգիտէինք՝ ինչ անենք։ Փոքր եղբայրս, որ երբ Թադոս ամին դռնից մտնում էր, անմիջապէս աթոռը քաշելով բերում, դնում էր նրա առաջը, գլուխը դրեց ծերունու ծնկանը եւ մեծի նման ասաց․

— Մի լայ ամի, Կայծակը Ասլանին շուտով յետ կը բերէ։

Ամիսներն անցնում էին, խեղճ ծերունին շարունակում էր գալ եւ ամէն անգամ հայրս նրան հանգստացնում, յուսադրում էր, մէկ մէկ էլ նամակն էր կարդում ու տալիս ծերունուն։ Անցնող ամիսների հետ նամակներն էին դիզւում ծերունու ծոցում, ինքն էլ աւելի էր ծերանում, կորանում , յուսահատւում։ Իսկ Ասլանը դեռ չկար ու չկար…

Քանի՞ ամառ ու ձմեռ անցաւ, չգիտեմ։ Միայն այն գիտեմ, որ երբ Ասլանը գնաց, մեր պարտէզի ծառերի տերեւները կանաչ էին։ Եկաւ մի ձմեռ, մեր Շիրակի ձմեռը — գեղեցիկ ու դաժան։ Դա բնութեան հետ սառցրեց եւ Թադոս ամու արիւնը երակներում։ Երեւի վերջին աշունը մեր ծառերի տերեւների հետ էլ չորացրել էր խեղճ ծերունու յոյսերը ։

Ու եղաւ անխուսափելին։ Ծանր վիշտը վերջ ի վերջոյ նրան անկողին նետեց։

Բժիշկ, դեղ, խնամք — ոչինչ չօգնեց։ Թադոս ամին մեռաւ աչքը ճանապարհին , «Բալէս չեկաւ» ասելով ։

Ես մեռելներից վախենում էի, բայց որոշեցի Թադոս ամուց չվախենալ ու մայրիկիս հետ ես էլ մտայ նրա սենեակը։ Մայրս երեսը խաչակնքելով «Թադոս ամի» — ասաց, «Աստուած ողորմի հոգուդ, տղայիդ կարօտը քեզ գերեզման տարաւ։ Դու էլ իւրատեսակ մի զոհ ես»։

Այնուհետեւ ես էի հայրիկիս հարցնում ․

— Հայրիկ ջան, Ասլանը չեկաւ, հապա ե՞րբ է գալու ։

Մի օր էլ հայրս գրկեց ինձ ու ասաց․

— Մանիկ ջան, դու արդէն մեծ աղջիկ ես, ես քեզ կ'ասեմ, Թէ ի՞նչ եղաւ Ասլանը։ Նա շատ քաջ տղայ էր։ Թուրքիոյ մեր ընկերներին զէնք է հարկաւոր, շատ զէնք։ Թուրքերն այնտեղի Հայերին շատ են տանջում։ Մենք ունենք այնպիսի քաջ տղաներ, որ սիրով յանձն են առնում այդ զէնքերը փոխադրել, շատ վտանգաւոր դժուարութիւններով։ Ասլանը իր մի քանի ընկերներով մեզ մօտ հաւաքուած զէնքերը յանձն առաւ տանել, տեղ հասցնել, հակառակ իմ յորդորներին չլքել իր ծերունի հօրը։ Նա զէնքերը տարել, հասցրել է, բայց դժբախտաբար վերադարձին սահմանում Թուրքերը նրան բռնել են եւ սարսափելի, իրենց յատուկ տանջանքներից յետոյ, սպանել։

— Իսկ նամակնե՞րը, հայրիկ, չէ՞ որ նա շարունակ նամակ էր գրում հօրը, հարցրի ես։

— Այդ նամակներն էլ ես էի գրում, որ ծերունին որդու յոյսով ապրէր, պատասխանեց հայրս։ Գիտցիր, որ Ասլանը մեր լաւ երիտասարդ հայդուկներից էր, որոնք գիտակցաբար զոհաբերում են իրենց, մեր հայրենիքը փրկելու համար։

Ես գլուխս կախ, լուռ ու մունջ լսում էի հօրըս։ Մատաղ սիրտս սեղմուեց ու կկծաց։ Արցունքներն արդէն սկսում էին խեղդել ինձ։ Հայրս նկատեց այդ ու աւելի ամուր սեղմեց ինձ իր դըրկում։ Քիչ յետոյ գլուխս բարձրացրի եւ տեսայ որ ինքն էլ է արտասւում։ Տեսայ ի՞նչպէս սիրելի հօրս արտասուքները գլորուելով եկան խառնուեցան իմ արտասուքներին եւ առատ Թափեցան Ասլանի եւ Ասլանների համար ։

ՄԱՆԻԿ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ընտրական պայքարը եւ զօր. տը Կոլ

Երեսփ․ ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 17 Յունիս, հետզհետէ կը սաստկացնեն պայքարը ։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կու տան, Թէ ամէնէն ճակատագրական դերը վերապահուած է զօր․ Շարլ տը Կոլի, որ ընտրական կրկէսը իջած է իր ամբողջ ուժով եւ կը յուսայ , վաղը դառնալ Ֆրանսայի ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնը։

Ինչպէս կը հաւաստեն կարգ մը Թերթեր, զօրավարը կը յուսայ շահիլ այնքան աթոռ, որ միւս ճամբու կուսակցութիւնները պիտի չկրնան ունենալ անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը, կառավարութիւն մը կազմելու համար եւ ի վերջոյ պիտի ստիպուին դիմել իրեն։ Ամէնէն լաւատես տը Կոլեանները կը յուսան շահիլ 200 աթոռ, այսինքն բոլոր աթոռներու մէկ երրորդէն քիչ մը պակաս ։ Աւելի իրատեսները, որոնց կարգին եւ ինքը, զօրավարը, կը նախատեսեն 160 — 180 աթոռ։ Իր ամէնէն Թունդ հակառակորդներն անգամ, առնուազն 125 աթոռ կու տան անոր։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, երբ զօրավարը 150 աթոռ շահի, պիտի յաջողի անկառավարելի դարձնել Ֆրանսան, եթէ միւս կուսակցութիւնները չընդունին իր պայմանները։ Իսկ զօրավարը պիտի չգործակցի ոեւէ վարչապետի հետ , եթէ Ազգ․ ժողովը չհաւանի վերաքննել ներկայ Սահմանադրութիւնը եւ լիազօր իրաւունքներ տալ իրեն։ Զօրավարը, վճռապէս կը պահանջէ անկախ դատական իշխանութիւն մը, միաձոյլ Ֆրանսական բանակ մը, ճակատէն յարձակում համայնավարութեան դէմ, փոփոխութիւն արհեստակցական Միութեանց ներկայ դրութեան եւ պահպանում Ֆրանսայի անկախութեան, իր դաշնակիցներուն հանդէպ ։

Ֆրանսայի ամէն կողմը, կ'երեւան զօրավարին կոչերը, սեւով ու նարնջագոյնով, որոնց վրայ նկարուած է Ֆրանսայի խորհրդանշանը, Մարիանը, բազուկները վեր բռնած եւ դէմքը փառքով լուսաւոր , անխօս ու յափշտակուած։ Նկարին տակը տպուած է զօր․ տը Կոլի անունը, մեծատառ, իսկ վերը՝ բոլոր Ֆրանսացիներուն եւ Ֆրանսուհիներուն ուղղուած պատգամը, հետեւեալ բովանդակութեամբ․

— « Այս առթիւ, դէպքերը պարտք կը դնեն վրաս առաջնորդելու ժողովուրդը դէպի ապահովութիւն։ Դժուար է ճիգը։ Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսուհիներ, պէտք ունիմ ձեր աջակցութեան ։ Պէտք ունիմ ձեր գործնական աջակցութեան, կանոնաւորապէս զօրացնելու համար մեր ընտրական պայքարը։ Պէտք ունիմ ձեր ոգեկան աջակցութեան։ Ցայտնեցէք ինծի անձնապէս ձեր յարումը կամ ձեր Թելադրութիւնները այն մեծ առաջադրութեանց մասին, զորս կը յուսամ իրականացնել յօգուտ Ֆրանսայի, երբ գործի գլուխ գամ։ Ամէն բան կախում ունի անոնց իրականացումէն »։

Ընտրական պայքարի այս Թոհուբոհին մէջ, զօրավարը կը ներկայանայ երկու ուշագրաւ իրողութիւններով, որոնք, իր կուսակիցներու խանդավառութեան ակը կը կազմեն ։

Նախ, մարդ մըն է ան, որ ամբողջ հինգ տարի հեռու մնաց երկրի խորհրդարանական կեանքէն եւ այսօր, ապարէզ կ'իջնէ իբրեւ ամէնէն կարեւոր եւ առանձին հանրային դէմքը, միւս բոլոր կարեւոր քաղաքական անձնաւորութեանց շարքին։ Շատերը, Գերմանացիներու հետ գործակցած Ֆրանսացիներէն ուժ կու տան այսօր տը Կոլին, որ իրենց ոխերիմ Թշնամին էր պատերազմի ընթացքին։ Եւ իր հաւատարիմները չեն վշտանար՝ այդ գերմանասէրներու գործակցութենէն, որուն համաձայն է այսօր զօրավարը,«C'est un homme, quand même», կ'ըսեն անոնք, կենալով զօրավարի կողքին ։

Զօրավարին կուսակիցները կը պնդեն Թէ անոր ազդեցութիւնը ուժեղ է մանաւորապէս Պրըթաներն եւ Լօրէնի նման կաթոլիկ եւ պահպանողական նահանգներու մէջ։ Զօրաւոր է նաեւ կարգ մը մեծ քաղաքներու մէջ, ուր իր կուսակիցները գրաւած են քաղաքապետական իշխանութիւնները։ Կը յուսայ իր ետին ձգել միւս բոլոր կուսակցութիւնները Փարիզի մէջ, որուն քաղաքապետական խորհուրդի նախագահն է իր եղբայրը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի, Պորտոյի եւ Լիլի մէջ։ Տկար է բաղդատաբար հարաւային Ֆրանսայի մէջ, ուր աւանդօրէն, Ֆրանսացիները կը քուէարկեն Եկեղեցիին եւ զօրաւոր կառավարութեանց դէմ , պաշտպանելով իրենց հանրապետական ազատութիւնները։

Եթէ յատակ են զօրավարին անմիջական առաջադրութիւնները, մութ է սակայն իր գործադրելիք ծրագիրը, իշխանութեան գլուխ գալու պարագային։ Պատահականութիւն մը չէ սակայն։ Տը Կոլի կառավարելու փիլիսոփայութիւնը խտացած է՝ դեռ աւելի քան տարի առաջ հրատարակած

իր մէկ գրքին մէջ — «Le Fil de l'Epée» (Սուրին Ծայրը), ուր կ'ընդգծէ Մեծ Մարդու, ճշմարիտ ղեկավարի յատկութիւնները:

Առանց «Ուժի», կ'ըսէ, կեանքը անըմբռնելի է: Մեծ Մարդը ան է, որ կրնայ ուժ գործածել եւ որոշումներ տալ ու գործադրել: Մեծ Մարդը պէտք է մնայ հեռուն եւ անխօս: Ան կը հրամայէ, — միւսները կը դողան: Երբ գործէ, կը գործէ ինքն իրեն եւ իր գործերուն պէտք է ընկերանայ որոշ խստութիւն մը: Այսպիսի ղեկավար մը պէտք է հեռու պահէ ինքզինքը ժողովուրդէն, որովհետեւ իշխանութիւնը առանց հեղինակութեան անկարելի է, իսկ հեղինակութիւնն ալ առանց հեռաւորութեան՝ անիրականանալի: Ղեկավարին ներքեւ «մարդիկ մեղմօրէն կը խօսին անոր բարձրութեան ու պահանջներուն մասին», իսկ տագնապի պահուն անոր կը հետեւին:

Տը Կոլ, լռութեան եւ հեռակայութեան այս սկզբունքը կը կիրարկէ արդէն հինգ տարիէ ի վեր: Այժմ, իր տեսաբաններուն հետ միասին, զօրավարը կը խոստանայ Ֆրանսայի ընծայել նոր Սահմանադրութիւն մը եւ ընկերային նոր օրէնքներ:

Իր նախատեսած Սահմանադրութեամբ, Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի ընտրողական մարմնի մը կողմէ, որուն մէկ երրորդը պիտի տայ Ազգային ժողովը, իսկ մնացածը պիտի ընտրուի տեղական մարմիններու եւ մտաւորական ու տնտեսական խմբաւորումներու կողմէ:

Նախագահը կ'ընտրէ վարչապետն ու նախարարները, որոնք պիտի կառավարեն երկիրը իր անունով: Եթէ խորհրդարանը դժուարացնէ իր գործը, ան կրնայ կազմակերպել հանրաքուէ մը, ժողովը լուծելու համար: Նախագահը կրնայ կնքել դաշնագիրներ, զորս խորհրդարանին կը ներկայացնէ այն պարագային միայն, երբ ապահով ըլլայ: Կրնայ մերժել կիրարկումը կարգ մը օրէնքներու եւ եթէ խորհրդարանը բողոքէ, կրնայ դիմել ժողովրդական հանրաքուէի: Եթէ խորհրդարանը ուզէ հակակշռել Նախագահը, այս վերջինը կրնայ զայն լուծել: Եւն., եւն.:

Աշխատաւորական ճակատի վրայ, զօրավարին տեսաբանները աւելի աղօտ են: Կ'ըսեն միայն թէ անկարելի է թոյլատրել սէնտիքաներու գործունէութիւնը ներկայ ձեւով: Յստակօրէն չեն յայտարարեր, թէ պիտի լուծեն այս սէնտիքաները, համայնավարներու տիրապետութիւնը բառնալու համար, բայց եթէ պատահի որ իշխանութեան գլուխ գալով ձեռնարկէ ազգային մեծ սէնտիքաներու լուծման, արիւնհեղութիւնը անխուսափելի կը համարուի:

Զօրավարին բանբերները կը հաւաստեն, թէ իրենց պետը կը ջատագովէ անհատական ազատութիւններն ու հանրապետական աւանդութիւնները: Ընտրութիւնները սակայն ցոյց պիտի տան, թէ Ֆրանսացիները պիտի ուզե՞ն այս հաւաստիքները հաշտեցնել զօրավարի անձնաւորութեան եւ անոր տեսաբաններու ծրագիրներուն հետ: Ու դարձեալ, ընտրութիւններէն վերջն է որ պիտի փայլի կամ կոտրի զօրավարին «Սուրին Ծայրը»:

Թ. Ա. Թ.

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ամերիկեան շրջանէն վտարուեցաւ խորհրդային ներգաղթի մարմինը, որ Սալցպուրկի տարագիրներու գրասենեակը մտնել ուզած էր բռնի:

Թուրքիա մինակ է, վտանգը աւելի մօտիկ

ԽՄԲ.— Նախկին նախարար Շիւքրի Գայա կը գրէ «Հիւրիյէթ»ի մէջ (31 Մայիս).—

Զրոյց կը շրջի թէ Թուրքիա պիտի չառնուի Ատլանտեան Ուխտին մէջ, ինչ որ արդար արտմութիւն եւ լուրջ մտավախութիւններ արթնցուցած է երկրին մէջ: Մենք, Թուրքերս, հիմա աւելի առանձին ենք յարձակման մը դէմ, եւ վտանգը աւելի մօտեցած է մեզի: Իրաւունք ունինք այսպէս խորհելով: Մինակ ենք, եւ մեր ինքնալքումը մեզ աւելի շատ մօտեցուցած է վտանգին:

Առանձին ենք: Որովհետեւ Ամերիկա առաջարկեց որ ընդունուինք Ատլանտեան Ուխտին մէջ, բայց մեր դաշնակիցն ու բարեկամները, Անգլիա եւ Ֆրանսա, ցուրտ վերաբերում ցոյց տուին այս առաջարկին առթիւ, նոյնիսկ պիտի մերժեն զայն ինչ ինչ պատճառաբանութիւններով:

Կը նշանակէ թէ սա պահուս եթէ յարձակման մը ենթարկուինք, Անգլիա եւ Ֆրանսա խոստմնադրուժ պիտի ըլլան եւ մեզ առանձին պիտի թողուն: Եթէ իրենց նպատակը պայծառ ըլլար, գոհունակութեամբ պիտի դիմաւորէին առաջարկը եւ պիտի կատարէին իրենց յանձնառութիւնները, ի նպաստ մեզի:

Ֆրանսա եւ Անգլիա իրենք զիրենք եւ իրենց գաղթավայրերը պաշտպանելու համար կարօտ են ամերիկեան օժանդակութեան, որով Թուրքիոյ պաշտպանութեան առթիւ չեն կրնար ըսել.— Ձգեցէք մեզ, մենք առանձինն կրնանք օգնել Թուրքիոյ, Ուխտի մէջ առնելու պէտք չկայ»:

Կը հետեւի թէ 1939ին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ մեր կնքած դաշնագիրները պիտի չկրնան մեզ պաշտպանել հիւսիսէն գալիք յարձակումի մը դէմ եւ կամ Ֆրանսա եւ Անգլիա զանազան պատճառներով պիտի չկրնան գործադրել ժամանակին իրենց տուած յանձնառութիւնները: Երկու պարագային ալ դաշնագիրը անզօր պիտի մնայ, հետեւաբար չխաբենք մենք զմեզ, խորհելով որ դաշնակից ենք այդ երկիրներուն:

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ընթացքին դատելով, կամ կը կասկածին մեզի հետ կնքուած դաշինքէն, եւ կամ իրենց իսկ ուժերէն: Անոնց պատերազմական ուժը շատ տկար է, բայց կասկածելի: Դաշնագիրները տկար դաշնակիցներէն աւելի վտանգաւոր եւ վնասակար են: Երրորդ աշխարհամարտի մը պարագային երբ մեզ առանձին ձգեն, չեն կրնար չքմեղանալ: ՄԱԿը զինեալ եւ ազդեցիկ կազմակերպութիւն մը չէ, հետեւաբար չի կրնար այդ ուղղութեամբ պաշտպանել խաղաղութիւնը, այս պատճառով Արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւնները առանձնապէս Ատլանտեան Ուխտ մը կնքեցին, ապահովելով միաժամանակ Ամերիկայի զինուորական եւ նիւթական օժանդակութիւնը: Այս դաշնագիրը գոնէ տեսականօրէն եւ բարոյապէս մեծ ուժ մը ունի, եւ այս ուժը օրէ օր պիտի աւելնայ:

Եթէ նոյն իսկ Արեւմտեան Գերմանիա մտնէ Ուխտին մէջ, երբ Թուրքիա եւ Յունաստան դուրս մնան եւ Արեւելեան Միջերկրականի դռները չգոցուին, կարելի չըլլար ամբողջական ամբարտակ մը կանգնել համայնավար յորդումին դէմ:

ԺՈՐԺ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մարտիկեան Պաղտատէն Թէհրան հասած են Մայիս 20ին: Դիմաւորելու համար օդակայան գացած էին ամերիկեան դեսպանը եւ տիկինը, ազգ. հաստատութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները եւն.:

Նոյն իրիկունը մայրաքաղաքի հանրային պարտէզին սրահին մէջ տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, քաղաքապետութեան հրաւէրով, տեսնելու համար Գ. Ժորժ Մարտիկեանի ծախքով շինուած աւազան - շատրուանը: Ներկայ էին քաղաքապետին օգնականը, ամերիկեան դեսպանը, խումբ մը բարձրաստիճան անձեր եւ մամուլի ներկայացուցիչները, Գ. Մարտիկեան խօսեցաւ նախ անգլերէն, յետոյ հայերէն, իր ջերմ գոհունակութիւնը յայտնելով:

Երկրորդ աշխարհամարտին, Մաժինոյի պարագան անմոռանալի օրինակ մը պէտք է ըլլայ մեզի: Ռազմագիտական օրէնքները դաշնագիրներու նման դիւրաւ եւ շուտ չեն փոխուիր: Երբ Թուրքիա եւ Յունաստան դուրս կը մնան Ատլանտեան Ուխտէն, պատասխանատուները ոչ միայն քաղաքական եւ ռազմագիտական սխալ մը կը գործեն, այլեւ կ'իյնան շահախնդրական եւ եսասիրական նպատակներու մէջ: Չէ՞ք խորհիր թէ անոնք Քորէայի վիճակին մատնել կ'ուզեն Թուրքիան, Ռուսերու եւ արբանեակներու հաւանական յարձակումը մեր երկիրը փոխադրելով եւ հեռուէն արդիւնքին սպասելով:

Թուրքիա ոչ Քորէա է, ոչ ալ Թուրքերու երկիրը ընդունակ է Քորէա մը ըլլալու: Մենք մեր երկրին քանդումէն աւելի, պատերազմէ պահպանումն է որ պէտք է պահանջենք: Այս ուղղութեամբ պէտք է ձեռք առնենք մեր միջոցները: Դիւանագիտական խօսքերով բան մը չենք շահիր: Իբրեւ մխիթարութիւն տեսնէք թէ ինչ կ'ըսեն մեզի.— «Դուք ալ միացէք Յունաստանի հետ, եւ Արեւելեան Միջերկրականի Ուխտ մը կնքեցէք, ձեր գլխուն ճարը նայեցէք»:

Անցեալ պատերազմին տեսանք թէ Փոքր Համաձայնութեան գլխուն ինչ փորձանքներ եկան եւ սահմանափակ ուժով պետութիւններուն ինչպիսի վախճան մը սահմանուեցաւ:

Անշուշտ մտերս պիտի գիտնանք թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա ինչպատճառներով մեզ չեն առներ Ատլանտեանի Ուխտին մէջ: Բայց անոնք թող այժմէն գիտնան սա իրականութիւնը.— Ոչ Թուրքիա պատերազմական առաջին գիծի վրայ ինկած սահմանային պահականոց մըն է, զոր կարելի ըլլայ դիւրաւ զոհել, ոչ ալ Թուրքերը Արեւմուտքցիներուն կամաւոր ֆետայիններն են: Իրենց միակ պատասխան մը ունինք տալիք.— Մերսի:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական կառավարութիւնը իրար անցած է, վճարելու համար Ազգաժողովին անդամատուրքը, 1.785.000 սթերլին, որպէսզի չկորսնցնէ քուէարկելու իրաւունքը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց, ստացած ըլլալով Մեծն Բրիտանիոյ պատասխանը: Գլխաւոր խնդիրներն են Սուէզի շրջանին պարպումը եւ Սուտանի կցումը Եգիպտոսի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Ոմանք կը կարծեն թէ անիկա Հռոմ ձիաւորներուն հրամանատարն էր, ուրիշներ կը խորհին թէ այդ տարօրինակ անունը «երկրորդ հրամանատար» կը նշանակէ: Շատ հաւանաբար Նիկեֆոր Փալէօլօկը ըլլալու է այս որ իր անհրոյ՝ Քանթաքուզէնի հետ կը հրամայէր պահեստի զօրքին:

Բայց հազիւ թէ այդ Փալէօլօկը Թուրքերը փախցուցած էր՝ Անատոլուի Պէյլէրպէյ Մուսթաֆա փաշայի բերած թարմ ուժերը իր վրայ յարձակեցան ուժգնօրէն: Քարիզիոսի դրան պաշտպանը՝ Թէոտոր տը Քարիսթոսը որ հազար հոգի ունէր հրամանին տակ, եւ Ժան Ճիւսթինիանի վաշտերն իրեն օգնութեան: Վերջապէս կրցան Թուրքերը ետ մղել, բայց կացութիւնը վայրկեան մը չափազանց տագնապալի, յուսահատական եղած էր պաշտպաններուն համար:

Այն նոյն իրիկուն կայսրը եւ հետեւորդները ներկայ եղեր էին Այա Սոֆիայի մէջ կատարուած նախատօնակին: Երկար արարողութենէն ետքը եկեղեցիին կից սրահներէն մէկուն մէջ պատերազմական խորհուրդ գումարեցին: Զինուորական պետերէն մէկը առաջարկեց դէպի դուրս յարձակում մը ընել, նոյն իսկ կայսեր հրամանին տակ, թէ ինկած քաջութիւնը վերակենդանացնելու եւ թէ քիչ մը պաշար ձեռք անցընելու կրկնակ նպատակով: Նօթարաս մեծ դուքսը եւ քաղաքագլուխ Նիքօլա Կուտէլի այդ առաջարկը մերժել տուին իբրեւ շատ անխոհեմ:

«Հինգ ամիսէ ի վեր կը կռուինք արդէն, գոչեց մեծ դուքսը: Աստուծոյ օգնութեամբ տակաւին բաւական երկար ատեն կրնանք դիմադրել, բայց եթէ ան մեզ լքէ՝ ինչ ալ ընենք պարապ բան է, պիտի կորսուինք»:

Այդ վայրկեանին իսկ եկան իմացուցին թէ Թուրքերը յարձակում կը գործէին: Կայսրը հեծնալ դէպի պարիսպ սուրալով փողոցներու մէջ բազմաթիւ փախստականներու հանդիպեցաւ, որոնց մէջ զինուորներ ալ կային: Ազդարարեց իրենց դիրքերը դէպի պարիսպ վերադառնալ, բայց իր պահնորդները ստիպուեցան զէնքի դիմել անոնց ճամբան փակել տալու համար: Հասնելուն՝ տեսաւ որ Թուրքերը խրամներէն ներս մտեր էին եւ Յոյներուն ու օգնական Լատիններուն հետ կը կռուէին փողոցներուն մէջ իսկ: Իր բերած օգնութեան շնորհիւ կարելի եղաւ յարձակողները ետ մղել: Եթէ վրայ հասած չըլլար՝ այդ գիշերն իսկ մեր գործը լմնցած էր, կ'ըսէ «Սլավօն պատմագրութիւնը»:

Վայրկեան մը կայսրը այնքան գրգռուած էր որ ձին խթանելով ուղղակի դէպի խրամը արշաւեց՝ ուզելով փոսին մէջ ցատկել, ուր պաշարեալ եւ պաշարող գիրկընդխառն կը կռուէին տակաւին:

«Պատմագրութիւնը» կ'ըսէ թէ իրեն ընկերացող «Ալման» թիկնապահները կրցան արգիլել զինքը: Նոյն «Սլավօն Պատմագրութիւնը» կ'ըսէ թէ Թուրքերը տասը հազար հոգի կորսնցուցին այդ անյաջող յարձակումին մէջ: Այդ թիւը ապահովաբար չափազանցուած է: Քաղաքագլուխը անոնց դիակները պատնէշէն դուրս նետել տուաւ որպէսզի իրենց հայրենակիցները գան զանոնք վերցնեն ու թաղեն: Եւ այսպէս մարմին առին Գայլէշէշմէի ու Էտիրնէգափուի «Շէհիտլիք» կոչուած թաղերը:

Քաղաքին մէջ հոգեկան ճնշումը երթալով կ'աւելնար: Եկեղեցիները շարունակ լեցուն էին աղօթող եւ լաց ու կոծ ընող հաւատացեալներով: Աստուածածնի հրաշալի պատկերին առջեւ միշտ ահագին բազմութիւն մը լեցուած էր որ զայն կը համբուրէր ու կը պաղատէր որ քաղաքը այս անգամ ալ ազատէ, ինչպէս քանի քանի անգամներ ազատեր էր:

Մայիս 13ին, քաջարի Թրեվիզայի հրամանատարութեամբ Վենետիկցի չորս հարիւր նաւաստիներ գացեր էին Այվան - Սէրայի դէմ, պաշտպանութեան գիծին ամէնէն վտանգաւոր կէտին վրայ իրենց դիրքը գրաւելու:

«Այդ օրը, կ'ըսէ Պարպարօ, քանի մը Թուրքեր եկան հրացանաձգութիւն ընելու պատնէշին վրայ, բայց կարեւոր բան մը չեղաւ: Մինակ թէ ռմբաձիգները գիշեր ցերեկ չդադրեցան մեր խեղճ պատերը ծեծելէ»:

«Մայիս 14ին, երրորդ ժամուն, Սուլթանը Բերայի բլուրին բարձունքը դրուած թնդանօթները փոխադրեց Ոսկեղջիւրի խորը ուրիշ տեղ մը, ճիշդ Պլաքէրներու դիմացը:

(Շար.)

մէջ։ Անգլիոյ վարչապետը ինքն ալ սրտնեղու֊թեան մատնուած է։ Հակալրտեսական բաժնին տնօրէնը Ուոշինկթըն հասնելով, անմիջապէս փակուեցաւ փոքր գրասենեակի մը մէջ, որպէս զի կարենայ գործել կատարեալ գաղտնապահու֊թեամբ ։

Մինչ այս մինչ այն, ենթադրութիւնները ի֊րարու կը յաջորդեն,— երկու պաշտօնատարները սպանուա՞ծ են, անձնապա՞ն եղած թէ առեւան֊գուած ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ բանակը պիտի օժտուի բոլորովին նոր դրութեամբ օդանաւերով, ամերիկեան կառա֊վարութեան կողմէ, որ յանձն առած է բոլոր ծախ֊քերը, առ նուազն 50 միլիոն տոլար։ Ներկայիս բանակը սպառազինուած է առաջին մեծ պատե֊րազմէն մնացած ամերիկեան ռմբաձիգներով։ Կարգ մը մասնագէտներ մինչեւ հարիւր միլիոն տոլար կը հաշուեն վերազինման այս ծախքը։ Նախագահ Թրումըն իր վերջին պատգամագրով 415 միլիոն տոլար կը տրամադրէր Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի զինուորական պէտքերուն հա֊մար, ի հարկին բաժին հանելով Միջին Արեւելքի միւս պետութեանց։ Միեւնոյն աղբիւրներուն հա֊մաձայն, Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւնը, որ այժմ կը բաղկանայ 800 սպաներէ եւ զինուորներէ, պիտի բարձրանայ հա֊զարի ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Դաշնակցութիւնը գործադուլի կոչ մը ուղղեց Փարիզի մետաղագործական բան֊ուորներուն։ Միւս Միութիւնները հակառակ են այս ձեռնարկին եւ քաղաքական նպատակներու կը վերագրեն զայն ։

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ դաշնակից ուժերը ունեցած են արտակարգ յաջողութիւն մը, գրաւելով համայ֊նավարներու «երկաթեայ եռանկիւն» կոչած չոր֊ջանակը, Քումհվա — Ջորվոնի շրջանին մէջ։ Կար֊միրները, երեք շաբթուան ընթացքին կորսնցու֊ցած են 170.000 հոգի ։

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ իրենց 67րդ նիստը գումարեցին երեքշաբթի օր, առանց ելքի մը յան֊գելու։ Պ. Կրոմիքօ երեք ժամ ճառ խօսեցաւ, ա֊պացուցանելու համար թէ... չափազանց երկար տեւեցին ժողովին աշխատանքները։ Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ արեւմտեան երեք պե֊տութիւնները այլեւս չեն ուզեր հաւաքաբար պա֊տասխանել Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին։ Միւս կողմէ, հետզհետէ բացորոշ կ'երեւայ թէ Մոսկուա չատ կարեւորութիւն չի տար չորս ար֊տաքին նախարարներու խորհրդաժողովին ։

ՉՈՐՍ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ժողովի հրա֊ւիրուած են Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրով, քննելու համար Ճափոնի հաշտութեան խնդիրը ։ Այդ պետութիւններն են,— Անգլիա, Մ. Նահանգ֊ներ, Խ. Միութիւնը եւ կարմիր Չինաստանը։ Ու֊րեմն Ֆրանսան դուրս ձգուած է։ Խորհրդային ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգները կը ջա֊նան վերակենդանացնել Ճափոնի ռազմատենչ ո֊գին, բանակցութիւններէն դուրս ձգելով Խ. Մի֊ութիւնը եւ կարմիր Չինաստանը։ Ծանուցագիրը կ'ուզէ որ բանակցութեանց մասնակցին բոլոր այն պետութիւնները որոնք պատերազմած են Ճափոնի դէմ։ Ֆրանսա, որ մինչեւ հիմա վերապահ դիրք մը բռնած էր, այժմ կ'ուզէ փութացնել Ճափոնի հաշտութեան կնքումը, համաձայն ամերիկեան ծրագրին։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, նախկին նախարար Պ. Ժոռժ Պիտօ, Ժողովրդական Շարժումին վարիչը (M. R. P.), չեշտեց թէ «ներկայ փորձութեանց ժամերուն Ֆրանսան պէտք չունի այնպիսի մարդոց ո֊րոնք վհատութիւն կը ներշնչեն, վնասելով ազ֊գային եղբայրութեան։ Այսօրուան պառակտուած եւ խռովայոյզ աշխարհին մէջ, մեզի պէտք են ներդաշնակութեան բառեր եւ ազգային միութեան նշանախօսքեր, դիմագրաւելու համար համայնա֊վարութեան համաշխարհային սպառնալիքը »։

ԵԳԻՊՏՈՍ նորէն դժգոհ է բրիտանական վեր֊ջին ծանուցագրէն՝ դաշնագրի վերաքննութեան մասին։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համա֊ձայն, Անգլիա կ'առաջարկէ Սուէզի շրջանին պար֊պումը քննել առանձին, փոխանակ միացնելու Սու֊տանի հարցին, պարպումը յետաձգել երկու տարի։ Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ Սուտանի կցումը կախում ունի ժողովուրդին կամքէն ։

ՊԵԼՃԻՈՅ թագաւորը, Լէոփոլտ Գ. պաշտօ֊նապէս հաղորդեց թէ պիտի հրաժարի Յուլիս 16֊ին։ Յաջորդ օրը պիտի կատարուի իշխան Պոտուէ֊նի գահակալութիւնը ։

ՔՍԱՆՆԵՐՈՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Salle Géographieի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Յունիս 23ին, նախագահութեամբ նախկին նախարար ED. DEPREUXի։

×

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յուլիս 1ին։

×

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Կրընոպլի տօնակատարու֊թիւնը։ Իսկ Սէնթ-Էթիէնի մէջ տեղի պիտի ունե֊նայ Յունիս 30ին ։

«Սասունցի» Վիէնի մէջ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ ։ Լիոնի Թատերախումբով ։

Ղեկավարութեամբ Դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐԻ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն ։

ԱՆԿԷՆ.— Կապ. Խաչի Յունիս 3ին հանդէսին առթիւ, կ'արժէ յիշել թէ ներկայ էին Անկէնի քաղաքապետին կողմէ իր առաջին օգնականը, պնդ. Larocq, եւ իր կինը, Deuil, քաղաքապետին Ա. օգնական Պ. Մ. Մանուկեան եւ իր կինը, քաղա֊քապետարանի խորհուրդին անդամ՝ Mr. Lidon, ֆրանսական Կարմիր Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի ատենապետուհին եւ «La Santé c'est le Bonheur»ի ատենապետը, Անկէնի ոստիկանութեան տեսուչը, «La Tribune» եւ «l'Avenir» թերթերու խմբագիր֊ները եւ ուրիշ ներկայացուցիչներ ։ Բոլոր ներկա֊ները իրենց հիացումը յայտնեցին Կապոյտ Խաչի սոյն հանդէսին համար ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ս. Ժերոմի (Մարսէյլ) Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդը թա֊ղին հոգեւոր հովիւ վախճանեալ խաչակիր ՏԷՐ ՇԱՒԱՐՇ քհնյ. ԹԷՐՁԵԱՆԻ մահուան եւ իր հան֊գիստեան յուղարկաւորութեան առթիւ շնորհակա֊լութեամբ ստացած է թաղեցիներէն, իր պարա֊գաներէն և պաշտօնական մարմիններէ հետեւեալ գումարները, փոխան ծաղկեպսակի Ս. Ժերոմի դպրոցին 34.900 ֆրանք։ Ս. Ժերոմի եկեղեցիին 6700 ֆրանք, Աղքատախնամին 2200, Ֆ. Կ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին 1700, Կ. Խաչին հազար եւ Այնճարի դպրոցին համար հազար։ Գումար 47.500 ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ս. Ժերոմի (Մարսէյլ) Կապ. Խաչի վարչութիւնս Տէր Շաւարշ խաչակիր քհնյ. Թէրզեանի թաղման առթիւ շնորհակալու֊թեամբ ստացած է տեղւոյս նախկին դպրաց դա֊սէն 1200 ֆրանք, նոյնպէս Պ. Հ. Համբարձումեա֊նէ 500 ֆրանք ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Շավի֊լի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Տիկին Նուարդ եւ Զարուհի Տօլրամաճեան֊ներուն, Տիկին Ովսաննա Տօլրամաճեանի մահ֊ուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆր.՝կը նուիրէ Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին ։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի մասնա֊ճիւղը նկատի առնելով անդամավճարները առան֊ձին հաւաքելու դժուարութիւնները, իր բոլոր ըն֊կերուհիներէն կը խնդրէ 1950 եւ 1951ի անդամա֊տուրքերը յանձնել հետեւեալ հասցէներուն.—Ընկ. Վ. Փափազեանի 10 rue St. Lazare, ընկ. Ս. Թիւ֊թէլեանի 4 rue Parmentier, եւ ընկ. Քէօսէեանի 11 Place Maréchal Galliéni։

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ.— Տէր եւ Տիկին Թադւոր Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Պըղ֊տիկեան եւ իրենց պարագաները, Նորոգ հանգուց֊եալ Այրի Տիկին Ռեբեկա Այվազեանի (ծնեալ Ա֊ալինեան), մահուան քառասունքին առթիւ, հոգե֊հանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, Փա֊րիզի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ ։

Ծախու է

7 Rue d'Alexendrieի մէջ յարկաբաժին մը, ա֊զատ բնակութեան համար, նոր շէնքի մը մէջ, ա֊մէն յարմարութիւններով, կարասիներով։ Բ. յարկ, վեց սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, սպասու֊հիի սենեակ, եւ հեռաձայն։ Գին **3.500.000 ֆրանք**։ Հեռաձայնել LOU. 23.05։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Cannesի մէջ կօշիկի արհեստանոց մը որ կըր֊նայ օգտագործուիլ տարբեր արհեստներու համար եւս։Գրել Nichanian, 1, Ave. St.Louis, Cannes, A.M.։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1.— Կը խնդրուի պատուէր չձգել բաժնեգինը, վարչութեան խնայելով աւելորդ յոգնութիւններ։

2.— Հասցէի փոփոխութեան, կամ արձա֊կուրդին իր թերթը ստանալու համար կը խնդրուի ղրկել 50 ֆրանք ։

3.— Լրագրավաճառներէն գնող մեր ընթեր֊ցողներուն կընանք իրենց արձակուրդի շրջանին թերթ ղրկել ամիսը 250 ֆրանքով ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բո֊լոր մարմինները, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչու֊թիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու վարչու֊թիւնները, այս ՈՒՐԲԱԹ ժամը 20.30ին, Ահարոն֊եան ակումբին մէջ։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը ։

ՓԱՐԻԶ.— Կապ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը, 13 rue Caumartin: métro Opéra եւ Madeleine։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահա֊րոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան Ա֊կումբին մէջ ։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20.30ին, ըն֊կերուհի Ա. Քէօսէեանի տունը։ Խիստ կարեւոր օ֊րակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորա֊կան հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Լիոնի մասնաճիւղին ժո֊ղովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին, rue Boneլի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Համախարբերդցիական միութեան Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Յուլիս 22ին Տէսինի Պ. Նազարի սրճարանին կից պարտէզին մէջ։ Իսկ Տէսինի մասնաճիւղին հան֊դէսը նոյն տեղը Յուլիս 8ին ։

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՞ւր ճաշելու մասին,
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՅԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

Վերսկսած է արեւելեան նուագը Տէր եւ Տիկին Գարագաշի մասնակցութեամբ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վա֊նելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ու֊րեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 – 46։

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԷՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

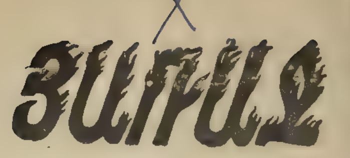
Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն ։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկու֊թիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար ։ Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք առոր սարքաւո֊րումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք ։

ՏԱՔ ՕՐԵՐՈՒՆ ՁԵԶ ԿԸ ԶՈՎԱՑՆԷ
ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ՝

"ՇԻՐԱԿ,, ՕՂԻՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վերամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Jeudi 14 JUIN 1951 Հինգշաբթի 14 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6482-Նոր շրջանի թիւ 1893

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՍ ՄԸՆ ԱԼ՝ ԱՅՍ ՊԱՅՔԱՐԸ

Խորհրդածութիւնները իրար կը հրմշտկեն, Ֆրանսայի ընտրական պայքարին առթիւ, որ սաստկագոյն աստիճանին հասած է արդէն։

Ընտրութիւնները պիտի կատարուին այս կիրակի։ Ուրեմն հազիւ չորս օր կը մնայ, «չափուելու» եւ քուէներ ապահովելու համար։

Խօսուած ճառերուն հետ, ամէն օր կ'իմանանք աւելի կամ նուազ ծանր դէպքեր՝ այս ու այն քաղաքին մէջ։

Բազմազան են ճակատները, ինչպէս ծրագիրները։ Պայքարի ձեւերն ալ կը տարբերին, համաձայն իւրաքանչիւր հոսանքի ուժին կամ խառնուածքին։

Երէկ թերթերը կը հաղորդէին թէ կիրքերը չափազանց բորբոքած են հարաւային Ֆրանսայի, մանաւորապէս Մարսէյլի շրջանին մէջ, ուր կը ճակատին չորս գլխաւոր հոսանքներ,— ընկերվարական, համայնավար, տը Կոլի կուսակիցներ եւ Ժողովրդական Շարժում։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, համայնավարները փորձած են խանգարել ընկերվարականներուն սարքած ժողովները։

Բռնութեան փորձեր կատարուած են Մարսէյլի կարգ մը արուարձաններուն, ինչպէս եւ Լա Սիոթայի մէջ։ Սովորական հայհոյանքներուն հետ, բռունցքներ բարձրացած, քարեր եւ ուրիշ իրեր նետուած են, վիրաւորելով աս ու ան։

Ընտրական պայքարին արդիական գիտերէն մին կը կազմէ վիճաբանութիւնը։ Հակաճառութիւն՝ դէմ դիմաց, պաշտպանելու համար այս կամ այն կուսակցութեան տեսակէտները։

Յաճախ բարեկարգութեամբ կը վերջանան այս վիճաբանութիւնները։ Բայց ընդհարումներ ալ պակաս չեն։ Մանաւանդ երբ հոսանք մը վճռած է խափանել իր հակառակորդին ժողովը։

Այս ռազմավարութեան կը հետեւին մասնաւորապէս ծայրագոյն ձախը եւ ծայրագոյն աջը։

Անցեալ շաբթու բաւական ծանր ընդհարումներ պատահեցան Փեթէնի կուսակիցներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ։

Պայքարին պատկերազարդ էջերէն մէկն ալ՝ հին տետրակներու թղթատումն է։

Քանի մը շաբաթ առաջ, ընկերվարական պաշտօնաթերթը՝ Le Populaire, շարք մը նամակներ հրատարակեց, որոնց համաձայն ութ-տասը ծանօթ համայնավարներ յանձն կ'առնէին դիւրացնել Փեթէնի գործը, Ռիոմի դատավարութեան առթիւ։

Երէկ նոյն թերթը տպած էր ձեռագիր լուսանկար մը,— երկու հատուածներ Մառսէլ Քաշէնի 1941 հոկտ. 21 թուակիր նամակէն, ուղղուած՝ Կեսթափոյին։

«Լը Փոփիւլէռ» կ'ըսէ թէ նամակը 18—19 էջերէ կը բաղկանայ, եւ միայն վերջին մասն էր որ պատերը փակցուեցաւ այն ատեն, դատապարտելու համար Գերմաններու դէմ կատարուած ահաբեկումները։

Անշուշտ «Իւմանիթէ»ն ալ հին թուղթեր կը քրքրէ, ընդդիմադիրները սեւցնելու համար։

Ասոնք՝ պայքարին միջնարարներն են։ Կամ թատերախաղի մը կողմնակի տեսարանները։

Բուն պայքարը կը շօշափէ շատ աւելի ծանրակշիռ հարցեր, որոնց լուծման համար իւրաքանչիւր հոսանք իր բանաձեւը կամ դեղագիրն ունի։

Անգամ մը եւս բացատրենք, երկու բառով, թէ ամէնէն աւելի խաղաղութեան եւ ազատութեան հողն է որ կը ճնշէ յեղափոխութեան դասական երկրին վրայ։ Խաղաղութիւն եւ ազատութիւն՝ արեւմտեան ժողովրդապետութեամբ։

Կը բաւէ կարդալ տախտակներու վրայ փակցուած ազդերը եւ այլազան հրատարակութիւններ, ըմբռնելու համար այս մտահոգութեան խորութիւնը։

Մէկդի դնելով պայքարին թատերական մասերը, կ'ուզէինք որ այս հիմնական պարագան ալ իբրեւ իրագիտական դաս ծառայէր մեր զոյնզգոյն հրձիգներուն։

Անոնք թէ՛ հայրենիքին եւ թէ տարագիր բազմութեանց բարօրութեան ծառայած պիտի ըլլային, մոռնալով կարգ մը թխածոյ «լոզունգ»ներ։

Անբաժանելի բարիքներ են խաղաղութիւնն ու ազատութիւնը։

Ա՛յդ է որ կ'ուզէ ապահովել այս ազատ երկիրն ալ, բացառիկ ճիգեր փորձելով։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Միւսնոյն օրուան մէջ երեք մասնաւոր գրութիւններ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի մասին, իր եւ պալկին պաշտօնանկութեան առթիւ։

«Լը Մոնտ»ի մասին խօսեր էի արդէն։

Լոնտոնի «Daily Mail»ը նոյն օրը (12 Յունիս) կը հրատարակէր թղթակցութիւն մը՝ Լիզպոնայէն,— «Խորհրդաւոր Պ. Հինգ առ Հարիւրը»։

Փարիզի աջակողմեան օրաթերթերէն Auroreը տակէ տակ շարած էր քանի մը խորագիրներ, երկար թղթակցութեամբ մը.

— «Քարիւղի թագաւորը, Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեան, պաշտօնէ կ'արձակուի պարսկական կառավարութեան կողմէ.— Ան ունի մօտ 350 միլիառ ֆրանքի հարստութիւն մը, տէրն ըլլալով Միջին Արեւելքի քարիւղի ընկերութեանց բաժնեթուղթերու 5 %ին»։

Անշուշտ միայն այս երեք թերթերը չեն որ սիւնակներ կը նուիրեն հայ միլիոնատէրին։

Մեծ տարբերութիւններ չկան հրատարակուած գրութեանց մէջ,— Ո՛վ է Գալուստ Սարգիս Կիւլպէնկեան։ Ի՞նչպէս հարստացաւ։ Քանի՞ միլիոն սթերլինի եւ տոլարի կամ քանի՞ միլիառ ֆրանքի կը հասնի հարստութեան գումարը։ Ի՞նչպէս կ'ապրի։ Ո՞ւր կը բնակի։ Ի՞նչպէս օրը իրիկուն կ'ընէ։ Եւայլն։

Տղուն եւ աղջկան մասին ալ տեղեկութիւններ չեն պակսիր։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ միլիոնատէրը ուտելու, պառկելու սովորութիւններ ունի, որոնց շնորհիւ կը յուսայ ապրիլ մինչեւ 106 տարեկան — հօրմէն մէկ տարի աւելի։

Չէ մոռցած, նաեւ, յիշել թէ շատ կը սիրէ Սիամի կատուները, «բայց իր սիրականը Հերակլոն է, սովորական կատու մը»։

— Այս մանրամասնութիւնները ինչո՞վ կը հետաքրքրեն մեզ։

— Քիչ մըն ալ սպասեցէք։ ՎԱՀԷ

Ի՞նչ եղան դիւանագէտները

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՆ, ԲԱՑԻ ՈՉ ՄԷԿ ՏԵՂ

Տակաւին ոչ մէկ հետք՝ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան երկու բարձր պաշտօնատարներու «օրպխութեան» մասին։ Ո՞ւր են, ի՞նչ եղած են. երկաթեայ վարագոյրէն անդի՞ն կը գտնուին թէ անդին ...

Ամէն օր զանազան տեղեկութիւններ կը հաղորդուին պաշտօնական հաստատութեանց, առանց լուսաբանելու գաղտնիքը։

Երէկ թերթերը կը ծանուցանէին թէ Ֆրանսայի Ապահովութեան տեսչութիւնը ձերբակալած է Չեխ մը, Քարէլ Շթրաուս, որ մէկ ամիս առաջ Լոնտոնէն հեռացած եւ Փարիզ եկած էր, իբրեւ լրտես ամբաստանուած ըլլալով։

Բանդէտներ կ'ենթադրեն թէ այս ձերբակալութիւնը կապ ունի երկու անհետացած դիւանագէտներուն հետ։ Բայց Փարիզի ոստիկանութիւնը անմիջապէս հերքեց, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ ամբաստանեալը արտաքսուած է։

Պիրէնեան շրջանէն լուր տրուած էր թէ երկու Անգլիացիներ որոնք շատ կը նմանին անհետացած դիւանագէտներուն, Հոսէկոր հասան երկուշաբթի օր։ Ուրիշ տեղեկատու մը կը պնդէր թէ երկուքն ալ քանի մը օր առաջ տեսնուած են Փարիզի մէջ։

╳ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ երկու դիւանագէտները որեւէ գաղտնի վաւերագիր չունէին իրենց հետ։ Անոնք ծանօթ չէին արտաքին կարեւոր խնդիրներու վերաբերեալ փաստաթուղթերուն (Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիր, Ատլանտեանի դաշինք եւն.)։ Հիւլէական խնդիրներն ալ կապ չունէին իրենց գրասենեակներուն հետ։

Այս լուսաբանութիւնները հաղորդելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բանբերը կ'ըսէ թէ երկու դիւանագէտներուն անհետացումը հաստատուեցաւ անմիջապէս վերջ, լուր տրուեցաւ բրիտանական եւ Ֆրանսական ոստիկանութեանց։ Երկուքին լուսանկարները եւ ամէն տեսակ մանրամասնութիւններ ամէնուն ձեռքն էին Մայիս 30ին։

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՑԱՋՈՂԻ՞Ն

Ինչպէս հաղորդած էինք, Անգլօ-իրանեան քարիւղի ընկերութեան ներկայացուցիչները Թէհրան հասած ըլլալով, բանակցութիւնները սկսան չորեքշաբթի օր։ Միեւնոյն ատեն կը հրատարակուէր վարչապետին՝ Տոքթ. Մոսատեղի պատասխանը նախագահ Թրումընի անձնական նամակին, ինչ որ գրոհնեղութիւն պատճառեց Լոնտոնի մէջ։

Այդ պատասխանին մէջ, վարչապետը կը յայտարարէ թէ կառավարութիւնը վճռած է վերջ տալ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան «անճահ գործունէութեան»։ Կ'ամբաստանէ թէ Ընկերութեան գաղտնի գործակալները ջլատած են բարենորոգչական շարժումները, տնտեսական ճնշում բանեցնելով։ Ուրիշ մեղադրանքներ ալ ուղղելէ ետք, վարչապետը կ'ըսէ թէ կարելի չէր թոյլատրել այսպիսի միջամտութիւններ։ «Ընկերութիւնը միշտ կը ջանար տնտեսապէս ծանր ճնշումի ենթարկել մեզ եւ ստիպել որ համակերպինք իր կամքին»։ Եւ կը հարցնէ թէ իրանեան ժողովուրդը արժանի չէ՞ գովեստի, քանի որ դիմացաւ համայնավարական քարոզութեան, հակառակ յուսահատական հարստահարութեանց։ «Մեզի ուրիշ ելք չէր մնար եթէ ոչ ազգայնացնել քարիւղի ճարտարագործութիւնը, որուն շնորհիւ պիտի կրնանք ազգային հարստութիւնը գործածել յօգուտ երկրին»։

Եզրակացնելով, Տոքթ. Մոսատեղ կը յայտարարէ թէ ընկերութեան սեփականազրկումը ներքին գործ մըն է եւ պիտի կատարուի համաձայն օրինական տրամադրութեանց։ «Իրան չի կրնար բանակցիլ ոեւէ մէկուն հետ, բացի նախկին Ընկերութեան ներկայացուցիչներէն»։

Իր յայտարարութեան համաձայն, ազգայնացումը «պիտի չվտանգէ ոչ քարիւղի համաշխարհային հայթայթումը, ոչ ալ միջազգային ներդաշնակութիւնը»։

«ՄԵՐ ՔԱՐԻՒՂԸ ՄԵՐ ԱՐԻՒՆՆ Է»

Միեւնոյն օրը վարչապետը ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց Աբատանի 80.000 անգլիացի եւ պարսիկ բանուորներուն, շեշտելով.

— «Այժմ դուք պիտի բանիք Իրանի համար. հետեւաբար մեր կարելին պիտի փորձենք, ձեր տնտեսական եւ բարոյական բարօրութիւնը ապահովելու եւ քարիւղի արտադրութիւնը աւելցնելու համար»։

╳ Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ 400 անգլիացի կիներ եւ մանուկներ մեկնած են կամ պիտի մեկնին Աբատանէն, ընկերութեան ծախքով։ Ուրիշ 400 հոգի ալ պիտի հեռանան մօտ օրէն։

╳ Ընկերութեան փոխ-նախագահ, Պ. Ճէքսըն եւ տնօրէն մը, Դշ. օր առաջին տեսակցութիւնը ունեցան Իրանի ներկայացուցիչներուն հետ։ Կ'ըսուի թէ պիտի առաջարկեն սահմանել քարիւղի արտադրութեան արհեստագիտական բաժինը, պայմանաւ որ եկամուտին 40 առ հարիւրը տրուի ընկերութեան։ Եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ, ընկերութիւնը պիտի չկառուցանէ այն նաւթուղին որ Իրանի քարիւղի հորերը պիտի միացնէր Միջերկրականի, Իրաքի ճամբով եւ որուն համար ծախք նախատեսուած է հարիւր միլիոն սթերլին։

╳ Իրանի ներկայացուցիչները տեսակցելով ընկերութեան Աբատանի անգլիացի տնօրէնին հետ, պահանջեցին Մարտ 20էն ի վեր կատարուած արտածումներուն եկամուտը։ Տնօրէնը պայմանաժամ խնդրեց։

╳ «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ երբ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան ստացուածքները պիտի գրաւէին, ազգ. տնտեսութեան նախարարը, Ամիր Ալա, որ կառավարութեան լիազօր ներկայացուցիչն է ազգայնացման օրէնքը գործադրելու համար, իր մօտ հրաւիրեց պարսիկ լրագրողները, ծանուցանելու համար գործողութիւնը։ Եւ յանկարծ ատրճանակ մը հանելով գրպանէն՝ բացագանչեց.

— «Ո՛վ որ կը դիմադրէ, գնդակ մը պիտի ստանայ ճակտին»։

Յայտնի չէ թէ ատրճանակը լեցո՞ւն էր թէ պարապ։

Միեւնոյն առթիւ, Շիի աղանդին կրօնապետը, Էյաթոլլահ Քաշանի, անձնական դիր մը կ'ուղղէր Խուժիստանի ժողովուրդին։ Այս կոչը, որ հրապարակաւ կարդացուեցաւ Աբատանի մէջ եւ Թէհրանի անթելով ալ հաղորդուեցաւ, կ'աղդարարէր.

— «Աստուածային կամքը կը հրամայէ որ Իրանի քարիւղը իրեն վերադարձուի, վասն զի մեր քարիւղը մեր արիւնն է»։

Կրօնապետը կը ծանուցանէ թէ ի հարկին Աբատան պիտի մեկնի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը։ Ազզամ փաշա, Իպմիր հասաւ։ Պիտի ջանայ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ։— Եգիպտոսի խորհրդարանը վաւերացուց արաբական երկիրներու ապահովութեան դաշինքը։ Յորդանան ձեռնպահ կը մնայ։

ԳՈՐՏԸ ԵՒ ԵԶԸ

Գորտոյ տեսեալ եզն ի խաղի պարարակ ,
Իզձ ըղձացաւ լինել նորաւն հանգունակ :
Տըռեալ շնչոյ քամի ուժգին,
Եղեւ չափոյն նա կըրկին :
Եւ առ ընկերն դարձեալ, աչօք կըկոցեալ ,
— Ինձ դու, աղէ՛, ձայն տո՛ւր, ասէ՛,
Իցե՞մ եզինդ հաւասար :
— Մի՛ դու, ընկերն ձայնէ նըմա մեղմաբար ,
Ընդ վայր տանջիս ուռուցեալ ,
Ո՞ եզն իցէ, եւ ո՞ դու :
Դու թըզաչափ, նա մսեղէն բլուր է:
— Ո՛չ, կըրկնէ գորտն , միտ դիր, անսա՛,
Տես թէ որպէս մեծացայ,
Հասի եզինդ չափու :
— Եւ ոչ անգամ եղջեր նորա :
— Հայեա՛ց այժմիկ, ապա ասա :
Եւ եւս ուժգին ուռուցեալ
Եղեւ ընդ մէջ պայթուցեալ :

Եզովբոսէն կամ Փեդրոսէն մինչեւ Քուչներեան, Հիւրմիւզ ու Նուպարեան, այս առակը, որ զուարճացուցեր է մեր մանկութիւնը, կը հաստատէ թէ մարդկային ընտանիքին մէջ պակաս չէ երբեք... փչող գորտը, որ, եզան չափ մեծ երեւնալու մարմաջով, չարունակ ուռեցուցեր է իր տիկը եւ ի վերջոյ պայթեր :

Արդարեւ, Քուչներեան կ՚աւելցնէ —

Նման գորտոյս նախանձաբեկ
Բիւր օրինակ մեզ կայ մերձ :
Բազումք իւրեանց չափոյն անգէտք
Ընդհուպ լինին ինքնահերձք :
Զի քան բստ չափ ձըկտին անձանց ,
Գալով պայքար մեծամեծաց ·
Զի՞ զարմանաս թէ Մարկոս,
Այր անաւագ վաճառական ,
Թողեալ զխանութ եւ խոյս ետ·
Եւ նոր իշխանըն Կիրակոս
Ի գետն հեղձաւ ետ ընդ ետ :

Դժուար չէ գուշակել, այստեղ, թէ Մարկոսը, «այր անաւագ վաճառական», մեր «պախալ» Աբէլն է, որ իր տիկը կը պառռէ, ոչ միայն անուանելով մեզ հայրենադաւ,— անոր համար որ իրմէ տարբեր կը մտածենք եւ տարբեր նկարագիր ունինք,— այլեւ փչելով չարունակ թէ «... տարիէ ի վեր Դաշնակցութեան կոկորդից բռնել է ու հաշի՛ւ է պահանջում»:

Ի՛նչ մեծ - խօսիկութիւն, ի՛նչ քաջ - Նազարութիւն: Ուրեմն... գործը ա՛յնքան մեծցեր է որ Դաշնակցութեան հետ չափուելու փորձ ալ կը կատարէ: Խօսք չէ՛, «բռնել է կոկորդի՛ց» արդէն : Այդ կոկորդէն ոչ ոք կրցեր էր բռնել մինչեւ այժմ բայց ահա Զնչին Աբէլը, որ զօրացա՛ւ, յետոյ եկա՛ւ եւ ի վերջոյ քաջ - Նազար դարձաւ, բռնեց կոկորդէն եւ «հաշի՛ւ է պահանջում»: Այսքան քաջութի՛ւն,— դէ՛հ, Դաշնակցութեան կոկորդէն բռնելն ալ բա՞ն ըլլար՝ երբ... «մի գեղեցիկ օր նախկին ծայրագոյն վարդապետը հրաժարելով իր վեղարի փառքից, առանց աջ ու ձախ նայելու մեկնում է ուղիղ դէպի Երեւան»: Երեւակայեցէք, Լոնտոնէն թռչիլ մինչեւ Երեւան, թեւանցո՛ւկ, եւ «առա՛նց աջ ու ձախ նայելու», — ասիկա հովուերգութիւն չէ, հերոսերգութի՛ւն է, դիւցազներգութի՛ւն է, ալ Դաշնակցութի՞ւն կը դիմանայ դիւցազնին ...:

Մարդ կը ցաւի որ, եթէ Դաշնակցականներուն «ազգավնասութիւնը» եւ «հայրենադաւութիւնը» հաստատելու, վերջապէս Դաշնակցութեան կոկորդէն բռնելու համար՝ պայմա՛ն էր «նախկին Օրխորդ Աշըգեանը», թեւանցուկ, թռչնել Լոնտոնէն մինչեւ Երեւան՝ «առա՛նց աջ ու ձախ նայելու», ինչո՞ւ աւելի կանուխ չթռցուց,— ազգին վնասը քիչ չէ՞ր ըլլար միթէ: Զըլլա՛յ թէ Աբէլ գաղտնի շահակցութիւն մը ունենայ Դաշնակցութեան «ազգավնաս» գործերուն մէջ,— պախալի հաշիւ:

Ներողութի՛ւն, հաշուական խնդիրներու մէջ շա՛տ համբակ եմ: Դաշնակցութիւնը, որ վնաս հասցուցեր է ազգին, պարենաւորման թէֆթէ՞ր է ծախեր, շահը գրպանը դրեր՝ վնա՞ս է ցոյց տուեր: Չեմ գիտեր: Թիֆթէրներու հաշիւը գլուխս չի մտներ: Եթէ Դաշնակցութիւնը շաքարի կամ կարագի թիֆթէրներու մէջ խարդախութիւն է ըրեր, հարկաւ Աբէլ կը քննէ հաշիւները եւ վնասը ցոյց կուտայ ազգին: Ես, այս հարցին մէջ, մե՛ծ վստահութիւն ունիմ Աբէլի վրայ,— հաշիւ գիտէ, գերմաներէ՛ն ալ գիտէ, թէեւ երբեք եւ երբեք միտքէն ալ չէ անցուցած, ի վնաս ազգին, օգտագործել իր հաշուագիտութիւնն ալ, իր գերմանագիտութի՛ւնն ալ:

Սակայն, ինծի համար հետաքրքրականն այն չէ թէ Աբէլ ի՛նչ «հաշիւ է պահանջում», այլ միայն ա՛յն թէ ի՛նչպէս գովեստներ է հիւսում ... իր փչող տիկին մասին: Իրմէ կ՚իմանամ թէ «խարազանող» յօդուածներ է գրեր Դաշնակցութեան մասին, յօդուածներ՝ որոնք «մեծ հետաքրքրութեամբ են կարդացւում»,— գիտէի՞ք: Իր յօդուածներուն արժէք նշանակելու այս սովորութիւնը «պախալական մի ակտ» չէ միայն, այլեւ կը յիշեցնէ գորտին առակը: 1947ին, իր «խարազանող» յօդուածները «մե՛ծ հետաքրքրութիւն» են արթնցուցեր,— տակաւին ձրի: 1951ին, «համակրա՛նք» արթնցուցեր են, — արդէն հազար ֆրանք արժողութեամբ: Ընթերցո՛ղ, խոստովանէ՛,— կ՚ըլլա՛յ կոր, կ՚ըլլա՛յ կոր, գործը կը մեծնայ՝ ե՛զ կ՚ըլլայ կոր,

Թող ըլլա՛յ, ի՞նչ կ՚ուզէ՝ ըլլայ, բա՛յց իրաւունք չունի՛ նախատելու գրագէտ մը, վաստաբանելու բազմութիւն մը, անարգելու ազգային գաղափարի մը համար զոհուած հայրենակիցներու յիշատակը: Իրաւունք չունի՛ խուլիկանի բերան բանալու կուսակցութեան մը դէմ, որ նահատակ մտաւորականներու եւ անձնազոհ ֆէտայիներու կուսակցութիւնն է: Քննադատե՛լ՝ այո՛, բայց հայհոյել եւ սպառնա՛լ՝ Մոսկուայի կռթնած, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ:

Մարդ կը զայրանայ եւ ի վերջոյ կը պոռայ հոմերական սրտմտութեամբ .

— Ո՞վ ես դու, ո՞ր ցեղէն, ո՞ր երկրէն :

Եպերելի՛ արարած, մա՞րդ ես թէ կենդանի : Ո՞վ իրաւունք տուաւ քեզի «հայրենադաւ» կոչել հայ գրագէտ մը, զոր ո՛չ մէկ «աշըգութիւն» կըրնայ հրաժարեցնել իր կոչումէն եւ որ իր աչքին լոյսը տուաւ, սիրէ՛ կուտայ, եօթը աչք ունենայ՝ եօթն ալ կուտայ, եօ՛թն անգամ կուրնալու յօժար՝ որպէսզի արեւ տեսնելու բախտն ունենայ իր ժողովուրդը, արեւին տակ ծաղկելու երջանկութի՛ւնը ունենայ հայ ժողովուրդը: Ինծի՛ ըսէ՝ կնիկ փախցնող, աւազակ, անաստուած, բայց մի՛ խոցեր-դիր մինչեւ ազգային գիտակցութեանս խորը:

Եպերելի՛ արարած, կը կրկնեմ՝ մա՞րդ ես թէ կենդանի: Ո՞վ իրաւունք տուաւ քեզի «ազգավնաս» կոչել հայ կուսակցութիւն մը, որ գործեր է 60 տարի, Հայաստա՛ն է տուեր այս ժողովուրդին, գրականութի՛ւն է ստեղծեր ի փառս հայ ժողովուրդին: Քննադատէ՛, կարծիքդ ըսէ, ընդդիմախօսէ՛, բայց մի՛ անարգեր:

Քեզի՞ մնաց բանաձեւել Պատմութեան վճիռը: 1500 տարի է անցեր, ու տակաւին Պատմութիւնը չի համարձակիր վճիռ արձակել թէ Վարդա՞նը իրաւունք ունէր՝ կռուելով արեւմուտքի, թէ Վասակը՝ կռթնելով Տիզբոնի: Մինչ դուն, «տէրտէրական խելքովդ»՝ ինչպէս կ՚ըսեն Հայաստանի մէջ, ելեր կը բանադրես ժամանակակից Պատմութեան գործիչները, առանց երբեք խորհելու թէ քանի՛ քանի՛ անգամ Պատմութիւնը բեկանած է վճիռները՝ որոնք տրուած են օրը օրին: Ահա թէ ինչո՛ւ ես, գրագէտ հարիւր տոկոսով՝ ըստ ամբողջական գրականութեան տեսութեան, պատմափիլիսոփայական իմ պրպտումներէս առաջնորդուած՝ ընդդիմադիր կը մնամ արդի Տիզբոնին, բայց կը զգուշանամ դատապարտելէ բոլոր արդի տիզբոնականները՝ ոչ թէ տրամաբանելով որ, ինչպէս երէկ՝ մինակ չէր Վասակ իր conformismeին մէջ, (միասին էր ամբո՛ղջ Սիւնեաց աշխարհը՝ զոր չեմ կրնար, աւատական պատմիչի մը ներշնչումով, կոչել հայրենադաւ կամ ազգուրաց , — տարբեր է իմ տիալեկտիկաս), այսօր ալ բազմաթիւ են conformisteները սահմանէն ներս՝ իրենց յարգելի պատճառաբանութեամբ: Կը զգուշանամ՝ վասնզի սորվե՛ր եմ, գիտե՛մ, համոզուա՛ծ եմ թէ Հայոց պատմութիւնը չի՛ կրնար թռչիլ մէկ թեւով: Անհրաժեշտ են, պայմա՛ն է մեզի համար՝ ունենալ հայ համայնավարներ, լա՛ւ համայնավարներ, ազդեցիկ եւ ազգաճանաչ, իմաստուն եւ ազգանուէր: Կեցցէ՛ հայ համայնավարութիւնը, ա՛յն համայնավարութիւնը, սակայն, որ, մեր ժողովուրդին հոգւոյն մէջ է ուռճացած, մեր պատմութեան աւի՛շն է ծծած, ինչպէս Դաշնակցութիւնն է ուռճացած 60 տարիներու իր աշխատանքով, մեր պատմութեան աւիշը ծծելով: Ուրիշ առթիւ մը՝ ես մեր պատմութեան մէջ, այստեղ՝ յօդուածով մը, ցոյց տուած եմ իրողութիւններ որոնք կը հաստատեն թէ մեր ժողովուրդը գիտէ մարսել, իւրացնել եւ ի՛ր ուռճացումին ծառայեցնել ինչ որ կուտայ ժամանակը, ինչ որ կուտայ դարաշրջանը: Մարսեցէք դուք եւս, թերխաշ համայնավարներ, մարսեցէք՝ ծառայելու համար այս ժողովուրդին, եւ ոչ թէ օտարին ծառայեցնելու համար այս հրաշալի ժողովուրդը, որ պէտք չունի խամաճիկներու, խրտուիլակներու , յանուն համայնավարութեան՝ ժողովուրդ խաբող աղուէսներու :

Այս ազնուակա՛ն, սքանչելի՛, ստեղծագո՛րծ ժողովուրդը ապրանքը չէ մէկ կամ միւս կուսակցութեան,— ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը առանձնաշնորհ ստացած է վարուելու համար այս ժողովուրդին հետ իր ուզած ձեւով: Կամ օտար ազդեցութիւններով: Անկցի՛ն լաքէները: Ես լաքէ կը կոչեմ բոլոր այն համայնավարները, որոնք կ՚աշխատին կտրել Հայոց պատմութեան Դաշնակցական թեւը, ի հաշիւ Մոսկուայի եւ Անգարայի: Լաքէ կը կոչեմ բոլոր անոնք որ մեզ կ՚անուանեն հայրենադաւ, Մոսկուայի այդ բառով, Մոսկուայի բերնով :

Այդ աշխատանքն է որ կը կատարես դուն, Աբէ՛լ, փոխանակ նպաստելու երկու թեւերու գործակցութեան :

Բայց·

— Ո՞վ ես դուն, ո՞ր ցեղէն, ո՞ր երկրէն, կը հարցնեմ Հոմերոսի սիրական տարազով :

Դո՛ւն, անծանօթ մը այս գաղութին մէջ, ո՞վ դուրս հանեց քեզ քու առանձնարանէդ: Եւ որպէսզի չըսուի թէ մուկը ծակէն ելաւ՝ ծակը մտաւ, դէթ ըսէ թէ ո՞վ ես դու, ո՞ր ցեղէն, ո՞ր երկրէն:

Օ, ես դեռ շա՛տ Գուալօ պիտի կարդամ գըլխուդ :

Ափսո՛ս, Հերոս մռնչեց եւ... *լռեց գորտը , Աբէլ Նազարեան, ծայրագոյն վարդապետ Բեհեզղեբուղեան, յուխտէն էջմիածնայ Միաբանութեան, ուսեալ ի Ցիւրիխ :*

Ծ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Թռչուններու գաղթը

Գարուն է: Ծիծառն ու արագիլը, կռունկն ու այլ գաղթող թռչուններ վերադարձած են իրենց բոյները: Մեր երկրին մէջ արագիլներու վերադարձով կը տօնուէր Զատիկը: Երբ իրենց կափկափով ուրախութիւն կը սփռէին հոգիներու մէջ, գարնանային զարթնող բնութեան շէնշող ու բուրումնաւէտ մթնոլորտին տակ: Տխուր պիտի ըլլար ամառնային երկինքը առանց ծիծեռնակներու համերգին :

Կենդանաբաններու միտքը շատ զբաղած է թռչուններու գաղթով եւ քանի մը հարցեր ծագած են ինքնաբերաբար: Ինչո՞ւ կը գաղթեն կարգ մը թռչուններ, ի՞նչպէս կը գտնեն անոնք իրենց ուղղութիւնը ամառնային թէ ձմեռնային բնակութեան վայրեր երթեւեկելու համար: Վերջապէս ո՞ւր կը գաղթեն :

Առաջին հարցումին լուծումը թերեւս դիւրին նկատուի շատերու համար այն նկատումով թէ գաղթող թռչունները փախուստ կուտան ձմեռնային խիստ կլիմայէն, ցրտա՛հար չմահանալու համար: Եթէ այս տեսակէտը ճիշդ է կարգ մը թռչուններու համար, սակայն ուրիշներու գաղթի պատճառները բոլորովին տարբեր են եւ մասամբ կը մնան անբացատրելի :

Արդարեւ, հասարակածային թռչուններ եւս կը գաղթեն: Իրենց սնունդը գտնելու մտահոգութեամբ, անոնք հեռանալով չոր եղանակին , կը վերադառնան անձրեւային շրջանին : Ուրիշներու գաղթելու բնազդը կուգայ դարերու խորէն, հետեւանք՝ երկրիս մակերեսին վրայ յառաջ եկած սառոյցի յաջորդական շրջաններու պատճառած կլիմայական փոփոխութեանց: Կան նաեւ անորոշ պատճառներ: Օրինակ՝ Քանատայի նոր Սկովտիոյ շրջանի ոսկեզօծ քարանդրը (անձրեւահաւ) մէկ թռիչքով կը մեկնի մինչեւ Պրազիլիա եւ յետոյ կ՚անցնի Փաթակոնիոյ շրջանը: Մինչդեռ Խաղաղականի ոսկեզօծ քարանդրը Ալասքայէն կը գաղթէ Հաւայեան եւ Կեդր· Խաղաղականի ուրիշ փոքր կղզիները :

Այժմ մօտենանք երկրորդ հարցին թէ թռչունները ի՞նչպէս կը գտնեն իրենց ճամբուն ուղղութիւնը: Այս առթիւ կատարուած են զանազան փորձեր: Ծիծեռնակներ ու տարմահաւեր (սըդըրնըգ) փոխադրած են իրենց բոյներէն հարիւրաւոր քիլոմեթր հեռու վայրեր, նախապէս զգայազրկելով զանոնք կամ փակելով բոլորովին զոց տուփերու մէջ ու չարունակ շրջելով տուփերը: Անոնց մեծ մասը վերադարձած է իրենց բոյնը եւ վերադարձի արագութիւնը եղած է համեմատական տարուած հեռաւորութեան: Ասիկա կ՚ապացուցանէ թէ թռչունները օժտուած են ուղղութիւն գտնելու յատկութեամբ: Կը կարծուէր թէ այդ յատկութիւնը կը պարտին, երկրիս մագնիսական զօրութեան մասին իրենց ունեցած զգայնութեան : Սակայն այդ ուղղութեամբ կատարուած փորձեր համոզիչ արդիւնք չեն տուած: Գոնէ առայժմ տրամաբանօրէն կարելի է եզրակացնել թէ թռչունները ժառանգական մղումով կը հետեւին չարունակ նոյն ուղղութեան եւ կ՚օգտուին բնական նշաններէ :

Ո՞ւր կը գաղթեն թռչունները: Շատ երկար պիտի ըլլար ամբողջական պատասխան մը տալ այս հարցումին: Իւրաքանչիւր երկրամասի գաղթող թռչունները ունին իրենց յատուկ շրջանները: Այսուհանդերձ կարելի է ընդհանուր առումով ըսել թէ անոնք կը չուեն դէպի տաք կլիմաներ: Իբրեւ օրինակ, եթէ կ՚ուզէք առնենք Եւրոպայի եւ Փոքր Ասիոյ արագիլները: Այս թռչունները աշնան բազմաթիւ երամներ կազմած կը բռնեն երկու ուղղութիւն: Այսպէս, Ալզասի, Արեւմտ· Գերմանիոյ , Զուիցերիոյ եւ Հոլանտայի արագիլները կ՚անցնին Ճիպրալթարի նեղուցը եւ կ՚երթան հաստատուիլ Ալպէրթ, Վիքթորիա, Թանկանիքա, Նիասսա՝ Ափրիկեան մեծ լիճերու շրջանը ուր կրնան գտնել եւ տաք կլիմայ, եւ սնունդ: Արեւելեան Եւրոպայի արագիլները, սկսեալ հիւսիսէն՝ կ՚իջնեն մինչեւ Վոսփոր եւ Փոքր Ասիոյ իրենց ցեղակիցներուն հետ խիտ երամներով կ՚անցնին Եգիպ -

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Պ. Դուրեանի հարիւրամեակը

Անցեալ ուրբաթ գիշեր, տեղի ունեցաւ Համազգային Լսարանի երեկոյթ - դասախօսութիւնը, Պետրոս Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր:

Համազգայինի կողմէ ընկեր Մ. Գարամեան բանալով հաւաքոյթը, ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ Դուրեանի կեանքի եւ գործի մասին: Ծնած 20 Մայիս 1851ին, բանաստեղծը փակեց իր աչքերը 21 Յունուար 1872ին, 21 տարի իսկ չապրած, բայց, այդքան կարճատեւ ժամանակի մը մէջ իսկ հայ գրականութիւնը կրցաւ օժտել թանկագին քերթուածներով եւ այլ գրուածքներով:

Օրուան դասախօսն էր ընկեր Հ. Բալուեան, որ նախ համեմատեց Ֆրանսական եւ հայկական (Պոլսոյ) գերեզմանատուները եւ ըսաւ, որ մինչ այստեղ, Ալֆրէտ տը Միւսէի կամ Շոփէնի գերեզմանները, ամէն մեռելոցի, ծաղիկներու դէզերով կը ծածկուին, մեր արուեստագէտներուն գերեզմանները անխնամ կը մնան եւ քիչ այցելուներ ունին: Միայն Պետրոս Դուրեանի դամբարանն է որ ծածկուած է ստորագրութիւններով ու ձօներով, ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ մեր ժողովուրդը եւ յատկապէս երիտասարդութիւնը մոռցած չէ վաղամեռիկ քերթողը:

Դուրեան ձգած է 49 քերթուածներ, մեծ մասը սիրային: Ունի 12 թատերգութիւններ եւ 13 նամակներ: Քերթուածներուն մէջ կան նաեւ գեղօններ ու ազգայնական շունչով կտորներ, որոնցմէ մէկը Հայոց Հայրիկին նուիրուած է: Դուրեան վարակուած էր Ալիշանի հայրենասիրական շունչով:

Բանաստեղծութիւնը բաժնուած է բազմաթիւ դպրոցներու: Մեր մէջ կարելի էր ընել այդ դպրոցներու ինքնատիպ մէկ դասակարգումը, — իմացապաշտներ կոչելով Եղիա Տէմիրճիպաշեանն ու Ինտրան, արուեստագէտներ՝ Վարուժանն ու Թէքէեանը եւ հեծեծանքի երգիչներ՝ Դուրեանը, Մեծարենցը, Տէրեանը եւ Զարիֆեանը:

Դուրեանի ապրումները կը բաժնուին չորս մասերու: Սկզբնական շրջանին, աղջիկները երազ ու ցնէնչանք էին անոր համար եւ ոչ թէ չօշափելի էակներ, որոնց կարելի էր մօտենալ: Յետոյ եկաւ ցանկութեան շրջանը, երբ սիրոյ վայելքը տենչաց: Ասոր յաջորդեց սիրելու շրջանը, որ ամուլ մնաց, յայտնօրէն հիւանդութեան պատճառով: Եւ վերջապէս բոլորեց յուսահատութեան շրջանը, որ փակուեցաւ վերահաս մահով:

Դուրեանի քանի մը քերթուածները վերլուծելով, դասախօսը բացատրեց թէ «Լճակը» կարելի է համարժէք նկատել Լամարթինի համանուն քերթուածին:

Իր ժամանակին, կը զարգանար Մխիթարեաններու վանական գրականութիւնը, որուն, Պետրոս Դուրեան հակադրեց իր նոր ու գեղեցիկ գրականութիւնը, լեզուի մաքրութեամբ, պատկերներու նորութեամբ, տաղաչափական երաժշտականութեամբ, խռովութեամբ ու գեղեցկութեամբ:

— «Բանաստեղծ մը, որուն անունը չեմ յիշեր այս պահուս, մահուան նախօրեակին ըսած էր — «Ես շատ տառապեցայ, բայց կեանքս հիւսուեցաւ փայլուն աստղերու շողերով»: Եթէ մէկ վայրկեան կանգնէր իր գերեզմանէն, Դուրեան եւս պիտի ըսէր ապահովաբար ինծի անծանօթ այդ բանաստեղծին միեւնոյն խօսքը»:

Դասախօսութեան ընթացքին եւ անկէ վերջը եղան Դուրեանէն արտասանութիւններ: Տիկին Խոնդկարեան արտասանեց «Իմ մահը» եւ «Ինծի կ'ըսեն»ը: Դերասան Գ. Բագրատունի՝ «Տրտունջք»ը: Իսկ Գ. Ա. Պետրոսեան՝ Ահարոնի քերթուածը՝ «Ողեկոչում», Դուրեանի յիշատակին (տպուած կիրակի օրուան «Յառաջ»ի մէջ):

Եղան նաեւ խօսք առնողներ, — Գ. Ա. Խոնդկարեան, պարզեց, թէ ինչպէս Դուրեանը սիրուած է Արեւելահայոց մէջ եւ Տիկին Տ. Միսաքեան թելադրեց յիշատակի երեկոյ մըն ալ սարքել վաղամեռիկ քերթողի կրտսեր եղբօր եւ նոյնքան մեծ բանաստեղծ Եղիշէ արքեպ. Դուրեանի համար: Խօսք առին նաեւ ընկեր Խ. Վչտունի եւ Գ. Ա. Հայկունի:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Գաղութէ գաղութ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է ի յիշատակ անկախութեան համար զոհուած նահատակներուն, ինչպէս եղաւ Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Սպայից Միութեան: Եկեղեցին առացած է հանդիսաւոր երեւոյթ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը: Մեսրոպ քհնյ. Ամրիկեան իր քարոզին մէջ ըսած է թէ — Նահատակները Հայ. եկեղեցիի եւ հայ հայրենիքի համար զոհուելով, պահեցին թէ մեր խնկելի եկեղեցին եւ թէ մեր պաշտելի հայրենիքը: Իսկ Արշաւիր քհնյ. շեշտած է թէ Մայիս 28ը որեւէ կուսակցութեան չի պատկանիր, անոր տէրը ամբողջ հայ ազգն է: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գահիրէի Կոմիտէին կողմէ, եռագոյն ժապաւէնով ծաղկեպսակ մը զետեղուած է խորանին առջեւ: Դասին վրայ բարեւի կեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» սկաուտներէն խմբակ մը:

ՀԱԼԷՊԻ Քարէն Եփփէ ճեմարանի խնամակալութեան Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպած երկօրեայ Քէրմէսը մեծ յաջողութիւն ունեցած է: Ներկայ եղած է խուռն բազմութիւն մը: Խոր տպաւորութիւն թողած «Ս. Կարապետի Ուխտագնացութեան» մաս կազմող տոհմիկ պարերը, երգերն ու արտասանութիւնները: Յաջողապէս ներկայացուած են «Թան հարողներ», «Աղօրիք դարձնողները», «Սանդ ծեծողները», «Հացթուխները», «Հնձուորները», «Հունձքի Նուիրումը՝ Աստուածամօր», «Անդաստան», «Պարզիր աղբիւր» եւ «Վիճակ»: Ժողովուրդը մեծ յուզումով հետեւած է «Հունձքի Նուիրումը Աստուածամօր», ուր հնձուոր տղաք եւ աղջիկներ ծնրադիր նուիրած են հունձքը արտասանելով Վարուժանի «Խաչբուռը»:

տոս ու կը հասատաուին Նեգոսի ընդարձակ հովիտը: Իսկ մաս մը կ'իջնէ մինչեւ Հարաւային Ափրիկէ: Տակաւին կան երամներ որ կ'ուղղուին դէպ ի Հնդկաստան: Այս կերպով արագիլներ կան որոնք տարեկան տասը հազար քիլոմեթրի հոկայ ուղեւորութիւն մը կը կատարեն:

Գաղթող թռչուններուն բոլոր շարժումները հաստատուած են գերմանական, զուիցերիական, հոլանտական եւ Ֆրանսական գիտական ընկերութեանց կողմէ, շնորհիւ թռչուններու սրունքներուն վրայ ագուցուած ալիւմինիումի թուագրեալ օղակներու: Իսկ ամերիկեան հողամասերու վրայ Միացեալ Նահանգներու համանուն մարմիններն են որ իրենց կատարած փորձերով կը գործակցին Եւրոպայի գիտուններուն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Երկու տարիէ ի վեր Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի ու 1949 — 1950ի ատենապետ եղբայր Վ. Գապիկեանի նիւթական եւ բարոյական աշխատանքները ի դերեւ չեն ելած: Վըկայ՝ Մարսէյլի եւ Ռոմանի մասնաճիւղերուն եղբայրական հանդիպումը, Յունիս 3ի կիրակի օրը, Գոմոն - Սէն Ժիւլիէնի դաշտին վրայ:

Հպարտութիւն մըն է Մարսէյլի մասնաճիւղին համար երեք հարիւր քիլոմեթր հեռուն մասնաճիւղ մը կազմել հակառակ իր նիւթական անձկութեան: Ինչպէս յայտարարուած էր, այս էջերուն մէջ, Ռոմանի պատասխանատու եղբայր Ս. Գալեան, A. S. C. Arménien կոչուած այս միութիւնը կը փոխէր իր անունը, մտնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեծ ընտանիքին մէջ: Գովելի է եղբայր Աբրահամեանը, հազիւ 22 տարեկան, որ գինուորութենէ նոր վերադարձած, մարզանքէն զատ ստանձնած է հայերէնի բաժինը, քանի որ եղբայր Գալեան հեռու կը բնակի Ռոմանէն:

Բազմութեան ծափերուն մէջ, տղաքը կ'իջնեն դաշտ իրաւարարութեամբ Պ. Շապուհի նախկին Նախագահ Նիսի Հ. Մ. Մ.ի եւ պաշտօնական իրաւարար District de Provenceէն, վեց ամիսէ ի վեր փոխադրուած Մարսէյլ:

Մրցումը տեղի կ'ունենայ առանց գրօշակի կամ ծաղկեփունջի, որոնք աւելորդ ծախք համարուելով, մասնաճիւղիս ատենապետ եղբայր Լեւոն Պագրճեանի թելադրութեամբ եւ վարչութեան միաձայնութեամբ որոշուեցաւ փոխարժէքը վընդակ մը նուիրել (3000 ֆրանք):

Խաղը կը սկսի մեր տղոց յարձակողականով: Երկու վայրկեան չանցած նշանակեց առաջին կէտը, բայց կը մերժուի: Առանց յուսահատութեան ու կիրքի կը շարունակուի խաղը: Մերոնք կը տիրապետեն, բայց ապարդիւն, 20րդ վայրկեանին Ռոմանցիք, աւելի վճռական, կը յաջողին նշանակել առաջին կէտը: Ռոման 1, Մարսէյլ 0:

Մարսէյլ կրակ կտրած գրոհ կուտայ դէպի Ռոմանի բերդը եւ կը հաւասարեցնէ երկու խումբերը: Կիսախաղը կը լրանայ 1—1 արդիւնքով:

Երկրորդ կիսախաղն է իրաւարարութեամբ եղբայր Վռամշապուհի, այս անգամ Մարսէյլ աւելի վճռական՝ մտադրած է ամէն գնով շահիլ յաղթանակը: Խաղը գրեթէ Ռոմանի բերդին առջեւ է, սակայն Ռոմանի յետնապահներն ու մանաւանդ բերդապահը կը հսկեն աչալուրջ ու քանի քանի անգամներ կ'ազատեն վտանգաւոր հարուածներ որոնք գրեթէ սահմանուած են աւարտելու մեզի:

Ներկաները ապշահար կ'ուղղեն իրենց կեցցէները Ռոմանի, ու այսպէս խանդավառ մթնոլորտի մէջ խաղը կը վերջանայ 1—1: Ս. Գույումճեան

Հ. Բ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեգործականի Փարիզի գրասենեակէն կը խնդրեն ծանուցանել թէ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը վերակազմուած է հետեւեալ անդամներով. — Արտաւազդ արք. եւ Զարեհ պէյ Նուպար (պատուոյ Նախագահներ), Պ. Պ. Վահէ Ֆրէնկեան եւ Վահան Խմէրեան (պատուակալ խորհրդականներ), Պ. Վռամ խան Փիլոսեան ատենապետ, Գ. Գահրի՝ փոխ - ատենապետ, Յ. Պօղոսեան՝ ատենադպիր, Պ. Գալըքճեան՝ գանձապետ, Մեթր Ա. Իւթիւճեան՝ իրաւագէտ - խորհրդական, Տօքթ. Վ. Անդրանիկեան, Պ. Ա. Գանճեան, Տօքթ. Ա. Սիւնի, Պ. Պօղոս Ֆրէնկեան (խորհրդականներ): Նոր յանձնաժողովին կազմն ու դիւանը Մայիս 24ին վաւերացուած են Կեդր. վարչութեան կողմէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Այդ պալատը մօտ է Այվան Սարայի: Թուրքերը անմիջապէս սկսան նոր ռմբակոծումը սարսափելի ուժգնութեամբ: Բայց հոն ալ որեւէ ազդեցութիւն չունեցաւ այդ ռմբակոծումը, հակառակ արձակուած անահմար կրանիթեայ ռումբերուն: Ի վերջոյ այդ թնդանօթները եւս տարին Ս. Ռոմէնի դրան դէմ տեղաւորեցին, պատերազմին սկիզբէն ի վեր հոն գտնուող միւս թնդանօթներուն քովիկը:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ Մէհմէտ Բ. իր զօրաւոր հրետանիին ամբողջ ուժը կեդրոնացուց պատնէշին այդ ամէնէն տկար մասին դէմ: Իւրաքանչիւր պատմագիր իր օրագրութեան մէջ երկարօրէն կը խօսի այս կէտին ամէն օր ռմբակոծման վրայ, գիշեր թէ ցերեկ, ամէն վայրկեան պատին մէկ մասին փլչելուն եւ անմիջապէս յոգնիլ չգիտցող պաշտպաններուն կողմէ դարձեալ նորոգուելուն վրայ: Երեք հարիւր Իտալացիներ, ամէնքն ալ պատուական նշան առնողներ եւ թնդանօթաձիգներ, մինչեւ վերջին օրը պաշտպանեցին այդ դուռը:

Մայիս 15ին դարձեալ ընդհանուր ռմբակոծութիւն, բայց որեւէ կռիւ տեղի չունեցաւ: 16ին, քսաներկուերորդ ժամուն, այսինքն արեւուն մարը մտնելէն երկու ժամ առաջ՝ թրքական շատ մը նաւեր ուժգնօրէն թիավարելով՝ իրենց խարսխատեղիէն ելան յարձակում մը փորձելու համար մեծ Շղթային դէմ: Հաւանաբար Սուլթանը տեղեկութիւն առած էր վենետիկցի նաւերուն պատնէշին վրայ փոխադրուելուն մասին եւ այդ պատճառաւ Շղթային պաշտպանութեան տկարացած ըլլալը գիտէր:

« Տարօրինակ բան, կ'ըսէ Պ. Փիրս այդ պահուն Ոսկեղջիւրի մէջ խարիսխ նետած 70—80 թրքական նաւերը բնաւ չմասնակցեցան այս կռիւին: Հակառակ բոլորովին անճշմարտանման ըլլալուն՝ կ'երեւի թէ իրենց տեղէն իսկ չերերացին անոնք: Ապահովաբար ոչ Թուրքերը, ոչ ալ Ճենովացիները բացէ ի բաց խզուիլ չէին ուզեր եւ այդ ձեռնպահութեան միակ պատճառը այդ է: Գալով Տօլմա Պահչէէն եկող թրքական նաւատորմին, երբ գտաւ քաջ Թրեվիզանը, որ հոոմ թէ լատին բոլոր նաւերը Կալաթայի բարձր պարիսպներուն տակէ իրենց ապաստանարանէն հանելով առեր բերեր էր:

« Թուրքերը, կ'ըսէ Պարպարօ, իրենց թեթեւ թնդանօթներէն քանի մը հարուած արձակեցին Շղթային քով եղած մեր նաւերուն վրայ: Մենք քաջալերուած այդ յարձակումէն, չիտակ անոնց վրայ վազեցինք, բայց անոնք անմիջապէս հեռացան: Մերինները այն ատեն ետ դարձան Շղթային ետին, եւ այն օրը ուրիշ բան մը չպատահեցաւ»:

« Մայիս 17ին, կը շարունակէ նորէն Պարպարօ, Թուրքերը նոր յարձակում մը գործեցին նախորդ օրուանին պէս դարձեալ Շղթային դէմ եւ անգամ մըն ալ իրենց «Ֆուստ»երէն հինգ հատ մինչեւ Շղթային մօտ եկան տեսնելու համար թէ մեր նաւատորմը ի՞նչ վիճակի մէջ է եւ թէ մենք իրենցմէ պիտի վախնայի՞նք: Մեր նաւատորմը կարգով շարուած էր իր տեղը: 5 « Ֆուստ »երուն գալը տեսնելով մեր նաւին մարդիկը ռմբաձիգի հարուածներով ընդունեցին զանոնք: 70է աւելի հարուած արձակեցինք դժբախտաբար առանց թշնամի նաւերէն մէկ հատին իսկ զարնելու:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ ռուսական շրջանին իշխանութիւնները վկայագիր կը պահանջեն, դէպի արեւելք եղած արտածումներու համար: Արեւմտեան Պերլինի դաշնակից իշխանութիւնները մերժեցին ենթարկուիլ այս պայմանին, որով արտածումները դադրեցան, երկու կողմէն ալ: Կը վախցուի որ Պերլինը նորէն պաշարուի: Մոսկուան ետ առած չըլլալով իր պայմանը, առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւններն ալ խզուեցան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ վերազինման յապաղման մասին յօդուած մը հրատարակելով, «Փառըփուա» շաբաթաթերթը կ'ըսէ թէ զօր. Այզընհաուըր կրնայ հրաժարիլ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք վերազինման գումարները կը յատկացնէ ծանր զինամթերք պատրաստելու, փոխանակ փութացնելու զինեալ ուժերու յաւելումը :

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Ազգաժողովի բանակին հրասայլերը եւ զինուորները կը շարունակեն յառաջ խաղալ կեդրոնական ճակատին վրայ, զգուշութեամբ մօտենալով չինական դիրքերուն: Ամերիկացի հրամանատարը, զօր. Ֆլիթ, հարցումի մը պատասխանելով յայտարարեց թէ «Ազգաժողովը կրնայ պատերազմը շահիլ զինու զօրութեամբ»:

ՁՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ Գչ. օրուան նիստին մէջ, (68րդ), բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ արեւմտեան Եւրոպան անձնասպանութեան դիմած պիտի ըլլար առանց Ատլանտեանի դաշինքին, իբրեւ ապահովութիւն համայնավարական ծաւալման դէմ: Այս առթիւ նորէն պարզեց Խ. Միութեան ոտնձգութիւնները Պալքաններու մէջ եւ ուրիշ դաւեր: Պ. Կրոմիքօ պատասխանեց երկար ճառով մը որ տեւեց երկու ժամ: Եզրակացութիւնը այն էր թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները ոչ թէ համաձայնիլ կ'ուզեն, այլ նախայարձակ պատերազմ պատրաստել:

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքապետական ընտրութեանց երրորդ եւ վերջին քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Կարմիրները կորսնցուցին Թորինոյի եւ Ֆլորենցայի մէջ: Առաջինը Իտալիոյ չորրորդ մեծ քաղաքն է եւ ինքնաշարժի ճարտարարուեստի կեդրոնը, երկրորդը՝ եօթներորդ մեծ քաղաքը եւ արուեստի կեդրոն մը: Նախապէս կորսնցուցած էին Միլանը — Իտալիոյ երկրորդ մեծ քաղաքը — որ ձախերու կողմէ կը կառավարուէր պատերազմի առաջին տարիներուն, Ճենովան, հինգերորդ մեծ քաղաքը, որ համայնավար քաղաքապետ մը ունէր մինչեւ վերջերս, եւ Վենետիկը, ինըերորդ մեծ քաղաքը, որ նոյնպէս համայնավար քաղաքապետութիւն մը ունէր: Կարմիրները շահեցան Պոլոնիայի մէջ (ութերորդ մեծ քաղաքը): Թերթերը դիտել կու տան թէ օրուան կառավարութիւնը այս արդիւնքէն գոհ մնալով հանդերձ, մտահոգութեամբ կը դիտէ նոր Ֆաշականներու աճումը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ Աշխատանքի միջազգային գրասենեակին անդամ ընտրուեցաւ 12ի դէմ 165 ձայնով: Դէմ քուէարկած էին Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ Իսրայէլ: Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջ Գերմանիոյ չորս ներկայացուցիչները սրահ մտնելով գրաւեցին իրենց յատկացուած աթոռները :

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորին առողջական վիճակը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Բժիշկները չորս շաբաթ հանգիստ պատուիրած էին. բայց այժմ աւելի երկար ժամանակ սահմանած են: Արքայական պարտականութիւնները պիտի կատարեն Թագուհին եւ երկու իշխանուհիները :

ԹՈՒՐՔԻԱ նորէն պահանջեց օր առաջ որոշում տալ, Ատլանտեանի դաշինքին մէջ մտնելու համար: Լոնտոնի Թուրք դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ: Երկրորդ այցելութիւնն է այս, անցեալ Մայիսէն ի վեր :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ անձնասպան եղած է Պ. Գրիգոր Փափազեան, կախելով ինքզինք իր գործատան մէջ: Փափազեան կը բանեցնէր հիւսուածեղէնի արդիական մեծ գործատուն մը երկու հարիւր գործաւորներով, 58 տարեկան էր եւ ընթացաւարտ Պոլսոյ Նախկին Կարապետեան վարժարանէն: Եղբայրն ալ տարիներ առաջ անձնասպան եղած էր նոյն գործատան մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ոմն Յովհաննէս 400 ոսկի չորթած է Հայոց պատրիարքէն, իբրեւ Սուրիացի վաճառական ներկայանալով: «Ժամանակ»ի տեղեկութեանց համաձայն, խաբեբան այդ գումարը կորզած է ոչ թէ Գարեգին պատրիարքէն, այլ Քիրքճեան գերապայծառէն (կաթողիկէ): Յովհաննէս 2 Հայերէ ալ 900 եւ 300 ոսկի չորթած է, սակայն ձերբակալուելով, դատապարտուած է չորս ամիս բանտարկութեան եւ 350 ոսկի տուգանքի:

ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ տուրքին (Վարլըք) գիրքին հեղինակը դատի քաշուած է Թրքական կառավարութեան կողմէ, պետական գաղտնիքներ հրապարակ հանած ըլլալու ամբաստանութեամբ ...

ՔՍԱՆՆԵՐՈՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, Salle Géographieի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

«Սամուէլ»ը Վիէնի մէջ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ : Լիոնի Թատերախումբով :

Ղեկավարութեամբ Դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐի

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անդամներէն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Թաղին Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյս հիմնադիրներ՝ հանգուցեալ Պալաքեան Գրիգորիս՝ եպիսկ.-ի, Գարեգին Շախլամեանի, Աղաճան Դարբինեանի, Ոսկան Անսուրեանի եւ նիւթապէս ու աշխատութեամբ սատարող բոլոր ալպայիններու ննջեցեալներու յիշատակին :

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ.— Տէր եւ Տիկին Թադէոս Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Պըզտիկեան եւ իրենց պարագաները, նորոգ հանգուցեալ Այրի Տիկին Ռեբեկա Այվազեանի (ծնեալ Ալթընեան), մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի : Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու կողմէ :

8 Յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան օդասուն ագարակը: Զուարթ մթնոլորտ, աժան եւ ճոխ պիւֆէ :

Մարզական հանդէս

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 17ին, կիրակի օրը ժամը 16ին:

Կը հրաւիրուին աշակերտներու ծնողները եւ վարժարանին բոլոր համակիրները :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼԻԼԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10bis, rue Thouin, métro Place Monge եւ Gardinal Lemoine:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

Ծախու տուն

Մեկնումի պատճառով ծախու է տուն մը որ ունի երկու յարկ, 8 սենեակով, աշխատանոց, լուացարան, խոհանոց, եւ ընդարձակ պարտէզ, պտղատու ծառերով: Դիւրամատչելի գին: Երթեւեկի բոլոր յարմարութիւններ: Դիմել ամէն օր ժամը 3էն վերջ: Bedrossian, 6 rue Nouvelle, Ալֆորվիլ: Aut. No. 103 Charenton Ecolesէն, իջնել Bld. Carnot կամ երկաթուղի Gare de Lyonէն:

ՇԱՐԺԱՎԱՐ (CHAUFFEUR)

Երիտասարդ մը կ'ուզուի YOGHOURT ARAM հաստատութեան համար: Դիմել 49 rue Barbès Montrouge (Seine):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր մարմինները, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս ՈՒՐԲԱԹ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, քաֆէ Շօփ տիւ Նօռ :

ՓԱՐԻԶ.— Կապ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը, 13 rue Caumartin: métro Opéra եւ Madeleine:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան Ակումբին մէջ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 րիւ Ռապըլէ, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վըռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին, մասնակցութեամբ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչին: Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. ԿԱՊ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ընկերուհի Հանըմիկ Պետրոսեանի բնակարանը, 4 rue de la Tanche.

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20.30ին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեանի տունը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Լիոնի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին, rue Bonelի սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրերով :

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱՋԱՋԵԱՆ

փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,

17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. **OPE. 80.34**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Համախարբերդցիական միութեան Լիոնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, Յուլիս 22ին Տէսինի Պ. Նազարի ագարակին կից պարտէզին մէջ: Իսկ Տէսինի մասնաճիւղին հանդէսը նոյն տեղը Յուլիս 8ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան վերջին պարահանդէսը Յունիս 30ին, Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Յունիս **17**ի կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ **20.30**ին, ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆի,

ԱԼՄԱՍՏ

Խաղը երկար ըլլալուն ճիշդ ժամուն պիտի սկսի: Կը խնդրուի կանուխ գալ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 15 JUIN 1951 Ուրբաթ 15 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6483-Նոր շրջան թիւ 1894

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ԻՍԿ ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ պատկերազարդ պատմութիւններ հրատարակել Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի մասին։

Իր եւ զաւկին պաշտօնանկութիւնն ալ թերթերու տալ քաղքենի լրագրողներու երեւակայութեան, սենսասիոններ լեցնելու համար, աշխարհի բոլոր կողմերով ։

Իր ներքին կեանքին յետին մանրամասնութիւնները տեղ կը գտնեն ջոջ մամուլին մէջ, ինչպէս իմացաք «Օրը Օրին»ի բաժինէն ։

Գիտէի՞ք որ հայ միլիոնատէրը ունի Ֆրանսայի գեղանի քարտուղարուհի մը, քառասուն տարեկան։ Ցետոյ ռուս անձնապահ մը, Իվան, որուն յոյն կինը կը պատրաստէ առտուան նախաճաշը — մածուն եւ անուշեղէն։

Ինչպէս Փարիզ կամ Լոնտոն եղած ատեն, Լիզպոնայի մէջ ալ երկու գաղտնի ոստիկաններ հսկողութիւն կը կատարեն գիշեր ցերեկ։ Գ. Կիւլպէնկեան անձամբ կը կարդայ թերթերը, կարմիր մատիտ մը ձեռքը, գծելով քարիւղի վերաբերեալ տեղեկութիւնները։ (Տէյլի Մէյլ)։

Փարիզեան թերթ մըն ալ կը պատմէ թէ «Կիւլպէնկեան ընտանիքը կը սերի Հայաստանի թագաւորներու հին սերունդէ մը»...

Անշուշտ շատերու ազգային ջիղերը կը խայտան, կարդալով այս նկարագրութիւնները,— ֆրանսերէն, անգլերէն, ռուսերէն կամ գերմաներէն։ Մինչեւ անգամ թուրքերէն ։

Երանի՜ հոգիով աղքատներուն։

Գոնէ հարցնէի՜ն թէ այս «աշխարհահռչակ»ը ինչո՞վ արժեցուցած է իր խելքն ու փառքը, հայկական ճակատին վրայ ։

«Իշխան ճարտարարուեստի»։ այո՛։ «Թագաւոր քարիւղի»։ Պարոն Հինգ առ հարիւր, որ փոխ դրամ կուտայ զանազան պետութեանց։ Հսկայ մը որ տարիներով ի վիճակի եղած է վեր ի վայր շրջելու միջազգային հրապարակները, քանըեւչորս ժամուան մէջ ։

Այս ձիրքերն ու ձեռնարկները իրեն բերած են միլիոններ եւ միլիառներ, որոնց գումարը ոչ ոք պիտի կրնայ ստուգել։ Ոչ միայն դրամական հարստութիւն, շարժուն եւ անշարժ ստացուածք, այլեւ գեղարուեստական գանձեր ։

Ո՞ւր է իր պատկանած ազգին բաժինը՝ այս լեռնակուտակ հարստութեանց մէջ։ Գոնէ 5% ։

Ո՞րն է այն ժողովրդանուէր հաստատութիւնը, գործը որ պիտի անմահացնէր իր անունը ։

Կարծողներ կան թէ մեծ անակնկալ մը վերապահած է։ Աննախընթաց կտակ մը՝ յետ մահու ։

Իբրեւ արդիական միտք եւ գործի մարդ, Գալուստ Կիւլպէնկեան շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ ի կենդանութեան կատարուած առատաձեռնութիւն մը շատ աւելի թանկագին է, քան որեւէ կտակ։ Մանաւանդ հայկական կեանքին մէջ, ուր կտակները յաճախ կռուախնձոր կը դառնան ։

Անհրաժե՞շտ է սպասել մինչեւ 106 տարեկանը, երբ ութսուն տարիներն ալ կ'ապացուցանեն թէ ի՛նչ կ'արժեն աշխարհի երանութիւնները ։

Այն կարմիր մատիտը որ քարիւղի վերաբերեալ տեղեկութիւնները կը գծէ միջազգային մամուլին մէջ, շատ աւելի բարձր նպատակի մը ծառայած պիտի ըլլար, եթէ գործածուէր հայերէն թերթերու մէջ ։

Քարիւղի հոտ չի գար հայկական մամուլի սիւնակներէն։ Բայց, այլապէս կծու հոտ մը կը բուրէ, — համատարած թշուառութիւնը տարագիր բազմութեանց ։

Ո՞ր մէկ հոգը նկարագրել ։ Ցունաստանի Սուրիա - Լիբանանի քուրջ-թիթեղ որջե՞րը։

Ծաղկոց - դպրոցի վերածուած ախոռներն ու մթերանոցնե՞րը, ուր այնքան ծաղիկներ կը խամրին օրն ի բուն ։

Մշակոյթի զարգացման, նոր սերունդի փրկութեան, հանրային խնամատարութեան հոգե՞րը։

Այս թերթը տարիներով պայքար մղած է Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի դէմ, պարտականութեան հրաւիրելու համար զայն ։

Այդ պայքարը ուժգին եղած է անոր համար որ, հայ միլիոնատէրը սովորական տիպար մը չէ, իր դիրքով եւ իմացականութեամբ ։

Եւ քանի որ սկսանք, թոյլ տուէք արձանագրել քանի մը յատկանշական պարագաներ ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՀԻՒՐԵՐԸ

Փարիզը զբօսաշրջիկներու շատ սիրական քաղաքն է ։

Իրաւամբ կոչուած է «Աշխարհի մայրաքաղաքը» արուեստի եւ գիտութեան այն բացառիկ արտայայտութեամբ որ յատուկ է այսլոյսքաղաքին։ Իր ամէն անկիւնը, մէկը միւսէն բոլորովին տարբեր, նոյնիսկ հակոտնեայ, իր հրապոյրը ունի եկողին համար, որ ծարաւի հետաքրքրութեամբ մը կը շրջի ու կը պրպտէ, հաճելին օգտակարին խառնելով ։

Մերոնք ալ կու գան աշխարհի չորս ծագերէն, Ամերիկաներէն թէ հեռաւոր Սուտանէն, Պարսկաստանէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն ու Լիբանանէն։ Շատեր ազգականներ տեսնելու, ուրիշներ բժշկական խորհրդակցութեանց կամ պարզապէս պտոյտի համար։

Անոնք գիտեն թէ հոս ունին հայրենակիցներ, քանակով ու որակով կարեւոր գաղութ մը որուն յոյսեր ալ կապած են, իրենք զիրենք կորսուած չզգալու համար այս անծայրածիր բաբելոնին մէջ։

Ու յանկարծ մինակութիւն մը կը զգան։

Եթէ հասցէ մը ունին, յաճախ յուսախաբութիւն կը պատճառէ։ Մարդիկ՝ խրած աշխատանքի մէջ, քաղաքին մէկ հեռաւոր անկիւնը նետուած, բնակարանի անյարմարութիւններով, շատ անգամ չեն կրնար գոհացնել այցելուները։

Ու կը լսուին տրտունջներ։ — Մենք այսպէս չենք, պաղ էք դուք։ Երբ Հայ մը այցելէ մեր երկիրը ու հանդիպի որեւէ հայրենակցի, կ'առնէ տուն կը տանի, կը հիւրասիրէ, կը պտտցնէ եւն., եւն.։ Իսկ այստեղ...

Կը բացատրէք անշուշտ թէ պայմանները տարբեր են այստեղ։ Աշխատանքը կլանած է ժամանակ եւ հնարաւորութիւններ, թէ այցելուները համբանքով չեն Փարիզի համար։

Բայց եւ այնպէս... Կը սպասեն քիչ մը աւելի տաք ընդունելութիւն, աւելի հետաքրքրութիւն, երբեմնի աւանդական հիւրասիրութիւնները, որոնք պիտի ջերմացնէին իրենց սիրտը ։

Խոստովանեցէք որ իրաւունք ունին։ ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ հետքերը չեն գտնուած տակաւին։ Հետզհետէ կը զօրանայ այն ենթադրութիւնը թէ Երկաթեայ Վարագոյրէն անդին անցած կամ առեւանգուած են։ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Դչ. օրուան նիստին մէջ նորէն նեղացուցիչ հարցումներ ուղղուեցան արտաքին նախարարին։ Այս անգամ իր խօսքերը այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ երկու պաշտօնատարները արեւելեան Եւրոպա գացած են ։ Կարծողներ ալ կան թէ պահուած են արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Զրոյցի մը համաձայն, իբրեւ թէ երկու անծանօթ Անգլիացիներ երեւցած են Իտալիոյ մէջ ։

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ժողովի մասին ճառ մը խօսելով անգլեւամերիկեան մամուլի ընկերակցութեան առջեւ, բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց թէ «բան մը պիտի պատահի» Ֆրանսայի երեսփ. ընտրութիւններէն վերջ։ Ինք լաւատես կ'երեւայ, վասն զի երկու կողմերն ալ չեն ուզեր որ բանակցութիւնները ձախողին ։

ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻ մասին խօսելով, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ փոխանորդները ժողով կը գումարեն մարտ 5էն ի վեր, առանց ելքի մը յանգելու։ «Կը թուի թէ Խ. Միութիւնը այլեւս չի հետաքրքրուիր չորս արտաքին նախարարներու խորհրդակցութեամբ, զոր առաջարկած էր անցեալ Նոյեմբերին ։

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին իշխանութիւնները կը սպառնան փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել, եթէ Ռուսերը յամառին վկայագիր պահանջել արտածումներու համար։ Այդ պարագային, Պերլինը նորէն պիտի պաշարուի։ Արդէն իսկ օդանաւային կամուրջ մը հաստատուած է, առաջին անգամն ըլլալով՝ 1949 Մայիսէն ի վեր, երբ կը վերջանար պաշարումը։ Ռուսերու պատասխանին կը սպասուի այսօր, ուրբաթ ։

ՔՈՐԷԱՅԻ կարմիր ուժերը կը շարունակեն նահանջել։ Կը կարծուի թէ մայրաքաղաքն ալ պիտի լքեն։ Դաշնակիցները կը շարունակեն յառաջ խաղալ, առանց մեծ դիմադրութեան հանդիպելու։

Թէհրանի անգլ. դեսպանը կ'ազդարարէ

«ԿՐԱԿԸ ՎԱՌՕՂԻՆ ՄԻ ՄՕՏԵՑՆԷՔ»

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐՆ ԱԼ ՅՈՌԵՏԵՍ

Թէհրանի բրիտանական դեսպանը, Սըր Ֆր. Շէփըրտ, ազդարարեց Իրանի վարչապետին թէ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ կատարուած յարաճուն քարոզութիւնը կրնայ տեղի տալ ծանր խռովութեանց՝ Աբադանի շրջանին մէջ։ «Ըսի Տոքթ. Մոսատեղի թէ իրանեան կառավարութիւնը անհրաժեշտ ուշադրութեամբ նկատի չառներ օտարականներու դէմ կատարուած գրգռութեանց վտանգը, որ կրնայ կրակի տալ վառօդը։ Ըսի թէ դժբախտութիւն է որ կառավարական անթելը այնքան բուռն քարոզութիւններ կը կատարէ։ Եթէ այսպէս շարունակուի, կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ »։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, դեսպանը հասկցուցեր է որ եթէ իրանեան իշխանութիւնները չկարենան պաշտպանել Անգլիացիներու կեանքը եւ գոյքը, պիտի ստիպուի օգնութեան կանչել բրիտանական ուժերը։ Արդէն Պարսկական ծոց կը գտնուին երկու թնդանօթակիրներ եւ յածանաւ մը, իսկ վայրաչուներու գունդ մը կը սպասէ Կիպրոսի մէջ, կազմ եւ պատրաստ ։

Անգլեւիրանեան ընկերութեան Աբադանի տնօրէնը, Գ. Տրէյք, մերժեց ազգայնացման յանձնախումբին յանձնել ընկերութեան տետրակները եւ գիւանաթուղթերը, յայտարարելով թէ պիտի սպասէ Թէհրանի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց արդիւնքին եւ Լոնտոնի հրահանգներուն ։

Կ'ըսուի թէ այս մերժումին վրայ, Իրանի վարչապետը հրամայեց ամուր կենալ։ Իսկ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի հրաւիրուեցաւ ։

ՊԱՐՍԻԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի օր, մինչ Անգլեւիրանեան ընկերութեան ներկայացուցիչները ժողովի կը սպասէին, Թէհրանի քաղաքապետը զանոնք իր ինքնաշարժին մէջ առնելով պտտցուց մայրաքաղաքին ամէնէն թշուառ թաղերուն մէջ, անշուշտ ապացուցանելու համար քարիւղի ազգայնացման անհրաժեշտութիւնը ։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ բրիտանական պատուիրակները ազդուեցան 500.-00 բնակիչներու ահաւոր թշուառութենէն, բայց չզարմացան, վասն զի գիտէին թէ ահագին անջրպետ մը գոյութիւն ունի Պարսկաստանի աղքատներուն եւ հարուստներուն կենցաղին միջեւ ։

Այս պտոյտէն առաջ, վարչապետը ընկերութեան դեր. նախագահին պարզած էր իր երկրին տնտեսական թշուառութիւնը, աչքերը արցունքով լեցուն ։

Հեռագիրները կը հաստատեն թէ երկու կողմերն ալ յոռետես են բանակցութեանց արդիւնքի մասին։ Տոքթ. Մոսատեղ եթէ տեղի տայ, պիտի փութացնէ իր անկումը. իսկ եթէ անհաշտ մնայ, պիտի սասանայ երկրին տնտեսական տագնապը։

«ԱՄԲՈՂՋ ՇԱՀԸ ՄԵԶԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ»

Իրանի ելմտական նախարարին օգնականը, Քասըմ Հասէպի, մասնագէտ քարիւղի խնդիրներու եւ անդամ ազգայնացման յանձնախումբին, յայտարարեց ամերիկեան գործակալութեան մը թղթակցին.

— Քարիւղի եկամուտը հարիւրին հարիւր կը պատկանի Պարսկաստանի։ Մենք երբեք չենք ընդունած եկամուտին 25 %ը յանձնել ուեւէ մէկուն։ Մենք ըսած ենք թէ 25 %ը պէտք է ի պահ դնել, գոհացնելու համար նախկին Անգլեւիրանեան ընկերութեան պահանջները։ Քարիւղին շահագործումը, զտումը եւ վաճառումը պիտի կատարէ Իրան ։ Բրիտանացիները պիտի շահագրգռուին միայն քարիւղի գնումով, համաձայն միջազգային գիներու։ Անոնք կրնան մեր քարիւղը գնել համաձայն օրէնքին 7րդ յօդուածին։ Այլեւս չեն կրնար խառնուիլ մեր գործերուն »։

Պարսիկ պաշտօնատարը միեւնոյն ատեն բացատրեց թէ իրենք յաւակնութիւն չունին առանձին վարելու քարիւղի ճարտարարուեստը ։

— Մենք պէտք ունինք արտաքին օժանդակութեան։ Պիտի շարունակենք գործածել բրիտանացի մասնագէտները, խորհուրդ հարցնել օտար մասնագէտներու։ Եթէ Անգլիացիները կ'ուզեն ձգել հեռանալ, մեր ձեռքը չէ արգիլել։ Բայց Իրան պատասխանատու պիտի չըլլայ այն հետեւանքներուն որ կրնան երրորդ աշխարհամարտի մը առաջնորդել։ Եթէ զտարանները փակուին, չորս - հինգ տարի կարելի պիտի չըլլայ զտուած քարիւղ ճարել նախկին յաճախորդներուն։ Մենք միտք չունինք փակելու զտարանները, բայց թոյլ պիտի չտանք որ ուեւէ օտար ընկերութիւն զբաղի զտումի գործողութիւններով ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԺԵ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ստալինեան վարչաձեւը հարուստ է մեծադղորդ հաստատութիւններով ու պաշտօնեաներով — Գերագոյն Սովետ (Խորհուրդ), Ն. կառավարութիւն, նախագահութիւն, նախագահութեան նախագահ, մինիստրներ (նախարար) ամէն ասպարէզի, աւելի քան 400 հոգի, որոնք տասնեակից աւելի են նոյնիսկ այնպիսի փոքրիկ «հանրապետութիւններում» ինչպէս Կաբարդան, Աջարիան կամ Նախիջեւանը: Իսկական հրամայողն ու կարգադրողը մէկն է ու մի տասնեակ, մնացեալները նման են գինեվաճառի ցուցափեղկերում շարուած շիշերին, որոնք ֆակտիս են, (factice=կեղծ, մնամէջ), դափ դատարկ ու ծառայում են յաճախորդ գրաւելու համար :

«Ֆակտիս»ների թուին են պատկանում եւ զանազան «ռեսպուբլիկա»ներու համայնավար կուսակցութիւնները: Երբ կարդում ես կամ լսում, օրինակ «Սով. Հայաստանի կոմ. պարտիա» (կուսակցութիւն), բնականօրէն ենթադրում ես, թէ նա մի քաղաքական կազմակերպութիւն է, որ պաշտպան է կանգնած մեր հայրենիքի ոտնակոխուած իրաւունքներին: Դժբախտաբար խորհրդային երկրում տրամաբանութիւնը գլուխը վար, ոտքերը վեր է քայլում ու Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը նոյնքան Հայաստանինն է, որքան եւ Բէլօ Ռուսիայինը կամ Ղրղըզստանինը:

Համաձայն «Պրաւտայի» հաշւետւութեան Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 15րդ համագումարը եղել է ոչ միայն անբովանդակ եւ անշահ, այլեւ զուրկ այն շինծու ոգեւորութիւնից, զոր հաւաքոյթներում յայտ են բերում խորհրդային մարդիկ ի տես «մեծ նուաճումների» եւ անթիւ «պիտի»ների :

Համագումարը նման էր չինովնիկների ժողովի, ուր կաշւից դուրս էին գալիս անվտանգ արտայայտուելու ու իշխանութեան տհաճութիւն չպատճառելու: Հռետորները կշիռքը առաջները դրած ամէն վայրկեան ստուգում էին, թէ հաւասար ծանրութեամբ են թափել լաւն ու վատը, պակասն ու աւելը, եղածն ու չեղածը :

Ուրիշ ի՞նչ կարելի է սպասել Հայաստանի համայնավար պաշտօնէութիւնից, որն ինքնին որ եւ է արժէք ու դեր չունի, այլ միայն խողովակ է կենդրոնի եւ տեղական ժողովրդի միջեւ :

Համագումարում ընդարձակ զեկոյց տուեց կուսակցութեան վերջին երկու տարուայ գործունէութեան մասին կենտկոմի առաջին քարտուղար Գ. Արութինովը: «Համայնավար կազմակերպութիւնը ջանք թափեց եւ ապահովեց հնգամեայ ծրագրի յաջող աւարտումը Հայաստանում: 1948 թուի հետ համեմատած 1951 թուին արդիւնաբերութիւնը աճել է 46 առ հարիւր, բոլոր հիմնարկութիւններում բարձրացել է աշխատանքի արտադրութիւնն ու իջել ապրանքի ինքնարժէքը: Տեղական հում նիւթերի եւ ելեկտրաուժի օգտագործման շնորհիւ շարունակում է աճել եւ զարգանալ հանրապետութեան ծանր ճարտարարուեստը : Հողագործութեան յառաջդիմութիւնը բաւարար է, մինչդեռ անասնապահութիւնը մնում է մեռած կէտի վրայ»:

Մշակութային մարզում Արութինովը քննադատութեան ենթարկեց Հայաստանի Գիտութեանց Կաճառի գործունէութիւնը, որի մի քանի հաստատութիւններում տարիների ընթացքում որ եւ է կենդանութիւն ցոյց չեն տուել: Նրանցից մի քանիսում տեղաւորուած են գիտութեան հետ կապ չունեցող մարդիկ :

«Անբաւարար էր երկար ժամանակ դրութիւնը Կաճառի Լեզուագիտական Ճեմարանում: Մառի կուսակիցները հետապնդում, չէզոքացնում եւ գիտական հիմնարկութիւններից քշում էին նրանց, ովքեր հակառակ էին Մառի ուսմունքին: Ս. Հ. Կ. Կենտկոմը չէր հետաքրքրւում լեզուագիտութեան մէջ մղուած պայքարով եւ դատապարտելի դիրք բռնեց մի քանի գիտնականների վերաբերմամբ: Սխալը շտկուեց միայն ընկեր Ստալինի լեզուագիտական հարցին նուիրուած յօդուածից յետոյ»:

Հայաստանի գրողները, ըստ Արութինովի վերջին տարիներս կարողացել են լայնացնել իրենց նիւթերի շրջանակը եւ տուել են ընկերվարական իրականութիւնը նկարագրող ստեղծագործութիւններ, մանաւանդ բանաստեղծութեան, թատերագրութեան եւ մանկական գրականութեան մէջ: Բայց արձակը դեռ թոյլ է եւ գեղարուեստական տեսակէտից գնահատելի գրուածքներն աննշան են թւով: Այս կացութեան պատճառներից մէկն է գրական լուրջ քննադատութեան գրեթէ չգոյութիւնը (ԽՄԲ.— Հատուածներ պիտի հրատարակենք զեկուցման բնագրէն):

Այնուհետեւ Արութինով երկարօրէն ծանրանում է զուտ կուսակցական խնդիրների վրայ :

Համագումարում խօսք առաւ վարչապետ Սահակ Կարապետեան ու բացատրութիւններ տուաւ երկրագործութեան նախարար Ղազարեանի թոյլ ղեկավարութեան մասին: Մինիստր Ղազարեանը լսել չի ուզում որեւէ քննադատութիւն իր վարչութեան վերաբերմամբ ու ծածկում է եղած թերութիւնները :

Հայաստանի Գիտութեանց Կաճառի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան խոստովանելով պակասութիւնները՝ երկարօրէն ծանրացաւ Կաճառի կատարած դրական դերի վրայ հանրապետութեան կեանքում :

Կենտկոմի քարտուղար Զաւէն Գրիգորեան քննադատելով Հայաստանի Գրողների Միութիւնը («Պրաւտայում» Այրեան հրատարակել է մի ընդարձակ յօդուած այդ մասին), մանաւանդ ընդգծեց Երեւանի Կինո - աշխատանոցի (շարժանկար) անպիտանութիւնը, որ վերջին տարիներս չի կարողացել մէկ հատ գեղարուեստական յաջող ժապաւէն տալ :

Այնուհետեւ համագումարն «ընտրեց» ընդհանուր քարտուղարը՝ Արութինով, Բ. քարտուղարը՝ Գօղոսով: Իբրեւ երրորդ կարգի քարտուղարներ ընտրուեցան Զ. Գրիգորեան, Բ. Գրիգորեան եւ Ա. Ղոչինեան :

Վերջին տարիներս նկատւում է մի ընդհանուր ձգտում — որքան հնարաւոր է փոփոխութեան չենթարկել հանրապետութիւնների ու շրջանների կուսակցական քարտուղարների կազմը:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, մասնաւորապէս Անդրկովկասում, միեւնոյն անձնաւորութիւններին միակ պատասխանատու՝ առաջին քարտուղարների պաշտօններում — Բաղիրով՝ Ատրբէյջանում, Չարկւիանի՝ Վրաստանում եւ Արութինով՝ Հայաստանում :

Եթէ այս երեքին համեմատութեան մէջ դնենք, դառնօրէն պիտի ողբանք Հայաստանի ճակատագրի վրայ, որովհետեւ սահմանափակ պատրաստութեան եւ ընդունակութեան տէր Արութինով ձայն չի կարող հանել նրանց նման թէնօրների առջեւ: Հ. Հ. Կ. քարտուղարն իր ստորադասութեան հետեւանքով եւ վախկոտ է: Այդ տպաւորութիւնն է ստացւում Գեր. Խորհրդում մինչեւ օրս նրա արտասանած միակ ճառից: Հայ ժողովուրդը կորուստի մէջ պիտի մնայ՝ քանի դեռ նրա կողմից խորհրդային ազգերի խաղասեղանի շուրջն է նստած ամէն բանով աղքատ Արութինով: Կ'ապացուցանենք փաստերով :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ազգ. խանդավառութեան օրեր

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Ազգային տեսակէտով անցնող շաբաթները խիստ բովանդակալից եղան Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Նախ տօնուեցաւ «Վարդանանց 1500ամեակը» Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ճեմարանին մէջ հովանաւորութեամբ Հայ. Կաթ. Պատրիարքարանի: Փառատօնին նախագահեց Կարտինալ Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան: Բացումը կատարեց Հայր Մըսըրլեան, եւ բանախօսեց Գեր. Սահակ Կոգեան, նիւթ ունենալով «Հայ ոգին պայքարը բռնակալութեան դէմ»: Կաթողիկէ բոլոր դպրոցներու աշակերտները ջահերով տողանցք մը կատարեցին հայկ. հարստութիւններու դրօշակներով՝ Արշակունեաց, Բագրատունեաց, Արծրունեաց եւ Ռուբինեաց :

Մայիս 28ը տօնուեցաւ Էշրէֆիէի Ազատամարտ Ակումբին մէջ, ուր խօսեցան Դրօ Կանայեան, Վահան Փափազեան, Միհրան Թուրիկեան եւ Սարգիս Բախտիկեան: Իսկ ժողովրդային Տան մէջ խօսեցան ընկերներ Տիգրան Բաղդասարեան, Արշակ Յովհաննէսեան :

«Մայիս 28ի» առթիւ բոլոր ազգային վարժարանները փակ մնացին Պէյրութի մէջ:

Հալէպի մէջ Մայիս 28ը մեծ շուքով տօնուեցաւ նախագահութեամբ ընկեր Հրաչ Փափազեանի: Բազմութիւնը լեցուցած էր Զաւարեանի ընդարձակ սրահը, բակը եւ շրջակայ տանիքները: Բարձրախօսները կը հասցնէին բոլորին բանախօսութիւնները, երգերը եւ արտասանութիւնները:

«Զէյթուն»ներ ալ մեծ թիւ մը կը կազմէին բազմութեան մէջ: Առաջին բանախօսը, ընկեր Մ. Թէօլէօլեան վերլուծեց հայ ժողովուրդի դարաւոր երկունքը, ի խնդիր ազատագրութեան եւ ինքնավար հայրենիքի մը, մեր Պատմութենէն եւ գրականութենէն վկայութիւններ մէջ բերելով: Ընդգծեց Մայիս 28ով ապահովուած մեր գոյութեան իրաւունքի (Սեվրի դաշնագրին) պատմական նշանակութիւնը: Բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունեցած է նախքան Դաշնակցութեան կազմուիլը, հայ ժողովուրդի երակներուն ու հոգիին մէջ: Այս ոգին կ'ապրի նաեւ այսօր մեր հայրենիքին մէջ:

Երկրորդ խօսողն էր Տոքթ. Ա. Գասպարեան որ պարզելէ վերջ համատարած ստրկութիւնը, թուեց ներքին թէ արտաքին այն ազդակները՝ որոնք հայութիւնը ազատեցին դարերու թմրութենէն եւ մղեցին զայն տէր կանգնիլ ընտանեկան թէ ազգային արժանապատուութեան, իր նիւթական թէ ֆիզիքական ապահովութեան, իր աւանդութիւններուն, մշակոյթին եւ սրբութիւններուն: Խրիմեան Հայրիկի Պերլինի Վեհաժողովէն ձեռնունայն դարձէն վերջ՝ հայ ժողովուրդը ապաւինեցաւ Երկաթէ Շերեփի քաղաքականութեան, եւ վերջապէս 1918ի Մայիսին, երբ մահուան կամ կեանքի երկընտրանքի առջեւ կը գտնուէր, նախընտրեց մեռնիլ արժանապատուութեամբ: Այս վճռականութիւնը ապահովեց իրեն Մայիս 28ի յաղթանակը :

Նախագահը իր փակման խօսքով յուշեր ներկայացուց Արամէն (Մանուկեան) եւ Հանրապետութեան կառավարութեան այն 17 անձնուրաց ներկայացուցիչներէն որոնք Պոլիս ապաստանած էին բոլշեւիկներու կողմէ մանուկ Հայաստանի բռնագրաւումէն վերջ: Շեշտելէ վերջ այդ մեծ ղեկավարներուն զոհողութեան ոգին եւ նուիրումը, հրաւիրեց նոր սերունդը հետեւիլ անոնց ճանապարհին :

Անկախութեան տարեդարձը տօնուեցաւ նաեւ Գամըշլըի շրջանի հայաբնակ վայրերուն մէջ: Տօնակատարութեան ներկայ էին հազարաւոր համակիրներ: Խօսեցան ընկերներ Օննիկ Մելքիսէթեան եւ Արամ Սարգիսեան: Առաջինը Մայիս 28ը նկատեց մեր պատմութեան ամէնէն կարեւոր անկիւնադարձներէն մէկը: Սեւրի դաշնագրով հայ ժողովուրդը կը պարտադրէր իր ազատ ապրելու կամքը եւ միջազգային կշիռ կու տար դարերու իր իրաւունքներուն: Ընկեր Ա. Սարգիսեան պարզեց համազգային նշանակութիւնը Մայիս 28ին:

Փակման խօսքը ըրաւ Գամըշլըի առաջնորդական փոխանորդ Տաճատ Ծ. վարդապետ, ծանրանալով Մայիս 28ի համազգային նշանակութեան վրայ :

Դամասկոսի մէջ Մայիս 28ը տօնուեցաւ մեծ շուքով Տումարի պարտէզներուն մէջ, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը: Կը նախագահէր ընկեր Տիգրան Գալըպճեան: Խօսեցաւ ընկեր Դրօ, փառաբանելով հայ ժողովուրդին ազատութեան ձգտումը, ապա ընկ. Մասպանաճեան վերլուծեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը իբրեւ անկիւնադարձ ազգային եւ քաղաքական զարթօնքի :

Հոմսի մէջ Հայաստանի 33րդ տարեդարձը տօնուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Խօսեցաւ ընկեր Լեւոն Մասպանաճեան :

Լաթաքիոյ մէջ կը նախագահէր ընկեր Տոքթ. Յ. Գասպարեան, որ պարզելով օրուան տօնին նշանակութիւնը հրաւիրեց նոր սերունդը տէր կանգնիլ հայկական դատի եւ մեր արդար իրաւունքներուն, որոնք նուիրագործուած են հայ ժողովուրդի արիւնով եւ Սեւրի միջազգային դաշնագրով :

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Արմէն Անոյշ, որ ազգային եւ պատմական տեսակէտէ վերլուծեց Հայաստանի անկախութեան դէպքը, անոր մէջ ողջունելով իրականացումը հայ ժողովուրդի դարաւոր երազին:

Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ տեղի ունեցաւ դաշտագնացութիւն մը 15 քիլմ. հեռու պուրակի մը մէջ, ներկայ էր ամբողջ Լաթաքիոյ հայութիւնը, հոն ալ ընկերներ Տոքթ. Գասպարեանէ եւ Արմէն Անոյշէ վերջ խօսք առին հոգեւոր հովիւ Հմայեակ քհնյ. Երէցեան որ յարգանքով ոգեկոչեց մեր մարտիրոսները եւ անոնց ազատութեան ուխտը:

Քէսապի մէջ տօնակատարութեան կը նախագահէր ընկեր Տոքթ. Յ. Ինճէճիկեան: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Արմէն Անոյշ եւ հանդէսը փակուեցաւ Շիրիկեան քահանայի պահպանիչով :

Տէր Զօրի մէջ տարեդարձը տօնուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Խօսեցան ընկերներ Յ. Զագըրեան եւ Մելիքսէթեան: Նախագահեց ընկեր Գ. Գասպարեան :

Հասիչէի մէջ խօսեցաւ ընկեր Յ. Զագըրեան :

× Գեղարուեստական կեանքը նոյնքան բեղուն եղաւ վերջին շաբաթները Լիբանանի մէջ: Պ. Ժ. Սինանեան տուաւ իր ջութակահանդէսը, անգամ մը եւս փայլեցնելով իր արժանիքները :

Պ. Աշոտ Մատաթեան որ Պոլիսէն Պէյրութ եկած է երկու տարիէ ի վեր, կը շարունակէ ներկայացումներ տալ: Այս անգամ իր բեմադրութեամբ վայելեցինք «Օրիորդ Շոքոլա»ն:

Թանկագին Ոսկեմատեան մը.— Յիշենք նաեւ մեր վեթերան ընկեր Վարդան Շահպազի կողմէ երկար ամիսներէ ի վեր յղացած եւ պատրաստած Ոսկեմատեանը, որուն մէջ կ'ամփոփուին հայ ազատագրութեան Մարտիկներու նկարները: Ոսկեմատեանը նուիրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 60ամեակին: Ալպոմը 15 քիլօ ծանրութիւն ունի, ծաւալը 50 — 36 ս. է, կը պարունակէ 260 խաւաքարտ թերթեր, որոնց վրայ փակցուած են աւելի քան 300 լուսանկարներ, նահատակ յեղափոխականներու: Ալպոմի կողքը ընկոյզի փայտէ է, քանդակուած հայկական խաչքարերու զարդանկարներով: Նկարը պատրաստած է նկարիչ Պ. Տ. Աճէմեան: Կողքը նուիրած է կահագործ - արուեստագէտ Պ. Ժ. Այվազեան, փորագրութիւնը կա —

«Տիարպէքիրը ժանգոտեր է»

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբթու հրատարակեր էինք «Ճիւմհուրիյէթ»ի աշխատակիցներէն Եաշար Քէմալի նկարագրութիւնը՝ արեւելեան նահանգներու եւ մասնաւորապէս Տիգրանակերտի թշուառութեան մասին:

Պոլսահայ թերթերէն կը քաղենք իր երկրորդ յօդուածը «Քաղաք խակասութիւններու» (7 Յունիս).—

Մարդ մէկէն կը խրտչի, կարծես թէ հիւլէական ռումբ ինկեր է այս քաղաքին մէջ: Տեղ տեղ քարակոյտեր, փլատակներ, Տիարպագըրը ժանգոտեր է, հինուց երկաթի մը նման: Առաջին ակնարկով թէեւ այսպէս է, բայց մարդ կը խաբուի: Ետքը կամաց կամաց կը սթափի, կը տեսնայ Տիարպագըրը, կը հասկնայ թէ այդպէս չէ:

Այս քաղաքը իր պատմութիւնը ունի, որուն տակ ծածկուեր մնացեր է, պէտք է դատել ու քրքրել իր ներքին հմայքը ճանչնալու, զինքը սիրելու համար: Պէտք է քալել իր պատմութիւնը եւ թափանցել իր մտերմութիւններուն: Դժուար գործ է այս, բայց կ'արժէ: Եթէ կրցար ընել, հասկցիր որ կախարդուած ես, Տիարպագըրը քեզ դիւթած է այլեւս: Փրկութիւն չունիս:

Երկու Տիարպագըր կայ, մէկը պարիսպէն ներս հին քաղաքը, միւսը պարիսպէն դուրս նոր Տիարպագըրը: Հին քաղաքը իր ճարտարապետութեամբ, տուներով, սրճարաններով, փողոցներով, պողոտաներով, հանդերձանքով, վերջապէս իր ամէն բանով հին է իր պարիսպներուն չափ:

Տուները, սեւ, աղտոտ, մաշած պազալթէ շինուած, կամարաւոր, վանդակաւոր, «ճաղ» կոչուած երկաթներով հիւսուած պատուհաններով, երկյարկանի, տանիքները հողաշէն: Այս տուներուն մէջ կան շատ ծերուններ եւ համբաւեալներ: Մուրատ Դ. երբ Տիարպագըր եկեր է, այս տուներէն մէկը մնացեր է: Հակառակ ասոր, այդ տունը նորանոր է, կարծես երէկ շինուած ըլլար:

Տանիքներուն վրայ շարք շարք խոտեր բուսեր են եւ գեղին դաշտային ծաղիկներ: Այս պատճառով, ամբողջ քաղաքը ծայրէ ծայր գալարադարդ է, հակառակ ծառերու ցանցառութեան:

Քաղաքին դուրսը այսքան է: Այնքան չի խօսիր: Ամենալայն փողոցը չորս քայլէն աւելի չէ, մարդ կը ջղայնոտի երբ հոնկէ անցնի: Բայց կանգ առէք, կրնաք որեւէ դուռ զարնել, դուռը անմիջապէս կը բացուի, շատ անգամ թուխ, սեւաչուի կին մը կը բանայ դուռը: Նախ կը շփոթի, եւ երբ հասկնայ թէ օտարական մըն էք, ձեզ ներս կը հրաւիրէ: Քաղաքը այլեւս միրկացած է իր պատմութեան, ձեր առջեւ փռուած է իր ամբողջ տաքութեամբ, անկեղծութեամբ, գեղեցկութեամբ:

Տունը բակ մը ունի, որուն «հավլի» կ'ըսեն: Բակին ճիշդ մէջտեղը փոքրիկ աւազան մը կայ, որուն բոլորտիքը գոյնզգոյն վարդեր տնկուած են, եւ ամբողջ բակը կ'երանգաւորեն: Կարելի չէ մոռնալ [illegible] տարած է Գ. Ֆ. Նոխուտեան, իսկ [illegible] վերարտադրած է լուսանկարիչ «Գետօ»: Ոսկեմատեանը ունի արծաթեայ երկու փականքներ զարդանկարներով, որ գործն է եւ նուէրը Գ. Զարեհ Ստրեանի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Գաղութէ գաղութ

Հ. ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ (Կ. Խաչ) Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) մասնաճիւղը իր հիմնադրութեան 21րդ տարեդարձը տօնած է մեծ շուքով հանդէս-ճաշասեղանով մը: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Տէրունական աղօթքը ըրած է օրուան հիւր Արքահայր Ուլուհոճեան վարդապետ: Բացումը կատարած է ընկերուհի Սօֆիա Ցակոբեան, պարզելով ՀՕՄին գլխաւոր նպատակները: Ընկեր Կոպեռնիկ Թանարճեան (Տիթրոյթէն) վարած է գեղարուեստական մասը: Այս առթիւ ճառ մը խօսած է Արքահայրը: Ծայտնի առեւտրական ընկեր Արփաքսադ Սեդրակեան գնահատելով ՀՕՄը, պատմած է իր տպաւորութիւնները իր դէպի Արեւելք, Պէյրութի եւ Հալէպի կրթական հաստատութեանց եւ ՀՕՄի գործունէութեան մասին:

× Լօս Անճէլըսի հայ կեդրոնի դպրոցին բացման հանդէսը տեղի ունեցած է խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Օր. Արաքսի Գասպիկեան՝ ուսուցչուհին, իր բազման խօսքով գնահատանք յայտնած է Հայ Կեդրոնի դպրոցը կազմակերպողներու եւ անոր յարատեւութեան օժանդակող մարմիններու, ինչպէս եւ ծնողներուն: ՀՕՄի Լօս Անճէլըսի մասնաճիւղը 400 տոլար նուիրած է:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ վանքին համար 21.000 տոլար խոստացած են Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա) ճաշի մը միջոցին:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Նիւ Եորքի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընկերներէն Խաչիկ Երոյեան մեռած է Մայիս 16ին: Սեբաստիոյ Ցաղթ գիւղացի էր:

ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆԻ Հայոց եկեղեցին որ 1937էն ի վեր Էվգաֆի կողմէ տրամադրուած է քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց, որոշուած է վերադարձնել հայ համայնքին: Հոն կը գտնուին տասնեակ մը հայ ընտանիքներ որոնք տարիներու ընթացքին մատակարարած են եկեղեցիին հասութաբեր կալուածները: Եկեղեցիին յանձնումէն անվարդը, եւ բոլոր ներկայանալի տուները կը հետեւին այս սովորութեան:

Ուր որ երթաս, վարդ կը գտնես: Մարտինգափըի մէջ Միլլէթ փարքը կայ: Դարասդանին մէջ վարդէ զատ ուրիշ ծաղիկ չես գտներ: Աչքիդ առածին չափ վարդ: Ամբողջ քաղաքը վարդ կը բուրէ: Շրջուն վաճառորդներ պտտալով, պոռալով վարդ կը ծախեն: Գիւղացի մը տօնավաճառ բացեր է, փունջ մը վարդը հինգ ղրուշ: Վարդի աժանին գրաստոց մը, հինգ ղրուշի փոխարէն: Հարցուցի: Գիւղէն բերեր է այս վարդերը [illegible]

Բայց այս քաղաքը քաղաքն է նաեւ հակասութիւններու, կորիճներու, վարդերու, սրճարաններու ոստանն է: Քայլափոխիդ սրճարան մը: Ուրքան ալ շատ են: Միայն թէ անոնք չեն նմանիր ուրիշ քաղաքներու սրճարաններուն: Անոնք ուրիշ տեսակ են: Շատ սիրուն են, եւ իւրաքանչիւրը բակ մը ունի, տուներուն պէս դալարազարդ բակեր, ուր վարդեր կան նոյնպէս: Եւ վարդերուն քով աւազան մը, ջուրին քով սեղանիկներ, եւ ուռկաններու չուաններէն հիւսուած աթոռակներ… Դէմ դէմի կը նստիս, թէյ կը խմես: Սրճարաններն ալ լեփ-լեցուն են, պատճառը յայտնի է, անգործութիւն:

միջապէս վերջ տեղի պիտի ունենայ պղծեալ տաճարի արարողութիւն եւ սրբագործում:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Նշանաւորութեան համալսարանական ախոյենութեան մրցումները տեղի ունենալով, շուրջ 15 համալսարանականներու մասնակցութեամբ, առաջնութիւնը շահած է Հրաչ Թուրիկեան (ախոյեան) 94 կէտով, երկրորդ հանդիսացած է Սուրէն Տէր Մելքոնեան (85), երրորդ՝ Բարկէն Սասունի՝ (75):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԻՍԻ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը տարեկան տօնակատարութեան առթիւ սարքած էր հանդէս-խնճոյք մը Յունիս 3ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

Բացումը կատարեց ընկեր Նշան Դարբինեան, բացատրելով Կ. Խաչի անհրաժեշտութիւնը եւ տօնակատարութեան իմաստը: Վարչութեան կողմէ Օր. Թագուհի Օզտաեան կարդաց գրաւոր տեղեկագիր մը որմէ կը հետեւի թէ վարչութիւնը գնահատելի աշխատանքներ կատարած է լուիկ-մնջիկ:

Գեղարուեստական մասը կը վարէր ընկեր Ս. Յովհաննէսեան: Բոլորն ալ յաջող էին իրենց մեներգներով ու արտասանութիւններով եւ արժանացան ջերմ ծափերու: Իբրեւ գնահատութիւն կ'արձանագրեմ անունները (բոլորն ալ հոս մեծցած).— Օր. Օր. Պէնկեան, Ատանալեան (երգ), Օզտաեան, Յովանէսեան (արտասանութիւն), Գ. Փանոսեան (Փորթ ա'Իթալիէն) եւ Գարակէօզեան (երգ): Փորթ ա'Իթալիի Նոր Սերունդէն չորս հոգի ներկայացուցին զաւեշտ մը «Աչքդ բաց»:

Ժամը 19ին սկսաւ խնճոյքը: Սեղանապետն էր ընկեր Եզօն: Առատ էին ուտելիքն ու խմելիքը, բոլորն ալ նուէր խումբ մը Խաչուհիներու կողմէ: Սեղանապետը բաժակաճառով մը ջերմապէս գովեց կանացի այս կազմակերպութեան Տիկիններուն եւ Օրիորդներուն կրկնակի զոհողութիւնները: Ընկ. Ե. Սերոբեան պարզեց հայ մայրերու կրած յոգնութիւնները Կապոյտ Խաչին համար, իրենց ամենօրեայ հոգերէն վերջ:

Վարչութեան կատարած աշխատանքներէն խորապէս ազդուելով, ընկեր Ն. Ծիրվանեան խանդավառ բանախօսութեամբ մը գովեց բոլոր անդամուհիները եւ առաջարկեց որ ուրիշներ ալ մասնակցին, դառնալով տիպար Խաչուհիներ:

Խնճոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, ազգային երգերով, պարերով, ճառերով եւ նուագով:

Սիրելի «Յառաջ», կ'ըսեն թէ քիչը համով կ'ըլլայ: Կ'երեւի այդ է պատճառը որ հանդէսը յաջող անցաւ: Կապոյտ Խաչի հրաւէրին պատասխանած էին միայն պարտաճանաչ հայրենակիցներ: Իր բացակայէին ընդհանրապէս անոնք որ ոչ միայն իրենց խմբծանքներով ջուր կը ծեծեն, այլ եւ աւելորդ կը սեպեն այսպիսի Միութիւն մը, իսկ երբ Ամերիկան եւ կամ տեղական ծրարներու (քօլի) ձայն լսեն, անմիջապէս Կ. Խաչին կը վազեն…:

Իսկ ի՞նչ ըսել տանք անոնց որ նոյն սրահին տակի սրճարանը եւ քիչ մը անդին՝ օրը իրիկուն կ'ընեն թղթախաղի սեղաններու առջեւ, մինչեւ կէս գիշեր: Դժբախտաբար բողոքականներն ու կաթոլիկներն ալ չեն մօտենար հայկական ձեռնարկներու: Ականջը խօսի Պետուչին:

Համազասպ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Թուրքերը դահավիժօրէն իրենց խարսխատեղին վերադարձան, Սիւներուն մօտ, Տօլմա. Պահչէ:

«Այդ օրը ուրիշ բան մը չպատահեցաւ, կ'ըսէ Վենետիկցի պատմիչը, միայն թէ թնդանօթաձգութիւնը շարունակուեցաւ քանի մը մանր մունր կռիւներով, եւ անդադար սարսափն ու անձկութիւնը հետզհետէ աւելի տարածուեցան քաղաքին վրայ: Ամէնքս ալ վայրկեանէ վայրկեան անձկութեամբ կը սպասէինք Թուրքերուն ձեռքը գերի իյնալու»:

Եւ սակայն Մէհմէտ Բ. ետ կեցած չէր բնաւ իր նաւատորմին երկու հատուածներուն մէջ հաղորդակցութիւն հաստատելու մտադրութենէն:

Քանի որ չէր ուզեր բացէ ի բաց Ճենովացիներուն հետ թշնամի ըլլալ, մէկ միջոց միայն կը մնար իրեն,— պէտք էր Շղթային ետեւ ապաստանած քրիստոնեայ նաւատորմին դործը լմնցնէր: Ուստի Մայիս 21ին, նախորդ անյաջող յարձակումներէն հինգ օր ետքը, Սիւներուն թրքական նաւատորմը նոր եւ աւելի սաստիկ յարձակում մը փորձեց այդ կէտին վրայ: Այդ յարձակումը Պարպարօ պատմած է մեզի, որ ինք անձամբ մասնակցեցաւ այդ կռիւին:

«Մայիս 21ին, կ'ըսէ ան, լուսնալէն երկու ժամ առաջ, Սիւներուն առջեւ խարսխած թրքական նաւատորմը յանկարծ տեղէն շարժեցաւ, եւ եկաւ ուժգնօրէն մեր վրայ յարձակեցաւ, մեզ վախցնելու համար ահարկու աղմուկ յարուցանելով իր թմբուկներով եւ «Ալլահ, Ալլահ» աղաղակներով: Երբ Ոսկեղջիւրի մուտքին առջեւ, Շղթային դէմը հասաւ, յանկարծ կեցաւ: Մենք, քաջաբար եւ լաւ զինուած, կը սպասէինք յարձակումին:

Մեր դիրքը պատուական էր, մանաւանդ մեր տասը նաւերուն դիրքը որոնք Շղթային ետին շարուած էին պաշտպաններով լեփ լեցուն: Թուրքերը վարանեցան մեր վրայ յարձակելու: Այդ վայրկեանին՝ խորհելով որ մի գուցէ ծովի կողմէն այդ յարձակման ընկերանայ նաեւ պարիսպին վրայ ամէն կողմէ ընդհ. յարձակում մը, քաղաքին ամէն կողմէն զանգակները սկսան հնչել որպէսզի ամէն մարդ պատնէշին վրայ իր կռուի տեղը վազէ:

Թուրքերը ատիկա տեսնելով կոնակ դարձուցին գացին իրենց խարսխատեղին: Ժամը երկուքին ամէն բան լմնցած էր: Հանդարտութիւնը նորէն տիրապետեց: Այդ օրը ծովի վրայ ուրիշ պատերազմ տեղի չունեցաւ:

«Դժուար է որոշել, կ'ըսէ Գ. Փիրս թէ Թուրքերը իրաւցնէ կը յուսայի՞ն Շղթան կտրել թէ չէ իրենց երեք յարձակումներուն միակ նպատակը պաշարեալները վախցնել եւ հսկայ ուժեր ցուցնելով՝ զանոնք հոգեւին ճնշել էր: Ամէն պարագայի մէջ կը թուի թէ Ցոյն եւ Վենետիկցի նաւազները կացութեան համապատասխան դիրք մը կը գրաւէին շարունակ: Ինչ որ ապահով է, սա է թէ 21ի վերջին յարձակումէն ետքը, Թրքական նաւատորմը ալ իր անօգուտ փորձերը չկրկնեց Ոսկեղջիւրի մուտքը բռնաբարելու համար»:

Քիչ մը ետ դառնալու է պարիսպին պաշտպանութեան երկրորդական միջադէպերը պատմելու համար: Մայիս 16ին, Պարպարօ'յի պատմածին նայելով, ցամաքի կողմէն հետեւեալ դէպքը պատահեցաւ: Թուրքերը պարիսպին տակէն գաղտնաբար գետնուղի մը փորեր էին, որու միջոցաւ պիտի կրնային քաղաքին մէջ մտնել: Այդ օրը, այդ գործը մէջտեղ ելաւ: Այդ գետնուղին պարիսպէն կէս մղոն հեռու տեղէ մը կը սկսէր, այնպէս որ պաշարեալները բնաւ տեղեկութիւն մը իսկ չէին կրցած ունենալ այս աշխատութիւններուն վրայ: Զականօս փաշա իր ական փորող գործաւորները ընտրեր էր Նօվօ-Պրոտոյի սերպ գործաւորներուն մէջէն եւ անոնց վստահեր էր Թրքական յարձակման այդ այնքան վտանգաւոր եւ ապերախտ աշխատութիւնը: Անհրաժեշտ էր նախ փոսին տակ գետնուղի փորել, յետոյ պատնէշին տակ:

«Բայց մենք, կ'ըսէ Պարպարօ, քաղաքին մէջ, գիշերները կ'իմանայինք իրենց աշխատութեան աղմուկը որովհետեւ արդէն իսկ պարիսպին հիմերէն անդին անցած էին: Այդ ստորերկրեայ աշխատութիւնը լսելէ անմիջապէս վերջ մեծ դուքս Նօթարաս այդ բանը իմացուց կայսեր:

(Շար.)

Նոր ձեռնարկներ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ամերիկացիները օդանաւային կայաններու ցանց մը կը հաստատեն Յունաստանի մայր ցամաքին եւ կղզիներուն մէջ, ռմբաձիգ եւ որսկան օդանաւեր գործածելու համար, պատերազմի պարագային:

Այս նոր կայանները ամէն յարմարութիւններ կը ներկայացնեն մեծ ու փոքր օդանաւերու համար, եւ պիտի կազմեն լրացուցիչ մասերը Թուրքիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Հիւս. Ափրիկէի մէջ շինուած կամ նորոգուած խարիսխներուն: Յունաստանի համար ծրագրուած օդանաւերը խաղաղութեան ատեն պիտի ծառայեն քաղաքային երթեւեկի, բայց ամէն բանէ առաջ զինուորական հանգամանք ունին:

Առ նուազն 12 կայաններ կը շինուին կամ կը նորոգուին միացեալ ուժերով: Կղզիներուն մէջ, նկատի ունին երեք գլխաւոր կեդրոններ, — Թիմպաքի դաշտը, Կրետէի հարաւային ափին վրայ, Մարթիզայի դաշտը (Հռոդոս) եւ ուրիշ դաշտ Կրետէի մէջ, Իրաքլիոնի մօտ: Կայաններ պիտի շինուին նաեւ Միտիլլի, Քորֆու եւ ուրիշ կղզիներու մէջ: Ցամաքի վրայ, երկու կարեւոր օդակայաններ կը գտնուին Սելանիկի մէջ, ուրիշ մըն ալ՝ Աթէնք: Աւելի փոքր կայաններ ծրագրուած են Ալեքսանդրապոլի (Տէտէ Աղաճ), Քոմոթինիի (Կիւմիւլճինա), Գավալայի եւ ուրիշ քաղաքներու համար:

× Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին արեւմտեան Գերմանիոյ հետ, որպէսզի միանայ Ատլանտեանի դաշինքին, մինչեւ աշուն: Այս ձեռնարկը առաջին քայլը կը համարուի, ընդարձակելու համար արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան աշխարհագրական սահմանները եւ զինուորական ուժերը:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն Դշ. օր հաստատեց թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Ատլանտեանի զինակիցներուն միջեւ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին: Արդէն կարծիքներ փոխանակուած են Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ: Կը քննուի նաեւ Սպանիոյ անդամակցութեան խնդիրը: Միւս կողմէ, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները համաձայնած են, տնտեսական եւ զինուորական օգնութիւն տրամադրելու համար Եուկոսլաւիոյ:

Կ'ըսուի թէ արեւմտեան Գերմանիան իրաւունք պիտի ստանայ 15 զօրաբաժիններ կազմելու:

× Միջին Արեւելքի բրիտանական հրամանատարութիւնը յետաձգեց օդանաւային ռազմափորձերը՝ Սուէզի շրջանին մէջ, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չծագին, անգլեւիրանեան վէճին առթիւ:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ամերիկեան յանձնախումբին կողմէ սարքուած ժողովի մը մէջ զեկուցում տալով, խումբ մը մասնագէտներ հաւաստեցին թէ նոր յառաջդիմութիւններ կատարուած են ռումբերու շինութեան մէջ, ինչպէս կ'ապացուցանեն վերջին փորձերը: Բայց չեշտեցին թէ որեւէ ջրածին ռումբ արձակուած չէ: Նոր ռումբերը շատ աւելի զօրաւոր են: Բոլոր ռումբերը պայթեցուցած են մետաղեայ աշտարակներու վրայ եւ որեւէ ռումբ չէ արձակուած օդանաւերու միջոցաւ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը Հռոմ գնաց, խորհրդակցելու համար իտալական կառավարութեան հետ: Գլխաւոր խնդիրներն են արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութիւնը, միացեալ Եւրոպա եւն.:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ պայքարին առթիւ ճառ մը խօսելով Մարսէյլի մէջ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք յայտարարեց թէ զօր. տը Կոլի շարժումը «յարդի բոց մըն է», իսկ «համայնավարութիւնը պիտի անհետանայ, երբ բանուորներուն կենցաղի մակարդակը բարձրանայ»: Պ. Էռիօ Լիոնի մէջ խօսելով, ըսաւ. — «Տը Կոլը կը յարգեմ իբրեւ Ֆրանսացի, բայց իբրեւ ընտրող՝ վստահութիւն չունիմ իր վրայ»: Զօրավարն ալ ճառի մը մէջ գանգատեցաւ թէ «ներկայ կառավարութիւնը Ամերիկացիներուն կը յանձնէ ֆրանսական խարիսխներ առանց որ եւ է երաշխաւորութեան»: Համայնավարներուն գլխաւոր նշանախօսքն է խաղաղութիւնը, առանց յեղափոխական ոլացքներու:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ հետեւանքով անցեալ տարի մեռած են 35.000 Ամերիկացիներ, վիրաւորուած՝ մէկ միլիոն քաղաքացիներ, համաձայն նախագահ Թրումընի յայտարարութեան, որ 80.000էն պակաս կը հաշուէ Քորէայի պատերազմին կորուստները:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ — ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու կողմէ:

8 Յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեան օդասուն ագարակը: Զուարթ մթնոլորտ, աժան եւ ճոխ պիւֆէ:

«Սամուէլ»ը Վիէնի մէջ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ: Լիոնի Թատերախումբով:

Ղեկավարութեամբ Դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐԻ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Թաղին Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ տօնախմբութեան առթիւ, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 11-ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյս հիմնադիրներ՝ հանգուցեալ Պալաբեան Գրիգորիս եպիսկ.ի, Գարեգին Շահլամեանի, Աղաւնի Դարբինեանի, Ոսկան Անտուրեանի եւ նիւթապէս ու աշխատութեամբ սատարող բոլոր ազգայիններու ննջեցեալներու յիշատակին:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, հովանաւորութեամբ Թաղ. խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին Bar Internationalի սրահին մէջ: 230 Chemin de la Madrague Ville:

Աշակերտներու կողմէ պիտի ներկայացուին «ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ»ը եւ «ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ»ը

Պար, երգ, արտասանութիւն եւայլն:

Նաեւ զեկուցում դպրոցին մասին:

Մուտքը ազատ է

Մարզական հանդէս

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 17ին, կիրակի օրը ժամը 16ին:

Կը հրաւիրուին աշակերտներու ծնողները եւ վարժարանին բոլոր համակիրները:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ նպաստեցին իր Յունիս 3ի հանդէսին յաջողութեան:

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վռամշապուհ Գաբրիէլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Նիս), Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գաբրիէլեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզ Գաբրիէլեան, ինչպէս նաեւ Հոճապաշեան, Միսաքեան, Փիլպիլեան, Միսքճեան (Պոլիս), Խաչատուրեան ընտանիքները, բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին ու ազգականին

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 11ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, Ուրբաթ ժամը 2.30ին Մոնմօրանսիի հիւանդանոցին մէջ եւ մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ. — Կառախումբը Gare du Nordէն կը մեկնի ժամը 13.58ին:

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները

Ինչպէս նաեւ օդիի սպասարկութիւն մը բազմատեսակ ազանդերներով:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ: Կիրակի, Յուլիս 1ին, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Cercle Militaireի սրահներուն մէջ: (Յետաձգուած, չխաչաձեւելու համար «Ալմաստ»ի ներկայացումը):

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերու ընկերները —

ՌՈՍՏՈՄ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓՈԹՈՐԻԿ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: (Շար.)

Կարեւոր օրակարգ: Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր մարմինները, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս ՈՒՐԲԱԹ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, քաֆէ Շօփ տիւ Նօռ:

ՓԱՐԻԶ. — Կապ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը, 13 rue Caumartin: métro Opéra եւ Madeleine:

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան Ակումբին մէջ:

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, Յունիս 22ին, ժամը 20.30ին, 78 րիւ Ռապըլէ, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ. — Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները եւ սանուհիները, այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, rue Rabelais դպրոցին սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վըռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին, մասնակցութեամբ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչին: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20.30ին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեանի տունը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Լիոնի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին, rue Boneli սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Լիոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Մօրապահութեան Շաբաթի» հանդիսութեան մասնակցողներուն, որոնք սատարեցին իր բարենպատակ ձեռնարկին:

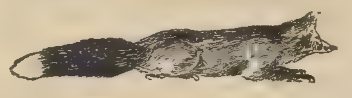
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դպրոցին, երեսուն աշակերտներու երկսեռ երգչախումբը պիտի երգէ պատարագի արարողութիւններ ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Պօղոս Գույումճեանի, այս կիրակի ժամը 10ին:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Այրի Տիկ. Մարի Տէտէեանէ (Իզմիրցի), Տիկին Էլիզա Ստեփան Տէտէեանի յիշատակին, Մարիամ Աստուածածնի արծաթապատ թանկարժէք նկարը: Թէհրանեան Պ. Մարգար Աղայեանէ բժշկուհի Տիկին Հրաչեայ Միւլքեան - Աղայեանի մահուան տարելիցին առթիւ արծաթեայ խաչ մը:

ՇԱՐԺԱՎԱՐ (CHAUFFEUR)

Երիտասարդ մը կ'ուզուի YOGHOURT ARAM հաստատութեան համար: Դիմել 49 rue Barbès Montrouge (Seine):

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)

Réparations. Lustrage, Garde

Manteaux sur mesure, Transformations

R. M. 152.726. Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, պարանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Samedi 16 JUIN 1951 Շաբաթ 16 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6484-Նոր շրջան թիւ 1895

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԲԵՐԷՔ»

Տարիներու ընթացքին, ամէն՝ անգամ որ պարտաճանաչութեան կը հրաւիրէինք Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանը, բարեմիտներ կը տրտնջային.

— Ի՞նչ կ'ուզէք խեղճ մարդէն: Հարկաւ բան մը պիտի ընէ ...

Ինքն ալ, որ առատօ կանուխ կը կարդար Յառաջը, իբրեւ սովորական բաժանորդ, յաճախ կը գանգատէր ողբացեալ ընկերներ Ահարոնեանի եւ Խատիսեանի.

— Այս թերթը ի՞նչ կ'ուզէ ինծմէ :

Մեր ուզա՞ծը: Բացատրած, յիշեցուցած ենք հրապարակաւ.—

Կատարել իր պարտականութիւնը այս ժողովուրդին հանդէպ: Այնպիսի գործունէութեամբ մը որ համապատասխանէ իր դիրքին, տաղանդին եւ հարստութեան :

Առանց որ եւ է ծանօթութիւն կամ յարաբերութիւն ունենալու իրեն հետ, մամուլի միջոցաւ կը տեղեկանայինք իր զանազան ձեռնարկներուն, որոնք մեծ տարբերութիւն մը չունէին սովորական հարուստի մը բարեգործութենէն :

Եթէ չենք սխալիր, իր ամէնէն նշանաւոր ձեռնարկներն եղած են Լոնտոնի եկեղեցին, Երուսաղէմի վանքին Մատենադարանը, կարգ մը մեքենաներու առաքումը Երեւան:

Ազգը ուրի՛շ բան կը սպասէր — եւ միշտ կը սպասէ — այս Կրեսոսէն: Բացառիկ դէմք մը՝ ամէն տեսակէտով :

Օտարներ անգամ յաճախ մեր երեսին կը զարնեն, երբ նպաստներ բաշխուին միջազգային եկամուտներէ .

— Հայերը Կիւլպէնկեաններ ունին, ինչո՞ւ մեզի կը դիմեն...

Ծիրդ ինչպէս ամերիկացի գնդ. Հէսքէլ կը տրտնջար, 1919 — 20ին, տեսնելով հայ մեծահարուստներուն փառաւոր ապարանքները՝ Թիֆլիսի պողոտաներուն վրայ.

— Ինչո՞ւ նպաստ կը խնդրեն մեզմէ, երբ այսքան հարուստներ եւ հարստութիւններ ունին..

Լոնտոնի եկեղեցին շինուած ատեն, երբ քննադատութիւն մը հրատարակուեցաւ Պոլսոյ « Ճակատամարտ »ին մէջ (1921), այն ատենուան հոգեւոր հովիւը — կ'արժէ՞ յիշել անունը.— երկար նամակով մը կը հաւաստէր թէ անիրաւ ենք, թէ Գ. Կիւլպէնկեան Հայաստանի առաջին համալսարանը պիտի շինէ, եւայլն :

« Գ. Հինգ առ հարիւր »ը նշանաւոր սովորութիւն մը ունի: Երբ շատ նեղը մնայ, ճաշի հրաւէր մը կ'ուղղէ: Եւ, մտերմական սուլիսի մը ընթացքին, կ'առաջարկէ հանրօգուտ ծրագիր մը ներկայացնել :

Այդ պատիւը վայելեց, 1927 — 28ին, տարաբախտ Գալաքեան եպիսկ.ը, երբ ձեռնարկած էր Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան :

Առաջին տեսակցութենէն իսկ այնքան ոգեւորուած էր որ, աջ ու ձախ կ'աւետէր ,— Ինչե՛ր պիտի ունենանք: Առաջնորդարան, դպրոցներ , տպարան, թերթ: Եւայլն, եւայլն:

Շատ չանցած, ողբացեալ եպիսկոպոսը ոչ միայն կատարեալ յուսախաբութեան մատնուեցաւ, այլեւ Լոնտոնի եկեղեցին գոց գտաւ իր առջեւ, միլիոնատէրին պատուէրով :

Տարիներ վերջը , (1929 — 30), նոյն առաջարկը Ահարոնեանի եւ Խատիսեանի միջոցաւ, դարձեալ ճաշասեղանի մը վրայ .

— Ծրագիր մը բերէք, միայն եւ միայն մշակոյթի վերաբերեալ: Գումարը կարեւորութիւն չունի: Օրինակ՝ մէկ միլիոն տոլար (այն ատեն կ'արժէր 25 միլիոն ֆրանք):

Խումբ մը մտաւորականներ անմիջապէս գործի ձեռնարկելով, կը մշակեն փառաւոր ծրագիր մը, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլար աշխարհական Վենետիկ մը հաստատել :

Ծրագիրը կարդալէ վերջ, հայ միլիոնատէրը սկզբունքով հաւանութիւն կը յայտնէ, եւ կը խոստանայ գործադրութեան ձեռնարկել ամառնային արձակուրդէն վերջ :

Ամառներն ու ձմեռները իրար խառնուեցան: Իր բարեկամները մեռան: «Հինգ առ հարիւր» նոր միլիոններ դիզեց: Եւ դեռ սպասողներ կան, ամենայն բարեպաշտութեամբ ...

Ուրիշ պերճախօս պարագայ մը : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՐՈ՞ՒՆՆ Է ՅԱՆՑԱՆՔԸ

Յաճախ կը հարցնեն մեզի, եկող - գացող ճամբորդներ .

— Դպրոցներ ունի՞ք: Երկրորդական վարժարաններ կա՞ն Ֆրանսայի մէջ:

Մեր պատասխանները խուսափողական են. անշուշտ:

Դպրո՞ց: Մենք մեզի ալ կ'ընենք այդ հարցումը: Ունի՞նք թէ չունինք: Կրնա՞նք դպրոց անունը տալ հինգշաբթի օրուան դասընթացքներուն ուր ամէն ուսուցիչ իր հայեցողութեամբ կը վարէ պայն: Կ'ընտրէ դասագիրքը, կը կաղապարէ մանուկներու միտքը, առանց հակակշռի, առանց ընդհանուր ծրագրի:

Բախտին ձգուած են նոյնիսկ շէնքերը, դրասեղաններու, նստարաններու, լոյսի, առողջապահական տարրական պայմաններու ընտրութիւնը :

Դիւրին է արդարացումներ գտնել: Դպրոց բանալու իրաւունք չկայ փոքրամասնութեանց համար: Շէնքը ո՞ւրկէ գտնենք: Դրամ կա՞յ որ նստարանի, գրասեղանի, քարտէսի կամ գրենական պիտոյքի մասին խորհինք :

Ասոնք բոլորը կը բխին դպրոցին, ըսենք հայերէնի դասընթացքներու մասին մեր ունեցած տարտամ պատկերէն :

Ֆրանսայի գաղութը ոչ աւելի խեղճ է քսակով, ոչ աւելի աղքատ է սրտով ու մտքով, ոչ ալ իր մէջ պակաս է ազգային զգացումը եւ իր մայրենի լեզուին սէրը:

Զարիքը կուգայ ղեկավարութեան պակասէն եւ միջավայրէն: Տարիներու ընթացքին չկրցանք ստեղծել ուսումնական խորհուրդ մը որուն ենթարկուէին բոլոր դասընթացքները: Զկրցանք հիմը դնել կրթական հիմնադրամի մը որ հոգար դպրոցներու նիւթականը :

Դժուա՞ր է ասոնց իրականացումը : Բայց այս գաղութը չէ՞ր որ 29 միլիոն ֆրանք տրամադրեց ներգաղթի առթիւ, առանց հաշուելու բազմազան հանգանակութիւնները:

Գալով միջավայրին, շատ մեծ ազդեցութիւն ունի անշուշտ, իր անհամեմատ բարձր մշակոյթով: Բայց ինչո՞ւ հակազդող միջոցներ պիտի չփնտռենք, ինչո՞ւ մեր բոլոր նիւթական ու բարոյական ուժերը զօրաշարժի պիտի չենթարկենք, պահելու համար մեր թանկագին գանձը, մեր անման լեզուն : ՍՕՍԻ

ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը (8 Յունիս).—

Հայրենակցական օրէնքը բարեփոխելու համար արտաքին գործավարութիւնը նոր օրինագիծ մը պատրաստած է: Նախկին օրէնքով, երեք տարի արտասահման մնացող եւ մեր հիւպատոսարաններուն կամ դեսպանատուններուն դիմելով իրենց արձանագրութիւնը չվերանորոգողները կը վտարուէին հայրենակցութենէ՝ Գործավարներու Խորհուրդին որոշումով: Ըստ նոր օրինագծին՝ Գործավարներու Խորհուրդէն կ'առնուի այդ պայմաններուն տակ հայրենակցութենէ վտարելու լիազօրութիւնը եւ Անգարայի Ա. Հիմնական Պատժական Ատեանին կը յանձնուի այս իրաւասութիւնը:

ՈՉ ՄԷԿ ՀԵՏՔ կորսուած դիւանագէտներէն, որոնց մէկուն կինը աղջիկ զաւակ մը ունեցաւ: Անգլիոյ Ապահովութեան Տեսչութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները, առանց մեծ յոյսեր սնուցանելու : Մոսկուայի թերթերը Եչ. օր առաջին անգամ ըլլալով հաղորդեցին 2 դիւանագէտներուն անհետացման լուրը:— Անգլ. կառավարութիւնը հպատակութենէ զրկեց երկու Զեխեր, որոնք լրտեսութիւն կը կատարէին երկու տարիէ ի վեր:

ՆՈՐ ԵՒ ԱՒԵԼԻ շատ օդանաւեր պէտք է ունենայ արեւմտեան Եւրոպան, ապահովելու համար իր պաշտպանութիւնը: Այս ազդարարութիւնն ուղղեց Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը, որ Փարիզ եկած է ստուգումներ կատարելու համար: Իր կարծիքով, տկար է օդանաւային պաշտպանութիւնը :

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ անձման վտանգը մատնանշելով, Նախագահ Թրումըն ձայնասփիւռ ազդարարութեամբ մը շեշտեց թէ «Խ. Միութիւնը կրնայ աշխարհը նուաճել առանց գնդակ մը արձակելու, եթէ թոյլ տանք որ խորտակուի Մ. Նահանգներուն տնտեսութիւնը »:

Իրանի վերջնագիրը Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԻՐԵՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՔԱՐԻՒՂԻ ՀԱՍՈՅԹԻՆ 75 %Ը, ՄԱՐՏ 20ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ, ԱՅԼԱՊԷՍ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Յունիս 14 թուականով .—

Կառավարութիւնը վերջնագիր մը յանձնեց Անգլեւիրանեան ընկերութեան պատուիրակներուն, ազդարարելով թէ չեն կրնար բանակցիլ, մինչեւ որ ընկերութիւնը իրեն չյանձնէ քարիւղի հասոյթին 75 %ը, սկսելով ազգայնացման օրէնքին թուականէն (20 Մարտ):

Ուրեմն, եթէ միջին ճամբայ մը չգտնուի, բանակցութիւնները դատապարտուած են ձախողման, նոյնիսկ առանց սկսելու: Իրանի ելմտական նախարարը, որ խիստ վճռական դիրք մը բռնած է, յայտարարեց թէ կարելի չէ որեւէ խօսակցութիւն, մինչեւ որ բրիտանացի բանակցողները չհրամայեն ընկերութեան՝ Իրանի յանձնել քարիւղի ամբողջ եկամուտին 75 %ը, բացի ծախքերէն եւ 25 %էն: Այս վերջին մասը ի պահ պիտի դրուի դրամատուն մը, փոխադարձ հաւանութեամբ, իբրեւ երաշխաւորութիւն ընկերութեան պահանջելիք հատուցման :

Նախարարին յայտարարութենէն վերջ, բրիտանացի պատուիրակները ժամանակ խնդրեցին, իրենց պատասխանը պատրաստելու համար եւ խօսակցութիւնները յետաձգուեցան մինչեւ կիրակի: Բրիտանացիները շատ լուրջ երեւոյթ մը ունէին, երբ դուրս կ'ելլէին ժողովասրահէն :

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ բրիտանական պատուիրակութիւնը շատ ծանր կացութեան մը մտնուած է: Եթէ ընդունի Պարսկաստանի պահանջը, լռելեայն ընդունած պիտի ըլլայ ազգայնացումը զոր ցարդ նկատած էր բռնաբարում պայմանագրի եւ միակողմանի կարգադրութիւն. իսկ եթէ մերժէ, Պարսիկները պիտի չուզեն խօսիլ իրենց հետ :

Մթնոլորտը աւելի թանձրացած է անոր համար որ մամուլը վերսկսաւ բուռն յարձակումներ կատարել Անգլեւիրանեան ընկերութեան եւ Թէհրանի բրիտանական դեսպանին դէմ: Պետական անթելն ալ խառնուած է պայքարին: Ի պատասխան այն ազդարարութեան թէ օտարներու դէմ կատարուած քարոզութիւնը կրնայ տեղի տալ անկարգութեանց, անթելը կը յայտարարէ.

— « Իրանի ժողովուրդը գիտէ թէ ինչպէս պիտի վարուի: Ամէն պարագայի մէջ, բանակը տէրն է կացութեան»:

Ակնարկելով բրիտանական դեսպանին այն յայտարարութեան թէ արդէն իսկ մարտանաւեր կը գտնուին Պարսկական ծոցին մէջ , անթելը կ'ըսէ.— «Այս պարագան բարեացակամութիւն չապացուցաներ: Եթէ խռովութիւններ ծագին Ապատանի մէջ,ինչ որ հաւանական չէ, պատասխանատուն նախկին ընկերութիւնը պիտի ըլլայ»:

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Բժիշկները պատուիրեցին վարչապետին անկողին մտնել: Թէհրանի ամերիկեան դեսպանն ալ, որ այս առտու այցելած էր, ըսաւ թէ «չափազանց տկարացած է »:

Տոքթ. Մոսատեղ նորէն հաւաստիքներ տուած է դեսպանին թէ քարիւղի վէճը պիտի լուծուի գոհացուցիչ եղանակով, առանց վնասելու դէպի արեւմուտք առաքման:

Ապատանի թերթերը այսօր ազդ մը հրատարակեցին, որով Քարիւղի ազգայնացման առժամեայ Տնօրէն Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ ծախու քարիւղ ունի եւ կը խնդրէ յաճախորդներէն իրեն դիմել, գիները եւ պայմանները հասկնալու համար: Ընկերութեան տնօրէնը բողոքեց: Քիչ վերջը խզուեցան հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները Թէհրանի եւ Ապատանի միջեւ :

Նոր ցոյցեր կը պատրաստուին վաղը (ուրբաթ), տօնելու համար ազգայնացման յաղթանակը: Գլխաւոր կազմակերպիչն է կրօնապետ մը, Քաշանի: Ցաւելուածական զինուորներ փոխադրուեցան, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Կը կարծուի թէ 100.000 հոգի պիտի մասնակցին ցոյցին :

Խուժիստանի նահանգապետը ձերբակալել տուաւ 19 Անգլիացիներ, որոնք Լոնտոնէն Ապատան հասած էին առանց բնակութեան արտօնագրի: Բոլորն ալ հսկողութեան տակ առնուեցան զինուորական վարչութեան կեդրոնին մէջ :

✕ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ բանակցութիւնները կրնան խզուիլ, իբրեւ հետեւանք Իրանի կառավարութեան յախուռն գործողութեանց: Այս առթիւ տեղեկութիւններ տալով անցուդարձի մասին, ըսաւ թէ հրահանգուած է դեսպանին՝ բողոքել ազգայնացման յանձնախումբին ձեռնարկներուն դէմ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՕՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ամուլ նիստ մը եւս գումարեցին Եչ. օր, փոխադարձ մեղադրանքներով :

ԶԳՈ՜ՅՇ, ԶԳՈ՜ՅՇ ՕՏԱՐԻՆ ԱՐԵՒԷՆ…

Հայ գարուններ վառ վառ ծաղիկներ։ Հայ գարուններ քնքոյշ փայփայանքներ, հայ գարուններ գրգուր ու գգուող սիրուած սէրեր։ Հայ գարուններ երական անուշ երազներ, երբ անոնց ծաղիկները հայ արեւուն տակ կը բացուէին, երբ անոնց շրթունք որդանկարմիրով կը կարմրէին, երբ այդ երկու գարուն սրտեր իրենց պսակի թագը կը հիւսեն հայրենիքի մարգերուն ճերմակ ծաղիկներով ։

Օտարին հարս գացող հայ հարսը կ'ողբար .
Իմ հօրն ու մօրն ի՞նչ անեմ՝
Ինձ տուին օտար տղի ։

×

Հայ աղջիկ թէ հարուստ ես, աղքատ հայ պատանի մը գտիր, նշան տուր անոր, նշան առ անկէ, սրտով անոր հետ կապուէ, պսակի անկողինդ Նարեկին աղօթքով օրհնէ ։

Հայ պարմանի թէ հարուստ ես, աղքատ հայ աղջիկ գտիր, սիրտդ անոր սրտէն անբաժան ըրէ, ու սրսկապանէն ներս մտիր ու երգէ անոր.

Աղջի, ի՞նչ լաւ մազ ունիս,—
Սոխակի փարւազ ունիս ...

Ան խօսքիդ ջուղապ կուտայ, շատ նազ չըներ, քեզ պաչիկ կուտայ ու տունդ դրախտ կը դարձնէ ։

×

Հայ գարուն սրտեր՝ թէ կը հեռանան հայ անկողինէն, թէ պսակի բաժակը չի լեցուիր հայ այգիներու գինիով, օտար թաղարներու մէջ շուտով կը թառամին այդ գարուն ծաղիկները ։

Պատիւ չէ քեզ հայ ծնողք՝ օտարին գրկին մէջ նետել քո զաւակ։ Պատիւ չէ հայ հարուստ՝ օտար բուրաստանի մէջ փնտռել ծաղիկ քո ծաղկամա՞նին համար. մի՞թէ քո տղուն յարմար կը պակսին մեր երկրին մէջ աչքերով չալ-չալ հարսնցու աղջիկներ ։

×

Հայ աղջիկներ, իրենց հօր ծառին ոսկի պտուղներ, չար բախտով օտարին նետ կը զարնէ այդ սրտեր. օտարին տունը անոնք կ'ուզեն հարս երթալ, ու եթէ օտարը փող կ'ուզէ, փող կուտան անոնք, եթէ հող կ'ուզէ, հող ալ կուտան անոնք, իսկ եթէ ատով ալ գոհ չի մնար օտար պարմանին, հայ աղջիկը հոգին ալ կը հանէ փոխ կուտայ անոր ։

Հայ հարսնցուներ, մի ըլլաք հողմակոծ ալիքներու նման օտարամոլութեան բուռն հոսանքին մղուած, մի խեղդամահ մնաք օտար ամուսնի ձեռք։ Եղկելի օրինակներէն օրինակ առէք եւ առանց տարբերելու, օտարին ձեռք տալէն եւ խօսքկապ ընելէն զգուշացէք։ Խորթ ազգէն ծնած խանդակաթ զաւակ չի լուար Արաքսի մեր մաքուր ջուրը ։

Հայ հարուստ ծնողք, սնափառ կրքէն մղուած, ինչո՞ւ կ'ուզես ուրանալ քու ազգ, չես ընթանար հօրդ ու պապերուդ շաւղէն եւ կ'ուզես խորթացնել գերդաստանդ, դուրս հանելով զայն լոյս Լուսաւորչի աւազանէն օրհնեալ ։

×

Հայ պարմանի, հայ օրիորդ, ինչո՞ւ օտարին ձեռք կուտաք, եւ կ'ուրանաք ձեր ազգին անունը։ Առուակին կաթիլ մը ջուրին պէս ինչո՞ւ ովկիանոսին մէջ կ'ուզէք կորսնցնել ձեր ցեղին վեհապանծ նկարագիրը ։

Հայ երիտասարդ, հայրենիքի պէտք չէ ըլլալ խորթ զաւակ, հայ բուրաստանէն քաղած մեղրդ անուշ, ինչո՞ւ օտար փեթակին մէջ կ'ամբարես ։

Գայտերուդ տակ Արտաւազդեան դու բեգաս, ոտքերուդ տակ ջախջախէ գինիին բաժակը օտարացած հարսներուն ։

×

Հայ օրիորդ, կոյս գեղեցիկ, հայ արեւով արեւ հագած, հայ բուրաստանին մէջ կուրծքիդ վարդ ծաղիկ մի՞թէ կը պակսի, դու կ'այցելես օտարներու պարտէզէն ներս։ Ի զուր վաղը դառնացած, պիտի ըսես,— ափսո՜ս, որքան փշոտ է օտարին վարդը ։

×

Սէր, սէր, մի կապեր աչքերը հայ տղուն, զարկ դուռը անոր խղճին, հասկցուր անոր որ սէրը հայ կոյսին մաքուր է Տրապիզոնի կըլկըլ ջուրին պէս. եւ անկողինն անոր՝ հաւատարմութեան առաքինութիւնով ուժգին պարսպուած։

Մի՛, մի՛ հայ օրիորդ դուն քու պապերուդ ցանկապատէն դուրս նետուիր. զուր տեղը մի փնտռեր օտար աւազանին վրայ ցեղիդ պարկեշտութեան ոսկի ծորակը ։

Ազգասիրութի՜ւն, դուն առաջնորդէ հարս փնտռող, մանչ փնտռող երիտասարդներուն, մտիր անոնց սրտէն ներս, գոցէ անոնց աչքերը որ չխաբուին օտարներուն նենգ ու պատիր ժպիտներով։ Զգացուր անոնց հեշտանքը անուշ՝ հայ անկողինին ։

×

Դուն հայ օրիորդ, օտարին հետ ամուսնութիւն կնքելով բախտդ մի փորձեր, մի տար քո կամքով կեանքիդ բոլոր օրերը թունաւորել լեղի արցունքով. օտար ամուսինին վառ վառ համբոյրներուն տակ յիշէ՛, մի՛ մոռնար, Ֆաուստի սառ սիրտն է ծածկուած ։ . .

Դուն, հայ օրիորդ, յիշէ մի մոռնար, որ երբ աղուորներուն աղուոր անուշ Մարգարիտն ինքն իր կամքով Մէֆիստոֆէլի գիրկը նետուեցաւ, հրեշտակները զինք ետ չքաշեցին ։

Հայ հարուստ աղջիկ, թէ քաղաքիդ մէջ չգտար սրտիդ սիրելի հայ մէկ պարմանի, նախընտրէ երթալ գիւղ, ապրէ հօտաղներու հետ, գեղջուկներուն սէրը կոչնակին պղինձ բերնով է օրհնուած, նախընտրէ հայ մաճկալին սէրը օրհնած, այդ սիրոյ մէջ ապահով դուն կրնաս գտնել ամուսնութեան քո բախտ ։

×

Մայր իմ, մայր իմ, ինչե՜ր ունիմ քեզ ըսելու, սիրտս դող, լեզուս կարկամ, բայց կ'ուզեմ խօսիլ, պատմել քեզի, քեզ ուրացող զաւակներուդ պատմութիւնը ։

Դահիճը հասաւ իր վերջին նպատակին, ան ոտքերդ կապեց, ան աչքերդ փորեց, ան գլխուդ զարկաւ, դուն կաթուածահար անկենդան մնացիր։ Դուն անկարող շարժելու, դուն անկարող տեսնելու, դուն անկարող մտածելու ։

Դուն զգացիր որ վշտերով ուռած ստինքէդ կախ զաւակներդ՝ այլ եւս յուսահատ, հեռացան քովէդ ։

Դաւաճան զաւակներդ՝ բոլորովին անհաւատ, մահէն վերջը վերածնունդի յոյս չունեցան բնաւ ։

Վա՜խ այդ անմիտներուն, անոնք չուզեցին գիտնալ թէ մեծ վիշտերուն ետեւէն մեծ յաջողութիւններ կը հասնին։

Քեզի մայր, սաղմոս քաղող զառամ ծերեր, արիւնիդ մէջ մկրտուած երիտասարդ ռազմիկներ, փառքիդ ջահակիր քաղցած, հինցած անձնուէր մըտաւորականներ, օրօրոցէն մինչեւ գերեզմանի խաչքարը՝ քեզի մայր հաւատարիմ մնացին։

Մա՜յր, մա՜յր, օրհնէ կեանքը զաւակներուդ որ քու քղանցքէդ անբաժան կը մնան փառքի օրերուդ, քու խաչուած ժամերուդ ։

Օրհնէ նոյնպէս օրերը քեզ ուրացող զաւակներուդ, որ օտարութեան մէջ, արծաթին տաք սէրը չհալեցնէ իրենց ճակտին քսուած միւռոնը Լուսաւորչի սուրբ աւազանին ։

Մայր, ներէ, հազար անգամ ներէ, զի օրը մարդուն այդ դարձած է դառնութիւն, երբ դրօշ ունեցողը մերկ կը զգայ, չունեցողին վիճակը ի՞նչ կ'ըլլայ ։

Սէրը հայրենիքին դարման է ամէն չարիքի, օտարութեան մէջ կարելի է ապրիլ առանց արեւի, բայց կարելի չէ ապրիլ առանց հայրենիքը սիրելու ։

Գաղթական Հայ, սիրէ հայրենիքդ, զի անոր արեւը միայն կրնայ հալեցնել սրտիդ վրայ եղած օտարամոլութեան ցօղը։ Սիրէ հայրենիքդ, զի այդ սէրը միայն կրնայ հալեցնել սրտիդ վրայ սառ կապած ազգուրութիւնդ զզուելի։ Սիրէ հայրենիքդ, զի այդ սէրը փոթորկելով կը վանէ սրտէդ ազգդ ուրանալու անամօթ մշուշը ։

Տարադրեալ Հայ, յիշէ մայրդ մարտիրոս, զգոյշ, զգոյշ օտարին արեւէն, մի, մի երբեք հաւատար. պանդուխտը ուր որ ըլլայ, արեւէն զըրկուած՝ տառապանքի, զրկանքի, ու հալածանքի մէջ սահմանուած է ապրելու։ Չեմ ուզեր նկատի առնել բացառութիւն կազմող խարխափ մոլորեալները՝ որոնք դժոխքին շուքին տակ իրենց ուրացումով երջանիկներ կը համարուին ։

Մայր, մայր քու սէրդ մեղի պէս պանդուխտ զաւակներուդ համար, թէեւ կապարի նման ծանրանայ, սակայն քու ամէնէն ծանր խաչդ մենք մեր ուսին առած, շատ թեթեւ կը զգանք, զի քու օրհնութիւնդ կը թեթեւցնէ ամէն ծանրաբեռն ծանրութիւն. մենք օտարութեան մէջ քու բեռներուդ բեռնակիր, քու խաչերուդ խաչակիր մնալով կրցած ենք Հայ ապրիլ ։

Լսեցէք ։

Արաբական դրախտին հաւերուն փետուրները ոչ մէկ ատեն պիտի գոցեն ճաղատ գլուխը այն կրեսոս Հայերուն՝ որ օտարին առջեւ Հայ կոչումը իրենց համար համարած են նախատինք ։

Դուք ձեր մայրը ուրացող դաւաճան օտարամոլ Հայեր, որքան գլխապտոյտ կը պատճառէք, երբ դուք վսեմաշուք քաղաքակրթութեան հովեր առած, բարեւ չէք տար այն մարդուն, որ բախտով կրցած է Հայ ծնիլ ու Հայ մնալ նաեւ խաչին վըրայ, կրակի ու սուրերու մէջ ։

Ես ձեզ կը հարցնեմ, Հայուն աւետարանը ուրացողներ, Հայուն լեզուն ծաղրողներ, Հայուն արժանիքները անարգողներ, մի՞թէ հողին տակ նոյն որդերը չեն որ աղճատ Հայուն ուղեղը կըրծելէն վերջը, ձեր սրտի ճարպերուն վրայ պիտի խուժեն առանց խտիր դնելու ։

Հայրենիք, դուն որո՞ւն հետ կը խօսիս, ես որո՞ւն հետ կը խօսիմ։ Քեզ ուրացողները իմ լեզուս չեն հասկնար զի ես քու լեզուդ կը խօսիմ ։

Քեզ ուրացող զաւակներդ իմ երգս չեն լսեր, զի ես քու ողբերդ կ'երգեմ, զի ես քու բողոքներուդ արձագանգը կ'ըլլամ ։

Քեզ ուրացողները՝ եղէգէ սրինգը չեն սիրեր, անոնք ախոռէն ելած, պալատներու մէջ մեծցած, նախշուն եղունգ մատներով այլ եւս չեն դարձներ Նարեկի էջերը, անոնք հայ գառնուկներն են որ կը խորշին, կը նետուին օտար գայլերու գիրկը։

Այս իմ գրածներս, մայր իմ, պիտի մտնե՞ն արդեօք քեզ ուրացողներու պալատներէն ներս, քանի որ անոնք անկրթութիւն կը համարեն հայ թերթի մը գրուիլ բաժանորդ, քանի որ անոնց համար նախատինք մեծ է ձեռք առնել հայերէն մէկ օրագիր, կամ մէկ գիրք ։

Մա՛յր, մա՛յր, հայ հայրենիքի մեր այրի մայր, մի, մի շատ ցաւիր, քեզ ուրացողները արժանի չեն անունդ կրելու, անոնց ուրացումը քու անտարբերութեանդ խոր փոսին մէջ թաղէ. թող որ անոնք իրենց պատուին ոսկի սափորը կոտրեն ազնուապետական անառականոցներու մարմար յատակին վրայ ։

Մա՛յր, մա՛յր, օրհնէ դուն այն զաւակներդ որ արիւն քրտինք կը թափեն ամէն գնով ու կ'ուզեն մշակել հայ բարբառդ ոսկի եւ հայ նկարագիրդ ադամանդ ։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

Վան, իմ անուշ Վան

ԽՄԲ.— Ճիւմհուրիյէթի աշխատակիցը, Եաշար Քէմալ, Տիգրանակերտէն Վան անցած ըլլալով, կը գրէ վերի խորագրին տակ (8 Յունիս).—

Ո՞վ ըսեր է որ Վան քաղաք մըն է։ Անունը այդպէս եղեր է, բայց եկէք եւ տեսէք։ Ան ցըրուած, վիթխարի գիւղ մըն է։ Քսան—երեսուն աբեւելեան գիւղեր մէկտեղ բերէք, եւ կ'ունենաք Վանը։ Շատ աշխատեցայ որ ինքզինքս համոզեմ, չկրցայ սակայն քաղաք նկատել Վանը։ Անկարելի է որ մարդ ինքզինքը խաբէ՝ ինչ փոյթ, թող գիւղ մը ըլլայ։ Վան արժանի է գիւղական գեղեցկութեան։ Շատ մը տեղեր պտտեցայ, բայց ամէնէն աւելի Վանը սիրեցի։ Տաքութիւն մը ունի, որ մարդս կը համակէ, կը դրկէ։ Հողը, քարերը տաք, մարդիկը տաք, բնակիչները եղբայր... Նստէ սըրճարան մը, քեզ ճանչնան թէ ոչ, անպատճառ բարեւ կուտան, կը մօտենան քեզի, իբր թէ քառասուն տարուան բարեկամներ ըլլային։ Ասպնջականութեան մէջ ալ Վան աննման է։ Շատ անուշ է Վանը։

Գիւղ ըսի եւ միտքս ինկաւ ։

Առանց «մինարէ»ի քաղաք կ'ըլլա՞յ։ Վանայ մէջ մէկ հատիկ «մինարէ» չես գտներ։ Մզկիթները անգամ հողաշէն ծածքեր ունին ։

Առտուն կանուխ կ'արթննաս կովերու, եզներու բառաչիւնով։ Հովիւ մը առջեւէն կ'երթայ ամբողջ կենդանական կարաւան մը, անցնելով Վանայ ամենամեծ պողոտայէն, Շէրէֆիյէէն։ Առտըծուն օրը այսպէս է։

Կովեր որոնք բեռներ կը տանին, կառքերը կը քաշեն, պազար կ'երթան, ծառի կոճղեր ծախելու։ Այստեղ ատաղձը այնքան սուղ է որ մարդ չի զարմանար, երբ շնորհքով տուն մը չի տեսներ։

Կանուխէն ելէք Վանը պտտելու համար։ Եթէ քաղաք մը սիրել, ճանչնալ կ'ուզէք, պէտք է առտուն ընտրէք։ Մասնաւորապէս առտուն։ Այդ ժամուն քաղաքը հանուած է, մերկ է։ Ամէն տունի առջեւ կը տեսնէք կին մը որ կ'աւլէ փողոցը կամ պողոտան։ Ամէն տունի առջեւը աւլուած է, ջրըուած, մաս — մաքուր։ Հապա եթէ այդպէս չըլնէին եւ ամէն գործ քաղաքապետութեան ձգէին, ինչ պիտի ըլլար։ Անկարելի պիտի ըլլար անցնիլ Վանայ փողոցներէն, փոշիէն, հողերէն։ Ըսեմ որ Վանայ մէջ երկիրն ալ, երկինքն ալ հող է, ամէն ինչ հող։ Տուները հողաշէն, պարտէզներու, բացատաններու պատերը հող, մի փնտռեր քարուկիր պատեր, ցանկապատ, թել վանդակորմ։ Հող եւ միայն հող, փողոցներն ալ, պողոտաներն ալ ։

Տուներուն մեծագոյն մասը միայարկ է եւ ցածլիկ։ Տանիքներուն բարձրութիւնը մէկ մեթր է երկու քովերը, կը տեսնես գառնուկներ, ուլիկներ որ կը խաղան տանիքներուն վրայ ։

Այս հողային աշխարհը իւրայատուկ ճարտարապետութիւն մըն ալ ունի։ Ինչո՞ւ չունենայ, եւ շատ աղուոր հողէ տուներ գտայ հոս ։

Անոնք որ Վան չեն եկած, եւ կամ պակաս տեղեկութիւն ունին իր մասին, կը կարծեն թէ քաղաքը Վանայ ծովուն եզերքն է։ Ես ալ այդպէս կը կարծէի։ Մինչդեռ ան Վանայ ծովէն ճիշդ եօթնուկէս քիլոմեթր հեռու է։ Վանայ եւ լճին միջեւ, կայ Վանայ բերդը, որ կը կենայ կքած ուղտի մը նման, ինչպէս կը պատկերացնէ Էվլիյա Չէլէպին ։ Այդ բերդը Շամիրամ թագուհիին ամրոցն է։ Ան է որ շիներ է այդ բերդը, առասպել մըն ալ հիւսելով անոր վրայ ։

Հին Վանը այս բերդին ստորոտն է։ Քաղաքին այդ մասը մինչեւ առաջին աշխարհամարտը բնակիչներով լեցուն էր։ Վանեցիք երբ գաղթէն ետք վերադարձեր են, գտեր են այդ տեղերը աւերակ, հրկիզուած եւ քարուքանդ, անգամ մըն ալ հոն չեն բնակեր, եւ քաղաքը քաշեր են վեր, այժմու տեղը։

Ահա հին Վանը, կը կենայ դէմս իր կիսակոր-

«Ալմաստ» Օփերան

Իմ շատ սիրելի բարեկամ եւ իմ մանկութեան ընկերը՝ Գ. Նիկողայոս Կօրկանօֆ, անցեալ օր, հրաւիրեց ինձ այցելել «Ալմաստ»ի փորձին :

Վաղուց էր որ ես այդպիսի գեղարուեստական մթնոլորտի մէջ չէի եղել: Մէկ դահլիճում՝ պալէի յայտնի պարուհի Իրէնա Կրժէպլինա, իր խմբի հետ, փորձում էր «Ալմաստ» օփերայի հայկական հին պարերը: Միւս դահլիճում հագուստներն էին պատրաստւում եւ տէքօռները նկարւում, իսկ ուրիշ սրահում, մեծանուն դերասաններ, ինչպէս Ակրօֆ, Անէնքօվա եւ ուրիշներ, երկխօսութեամբ կատարում էին երգի եւ խաղի փորձերը :

Ես լսեցի մեծ Սպենդիարեանի հեղինակած «Ալմաստ»ի աննման, սքանչելի եղանակները : Վայրկեաններ էին լինում, որ նրանք ինձ փոխադրում էին Հայաստանեայց լեռնաշղթաների վրայ:

Ինչքա՜ն լաւ էր եւ գեղեցիկ այդ երեկոն:

Սրբազան պարտականութիւն եմ համարում ինձ թելադրել հայ ժողովուրդին, որ խոստներամ ներկայ լինի «Ալմաստ» օփերայի ներկայացման, ուր նրա հայկական չնաշխարհիկ «մօթիֆ»ները, հիանայ մեծ դերասանների կատարած աշխատանքներու վրայ:

Ես այս բոլորի համար շնորհաւորում եմ իմ բարեկամ Կօրկանօֆը եւ մաղթում եմ մեծ յաջողութիւն: Մանաւանդ երբ գիտեմ թէ Կօրկանեանը նիւթական շահ չի սպասում: Նա ունէ յարատեւութեան ոգի եւ եռանդուն աշխատանք, որանցմով է որ կարողացել է ի մի հաւաքել ռուս մեծանուն դերասաններ եւ երկու տարի շարունակ պահել թատերական «սէզօն» Փարիզում :

Շատեր ասում են թէ՝ ինչո՞ւ «Ալմաստ» հայկական օփէրան ռուս դերասանների կողմից է խաղացւում: Հապա ուրեմն ինչո՞ւ Ժօրժ Պիզէի հեղինակութիւնը՝ Օփերա (Քարմէն»ը, Երեւանի Պետ. Թատրոնում, խաղացւում է հայերէն եւ ոչ թէ ֆրանսերէն:

Ես համարում եմ որ ոչ մի այլ փրօփականտ չի կարող աւելի օգտակար լինել հայ ժողովուրդին, որքան, արուեստի եւ գրականութեան միջոցաւ, յաչս աշխարհին, աւելի բարձրացնել իր անունը:

Ես համոզուած եմ որ այս կիրակի իրիկուն, «Ալմաստ»ի ներկայացման, Միւթիւալիթէի սրահը կը լինի լեցուն :

Ես մտածում եմ՝ ինչ լաւ կը լինէր եթէ մի այլ Կօրկանեան էլ լինէր, հայ դերասաններին հաւաքելու, հայ բեմը կազմակերպելու եւ կանոնաւոր ներկայացումներ տալու համար :

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

X

«Հայկական արուեստի տասնօրեակ»ին առթիւ (Հոկտ. 1939 թ.), Մոսկուայի «Պրաւդա»ն հրատարակեց յօդուած մը «Ալմաստ» օփերայի մասին, ստորագրուած Ա. Շահվէրտեանի կողմէ :

Այդ յօդուածը ժամանակին ամբողջովին թարգմանաբար տպագրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ: (19 Նոյեմբեր 1939 թ.):

Վաղը կիրակի, «Ալմաստ»ի բեմադրութեան առթիւ կ'արժէ քանի մը մէջբերումներ ընել այդ գրութենէն .—

«Ա. Սպենդիարեանի «Ալմաստ»ը երաժշտական վիպակ մըն է հայ ժողովրդի հերոսական անցեալէն, օտար նուաճողներու դէմ յանուն ազգային անկախութեան կատարուած պայքարին : Այդ պատմական ստեղծագործութեան նիւթը առնուած է «Թմկաբերդի առումը» անմահ Պօէմէն, զոր գրած է Յովհ. Թումանեան: Պօէմին երաժշտական ներդաշնակ ձեւը յագեցած է հայկական ժողովրդական արուեստի մոտիֆներով: Կարծես թէ աշուղը — ժողովրդական բանաստեղծութեան անսպառ գանձերու պահապանը — վեհօրէն պարզ ու ճշմարիտ պատմութիւն մըն է որ կը կատարէ : Եւ պատահական չէ, եթէ Պօէմը կը սկսի աշուղական նախերգանքով .

Ե՛յ պարոններ, ականջ արէք
Թափառական աշուղին .
Սիրուն տիկնայք, ճանճ տղէք,
Լաւ ուշ դրէք իմ խաղին :

Սպենդիարեանը մեծապէս ներշնչուեցաւ Թումանեանի գաղափարներէն եւ իր ամբողջ ուժերով նուիրուեցաւ օփերայի պատրաստութեան: «Ալմաստ»ը դարձաւ Սպենդիարեանի ամբողջ երաժշտական կեանքի վաստակը :

«Ունենալով եւրոպական երաժշտական վարպետութեան հսկայական փորձառութիւն», կ'ըսէ յօդուածագիրը, «ան կրցաւ այդ փորձառութիւնը օգտագործել իր հիմնական ստեղծագործական ծրագրին համար, — ազգային նոր ոճ ստեղծել օփերայագրութեան մէջ: «Ալմաստ»ի լաւագոյն էջերը արուեստի օրինակներ են, խորապէս կապուած հայկական ժողովրդական երաժշտութեան եւ անոր գեղարուեստական արտայայտութեան հետ »:

«Այդ քնարերգական - հերոսական օփերային մէջ գործող գլխաւոր անձերը նկարագրուած են հոգեբանական խորութեամբ, — ազնիւ իշխանը՝ Թաթուլ, որ նուիրուած է իր հայրենիքին եւ ժողովուրդին, անկուշտ ու փառասէր Ալմաստը, որ թշնամիներուն առջեւ կը բանայ ամրոցին դարպասները, բռնակալ Շահ - Նատիրը որ հակառակորդին դէմ մղած իր պայքարին մէջ պատրաստ է խարէութեան եւ ուխտադրժութեան»:

«Օփերային մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն զանգուածային տեսարանները,— բազմաթիւ խմբերգներ ու պարեր, որոնք մեծ մասամբ հիմնուած են ժողովրդական թեմաներու վրայ: Ներշնչումով խոր եւ ձեւով կատարեալ այդ տեսարաններուն երաժշտութեան մէջ դրուած է ժողովրդական արուեստի քնարական եւ խեկական հարստութիւնը :

Փարիզի ռուսական օփերան ծանր բեռ մը առած է իր ուսերուն վրայ: Մոսկուա եւ Երեւան ժամանակին կը հաստատէին որ «Ալմաստ»ի բեմադրութիւնը չափազանց խրթին եւ դժուարին գործ մըն է: Սրտանց մաղթենք փայլուն յաջողութիւն մը բեմադրիչներուն, ինչ որ գեղարուեստական վայելք մը պիտի ըլլայ թէ մեզի եւ թէ օտարներուն համար :— Ս.

ԳՆԴ. ՀՐԱՆԴ ՄԱԼՈՅԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 11 Յունիս .— Սիրելի «Յառաջ», Յունիս 6ին չորեքշաբթի օր, Սուրիոյ ոստիկան զօրքի նախկին հրամանատարը, գնդ. Հրանդ Մալոյեան Լոնտոն հասաւ Հռոմէն: Սուրիական դեսպանատունը իր կառքը տրամադրած էր, գնդապետը դիմաւորելու համար :

Երէկ, Կիրակի ձեր թղթակիցը վերադառնալով Փարիզէն, փութաց ողջունել եւ հրաւիրել եղբայրասիրական հաւաքոյթի մը, որ սարքուած էր Գ. Ա. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ: Ներկաները խանդավառութեամբ ողջունեցին հիւրը, որ ծանօթացաւ բոլորին հետ: Գ. Սահակ Փէլթէքեան (Ամմանէն) երգեց քանի մը հայկական երգեր եւ Գ. Գրիգոր Զաքմաքճեան (Եգիպտոսէն) թրթռացուց «Հայաստան»ը: Հաւաքոյթը փակուեցաւ կէս գիշերին :

Գնդապետը օդանաւով Փարիզ մեկնեցաւ այս առաւօտ: Քանի մը շաբաթէն կրկին Լոնտոն պիտի վերադառնայ :

Յովհ. Զաքըզեան

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Փետկօ Սթոյանով, որ արտաքին գործերու նախարար եղած էր 1944 — 45ին:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովը 32 ժամ անընդհատ նիստ գումարեց, քննելու համար երկաթուղաւորման օրէնքը :

ԻՏԱԼԻՈՅ քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, համայնավարները կորսնցուցած են 1043 քաղաքներ, համաձայն կառավարական տեղեկագրին: Ընտրութիւնները կատարուած էին Մայիս 27ին եւ Յունիս 10ին, Իտալիոյ 7804 քաղաքներէն 4667ին մէջ: Առաջին ընտրութեամբ, 2733 քաղաքներու մէջ կարմիրները շահեցան 393, կորսնցուցին 807 քաղաքներու մէջ: Երկրորդ ընտրութեամբ (1934 քաղաք) կորսնցուցին 236ին, շահեցան 524ին մէջ: Բայց իրենց քուէներու թիւը մեծ համեմատութիւն կը կազմէր :

ծան մինարէներով, գմբէթաւոր մզկիթներով, տուներով որոնք հողերու բլրակի մը վերածուեր են, պարապ, ամայի բերդին տակ կկզած: Ով որ կ'ուզէ տեսնել աւերակ Վանը, պէտք է այստեղը տեսնէ: Բուխերիկներու մուրն անգամ սրբուած չէ: Բերդին վրայ «մինարէ» մըն ալ չիներ են, կէսը քանդուեր է սակայն: Հեռուէն գործարանի մը ծխնելոյզը կը կարծես: Տեսա՞ք դուք բերդ մը որուն պարիսպները «քէրփիչ»է շինուած ըլլան: Եւ սակայն Վանայ բերդը դեռ կը կանգնի տոկուն եւ ամուր :

Վանայ մէկ մասն ալ քանդուեր է վերջին երկրաշարժէն: Թաղ մըն ալ ունի, հին Վանայ պէս փլատակ, անունն ալ «Աւերակաց Թաղ»է :

Շէրէֆիյէ պողոտային եւ տոնավաճառի յատկացուցեր են: Պտտէ ամբողջ Վանը, ուր որ երթաս, ինչ ճամբէ որ անցնիս, ի վերջոյ պազարն է որ պիտի դառնաս: Քաղաքին ամէնէն բազմամարդ մասը հոն է: Ամէնէն բազմամարդ պահերուն իսկ անցիր Վանայ շուկայէն, մէկ ծայրէն միւսը կտրէ, կրնաս մարդիկը մի առ մի համրել: Ծայրայեղութիւն մի կարծէք, Վան այսքան մինաւորիկ է:

(Մնացեալը յաջորդով)

Մայիս 28ը

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ .— Յունիս 10ին մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ը՝ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին ու նոյն շրջանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն ;

Հանդէսը սկսաւ Նոր Սերունդի երգչախումբին «Մեր հայրենիք» երգով, ղեկավարութեամբ Գ. Մեսումենցի, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս : Հանդէսին խօսնակը, Նոր Սերունդէն Արարատ Մարգարեան բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահը ընկեր Հ. Ակոնայեան, որ խանդավառ բանախօսութեամբ մը պարզեց Մայիս 28ին իմաստը: «Երեք օրուան հերոսական կռիւները՝ պսակուած յաղթանակով, իրաւունք տուին Հայուն՝ շտկելու իր քամակը իբրեւ ազատ ապրելու արժանի ազգ, սեփականատէրը դառնալու իր հայրենիքին գէթ մէկ մասին: Մայիս 28ի գեղատեսիլ իրականութիւնը եթէ Թուրք ու բոլշեւիկ եղբայրակցութեամբ կրեց վարչաձեւի փոփոխութիւն մը, բայց այդ պարագան չի կրնար յուսահատութեան մատնել մեզ : Անհամար երկիրներ կրեցին վարչաձեւի փոփոխութիւններ: Վարչաձեւերը անընդհատ կերպարանափոխուեցան, բայց ազգերը յարատեւեցին իրենց հայրենիքով: Սարտարապատի, Բաշ Ապարանի, Ղարաքիլիսէի հերոսները իրենց անձնազոհութեամբ կը պարտադրեն մեզի յաւիտենական եռախտագիտութիւն: Յոտնկայս անոնց յիշելի յիշատակին: Ձեռք բերուած կորիզը կը մնայ դեռ անկատար, բայց տարիները լի են երկունքով եւ մենք կը հաւատանք թէ ուշ - կանուխ իրականութիւն պիտի դառնայ միացեալ եւ անկախ Հայաստանը (Ծափեր):

Միջանկեալ նուագեցին Գ. Գարեգին (թառ) եւ ընկեր Բենօ (սրինգ), առաջինը՝ պարերգ մը Մեսումէնցէն, երկրորդը՝ հայկական եղանակներ: Նոր Սերունդէն Օր. Յովհաննէսեան գնահատելի առոգանութեամբ արտասանեց Վարուժանի «Կարմիր հողը»: Իսկի Նոր Սերունդէն Օր. Օգտաեան երգեց «Զիմն անցաւ» եւ «Գանձեր ունիմ» (Ալէմշահ): Օրուան խօսնակը, Արարատ, կարդաց ուղերձ մը, շնորհակալութիւն յայտնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ կը դաստիարակէ նոր սերունդը, ուսուցանելով Հայոց պատմութիւն, գրականութիւն, ազատագրական պայքար եւն.: «Կ'երդնունք իրականացնել հերոսներու կտակը : Կեցցէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը»: (Ծափեր):

Օր. Օգտաեան արտասանեց Սիլվիա Կապուտիկեանի «Քո մայր լեզուն չմոռանաս»ը, յուզելով բոլոր հանդիսականները: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Գ. Զպուգեան, որ ակնարկ մը նետելով Հայոց պատմութեան ելեւէջներուն վրայ, ծանրացաւ ժամանակակից դէպքերու վրայ,— «1917 — 18: Ռուս զինուորը կը լքէ ճակատը, մղուած կարմիր խորհրդատուներու քարոզներէն : Թուրքական բանակին եւ հայ կամաւորներու գրաւած հողամասերը կը պարպուին, Տրապիզոնէն մինչեւ Վան: Թշնամին յառաջ կը խաղայ, Թրքահայաստանի մէջ գործադրած իր նախճիրները Կովկասի մէջ ալ շարունակելու առաջադրութեամբ: 1918 Մայիսին Դաշնակցութեան ղեկավարները կը հնչեցնեն ահազանգը: Ամբողջ ժողովուրդը կը կանգնի ոտքի, օրհասական կռիւներ մղելով: Եւ կը յաղթէ »:

Բանախօսը ուժգնօրէն ձաղկելով ուրացողներն ու զառալիքները, յորդորեց հպարտութեամբ տօնել Մայիս 28ը ամէն տարի, իբրեւ տօն ընդհանուր հայութեան: «Մայիս 28ը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Հայը ոչ Նապաստակ է, ոչ ալ փերեզակ, այլ գիտէ ի հարկին բռունցք ցցել, երբ կը սպառնան իր ապրելու իրաւունքին»: (Ծափեր):

Այնուհետեւ սկսաւ խնջոյքը, սեղանապետութեամբ ընկեր Աշոտի: Ալֆորվիլի Նոր Սերունդէն Աւետիս Քիւփէլեանի երգերէն վերջ, խօսք տրուեցաւ նաեւ Սեբաստահայ Երուանդ Քոչեանի, որ իր կարգին վերլուծեց Մայիս28ի նշանակութիւնը: Երգերն ու պարերը իրարու կը յաջորդեն: Տրապիզոնցի երեք եղբայրներ ոգեւորութիւն ստեղծեցին Լազերու պարերով: Ընկեր սեղանապետը առաջարկեց երգել «Հերոս մռնչեց» երգը, միաբերան, դաս մը տալու համար այն թշուառականներուն որոնք փորձեր էին ծաղրել զայն իրենց զարշահոտ բերնով: (Զայներ - ամօթ):

Խանդավառութիւնը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր :

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋԱՊԱՆԱԿԻ ՎՐԱՅ (վէպ): Գրեց Բագրատ Թեւեան: Իսթանպուլ, 1951: (320 էջ): Գին 500 դրուշ :

Ընտրական պայքար

Այսօր վերջին օրն է, եւ բոլոր հոսանքները գերագոյն ճիգեր կը թափեն, կարելի եղածին չափ շատ քուէներ ապահովելու համար :

Աջակողմեան թերթերը ամէն օր շնդալից յայտնութիւններ կը հրատարակեն համայնավար կուսակցութեան դէմ : «Ֆիկառօ», «Օռօռ» եւ ուրիշներ կը գրեն թէ այդ կուսակցութիւնը 262 միլիոն ֆրանք ծախսած է իր մամուլին եւ քարոզութեան համար, ընտրական պայքարի երեք շաբաթներու ընթացքին: Ամէնքն ալ ամբողջ էջ մը յատկացուցած են, թերթերու, թռուցիկներու եւ այլազան ձեռնարկներու անուններով, խրաքանչիւրին դիմացն ալ՝ մեծագումար թուանշաններ : Այդ մանրամասնութեանց համաձայն, կուսակցութիւնը աւելի քան 700 միլիոն ֆրանք ծախսած է իր մամուլին համար, Յունուար 1էն Մայիս 28, կամ իբր մէկ միլիառ Ֆր. ցարդ: Եւ կը հարցնեն թէ ո՞վ կը վճարէ այս գումարները :

Պայքարին միացած է նաեւ ընկերվարական մամուլը, այլապէս ուշագրաւ յայտնութիւններով: «Փոփիւլէռ» կը գրէ թէ արբանեակ երկիրներու անթելն ալ կը պղտորէ միտքերը, Ֆրանսայի երեսփ. ընտրութեանց առթիւ: «Վարշաւայի անթելը կը պատուիրէ քուէները տալ այն թեկնածուներուն որոնք հակառակ են 18 ամսուան կամ երկամեայ զինուորութեան, մոռնալով որ Լեհաստանի մէջ զինուորութեան շրջանն է երեք տարի, իսկ պատերազմական նախարարը՝ Ռուս մը, մառաջալ Ռոքոսովսքի»:

✕ Համայնավար կուսակցութեան անդամներէն զօր. Ժուանվիլ նամակ մը ուղղելով վարչապետին, կ'ամբաստանէ թէ կառավարութիւնը զօրաշարժի ազդեր եւ պարենատոմսեր կը տպագրէ (Իւմանիթէ):

✕ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կեդրոնի կուսակցութիւնները, որոնք 4ուկէս տարիէ ի վեր կը կառավարեն Ֆրանսան, ինչպէս եւ անկախներու զօրաւոր հոսանք մը (Զօրրորդ Ուժ) մեծ յաջողութիւններ շահած են ընտրական պայքարի ընթացքին: Այնպէս որ կը յուսան ամուր դաշինք մը կազմել բանուկ մեծամասնութիւն մը ապահովելով 627 նոր երեսփոխաններու մէջ: Իրազեկներու կարծիքով, եթէ զօր. տը Կոլ հաւանէր խնամութիւններ հաստատել միւս չափաւոր կուսակցութեանց հետ (բացի ընկերվարականներէն), համայնավարները շատ մեծ կորուստներ պիտի կրէին: Այս վերջինները կը յուսան շահիլ փարիզեան շրջանին մէջ, ուր անփոփոխ կը մնայ համեմատական դրութիւնը :

✕ Մօտաւոր հաշիւներու համաձայն, ընկերվարականները կը յուսան շահիլ աւելի քան հարիւր աթոռ: Անշուշտ հայ քաղաքացիներն ալ իրենց քուէները պիտի կեդրոնացնեն անոնց թեկնածուներուն վրայ, առանց մոլորելու զանազան հայատառ թռուցիկներու թութակաբանութիւններէն :

✕ Ուրիշ հակաաթալինեան թեկնածուներու մէջ, ընդհանուր ուշադրութիւն դրաւած է նոր դէմք մը, Ժան Փոլ Տավիտ, հիմնադիրը «Խաղաղութիւն եւ Ազատութիւն» հոսանքին: Հազիւ 40 տարեկան, այս թեկնածուն, սպայ Պատուոյ Լեգէոնի եւ պատերազմական Խաչի, մասնակցած է Դիմադրական ճակատին, 1940 — 1944: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ օժտուած է կազմակերպելու եւ վարելու արտակարգ տաղանդով: Ստալինեան մենատիրութեան դէմ կը պայքարի քաջութեամբ եւ իմաստութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ չորս օրաթերթերէն միայն « Լա Մարսէյեէզ»ը (համայնավար) լոյս տեսաւ Եչ. օր: Միւս երեքը որոշեցին դադրեցնել իրենց հրատարակութիւնը, սպասելով պաշտօնէութեան գործադուլի ելքին :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ բարձր եւ միջին դասերէն հազարաւորներ կ'արտաքսուին Փեշթայէն, իբրեւ կասկածելի, համաձայն Վիէննա հասած տեղեկութեանց: Միեւնոյն ատեն խիստ մաքրագործումներ կը կատարուին համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ներքին նախարարը մերժեց անցագիր տալ Ֆրանսացի գիտնական Ժոլիօ - Քիւրիի, որ Լոնտոն պիտի երթար, մասնակցելու համար խաղաղութեան ժողովին: Այս առթիւ յայտարարեց թէ «Սթոքհոլմի խաղաղութեան շարժումը գործիք մըն է Սովետներու արտաքին քաղաքականութեան,— խաղաղութիւն սովետական պայմաններով »:

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ հաշտութիւ՝ գոյացնելու յոյսերը հետզհետէ կը զօրանան Մ. Նահանգներուն մէջ.— Դաշնակից զինուորները կը շարունակեն յառաջ խաղալ բոլոր ճակատներուն վրայ: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Ամերիկացիներու կորուստն է 70.317 հոգի, որոնց 10.432ը սպաննուած, 48.133ը վիրաւոր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ **121 - 122**, Յունուար - Փետրուարի բովանդակութիւնը.— Մա՞նչ թէ աղջիկ (Շ. Նարդունի) — Հացին արժէքը (Տոքթ. Գալուստեան). — Աղքատին «ինսուլինը» (Տոքթ. Սերոբեան). — Ինքնաշարժ վարողներու յատուկ հիւանդութիւն (medicus).— Մանուկ մեծցնել (Հայ-Բոյժ).— Էրիկ ծեծող կիները (Տոքթ. Աշճեան).— Պատերազմ պիտի պայթի՞ (Տոքթ. Այվազեան).— Ջուկերուն մննդական արժէքը (Փրոֆ. Պէրպէրեան). — Ինչո՞ւ կը հոտի շունչը (Տոքթ. Ֆրոնտէլ). — Կիզաքամին Հայաստանի մէջ (Յարութիւնեան).— Հիմա կը մեռնիմ (Տոքթ. Գլոնտէլ).— Լաւ խնամեցէք ձեր ամուսինը (Տոքթ. Ազատեանի).— Բժշկական հարցումներու պատասխան :

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք, արտասահման 900 ֆրանք: Հատով չի ծախուիր: Դիմել 17 rue Damesme, Paris (13) :

«Սամուէլ»ը Վիէնի մէջ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Cercle Catholique սրահին մէջ : Լիոնի Թատերախումբով :

Ղեկավարութեամբ Դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐԻ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի, հովանաւորութեամբ Թաղ. խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին Bar Internationalի սրահին մէջ: 230 Chemin de la Madrague Ville:

Աշակերտներու կողմէ պիտի ներկայացուին « ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ »ը եւ «ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ»ը
Պար, երգ, արտասանութիւն եւայլն :
Նաեւ զեկուցում դպրոցին մասին:
Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼԻԼԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆ կը ծանուցանէ թէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 10bis, rue Thouin, métro Place Monge եւ Gardinal Lemoine:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ի շաբաթ գիշեր, Salle de Géographie :

ՇԱՐԺԱՎԱՐ (CHAUFFEUR)

Երիտասարդ մը կ'ուզուի YOGHOURT ARAM հաստատութեան համար: Դիմել 49 rue Barbès Montrouge (Seine):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ սեփողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերու ընկերները —

ՌՈՍՏՈՄ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՓՈԹՈՐԻԿ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ յառաջիկայ հինգշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան :

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ՝ յառաջիկայ ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ սրճարանը:

Կարեւոր օրակարգ: Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Կապ. Խաչի միջմասնաճիւղային ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, Տիկին Զիթունիի բնակարանը, 13 rue Caumartin: métro Opéra եւ Madeleine:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան Ակումբին մէջ :

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները եւ սանուհիները, այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, rue Rabelais դպրոցին սրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի Վըռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին, մասնակցութեամբ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ներկաները մեծամասնութիւն պիտի համարուին:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ.— Տէր եւ Տիկին Թադէոս Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Պըզտիկեան եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ հանգուցեալ Այրի Տիկ. Ռեբեկա Այվազեանի (ծնեալ Այտընեան), մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի : Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

ՏԱՔ ՕՐԵՐՈՒՆ ՁԵԶ ԿԸ ԶՈՎԱՑՆԷ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ՝

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Ժերսէի քոնֆէքսիոն կարող, եւ շատ լաւ կարել գիտցող գործաւորներ: Գիտցողները միայն ներկայանան Nadirianի, 40 rue des Bois, Paris (19), métro Pl. des Fêtes կամ Télégraphe:

40 ՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՎ

Մեծ շէնք մը, 60 քառ. մեթր տարածութեամբ կառատունով, որ 250.000 եկամուտ կը բերէ, կ'ուզեն դրաւի դնել 20 առ հարիւր տոկոսով:

Փոխատուին կը տրամադրուի նաեւ երեք սենեակներով ազատ յարկաբաժին մը :

Դիմել Noubardի, 122 rue Vaillant Couturier, Ալֆորվիլ :

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Յունիս 17ի կիրակի երեկոյ ժամը ճիշդ 20·30ին. ղեկավարութեամբ Պ. Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ,

ԱԼՄԱՍՏ

Խաղը երկար ըլլալուն ճիշդ ժամուն պիտի սկսի: Կը խնդրուի կանուխ գալ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 17 JUIN 1951 Կիրակի 17 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6485-Նոր շրջան թիւ 1896

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Այսօրուան ընտրութիւնները

25.000.000 ԸՆՏՐՈՂ, 3946 ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Այսօր, կիրակի, տեղի կ'ունենան երեսփ. ընտրութիւնները, համաձայն նոր օրէնքի մը: Պիտի ընտրուին 544 երեսփոխաններ, անդրծով-եան գաղթավայրերու ներկայացուցիչներն ալ հաշուելով՝ համագումար 628 հոգի: Քուէարկուներու թիւն է 24.602.000 կամ 25 միլիոն, որոնց 53 %ը կիներ են: Բուն Ֆրանսայի մէջ թեկնածու ներկայացած են 3946 հոգի: Միայն Փարիզի մէջ կան 696 թեկնածուներ 57 աթոռի համար:

Կ'ենթադրուի թէ քուէարկութեան պիտի մասնակցի ընտրողներուն 70 %ը, մօտաւորապէս 18 միլիոն Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսուհիներ: Քուէտուփերը պիտի բացուին առտուան ժամը 8ին եւ պիտի փակուին իրիկուան 6ին, ուրեմն քուէարկութիւնը պիտի տեւէ տասը ժամ:

Առաջին արդիւնքները յայտնի պիտի ըլլան կիրակի գիշեր ժամը 9ին. բայց քուէհամարը շատ բարդ հանգամանք ունենալով եւ ուրիշ դժուարութիւններ ալ նկատի առնելով, հաւանական չէ որ վերջնական արդիւնքները յայտնի ըլլան երկուշաբթի գիշերէն կամ երեքշաբթի առաւօտէն առաջ:

Ընտրողները քուէ պիտի տան ոչ թէ մէկ մարդու, այլ անկախ կամ կուսակցական ցանկի մը, որ կը պարունակէ այնքան թեկնածուներ որքան որ աթոռ սահմանուած է ընտրական շրջանի մը: Ազատ է քուէ տալու իր ընտրած կուսակցութեան կամ խմբակցութեան. բայց կրնայ փոխել թեկնածուներու կարգը, կամ քանի մը անուններ ընտրել ուրիշ ցանկերէ:

Ինչպէս գիտել կուտայ տեղական թերթ մը, աւելի քան հարիւր հոսանքներ կան. բայց իրականին մէջ ընտրողը պիտի ամփոփուի 8 — 10 գլխաւոր կազմակերպութեանց վրայ:

Այսօրուան քուէարկութեան բուն պայքարը պիտի մղուի 3 գլխաւոր հոսանքներու միջեւ,— համայնավարներ, զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւն (R.P.F.) եւ միջին ճակատ, որ կը բաղկանայ ընկերվարականներէն, Ժողովրդական Շարժումէն (M. R. P.) եւ ձախ հանրապետականներէն (RGR):

Միջին հոսանքները միասին եղան, աւելի կամ նուազ յարատեւութեամբ, Ազգ. Ժողովին մէջ, 1947էն ի վեր երբ համայնավարները դուրս ձգուեցան կառավարութենէն, դառնալով տեւական ընդդիմադիր: Զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը առաջին անգամ է որ կը ներկայանայ իբրեւ առանձին հոսանք:

Ներկայ ընտրական օրէնքը, որ առաջին անգամ կը գործադրուի, մշակուեցաւ միջին հոսանքներուն կողմէ, կարելի եղածին չափ ծանր հարուած մը տալու համար համայնավարներուն եւ տը Կոլի կուսակիցներուն: Օրէնքին գլխաւոր նորութիւնն է «խնամութեանց» կազմութիւնը (ցանկերը միացնել): Թէ համայնավարները եւ թէ զօր. տը Կոլի կուսակիցները դուրս կը մնան այդ կարգի խնամութիւններէ: Փարիզի մէջ ընտրութիւնները պիտի կատարուին հին օրէնքով (համեմատական):

× 1946 Նոյեմբեր 10ի ընտրութեանց առեն, բուն երկրին մէջ համայնավարները շահած էին 166 աթոռ (5.489.000 քուէ), ընկերվարականները՝ 90 (3.432.000), Ժողովրդական Շարժումը՝ 158 (5.058.000), տը Կոլի կուսակիցները՝ 5 (313.000):

ԿՌԻՒՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Նիսի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք ամբաստանեալներ, իբրեւ հետեւանք ծանր ընդհարումի մը: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ երեք համայնավարներ վիրաւորուեցան Փոռմընատին վրայ, երբ իրենց կուսակցութեան յայտարարութիւնները կը փակցնէին: Զորս հոգի կառքէ մը դուրս ցատկելով գնդացիր արձակած էին: Վիրաւորներէն մէկը անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Ուրիշ մըն ալ գետին փռուեցաւ խումբ մը դիմակաւոր մարդոց կողմէ, Սէն Ռօք թաղին մէջ: Այստեղ ալ համայնավարները յայտարարութիւն կը փակցնէին, բայց յաջողեցան փախչիլ:

Փարիզի մէջ ալ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ գիշեր: Փեթէնի կուսակիցները (Unir) ժողով մը սարքած էին Սալ Վակրամի մէջ, ուր պիտի խօսէր մառէշալին փաստաբանը՝ Իզոռնի: Ընկերվարական երիտասարդներ եւ ուրիշ ընդդիմադիրներ փորձեցին սրահ մտնել. բայց կազմակերպիչները դիրք բռնած էին դրան առջեւ: Հետեւանքը եղաւ կատաղի կռիւ մը: Երեսուն երիտասարդներ վիրաւորուեցան իրենց դէմքերէն, մէկուն աչքը պայթեցաւ: Փայտի կտորներ եւ ուրիշ առարկաներ կը թռչէին օդին մէջ: Ապակիներ խորտակուեցան: Ի վերջոյ ժողովին կազմակերպիչները արտասուաբեր ռումբեր արձակեցին, տեղահանելով ցուցարարները: Երբ ոստիկանները օգնութեան հասան, ճառը կը շարունակուէր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՎԱՆԸ ՎԱՆ ՊԻՏԻ ԶԸԼԼԱՅ...»

Ի՜նչ հեգնութիւն. ահաւասիկ թուրք յօդուածագիր մըն է որ կ'աղաղակէ,— «Վա՜ն. իմ անուշ Վան»:

Առաջին մասը կարդացիք երէկ: Այսօր կը կարդաք մնացեալն ալ:

Միայն վերջաբանը հատոր մը պատմութիւն կ'արժէ.

— «Ի զուր չէ որ ասեցին քսեր են — վան մէկ հատիկ է աշխարհի մէջ:

Հիմակ ալ եթէ աշխատինք, կրնանք արդարացնել այս խօսքը: Բայց, ո՛ւր վանը, ո՛ւր շինարարութիւնը: Քարուքանդ եղեր է եւ չեն վերաշիներ: Այս ընթացքով դժուար թէ վերաշինուի»:

Յօդուածագիրը, Եաշար Քէմալ, այս կացութեան պատասխանատու կը նկատէ Վանեցիները, «որոնց չափ անփոյթ, անտարբեր մարդիկ չգտայ որ եւ է տեղ»: Եւ կ'ափսոսայ խորին զղջումով:

— «Այս պատճառով է որ վանը վան պիտի չըլլայ այլեւս: Դժբախտ քաղաք...

Մեղքցայ սա անուշիկ վանին. սիրտս այրեցաւ վանի համար»:

Ամբողջ նկարագրութեան մէջ ոչ մէկ ակնարկ՝ Վանի անցեալին կամ Հայերու մասին:

Ապահովաբար տարէց մէկն է գրողը: Թերեւս Վանեցի, կամ տեսած՝ երէկուան Վանը: Եւ կամ երիտասարդ մը որ շատ բան կարդացած, լսած է «անուշ Վանի» պատմութեան մասին:

Հակառակ պարագային, ուրկէ՞ պիտի գտնէր բաղդատութեան եզրը,— «Վանը Վան պիտի չըլլայ այլեւս»:

Անո՛ւշ Վանի օդն ու ջուրը, կատուներն ու տուները գովաբանած ատեն, Եաշար Քէմալ անշուշտ գիտէր թէ այդ ոստանը «աշխարհի մէջ մէկ հատիկ» էր նա՛եւ ուրիշ պատճառներով:

Թերեւս իրեն պատմած են թէ 36 տարի առաջ, այնտեղ կը բնակէր ժողովուրդ մը որ գիտէր շինել: Գիտէր արտադրել, ծաղկեցնել: Ստեղծագործել:

Այսքանը իմանալէ վերջ, աւելորդ է հարցնել,— «Ո՛ւր Վանը, ո՛ւր շինարարութիւնը»:

Երբ ափ մը նմոյշ անգամ չէ մնացած Վասպուրականի հարազատ բնիկներէն, անշուշտ «Վանը Վան պիտի չըլլայ այլեւս»:

Ինչո՞ւ իբրեւ «անտարբեր» մեղադրել Վանի այսօրուան 15.000 բնակիչները — թուրք եւ քիւրտ — երբ նոյն անտէրութիւնը կը տիրէ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, Թրակիայէն մինչեւ «արեւելեան նահանգները»:

Որո՞ւ համար զաղտնիք է որ չարաշուք բուերն անգամ սարսափահար խոյս կուտան, ի տես Վասպուրականի եւ միւս հայկական նահանգներու համատարած ամայութեան եւ աւերածութեան:

Ինչո՞ւ անկարողութիւնը շփոթել անտարբերութեան հետ:

Իրենց չորնալիք ձեռքերով թափեցին անուշը — գետերով արիւն ու վաստակ: Երեսուն եւ վեց վե՞րջն է որ կը զգան թէ լեղի պիտի քամեն. Թէ «Վանը՝Վան պիտի չըլլայ այլեւս»: Ոչ ալ Կարինը Կարին, Տիգրանակերտը Տիգրանակերտ եւ մնացեալն ալ իրենց կարգին:

Իսկ եթէ իրապէս անտարբեր են Վանի մէջ մնացած Թուրքերը՝ իրենց քաղաքին հանդէպ, կը նշանակէ թէ շատ աւելի խոր պատճառներ ունին այդպէս մնալու:

Անոնք փորձառաբար գիտեն թէ իրե՛նք արմատ չեն կրնար բռնել ուրիշին սեփականութեան վրայ:

Այո, ուշ-կանուխ պիտի վերադառնայ բուն իրաւատէրը, որ դարերով արիւն եւ քրտինք թափած է այդ լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ, ինչպէս ամէն տեղ:

Անո՛ր բերնին կը վայլէ «իմ անուշ Վանը»:

Ա՛ն է որ «Վանը Վան» պիտի դարձնէ նորէն: Շատ աւելի գեղեցիկ, ընդարձակ եւ բազմամարդ: Անկախ եւ ազատ:

Ա՛ն է որ դրախտի պիտի վերածէ այսօրուան դժոխքը, ուր «բուխերիկներու մուխն անգամ սրբուած չէ», ինչպէս կը վկայէ թուրք յօդուածագիրը:

Երբ ժողովուրդ մը բուխերիկներու մուխն անգամ չի սրբեր, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ վերաշինութիւն կատարէ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՉ ԻՍԿ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ...

Երէկ, փողոցը, հանդիպեցայ Հայու մը որ թուրքերէն երգ մը մռլտալով կ'անցնէր:

Հազիւ ժամանակ ունեցեր էի ցաւալի տպաւորութիւնս խեղդելու, երբ խումբ մը «շնորհքով» մարդիկ բա՛րձր, բա՛րձր կը վիճէին, թուրքերէն անշուշտ — առեւտրական գործառնութեան մը մասին:

Մի ըսէք թէ կրնային իրական թուրքեր ըլլալ անոնք: Անգամ մը որ իրենց բերանը բանան, կը մատնեն թէ Անատոլու, նոյնիսկ Պոլիս ծնած ու մեծցած են:

Կը ճանչնամ ընտանիքներ, այր ու կին, որոնք շատ մաքուր հայերէն գիտեն, որոնց երեք զաւակները, Փարիզ ծնած ու մեծցած, բառ մը հայերէն չեն գիտեր, բայց ջուրի պէս թուրքերէն կը խօսին:

Ասոնք այլեւս «պզտիկ» երեւոյթներ ըլլալէ դադրած են: Վերջին քրտապաղթէն երեսուն տարի վերջ, Փարիզի մայթերուն վրայ, հաւատարմօրէն եւ հպարտութեամբ, թուրքերէնը պտտցնելը «գէշ սովորութեան մը» վերագրել անցնիլը չեմ կարծեր որ պատուաբեր բան մը ըլլայ:

Հայերէնը կը մոռնանք Ֆրանսերէնով, անգլերէնով, յունարէնով, նոյնիսկ սպաներէնով ու իտալերէնով:

Բայց հայերէնը մոռնալ թուրքերէնով, քրէական յանցանք մըն է որ իրենց գերեզմաններէն դուրս կը նետէ մեր անթիւ նահատակները յիշեցնելու համար մեզի թէ ինչպէս մեռան իրենք, անծայրածիր անապատներու աւազները կարմըրցնելով կամ անդնդախոր ձորերու առուները ցամքեցնելով:

Կայ տակաւին թուրքերուն պարծանքը:

Ամէն անգամ որ իրենցմէ մէկը արտասահման կ'այցելէ, հպարտութեամբ կը վկայէ թէ ի՞նչպէս իրենց «նախկին հայ հայրենակիցները» իբրեւ մայրենի լեզու կը խօսին թուրքերէնը եւ կը սորվեցնեն հաւնդաղին զայն, իրենց զաւակներուն ...:

Կը նշանակէ թէ ոչ Ապրիլ 11-24 ենք ունեցեր, ոչ ալ բռնի աքսոր կամ արտագաղթ:

Օղափոխութեա՞ն եկանք այս ափերը, մեր թուրքերէնի պաշարով:

ՍՕՍԻ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ մահուան 60ամեակին առթիւ հանդիսաւոր նիստ մը տեղի ունեցած է Երեւանի Սպենդիարեան թատրոնին մէջ: Խօսողները ծանրացած են մանաւորաբար Պարոնեանի «Ազգային Ջոջեր» ժողովածուին վրայ, «ուր երգիծաբանը կը ներկայացնէ արեւմտահայ մտաւորականներու յոռետես գաղափարախօսութիւնը եւ հայ քաղքենի դասին փտութիւնը, ինչպէս եւ գերմանական, ֆրանսական եւ թրքական կառավարութեանց ոճրագործ քաղաքականութիւնը հանդէպ հայ աշխատաւոր ժողովուրդին»:

ՔՈՐԷԱՅԻ կռիւները նորէն սաստկացան: Կարմիրները իրենց ամբողջ ուժը թափած են կեդրոնական ճակատին վրայ եւ բուռն դիմադրութիւն կը ցուցնեն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վերազինման չափը որոշելու համար, դաշնակիցները կը սպասեն Ֆրանսայի երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքին, ինչպէս յայտարարեց Մ. Նահանգներու միացեալ սպայակոյտին նախագահը, զօր. Պրէտլի: Զօրավարը, որ քննական պտոյտ մը կատարած էր Եւրոպայի մէջ, գոհ կ'երեւայ Ֆրանսայի արտադրութեան կարողութեան աճումէն: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է, 12 զօրաբաժին կազմելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ (250.000 զինուոր), հրասայլերով, թընդանօթներով եւ 6000 օդանաւերով:

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԶՏԵՍՆՈՒԱԾ փոթորիկ մը ահագին աւերներ գործեց Փարիզի մէջ, հինգշաբթի գիշեր սաստիկ տաքէ մը վերջ: Հեղեղանման անձրեւները ողողեցին շատ մը տուներ եւ կոյուղիներ փողոց թափեցան:

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ, արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին այցելութեան առթիւ: Բացատրեց թէ Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Իտալիա «որոնք այնքան փառքեր եւ վէճեր ունեցած են հաւաքաբար, կրնան միանալ, աւելի բարձր կենցաղ մը ապահովելու համար իրենց ժողովուրդներուն»: Խաղաղութեան կուսակիցները ցոյց մը սարքեցին Տոքթ. Ատընաուըրի դէմ, Հռոմի մէկ արուարձանին մէջ, ուր թաղուած են 1944 Մարտ 24ին Գերմանացիներու կողմէ գնդակահարուած 335 պատանդներու մարմինները:

ԱՌ ՑԱՒՍ ԻՄ ԱՂԱՂԱԿԵՄ

(ԷՋ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՍ)

Ջօն՝ թանկագին ուսուցիչիս
Դեղագործ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՋԱԼԸՔԵԱՆի,
Անհուն սիրով :

Մանկութենէս կը յիշեմ խաղ մը, որ օրերս կը լեցնէր անհուն հրճուանքով :

Քասապ - Մանուկի ձորն ի վար՝ տեղ մը կայ, ուր հողը ծուռ պատի մը պէս կը բարձրանայ եւ կռնակ կուտայ վանքին այգիներուն: Ձորին խորը՝ բարտիներ, որոնք նետ կը նետեն երկնքին, եւ ուռիներ՝ որոնք չալակաւոր կնիկներու պէս կը ոլքան ու կը կքին: Այնտե՛ղ, ուր ձորին խաչը կարմիր հող մըն է՝ խմորը ուժով, մեր խաղը կը բացուի, սովորաբար Կիրակի, այն պահուն՝ երբ Աստուած «Հօ՛յ Նազանըմ» կ'երգէ մեր այգիներուն մէջ, ձեռքերը ետին կապած, եզան աչքերով խաղողի ողկոյզներուն ի տես, համայնապատկերէն գինով:

Իսկ մենք, մեր խաղէն գինով, կը կանչենք, կը կանչըռտենք, ու ձորը կը լեցուի ծափով ու ծիծաղով :

Պարզ է խաղը.— Նախ մագլցիլ ծուռ պատն ի վեր, որ բարձր է աւելի քան տասը մեթր: Դիւրին չէ, սակայն, բարձրանալ Կուզ - Մամային կռնակը,— հողը փխրուն է, ու կը սահիս, կը գլորիս, կը թաւալիս, կ'երթաս մինչեւ ձորին յատակը՝ կռնակդ քերելու ուռիներուն վրայ: Նորէն կը մագլցիս, եղունգներդ կը մխրճես հողին մէջ, ոտքիդ մատներով կը փորես հողը, օգնութիւն կը հայցես կանանչ խոտերէն, կը կառչիս ակռայի պէս ցցուած քարի մը, բայց յանկարծ տեղի կուտայ հողը, կը շարժի քարը, կը սահի ոտքդ ու թաւալգլոր կ'իյնաս վար, գլուխդ կը մտնէ մացառին մէջ կամ գըլ - գըլ գըլ - գըլ խնդացող ջուրը: Յուսահատի՞լ, չկա՛յ,— կը վերսկսիս, երբեմն կը յաջողիս բարձրանալ աւելի վեր, պրկելով պատը, գրեթէ համբուրելով, հողին համը բերնիդ մէջ եւ հոտը քթիդ մէջ, հեւալով, դողալով, շունչդ բռնելով,— արի՛ւն կը կաթի դաստակէդ՝ որ սկրթուած է, պաղ բոց մը կը ցայտէ ոտքէդ՝ զոր փուշն է խայթած, պէտք է հանդուրժե՛լ, տոկա՛լ, ու բարձրանա՛լ,— կզակովդ կը փորես հողը, կզակդ կը խօթես փոսին մէջ, կը կախուիս կզակէդ,— արմուկդ կը բարձրացնես վեր, արմուկովդ կը փորես հողը, արմուկդ կը խօթես փոսին մէջ, ամբողջ ծանրութիւնդ կը փոխադրես արմուկիդ վրայ;— կը բարձրացնես ծունկդ, ծունկովդ կը փորես հողը, ծունկդ կը խօթես փոսին մէջ,— աչքերդ կը բարձրացնես վեր, դէպի պատին արտեւանունքը, դէպի եզերքէն ի վար կախուած խոտերը,— քրտինքը կը հոսի, քրտինքը կը թրջէ մարմինդ, հագուստներդ, գրկած հողդ, ցեխ կը շինէ հողը ու կը ծեփէ դէմքդ, աչքերդ կը պղտորին քրտինքէն . պահ մը շունչ կ'առնես՝ մողէզի մը նման պատին փակած կամ իբրեւ խաչեցեալ քառաթեւ,— յետոյ նորէն փորել, փոս շինել, փոսին կառչիլ,— կը խածնես կանանչ տունկի մը արմատէն, ակռաներովդ կը կախուիս անդունդն ի վար, փորովդ կ'աշխատիս բռնել հողը՝ որպէսզի չսահիս, չգլորիս, տա՛սը մեթր բարձր է պատը, իսկ վարը՝ անդունդ, փուշ ու ջուր: Դարձեալ կը խօթես եղունգներդ հողին մէջ, հողը կը մտնէ եղունգներուդ եւ միսին արանքը, կը խածնես հողը, կաւին կը ծամես կարծես, մատներդ հողին մէջ կը գտնեն քարի կտոր մը, կը կառչիս քարին,— յանկարծ կը պատռի պատը, կը շարժի քարը, կը սահի հողը որ փշուր փշուր կ'ըլլայ,— եւ ահա հեղե՛ղ մը քարի կտորներու, խոտի փունջերու, հողի գուղձերու, որոնց մէջ կորսուած՝ թաւալգլոր կ'իյնաս անդունդն ի վար, մինչեւ ջուրը :

Եւ սակայն քանիցս յաջողած եմ բարձրանալ պատին գլուխը, ուր օրուան յաղթականը կռնակի վրայ կը պառկէր անուշահոտ անանուխներուն մէջ, կուզ մը խաղող կը կախէր բերնին դէմ եւ ակռաներովը կը փրցնէր հատիկ առ հատիկ, ականջը Աստուծոյ երգին, «Հօ՛յ Նազանըմ, Նազանըմ»:

Այնուհետեւ կը սկսէր խաղին երկրորդ պայմանը.— Կռնակի վրայ եւ գլուխը վեր, կամ փորի վրայ եւ գլուխը վար՝ պէտք է սահիլ նոյն ծուռ պատն ի վար, սողալ մինչեւ ձորին յատակը, ցած աւելի քան տասը մեթր: Ի՜նչ փոյթ թէ վարտիքդ է մաշեր ու պատռեր, ոչի՜նչ կ'արգիլէր մեզ խաղին այդ հաճոյքը գնել, երեկոյին, մայրական աժան ապտակով մը՝ ծակած վարտիքին համար:

Հիմակ, երբ կը մտածեմ մանկական այդ խաղին մասին, կը հասկնամ թէ կեանքին ամբո՛ղջ պատմութիւնն ենք խաղացեր՝ տակաւին մանուկ: Հազար ճիգերով, ցաւերով ու տառապանքով՝ կը բարձրանանք պատն ի վեր: Պատին գլուխը հասած չհասած՝ կեանքի խաղը կը պահանջէ որ սահինք, վար իջնենք դարձեալ, դէպի անդունդը, դէպի փոսը :

Պատն ի վեր մագլցեցայ արհամարհելով երիտասարդական ամէն վայելք, զոհեցի ուժս, կորովս՝ հասնելու համար պատին գլուխը: Ոչինչ կրցաւ գրաւել հոգիս, որ լեցուած էր պատն ի վեր մագլցելու հաճոյքով, բարձունքները հասցնող տառապանքին երանութեամբ: Գաղափար իսկ չունէի թէ կը սահէր ժամանակը, մինչ խենթի պէս կ'ամբարէի՜, կ'ամբարէի՜, կ'ամբարէի՜, նիւթեր՝ բարձունքներու տեսիլքին համար: Երբ այլեւս կը խորհէի ամբարս բանալ՝ վայելելու իրաւունք ունեցողի մը հպարտութեամբ, զգացի թէ կը սահիմ պատն ի վար, անդունդն ի վար :

Հայ քերթող մը, որ կը ստորագրէ Ակիւլինէ, կեանքի նոյն խաղը կը պատմէ, ահա, ճշգրտօրէն, թէեւ տաղաչափութիւնը տկար.—

Կեանքը ինձ տուիր իբրեւ էջ մը թուղթ՝
    Ճերմակ, փայլուն ու ողորկ ,
Եւ գրիչ մը, գրելու՝
    Ճակատագիրս անծանօթ :
Ես սկսայ գրել մատներով անփորձ
    Եւ հոգիով միամիտ ,
Երբեմն ուղիղ, բայց յաճախ
    Սխալներով խճողուած :
Դժգոհ գրածէս, սաստիկ զայրոյթով
    Սեւ գիծ մը հաստ քաշեցի ,
Մահավճիռ մը, կարծես,
    Դատակնիք անողոք :
Նորէն փորձեցի շիտակ գրելու :
    Ի զուր, կրկին այն ձախող
Սխալները շարունակ
    Գրչիս ծայրէն սահեցան :
Սխալներ վերստին, սրբագրութիւն բիւրաւոր:
    Հազիւ դարձած փորձառու ,
Եւ վարժ՝ ուղիղ գրելու ,
    Ծայրէն նորէն սկսայ ,—
Մաքուր, յստակ, գեղեցիկ ,
    Եւ այս անգամ անսխալ :
Բայց, ահա, Տէ՛ր, չար բախտէս ,
    Թուղթիս վերջին եմ հասեր :
Կեանքս ամբողջ սեւագրութիւն,
    Եւ ջրուագիծ, մուր, բիծ, կեղտ :
Ճերմակ, մաքուր, նոր է՛ջ մըն ալ ,
    Ի՞նչ կար, ինծի թէ տրուէր ,
Մէկ մաքուրը քաշելու
    Իմ սեւագիր փորձ կեանքէս :

Նման եմ քերթողին, որ գրական արուեստի գաղտնիքներուն տիրացած, այլեւս վարպետ՝ որ իր հրաշքը պիտի պատմէ, յանկարծ կը տեսնէ թէ կը փակուի կեանքի էջը:

Այո՛, հասե՛ր է վայրէջքի ժամը:

Մանուկ, երբեք չսոսկացի՝ երբ փորի վրայ եւ գլխիվայր կը սահէի ծուռ պատն ի վար, Կուզ - Մամային կռնակն ի վար՝ դէպի անդունդը: Հըրճուա՛նք էր սահիլ լողբարի պէս, փուշերու մէջ, հողի փշրանքներուն հետ, երգելով, կանչելով... :

Այսօր, տխո՛ւր եմ, սակայն:

Կը սահիմ, կը կառչիմ, կզակովս պատը կը խածնեմ, ձեռքերովս հողը կը գրկեմ: Հարուստ, մախաղս լեցուն, ամէնէն զօրաւոր իմ այս օրերուս՝ տրտմութիւն մը կը թափի վրաս: Տէ՛ր իմ Տէր, ինչե՛ր պիտի երգէի ես, ինչե՛ր պիտի տայի, եթէ պահ մը մնայի պատին գլուխը, բարձունքին վրայ, համայնապատկերին դիմաց՝ որ ըլլար երազուած համայնապատկերը, կախարդող եւ գինովցնող համայնապատկերը,— այնտեղէն, աչքերը այգիներուն մէջ պարող յաւերժահարսերուն յառած, նայուածքը հորիզոններու կապոյտ նափորտին մէջ կորսուած, Աստուած « Հօ՛յ Նազանըմ» կ'երգէր այնտեղէն, ձեռքերը ետին կապած, մէջքի կարմիր գօտին կէս մը քակուած, կապոյտ լօդիկին թեզանիքը հովը խածած :

Կուզ - Մամա՛...

Հողը կ'երերայ, կը սարսռայ, կը դողդղայ,— ժա՛մն է սահանքին: Աշխատա՛նք, երկո՛ւնք, ստեղծագործութի՛ւն,— ունայնութի՛ւն: Օ՜ իմաստութիւն որ, Եբրայեցւոց լեզուին մէջ, նո՛յն բառով կը մատնանշես ունայնութիւնը եւ տառապանքը :

... Երջանի՛կ եմ, սակայն: Մինչեւ այս տարիքս՝ Աստուած պապան բա՛ն չըլլացաւ ինձ: Մէկ հատիկ ակռայ պակաս չունիմ տակաւին,— ի՞նչ փոյթ թէ բերանս սկսաւ դաւաճանել: Կատուի աչքեր ունէի,— երբ պահուըտուք կը խաղայինք գիւղին մութ մարագներուն մէջ, լոյսի պէտք չունէի,— ի՞նչ փոյթ թէ լո՛յս կ'ուզեմ հիմա, իւղ կը հայցեմ երկու լամբարներուս համար: Քարը մարսող ստամոքս մը ունէի,— պտուղ չէի ձգեր ծառերուն վրայ, կ'ուտէի բոլորովին խակ, «ծաղիկը քթին վրայ», եգիպտացորենը կը խորովէի՝ կ'ուտէի, խնչեփառը կը խաշէի՝ եգիպտացորենին ընկեր կը ղրկէի, յետոյ գլխիվայր ջուրը կը ցատկէի, կը լողայի, քիչ ետքը՝ նոյն ճաշը: Ի՞նչ փոյթ թէ, հիմակ, երբ կէս խնձոր կ'ուտեմ՝ հիւանդ եմ :

Աքսորի ճամբաներուն վրայ՝ ոջիլի արշաւ կը կազմակերպէի, ոջիլ կը վազցնէի, երկու մատով քանի՛ ոջիլ կրնայի բռնել՝ մրցում կը կատարէի : Ամառ ձմեռ բոպիկ կը պտըտէի: Ստամոքսիս սրտորը մտիկ ըրած չունէի,— առո՛ղջ էի սակայն:

Առողջութի՛ւն, օ՜ զոհար իմ աստուածընծայ, ո՛րքան աժան ծախեր եմ քեզ: ... Բայց ո՛չ, արհամարհեր եմ քեզ եւ դարձեալ կ'արհամարհեմ, յիմա՛ր, յիմա՛ր առողջութիւն: Ո՞վ ես դուն, առողջութի՛ւն,— ես ի՞նչ ըրէի քեզմով: Սեւ մազերո՞վս պարծենայի: Աչքերուս լոյսո՞վը սոնքայի: Մարգարտաշար ակռաներո՞վս հպարտանայի: Հա՞, խա՞ղ կանչէի՝ շամփուրի վրայ ճենճերուն լորամարգին ծամելով եւ արեւաշունչ գինին ըմպելով: Ըսէ՛, ի՞նչ ըրէի:

Ես քեզ ծախեցի լա՛ւ բանի մը փոխարէն: Խաբեցի՛, խաբեցի՛, առողջութիւնս տուի՝ Աստուծոյ ունեցածէն բան մը գնեցի: Օ՜, խաբեցի՜:

Բայց ինչու կ'ըսեն ինծի.— « Խնայէ՛ աչքերուդ, շատ մի՛ յոգնեցներ նորէն»: Ես ի՞նչ ընեմ աչքերս, օ՜, շունն ալ ունի:

Ո՞վ կը հասկնայ արդեօք իմ ցաւս, իմ անհո՛ւն ցաւս: Ես դեռ նո՛ր հասկցայ թէ — օ՜ մանկութիւն իմ — անդունդն ի վար նետուիլը ա՛յնքան գեղեցիկ է՝ որքան բարձրանալը մինչեւ համայնապատկերին երազին: Եւ քե՛զ յիշեցի, այս պահուս, Միքէլ Անճէլօ, հանճարեղներուն մէջ հանճարեղը:

... Միքէլ Անճէլօ սքանչելի արձան մը կանգնած է Ֆիորէնցայի գերեզմանատան մատրան մէջ,— կը ներկայացնէ Գիշերը: Մարդ մըն է որ կը քնանայ: Մեծ արձանագործին հիացողներէն մին, բանաստեղծ, այս արձանէն ներշնչուած, Գիշերին կը նուիրէ հետեւեալ քառեակը.—

Գիշերը, զոր դուն կը տեսնես՝ այս դիրքին մէջ
                                        քնացած,
Քանդակուած է Հրեշտակի մը ձեռքով :
Կենդանի է քունին մէջ, զի կը քնանա՜յ միայն,
Չե՞ս հաւատար,— արթնցո՛ւր եւ ան պիտի խօսի
                                        քեզի:

Միքէլ Անճէլօ, որքան արձանագործ՝ նոյնքան բանաստեղծ, գրիչը կ'առնէ եւ քառեակով մը կը պատասխանէ յանուն Գիշերին.—

Քա՛ղցր է ինձ քնանալ, աւելի քաղցր՝ քա՛ր մնալ,
Այնքան ատեն որ կը տեւեն դժբախտութիւնն ու ա-
                                        մօթը,
Չտեսնե՛լ, չզգա՛լ՝ մեծագոյն երջանկութիւնն է
                                        ինձ համար,
Ուստի, մի՛ արթնցներ զիս, կ'աղաչե՛մ՝ ցած խօսէ:

Ճ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1851 Մայիս 20 — 1951 Մայիս 20)

Բ.

Մեր նախորդ յօդուածին գլուխն էինք դետեղած Դուրեանի ամէնէն յատկանշական եւ շատ տարածուած տողերը.— «Իսկ անձայն եթէ մնայ — Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ — Ու յիշատակս ալ թառամի — Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»: *Մտասեւեռում մըն էր իր մէջ այս « ապրելու», « տեւելու», չկորսուելու բաղձանքը : 1871 Դեկտեմբեր 10ին Լուսինեանի գրած իր մէկ նամակին մէջ, որ իր ամէնէն վերջին տողերը ըլլալ կը թուին, քանի որ Դուրեան մեռաւ 1872 Յունուար 21ին, կը գրէ .*

— « Եղբա՛յր, ահա ես կ'իջնեմ կամ մօտ եմ իջնելու այն սեւյատակ անդունդին մէջ՝ որոյ անունը գերեզման կ'ըսեն: Արդեօք ի՞նչ պիտի ըսեն ինձ գերեզմանէն անդին . ահա թշուառ երիտասարդ մը, որ աշխարհ եկաւ, եւ միայն իր մեռնելն զգաց ու մեռաւ : Մէկ քանի պատառ թղթերու վրայ արցունքով տողեր գրեր եմ; անշուշտ բարեկամքս զանոնք պիտի պատռեն եւ անոնց արեւ տեսցնեն »:

Կարծէք Դուրեան կը նախզգար թէ ինք հանճարեղ տղայ մըն է եւ իր այդ գրած «մէկ քանի պատառ թուղթերու վրայ արցունքով տողեր»ը փառքը պիտի կազմէին մեր քնարերգակ բանաստեղծութեան, եւ ամէն միջոցի կը դիմէր որպէսզի աննշան անկիւն մը չմնային անոնք: Նախապէս, ուրեմն մահուընէն տարի մը առաջ, 1871 Յունուար 22 Թուակիր նամակով մը կը դիմէր Նար Պէյին, միակ խնդրանքով մը, տպագրուած տեսնել իր տողերը: Դուրեան այդ նամակին մէջ ալ կ'ըսէ .

— « Ա՛լ բաւ հողէ կանթեղի մը հետ հսկեցի առանձին, ա՛լ բաւ սրտիս կայծերովն աստղերուն հետ ընդհարեցայ անձայն. ա՛լ բաւ քրտանց ճակտիս վրայ սառիլը զգացի. կը նետեմ ոտքս ահա դուրս այն նսեմ սեմէն եւ նախ ձեզ՝ սիրոյ պաշտօնէիդ կը դիմեմ»:

Կը դիմէր՝ անմահանալու տենչանքով, եւ ոչ թէ գրքի ճամբով մոռացկանութեան իջնելու համար: Կէս դար առաջ բանաստեղծներ իրենց յուզումը տեւականացնելու մասին կը մտածէին, կէս դար վերջ բանաստեղծներ իրենց «ապրանքը» շուկայ իջեցնելու մասին կը մտածեն: Ահա հոս է փարիզեան մայթերուն ողբերգութիւնը... Ատոր համար վերստին, միշտ եւ միշտ մեր աննման ժողովուրդին պէտք է մօտենալ:

Շաբաթ մը առաջ երբ «Համազգային»ի մէջ Դուրեանի մասին կ'արտայայտուէի, ամէն անգամ որ պէտք կ'ըլլար իր քերթուածներէն մին կամ միւսը կարդալ, հազիւ առաջին բառերը արտասանած, կը տեսնէի թէ ունկնդիրներս ինձմէ առաջ եւ ինձ-

մէջ չուտ արդէն ամբողջ տողեր գոց ըրած՝ բառ առ բառ կը փափսային։

Քանի որ իր մահանալէն տասնեակ սերունդներ վերջ ժողովուրդը անգիր սրբութիւն դարձուցած կը հեգէ իր քերթուածները, մինչդեռ ատեն թէ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի մէջ անընդհատ լոյս կը տեսնեն իր ամբողջական գործերը պարունակող հատորներ, ուրեմն Դուրեան անմահ անուն մըն է մեր մէջ ու այդպէս ալ պիտի մնայ անմոռանալի՝ քանի կայ ու կը տեւէ հայ ժողովուրդը։

Իր կեանքին ամէնէն աննշան երեւոյթներն իսկ խորհրդածութեանց առիթներ են մեզի համար։ Կ'երեւի մեծութիւնները այսպէս կ'ըլլան։ Արդարեւ Դուրեան երբ գերեզման կ'իջնէր, իր մեծարժէք գործը չէր տպագրուած. մահուընէ վերջ «Սկիւտարի ընթերցասէրներու ընկերութիւն»ը լոյս ընծայեց զայն «Տաղք եւ Թատերգութիւնք» վերնագրին տակ։ Ուրեմն իր անհետացումէն վերջ տիրացաւ այս անկորնչելի համբաւին, յետ մահու ճառագայթեց իր արժէքը։

Ըսինք՝ մեծութիւնները «կ'երեւի» այսպէս կ'ըլլան։ Զարմանալի նոյնն է ուրիշ հանճարեղ տղու մըն ալ՝ Խաչատուր Աբովեանի համար։ Հայ ազգայնական վիպագրութեան վէմ քարը հանդիսացող «Վէրք Հայաստան»ին լոյս տեսաւ իր մահուընէն տասը տարի ետք, իսկ երկը գրուելէն 16 տարի վերջ.քանի որ գործը ձեռագիր վիճակի մէջ պատրաստ էր 1844ին։ 1848ին Աբովեան անհետացաւ. իսկ 1858ին ալ նորէն լոյս ընծայեցին զայն ընթերցասէրներ։

Ինչո՞ւ Դուրեան սիրելի մեծութիւն մըն է հայկական կեանքին համար։ Պիտի փորձենք պատասխանել այս հարցին, երեք յօղուածներով։

Նախ հաւտ մը պիտի նուիրենք միայն իր «Տրտունջք»ին վերլուծութեան։ Յօդուած մը սիրերգակին եւ ապա մեր ընդհանուր եզրակացութիւնները։ Իր կենսագրութեամբը պիտի չզբաղինք, բացի քանի մը թուականներու յիշատակութենէն, նիւթին ներքին կապը պահպանելու համար։ Ուրեմն Դուրեան սիրելի մեծութիւն մըն է մեզի համար՝ նախ իր զգացումներու եւ ըսելու նորութեամբը։ Իրմէ առաջ ոչ ոք, նոյնիսկ մօտաւոր կերպով գրած էր այսպիսի տողեր.—

Լամբջն է յուզեալ ովկէանի մը նման,
Կ'ուզէ սիրե՜լ... համբոյրի մ'ետե ճռադիլ,
Մաշիլ, խամրիլ, խոնջած ընկնիլ գերեզման,
Քանի՜ սիրոյ կրակէ բաժկին հուսկ կաթիլ.
Եթէ չիկնի՝ կ'ըսես,— հիմա՛յ կը բռնկի։

Եւ կամ միւս սիրտ բզկտող տողերը.—

Լսեցի մօրս հեծեծում
Բացի աչքերս խոնջած՝
Մօրըս արտօսրն տեսի՛...։

Ու վերջապէս միայն եւ միայն տենչանքներուն մէջէն եկող տողերը.—

Երջանկութե՛ մը շրջեց իմ շուրջ։

Իր օրերուն մեր գրականութեան վրայ նստած կեղծ դասականութեան դէմ այսքան մաքուր անկեղծութիւնը նոր շունչ մը կը բերէր վանական մթնոլորտին դէմ, անշուշտ այս մաքրութենէն զերծ ըլլար միայն Դուրեանին յատուկ արուեստով մըն ալ տալով իր ճակատագրին աստուածացումը, մրուր կեանքի մը ծիւրումին հետ խառնուած։ Հոսկէ մեր մեկնակէտը՝ իբրեւ նախադուռ «Տրտունջք»ին։

ՀՐԱՆԴ ՔԱԼՈՒԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԱՆՄԱՀԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ...

Իտէալ մը երազային՝ տիրապետած է ժամանակին։ Քսան տարու մեռնիլ։ Կամ գոնէ՝ քսան տարու չեղած քանի մը չափածոյ տալ Հայոց գրականութեան։ Մազերը վանականի մը պէս կախել ծոծրակէն։ Տժգոյն եւ երազուն քալել անտառակի մը կամ ծովափի մը եզերքը։ Թերեւս, սանկ գաղտնի փափաք մըն ալ՝ թոքախտաւորի տպաւորութիւն ձգելու իր շուրջը՝ նմանելու համար Պետրոս Դուրեանի ...

Ես ալ քրտինքի մէջ մտած եմ ժամանակին, երկու տասնեակիս մէջ, քանի մը քառեակով դուրեանանալու փափաքիս գոհացում տալու ...

Կը յուսամ Նարդունին «Հայ-Բոյժ»ի մէջ, օր մը կ'անդրադառնայ այս տկարութեան վրայ։ Թերեւս ժամանակին, ինքն ալ հրթունք կպցուցած է այդ բաժակին։

Դուրեանի «Իմ մահը» եւ «Տրտունջք»ը, երկու հրթիռներ են։ Մէկը՝ կեանքէն յուսահատ՝ անմահ յիշատակ բացուած տկար ճիւղի մը կառչում.— Միւսը ամեհի Աստուծոյ մը կողը չանթահարել...

Անմահանալ ուզեց «Իմ մահով» եւ կարծեմ, անոր կը պարտի իր հիւրիմը Սկիւտարի։

Խե՜ղճ երիտասարդ, ատ որքան ծարաւ մշտայուշ մնալու։ «Իսկ անճշան եթէ մնայ, երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ ...»

Ինչո՞ւ այդ մտահոգութիւնը։ Ահա մեր Խ. Աբովեանը։ Ոչ մահուան պարագան եւ ոչ ալ իր դամբանը ծանօթ են մեզի՝ հարիւր տարիէ ի վեր։ Օր չանցնիր սակայն որ իր մասին պրպտում չկատարուի։ Դատախօսութիւնները իրարու կը յաջորդեն։ Նիւթի նեղութեան բնուող դասախօսը Աբովեանի թեւէն բռնած՝ բեմ կը հանէ։ Ինչ դժբախտութիւն պիտի ըլլար եթէ իր մահուան պարագաները եւ իր հիւրիմը ծանօթ ըլլային բոլորին։ Լռութեան քօղով մը ծածկուած պիտի ըլլար թերեւս։

Հայաստանէն մինչեւ գաղութները, նիւթի պակասով պիտի տառապէին։ Մինչդեռ այսօր, իր գերեզմանը եւ մահացման պարագան, ահագին թուղթ ու մելան սպառել կուտան հայ գրողներուն ...

Ո՜հ, ինչ դժբախտ բան է սա անպիտան կեանքէն վերջն ալ, մարդոց բերանը իյնալ եւ բեմէ բեմ՝ իբրեւ դասախօսութեան նիւթ քաշկռտուիլ։

Եթէ մեր անուշիկ Դուրեանի մահուան պարագաները ծանօթ չըլլային եւ մնալանդ «անճշան մնար երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իր», ահա այն ատեն, վստահ եմ որ, տարին քանի մը հեղ, դասախօսութիւններով պիտի անմահանար՝ ինչպէս Խաչատուր Աբովեանը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Վան, իմ անուշ Վան

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծազոյն ոգեւորութիւնը, շարժումի միակ կեդրոնը «պազար»ն է։ Հոն է որ պիտի գտնէք գիւղացի կիներ որոնք առուծախ կ'ընեն, առատ, իրարու վրայ «փիսթան»ներ հագած, գլուխնին՝ «քօֆի», եւ անհաւատալի ըլլալու չափ շատ ուլունքներով պճնուած։ Ինչպէս նաեւ այրեր որոնք կր կրեն լայն, խատուտիկ «ժիփժիբ» տաբատներ, նախնական կօշիկներով, կանեփէ հիւսուած։

Անդին կը սպասեն բեռնաբարձ եզներ, սայլեր, աւանակներ։ Միւս կողմը քանի մը պայտար գոմէշին, եզան պայտ կ'անցընեն։ Այս տեսարանը մօտէն քննեցի։ Քանի մը հոգի գոմէշին գլխուն, մէջքին չուաններ կապելով անասունը տապալեցին։ Ահագին կենդանին մեծ զղրդիւնով մը գետին ինկաւ։ Յետոյ պայտարը չորս ոտքերուն մէջտեղ ծառի կոճղ մը երկարեց, եւ չորս ոտքերը լաւ մը կապեցին։ Քովնտի պառկեցուցին, եւ սկսան պայտերը զամել։

Կիները, «պազար»ներու մէջ, կը հաւաքեն անասուններու թարմ թրիքը։ Տեսայ շատ բծախնդիր կին մը որ կովուն, եզան թրիքներէն հատ մը իսկ գետին չէր ձգեր։ Ահագին կոյտ մը դիզեր էր տոնավաճառին մէջտեղը։

Այո, Վան ամայի է, դատարկ է, բայց իր «պազար»ները կ'եռեւեփին։

Վան կուգաս, կը պտտիս, կարելի՞ է որ լուռ մնաս Վանայ կատուներուն մասին։ Մարդուն ի՞նչ կ'ըսեն։ Այնքան համբաւաւոր են Վանայ կատուները։ Ես ալ հարցափորձեցի, գիտնալու համար թէ ինչ կը բանին այդ կատուները։ Ոմանք կարեւորութիւն չեն տար այլեւս այս կատուներուն, եւ ըսին թէ անոնց սերունդը փճանալու վրայ է։ Ուրիշներ ալ ըսին թէ կատուները չափազանց առատ են, գրեթէ ամէն տունի մէջ Վանայ կատու մը կը գտնուի։ Վերջինը ճիշդ ելաւ, ամէն տուն կատու ունի։

Անոնք մեծկակ են, կաթնաթոյր ճերմակութեամբ։ Երբ կծկտիկ ըլլան, կը կարծես թէ բամպակի դէզ մը կազմած են. Այնքան սպիտակ են։ Իրենց ամէնէն կարեւոր յատկանիշը աչքերուն մէջ կը գտնէք։ Աչքերէն մին կապոյտ է, միւսը դեղին։ Շատ մը կատուներու աչքերուն մէջ ալ տեսակ տեսակ գոյներ կան եղեր։ Ես այդպիսի կատուներ չտեսայ։ Միայն կը վկայեմ թէ կատուներ կան, որոնց մէկ աչքը կապոյտ է, միւսը դեղին։ Աչքերովս տեսայ այդ աչքերը։ Եթէ փոխադրական դժուարութիւններ չըլլան, ով որ փափաքի կրնայ Վանայ կատու մը ունենալ։ Եւ յետոյ Վանեցիք դրամով չեն ծախեր այս կատուները։ Բարեկամներու նուէր կուտան։

Արեւմուտքի մէջ Դալարադեղ Պուրսան կայ, արեւելքի մէջ Դալարադեղ Վանը։

Սուտ չէ, կանաչ Վան։ Ամէն տուն իր պարտէզը ունի, առանց պարտէզի տուն չետ գտներ։ Իւրաքանչիւր տուն կով մըն ալ կը պահէ, շատեր ոչխարներ ալ ունին։ Քաղաքացիներուն կէսէն աւելին ալ կը ցանէ եւ կը հնձէ։ Շատ լայն բռներ են քաղաքը, եզրէք լերան եւ Վանայ ծովուն անցքը փակելով։ Երկու հազար քառակուսի քիլոմեթր կ'ենթադրուի։ Տասնըհինգ հազար բնակչութեան մը համար շատ ընդարձակ չէ՞։

Վերը եզրէք լեռը, ձիւնապատ եւ մշուշոտ, վարը Վանայ ծովը, աշխարհի թերեւս ամենագե-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Անմիջապէս քաղաքին մէջ փնտռել տուին բոլոր վարպետ հող փորողները եւ մեծ դուքսը անոնց հրամայեց իր անյապաղ հակառակ ճամբայ մը փորեն որ Թուրքերուն շինածին դէմը ելլէ։ Եւ այնքան ճիշդ ու ճիշդ դէմ դէմի եկան որ մերինները ծայրայեղ ճարպիկութեամբ եւ արագութեամբ մը՝ վառած նիւթերու միջոցաւ անմիջապէս այրեցին Թուրքերուն բոլոր փայտէ յենարանները։

Գետնուղին բռնող գերաններն ալ այրած ըլլալով, կամարը վար փլաւ Թուրք գործաւորներուն վրայ որոնք ամէնքն ալ խեղդուեցան կամ այրեցան»։

Մէհմէտ Բ.ի ականափորներուն այդ ջանքը որ այնքան պիտի խռովէր պաշտպանելներուն համայնքը, մեծ սարսափ ձգեց քաղաքին մէջ։ «Ամէն գիշեր, կ'ըսէ Պարպարօ, կը վախնայինք որ մի գուցէ թշնամին այդ ճամբաներէն մէկուն միջոցաւ քաղաք մտնէ։ Բայց այս անգամ Թուրքերը յաղթուեցան եւ այդ օրը նաւատորմին փորձէն զատ ուրիշ բան տեղի չունեցաւ»։

Քալիկարիայի այս թաղը ուր այս փորձերը կատարուեցան եւ որ այնքան մեծ դեր պիտի ունենայ պաշտպանման վերջին օրերուն մէջ, այսօրուան Էյրի Գափու կոչուած թաղն է Պլաքեռններու պալատին բոլորովին մօտիկ։ Ինչպէս Պարպարօ դիտած է, պատնէշը այս կէտին վրայ բաղկացած էր միմիայն շատ հաստատուն պարիսպէ մը, բայց արտաքին պատ կամ փոս չկար։ Ատոր համար էր որ Թուրքերը այդ կէտը ընտրած էին իրենց ձեռնարկներուն համար։ Իսկ յոյն գործաւորները որոնք հակառակ ճամբան փորեցին եւ Թուրքերը ջարդեցին, իբրեւ պետ ունէին նշանաւոր արկածախնդիր եւ վարպետ ճարտարարգէտ Ժան Կրանթը որ գերման կամ աւստրիական ծագում ունէր եւ զոր Ժան Ճիւսթինիանի իր հետ բերած էր։

Այդ օրէն սկսելով մինչեւ պաշարման վերջին օրը ինք էր որ Թուրքերուն շատ մը ուրիշ գետնուղիները մէջտեղ պիտի հանէր տակաւին։ Ալ կարելի է երեւակայել Պոլսոյ դժբախտ բնակիչներուն սարսափը։

Մայիս 18ի արշալոյսին ուրիշ սարսափ մը պատեց։ Ապշած պաշտպանելները տեսան որ Թուրքերը մէկ անգամէն, գիշերանց, պարիսպին դիմացը եւ շատ մօտիկը, փայտէ ահագին շարժուն բերդ մը շիներ էին այնքան արագօրէն եւ գաղտնաբար որ քաղաքին մէջ բան մը չէին նշմարած։ Արդէն այս ռազմագէտ եւ խորհրդաւոր Սուլթանը միշտ այդպէս կը շարժէր իր բոլոր գործերուն մէջ։ Պարպարօյի պատմութիւնը շատ հետաքրքրական է։

«Այդ Մայիս ամսուն 18ին, գիշերը, Թուրքերը շատ ամրակուռ շարժուն բերդ մը շինեցին։ Մէկ գիշերուան մէջ շինեցին զայն, ահագին թիւով գործաւորներու միջոցաւ, մեծ փոսին եզերքը եւ անիկա առաջին պարիսպէն աւելի բարձր էր։ Արդ, այս բերդը անանկ մը շինուած էր որ կարելի չէր բացատրել եւ ըստ իս մենք չէինք կրնար այդ տեսակ գործ մը եւ ատանկ գեղեցիկ շէնք մը շինել։ Աւելին կ'ըսեմ, եթէ Պոլսոյ քրիստոնեաները գործի սկսէին՝ մէկ ամիսէն չէին կրնար աւարտել զանիկա, մինչդեռ անոնք մէկ գիշերէն լմնցուցին։

Գլխաւոր պարիսպէն տասը քայլ անդին էր, որով մենք ստիպուեցանք ահագին թիւով զինուած մարդիկ դնել հոն՝ որովհետեւ այդ բերդը մեզի մեծ սարսափ կը ներշնչէր։

«Ես ի՞նչու ըսի թէ մէկ գիշերէն շինեցին։ Ճիշդը կ'ըսեմ թէ չորս ժամէն պակաս միջոցի մը մէջ շինեցին անիկա, այնքան շուտ որ այդ կէտին վրայ պարիսպին պաշտպանները բան մը չնշմարեցին, այլ միայն առտուն տեսան երբ ամէն բան լմնցած էր։ Այն ատեն սարսափով լեցուած գացին կայսեր իմաց տալու որ անմիջապէս եկաւ իր բոլոր նախարարներուն հետ հիանալու համար այդ հրաշալիքին վրայ։ Ամէնքն ալ վախէն կը մեռնէին եւ չէին գիտեր ո՞ր սուրբին ապաւինէին, այնքան այդ բերդը բարձր էր պարիսպէն եւ իրենց սարսափ կը ներշնչէր քաղաքին ապահովութեան համար։

Պարպարօ մեզի հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կուտայ անոր շինութեան վրայ։ Փայտէ ահագին գերաններով շինուած էր որոնք իրարու կապուած էին եւ ամբողջովին ծածկուած ուղտի մորթերու թանձր եւ կրկին խաւով մը, որպէսզի կարելի չըլլայ դիւրաւ կրակ տալ։

(Շար.)

ղեցիկ գոյնը ունեցող ջուրը։ Բնութիւնը․տուեր է իր պարգեւը։ Վանայ օդը նմանը չունի, ջուրն ալ մրցակից չունի իր վճիտութեամբ։ Վանայ մէջ լսուող ամէն ձայնի հետ, ջուրի մը կարկաչը կայ միշտ։ Ի զուր չէ որ ատենին ըսեր են․— Վան մէկ հատիկ է աշխարհի մէջ ։

Հիմա ալ եթէ աշխատինք, կրնանք արդարացնել այս խօսքը։Բայց ո՞ւր Վանը, ո՞ւր շինարարութիւնը։ Քարուքանդ եղեր է, եւ չեն վերաշիներ։ Այս ընթացքով դժուար թէ վերաշինուի ։

Վանեցիներուն չափ իրենց քաղաքին հանդէպ անփոյթ, անտարբեր մարդիկ չգտայ որեւէ տեղ։ Այս պատճառով է որ Վանը Վան պիտի չըլլայ այլեւս։ Դժբախտ, ապերջանիկ քաղաք ...

Մեղքցայ սա անուշիկ Վանին, սիրտս այրեցաւ Վանի համար ։

Անգլօ-իրանեան վէճը անլի մացնուած

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏՐԱՄԱԴԻՐ Կ՚ԵՐԵՒԱՑ ԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ՎՃԱՐԵԼՈՒ , ԵԹԷ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ԵՏ ԱՌՆԵՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան պատուիրակները վերջին փորձ մը կը կատարեն, ծայրայեղ որոշում մը տալէ առաջ։ Պիտի առաջարկեն Իրանի կառավարութեան՝ գումար մը վճարել իբրեւ խորհրդանշան, եթէ ետ առնեն այն վերջնագիրը որով կը պահանջեն քարիւղի եկամուտներուն 75 %ը ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, եթէ այս առաջարկը չընդունուի, ընկերութիւնը պիտի փակէ Աբատանի նաւթահորերը եւ զտարանը, պարպելով բոլոր Անգլիացիները, մէկ ազդանշանի վրայ։ Մանրամասն ծրագիր մը պատրաստուած է, եւ ծածկագիր հրամանի մը վրայ, անգլիացի պաշտօնեաները եւ իրենց ընտանիքները մէկ ժամէն պիտի փոխադրուին օդանաւերով եւ ամէն տեսակ նաւերով ։

Անգլիացիները բոլորովին անընդունելի կը նկատեն Իրանի վերջնագիրը։ Միեւնոյն ատեն չեն ուզեր բոլոր կամուրջները այրել։ Տրամադիր են մինչեւ 40 միլիոն սթերլին վճարելու, չարը խափանելու եւ բանակցութիւններ կատարելու համար։Կ՚ըսուի թէ ամերիկեան դեսպանը թելադրած է այս վճարումը։

Դեսպանն ալ կը հաստատէ թէ « կացութիւնը փափուկ է»։ Անգլ․ կառավարութիւնը խոստացած է պաշտպանել ընկերութիւնը։ Թուսերը շատ մօտէն կը հետեւին անցուդարձին։ Խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ ։

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՆՈՐԷՆ ՆՈՒԱՂԵՑԱՒ

Իրանի վարչապետը, Տոքթ․ Մոսատեղ, որ հիւանդ է, նոր տագնապ մը անցուց ուրբաթ օր, երբ ճառ մը կը խօսէր։ Օրուան յոգնութիւններէն զատ, Բամազանի ծոմապահութիւնն ալ ազդած էր իր վրայ։ Անմիջապէս տուն փոխադրուեցաւ։ Ամբողջ գիշերը ջերմէ բռնուած էր․ տաքութիւնը իջաւ առտուան դէմ։ Վերջին պահուն արիւն ներարկուեցաւ ։

Կարգ մը թղթակիցներ կը հաւաստեն թէ Տոքթ․ Մոսատեղ օժտուած է արտակարգ հաւատքով եւ քաջութեամբ, եւ վճռած է գլուխ հանել իր ստանձնած գործը։ Եթէ ստիպուի գործէ քաշուիլ հիւանդութեան հետեւանքով, դժուար է իրեն արժանի յաջորդ մը գտնել իր կուսակցութեան մէջ ։ Այդ պարագային, խռովութիւններ ալ կրնան ծագիլ։ Ամբոխը կրօնապետ Էյաթոլլահի մէկ ազդանշանին կը սպասէ, շարժելու համար։ Միւս կողմէ, համայնավարները պատրաստ են խլրտումներ սարքելու, առաջնորդութեամբ Թուտէհ կուսակցութեան, երբ տեսնեն որ կառավարութիւնը տկարացած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ գումարելու համար վերջին փորձ մը կատարեցին արեւմըտեան երեք պետութիւնները նոր եւ նոյնիմաստ ծանուցագիրներ ուղղելով Խ․ Միութեան։ Երեք փոխանորդները այս ծանուցագիրները Գ․ Կրոմիքոյի յանձնեցին ուրբաթ օր (71րդ նիստ)։ Այս առթիւ բրիտանական պատուիրակը յայտարարեց ․— « Խաղաղութեան համար օգտակար չէ որ մեր անհամաձայնութիւնը անվերջ ձգձգել տայ արտաքին նախարարներու ժողովը։ Բաւարար համաձայնութիւն գոյացած է անցեալ երեք ամիսներու ընթացքին, իբրեւ հիմք ծառայելու համար արդիւնաւոր ժողովի մը»։ Գ․ Կրոմիքօ պաղ ընդունելութիւն մը ըրաւ, դիտել տալով թէ «ծանուցագիրները չեն դիւրացներ համաձայնութիւնը, քանի որ երեք պետութիւնները կը մերժեն օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրը»։ Բայց եւ այնպէս խոստացաւ Մոսկուա յղել ծանուցագիրները ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ ։

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդին եւ Ֆր․ Կապ․ Խաչի մասնաճիւղին։

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան նախկին նախարար՝ EDOUARD DEPREUXի

Ներկայ կ՚ըլլան թաղին ընկերվարական վարիչները։

Կը նախագահէ՝ ընկ․ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն) եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Օր․ Օր․ Մ․ Կառվարեան, Ա․ Քէօսէեան եւ Պէնկեան (երգ)։

Օր․ Շահինեան, Օղտայեան , ընկ․ Զոհրապ , Պ․ Անդրանիկ, Գորանեան (արտասանութիւն)։

Օր․ Վերոնիկ Ճինեեան (դաշնակ)։ Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի ։ Նուագ Նոր Սերունդի նուագախումբով։ Օր․ ՌԵԺԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Opéra Comiqueէն, պար) Արեւելեան նուագ Թառիստ Գարեգին , ընկեր Բենօ եւ Ուճանեան ։

Եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

Մուտքը 100 եւ 150 ֆրանք ։

✕

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Խաժակ խումբի եւ Նոր Սերունդի ։

Յունիս 23, Շաբաթ երեկոյ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

Ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր՝ Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 121 - 122, Յունուար - Փետրուարի բովանդակութիւնը․— Մա՞նչ թէ աղջիկ (Շ․ Նարդունի) ․— Հացին արժէքը (Տոքթ․ Գալուստեան)․ — Աղքատին «ինսուլինը» (Տոքթ․ Սերոբեան)․ — Ինքնաշարժ վարողներու յատուկ հիւանդութիւն (medicus)․— Մանուկ մեծցնել (Հայ-Բոյժ) ․— Էրիկ ծեծող կիները (Տոքթ․ Աչճեան) ․— Պատերազմ պիտի պայթի՞ (Տոքթ․ Այվազեան) ․— Զուկերուն սննդական արժէքը (Փրոֆ․ Պէրպէրեան)․ — Ինչո՞ւ կը հոտի շունչը (Տոքթ․ Ֆրոնտէլ)․ — Կիրաքամին Հայաստանի մէջ (Յարութիւնեան) ․— Հիմա կը մեռնիմ (Տոքթ․ Գլոնտէլ) ․— Լաւ խնամեցէք ձեր ամուսինը (Տոքթ․ Ազատեանի) ․— Բըժշկական հարցումներու պատասխան ։

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք, արտասահման 900 ֆրանք։ Հատով չի ծախուիր։ Դիմել 17 rue Damesme, Paris (13) ։

Հ․ Յ․ Դ․ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, իրենց այցելութեան առթիւ․— Ընկ․ներ՝ Կարապետ Սահակեանէ (Ամերիկա) 5000 , Վաղարշակ Գիւլումեանէ (Շթութկարտ) 2000, Տիգրան Փիլիկեանէ (Աղեքսանդրիա) 2000 ֆրանք ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Ecouenի անտառը, կիրակի, 1 Յուլիս առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ յավորական հաւաքատեղին, 22 Յունիս, ուրբաթ երեկոյ , ժամը 8.30ին։ Դասախօսն է Մ․ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ՝ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր , բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17, Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց որեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան , ստացողին համար ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ․ Յ․ Դ․ ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՅԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերու ընկերները ․—

ՌՈՍՏՈՄ , այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՓՈԹՈՐԻԿ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ յառաջիկայ հինգշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան ։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ․ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ՝ յառաջիկայ ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ սրճարանը։

Կարեւոր օրակարգ։ Այս ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԼԻՈՆ — Ֆր․ Կ․ Խաչի վարչութիւնը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները եւ սանուհիները , այս երկուշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, rue Rabelais դպրոցին սրահը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆ — Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ․ ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ Քաւէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի Պ․ Հրանտ Բալուեան , Եղիա Տէմիրճիպաշեանի եղերական կեանքի եւ գործին մասին։

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ
Կ․ ԳԱԶԱԶԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ․ OPE. 80.34

Կ՚ՈՒԶՈՒՎԻ

Ժերսէի քոնֆէքսիոն կարող, եւ շատ լաւ կարել գիտցող գործաւորներ։ Գիտցողները միայն ներկայանան Nadirianի, 40 rue des Bois, Paris (19), métro Pl. des Fêtes կամ Télégraphe։

40 ՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՎ

Մեծ շէնք մը , 60 քառ․ մեթր տարածութեամբ կառատունով, որ 250.000 եկամուտ կը բերէ, կ՚ուզեն գրաւի դնել 20 առ հարիւր տոկոսով։

Փոխատուին կը տրամադրուի նաեւ երեք սենեակներով ազատ յարկաբաժին մը ։

Դիմել Noubardի , 122 rue Vaillant Couturier, Ալֆորվիլ ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ․ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46։

Իսկ Լիոնի մէջ Յ․ ՔԱՉԷՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն ։

Ծանօթ․— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար ։ Եթէ կ՚ուզէք հայկ․ հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք անոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ , ԾԱԽԵԼՈՒ , ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 19 JUIN 1951 Երեքշաբթի 19 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6486-Նոր շրջան թիւ 1897

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Եւսափ. ընտրութեանց առաջին արդիւնքը

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿՐՆԱՐ ԴՐԱԽՏԻ ՎԵՐԱԾԵԼ

Լրացնենք մեր խորհրդածութիւնները՝ «Գ. Հինգ առ հարիւր»ի աններելի վրիպումներու եւ խուսափումներու մասին:

Տարիներ առաջ, երբ տակաւին ողջ էր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ձեռնարկուեցաւ քանդելու Պէյրութի հիւղաւանները:

Արդիւական, չէն բոյներ պիտի հաստատուէին, համաձայն մասնաւոր ծրագրի մը: Եւ հանգանակութեան ձեռնարկուած էր, միջազգային գետնի վրայ:

Որքան կը յիշենք, հարիւր հազար ոսկիի գումար մը կը նախատեսուէր, 40.000 հոգի փրկելու համար «Թէնէքէ Մահալլէսի»ներու ճախճախուտքէն:

Այդ օրերուն, նոր քննադատութեան մը առթիւ, Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան հեռաձայնով կը հարցնէր առտուն կանուխ, ընկեր Ծատրեանի միջոցաւ.— «Յառաջը ի՛նչ կ՚ուզէ ինձմէ»: Հրապարակաւ պատասխանեցինք.

— Ահաւասիկ թանկագին պատեհութիւն մը ձեզի համար: Գիտէք Ազգերու Դաշնակցութեան հասցէն: Տեղեկացէք մանրամասնութեանց եւ չէք մը ստորագրեցէք, փութացնելու համար ծրագրին գործադրութիւնը:

Անշուշտ «Բարի Գալուստը» պէտք չունէր մասնաւոր թելադրութեանց, կատարելու համար իր ազգ. եւ մարդկային պարտականութիւնը:

Ան շատ աւելին գիտէր Ազգաժողովի ծրագիրներու մասին, շնորհիւ իր միջազգային յարաբերութեանց:

Գիտէր, նա՛եւ, որ անմիջապէս գոհացում տալով ստիպողական պահանջի մը, բարձրացուցած պիտի ըլլար ոչ միայն իր, այլեւ հայ ժողովուրդին վարկը:

Իսկ ամէնէն կենսականը — թշուառութենէ, ծխուտէ, տառապանքէ եւ անբարոյացումէ փրկած պիտի ըլլար տասնեակ հազարաւոր ազգակիցներ, կիներ եւ մանուկներ:

Այո, սրբած պիտի ըլլար ազգային ամօթ մը, որ մինչեւ այսօր ալ կը տեւէ ...

Ի՞նչ կ՚արժէր, իրեն համար, հարիւր հազար ոսկիի չէք մը, երբ ոսկիները ջուրի պէս կը հոսէին իր գանձարանը, շնորհիւ սեւ հեղուկին (5 առ հարիւր):

Գ. Կիւլպէնկեան «մանր գործերէ» կը խուսափի, միջազգային կեանքի մէջ: Իսկ ինչո՞ւ ձեռքերը կը կծկուին, երբ խոշոր, եթէ ոչ փառաւոր ձեռնարկներ կ՚առաջարկեն ազգային գետնի վրայ:

Թուրքերէն թերթէ մը քաղելով, օր մը ծանուցած էինք թէ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան հինգ միլիոն ոսկիի վարկ մը պիտի բանայ Թուրքիոյ:

Անմիջապէս նոյն տրտունջը, հեռաձայնով.

— Ես այդքան փոքր գործերով չեմ զբաղիր: Լեհաստանի կառավարութիւնը քսան միլիոն ոսկիի փոխառութիւն մը առաջարկած է ...

Այսպէս, միշտ ալ խորհրդաւոր եղած են իր ձեռնարկներն ու ծրագիրները, ազգային ճակատի վրայ: Բուն բառով՝ խուսափողական:

Կարելի էր բազմաթիւ օրինակներ յիշել, ապացուցանելու համար թէ որքան հարեւանցի կը նայի ազգային պահանջներու վրայ:

Անցեալ տարի գրուեցաւ թէ հայ միլիոնատէրը շատ կարեւոր գումար մը տրամադրած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին, առողջապահական բաժին մը հաստատելու կամ եղածը ճոխացնելու համար:

Իրաւունք չունի՞նք անգամ մը եւս յիշեցնելու.

Այս առատաձեռնութիւնը թերեւս կը նպաստէ հայկական վարկը բարձրացնելու:

Արդ, ո՛րքան աւելի բարձրացած պիտի ըլլար ե՛ւ անձնական ե՛ւ հանրային վարկը, եթէ «Գ. Հինգ առ Հարիւր»ը ստանձնէր Պէյրութի հիւղաւաններուն տեղ հաստատել արդիւական բնակարաններ,— բանուորական թաղամաս մը

Ո՞րը աւելի թանկագին է,— Մեծահարուստ ամերիկեան հաստատութեան մը գնահատա՞նքը, թէ տասնեակ հազարաւոր անճար ազգակիցներու երախտագիտութիւնը:

Լիբանանի հիւրընկալ ժողովուրդին սիրտն ալ աւելի տաքցած պիտի չըլլա՞ր, քանի որ գարշահոտ հիւղաւաններուն քանդումը կը նպաստէ երկրին վերաշինութեան: Շ.

Մայիս 28ը «Ցուսաբեր»ի նոր շէնքին մէջ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ 2000 ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Վերջին պահուն ստացանք «Ցուսաբեր»ի Յունիս 11ի թիւը (օդային թղթատարով), որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Երէկ, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 6ին, «Ցուսաբեր»ի Նորակառոյց Տան ընդարձակ թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան 33րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Ներկայ էր խուռներամ բազմութիւն մը, շուրջ 2000 հոգի, հակառակ որ հանդէսը մուտքով էր եւ վճարովի:

Տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենար անցեալ Յունիս 3ին, մեր Նորակառոյց Տան Դալար-Տանիքին վրայ. սակայն տոմսերու պահանջը եկաւ վկայելու, որ Դալար-Տանիքը ի վիճակի պիտի չըլլայ ընթադրեալ բազմութիւնը ամբողջութեամբ հիւրընկալելու: Այդ իսկ պատճառով տօնակատարութիւնը շաբաթ մը յետաձգուեցաւ եւ տօնակատարութեան համար յարմարցուեցաւ մեր անաւարտ թատերասրահը՝ միայն խրախճանքը Դալար-Տանիքին վրայ կատարելու պայմանով:

Սակայն նաեւ թատերասրահը նեղ եկաւ. աննախընթաց բազմութիւն մը ճիշդ ժամուն արդէն խմբուած էր մեր տան մէջ. ներկաներու թիւը կը հասնէր շուրջ 2000ի: Շատեր, այնուամենայնիւ, ոտքի մնացին եւ կամ ստիպուեցան ետ դառնալ:

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնները ամէն տարի հետզհետէ աւելի ժողովրդականութիւն կը վայելեն եւ աւելի ստուար թիւով բազմութիւններ ներկայ կ՚ըլլան: Դաշնակցութիւնը չուզեր շահագործել այս իրողութիւնը եւ իրեն համար փառք մը չի համարեր զայն, որովհետեւ Մայիս 28ը Դաշնակցութեան սեփականութիւնը չէ: Անոր բուն տէրը հայ ժողովուրդն է ոչ միայն գաղթաշխարհի, այլ եւ մանաւանդ հայրենիքին մէջ:

Այս խանդավառ ու ժողովրդական տօնակատարութիւնները կը հաստատեն, թէ անկախութեան գաղափարը միշտ վառ մնացած է մեր ժողովուրդին մէջ եւ հետզհետէ աւելի հող կը շահի:

Առաջին անգամն էր, որ Մայիս 28ը կը տօնուէր «Ցուսաբեր»ի Տան մէջ: Ասիկա բացառիկ պատճառ մըն էր ընդհանուր գոհունակութեան: Շէնքը կը թուէր ըլլալ Հայրենիքին մէկ անկիւնը, ուր ազգին զաւակները եկած էին տօնելու իրենց սրտին խօսող թուական մը, տարեդարձը Հայաստանի անկախութեան:

Շէնքի կատարը (ութերորդ յարկ) հպարտօրէն կը ծածանէր հայկական եռագոյնը՝ եգիպտական դրօշին քով, իբրեւ խորհրդանշան մը հայեւարաբ բարեկամութեան: Շատեր կը կենային շէնքին առջեւ, կը նայէին վեր եւ յուզումով, գրեթէ արցունքոտ աչքերով կը դիտէին հալածական ու տարագիր դրօշը, անկախ ու ազատ Հայաստանի խորհրդանիշը: Ոմանք կ՚ըսէին իրարու. — «Այս շէնքը եւ այս դրօշը պէտք է հայրենիքին մէջ ըլլային եւ հոն տօնէինք մեր անկախութեան տարեդարձը»:

Ասիկա փափաք մը չէ միայն, այլ Ուխտ մը: Մենք մեր առջեւ ունինք Մայիս 28ի երազը: Անոր հասանք անգամ մը, պիտի հասնինք անգամ մըն ալ:

Հանդէսը սկսաւ ճիշդ ժամը 6ին, եգիպտական եւ հայկական քայլերգներով, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս: Բացումը կատարեց նախագահ ընկեր Գ. Լազեան:

Ջ Ո Ր Ս ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ իրենց 72րդ նիստը գումարեցին երէկ, Բշ.: Արեւմտեան ներկայացուցիչները վճռական փորձ մը կը կատարեն, որպէսզի վերջնական պատասխան ստանան Մոսկուայէն՝ արտաքին նախարարներու ժողովի մասին: Երէկ անհամբեր կը սպասուէր Գ. Կրոմիքոյի պատասխանին: Կարծողներ կան թէ խորհրդակցութիւնները պիտի խզուին, եթէ պատասխանը բաւարար չհամարուի: Մոսկուա միշտ կը պահանջէ օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ վարչապետը շատ գոհ մնացած կ՚երեւայ Հռոմի մէջ կատարած այցելութենէն: Իր կարգին Գոնն հրաւիրեց Իտալիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը: Մոսկուայի թերթերը դիտել կու տան թէ Փարիզ-Հռոմ-Գոն եռանկիւնը ուղղուած է Անգլիոյ դէմ:

առաջին արդիւնքը

ՄԻՋԻՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՄԻԱՍՆԱԲԱՐ.— ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ ԳՐԵԹԷ ՀԱՒԱՍԱՐ, ԻԲՐԵՒ ԱՌԱՆՁԻՆ ՃԱԿԱՏՆԵՐ

Ազգ. ժողովին ընտրութիւնները կատարուեցան կիրակի օր, առանց կարեւոր միջադէպի: Երէկ առտու կանուխ, առաջին անգամ ծանուցուեցաւ տասը միլիոն քուէներու արդիւնքը, որուն համաձայն զօր. տը Կոլի կուսակիցները եւ համայնավարները գրեթէ հաւասար եղած են, իբրեւ առանձին կազմակերպութիւններ. բայց Երրորդ Ուժը (միջին հոսանքներ) կը պահէ իր ուժը, շնորհիւ «խնամութեանց»:

Առաջին պաշտօնական տեղեկութիւնները մօտ մէկ միլիոն կը հաշուէին համայնավարներու կորուստը, բաղդատելով 1946ի ընտրութեանց հետ, երբ հինգուկէս միլիոն քուէ շահած էին: Փարիզեան շրջանին մէջ տը Կոլեանները շահած են 18 աթոռ, իսկ համայնավարները կորսնցուցած են վեց աթոռ: Առտուան ժամը 2.30ին հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, համայնավարները կորսնցուցեր էին 183 աթոռներուն 21ը: Երկու աթոռներ կորսուած էին Փարիզէն դուրս, «կարմիր շրջանին մէջ», երկու՝ Թուլուզի, մնացեալը ուրիշ գաւառներու մէջ:

Ներկայ ընտրական օրէնքով, որեւէ միացեալ խմբակցութիւն (խնամութիւն) որ քուէներու կէսէն աւելի կը շահի որեւէ շրջանի մէջ, շահած կ՚ըլլայ բոլոր աթոռները: Եթէ կէսէն պակաս շահի, աթոռները կը բաշխուին համաձայն իւրաքանչիւր հոսանքի շահած քուէներուն:

Տեղեկագրի մը համաձայն, փարիզեան շրջանէն դուրս, 10.246421 քուէներ շահուած էին հետեւեալ համեմատութեամբ.—

Համայնավարներ՝ 2.432.700 (23.7%), տը Կոլի կազմակերպութիւն (R.P.F.) 2.227.748 (21.7%), Ժողովրդական Շարժում (M.R.P.) 1.717.110 (16.8), ընկերվարականներ՝ 1,564,272 (15.3%), անկախներ եւ գիւղացիական խմբակցութիւն՝ 1.406.196 (13.7%), ձախ հանրապետականներ՝ 898.395 (8.8 առ հարիւր):

Դարձեալ կէս պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, Փարիզի մէջ համայնավարները շահած էին 18 աթոռ (1946ին՝ 24), զօր. տը Կոլի կուսակիցները՝ 18 (ոչինչ՝ 1946ին), ընկերվարականները՝ վեց (անփոփոխ), ժողովրդականները՝ վեց (1946ին՝ 15), արմատականները՝ վեց (նախապէս երեք), չափաւորները՝ երեք (ութ), Փեթէնի կուսակիցները՝ մէկ:

Սպասելով պաշտօնական եւ վերջնական տեղեկագրին, տեղական թերթերը այժմէն կը հաղորդեն թէ միջին հոսանքները միասնաբար շահած են աւելի քան չորս միլիոն քուէներ, այսինքն ամբողջին աւելի քան 40 %ը:

Այս հոսանքները շատ մը քուէներ կորսնցուցած են ի շահ տը Կոլի: 1946 Նոյեմբերի ընտրութեանց ատեն, երբ տը Կոլեան շարժում չկար, ժողովրդական-ընկերվարական-արմատական խմբակցութիւնը շահած էր քուէներու 58 %ը:

Ինչպէս կ՚երեւայ, չափաւոր հոսանքները իրենց դիմացը պիտի գտնեն երկու հակամարտ եւ զօրաւոր ճակատներ, համայնավար եւ տը Կոլեան:

× Առաջին տեղեկութեանց համաձայն, ընտրուած էին 36 նախարարներէ եւ խորհրդականներէ 16ը,— Գ. Գ. Քէօյ (վարչապետ), Գ. Պիտօ (փոխ վարչապետ), Ռընէ Մայէր (դատական նախարար), Պլէվլէն (հողագործական), Փեչ (ելմտական), Կայիէ (ընկերվարական, տեղեկատու նախարար) եւն.: Ընտրուած է նաեւ Թորէզ, որ միշտ Մոսկուա կը բնակի, տը Կոլի կուսակիցներէն՝ զօր. Պիյեօթ: Մեր ընկերվարական բարեկամներէն ընտրուած են Գ. Կասթոն Տըֆէռ եւ Լէնհարտ (Մարսէյլ), Ժոժէն Թոմա եւն.:

× Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ամէնէն հանդարտ ընտրութիւնն էր որ կատարուեցաւ, առանց կարեւոր միջադէպի, ինչպէս եւ մէկը ամէնէն ստուարաթիւ քուէարկութեանց: Շատ մը շրջաններու մէջ քուէարկուներու թիւը կը հասնէր 80—90 %ի: Ձեռնպահներու միջինը կը հաշուեն 20 % (շատերը արձակուրդի գացած են):

Զուարճալի դէպքեր ալ պակաս չեղան: Հարաւ-արեւմտեան Ֆրանսայի Քազիյաք գիւղին 300 այր եւ կին ընտրողները, որոնք այգեգործութեամբ կը զբաղին, մերժեցին մասնակցիլ քուէարկութեան, դժգոհ մնացած ըլլալով գիներու գիներէն:

× Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, համայնավարները աթոռներ կորսնցուցած են Հօթ Ալփի, Սավուայի, Լօ է Կառոնի, Վօքլիւզի, Արտէշի, Պաս Ալփի, Տրոմի, Սէնի եւ Սէն է Ուազի նահանգներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք չափաւոր հոսանքներու խնամութեանց:

× Համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ» խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէ թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բանախօսութիւն Luc André Marcelի

Նարեկացին.— Ա.

ԽՄԲ.— Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացաւ այս թղթակցութեան հրատարակութիւնը : Առաջին մասերը տես *Յառաջ* Մայիս 26 եւ 29:

ԺԸՆԵՒ.— Առաջին ակնարկով՝ Նարեկացին մեզի կը ներկայանայ իբրեւ բիւզանդացի բանաստեղծներուն ամէնէն արտակարգը:

Իր բնութեամբ մանաւանդ, իրարու հակադիր կրակներու մէջ ինկած, իր անձէն մերկանալու ծայրայեղ պահանջը, ամենայետին հեշտութեանց զօրաւոր զգացումը, յաղթանակի եւ փառքի յարատեւ փափաքը, զոր կատաղօրէն կը ջանայ Աստուծոյ հանդէպ զգացուած սիրոյն վերածել, արդարութեան սարսափահար զգացումը եւ անոր ժակը մեծ անարդարութեան մը, որ գինք պիտի հանգստացնէր, Բիւզանդացիի մը բնութեան այս բոլոր հակամարտ ուժերը Նարեկացիին մէջ որոշապէս ի յայտ կուգան ծայրայեղութեան հասած:

Արդարեւ այս ներքին պայքարին կորովովը, ծայրայեղութիւններով եւ սաստկութեամբ է որ Նարեկացին ցոյց կուտայ իր Հայ ըլլալը: Նարեկացիին մէջ չենք զգար կորսուելու հակամէտ ցեղերու այն ջղայնութիւնը զոր կը տեսնենք Բիւզանդացիներու մեծ մասին մէջ: Ընդհակառակն, անոր մէջ լեռնականին եւ գիւղացիին կենսունակութիւնը կը պոռթկայ: Անոր մէջ չենք գտներ դէպի խորհրդաւոր (միստիկ) հիւծումի յոյժ հակումը. ոչ ալ այն պղտոր անհանգստութիւնը որ չիրականացուած բնազդներու վերացումէն կուգայ :

Հոգեբանները Նարեկացիին մէջ իսկապէս պիտի տեսնէին տխպար պարագան մարդու մը որ սխալ փաստերու վրայ հիմնուած կրօնական մըն է: Ան վանք դրուեցաւ դեռ պատանի հասակին մէջ, ինչպէս կը պահանջէր այն ատենուան սովորութիւնը, եւ այս պատճառաւ կրնայ ըլլալ որ, քահանայի այս զաւակը յանցապարտութեան խոր զգացումը ունեցած ըլլայ, իբրեւ հետեւանքը զօրաւոր պայքարին, որ տեղի կ'ունենար իր կորովի կազմուածքին եւ կրօնական ճշմարտութեանց միջեւ, որոնցմէ խուսափիլը անկարելի կը թուէր իրեն:

Իր անձը նուաստացնելու այս ճիգին մէջ մազոխականութեան հետեւանքը կարելի է տեսնել»:

Կը կարծեմ թէ Նարեկացիի պարագային համար քիչ մը չափազանցութիւն է մազոխականութիւն բառը գործածել: Որովհետեւ գոհացում չի գտնող այս սեռային փափաքներուն հետեւանքը կ'ըլլայ ծանր պայքար մը հոգեկան եւ մարմնային զգացումներուն միջեւ. այս պայքարը կրնայ զանազան ձեւերով արտայայտուիլ.—

1) Երբեմն մեծ գործունէութեան մը կը մղէ ենթական :

2) Երբեմն անոր երեւակայութիւնը եւ գրական ձիրքերը կը մարակէ, որոնք կ'ըլլան տաղանդ ու հանճար :

Կը կարծեմ թէ բոլոր գործունեայ եւ տաղանդաւոր մարդիկ եւ առհասարակ բոլոր գրագէտները եւ արուեստագէտները ունին մազոխականութենէն մաս մը:

Պատանիները, որոնք կը սկսին զգալ սեռային փափաքներ, որոնց չեն կրնար տակաւին գոհացում տալ, կը զգան այս ներքին հոգեկան եւ մարմնական պայքարը, որ զիրենք, օրինակի համար, բանաստեղծութիւններ գրելու կամ ուրիշ «խենթութիւններ» ընելու կը մղէ: Սակայն մէկերկու տարիէն, երբ իրենց սեռային փափաքներուն գոհացում տալու զանազան ձեւերը կը գտնեն, իրենց «խենթութիւնները» եւ գրական ձիրքերը կ'անցնին: Արդեօք կարելի չէ՞ այս ձեւով բացատրել Ռէմպօն :

3) Այդ ներքին պայքարը ենթական կը մղէ երբեմն իր մարմինը ֆիզիքական չարչարանքի ենթարկելու, որ իրեն հանգստութիւն կը բերէ :

4) Երբեմն ալ պարզապէս խենթութեան կը տանի :

Իմ կարծիքով, այս ներքին պայքարին զանազան արտայայտութիւնները, ամէնը մէկ masochisme *կոչելը ճիշդ չէ: Թերեւս երրորդը կամ չորրորդը միայն, իսկ առաջին երկուքին տարբեր անուն մը, կամ անուններ գտնելու է:*

Վերադառնալով Նարեկացիին, անոր հանճարը միայն masochismeով *կարելի չէ բացատրել, հապա ինքնածին ձի՞րքը):*

— « Իր ճոխ եւ անկուշտ հեշտասիրութիւնը, որուն գոհացում տալը մեղանչել կը նկատէ, փախարինութիւն մը կը փնտռէ իր անձը նուաստացնելուն, չարչրկելուն եւ քերթողական հանճարին մէջ :

Կը հաւատամ թէ վերջին ծայր կարչնեղ ցեղի մը այս զաւակը, որուն վրայ կրօնքը կարմրցուած երկաթի մը պէս իր նշանը դրած էր, չափազանց զօրաւոր եւ ցաւատանջ հակադրեցութիւններ ունեցած ըլլայ: Բայց իր հանճարը միայն այս ձեւով բացատրելը շատ տարրական պիտի ըլլար:

Նարեկացին ունի երկու մեծ առաքինութիւն, խղճմտանքը եւ հնազանդութեան կամքը, որմէ կը պահանջէ յաղթական դուրս գալ պայքարէն: Անգիտակցութեան նշանները եւ արտայայտութիւնները ի դերեւ հանելը իր կարեւոր պրպտումներէն մին եղաւ: Ան կը գանգատի «զազաններէ դիշատուած» ըլլալէ, բայց իրականին մէջ կը յաղթէ անոնց: Մեղքի զգացումին մէկ արտայայտութիւնն ալ յաճախ իրեն համար անյաջողութիւններ ստեղծելն է. բայց Նարեկացին անյաջողութեան չի մատնուիր ոչ իր գործին, ոչ ալ իր կեանքին մէջ: «Դիակ մըն եմ պարզապէս», կը հեծեծէ, բայց այդ դիակը իր հոգեկան յաղթանակին տուրքն է:

Ու վերջապէս ի՞նչ կարեւորութիւն ունի մարդու մը կենցաղը մեղադրել կամ արդարացնել փորձելը: Կարեւորը միթէ այն չէ՞ որ սքանչելի գործ մը երեւան եկած ըլլայ հակառակ ամէն դժուարութեան :

Ուրեմն այդ գործն է որ պէտք է քննել :

Կարծեմ բոլոր Հայերը, ամենագիտունէն մինչեւ ամենապարզամիտը, ամենակրօնասէրէն մինչեւ ամենանիւթապաշտը համաձայն են Նարեկացիին մեծութիւնը ընդունելու համար: Գ. Զօպանեան, հակառակ Նարեկացիին մտային արժանիքներուն բաւական չթափանցելուն՝ կ'ըսէ սակայն թէ «միշտ անոր պէտք է դիմել, որովհետեւ Նարեկացին հայկական քնարերգութեան հայրն է»:

Կը կասկածիմ սակայն որ Նարեկացիին գործը կատարեալ արձագանգ մը գտնէ այն հոգիներուն մէջ որոնք անզգայ են բնապանցական կարգ մը վիճակներու :

— « Եւ, ինչ որ շատ յատկանշական է — Նարեկացին ինքն իսկ կը զգուշանար գեղեցկութեան անակնկալ խաղերէն: Բազում անգամներ հայհոյած է ինքն իրեն, իր վսեմութեան տեսակ մը պարզամիտ հեշտութիւնը զգացած ըլլալուն համար: Զէր կրնար թոյլատրել որ բանաստեղծութիւնը ինքնին նպատակ մը ըլլայ: Կ'ըմբռնէր թէ ինչ ունայնութեան կը յանդէին իր այս փորձերը. այս պատճառով յամառօրէն ջանաց բանաստեղծութիւնը իրեն հպատակեցնել, որպէսզի ան կազմէ կամուրջ մը իր ստորնութեան եւ աստուածային կատարելութեան միջեւ»:

Ցարդելի բանախօսը քանի մը մէջբերումներ ըրաւ Նարեկացիէն, որուն գիրքը դժբախտաբար չունիմ ձեռքիս տակ, հետեւաբար ուղղակի ֆրանսերէնէն կը թարգմանեմ.

— « Եւ այնքան ուժով պիտի պոռամ, ո՛վ Տէր, որ ինծի պիտի դառնաս...»:

Այնպէս որ բանաստեղծութիւնը այլեւս ամենադոյգն սատեւրները մաճանիչ բնողը կը դառնայ. եւ կ'ուզէ ըլլալ արդարութեան դուստրը ու գտել ամէն ինչ, մինչեւ այն ինքնուրացումը որ, երբ առաջնորդէ հոգին անէութեան ափը, պիտի ճանչնայ վերջապէս գեղեցկութեան իսկութիւնը: «Ողբոց գիրք»ին (Livre des Lamentations) մէկ ծայրէն միւսը կը հնչէ այս կանչը.

— « Տուր ինծի քու գեղեցկութիւնդ, որպէսզի իմս կորսուի եւ ես յարութիւն առնեմ»:

Այն օգտակար պահանջքներէն մին, զոր յարատեւօրէն ուզեց հաստատ պահել՝ իր հանճարը Ս. Գրքին եւ Քրիստոնէական վարդապետութեան անփոփոխելիութեանը վերադրելը եղաւ: Ան ինքն իրեն ոչ մէկ շեղում կը թոյլատրէ. ոչ մէկ չքմեղանք, ոչ մէկ անմեղութիւն կը վերագրէ իր անձին. ինչ արկած ալ պատահի, ինքզինքը պատասխանատու կը նկատէ, եւ եթէ երբեմն կը յուսահատի իր մեղքին տոկունութիւնը տեսնելով, կամ թէ տեսնելով որ ինչպէս փոքրիկ հով մը կը բաւէ իր ճիգերը ոչնչացնելու համար, անխա պարզապէս իր խղճմտանքին սրութիւնը զօրացնելու համար է »:

ՍԱՐԳԻՍ ՆԻԿՈՂԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Փարիզի 2000ամեակը

Փարիզի հիմնադրութեան 2000ամեակը կը տօնուի այս տարի մեծ պատրաստութեամբ :

Հռոմէն եւ Աթէնքէն վերջ՝ Փարիզ Եւրոպայի ամէնէն հին մայրաքաղաքն է: Ցարդ այս հմայիչ քաղաքին մասին գրուած գիրքերուն թիւը կ'անցնի 400 հազարը, իսկ 100.000 ձեռագիրներ կը գտնուին Փարիզի պատմական մատենադարանին մէջ, բացի այն հարիւրաւոր հատորներէն, որոնք լոյս կը տեսնեն առեւտրական նպատակներով, ամէն տարի :

Գալլիացի ժողովուրդ մը, Փարիզի Սիթէի կղզեակին մէջ, որ կը կոչուէր Լիւթէսիա, զօրաւոր դիմադրութիւն մը ցոյց տուաւ Յուլիոս Կեսարի (52ին նախ քան Քրիստոս): Բայց յաղթականները հաստատուեցան Լիւթեսիայի մէջ եւ վերահաստատեցին առեւտրական գործունէութիւնը, իբրեւ գլխաւոր գրաղում ունենալով նաւարկութիւնը: Քաղաքը կը յառաջդիմէր, երբ Ե. դարու կիսուն բարբարոսներ առաջնորդութեամբ Ատիլլասի (Աթիլլա) սպառնացին կործանել, բայց երիտասարդ աղջիկ մը, Ժընըվիեւ հրահրեց քաջութիւնը Փարիզցիներու եւ հեռացուց աղէտը:

Անկէ քիչ վերջ յարձակեցան Ֆրանկները, բայց քրիստոնէութիւնը որ կը յաղթանակէր, փարատեց աղետալի հետեւանքները: Քլովիս որ քրիստոնեայ դարձած էր, ի պատիւ Ս. Պետրոսի շինեց Աբբայարանը, որ վերջը Սէնթ Ժընըվիեւ կոչուեցաւ :

Քարլովինկեան թագաւորները չէին բնակեր Փարիզ, թողլով զայն իր գլխուն Թ. դարու յարձակումներուն առեն: Քաղաքը գրեթէ ամբողջովին կործանեցաւ, ժողովուրդին յանդգնութիւնը փրկեց պատիւը (886):

Փարիզ տուաւ Ֆրանսայի Կապէթեան արքայատունը իբրեւ հիմնադիր ունենալով, Հիւկ Կապէթը: Այնուհետեւ քաղաքը դարձաւ թագաւորութեան մայրաքաղաքը :

ԺԲ. դարը տեսաւ նիւթական եւ բարոյական յառաջդիմութիւնը Փարիզի: Սիթէէն (ոստան) դուրս ելլելով ընդարձակեցաւ: Ս. Լուդովիկոսի օրով հիմնուեցան համալսարանը, Սորպոնը եւ Սէնթ Շափէլը:

1418ին Փարիզ անցաւ Պուրկինեաններու ձեռքը, որոնք դաշնակից էին Անգլիացիներուն: Ֆրանսայի մայրաքաղաքը դարձաւ Անգլիացիներու Հէնրիկոս Ե.ի եւ Զ.ի մայրաքաղաքը: Ժան տ'Առք (1429) պաշարեց, բայց վիրաւորուեցաւ Սէնթ Օնօռէի դրան առջեւ (այժմու Թէաթռը Ֆռանսէի վայրը): Կարոլոս Է. 1436ին մտաւ Փարիզ :

Քաղաքը միշտ յառաջդիմեց, Ֆռանսուա Ա. հիմնեց Քոլէժ տը Ֆրանսը, Օթէլ տը Վիլը (քաղաքապետարան), Լուվրը, բազմաթիւ եկեղեցիներ, Թիւիլըրին: Քաղաքը կը բարեզարդուի, աւելի ընդարձակուելով : Ֆրանս. մեծ Յեղափոխութենէն վերջ. շինուեցան պողոտաները: Մեծ Օփերան շինուեցաւ 1862 — 1875, ճարտարապետութեամբ Կառնիէի :

Փարիզի փողոցներու անունները միայն կը բաւեն տալու քաղաքին ամբողջ պատմութիւնը :

Փարիզի չորս հոյակապ կոթողներէն երեքը արդիական են, ինչպէս Սաքռէ Քէօռը, Էյֆէլի աշտարակը, Յաղթութեան Կամարը, իսկ չորրորդը՝ Նօթըր Տամը (մայր եկեղեցի) վեթերանն է այս կոթողներուն, որուն շինութիւնը վերջացած է 1330ին:

Անցեալի գեղեցիկ շէնքերը հետզհետէ կ'անհետանան: Մօտ 50 տարի առաջ օրէնք մը կ'արգիլէր փլցնել կամ ձեւափոխել առանց կառավարական արտօնութեան, որեւէ շէնք որ գեղարուեստական արժէք կը ներկայացնէր: Շատ մը հին տուներ վերածուեցան կառավարական պաշտօնատուներու, թանգարաններու կամ մատենադարաններու: Երկար ատեն կարծուեցաւ թէ Օթէլ տը Սանս ալ պիտի անհետանար: Այս պատմական շէնքը Հէնրիկոս Ծ.ի ամուսնալուծեալ կնոջ՝ Մարգրիտ տը Վալուայի բնակարանն էր:

Ներկայիս կը վերաշինուի այս հնադարեան շէնքն ալ վերածուելու համար մատենադարանի :

Օթէլ տը Պիրօնի տէրը տարեկան 200 հազար ոսկի կը ծախսէր իր պարտէզին կակաչներուն համար: Այս շէնքը յաջորդաբար վերածուեցաւ պալատահի, վանքի, իսկ ներկայիս Ռօտէնի թանգարանն է:

Փարիզ կը կոչուի նաեւ «արդի գեղարուեստի մայրաքաղաքը»: Աշխարհի ամէն կողմէ շրջիկներ եւ ուսանողներ կուգան եւ դաս մը կը տանին իրենց հետ :

35 կամուրջներ ձգուած են Սէնի վրայ, որոնց շատեր իրենց պատմութիւնը ունին: Փըթի Փօնը, Նօթր Տամի մօտ շինուած է առաջին անգամ Հռովմայեցիներու կողմէ, եւ ամէնէն շատ վերաշինուած է: Քօնքորտի կամուրջին սալայատակը շինուած է Պասթիյի քարերէն, որպէսզի ազատութիւն սիրող ժողովուրդը քալէ վրայէն : Փօն տը Կոընէյը գեղեցիկ երեւոյթ մը կը պարզէ, իր ազատութեան արձաններով: Փօն տէ զ'Առը միայն ոտքով ճամբորդներու համար է, կառքեր չեն կրնար անցնիլ: Ալեքսանտր Գ.ի կամուրջը ցած է եւ լայն, լաւագոյն կամուրջը տակը քննանալու համար: Ամէնէն նշանաւորն է Փօն Նէօֆը, որ դարերէ ի վեր առեւտրական, ընկերային եւ ռճրային կեդրոն մըն էր:

Կամուրջներու չափ Սէնի ընտանի մաս կը կազմեն ձկնորսները, որոնք ժամերով անշարժ եւ համբերութեամբ կը սպասեն ձուկի մը շարժումին ջուրին մէջ :

Փարիզ ունի մօտ 50 թանգարաններ: Շատերը չափազանց շահեկան են, ինչպէս Քլիւնիի թանգարանը շինուած ԺԵ. դարուն Աբբահայր Քլիւնի

Թրքահայեցում

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ իր թափը կորսնցուցած է դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ ծագած պառակտումը: Բայց եւ այնպէս կը շարունակուին վիճաբանութիւնները, զանազան ժողովներու առթիւ:

Այսպէս, ազմկալի տեսարաններ պարզուեցան Անգարայի շրջանային ժողովին մէջ (4 Յունիս):

Պատգամաւորները չէին ծածկեր իրենց ջղագրգռութիւնը ի տես գործավարներու եւ երեսփոխաններու բացակայութեան, Նուրի Զէթինդայա խօսք առնելով անհրաժեշտ նկատեց կուսակցապետութիւնը անջատել վարչապետութենէն, որպէսզի կուսակցութիւնը կարենայ հակակշռել կառավարութիւնը: Հանը Պալճը շեշտելով որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ազատութիւն պարգեւած է ազգին, ըսաւ.

— Մեր ընտրած մարդիկը թերեւս գործը չեն կրնար գլուխ հանել, սակայն մեր հիմնած շէնքը պիտի չփլցնենք, ի հարկին մեր մէջ մարդիկը պիտի փոխենք:

Յետոյ պարզելով որ բոլոր գիւղերուն մէջ զէնք կը գտնուի եւ Գըրըգգալէի գործարանին տնօրէնն է որ կը հայթայթէ այս զէնքերը, պահանջեց պաշտօնանկ ընել զայն:

Զայնըր.— «Բաւական չէ փորձէ խանել, կախել»:

Պատգամաւորները դառնօրէն գանգատեցան թէ բանուորը 80 դրուշէն սոխ կ'ուտէ, դեռ վճարովի շաբաթական արձակուրդի դրութիւնը չէ ընդունուած:

կողմէ, ընդարձակ Պալօ Հռովմէական շէնքի մը վայրին վրայ:

Աշխարհածանօթ է Լուվրի թանգարանը: Կարեւոր են նաեւ Քառնավալէ, Ռոտէն, Վիքթոր Հիւկօ, 1937ի ցուցահանդէսէն մնացած արդի արուեստի թանգարանը եւն., եւն.:

Ինչպէս ըսինք, մեծ պատրաստութեամբ պիտի տօնուի Փարիզի 2000ամեակը: Հանդիսութիւններէն մէկն է Նօթր Տամի հրապարակին վրայ ֆրանսական կրօնական ողբերգութիւն մը, Խաչելութիւնը, գրուած ԺԵ. դարուն Արնօլտ Կռէպանի կողմէ, զոր Ատըլպէռ յարմարցուցած է մասնաւորապէս 2000ամեակին: Պիտի ներկայացուի արդիական ելեկտրական լոյսերու նոր խաղերով: Փարիզի թատրոններէն կարեւոր դերասաններ պիտի ներկայացնեն զայն:

Արմաւենիներով թափօր մը, (Յիսուս Երուսաղէմ), փողոցներէն իր հետեւորդները ձիերու եւ աւանակներու վրայ նստած պիտի անցնին Սէնի կամուրջներէն: Յիսուսն ոտք բարձրութեամբ խաչի մը վրայ պիտի ներկայացուի Խաչելութիւնը: Յուդան ինքզինք պիտի կախէ անարգանքներու մէջ: Նօթր Տամի վարդագոյն պատուհանը ներսէն պիտի լուսաւորուի, մինչ Տաճարին երգէոնը ներսէն պիտի ընկերակցի եւ ի վերջոյ Գաբրիէլ հրեշտակապետը պիտի երեւայ եւ փչէ երկար փողի մը մէջէն: Հանդիսութիւնը պիտի սկսի Յունիս 30ին եւ շարունակուի Յուլիսի առաջին շաբաթը:

ՇԱՐՄԱՂ

Շրջանային վարչ. խորհուրդին ընտրութենէն վերջ, պատգամաւորներէն ծանօթ օդաչու Վէճիհի Հիւրքուշ խօսք առաւ եւ սկսաւ պարզել Թուրք Օդանաւային Ընկերակցութեան ներքին ծալքերը: Աստ վրայ փոխ վարչապետ Սամէտ Աղաօղլու ոտքի ելլելով խօսքը ուղղեց նախագահական դիւանին եւ ըսաւ.

— Արգիլեցէք Վիճիհի պէյի այս ուղղութեամբ խօսելուն, չենք կրնար արտօնել որ պատգամաւոր մը հաստատութեան բոլոր գաղտնիքները հրապարակէ:

Կարգ մը պատգամաւորներ ալ ձայնակցեցան Աղաօղլուի եւ «վար իջիր, կորէ ձայնդ» աղաղակները բարձրացան: Ուրիշ պատգամաւորներ առարկեցին: Օդաչուն «Ի՞նչ պէտք կայ այսքան ջղագրգռուելու, եթէ բարձր ժողովդ չուզեր որ խօսիմ, վերջ կուտամ խօսքերուս» ըսելով հեռացաւ ժողովարահէն, ժխորներու միջեւ:

Յետոյ Սամէտ Աղաօղլու բեմ ելլելով մասնաւորաբար ըսաւ.

— Ձեր բոլոր քննադատած կէտերը պիտի սրբագրուին: Բայց հակառակութեան մէջ են անոնք որ կը պնդեն թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը տկարացած է եւ վարկաբեկ դարձած: Անմիջապէս աւելցնեմ որ մէկ տարուան մէջ կարելի չէ դարմանել մէկ դարու տառապանքները: Ես փաստերով պիտի ապացուցանեմ թէ յաջողած է մեր իշխանութիւնը:

Աղաօղլու յետոյ անդրադառնալով Շէմսէտտին Կիւնալթայի քննադատութեանց, ըսաւ.

— Յարգելի Կիւնալթայ Իզմիրի մէջ ըսաւ որ ամէն հայրենակցի ետեւէն խաֆիյէ մը կը շրջագայի: Ձեզի կ'ապահովցնեմ թէ այսպիսի բան մը գոյութիւն չունի: Այս երկրին մէջ առ յաւէտ վերջ գտած է խաֆիյէութեան շրջանը:

Ներքին, դատական եւ այլ գործավարներ ալ քննադատութեանց պատասխանելէ յետոյ վերջ գտաւ համաժողովը:

Մալաթիա,— Հալքի կուսակցապետ Ինէօնիւ Փէօթիւրկէ գնաց եւ ջերմ ցոյցերու առարկայ եղաւ: Գիւղացիները ճամբուն վրայ մօտ յիսուն ոչխար մորթեցին: Հակառակ տեղատարափին հարիւրաւոր Փէօթիւրկէցի ձիաւորներ քաղաքին սահմաններուն վրայ դիմաւորեցին Ինէօնիւն, որ ժողովուրդին ուղերձ մը արտասանեց եւ լսեց անոր բաղձանքները:

«Դեմոկրատ Իզմիր» թերթը կը պնդէ որ Ինէօնիւի Մալաթիա այցելութեան նպատակն է պառակտում սերմանել Դեմոկրատ կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Այս առթիւ հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ.—

Ինէօնիւի Մալաթիա այցելութենէն օգտուելով գրոյցներ կը տարածեն թէ ձէլալ Պայար հաւաքել կուտայ Գուրաններ, թէ Ատանայէ մինչեւ Ագրը ամբողջ Դեմոկրատ կազմակերպութիւնը փլած է, 25 երեսփոխաններ եւ 100.000 Դեմոկրատներ հրաժարած են եւայլն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ հրամայեց 90 օր յետաձգել այն օրէնքը որ կ'արգիլէ Ամերիկայի տնտեսական օգնութիւնը այն պետութեանց որոնք ռազմական միտոյքներ կ'արտածեն դէպի համայնավար երկիրներ:

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Յունիս 9ի շաբաթ գիշեր, Սալ տէ Ֆէթի սրահը լեցուած էր բազմութեամբ, տօնելու Մայիս 28ը: Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը կը ծածանէին Ֆրանսական եւ հայկական դրօշները, իսկ բեմին մէջտեղը՝ հանրապետութեան հիմնադիր անմահ Արամին նկարը:

Օրուան նախագահը, ընկեր Գ. Պօյաճեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, բացատրելով տօնակատարութեան իմաստը, «Քանի տարիներ անցնին, այնքան աւելի կը շեշտուի ազատ եւ անկախ ապրելու տենչը: 1918 Մայիսին հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս կուրծք տուաւ, ամէնքն ալ առանց կուսակցական խտրութեան իրենց արիւնը թափեցին որպէսզի մենք ապրինք»: Յետոյ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել ազատութեան զոհերուն յիշատակը:

Վալանսի հայկ. երգչախումբը մասնակցութեամբ քաղաքապետական նուագախումբին եւ ղեկավարութեամբ Լ. Համբարձումեանի թնդացուց «Մարսէյեզ»ը եւ «Բամ փորոտան»ը, ջերմ ծափերու մէջ: Պ. Զ. Գասեան երգեց «Հայաստան»ը: Յետոյ երգուեցաւ «Մաղկիր ազատ» խմբերգը:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Հրանտ Սամուէլ, մասնաւորապէս շեշտեց.— «Հայ ժողովուրդը ունի երկու պատմական տօներ, մէկը՝ Վարդանանց հերոսամարտն է, 451 թուականին, միւսը 1918 Մայիս 28ը: Այս տարի բոլոր գաղութներուն մէջ կը տօնուի Վարդանանց 1500ամեակը: Ի՞նչ էր այդ պատերազմին նպատակը,— ազատ ապրելու տենչը: Մայիս 28 ալ ոչ միայն ազատ ապրելու, այլեւ մեր ժողովուրդի ֆիզիքականը պահպանելու հերոսամարտն էր: Թշնամին վայրագօրէն հայ ժողովուրդի մէկ մասը կոտորելէ վերջ որոշած էր մնացեալն ալ ոչնչացնել, բայց պարտուեցաւ շնորհիւ հայ ժողովուրդի հերոսական պայքարին, Ղարաքիլիսէի, Սարտարապատի եւ Բաշ Ապարանի մէջ: Ազատ եւ անկախ Հայաստանի հաստատումով իրաւունք չահեցանք համահաւասար նստելու կանանչ սեղաններու առջեւ եւ ձեռք ձգելու մուրհակ մը, Սեւրի դաշնագիրը» (Ծափեր): Դժբախտաբար երկար չտեւեց մեր ազատութիւնը: Հակառակ բոլոր դաւերուն մենք աւելի կառչած պիտի մնանք մեր արդար Դատին: Վստահ ենք թէ պիտի իրականանայ անկախ եւ միացեալ Հայաստանը»:

Շատ յաջող արտասանեցին Օր. Ալիս Գալուստեան, Ա. Խաչիկեան, Ա. Առաքելեան: Հայկ. երգչախումբը դարձեալ բեմ գալով քանի մը կտորներ երգեց Կոմիտասէն: Կապոյտ Խաչի Սանուհիները գեղեցիկ պար մը պարեցին հայկական տարազներով: Ամենափոքր Օր. Գափուսուզեան արտասանեց փոքրիկներու յատուկ փանթէզի մը, բուռն ծափերու մէջ: Հանդէսը փակուեցաւ տաք մթնոլորտի մը մէջ:

Ն. Թէպոյեան

✕

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Սիրելի «Յառաջ», Մենք ալ տօնեցինք Հ. Հանրապետութեան 33րդ տարեդարձը մեծ խանդավառութեամբ եւ մեծ բազմութեամբ: Գաղութը ներկայ էր բացի ափ մը յաւիտենական բացականերէ: Հանդէսին կազմակերպութեան համար ալ ընկերներու եւ Նոր Սերունդի անդամներուն աշխատանքը իսկապէս գնահատանքի արժանի էր:

Օրուան նախագահ, ընկեր Ա. Գույումճեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Յառաջ Նահատակ»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ընկերը իր բացման ճառին մէջ ակնարկ մը նետելով Մայիս 28ի դէպքերուն վրայ, բացատրեց թէ հայ ժողովուրդին ապրելու յամառ կամքն էր որ յաղթեց բոլոր խոչընդոտներուն եւ կազմեց կորիզ մը ապագայ միացեալ եւ անկախ Հայաստանին: Յետոյ տեղի ունեցան արտասանութիւններեւ երգեր որոնք արժանացան ջերմ ծափերու: Նոր Սերունդի կողմէ Ս. Գույումճեան արտասանեց «Հայաստան» (Աւ. Իսահակեան), Ղ. Փօշայեան (Յարդանքեց» (Ահարոնեան): Օր. Ովս. Փօշայեան մեներգեց «Անուշ գարուն», Տիկին Ճապուրեան «Հայ դրօշին»:

Վիէննէն ունէինք Նոր Սերնդականներ որոնք եւս բերին իրենց բաժինը: Պ. Մաղաքեան եւ Քէկէշեան իրենց մեներգներով արժանացան բուռն ծափերու:

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով ընկեր նախագահը հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Տ. Զէքեան, որ գեղեցիկ ճառով պատմեց Մայիսեան հերոսամարտը եւ խօսքը ուղղելով Նոր սերունդին, թելադրեց հետեւիլ իրենց երէցներու ճամբուն, սորվիլ ազգային պատմութիւնը եւ դրականութիւնը, ըլլալու համար լաւ Հայեր:

Բանախօսութենէն վերջ սկսան պարն ու կերուխումը, որ տեւեց մինչեւ առաւօտ մեծ խանդավառութեամբ:

Ղարիպ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Վիրգերուն բախումը տկարացնելու եւ հըրդեհին վտանգը նուազեցնելու համար՝ փայտէ մասին ամէն մէկ ճեղքերուն մէջ թէ դուրսէն եւ թէ ներսի կողմէն հող լեցուցեր էին, այնպէս որ այդ յանկարծական շինուած բերդը անխոցելի էր դարձեր:

Տակը շատ մը փայտէ անիւներ կային, որոնց միջոցով դիւրաւ տեղէն կը շարժէր: Սանդուխով մը կարելի էր վերի յարկը ելլել: Գերմաններն ու սանդուխին ոտքերը, ինչպէս նաեւ կէս մղոն երկայնութեամբ վրան գոց ճամբան որ պաշարեալներուն թոյլ կուտար կատարեալ ապահովութեամբ թրքական բանակատեղիէն մինչեւ դղեակը երթալ գալու, նոյնպէս ծածկուած էին ուղտի, գոմէշի եւ եզան մորթերու հաստ խաւով մը: Վերջապէս ցնորական այդ դղեակը իր մէջ կը կրէր ամէն տեսակ գործիքներ ու արձակման մեքենաներ տեսակ տեսակ նիւթեր, մեծաքանակ հող ու փայլ, փոսը լեցնելու համար: Թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն, տանիքին վրայ շարուած յարձակման չարժուն սանդուխներ չուաններու հանճարեղ դրութեան մը շնորհիւ դիւրաւ պիտի կրնային նետուիլ մինչեւ պատնէշին գագաթը:

Ինչպէս գիտել կուտայ Փիրս, եթէ Պարպարօյի ըսածը ճիշդ է թէ դղեակը պատնէշէն հազիւ տասը մեթրը հեռուն կը գտնուէր, ըսել է որ այդ սարսափելի գործիքը այդքան արագօրէն նոյնիսկ փոսին մէջ շինուեցաւ:

Ֆրանցէսի պատմութենէն հետեւցնելով այնպէս կ'երեւայ թէ այդ շինութեան գլխաւոր նպատակը էր որ Թուրք զինուորները ոչ միայն անոր մէջէն, այլեւ վրան ծածկուած եւ հետեւաբար թշնամի վիրգերէն ապահով փոսը լեցնեն այդ շինութեան երեք մեծ բացուածքներէն հող թափելով անոր մէջ, մանաւանդ որ կատարեալ ապահովութեամբ կարենան իր հիմէն իսկ փորել պատնէշին տակը: Միեւնոյն ժամանակ ձայներուն՝ յառաջապարիսպը եւ Թուրք վիրգերուն անոր մէջ բացած խրամատները նորոգելու ամէն փորձ անկարելի կը դառնար:

Ֆրանցէս կ'ըսէ նաեւ թէ այդ շինութենէն զատ այդ միեւնոյն տեղին վրայ պաշարողները ամէնէն սոսկալի զէնքերը բերած դիզած էին որոնց թիւով եւ ուժովութեամբ ամէն երեւակայութենէ գերի վեր, անմարելի յունական հուրը դուրս կը պոռթկային ու ամէն կերպ գնդակ ու վիրգ կ'արձակէին:

Դիւրաւ կ'երեւակայէք թէ պաշարեալներու անպատում յուզումը, երբ հասկցան թէ այս հրակայական դղեակին ներկայութիւնը որ ստոյգ անմիջականօրէն կը վտանգէր ինքնապաշտպանութեան գործը:

(Շար.)

առաջին արդիւնքներէն դատելով, «խաղաղութեան կուսակցութիւնը» ամրապնդած է 1946 նոյեմբերին շահած աճապին յաջողութիւնը »:

X Վերջին սեղեկութեանց համաձայն, 504 երեսփոխաններ ընտրուած են հետեւեալ համեմատութեամբ (Փարիզն ալ հաշուելով) — Համայնավար՝ 87, ընկերվարական՝ 86, ձախակողմեան հանրապետական՝ 76, ժողովրդային՝ 80, չափաւորներ՝ 85, զոր. տը Կոլի կուսակիցներ՝ 90 :

Նոր պայմանաժամ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ բրիտանական դեսպանը կիրակի օր այցելեց վարչապետին, որ հիւանդ պառկած է։ Բժիշկները արգիլած էին ո եւ է այցելու ընդունիլ։ Կը նշանակէ թէ սովորական էր տեսակցութիւնը, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին :

Կառավարութիւնը 48 ժամ երկարաձգեց պայմանաժամը, ստանալու համար Անգլօ-իրանեան ընկերութեան պատասխանը։ Ինչպէս կը յիշուի, Իրան կը պահանջէ քարիւղի եկամուտին 75 %ը, սկսելով ազգայնացման թուականէն, ինչպէս եւ տետրակներն ու հաշիւները։ Ընկերութեան պատուիրակները չարունակ շփման մէջ են բրիտանական կառավարութեան հետ եւ կը յուսան շարք մը առաջարկներ ներկայացնել Իրանի կառավարութեան, այսօր, երեքշաբթի :

Վերջին լուրերու համաձայն, պարսիկ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ լաւատես են դրահացուցիչ կարգադրութեան մը մասին. բայց ուրիշներ հաւանական չեն դտներ որ ընկերութիւնը համակերպի տրուած պահանջներուն։ Ընկերութեան տնօրէններէն մէկը յայտարարեց — «Միջին Արեւելքի քարիւղի ճարտարարուեստութեան ամբողջ ապագան վտանգուած է։Դեռ ամէն յոյս կորսնցուցած չենք »:

Ընկերութիւնը ոյլուր փոխադրած է Ապատանի հազար անգլիացի կիներն ու մանուկները, բացի 240 հոգիէ։ Ընկերութիւնը ամէն դիւրութիւն կ'ընծայէ անոնց որ կ'ուզեն հեռանալ :

X Անգլիոյ արտաքին նախարարը հեռագիր մը ուղղեց Իրանի վարչապետին, յոյս յայտնելով թէ բանակցութիւնները պիտի կատարուին «բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ»:

X Անգլօ-իրանեան ընկերութեան տնօրէններէն մէկը յայտարարեց թէ Ապատանի զտարաններ անպարծութեան պիտի դատապարտուին մինչեւ վեց միս, եթէ Պարսիկները վերջնապէս գրաւեն զանոնք :

X Թէհրանի թերթերը եւ անթելը կը շարունակեն լուտանքներ եւ սպառնալիքներ տեղալ, մասնաւորապէս շեշտելով թէ Անգլիա յեղափոխութեան կը մղէ Իրանը, մերժելով յանձնել Ապատանի նաւթահորերը։ Միեւնոյն ատեն կը ծանուցանեն, շնդալից խորագիրներով — «Բրիտանական մարտանաւեր կը համախմբուին Պարսկական ծոցին մէջ — Հրասայլեր ճամբայ հանուած են»:

Քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբը հետզհետէ աւելի բուռն լեզու մը կը գործածէ Անգլիացիներուն դէմ, որոնք վտանգուած կը նկատեն իրենց ապահովութիւնը :

X Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Սուէզի շրջանին բրիտանական ուժերը պատրաստ են անմիջապէս գործի ձեռնարկելու, եթէ վտանգուին Անգլօ-իրանեան ընկերութեան պաշտօնեաները եւ իրենց ընտանիքները՝ Ապատանի մէջ։ Ի հարկին Իրաքի օդակայանէն (Հապպանիէ) եւ Պասրայէն ալ օգնութեան պիտի հասնին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԷԹԷՆԻ ՆԵՐՈՒՄ շնորհուեցաւ հանրապետութեան նախագահին կողմէ, կիրակի օր։ Երեսփ. ընտրութեանց փակումէն անմիջապէս վերջը, հրատարակուեցաւ Յունիս 8ին տրուած վճիռ մը որուն համաձայն ծերունի դատապարտեալը պիտի փոխադրուի զինուորական հիւանդանոց մը։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Մայիս 23ի եւ 24ի բժշկական քննութենէն վերջ, հանրապետութեան նախագահը դատական գերագոյն ատեանին յղած էր երեք մասնագէտներու տեղեկագիրները։ Կատարուած խորհրդակցութեանց վրայ, տրուեցաւ Յունիս 8ի որոշումը, որ հաղորդուած է Տիկ. Փէթէնի։ Մինչեւ որ կարելի ըլլայ ցամաք փոխադրել հիւանդը, ներկայ աքսորավայրը՝ (Իէօ կղզին) պիտի վերածուի զինուորական հիւանդանոցի : Թերթերը կը գրեն թէ Տիկին Փէթէն մերժեց ընկերանալ դատական նախարարութեան ներկայացուցիչին, դատապարտեալին հաղորդելու համար ներումը, յիշեցնելով Փէթէնի յայտարարութիւնը վեց տարի առաջ — «Ֆրանսայի մարեչալ մը ներում չի խնդրեր ոեւէ մէկէն»:

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, կարմիրները երրորդ մեծ յարձակողականը կը պատրաստեն։ Հետզհետէ կը սաստկանայ օդանաւային գործունէութիւնը :

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին։

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան նախկին նախարար՝ EDOUARD DEPREUXի

Ներկայ կ'ըլլան Թաղին ընկերվարական վարիչները։

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն) եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Օր. Օր. Մ. Կառվարեց, Ա. Քէօսէեան եւ Պէնկեան (երգ)։

Օր. Շահինեան, Օղտայեան, ընկ. Զօհրապ, Պ. Անդրանիկ, Գորանեան (արտասանութիւն)։

Օր. Վերոնիկ Ճինեան (դաշնակ)։ Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի : Նուագ Նոր Սերունդի նուագախումբով։ Օր. ՌՈՒԹԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Opéra Comiqueէն, պար) Արեւելեան նուագ Թառիստ Գարեգին, ընկեր Բենօ եւ Ռւնանեան :

Եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Մուտքը 100 եւ 150 փրանք :

X

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի եւ Նոր Սերունդի :

Յունիս 23, Շաբաթ երեկոյ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Ի յիշատակ Հնչակեան Քսան կախաղաններու, նահատակուած՝ (Պոլիս, Պայազիտի հրապարակին վրայ 1915ին) :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain։

Կը խօսին Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ Վ. ՁԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ (երգ)։

Արտասանութիւններ եւ նուագ :

Մուտքը ազատ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 121 - 122, Յունուար - Փետրուարի բովանդակութիւնը — Մա՞նչ թէ աղջիկ (Շ. Նարդունի) — Հացին արժէքը (Տոքթ. Գալուստեան). — Աղքատին «ինսուլինը» (Տոքթ. Սերոբեան). — Ինքնաշարժ վարողներու յատուկ հիւանդութիւն (medicus). — Մանուկ մեծցնել (Հայ-Բոյժ) — Էրիկ ծեծող կիները (Տոքթ. Աշճեան) — Պատերազմ պիտի պայթի՞ (Տոքթ. Այվազեան) — Ջուրերուն մնդական արժէքը (Փրոֆ. Պէրպէրեան). — Ինչո՞ւ կը հոտի շունչը (Տոքթ. Ֆրոնտէլ). — Կիլաքամին Հայաստանի մէջ (Յարութիւնեան) — Հիմա կը մեռնիմ (Տոքթ. Պլոնտէլ) — Լաւ խնամեցէք ձեր ամուսինը (Տոքթ. Աղատանի) — Բըժշկական հարցումներու պատասխան :

Տարեկան բաժնեգինը 750 ֆրանք, արտասահման 900 ֆրանք։ Հատով չի ծախուիր։ Դիմել 17 rue Damesme, Paris (13) :

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջական հաւաքատեղին, 22 Յունիս, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին։ Դասախօսն է Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ՝ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ
ԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ
Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները

Ինչպէս նաեւ օդիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի ադանդերներով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերու ընկերները —

ՓՈԹՈՐԻԿ այս երեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ յառաջիկայ հինգշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան :

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ՝ յառաջիկայ ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ սրճարանը։

Կարեւոր օրակարգ։ Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկեր Հ. Բալուեան, նիւթ՝ «Հէքեաթներու վարպետը՝ Ռուբէն Զարդարեան»։ Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ Քաւէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի Պ. Հրանտ Բալուեան, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի եղերական կեանքի եւ գործին մասին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՊՏՈՅՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբին զբօսական պտոյտը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 1ի կիրակի օր La Chartreuse de Montrieuxի բարձրադիր ծառաստաններու մասնաւոր օթօքարերով։

Երգիչներն ու ծնողները կը հրաւիրուին նախապէս արձանագրուիլ անհրաժեշտօրէն։ Դիմել — Օր. Լ. Հայգազոբեան, 15 L. R. Capucins. Tél. Co. 05-78, Պ. Պ. Կարպիս Յարութ, 14 Rue Venture — Tél. FE. 77-81, Գ. Ստեփանեան 82 Bl. National, tél. NA. 42-03 եւ Մայր եկեղեցի PR. 84-70։

«Սամուէլ»ը Վալանսի մէջ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes, Լիոնի թատերախումբով, ղեկավարութեամբ դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐի, իր ժամանակի տարազներով։

Երկրորդ արարին — «ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԵՐՈՎ», պիտի խաղայ եւ երգէ Տիկին Վարժապետեան :

Գիները ժողովրդական

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ նամրորդական առարկաներ, fantaisie զոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար :

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇՆԵՐՈՎ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ
ARTICLES DE PARIS
106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05–78

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ժերսէի քօնֆէքսիօն կարող, եւ շատ լաւ կարել գիտցող գործաւորներ։ Գիտցողները միայն ներկայանան Nadirianի, 40 rue des Bois, Paris (19), métro Pl. des Fêtes կամ Télégraphe։

ԾԱԽՈՒ Է ՄԵԾ ՇԷՆՔ ՄԸ

40 սենեակներով, որ եկամուտ կը բերէ 250 հազար ֆրանք : Իսկ գրաւի կը դնեմ կառատուն մը 60 քառ. մեթր տարածութեամբ, նաեւ երկու շէնքեր միեւնոյն ատեն, 20 առ. հարիւր տոկոսով։

Տրամադրելի է նաեւ երեք սենեակներով աղուոր յարկաբաժին մը Ալֆորվիլ եւ կամ Փարիզ :

Դիմել Noubardի, 122 rue Vaillant Couturier, Ալֆորվիլ :

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations . Lustrage , Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՐԹԵԱՆԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ։ Գացէք վերոգրեալ հասցէին։

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Mercredi 20 JUIN 1951 Չորեքշաբթի 20 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6487-Նոր շրջանի թիւ 1898

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒԷՆԵՐԸ

Այս երկիրը դժուար կը հանդուրժէ դիկտա-տուրաներու, ինչ դիմագիծ ալ ունենան։

Առանց շատ հեռուները երթալու, յիշենք ամե-նավերջին փաստը, Քլեմանսոյի պարագան։

Մեծ պատերազմին ջախջախիչ յաղթանակէն քիչ վերջը, «Վագր»ն ալ շատ բան կորսնցուցած էր իր հմայքէն։

Ապերախտ չէր ժողովուրդը։ Բայց, փափկու-թեամբ կը հասկցնէր թէ տրամադիր չէ համակեր-պելու զօրաւոր թաթի քաղաքականութեան։

Անկէ առաջ, շատ աւելի ծանր դաս՝ մը տըր-ուած էր նախագահ Միլրանի։

Նոր վկայութիւն մը կը կազմեն Յունիս 17ի ընտրութիւնները։

Ո՛րքան փոխուած են տրամադրութիւնները՝ 1946 Նոյեմբեր 10էն ի վեր։ Կը բաւէ աչքէ անցը-նել քուէներու տարբերութիւնները, գաղափար մը կազմելու համար։

Իր առողջ տրամաբանութեամբ եւ սուր հոտա-ռութեամբ, Ֆրանսացի ժողովուրդին մեծամաս-նութիւնը անխուսափելի կը համարէր այս կամ այն դիկտատուրան, եթէ վճռական դիրք մը չբռնէր քուէարկութեան պահուն։

Ճիշդ է որ շատեր ձեռնպահ մնացին։ Պաշտօ-նական տեղեկագիրները 18 միլիոն կը հաշուեն մասնակցողներուն թիւը, մօտ 25 միլիոն ընտրող-ներու վրայ։

Եւ սակայն, մասնակցողներուն դիրքը յստակ-օրէն կ'ապացուցանէ թէ ի՛նչ կը խորհի մեծամաս-նութիւնը։

Բանգէտներ ընտրական օրէնքի նրբութեանց կը վերագրեն չափաւորներուն, միջին հոսանքնե-րուն յաջողութիւնը։

Այսպէս, համայնավարները, որոնք նորէն քուէներու մեծագոյն թիւը շահած են, այդ օրէն-քին «կեղծիքներուն» կը վերագրեն իրենց հակա-ռակորդներուն յաղթանակը։

Ընտրական օրէնքին քուէարկութեան առեն, գաղտնիք չէր թէ օրէնսդիրները կ'ուզէին սահմա-նափակել ծայրայեղ հոսանքներուն ազդեցու-թիւնը։

Ա՛յդ նպատակին կը ձգտէր հոսանքէ հոսանք խնամութիւններ հաստատելու կանոնը։

Զարմանալի չէ որ շատ մը թերթեր վարչա-պետին անձնական յաղթութիւնը կը նկատեն Յու-նիս 17ի ընտրութեանց արդիւնքը։ Յաղթանակ մը որուն շնորհիւ «հինգ Ֆրանսացի երեսփոխան կանգնած կ'ըլլայ մէկ համայնավարի դիմաց»։

Այս բոլոր պարագաներուն վերեւ կը տիրապե-տէ պերճախօս իրականութիւն մը,— հաւասարա-կշռութեան պահպանումը։

Ինչ որ միջին կամ չափաւոր հոսանքներ կը կոչէն, տեսակ մը կրաւորական դիմադրութիւն է աջակողմեան կամ ձախակողմեան ծայրայեղու-թեանց դէմ։

Յեղափոխութեան դասական երկիրն ըլլալով հանդերձ, Ֆրանսան կը խրտչի նոր վերիվայրում-ներէ եւ ցնցումներէ։

Մանաւանդ որ, ոչ միայն դեռ կը կսկծան եր-կու ահռելի աշխարհամարտներու խոցերը, այլեւ նոր եւ աւելի ահաւոր աւերածութեան մը մղձա-ւանջը կը սաւառնի Եւրոպայի գլխուն։

Ուրեմն, արթնութիւն եւ լրջութիւն, տեղի չտալու համար որեւէ նոր յեղափոխութեան կամ արկածախնդրութեան։

Անշուշտ շատ բան կախում ունի նորընտիր Ազգ. Ժողովին պայծառատեսութենէն եւ կառա-վարութեան ուժէն։

Համայնավար կուսակցութիւնը երէկ մասնա-ւոր յայտարարութեամբ մը փառաբանելով իր յաղթանակը (մեծամասնութիւն քուէներու), ալաքներ կ'արձակէր աջ ու ձախ, «ամերիկացի մի-լիառատէրներէն» մինչեւ ընկերվարականները։

— «Ընկերվարական աջակողմեան վարիչները իրենց քաղաքականութեամբ նպաստեցին կազմե-լու Ազգ. ժողովի այնպիսի մեծամասնութիւն մը որ իշխանութեան գլուխ պիտի բերէ բացէ ի բաց յետադիմական եւ փաշամէտ կառավարութիւն մը.

Ինչպէս կ'երեւայ, «խաղաղութեան» կոչերն ա՛ մեծ ազդեցութիւն չեն գործած, իբրեւ խարուսիկ մարտակոչ մը Կոմինֆորմի։

Ի բնէ ազատ ժողովուրդ, Ֆրանսացին չուզեր կախարդական շրջանակին մէջ իյնալ, դառնալով նոր արբանեակ մը։ Շ.

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին

ԿՈՆԴԱԿԸ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը հրատարակեն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին Մարտ 12 թուակիր կոնդա-կը, ուղղուած՝ նորընտիր պատրիարք Գարեգին արք. Խաչատուրեանի։

Կոնդակը ջերմապէս շնորհաւորելով պատ-րիարքին ընտրութիւնը եւ խորապէս գնահատելով անոր երկարամեայ ծառայութիւնները, հոգեւոր, գրական թէ կրթական, կը թելադրէ.—

— «Ձեր այս գործունէութիւնը մենք գնահա-տել ու գնահատում ենք, եւ ուրախ ենք ու ողջու-նում որ ձեր գործունէութիւնը գնահատել է նաեւ Պոլսահայ ժողովուրդը հրաւիրելով ձեզ բազմելու Կ. Պոլսոյ պատրիարքական պատմական աթոռը։ Դուք հրաւիրւում էք չափազանց ծանր եւ պատաս-խանատու պաշտօնի որ կարօտում է վերին օգնու-թեան։

Առաջիկայ ձեր ձեռնարկներից կարեւորագոյ-նը պիտի լինի՝

Ա.— Արհեստական եղանակով հանդէս բեր-ուած Հայ Համայնքի միտումաւոր պառակտումը վերացնել եւ հաստատել եղբայրական միութիւն։

Բ.— Անէացնել արհեստականօրէն ստեղծուած միտումաւոր ձգտումները, վերահաստատելով ե-կեղեցու միասնականութիւնը եւ հաստատելով իր վաղեմի հաւատարմութիւնը Մայր Աթոռ Ս. Էջ-միածնին եւ Հայոց Հայրապետութեան։

Գ.— Վերականգնել եկեղեցւոյ ժամանակա-ւորապէս ուծացած Պոլսահայ ժողովուրդի դայ-թակղուած հաւատը դէպի իր Սրբութիւնները եւ ուսուցանել ակնածիլ ու յարգել իր պատմական եկեղեցու պաշտամունքը, խորհուրդները, ծէսերն ու արարողութիւնները»։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'իմանանք թէ Ֆրանսական կառավարութեան հրաւէրով, կարդինալ Գրիգոր Պետրոս Աղաջան-եան Օրլիի օդակայանը կը հասնի վաղը, հինգշաբ-թի, ժամը 20ին։

Շաբաթ օր ժամը 16ին Սեվրի Մուրատեան վարժարանի մէջ տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէս մը, ի պատիւ հայ-կաթողիկէ կաթողի-կոս պատրիարքին։

Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին կարդինալը հայրապետական պատարագ պիտի մատուցանէ Մատլէնի եկեղեցին։

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

Շատ կարեւոր յօդուածաշարք մը, ուր պաշ-տօնապէս կը հաստատուի թէ Երեւանի մէջ պար-զապէս Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԴԻԱԼԵԿՏ (գաւառաբար-բառ) կը նկատեն արեւմտահայ լեզուն, հետեւա-բար եւ բնակարանաբար ...

Յունիս 18ի տարեդարձը

Երկուշաբթի օր, 18 Յունիս, հանդիսաւորա-պէս տօնուեցաւ 1940 Յունիս 18ի տարեդարձը, (զօր. տը Կոլի դիմադրական կոչը Լոնտոնի ան-թելէն)։

Նախ աւանդական արարողութիւնը կատար-ուեցաւ Յաղթական կամարին տակ։ Ժամը 18.30-ին զօր. Լըմինա, ազատ Ֆրանսայի ընկերակցու-թեան նախագահը, իր հետեւորդներուն հետ խո-նարհելով Անծանօթ զինուորի դամբարանին առ-ջեւ, արծարծեց անշէջ բոցը։ Յետոյ ջահ մը վա-ռեց եւ յանձնեց հաշմանդամ զինուորի մը, որ զինուորական կառքով մը զայն փոխադրեց Մոն Վալերիէնի դամբարանը. (այստեղ թաղուած են Գերմանացիներու կողմէ գնդակահարուած 15 հայ-րենասէրներ)։ Հոն զօր. տը Կոլ Յաղթական Կա-մարէն փոխադրուած ջահով վառեց դամբարանին բոցը, իբրեւ խորհրդանշան երկու մեծ պատե-րազմներու հերոսներուն միացման։

Ծորապէս յուզիչ էր արարողութիւնը, որուն կը մասնակցէին բազմաթիւ պաշտօնական անձնա-ւորութիւններ եւ հաշմանդամ զինուորներ։ Հրա-ւիրուած էր նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, եր-կու ներկայացուցիչներով։

ՓԵԹԷՆԻ ՆԵՐՄԱՆ հրամանագիրը կարդաց-ուեցաւ երկու պաշտօնատարներու կողմէ, ի ներ-կայութեան Տիկին Փեթէնի։ Ծերունի դատա-պարտեալը չափազանց տկար ըլլալով, չկրցաւ ստորագրել ատենագրութիւնը։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններ Երեսփ. ընտրութեանց մասին

ՉԱՓԱՒՈՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ

Ներքին նախարարութիւնը հետեւեալ տեղե-կութիւնները կը հաղորդէ Յունիս 17ի ընտրու-թեանց արդիւնքի մասին.—

Զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան թեկնածու-ներէն ընտրուած են 112 հոգի (նախապէս ոչինչ), համայնավարները՝ 99 (նախապէս 180), ընկեր-վարականները՝ 98 (92), արմատականները՝ 86 (68), չափաւորները՝ 103 (74); Ժողովրդական Շարժումը՝ 78 (159), զանազան՝ 15 (13)։

Այս ցանկն ալ վերջնական չէ, լրացնելու հա-մար Ազգ. Ժողովին ամբողջ կազմը (627 անդամ)։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, իւրաքանչիւր հո-սանք շահած էր, 17.103.493 քուէներու վրայ.—

Համայնավարները՝ 4.905.000 (26.50 %. 1946-ին՝ 28.60), զօր. տը Կոլի կուսակիցները՝ 3.614.878 (21.20 %), ընկերվարականները՝ 2.526.344 (15.15 առ հարիւր, նախապէս 17.90 %), չափաւորները՝ 2.271.920 (13.30, նախապէս 13.10), Ժողովրդա-կանները՝ 2.102.993 (12.30, նախապէս՝ 26.40), արմատականները՝ 2.007.830 (11.80 %, նախա-պէս՝ 14 %)։

Տակաւին ճշդուած չեն 2.500.000 քուէներ։

Ինչպէս կ'երեւայ, միջին կամ չափաւոր հո-սանքները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը (RPF) ամէնէն ստուա-րաթիւ խմբակցութիւնը կը ներկայացնէ նորըն-տիր Ազգ. Ժողովին մէջ, բայց ջախջախիչ յաղթա-նակ մը չէ շահածը։ Համայնավարները կորսնցու-ցած են իրենց քուէներուն իբր մէկ տասներորդը, իբրեւ հետեւանք հակառակորդ հոսանքներու խը-նամութեանց, որով իրենց երեսփոխաններուն թիւն ալ պակսած է գրեթէ կէս առ կէս։

Միւս կողմէ, շատ մը աջակողմեան ընտրող-ներ փոխանակ իրենց քուէները կեդրոնացնելու զօր. տը Կոլի վրայ, ինչպէս 1947ի քաղաքապե-տական ընտրութեանց առեն, նախընտրած են ան-կախ կամ չափաւոր թեկնածուներ, որոնք ուժգնօ-րէն կը պաշտպանեն անհատական սեփականութիւ-նը եւ նախաձեռնութիւնը։

Մասնագէտներ վարչապետին՝ Պ. Բէօյի ընտրական ռազմավարութեան կը վերագրեն այս արդիւնքը։ Հետեւաբար հաւանական է որ դարձ-եալ իրեն յանձնուի նոր դահլիճին կազմութիւնը, երբ նորընտիր Ազգ. Ժողովը նիստ գումարէ Յու-լիս 5ին։

Վարչապետը յայտարարեց թէ բաւական թի-ւով չափաւոր-երեսփոխաններ կան, կառավարու-թիւն մը կազմելու համար, առանց ապաւինելու ծայրայեղ թեւերէն։ Այս առթիւ շեշտեց.— «Ֆը-րանսայի ժողովուրդը վաւերացուց կառավարու-թեան արտաքին քաղաքականութիւնը եւ պիտի կրնանք ամրապնդել մեր յարաբերութիւնները միւս ժողովրդապետութեանց հետ»։

Զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան ընդհ. քար-տուղարը, Սուսթէլ, որ երեսփոխան ընտրուած է (ինչպէս զօրավարին եղբայրը), կը կարծէ թէ մեծ դժուարութիւններ պիտի ծագին, հաստատուն կա-ռավարութիւն մը կազմելու համար»։

Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ անկախ կամ չափաւոր կոչուած երեսփոխաններէն ոմանք աւելի շատ զօր. տը Կոլի ծրագրին մօտ են քան ընկեր-վարականներուն. այնպէս որ, կրնան անոր կողմը հակիլ Ազգ. Ժողովին մէջ։

Մասնագէտներ կը բացատրեն թէ խնամու-թեանց դրութիւնը միջին հոսանքներուն օգնելով հանդերձ, վնասած է տը Կոլի կազմակերպու-թեան, որ կրնար 25 աթոռ եւս շահիլ։ Ընկերվա-րականներն ալ կրնային աւելին շահիլ, նոյն պատ-ճառաբանութեամբ։

✕ Ընտրուած երեսփոխաններուն մէկն է նաեւ մեր եռանդուն բարեկամը, Պ. Էտ. Տէփռէօ։ Զա-խողած են Ռոնի ընկերվարական թեկնածուն՝ Անտրէ Ֆիլիփ, նախկին վարչապետ՝ Ռամատիէ (Աւէյրոն), ծերունազարդ Լուի Մառէնը, համայ-նավար Ժաք Տիւքլոյի եղբայրը։ Յաջողած են նախկին վարչապետներ Տալատիէ եւ Փոլ Ռէյնօ։

Իրա՞նը պատրաստ գտած նաւթահորերը

Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիացիները պիտի հեռանան Իրանի նաւթահորերէն, եթէ ետ չառնուի վերջնագիրը որ Անգլօ-իրանեան ընկե-րութենէն կը պահանջէ իրեն յանձնել քարիւղի եկամուտին 75 %ը, սկսելով Մարտ 20էն։ Իրան ալ իր կարգին կը սպառնայ գրաւել նաւթահորերը այսօր իսկ (Դշ.), եթէ Անգլիացիները մերժեն վերջնագիրը։

Հուսէյն Մաքի, Իրանի վարչապետին աջ թեւը եւ քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբին ընդհ. քարտուղարը, ակնարկելով նաւթահորերը փակե-լու սպառնալիքին, յայտարարեց.

— «Մեր առժամեայ տնօրէն խորհուրդը ձեռք պիտի առնէ բոլոր գործարանները եւ ապրանք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջը)

Ռավեննայի խճանկարները

Ֆրանսական Յուշարձաններու Թանգարանին մէջ (Musée des Monuments Français) բացուած այս շքեղ ցուցահանդէսը, որ փակուեցաւ շաբաթ օր, վերակոչել կուտայ Իտալիոյ միջնադարեան քաղաքներէն՝ երբեմնի երջանիկ Ռավեննան, համբաւաւոր մայրաքաղաքը՝ Հռոմէացի վերջին կայսրերուն եւ քրիստոնէական արուեստի բազմաթիւ հոյակապ յուշարձաններու :

Ադրիականի ափին՝ չէնշող, եռուն քաղաք մըն էր Ռավեննան իր Կլասիսի նաւահանգիստով: Արեւելքի եւ Բիւզանդիոնի հետ անդադար յարաբերութեանց մէջ ըլլալով՝ կը միացնէր երկու աշխարհամասերը, Արեւմուտք փոխադրելով, Արեւելքի եւ Բիւզանդիոնի բարձր մշակոյթները: Իր նաւահանգիստը կայան մըն էր բազմազգի խուռներամ ճամբորդներու, պալատական բարձր պաշտօնեաներու, զինուորականներու, առեւտրականներու որոնց կարգին կը յիշուին նաեւ Հայեր :

Այսօր Ռավեննան լռած է, հեռացած է ծովէն: Իր ջուրերը քաշուած են եւ տիղմը լեցուցած է ծովախորշը:

Իր անցեալի փառքը կազմող յուշարձաններէն շատերը անհետացած են եւ անոնց անհամար գանձերը կողոպտուած: Սակայն շքեղ փայլով, տակաւին կանգուն են պերճախօս յուշարձաններ, որոնք կը պատկերացնեն Ռավեննայի պատմութեան երեք մեծ դարաշրջանները. Ե. դարուն՝ Հռովմէացի կայսր Ոնորիոս իրեն մայրաքաղաք կ'ընտրէ Ռավեննան: Իր քոյրը՝ Galla Placidia թագուհին, բազմաթիւ փառաւոր շինութիւններով կը գեղեցկացնէ իր այնքան սիրած քաղաքը: Բարբարոսներու արշաւանքներու ժամանակ՝ Մեծն Թէոդորիք կը գրաւէ զայն: Բիւզանդական արուեստի սիրահար՝ ան կը կանգնէ հոյակապ, պալատներ եւ եկեղեցիներ, բացառիկ գեղարուեստական թըռիչք մը տալով մայրաքաղաքին :

Զ. Դարուն՝ Մեծն Յուստինիանոսի զորավարները կը գրաւեն այս գեղեցիկ քաղաքը: Կայսրը կը շարունակէ ճոխացնել Ռավեննան, փառապանծ եւ փարթամ յուշարձաններով, մեծածախս խճանկարներով կը զարդարէ եկեղեցիները, իր եւ կնոջը՝ Թէոդորայի նկարները յաւերժացնելով պատերուն վրայ :

Է. դարուն՝ Լոմպարտացիներու արշաւանքով, վերջ կը գտնէ Ռավեննայի փայլուն վերելքը:

Ֆրանսական Յուշարձաններու Թանգարանը, մեզ կը ներկայացնէ Ռավեննայի գեղարուեստական Ակադեմիայի խճանկարիչներուն զմայլելի եւ համբերատար աշխատութիւններն որոնք, հարազատ վերարտադրութիւններն են, տակաւին կանգուն մնացած եկեղեցիներու՝ խճանկարներէն ոմանց :

Այս եկեղեցիները եւ մատուռները թէեւ արտաքնապէս համեստ եւ անպաճոյճ՝ սակայն ներքնապէս ոսկեզօծ եւ երփներանգ գոյներու համանուագ մը կը շողշողացնեն դիտող աչքերու : Անոնք Ե., Զ. դարերու քրիստոնէական եւ բիւզանդական արուեստի գլուխ գործոցներ են ուր՝ զանազան ոճերու փոխանցումը՝ ուշագրաւ է եւ հրահանգիչ :

Խճանկարչութիւնը կրնանք նկատած ըլլալ իբրեւ միօրինակ, անհաղորդ, սառն արուեստ մը : Սակայն մեր տպաւորութիւնները եւ զգայնութիւնները կը փոխուին, երբ դէմ առ դէմ կը գտնուինք Ռավեննայի խճանկարներուն :

Նախ պէտք է ըսել թէ խճանկարներու արհեստը կամ արուեստը, չի կայանար միայն փափուկ մակերեւոյթներու վրայ գոյնզգոյն կիտուածներէ, քարերէ հաւասարաչափ խորանարդներ շարելու մէջ :

Հոս կը տեսնենք թէ խճանկարիչը, համաձայն իր ներքին զգացումներուն եւ ներշնչման, ուզած է խօսեցնել այս փայլուն քարի կտորները: Կերպարանքներուն՝ ծաւալ, ձեւ, կշռոյթ տալու համար, զանոնք իր մատներուն ծայրովը եղանակաւորած է կարծես ծեփին մէջ: Պատկերին պահանջին համաձայն՝ այդ խորանարդները անհաւասար մեծութիւններու վերածած, անհարթ մակերեւոյթներ ստեղծած, պատկերներուն ցայտուն շրջագիծ է տուած, որոնց վրայ՝ լոյսի ճառագայթները կառչելով, երփներանգ եւ ոսկեգոյն անհամար փայլատակումներով կը բեկբեկին :

Արտայայտիչ եւ իրապաշտ ինչ ուժեղ դէմքեր, լայնօրէն բացուած աչքեր, վառ՝ հոգեկան ներքին խռովքով: Բնութեան տեսարաններ, պըտուղներ, ծաղիկներ, կենդանիներ խորհրդապաշտ, բնապաշտ ոճով ներկայացուած: Ամէն անգամ որ կը հեռանանք կամ կը մօտենանք, աջէն կամ ձախէն կը նայինք անոնց, լոյսերու տեղափոխումով եւ թրթռացումով՝ մեր աչքերու հաճոյքը կը բազմապատկուի եւ դիւթական պատկերներու պատրանքը կ'ունենանք երբեմն :

Այս ցուցահանդէսին մէջ կը տեսնենք Galla Placidiaի դամբանէն՝ խորհրդապաշտ ոճի գլուխ գործոց մը, բայց հովիւի կերպարանքին տակ Յիսուսը վեհափառ, ոսկի պատմուճանով, բնութեան խաղաղ տեսարանի մը մէջ նստած, շրջապատուած վեց գառնուկներով: Երեք առաքեալներ՝ որոնք իրենց սպիտակ զգեստներով կ'անջատուին զոյգ կապոյտ խորքէն: Աղաւնիներ որոնք անմահութեան ծարաւի արդարներու հոգիները կը խորհրդանշեն: Կամարներու զարդարանքներ, պտուղներով, ծաղիկներով ներդաշնակ գոյներու հոլովումի մը մէջ վեր բարձրացած :

Bâptisere de la Cathédraleէն պարապ գահ մը եւ պարտէզ մը, մին, Յիսուսի գահը, միւսը՝ երկնային դրախտը խորհրդանշող, նարնջագոյն եւ ոսկեվառ գոյներու շողշողումով: Ս. Պետրոսի, Ս. Պօղոսի եւ ուրիշ սուրբերու դիմանկարները որոնց խոհուն կամ խաղաղ արտայայտութիւնները ուժեղօրէն պատկերացուած են գոյներու աստիճանական շարուածքով եւ տեղ տեղ ճերմակ հպումներով :

Ե. դարու այս երկու յուշարձանները, հելլենական եւ հռովմէական արուեստի դրոշմը կը կըրեն: Բայց արդէն այս խորհրդապաշտ պատկերներուն քով կը յայտնուին պատմական եւ իրապաշտ տեսարաններ:

Baptisere des Ariens կառուցուած է Թէոդորիքի կողմէ 493—596ի միջեւ, ուրկէ Պօղոս Առաքեալին դէմքին վերարտադրութիւնը: Ան գլուխ գործոց մըն է խորունկ արտայայտութեամբը, լուսապակին աստիճանական կապոյտ գոյներու երանգներով, տեղ տեղ կարմիր ներկերու հպումով :

Նկատելի է որ Զ. դարուն, ճերմակ գոյներու համար գործածուած փայլուն քարերը փոխարինուած են մարմարիոնի եւ սատափի նուազ փայլուն խորանարդներով եւ խորքին կապոյտը կ'անյայտանայ տեղի տալով ոսկեգոյնին:

Basilique de St. Apollinaire le neufը նոյնպէս Թէոդորիքի կողմէ կառուցուած, Զ. դարէն, որուն կեդրոնական առեանին (nef) երկու կողմի պատերը զարդարած են յաջորդաբար իրարու վըրայ երեք շարք խճանկարներով: Յիսուսի հրաշագործութիւններուն եւ խաչելութեան հետ կապ ունեցող տեսարաններէն յիշենք, Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ առաքեալներու խումբը, որոնց տխուր, խոհուն դէմքերը, ընկճուած մարմիններուն բնական լքումը, ձեռք բերուած են, մեղմ տժգոյն գոյներու համաձուլումով: Յուդայի համբոյրը, Յիսուսը՝ Կայիափայի առջեւ, կապոյտ հրեշտակը, երկնային կապուտակ եւ գորշ գոյներու ներդաշնակութեան մէջ կարծես եթերացած :

Սուրբերու եւ սրբուհիներու թափօրէն՝ վերարտադրած է Սուրբ Ագնէսը, որուն հագուստներուն ճոխութիւնը, մանեակին եւ գօտիին զարդարանքները մեղի մէկ շքեղ պատկերը կը ներկայացնեն թափօրին: Խորունկ, մտածկոտ աչքերով, ան յամրաբար կարծես կը շարունակէ յառաջանալ առանձին, գլխէն իջնող սպիտակ շղարշին մէկ ծայրովը բռնած՝ թագ մը խորհրդանիշը նահատակին:

Բիւզանդական ոճն է որ կը յայտնուի հոս : Մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն զարդարանքներու՝ հագուստներու ճոխութիւնը, ոսկեփայլը, որոնց տակ թէեւ կը կորսուին մարմիններու ձեւերը, թափանցկութիւնը, սակայն դէմքերը կը պահեն իրենց մելամաղձոտ արտայայտութիւնը :

Մինչ միւս խճանկարները Թէոդորիքի շրջանին են, թափօրները Յուստինիանոսի օրով նկարուած են: Երբ Արիանոսներու այս եկեղեցին կաթոլիկ դաւանանքին փոխանցուեցաւ, Թէոդորիքի կեանքը ներկայացնող դրուագները թշնամանքով սրբուեցան եւ փոխարինուեցան սուրբերու եւ սըրբուհիներու թափօրներով :

Արեւմուտքի մէջ, Զ. դարուն՝ բիւզանդական արուեստի փառքը կազմող յուշարձան մըն է Saint Vitalի եկեղեցին որուն հարուստ խճանկարները իրենց խորհրդապաշտ, գոյներու շքեղութեամբ, Մեծն Յուստինիանոսի դարու արուեստին՝ գլուխ գործոցը կը կազմեն :

Այս ամբողջութենէն ունինք վերարտադրած՝ ժայռերը, գրակալ մը մելանով եւ գրիչով, որոնք արդիական դպրոցի նկարներ կը թուին ըլլալ: Տառեղը եւ կրիան, իրենց ճերմակ եւ աստիճանական գոյներու բաց ու զոց շուքերով չինական գծագրութիւններ կը յիշեցնեն :

Եւ ահա բիւզանդական ոճը իր բոլոր շքեղութեամբ պատկերացուած խորանին երկու կողմի պատերուն վրայ ուր՝ երկնային արքունիքին տակ, երկնայինը: Մէկ կողմէն՝ Յուստինիանոս կայսրը շրջապատուած՝ Մաքսիմիլիանոս արքեպիսկոպոսով, եկեղեցականներով, արքայապահ զինուորներով որոնց արտայայտիչ դէմքերուն վերարտադրութիւնները առանձին առանձին կը գտնենք հոս:

Միւս կողմէն՝ Թէոդորա թագուհին շրջապատուած պալատական կիներով եւ նախարարներով: Այս նկարը վերարտադրուած է ամբողջապէս եւ ցուցահանդէսին մեծածաւալ կտորը կը կազմէ :

Երկար ատեն մեր աչքերը կը շլանան, կառչած կը մնան ասեղնագործ հագուստներուն, գոհարեղէններուն, վարսակալներուն՝ ոսկի, սատափ գունագեղ ճառագայթումներուն: Հակառակ այս շքեղ հագուստներուն ներքեւ անշարժացած մարմիններուն, այդ դէմքերը իրենց սեւեռուն նայուածքով, կարծես կ'արտացոլացնեն իւրաքանչիւրը իրենց նկարագրին յատկանիշերը :

St. Apollinaire in Classe կաթողիկէով (535 — 549) կը վերջանայ Ռավեննայի խճանկարներուն շարքը :

Հոս կարծես վերադարձ մը դէպի քրիստոնէական նախնական տարրերու վերացական մտայնութիւններուն: Գոյները պարզացած են, պատմական ոճը լքուած: Ս. Ապողինարը շրջապատող տեսարանէն ունինք հոս վերարտադրութիւններ, Ս. Ղուկասի խորհրդանիշը եզող ցուլը՝ կը նկատուի 7րդ կամ 9րդ դարու գործ :

Ռավեննայի խճանկարները Ե. Զ. եւ Է. դարերու բիւզանդական արուեստին, պատմութեան եւ պատկերագիտութեան համար շատ մեծ նշանակութիւն ունին: Քրիստոնէական սկզբնական շըրջաններու խորհրդապաշտ, վերացական ներկայացումներու կողքին՝ հոն կը գտնենք արուեստի նոր տարրեր ըմբռնումներ, ոճերու փոխանցում եւ բնաշրջում որոնք յետագային իրենց խոր ազդեցութիւնը պիտի ունենան քրիստոնէական արուեստին վրայ :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

«Ձայն մը ճչաց...»

(Կարնոյ ցոյցին 61րդ տարեդարձին առթիւ, 20 Յունիս 1890 — 20 Յունիս 1951)

Հակառակ հայ ժողովուրդի կամքին, պարագաները կը ստիպէին որպէսզի հնչէր այդ ձայնը, թնդացնելով հայրենի լեռներն ու ձորերը :

Հայ ժողովուրդը հարստահարելու եւ անճիտելու համար «Կարմիր Սուլթան»ին ստեղծած «Համիտիյէ ալայը»ն, միացած տեղացի Թուրք, լազ, ու չէրքէզ խուժանին, սկսած էր իր անլուր խժդժութիւնները կատարել, մահ եւ աւեր սփռելով, թալանելով, առեւանգելով իր խոփին ու արօրին փարած՝ արդար ու բարի ժողովուրդը:

Ահա թէ ինչու, հայ գիւղացին, որ «սուր զէնք չէր տեսած, դաշտը թողուց, սուր, հրացան բահի տեղ առաւ»:

Դանակը ոսկորին հասած էր.

Ու Վարդաններու եւ Վահաններու, Մուշեղներու եւ Աշոտներու յաջորդները ուզեցին անգամ մը եւս ցուցադրել բովանդակ աշխարհին իրենց անըսպառ կորովն ու ռազմունակութիւնը, 1870ին Բարձր Հայքի մէջ կազմելով «Հայրենասիրական գաղտնի ընկերութիւնը»:

Ծրագի՞րը.—Հայ ժողովուրդի ազատագրման եւ վրիժառութեան զոյգ գաղափարներն էին անշուշտ. հրահրուած եւ պարտադրուած Թուրքին կողմէ :

«Հայ տիկինը ստիպում էր ամուսնոյն գնալ».
«Պատերազմի դաշտին վրայ վէրք տալ, ստանալ»:

Նուիրեալները կուգային ժողովուրդի բոլոր խաւերէն, գիւղացի, արհեստաւոր, ուսուցիչ, առեւտրական եւայլն: Աւելի քան 300 հոգի, զէնքի ուժով մաքրելու համար արատը՝ զոր Թուրքը կը փորձէր քսել անոր ճակտին զայն դաւանելով «րայեա», ստրուկ:

Բաւական սրտառուչ էր նաեւ անդամագրութեան ձեւը: Նուիրեալները իրենց անունները արձանագրելով մարմարէ հին խաչքարի մը վրայ, երդում կ'ընէին հլու, հնազանդ ծառայել «Ընկերութեան»:

Կարնոյ մէջ շարժումը կը վարէին երկու յայտնի յեղափոխականներ :

Համշէն գաւառի Ղզլքիլիսէ գիւղացի Կարապետ Ազաթեանը, որ պետն էր հայ եւ լազ հայդուկային խումբի մը, եկած դաշնակցած էր ուրիշ յեղափոխականի մը՝ բնիկ Կարնեցի Խաչատուր Կէրէկցիեանին հետ եւ երկուքը միասին կը վարէին «Ընկերութիւնը»:

Ատուրեան Յովհաննէս, Ղաֆաթ Գրիգոր իր երեք որդիներով՝ Յարէթ, Բագրատ եւ Արշակ (ապագայ Քեռին), Ղարաքէլլենց Գալուստը, Աէրէնկիւլեան Հաճի Յակոբ, Հալաճ Մանուկ, Կորկոտեան Յովհաննէս, Տէր Գարեգին (կլնագործ), Հէքէքենց Պօղոս, Սապոնճոնց Տիգրան եւ Գրիգոր, եւայլն:

Կարնոյ դաշտին մէջ՝ Օգնեցի Տէր Արիստակէս, Էփրանոսենց Միքայէլ, Անանեան Սեդրակ եւ Տէր Վարդանեան Յարութիւն (Զիթողցի) Նորշէնցի Թադոս, եւայլն:

Բասէն շրջանը՝ Եօղունեան Մինաս Քահեա, Գալէմքէրեան Համայեակ եւ Խմբապետ Վաղարշակ, որոնք սարսափ ազդած էին Չէրքէզներուն :

Նարմանի շրջանը՝ Կոլլիկ օղլի եւ Ղասապ Աբթին անխնայ կը պատուհասէին Թուրք եւ Քիւրտ չարագործները:

Երզնկայի շրջանը՝ Ռուբէն Շիշմանեան, Կարապետ Ղումրիկեան եւ Գալուստ Արխանեան սարսափ եւ պատկառանք ներշնչած էին :

Բաբերդի շրջանին մէջ՝ Բաբերդցի Արշակ, Յարէթ եւ Միհրան, եւն.:

Քղիէն Վարդան վարդապետ, Տէր Սուրէն Ժամկոչեան Սարգիս, եւն.:

Բովանդակ Բարձր Հայքը լծուած էր յեղափոխական, ահաբեկչական աշխատանքի:

Ընկերութեան վարիչները կը ձգտէին կազմա-

կերպուած, զինավարժ խումբեր կազմել, զէնքի ուժով ձեռք բերելու համար իրենց պատիւն ու ազատութիւնը :

Կուսակալ Հասան Թայրի փաշան նախատեսելով ահաւոր ողբերգութեան կործանարար հետեւանքները, տեղեկագիր մը ուղղած էր Բ. Դրան եւ շեշտած էր թէ ցորչափ գոյութիւն ունի «Համիտիէ ալայը»ն, միամտութիւն էր անդորրութիւն եւ ապահովութիւն ակնկալել: Ու կ'առաջարկէ լուծել զայն :

Այս տեղեկագիրը սակայն, զայրացուցած էր 4րդ զօրաբանակի հրամանատար Սալիհ Զէքի փաշան, որուն քոյրը Սուլթանին հարճերէն էր :

Վերջինս խիստ տեղեկագրով մը պաշտօնանկ ըրած էր կուսակալ Հասան, Թայրի փաշան, որուն կը յաջորդէր գաւազիր, խորամանկ եւ նենգամիտ Մուստաֆա փաշան, որ նուիրագործելով չարիքը՝ բացաւ արիւնի եւ աւերի ճամբան:

Թուրք ոստիկանութիւնը, դաւաճան Հայերու ցուցմունքներով առաջնորդուած, Սանասարեան վարժարանի շէնքին եւ եկեղեցւոյ մէջ կատարեց երեք յաջորդական խուզարկութիւններ եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ, միշտ զէնք փնտռելու պատրուակով:

Առաջինը 22 Նոյեմբեր 1882ին, երկրորդը 1886 Դեկտեմբերին եւ երրորդը 1890 Յունիս 17ին :

Երեք խուզարկութիւններն ալ անցան ապարդիւն, սակայն այլեւս զազազած էր ժողովուրդը :

Թուրքը համարձակած էր բարձրանալ մինչեւ եկեղեցւոյ խորանը եւ իր գաւազանին ծայրով հպիլ սուրբ Սկիհին ...:

Զայրացած էր ամբոխը իսկ «Ընկերութեան մարդիկ»ը ապարէզ նետուած էին ցոյցեր եւ միթինկներ կազմակերպելու, խանութները փակելու գործերը ընհատելու համար :

Եկեղեցւոյ կոչնակները լռեցին: Արարողութիւնը ընդհատուեցաւ: Թուրքերը իրենք ալ Հայերու օրինակին հետեւելով փակեցին խանութները եւ ստեղծուեցաւ ջղագրգիռ վիճակ մը :

Գերեզմաննոցն ու ժամուն բակը հաւաքուած բազմութիւնը երեք օր անընդհատ ցոյցեր կատարելով պետութենէն կը պահանջէր. կեանքի եւ գոյքի ապահովութիւն:

Յարենորոգումներու գործադրութիւն եւ տուրքերու կրճատում :

1890 Յունիս 20ին գումարտակ մը զինուոր եկաւ եկեղեցւոյ բակը ազդարարելու որ ժողովուրդը ցրուի, եկեղեցին բացուի եւ արարողութիւնները վերսկսին:

Ժողովուրդը զայրացած մերժեց. Զինուորները իրենց սուիններով փորձեցին ցրուել բազմութիւնը: Մինչ Ղեւոնդ եպիսկ. Շիշմանեան կը ջանար հանդարտեցնել ժողովուրդը, փոխս Մուրատի՝ ատրճանակը պայթեցաւ եպիսկոպոսին վրայ, սակայն գնդակը վրիպելով գնաց փռեց յուսարար Վրթրնեճ...

Ազդանշանը տրուած էր:

Կրակ, գոռաց գումարտակին հրամանատարը եւ օդին մէջ պարպուած համազարկի մը յաջորդեց սուրերու շկահիւնը :

Կատղած բազմութիւնը յարձակեցաւ զինուորներուն եւ ոստիկաններուն վրայ՝ եւ անոնց զէնքերն ու կացինները խլելով փորձեց ինքզինքը պաշտպանել:

Ընդհարումը տեւեց երեք ժամ: Ցոյցը խափանուած էր այլեւս, ձգելով բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ :

Զոհերու քանակին մասին Տոքթ. Արսլանեանի տուած տեղեկագիրը չի համապատասխաներ իրականութեան: Հակասական են նաեւ միւս աղբիւրները, սակայն կարեւորը արդիւնքը չէ, այլ ոգին:

Շնորհիւ այս դէպքին հայ ժողովուրդի ճակատէն սրբուեցաւ ստրուկ մակդիրը եւ Կարնոյ ցոյցը դարձաւ ներշնչման աղբիւր հայկական յեղափոխութեան :

Կարնոյ արիւնահեղ ցոյցին 61րդ տարեդարձին առթիւ գրուած այս քանի մը տողերը, թող իբրեւ կնդրուկ մխան անոնց պաշտելի յիշատակին :

Օ. Ն. ՃԳՆԱՒՈՐԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈ՞ՒՆ ԹԷ...

Կ'իմանանք թէ Փարիզի «Ազգային Տան կարգ մը բաժնետէրերը օրինական միջոցներու դիմած են իրենց շահերու պաշտպանութեան համար, քանի որ տարիներէ ի վեր ոչ ընդհանուր ժողով գումարուած, ոչ համարատուութիւն կատարուած եւ ոչ ալ շահաբաժինները ճշդուած են: Միւս կողմէ «Ազգ. Տուն»ը իր նպատակին ծառայած չէ, լքուած, եւ մասամբ որոշ խմբակի մը տրամադրուած ըլլալով :

ՍՊԱՀԱՆԻ (Իրան) ամերիկեան հիւպատոսարանին քարտուղարներէն մէկը վիրաւորուեցաւ նեղ փողոցի մը մէջ, դաշոյնի հարուած մը ստանալով կռնակէն: Դեսպանը բողոքեց :

«Ալմաստ»ը

Կիրակի իրիկուն առիթը ունեցանք տեսնելու եւ լսելու Սպենդիարեանի այնքան համբաւի տիրացած «Ալմաստ» օփերան, շնորհիւ Գ. Կորկանեանի ջանքերով ձեռք բերուած բեմադրութեան, ռուսական օփերայի կողմէ :

Ձեռնարկը վերջին ծայր շնորհաւորելի է :

Անշուշտ իրաւունք չունինք շատ խստապահանջ ըլլալու : Գիտենք թէ ինչքան դժուարութեանց կը հանդիպի կազմակերպիչը, թէքնիք եւ նիւթական պատճառներով :

Կիրակի իրիկուան ներկայացման՝ ընահատանքի եւ դժգոհութեան պատճառներ իրար խաչաձեւեցին :

Մեծապէս շնորհաւորելի են ռուս դերակատարները որոնք իրենց բաժինը կատարեցին խղճմտօրէն, ամբողջութեամբ զոց սորված, առանց յուշարարի եւ ղեկավարի, եւ այն ալ միայն մէկ ներկայացման համար :

Յաջողութեան մեծապէս նպաստեց նաեւ պարախումբը մանաւանդ իգական բաժինը, վերին աստիճանի քնքոյշ խաղարկութեամբ :

Օփերայի մը ներկայացման երկու մեծ տուեալներն են plateauն եւ Fosseը: Առաջինը կը ներկայացնէ երգիչներու բաժինը, որ կրնանք ըսել, պարագային համար, ներկայանալի էր բայց Fosse, որ նուագախումբի բաժինն է, տարօրինակ յուսախաբութեան մատնեց ներկաները: Ամբողջ ներկայացման ընկերացաւ միայն մէկ դաշնակ, եւ ինչ դաշնակ :

Կազմակերպիչը յանցանք չունի: Յայտարարութեանց մէջ յիշած էր այս պարագան, բայց հասարակութիւնն ալ իրաւունք ունէր սպասելու որ օփերայի մը ներկայացումը տեղի ունենայ նուագախումբով, գոնէ կրճատեալ :

Զենք մեղադրեր Գ. Կորկանեանը: Ամբողջական partitionը չունէր, եւ դաշնակի բաժնին վրայէն վերարտադրութիւն մը կը պահանջէր հսկայական աշխատանք եւ քիչ մըն ալ ծախք :

Սակայն՝ հարցը հետեւեալն է.—

Սպենդիարեան սէնֆօնիստ երաժիշտ է: «Ալմաստ»ի երաժշտական գրութիւնը զուգահեռական է, որակով բարձր, եւ որ կրնայ բաղդատուիլ Boris Goudounovի մը հետ, զանազան անցքերու մէջ:

Ընդհ. գրութիւնը զուգորդուած է նուագի բաժնին հետ, երգի անցքերը երբեմն երկրորդական կը մնան եւ առաջին տեղը կուտան նուագին, որուն ամբողջացուցիչ մասը կը դառնան միայն : Նուագի կարեւոր անցքերը անլսելի մնացին, երբեմն կորսուեցան անհաճոյ դաշնակի մը ընկերակցութեան մէջ: Մասնագէտներ անգամ ստիպուած էին ճիգ մը փորձել, զատորոշելու համար զանոնք, որոնց վրայ ով գիտէ թէ հեղինակը որքան աշխատանք թափած է :

Կազմակերպիչը գիտէ անշուշտ այս պարագան: Եթէ բացարձակ անկարելիութեան մատնուած էր, 10—15 նուագածուներու մասնակցութեան առջեւ, փորձենք հասարակութեան ներողամտութեան դիմել, պայմանաւ որ ինքն ալ վիրաւորական չգտնէ մեր դիտողութիւնը :

Անցնելով խաղին, ուրիշ տեսութիւններ ալ աւելորդ չեն: Սպենդիարեանի առաջին բեմական գործն է «Ալմաստ»ը:

Հոն կը տեսնուի քիչ մը անփորձութիւն: Հակառակ այս գործի մասին գրուած եւ լսուած համբաւին, մեր տպաւորութիւնը այն է թէ «Ալմաստ»ը երաժշտական տաղ մըն է միայն, եւ չունի օփերայական կառուցուածք :

Եթէ բնագիրը տարբեր է մեր լսածէն՝ կանխաւ ներողութիւն կը խնդրենք :

Զորս արարնոց գործի մը մէջ մենք չհանդիպեցանք եւ ոչ մէկ զուգերգի, երրեակի, քառեակի՝ գլխաւոր դերակատարներու մէջ.— (Լէպլէպիճիի մէջ անգամ այս պայմանադրական ձեւը յարգուած է: Ցիշենք ի պատիւ Չուհաճեանի).—

Հայրե երկու խմբերգ՝ շրջանակելու համար ամբողջ խաղը, հակառակ անոր որ նիւթը, ռազմական դաշտ, իշխանական դահլիճ, խնջոյք եւ պատերազմ, վերջապէս ունէր ամէն ինչ իբրեւ ուժականութիւն, ի յայտ բերելու համար համադրութիւն մը մեներգողի, զուգերգողի, խմբերգի եւ նուագի, մէջ ընդ մէջ հիւսուածքներով :

Ամբողջ ներկայացումը փոխասացութիւն մըն է կարծես մեներգող երգիչներու: Ոչ մէկ առիթով, օրինակի համար «Ալմաստ» եւ իր մտերիմը Գայիանէ — որ intrigantի յատկանիշը ունէր, չկրցան զուգորդել իրենց երգերը հակադրելով կամ համադրելով: Առաջինը պէտք է լրացնէ իր երգը՝ որպէս զի երկրորդը պատասխանէ անոր, փոխանակ ընդմիջելու, միաժամանակ երգելու, ընկերակցին երգածը կիսատ թողելու, նոյնիսկ խօսքերը անհասկնալի դարձնելու գնով :

Նոյն բանը երեք կամ չորս հոգիի մասնակցութեամբ՝ անհրաժեշտ պահանջքներն են օփերայական գրութեան: Նիւթը, Լիպրէթթօն, եւ դերակատարները թոյլ կուտային լրացնել այս կենսական բաժինները: Անոնց բացակայութեամբ չորս արարները որոնք իրենց մէջ եղան միօրինակ, երկար : Զիղը պակսեցաւ, ընդմ...մի կամ խանդավառութեան պահերը ...ն, բացի խնջոյքի տեսարանի վերջաւորութենէն :

Թաթուլի դերակատար Trofimov (պարիթօն), Նատիր Շահը՝ (Agroff) պաս, Ալմաստ՝ (Karandakov) սօփրանօ տրամաթիք, Գայիանէ (Annen Kova), ալթօ կատարեալ ուժեր են: Միւս դերակատարներն ալ գնահատելի :

Պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Gjebinaի, արժանի է ամէնգնահատութեան: Վերոյիշեալ երաժշտական տեսութիւնները շատ խորացնելէ զգուշանալով, ըսեմ թէ ընդհանրապէս գնահատելի երեւոյթ էր «Ալմաստ»ի բեմադրութիւնը որ վերջ ի վերջոյ գաղափար մը տուաւ մեզի: Թերութիւններ միշտ ալ պիտի ըլլան օտար բեմերու վրայ: Մեզի քիչ մըն ալ յուսախաբութիւն պատճառեց սրահի ամբողջութեամբ լեցուն չըլլալը: Արդեօք հասարակութիւնն ալ իր պարտականութեան մէջ չէ՞ր թերացած, մանաւանդ առաջին ներկայացման մը առթիւ:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Թրքիոյ մէջ

Դեմոկրատ կուսակցութեան Պոլսոյ շրջանային ժողովին մէջ ալ յուզումնալից տեսարաններ պարզուեցան, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը :

Պատգամաւոր մը խստօրէն քննադատեց քաղաքապետական ժողովը, ըսելով թէ անոնք պարզապէս իրենց շահերուն կը ծառայեն եւ չեն ուզեր հրաժարիլ իրենց անյագ ստամոքսներէն: Ոչ մէկ բարեկարգութիւն եղաւ: Հինէն աւելի դիկտատուրա կը տիրէ :

Յունիս 10ի նիստին մէջ, Իտրիս անուն գիւղացի մը շատ դառն խօսքեր ըսաւ — իբրեւ գիւղացի մը, ձեզի բազմաթիւ գանգատներ ունիմ : Բոլորս պատասխանատու ենք մուխթարական ընտրութեանց ձախողանքէն: Երկրագործական դիմատունը դեռ հեռու է ժողովրդապետութեան կանոններուն ենթարկուելէ: Հին տնօրէնները կան ու կը մնան: Ցիսուն ոսկի առնել ուզող գիւղացի մը պարտաւոր է 45 ոսկի ծախսել: Միւս կողմէ գիւղացիներուն եւ գործաւորներուն ապա...ինի կ'ուզէք: Քաղաքապետական ժողովի ընտրութիւնն ալ ողբերգութիւն մըն է, չեմ գիտեր թէ ինչ պիսի անճարութիւն մը գործուեցաւ, մեր ընտրած մարդուն տեղ ուրիշ մը մտաւ քաղաքապետական ժողովէն ներս: Ցետոյ ի՞նչ իրաւունքով փլցնել կ'ուզեն Թագսիմի ճեմավայրի պատուանդանը, որուն համար 280 հազար ոսկի ծախսուեր է:

× Գործադուլի օրինագիծ մը պատրաստած է կառավարութիւնը, վճարովի արձակուրդի սկզբունքն ալ ընդունելով :

Աշխատանքի նախարար Նուրի Էօզսան բացատրութիւններ տուաւ այս օրինագիծերուն շուրջ եւ ըսաւ թէ ելեկտրական, հանրակառքի եւ այլ հանրային սպասարկութեանց մէջ գործադուլ պիտի չըլլայ: Ասկէ զատ, արտակարգ պարագաներու մէջ նախարարական խորհուրդը պիտի կրնայ արգիլել գործադուլը: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ծայրայեղութեանց դէմ, բանուորական տարակարծութիւնները պիտի կարգադրուին իրաւարարութեամբ :

Կը մշակուի նաեւ կարեւոր օրինագիծ մը մտքի աշխատաւորներուն եւ լրագրողներուն համար: Մինչեւ հիմա լրագրողները չէին կրնար սենտիքա մը հիմնել, նոր օրէնքով իրաւունք պիտի ունենան սենտիքա կազմելու: Օրինագիծը պիտի ենթարկուի նաեւ լրագրողներու եւ մշակութային միութեանց նկատառման :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաստատէ թէ 921 «անբաղձալիներ» եւ իրենց ընտանիքները աքսորուած են Փէշթայէն, Մայիս 21էն Յունիս 15: Արդէն իսկ 4000 ընտանիքներ բռնադատուած են բնակելու երկրին հիւսիս. արեւելեան շրջանի գիւղերուն մէջ: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը «արդար եւ անհրաժեշտ» կը գտնէ այս աքսորը: Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն, աքսորականներուն թիւը տասը հազարը կ'անցնի: Տարագրուած են ոչ միայն իշխաններ, կոմսեր, պարոններ, զօրավարներ, սպաներ, գործարանատէրներ, այլեւ մտաւորականներ, նախկին պաշտօնատարներ եւն.: Անոնց բնակարանները յատկացուած են բանուորներու եւ բազմանդամ ընտանիքներու :

650 ՆԱՒԵՐ անշարժութեան դատապարտուեցան Մ. Նահանգներու նաւահանգիստներու մէջ, իբրեւ հետեւանք 50.000 նաւաստիներու գործադուլին:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ապստամբները նորէն կը սպառնան Թոնքինի շրջանին: Ստուարաթիւ ըմբոստ զինուորներ համախմբուած են շրջակայ լեռներուն մէջ :

պիտի յանձնէ փոխան ընկալագրի »:

Նոյն պաշտօնատարը ըսաւ նաեւ թէ կառավարութիւնը պիտի ջնջէ Անգլիացիներու բնակութեան արտօնագիրները, յետոյ աւելցուց .

— Ես կը կարծեմ թէ անգլիացի ճարտարագէտները պիտի չհեռանան, վասնզի իրենց նաւատորմը այս քարիւղին կը կարօտի: Եթէ ձգեն երթան, կը նշանակէ թէ ուրիշ նպատակ չունին եթէ ոչ լիուլի չահագործել երկիրը, աղքատութեան մատնել զայն: Իրանցիներ կան որոնք կրնան Անգլիացիներուն տեղն անցնիլ: Եթէ Անգլիացիները ձգեն երթան, արտադրութիւնը կրնայ պակսիլ ; Բայց եթէ մենք միայն 8.000.000 թոն արտադրենք (ներկայ արտադրութեան 25 %ը), աւելի շատ դրամ կը շահինք »:

Բրիտանական պատասխանին կը սպասուէր երէկ: Դահլիճը քննեց կացութիւնը, նկատի առնելով Թէհրանի դեսպանին վերջին տեղեկագիրները: Եթէ Իրանի կառավարութիւնը չուզէ բանակցիլ բանաւոր հիման մը վրայ, տարակոյս չկայ թէ խօսակցութիւնները պիտի խզուին եւ ընկերութիւնը պիտի հեռանայ:

Բրիտանական կառավարութիւնը անընդունելի կը նկատէ եկամուտին 75 %ը Իրանի յանձնելու պահանջը: Կարծողներ կան որ եթէ Իրան տրամադիր ըլլայ բանակցելու, անգլիացի պատուիրակները պատրաստ են բաւարար գումար մը վճարելու, որպէսզի պարսկական կառավարութիւնը կարենայ հոգալ կարգ մը ծախքեր, մասնաւորապէս պետական պաշտօնեաներուն եւ զինուորներուն ռոճիկը: Վճարելի գումարը 8—10 միլիոն սթերլին կը հաշուեն, պայմանաւ որ ընկերութիւնը կարենայ շահագործել նաւթահորերը, բանակցութեանց ընթացքին :

Անգլիոյ արտաքին նախարարը վերջնական հրահանգներ ուղղեց Թէհրանի դեսպանին: Կառավարութիւնը ամէն կերպով կը պաշտպանէ Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը, մնայ թէ քաշուի:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ընկերութիւնը տեղեկացուցած է կառավարութեան թէ մէկ տարիէն կրնայ դարմանել իրանեան քարիւղին կորուստը, շահագործելով Քովէյթի կամ Իրաքի նաւթահորերը: Կառավարութիւնը օգտակար չի նկատեր Ապատանի նաւթահորերը պահել զինուորութեամբ: Ի հարկին զինուորներ կրնան ղրկուիլ պարզապէս պաշտպանելու եւ այլուր փոխադրելու համար Անգլիացիները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ պաշարումը (ռուսական) վերջացաւ, արեւմտեան դաշնակիցներու փոխադարձ տնօրինութիւններէն 24 ժամ վերջը: Ռուսերը ինչպէս որ յանկարծ արտաքսման արտօնագիրներ պահանջած էին, նոյն ձեւով ալ ետ առին այս պայմանը, եւ առեւտուրը վերսկսաւ երկու շրջաններուն միջեւ :

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ Բշ. օրուան նիստին մէջ, որոշուեցաւ աշխատանքները յետաձգել, սպասելով Մոսկուայի պատասխանին: Նիստը բացուած առեն, ամերիկեան պատուիրակը հարցուց Պ. Կրոմիքոյի թէ ըսելիք մը ունի՞: Խորհրդային պատուիրակը ըսաւ թէ պատասխան չէ ստացած իր կառավարութենէն եւ նորէն պնդեց օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը, նոյն իսկ իբրեւ վիճելի խնդիր :

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ճակատին ընդհ. հրամանատար պիտի նշանակուի անգլիացի մը, համաձայն վերջին լուրերու: Զօր. Այզընհաուըր հարաւ. Եւրոպայի ճակատին հրամանատար նշանակեց ամերիկացի ծովակալ մը, Ռապըրթ Քերնի, որուն կեդրոնը պիտի ըլլայ Իտալիա: Իր հրամանատարութեան տակ պիտի գտնուին ամերիկեան, ֆրանսական եւ թերեւս բրիտանական մարտանաւեր: Մալթա եւ Ճիպրալթար պիտի յանձնուին բրիտանական հրամանատարին: Ամերիկացի ծովակալին օգնականները պիտի ըլլան իտալացի զօրավար մը, իբրեւ հրամանատար ցամաքային ուժերու եւ ամերիկացի զօրավար մը՝ իբրեւ հրամանատար օդանաւային ուժերու :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ Պոլիս մեկնելով, Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ացզամ փաշա յայտարարեց թէ կարելի չէ զինակցութեան դաշինք մը կնքել Միջին Արեւելքի համար, առանց կարգադրելու Իսրայէլի խնդիրը: Սուրիոյ վարչապետն ալ յայտարարեց Միջերկրականեան դաշինքի ծրագրին ակնարկելով. — «Մենք չենք ուզեր մերժել Թուրքիոյ բարեկամական ձեռքը, բայց չենք ալ ուզեր հրաժարիլ Ալեքսանդրէթէն (Սանճաքը, որ Թուրքիոյ ձգուեցաւ 1939ին):

ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՄԸ, Պ. Յովհ. Ապահեան (Պէյրութէն), որ Փարիզի մէջ ալ ծանօթ է, անցեալ Մայիս 4ին տասը միլիոն ֆրանք յանձնած էր առեւտրական միջնորդ Ժան Մոռիս Շմիտի, կերպաս եւ ապակեղէն գնելու համար: Միջնորդը անգամ մըն ալ երեւան չելաւ, նոյնիսկ մոռնալով տուած ժամադրութիւնը: Տեղական թերթերէն կ'իմանանք թէ ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել խաբեբան, որ Քազապլանքա (Մարոք), գացած է եղեր... հանրատուն մը գնելու համար գողցուած գումարով :

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան նախկին նախարար՝ EDOUARD DEPREUXի

Ներկայ կ'ըլլան Թաղին ընկերվարական վարիչները:

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (ֆրանսերէն) եւ ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Օր. Օր. Մ. Կառվարեց, Ա. Քէօսէեան եւ Պէնկեան (երգ):

Օր. Շահինեան, Օղտայեան, ընկ. Զոհրապ, Պ. Անդրանիկ, Գորանեան (արտասանութիւն):

Օր. Վերօնիկ Ճինեան (դաշնակ): Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ : Նուագ Նոր Սերունդի նուագախումբով: Օր. ՌԵԺԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Opéra Comiqueէն, պար) Արեւելեան նուագ Թառիստ Գարեգին, ընկեր Բենօ եւ Ռւնանեան :

Եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

Մուտքը 100 եւ 150 փրանք :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
«ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ» ՍՐԱՀԸ
26, Rue Troyon, Sèvres, métro Pont de Sèvres
24 Յունիս, Կիրակի օր, ժամը 15ին
Դերասաններու ընտիր կազմով մը

Գրիգոր Վահան

Կը ներկայացնէ
Հայկական տարազներով, երգերով եւ պարերով

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն 4 արար, քաղուած Մոլիէրի «Le Médecin Malgré lui» գործէն

Կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Յ. եւ Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆՆԵՐ, Օր. ՍԱՎԱՍԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ս. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւայլն:

Կը նուագէ ՅՈՎՍԷՓ ՌԻՆԱՆԵԱՆ :

Մուտքի գինը ժողովրդական :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արենորու եւ արենոյշներու: Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրցեղէն: Մուտքը 100 ֆրանք ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ հայ արենոյշներու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Արզումանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղիշէ Արզումանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Արզումանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Արզումանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան եւ զաւակները (Ալժէ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Արզումանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Մարգրիտ Թիւթիւնճեան (Գավայօն), Պ. Զաքար Արզումանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Երուանդ Արզումանեան (Միլանօ), Տէր եւ Տիկին Մարգար Արզումանեան եւ զաւակները (Հալէպ), Այրի Տիկին Մարիամ Արզումանեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արզումանեան եւ զաւակները եւ քոյրը Մարթա (Ամերիկա), Պ. Վրթանէս Ղազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Միքայէլեան (Գան), Տէր եւ Տիկին Թաշճեան եւ զաւակները (Հայաստան), ինչպէս եւ բոլոր ազգականները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, կեսրոջ, քրոջ, հօրաքրոջ, հօրեղբօր կնոջ, քեռկնոջ կնքամօր, խնամիին

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն՝ 77 տարեկան հասակին Յունիս 15ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի 18 Յունիս, Գօմոնի եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէրի գերեզմանատունը:

Յառաջ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ տեղապահութար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան :

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ սրճարանը :

Կարեւոր օրակարգ: Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Հ. Բալուեան, նիւթ՝ «Հէքեաթներու վարպետը՝ Ռուբէն Զարդարեան»: Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Նոր հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ .Դ. «Սեւակ» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 18ին, ընկեր Օշականի բնակարանը :

«Սամուէլ»ը Վալանսի մէջ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes, Լիոնի թատերախումբով, ղեկավարութեամբ դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐԻ, իր ժամանակի տարազներով:

Երկրորդ արարին.— «ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԵՐՈՎ», պիտի խաղայ եւ երգէ Տիկին Վարժապետեան : Գինը ժողովրդական

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Փլովտիվէն (Պուլկարիա) Բերուզ Թադէոս Կիւրեղեան, Տրապիզոնի շրջակայ գիւղերէն, կը փնտռէ եղբայրները Դաւիթ եւ Գրիգոր Կիւրեղեաններ, որոնցմէ բաժնուած է մեծ տարագրութեան առեն, բայց ողջ ըլլալնին լսուած է աւելի վերջ: Տեղեկացնել Perouse Uzinguitchian, 26 rue Vasile Kolaroff, Plovdiv , (Bulgarie):

ԾԱԽՈՒ Է ՄԵԾ ՇԷՆՔ ՄԸ

40 սենեակներով, որ եկամուտ կը բերէ 250 հազար ֆրանք, գին, 1.900.000 : Դրամ փոխատուին գրաւի կը դնեմ կառատուն մը վաթսուն քառակուսի մեթր տարածութեամբ, նաեւ երկու շէնքեր միեւնոյն առեն, 20 առ հարիւր տոկոսով:

Տրամադրելի է նաեւ երեք սենեակներով աղուոր յարկաբաժին մը Ալֆորվիլ եւ կամ Փարիզ :

Դիմել Noubardի, 122 rue Vaillant Couturier , Ալֆորվիլ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը նրգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ :

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝
ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46:

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱԶԷՐԵԱՆ
65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն ։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար ; Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք առոր սարքաւորումը:

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ ԹԵՐԻ Է ԵԹԷ
ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

“ՇԻՐԱԿ„ ՕՂԻՆ

! ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր ճաշելու մասին.
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

Վերսկսած է արեւելեան նուագը Տէր եւ Տիկին Գարագաշի մասնակցութեամբ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 21 JUIN 1951 Հինգշաբթի 21 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6488-Նոր շրջան թիւ 1899

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՅ

Պոլսոյ վերջին թղթարեբը, ինչպէս եւ միջազգային մամուլին մէջ հրատարակուած տեսութիւններ կը հաստատեն թէ Անգարա նոր ճիգեր կը փորձէ, Ատլանտեանի դաշինքին մէջ մտնելու համար, իբրեւ լիազօր անդամ։

Ուրիշ խօսքով, կը մնայ միշտ ալ մտահոգ, իրական երաշխիքներ պահանջելով, ի խնդիր ապահովութեան եւ անկախութեան։

Լոնտոնի «Թայմզ»ը անցեալ շաբթու խմբագրականով մը կը բացատրէր թէ կարելի չէ Ատլանտեանի զինակցութեան մէջ ընդունիլ Թուրքիան եւ Յունաստանը։

Այս առթիւ դիտել կուտար թէ նախ՝ Մեծն Բրիտանիա չուզեր նոր յանձնառութեանց տակ մտնել. յետոյ՝ Թուրքիան Ատլանտեանեան պետութիւն մը չէ, այլ Միջերկրականեան երկիր մը։

Այսքանը բաւական եղաւ, որպէսզի նոր փոթորիկ մը պայթի Թուրքիոյ մէջ։

Ամէնէն առաջ բարբառեցաւ Անգարայի անթենը, բանաւոր եւ գրաւոր պատասխանով մը։

Իր թերթը, «Ուլուս», զարմանք յայտնելէ վերջ, կը յայտարարէր (13 Յունիս).

— «Թուրքիա միայն Միջին Արեւելեան երկիր մը չէ, այլ Եւրոպայի անբաժանելի մէկ մասը։ Ոչ ոք պիտի կրնայ խլել մեր Եւրոպացիի հանգամանքը։ «Թայմզ» միայն Միջին Արեւելեան երկիր մը համարելով Թուրքիան, ուրացած կ'ըլլայ անոր կատարած դերը։ Թուրքիոյ համար խիստ բնական իրաւունք մըն է մասնակցիլ Եւրոպայի պաշտպանութեան եւ ապահովութեան աշխատանքներուն»։

Ազդանշանը տրուած էր, եւ Թուրք թերթերը մրցումի ելան իրարու հետ, ծաղկելու համար բրիտանական քաղաքականութեան ելեւէջները։

«Թայմզ»ի հետ միեւնոյն տեսակէտը յայտնած էր Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը։

Պատասխանելով Լոնտոնի Թուրք թղթակիցներուն, այդ պաշտօնատարը իր կարգին՝ դիտել կուտար թէ Ատլանտեանի դաշինքը շրջանային հանգամանք ունի.

— Այն ատեն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Իտալիան կ'ընդունուի, քանի որ Ատլանտեան պետութիւն չէ։

Պաշտօնատարը կը բացատրէ թէ Իտալիան Եւրոպայի անբաժանելի մասը կը կազմէ։ Բայց, ոչ Թուրք թղթակիցները կը համոզուին, ոչ ալ իրենց մամուլն ու անթենը։

Եւ ջղագրգռութիւնը կը սաստկանայ, իբրեւ հետեւանք ամբոխավարական պայքարի մը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք վարը։

Մինչ այս մինչ այն, արտաքին նախարարը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ եւս կ'արտայայտուէր, կարգ մը յայտարարութիւններ ուղղելով ամերիկեան թերթի մը։

Ահաւասիկ այդ երկար տեսակցութեան հիմնական մասը,— տեսակ մը շանթած՝ նոր առաւելութիւններ կորզելու համար.

— «Թուրքիա կը հաւատայ թէ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը անբաժանելի է։ Հետեւաբար՝ Ատլանտեանի դաշինքը պէտք չէ մասնաւորել միայն Ատլանտեան պետութեանց եւ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն։ Եթէ արեւելեան Միջերկրականը մեկուսացուի, Եւրոպան ամբողջովին պիտի փլչի, մէկ հարուածով։ (Վ., 13 Յունիս)։

Ամբողջ անցուդարձին պատկերը կը ներկայացնենք առանձին, պատկերազարդ մանրամասնութիւններով։

Ինչպէս կը տեսնէք, Թուրքիա կը շարունակէ տրտնջալ, երբեմն ալ բուռն բողոքներ յայտնել, տեսնելով որ իր պաշտպաններն ու զինակիցները կը խուսափին նոր, աւելի ազդու յանձնառութիւններէ։

Միշտ միեւնոյն մտահոգութեամբ,— Ապահովութիւն՝ պատերազմի մը պարագային։ Իսկ անոր համար ալ անդամակցութիւն՝ Ատլանտեանի դաշինքին։

Ամերիկացիները կրկնապատկեցին իրենց քաղաքական, տնտեսական եւ զինական աջակցութիւնները։

Եւ սակայն, Անգարայի մղձաւանջը չէ փարատած։

Եւ չի կրնար փարատիլ, քանի չէ դարմանուած արիւնազանգ անարդարութիւնը։

Շ.

Երեսփ. ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը

Ներքին նախարարութիւնը հետեւեալ տեղեկագիրը հրատարակեց, երեսփ. ժողովի ընտրութեանց մասին.—

Ընտրուած են.— Զօր. տը Կոլի կազմակերպութենէն՝ 115 երեսփոխաններ (4.039.689 քուէ), ընկերվարականներ՝ 103 (2.744.924), համայնավարներ՝ 100 (5.001.618), չափաւորներ 99 (2.472.016), ձախակողմեան հանրապետականներ (արմատականներուն հետ) 92 (2.194.213), ժողովրդականներ՝ 81 (2.225.353), զանազան (գաղթավայրեր եւն). 24։

Համագումար՝ 614 երեսփոխան 627ի վրայ։ Բաց կը մնան Հռէնոսեան շրջանի ինը աթոռները, որոնց մասին վէճ ծագած է։ Մնացեալ չորս աթոռները սահմանուած են երկու հեռաւոր գաղթավայրերու։

Քուէարկութեան համար արձանագրուած էին 24.544.165 քաղաքացիներ, մասնակցած են 18.678.013 հոգի։ Երկու հակամարտ խմբակցութիւնները՝ Կոլեան եւ համայնավար, միասնաբար շահած են 9 միլիոն ձայն, ուրիշ խօսքով՝ երկու Ֆրանսացիներէ մէկը համաձայն չէ ներկայ կարգուսարքին։

× Այժմէն խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, նոր դահլիճին կազմութեան համար։ Մասնագէտներու կարծիքով, շատ մը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ Ազգ. ժողովին նոր կազմը։ Օրինակ, զօր. տը Կոլ պիտի հաւանի՞ գործակցիլ ուեւէ խմբակցութեան, առանց մասնաւոր պայմաններ դնելու։ Ընկերվարականները պիտի ուզե՞ն գործակցիլ զօրավարին հետ։ Դժուարութիւններ կրնան պատճառել նաեւ համայնավարները, թէեւ իրենց 180 աթոռները իջած են 100ի։

Վարչապետութեան համար հաւանական թեկնածուներ կը համարուին նիւթական նախարարը՝ Փեչ, պատական նախարարը՝ Ռընէ Մայէր, նախկին վարչապետներէն Փլէվէն եւ Ցալատիէ եւն.

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը ստորագրեց զինուորական նոր օրէնքը, որուն համաձայն զինուորութեան տարիքը 19էն կ'իջնէ 18ուկէսի, իսկ ծառայութեան շրջանը կը բարձրանայ 21 ամիսէն 24ի։ Այս օրէնքին շնորհիւ, ամերիկեան բանակին թիւը 3ուկէս միլիոնէն պիտի բարձրանայ հինգ միլիոնի։— Ծերակոյտը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով անգամ մը եւս իր համակրանքը յայտնելով Խ. Միութեան ժողովուրդին, կը յայտարարէ թէ խաղաղութեան դատը մեծապէս պիտի շահի, եթէ Խ. Միութիւնը թոյլ տայ որ Ռուսերը ճշմարտութիւնը լսեն Ամերիկացիներու մասին։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ 12 ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ժողով գումարելով Լոնտոնի մէջ, վաւերացուցին պայմանագիր մը, որ կը ճշդէ թէ ինչ կարգուսարք պիտի ունենան իրենց այն զօրամասերը որ կը գործեն դաշնակից երկրի մը մէջ։ Նորութիւն մըն է այս պայմանագիրը՝ միջազգային տեսակէտով. — Նախագահ Թրումընի մասնաւոր խորհրդականը, Հէրրիմըն, Փարիզ եկաւ, խորհրդակցելու համար զօր. Այզընհաուըրի հետ։ Մասնաւորապէս պիտի քննէ քաղաքական եւ զինուորական խնդիրներ։ Իրազեկներու կարծիքով, զօր. Պրէտլիի այցելութենէն անմիջապէս վերջ կատարուած այս քննական պտոյտը կարեւոր հետեւանքներ պիտի ունենայ Գերմանիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ, նոյն իսկ Սպանիոյ մասնակցութեան տեսակէտով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը արտօնութիւն ստացաւ կազմակերպելու իր կրաւորական պաշտպանութիւնը։ Այս արտօնութեամբ ջնջուած կ'ըլլան բոլոր սահմանափակումները։

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ մէջ նաւային ռազմափորձեր պիտի կատարուին մասնակցութեամբ ամերիկեան, բրիտանական, ֆրանսական եւ իտալական տորմիղներու, թէեւ տակաւին ճշդուած չէ հրամանատարութեան խնդիրը (անգլիացի՞ թէ ամերիկացի)։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան 11 վարիչները, որոնք հինգական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, Գերագոյն Ատեանին դիմելով խնդրած են վերաքննել իրենց դատը։

Իրան վճռապէս մերժեց Անգլիոյ նոր առաջարկները

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Յունիս 19 թուականով.— Կառավարութիւնը այսօր վճռապէս մերժեց բրիտանական առաջարկը՝ քարիւղի վէճին կարգադրութեան համար, եւ ազդարարեց Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան թէ պիտի գրաւէ բոլոր ստացուածքները, եթէ չվճարէ եկամուտներուն 75 %ը, սկսելով Մարտ 20էն։

Սոտ մէկ ժամ տեսակցելէ վերջ պարսիկ պաշտօնատարներու հետ, ընկերութեան փոխ-նախագահը, Պ. Ճէքսըն, յայտարարեց թէ բանակցութիւնները խզուած են։ «Պարսիկները կը պնդեն իրենց պահանջներուն վրայ եւ ուրիշ ընելիք չի մնար։ Պիտի հեռագրեմ Լոնտոն, հրահանգներ խնդրելու համար։ Տարակոյս չկայ թէ «վերադարձի՞ր» պիտի ըսեն։

Այս առտու ամերիկեան դեսպանը վարչապետին այցելելով, սոխպողաբար խնդրեց ընդունիլ որեւէ բանաւոր պատասխան։

Բրիտանական առաջարկներուն մէկ պատճէնը յանձնուած էր դեսպանին, որ ըսաւ.— «Ուշադրութեամբ կարդացի եւ լաւ գտայ»։ Դեսպանը թելադրած էր վարչապետին՝ չխզել բանակցութիւնները, եթէ բրիտանական առաջարկները բաւարար չըլլային։

Բրիտանական ծրագիրը կը տրամադրէ անմիջապէս տասը միլիոն սթերլին դնել Իրանի տրամադրութեան տակ, երեք միլիոն ալ՝ մէկ ամիս վերջը, մինչեւ համաձայնութեան մը կնքումը, պայմանաւ որ միջամտութիւն չկատարուի ընկերութեան գործողութեանց մէջ, բանակցութեանց ընթացքին։ Իրանի ներկայացուցիչները մերժեցին այս առաջարկը, եւ որոշեցին բանակցութիւնները խզել, մինչեւ որ ընկերութիւնը ամբողջովին ընդունի կառավարութեան պահանջները։ Յաջորդ քայլի մասին որոշում պիտի տրուի վաղը։

Վարչապետին առաջին գործը պիտի ըլլայ տեղեկագրել նիստի հետեւանքը խորհրդարանին։ Այս առթիւ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ, ամբողջովին գրաւելու համար Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան ստացուածքները։

Հուսէյն Մաքի, քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը եւ վարչապետին աջ բազուկը, այսօր հրահանգի կը սպասէր Աբադանի մէջ, արգիլելու համար քարիւղի փոխադրութիւնը դէպի բրիտանական նաւեր։ Ստացուածքներու գրաւման առաջին քայլը պիտի ըլլայ դադրեցնել արտածումը դուրս նաւահանգիստներու մէջ։

ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԵՆ ՈՐ ՆԱՒԹԱՀՈՐԵՐԸ ՑԱՄՔԻՆ

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ բրիտանական ծրագիրը կը տրամադրէ անգլօ-իրանեան գործակցութիւն մը հաստատել քարիւղի արտադրութեան եւ բաշխումի մասին։ Այս կարգադրութեամբ Իրան պիտի կրնայ գործադրել ազգայնացման ծրագիրը եւ քաղել եկամուտները, միեւնոյն ատեն լիովին ապահովելով Անգլիոյ օրինաւոր շահերը։ Անգլօ-Իրանեան ընկերութիւնը մեծապէս պիտի աւելցնէ իր վճարումները։ Ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ ընդարձակել քարիւղի ճարտարարուեստութիւնը, նոր հորեր փորել եւ պարսիկ մասնագէտներ հասցնել։

× Ամերիկեան դեսպանը վարչապետին հետ խօսած ատեն ըսեր է.— «Դուք պէտք ունիք Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան աջակցութեան, այլապէս քարիւղի ճարտարարուեստութիւնը կը կործանի»։

Վարչապետը պատասխաներ է թէ կը նախընտրէ որ նաւթահորերը ցամքին, քան թոյլ տայ որ բրիտանական ընկերութիւնը տէր-տիրական դառնայ։

Քասըմ Հասէպի, ելմտական նախարարութեան ներկայացուցիչը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ ժողովէ մը վերջ.

— «Մեզի համար ամէն բան վերջացած է։ Անգլիացիները կ'ընդդիմանան ազգայնացման։ Ելք չկայ եւ որեւէ բանաւոր լուծում չեմ նախատեսեր։ Մենք մեր տեսակէտները հաղորդեցինք խառն յանձնախումբին»։

Հակառակ այս վճռական դիրքին, կարծողներ կան թէ կառավարութիւնը տրամադիր է միջին ճամբայ մը գտնելու։

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻ՞ՒՆ

Լոնտոնի մէջ զարմանք չպատճառեց բանակցութեանց խզումը։ Արտաքին նախարարը յայտարարած էր երեսփ. ժողովին մէջ թէ կառավարութիւնը կը մերժէ բանակցիլ սպառնալիքի տակ։ «Պ. Մաքիի վերջնագիրը (տես վերը) անկարելի կը դարձնէ որեւէ բանակցութիւն, եթէ իսկապէս Իրանի կառավարութեան տեսակէտները կը ներկայացնէ»։

× Թէհրանի բրիտանական դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուելով Շահին կողմէ, պարզեց իր կառավարութեան ծրագիրը։ Այս անսովոր դիմումն ալ կ'ապացուցանէ թէ որքան մտահոգ են Անգլիացիները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ա.

ՍՏԱԼԻՆԻ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄՈՒՆՔԻ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄԸ

Բոլորովին անակնկալ կերպով իմ ձեռքն ընկան Երեւանի ռուսերէն Կոմունիստ թերթի («օրգան Հայկոմկուսի Կենտկոմի եւ Երկոմի») մի քանի թիւերը, որոնք նուիրուած են այս տարուայ մարտի վերջերին տեղի ունեցած Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան ԺԵ. համագումարին (ընդհ. պատգամաւորական ժողովին)։

Այդ թիւերը պարունակում են մեր հայրենիքի տնտեսական եւ մշակութային կեանքի արդի վիճակի մասին, չափազանց շահեկան նիւթեր, որոնք այս տողերի գրողը պիտի ուզենար ներկայացնել, եթէ կազմած չլինէր այն համոզումը թէ գաղութները — մէջը լինելով եւ նրա մտաւորական դասը — չեն հետաքրքրւում Հայաստանի կեանքի մանրակնին եւ առարկայական ուսումնասիրութեամբ ։ Միակ հարցը, որ գրաւում է հայ Սփիւռքի ուշադրութիւնը, լեզուի եւ մասնաւորապէս ուղղագրութեան հարցն է։

Այս պարագան հաշուի առնել ստիպուած լինելով, մի երկու յօդուածով կ'ուզէինք ներկայացնել ընթերցողներին Հայոց լեզուի հարցի մասին մեր երկրի պետական ամենահեղինակաւոր մարմնի՝ Կոմկուսի համագումարի արտայայտած տեսակէտը եւ ընդունած պաշտօնական որոշումը ։

Համագումարը առաջին անգամն է որ քննութեան է առնում լեզուի հարցը։ Այդ քննութիւնը նա կատարել է բաւականին լրիւ, ճշդելով իր վերաբերմունքը գրաբարի, արեւմտահայ լեզուի եւ օտար բառերի գործածութեան հանդէպ։ Նախ քան այդ հարցերին անցնելը, անհրաժեշտ ենք համարում այս առաջին յօդուածով պարզել թէ՝ ինչո՞ւ Հայոց լեզուի հարցը այսօր է քննութեան ենթարկւում պետական իշխանութեան գերագոյն մարմնի կողմից։

Այս հարցի պատասխանը գուշակել դժուար չէ նրանց համար, ովքեր քիչ թէ շատ ծանօթ են այն իրադարձութիւններին որ Խ. Միութեան կեանքում տեղի ունեցան, Կոմ. կուսակցութեան՝ մշակոյթի եւ գիտութեան նկատմամբ, պատերազմից յետոյ, որդեգրած քաղաքականութեան հետեւանքով։

Ինչպէս յայտնի է, Ժդանովի ծանօթ ելոյթից յետոյ, սոմ. կուսակցութեան կենտր. կոմիտէն յայտարարեց թէ այսուհետեւ իրեն է վերապահում իրաւունք՝ նշելու թէ ո՛րն այն մէկ եւ միակ ճանապարհը, որով պիտի ընթանայ սովետական գրականութեան, արուեստի եւ գիտութեան զանազան ճիւղերի զարգացումը։ Իր այդ իրաւունքը Կենտկոմը սկսեց կիրառել տարբեր ձեւերով։Մինչ գրականութեան եւ արուեստի ճիւղերի (երաժշտութիւն, կերպարուեստ եւայլն) նկատմամբ նրա միջամտութիւնը եղաւ ուղղակի, յատուկ որոշումների ձեւով, գիտութեան ճիւղերից, օրինակ, կենսաբանութեան մասին այդ ճիշդ ճանապարհը ցոյց տալու պարտականութիւնը յանձնուեց պրոֆ. Լիսենկոյին, որ, սակայն, պարտադրելու համար իր բէզը մօտ ութ հարիւր գիտնականներից բաղկացած ժողովին, հարկ համարեց կռթնել կուսակցութեան հեղինակութեան վրայ եւ յայտարարեց որ իր զեկուցումը նախօրօք կարդացուել է կուսկենտկոմում եւ արժանացել նրա հաւանութեան ։

Մեր նիւթի հետ անմիջական կապ ունեցող գիտական միւս ճիւղի՝ լեզուագիտութեան հարցի տնօրինումը կատարուեց սկզբի շրջանում առանց Կենտկոմի միջամտութեան ու մասնակցութեան ։ Լեզուագէտների մի խումբ, բաղկացած բացառապէս Ն. Մառի հետեւորդներից, օգտուելով այն հանգամանքից, որ ծանօթ ակադեմականը լեզուագիտական իր վերջին տեսութիւնը յայտարարելով Մարքսի վարդապետութեան սկզբունքների վրայ հիմնուած, չհանդիպեց առարկութեան կուսակցութեան կողմից, որ միւս կողմից՝ նա մեռաւ կուս. անդամատետրը գրպանում, հռչակեց Մառին սովետ. լեզուագիտութեան հիմնադիր եւ նրա տեսութիւնները՝ միակ ճիշդ ուսմունք լեզուագիտական մարզում։ Պատմութեան շարունակութիւնը յայտնի է եւ այստեղ մենք այն չենք կրկնի ։

Մէկ ամբողջ տարի եւ աւելի տեւեցին Մառի հետեւորդների շահատակութիւնները, որոնց ընթացքում Համամիութենական Կուս. կենտկոմը, Ստալինի գլխաւորութեամբ, մնաց լուռ դիտողի դերում։

Եւ յանկարծ մի գեղեցիկ օր անսպասելի կերպով պայթեց ռումբը։ Մամուլում հանդէս եկաւ նոյնինքն Ստալինը յայտարարելու համար, թէ Ն. Մառի լեզուագիտական տեսութեան մէջ ոչինչ կայ մարքսեան («Օ՜, ո՛չ, ազատեցէք մեզ Ն. Մառի «մարքսիզմից») եւ թէ նրա աշակերտների յարուցած հալածանքները Մառի վարդապետութիւնը չընդունողների դէմ ոչ այլ ինչ են, բայց եթէ «կամայականութիւն եւ խայտառակութիւն»։ Դրա հետ միաժամանակ նա մի շարք տեսակէտներ պարզեց լեզուագիտութեան եւ լեզուի մասին, մեկնակէտ ընդունելով Մարքսի վարդապետութիւնը ։ Հարց ու պատասխանի ձեւով յայտնուած այդ տեսակէտները լոյս տեսան մամուլի մէջ եւ այդ բաւական եղաւ որպէսզի խօսուի «լեզուագիտութեան հարցերի վերաբերեալ ընկեր Ստալինի հանճարեղ աշխատութիւնների եւ լեզուաբանական ուսմունքի» մասին։

Ստալինի ելոյթը չէր կարող բացառիկ ուշադրութեան չարժանանալ Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութիւնների ղեկավար (կուսակցական եւ կառավարական) շրջանների կողմից։ Վարդապետի տեսութիւնները, արտայայտուած իր սեփական անունից, անհրաժեշտ էին դարձնում լեզուագիտութեան եւ լեզուի հետ կապուած բոլոր հարցերի վերաքննութիւնը եւ «գիտահետազօտական ու գիտա-մանկավարժական» ամէն կարգի աշխատանքների «վերակառուցումը»։ Հայկոմկուսի համագումարի նիւթերից մենք տեսնում ենք, որ լեզուաբանութեան եւ լեզուի դասաւանդութեան եւ դրա կապակցութեամբ «կադրերի»(դասատուների եւ գիտնականների) «վերակառուցման» աշխատանքները սկսուել են Հայաստանում եւ Ստալինի ելոյթից անմիջապէս յետոյ եւ ներկայիս առաջ են տարւում «հարուածային կարգով» եւ «բոլշեւիկեան տեմպերով»։

« Լեզուաբանութեան հարցերի մասին ընկեր Ստալինի հանճարեղ աշխատութիւններից յետոյ լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, Հայաստանի Կոմ. կուսկ. կենտ. կոմ.ի ղեկավարութեամբ, — յայտարարել է համագումարում կրթական նախարար Ս. Միքայէլեանը,— ձեռնարկեց ինչպէս Հայոց, նոյնպէս եւ Ռուսաց լեզուի դասաւանդման վերակառուցման եւ բարելաւման»։ Նոյնն է կրկնել Երեւանի կուս. կոմիտէի նորընտիր քարտուղար Եակով Զարոբեանը, յայտնելով, որ «կուսակց. կազմակերպութիւնները կարեւոր աշխատանք են կատարել վերակառուցանելու համար, առաջնորդի ցուցմունքների հիման վրայ, Հայաստանի Գիտ. Ակադեմիայի, բարձրագոյն ուսումնական հիմնարկութիւնների եւ դպրոցների գործունէութիւնը »։

Այս «վերակառուցման» հետեւանքով գործածութիւնից հանուել են լեզուի ուսուցման բոլոր դասագրքերը, թանգարան են նետուել մառականների գրած բոլոր աշխատութիւնները եւ փոփոխութեան են ենթարկուել կրթական եւ գիտահետազօտական բոլոր ծրագիրները, որովհետեւ,ինչպէս յայտարարել է Գ. Յարութիւնեանը իր զեկուցման մէջ, «նրանց մէջ թոյլ էին տրուած խոշոր սխալներ», կազմուած լինելով Ն. Մառի հետեւորդների կողմից եւ կրելով Ստալինի կողմից «հակամարքսիստական » հռչակուած այդ վնասակար ուսմունքի ազդեցութիւնը։ Ամենամեծ հարուածը տրուել է, բնականաբար , լեզուի Ինստիտուտին, որ կրում էր Ն. Մառի անունը։ Նախեւառաջ վերացուել է այդ անուանումը եւ նա կոչւում է ներկայումս պարզապէս Լեզուի Ինստիտուտ։ Ապա փոխուել են նրա ղեկավարները, եւ առաջին հերթին՝ դիրեկտոր Արարատ Ղարիբեանը, որին Կենտկոմը հարկադրել է զիջել իր պաշտօնը Գ. Ղափանցեանին, որից նոյն Կենտկոմը առել էր այդ պաշտօնը եւ յանձնել էր Ա. Ղարիբեանին։ Իրենց նախկին պաշտօններին են վերակոչուել նաեւ Գ. Ղափանցեանի «ձայնակիցները»՝ Վ. Առաքելեանը, Մ. Իսրայէլեանը եւ ուրիշները ։ Դրա փոխարէն հրապարակից քշուել են բոլոր մառականները՝ Է. Աղայեանի գլխաւորութեամբ ։

Կադրերի «վերակառուցման» հարցը փակելուց առաջ մի երկու խօսք էլ՝ կուսակց. կադրերի մասին։ Յայտնի է, որ մառականների առաջ քաշումը եւ Գ. Ղափանցեանի, Հ. Աճառեանի եւ նրանց միւս «ձայնակիցների» դէմ յարուցուած հալածանքները կատարուեցան Հայաստանի կուս. կենտկոմի յատուկ որոշումով, ուստի, Ստալինի ելոյթից յետոյ, երբ ամէն ինչ գլխիվայր դրուեց, պէտք է որ պատասխանատուութեան կանչուէին նաեւ այդ կենտկոմի ղեկավարները։ Գր. Յարութիւնեանի զեկուցումից պարզւում է, որ այդ բանը տեղի է ունեցել, բայց շատ մասնակի ձեւով ։ Պաշտօնանկ է եղել եւ Հայաստանից անհետացել է կենտկոմի ագիտ. — պրոպ. բաժնի վարիչ եւ «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագիր Յովհ. Մամիկոնեանը, որ բանբեր հանդիսանալով — իր պաշտօնի բերումով — կենտկոմի, հանդէս էր գալիս բոլոր ժողովներում ջախջախելու համար Գ. Ղափանցեանին, Հ. Աճառեանին («հնդեւրոպաբանութեան ռէակցիոն, իմպերիալիստական ուսմունքի այդ մոլի կողմնակիցին») եւ «Մառի ուսմունքը բուրժուական լեզուագիտութեան հետ հաշտեցնել փորձողներին»։ Կենտկոմի միւս ղեկավար անդամները փորձանքից ազատուել են միայն նկատողութեամբ։ Նկատողութիւն անողը եղել է Գր. Յարութիւնեանը եւ ուղղել է այն Հայ Կենտկոմի Բիւրոյին* (Հայաստանի «Պոլիտբիւրօ»), որի անդամն ու ղեկավարն է ինքը...

Կարգադրելով — աւելի կամ պակաս չափով— լեզուի եւ լեզուագիտութեան ուսուցման եւ ուսուցողների (կադրերի) խնդիրը կուսակցութիւնը ամենակարեւոր հարցի լուծումը վերապահել է իր Համագումարին։ Ո՞րն է այդ հարցը ։ «Սոցիալիստական ազգութիւնների լեզուների զարգացման ուղիների եւ օրինաչափութեանց» հարցն է այդ , ասում է Հայաստանի վարչապետ Սահակ Կարապետեանը, որ « պիտի լուծել ընկեր Ստալինի գիտական դրոյթների լոյսով»։ Զ. Գրիգորեանը, որ մէկն է կենտկոմի քարտուղարներից, աւելի պարզ է արտայայտւում։ Գլխաւոր խնդիրը, որ մնում է դեռ անլոյծ, պարզապէս հայագիտութեան եւ Հայոց լեզուի խնդիրն է, որ կարելի է բաժանել երեք մասի.— « Գրաբարի գնահատութիւն, Կոնստանդինոպոլսոյ հայ դիալեկտի հարց, դիալեկտ, որ շատերը կոչում են «արեւմտահայ լեզու» (չակերտները Զ. Գրիգորեանինն են), եւ հայ գրական լեզուի մաքրութեան հարց»։

Այդ երեք հարցերին կը նուիրենք մեր հետագայ յօդուածները, փոխելով կարգը։ Մեր հետեւեալ յօդուածի նիւթը լինելու է, ուրեմն, «Կոստանդինոպոլսոյ հայ դիալեկտը», որ իսկական անունով կոչւում է արեւմտահայ լեզու ։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ *

Թարգմանութիւն Luc André Marcelի

Նարեկացին.— Բ.

« Կը ճանչնաք այն քերթուածը, ուր Նարեկացին անդադար կը կրկնէ. «Մեղանչեցի, ես, ամբողջովին, քու գեղեցկութեանդ դէմ. ես, նուաստըս, ես, նուաստս, մեղանչեցի դիտակցօրէն քու մաքրութեանդ դէմ, ես, ոչնչութիւնս, ես, աղտոտութեան հանգոյցս կամովին մեղանչեցի ...»

«Ան կը սարսափի տեսնելով որ իրեն քիչ ժամանակ կը մնայ տակաւին, արժանի աղերսարկու մը ըլլալու համար։

« Վերջին Դատաստանի սարսափազդեցիկ փողէն հալածուած եմ», կը գոչէ։ «Զունիմ վարդն անբիծ, ոչ ալ իւղն օծումի ողորմածէր, ոչ մէկ նշոյլ կը մտնէ իմ խաւարիս մէջ. քունս ծանր է մահուան պէս. ինծմէ անգամ մը եւս փրցուցի հարսանեկան զարդերս, սուրբ օծումը կորսուեցաւ, եւ փեսային տան դուռը փակ է իմ առջեւ»։

« Երեսս քողարկեցի, կամաց մօտեցիր ինծի, Տէր զօրութեանց։ Տխուր ըլլալուս համար ամօթով եմ, անտանելիօրէն ծանր եմ եւ այս ծանրութիւնը զիս մեռնելու փորձութեան կը մատնէ ։ Խաբերան կը հրապուրէ զիս, մոլեգնոտին մշուշը կը ծփայ, կը մռնչէ, կը վերանայ ամէն կողմէ. կորուստի մատնողը ինծ կ'երկարէ իր վատ սքանչելիքները, նայուածքդ ուղղէ անոնց. քանդէ, հալածէ, ոչնչացուր կռուաէջերին յարձակումները, ով դուն անքննելի կենդանութիւն»։

« Բայց ճիշդ պիտի չըլլար Նարեկացին նկատել ենթակայական տրամայի մը դերասանը ։ Ան չէր ուզեր, բանաստեղծութիւնը իբրեւ միջոց գործածելով, իր ապրելու դժուարութիւններուն տեսարանը ներկայացնել։ Ան միայն զոհը չէ եղական անկարգութեանց։ Ինչպէս որ «արուեստը արուեստին համար»ին կարեւորութիւն չի տար, այնպէս ալ անձնականութեան գաղափարով չի հետաքրքրուիր ։

« Զեմ կարծեր որ ան իր մէջ կրէ բոլորովին անձնական ողբերգութեան մը տարրերը՝ բայց կը նշմարեմ որ իր մեծ մտմտուքը եղաւ զայն ընդհանրացնելը ։

Մատեան ողբերգութեանը նոյն ատեն համոզելու վիրքը եղաւ. բսել կ'ուզեմ թէ, հոն ոչինչ բսուած է, որ չկարենայ գտնել ամէնուն խօսքը։ Անտարակոյս կրօնքի սկզբունքներուն իր ճշգրիտ հնազանդութիւնը բաւական օգնեց իրեն, իր զարմանալի ճակատագիրը հայ ժողովուրդին հոգեբանութեան հետ ի մի խառնելու համար՝։

« Եւ շատ հաւանականօրէն Նարեկացին յաջողեցաւ իր անձնական գաղափարներու ընդհանրացումին մէջ, եթէ դատենք այն սքանչելի սէրէն, զոր ամբողջ հայութիւնը զգաց անոր հանդէպ։ Եւ աւելին տեսէք թէ ան ինչ պատկեր կը ներկայացնէ իր ժամանակէն։ Ջրհեղեղին եւ Յովհաննու Յայտնութեան արդարակորով բոցավառման այս բանաստեղծը, արտայայտութեան իր գագաթնակէտին հասցուց այն անձկութիւնը, որ կը սեղմէր ամէնուն սիրտը ։

Այս այն ժամանակն էր, երբ աշխարհի վերջը գալ կը սպառնար. ամէնուրեք անսովոր անհամբերութիւն մը կը գրգռէր միտքերը։ Վերջին Դատաստանի սպառումը դարուն ցաւն էր։ Ամէն ինչ վերջ պիտի գտնէր։Մարդիկ կիրքերու գրգռիչ մը կը գտնէին այս կանխայայտ սարսափներուն մէջ։ Անոնք կ'երթային վերջին անգամ մըն ալ չոյուելու Սաղայէլէն եւ կը վերադառնային հեծկլտալու Քրիստոսի ոտքերուն տակ ։

Մտաբերեցէք բիւզանդական բարքերը ։

Վերյիշեցէք հալածութեան բոլոր տկնեղէններէն մերկացած Քրիստոսը։ Վերյիշեցէք իրենց ժողովուրդէն պաշտուած եւ տանջուած կայսերը, այն ժողովուրդը, որ կը վիճէր Սուրբ Երրորդութեան վրայ եւ կը յափշտակուէր կրկէսի գազանութիւններէն։

« Հայաստանի մէջ ալ, թէեւ Բիւզանդիոնի ջղայնութիւնները աւելի չափաւորուած էին, մարդիկ կ'երկնչէին նշաններու երեւումէն։ Անտարակոյս Արարատը պիտի բոցավառէր յանկարծ երկնային երիվարներու սրոփին տակ։

« Մտքերու այսպիսի վիճակ մը բաւական կը բացատրէ մարգարէական այն սարսափը որ կը լեցնէ Նարեկացիին գործը եւ ցոյց կուտայ թէ ինչու « Մատեան»ը կը բացուի իբրեւ ողբերգական Յովսափատի հովիտ մը »։

(Այս Յովսափատի հովիտը այն տեղն է ուր, Քրիստոնէական գիտելիքներու համեմատ պիտի հաւաքուին մեռեալները, Վերջին Դատաստանին օրը)։

« Հսկաներու բոլոր ոսկորները կը հանգչին հոն, սպասելով Վերջին Դատաստանին առաջին շեփորին»։

×

Նոր փակագիծ մը։ Յարգելի բանախօսին այն կարծիքը՝ թէ մարդիկ կը վախնային որ աշխարհի վերջը պիտի գար, ճիշդ է Եւրոպայի համար, բայց ոչ Հայաստանի համար, եթէ չեմ սխալիր։

Արդարեւ, Եւրոպայի մէջ, տգէտ ժողովուրդը այն կարծիքը ունէր թէ աշխարհ պիտի կործանէր Քրիստոսի հազար թուականին։ Ամբողջ խնդիրը այս հազար թիւին վրայ կը դառնար, առանց ոեւէ լուրջ պատճառաբանութեան։ Պարզապէս անոր համար որ հազարը խոշոր, կլոր թիւ մըն է, մասնաւոր նշանակութիւն մը կուտային, ինչպէս այսօր ալ մասնաւոր իմաստ մը կուտանք 3ին, 7ին, 9ին, 13ին, 40ին եւայլն։

Եւ գիտէք այս աւելորդապաշտութեան հետեւանքները։ Շատեր ապաշխարութեան կը դիմէին. ուրիշներ կրօնական սքեմին մէջ կը տեսնէին իրենց փրկութիւնը։ Շատ մը հարուստներ եւ իշխաններ իրենց ստացուածքները կը նուիրէին եկեղեցիներու եւ վանքերու, որպէսզի Քրիստոս զիրենք «անտես չառնէ» եւ սեւ այծերուն չխառնէ։ Շատեր ալ — նիւթապաշտները — աւելի կը նետուէին աշխարհական հաճոյքներու եւ զեղխութեան մէջ, կամ՝ ինչպէս կ'ըսէ մեր բանաստեղծը, կ'երթային «Սաղայէլէն չոյուելու»։

Բայց կը կասկածիմ որ այս ժողովրդական նախապաշարումը ճիշդ ըլլայ նաեւ Հայաստանի համար։ Գլխաւոր պատճառը այն է որ եւրոպական հազար թուականը մեր 1000 թուականը չէր։ Մեր նոր թուականը կը սկսէր վեցերորդ դարու կիսուն, 551ին։ Հետեւաբար, Եւրոպական 1000 թուականին՝ հայկական թուականը ցոյց կուտար 449։ Մասնաւոր պատճառ մը չկար որ մեր նախնիքը հաւատային թէ հայկական 449 թուականին աշխարհը պիտի կործանէր, եւ ոչ թէ առաջ կամ վերջը։

Գալով Նարեկացիին, եթէ աշխարհի կործանումին «մարգարէական սարսափը կը լեցնէ անոր գործը», ատիկա ոչ թէ անոր համար էր որ Նարեկացին կը հաւատար թէ հայկական թուականի 449ին աշխարհ պիտի կործանէր, այլ որովհետեւ ոեւէ քրիստոնեայ կը հաւատայ — եւ Նարեկացին ալ աւելի, քանի որ կրօնական էր — թէ «օր մը» աշխարհ պիտի կործանի եւ վերջին դատաստանի փողը պիտի հնչէ։ Այսօր իսկ ամէն տեսակ կրօնականներ չե՞ն ազդարարեր աշխարհի «մօտալուտ կործանումը եւ մեզ ապաշխարութեան չե՞ն հրաւիրեր։ Մէկ խօսքով՝ Նարեկացիին ազդարարութիւնները ընդհանուր իմաստով պէտք է հասկնալ եւ ոչ թէ մասնաւոր թուականի մը համար։

Վերադառնանք մեր բանախօսին։

ՊԱՐԳԵՒ ՆԻԿՈԼԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՐԿՍ ՀԱՐԿԱՒՈՐԱՑ ...

Քանի մը ամիս առաջ «Համազգային»ի վարչութենէն լսեցինք թէ Պ. Դուրեանի հարիւրամեակը պիտի տօնուի իրենց նախաձեռնութեամբ եւ մեծ հանդիսութեամբ։ Օրերը հասան եւ սակայն այդ «մեծ» որոշումին իբր արձագանգ ոեւէ ծանուցում չերեւցաւ մամուլին մէջ։

« Յառաջ » արժանաւոր տեղը տուաւ անոր յիշատակին. բայց ներելի՞ է հարցնել թէ Քաֆէ Քատէի վերնայարկը պատշաճ վա՞յրն էր տօնելու այդ պանծալի դարադարձը, հերթական հաւաքոյթի մը ձեւին տակ, որքան ալ՝ Դուրեանը լրիւ ներկայացնող բանախօսութիւն մը եւ քանի մը արտասանութիւններ պատրաստուած ըլլային։

Յարմար սրա՞հ կը պակսէր Փարիզի մէջ։ Եւ Դուրեանի հմայքը բաւական չէ՞ր որ Նախաձեռնարկ Միութիւնը հրաւէր ուղղէր մեր արուեստագէտներուն, աւելի փայլուն հանդէս մը սարքելու համար։ Պոլսոյ եւ Սուրիոյ, թերթերու մէջ կը կարդանք թէ ինչպիսի խանդավառութեամբ եւ ժողովրդական հանդիսութեամբ կատարուած է ոգեկոչումը բանաստեղծին յիշատակին։

Կ'երեւի անհրաժեշտ էր կազմել Հայր. Միութիւն մը որպէսզի հովանաւորէր եւ վայել շուքը տար, ինչպէս եղաւ միւս վաղամեռ քերթողին, Մ. Մեծարենցին եւ Վարուժանի համար։ Եւ ի՞նչ աւելի յարմար երգելու այս առիթով, քան զմայլելի «Լճակ»ին նոյնքան հեշտալուր մեղեդին որ Ս. Բարսեղեանինն է եւ անծանօթ մնացած մեր մէջ։ Անոր մահէն ի վեր, քանի սերունդներ եկան ու անցան. բայց հազուադէպ է որ քերթողի մը շիրիմը այնքան այցելու ունեցած ըլլայ իբրեւ ուխտատեղի մը, որքան Դուրեանինը ուր միշտ մանիշակի փունջ մը կամ մարգարտածաղիկի պսակ մը կը մնան դամբարանին վրայ, երկիւղածութեամբ զետեղուած ...

Սիրանոյշ Զաքրեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ վարչութեան եւ սովետական երգահաններու միութեան նախաձեռնութեամբ խորհրդակցութիւն մը կատարուած է, սովետական Օփերայի զարգացման համար։ Մասնակցած են երգահաններ, երաժշտագէտներ, գրողներ եւ արուեստի աշխատողներ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ անհատական բնակարաններ կառուցանելու համար վարկ բացուած է 400 հազար ռուբլի։ Գիւղական ուսուցչութեան համար տեղական միջոցներով պիտի շինուին 291 բնակարաններ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Հրանտ Շահինեան 1951ի ախոյեան հռչակուած է ամբողջ ՍՍՌՄ. «Սպարտակ» մարմնամարզական միութեանց մրցումին մէջ։ Անդամ է Երեւանի «Սպարտակ» մարմնամարզական ընկերութեան։ Իսկ Ա. Ազարեան փայլուն յաջողութիւն ունենալով օղերու եւ պտտաձողի վրայ, շահած է երկրորդ տեղը։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՌԸՆԱԺ.— Յունիս 9ին սեւ հողին յանձնեցինք մեր դժբախտ եւ սիրելի քոյրը, Արաքսի Էժտահարեան (ծնեալ Թաչատուրեան, Տարօնցի), որ տարիներէ ի վեր կը տառապէր անողոք հիւանդութենէ մը։ Վերջերս դժուար կը դիմանար ցաւերուն, նախազգալով անխուսափելի վախճանը։

Յուղարկաւորութեան կը հետեւէին մեր գաղութը եւ տեղացիներ։ Կրընոպլէն, Լանսէյէն, Վիէնէն, Տէսինէն, Լիոնէն եւ Սէն Շամոնէն եկած էին մեր հայրենակիցները, ընկերներ եւ բարեկամներ։

Ներկայ էին նաեւ մետաքսի եւ երկաթի գործարաններուն տէրերը, տնօրէններն եւ բոլոր պաշտօնեաները։ Մետաքսի գործատէրը այս առթիւ փակած էր գործարանը, ուր տարիներով աշխատած եւ վեց տարիներէ ի վեր ալ ֆօնթրմէթրի պաշտօն կը վարէր ողբացեալ Արաքսին։ Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ թարմ ծաղկեպսակներով։

Վշտաբեկ եղբօրդ այս քանի մը տողերը թող Տարօնի անթառամ մանիշակներէն ծաղկեփունջ մը ըլլան քու տառապած եւ չարչարուած դերեզմանիդ վրայ, պաշտելի քոյր։

Վախ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դպրոցական շրջանի փակման առթիւ, այս պահուս քննութիւններու մէջ են մեր երիտասարդները։

Անոնք, ուշիմ ժողովուրդի մը զաւակները, ինչպէս ամէն տարի, այս շրջանին եւս կը սկսին մեզի հասցնել իրենց յաջողութեանց լուրերը։ Ուրախութեամբ կը լսենք թէ 14 տարեկան հայ աղջնակ մը, Արաքսի Նիզամեան փայլուն յաղթանակ մը տարած է դաշնակի քննութեանց մէջ։

Մայիս 27ի կիրակի առաւօտը Salle Gaveauի մէջ տեղի կ'ունենային Ecole de Musique de Parisի քննութիւնները, որուն տնօրէնն է անուանի ուսուցչապետ Նէրինի։ Կը մասնակցէին ութսուն աշակերտուհիներ։ Քննութեան նիւթն էր Մարթէնի երկրորդ Concertinoն։ Հակառակ տեղացի բազմաթիւ մասնակցող ուժերուն, առաջնութիւնը շահեցաւ Օր. Արաքսին։ Ութսունի վրայ առաջին, դժուարահաճ այս արուեստի կեդրոնին մէջ... Կը մաղթենք նոր նուաճումներ այս դժուարին ճամբուն մէջ։ — Հ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Անոր տանիքէն արձակուած ահագին վիրգերը շատ շուտով վար գլորեցին Սէն Ռոմէնի դրան քովի հրջապատին աշտարակներէն մին ու անմիջապէս նոր բացուած խրամատին քով գլտորեցին այդ գլորուն դղեակը, ճիշդ փոսին եզերքին վրայ, ու անմիջապէս այնքան կարճ հեռաւորութեան վրայ սարսափելի կռիւ մը սկսաւ, որ արշալոյսէն առաջ սկսելով մինչեւ գիշեր շարունակուեցաւ։ Թուրքերը իրենց վերջին անյաջողութենէն կատղած, եւ ալ այսանգամ յաղթելու յոյսով գերագրգռուած, առանց կենալու հազար տեսակ նիւթեր կը լեցնէին փոսին մէջ։

Այդ նիւթերը աշտարակին բեկորներուն հետ միասին, իրենց ճամբայ պիտի կազմէին մինչեւ խրամատը հասնելու։ Յոյները, այս կէտին վրայ Թէոտորոս Քարիսթիկոսի հրամանատարութեամբ, յուսահատական ճիգով կը կռուէին։ Յարձակողներով ծածկուած սանդուղները քանի տնկուէին պարիսպէն ի վեր, վար կը նետէին զանոնք, եւ ամէն տեսակ զէնքերով կը կոտորէին Թուրքերը։

Մահացու կռիւը տեւեց մինչեւ իրիկուն եւ յարձակողները չկրցան քայլ մը անգամ յառաջ գալ։ Վերջապէս գիշերուան վրայ, ստիպուեցան ետ քաշուիլ։

Պաշարեալներու այս դիւցազնական բայց սպառիչ ճիգը անգամ մըն ալ փրկեր էր աստուածապահ քաղաքը, բայց կը հասկնանք թէ ինչ ցաւագին վախի մէջ ինկած էին անոնք։ «Ամէնքս ալ, անգամ մըն ալ կը գոչէ Փարպարօ, տխուր ու սարսափահար մնացինք»։

Յոգնութենէ ընկճուած, կ'ըսէ նորէն Փարպարօ, յարձակողները իրիկունը ետ քաշուեցան քիչ մը հանգիստ առնելու, բոլորովին համոզուած թէ հետեւեալ օրը դիւրաւ պիտի կարենային խրամատէն անցնիլ։ Բայց այս անգամ ալ իրենց յոյսը ի դերեւ ելաւ։ Գիշերն ի բուն, հակառակ ցերեկուան իրենց գերմարդկային կռիւին, պաշարեալները կատաղօրէն աշխատեցան Սէն Ռոմէնի դրան մօտի խրամատը գոցելու։ Ամէնքն ալ, մեծ բազմութեամբ, կին, զինուոր, տղայ, ծեր աշխատեցան՝ հերոս Ժան Ճիուսթինիանիի եւ նոյն իսկ կայսեր հսկողութեամբ։

Այս երկու դիւցազն պետերը ժամ մը չդադրեցան իրենց ներկայութեամբը ու իրենց քաջալերական խօսքերով աշխատողներուն եռանդը գրգռելէ։ Փոսը նորէն բոլորովին պարպեցին եւ փլած պատը հաստատուն կերպով նորոգեցին. բայց անոնցմէ շատ աւելի գերագոյն, տարօրինակ, ու անսպասելի յաղթութիւն, յանկարծ՝ փայտէ համբաւաւոր դղեակը բոցերուն ճարակ եղաւ։ Խիստ հաւանական է որ Թուրքերուն փոսին մէջ նետած խոտ ու մացառներէն յառաջ եկած ըլլայ այս կրակը։

Կարճ խօսքով պաշարեալները կը թուի թէ յաջողեր էին անոր բացուածքներէն բաւականաչափ դիւրավառ նիւթեր, յունական հուր, կամ աւելի հաւանաբար վառօդ ներս նետել, որ քանի մը վայրկեանի մէջ Յոյներուն այդչափ սոսկում պատճառող այս սարսափելի դղեակը, մոխիր դարձաւ։ Անոր հետ միասին բաւական Թուրքեր ալ սպաննուեցան։ Դիւրաւ հասկնալի է ուրեմն թէ ո՞ր աստիճան յուզուեցան անոնք երբ արշալոյսը ծագած ատեն վազեցին եկան կռիւը վերսկսելու ու ծխացած լատակերտ աւերակներ միայն գտան։

Ֆրանցէս խիստ արտայայտիչ բառերով կը նկարագրէ Սուլթանին զայրոյթը ի տես միացող հսկայական աւերակին, պարպուած փոսին ու այնքան արագօրէն կանգնուած աշտարակին. «Նոյնիսկ եթէ Իսլամի մարգարէները ինծ հաւաստէին թէ սա անիծեալները մէկ գիշերուան մէջ պիտի կրնային դղեակը կործանել, նորէն պիտի չհաւատայի», գոչեց։

Ֆրանցէս կը պատմէ թէ պաշարողներու սրտաբեկութիւնը ծայրայեղ աստիճանին հասաւ. բայց աւաղ, երկար չտեւեց ատիկա։

Թուրքերը շուտով առաջինին յար եւ նման ու նոյնպէս կենդանիի մորթերով ծածկուած փայտէ ուրիշ դղեակ մը շինեցին, աւելի հաւանաբար զինուորական երրորդ դրան դիմաց։ Կ'երեւայ թէ, արքեպիսկոպոս Լէոնարի եւ կարտինալ Իզիտորի ըսածներուն նայելով անոնք ուրիշներ ալ շինած էին Ռուկէզօծ Դռնէն ալ ոչ շատ հեռու, եւ տակաւին ուրիշ կէտերու վրայ։

(Շար.)

Վերջին լուրերու համաձայն, հեռագրուած է Կիպրոս, բրիտանական վայրաչուներու կիսաքամ-նին, որպէսզի կազմ եւ պատրաստ/գտնուին: Կառավարութիւնը տրամադիր չէ զինուորական մէ-ջամտութիւն կատարելու, այլ միայն պիտի պաշտ-պանէ իր հպատակները: Արդէն իսկ այլուր փո-խադրուած են հազար հոգի եւ կը մնան միայն 112 հպատակներ :

Նախապէս ծրագրած էին առժամաբար գրա-ւել Ապատանի զտարանները, որոնց կեդրոնն է կղզի մը, դիւրաւ պաշտպանելի :Բայց ի վերջոյ հո-կեցան այս ծրագրէն, նախատեսելով զինուորա-կան գրաւման միջազգային հետեւանքները :

Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Իրան ինքն իր գլխուն մնալով, չարաչար պիտի տուժէ, պիտի չկրնայ բանեցնել զտարանները եւն.:

Միւս կողմէ, Անգլիացիները կը յուսան Նոր պայմանագիր մը կնքել Իրաքի հետ, որ մինչեւ հիմա թոյլ չէր տար նաւթուղի մը հաստատել Ա-պատանէն Միջերկրական, առեւտրական նկա-տումներով: Նոր պայմանագրին շնորհիւ, Լոնտոն կը յուսայ երկու տարիէն դարմանել Իրանի քա-րիւղին կորուստը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համա-ձայն, օդանաւային կռիւները կը սաստկանան հետզհետէ: Դաշնակիցները Բչ. օր 2000 ռումբ արձակեցին: — Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղա-րը, որ Փարիզ եկած է մասնակցելու համար Unescoի համագումարին, ճառ մը խօսելով յոյս յայտնեց թէ զինադադար պիտի կնքուի մօտերս :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, յայտարարեց թէ Խ. Միու-թիւնը դրամ կը ճարէ նոր-Նացիներու կուսակցու-թեան: «Սերտ յարաբերութիւններ հաստատուած են ծայրայեղ աջերուն եւ համայնավարներուն մի-ջեւ, որոնք երկուքն ալ դրամ կը ստանան միեւնոյն աղբիւրէն»:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ աւելցած է շա-բաթը 30 ֆրանք ի հաշիւ քաղաքապետութեան, 62 ֆրանք վճարելի՝ նահանգային սնտուկէն :

ԹՈՒՐՔ զինուորական յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ 12 անդամներէ, Աթէնք հասաւ խոր-հրդակցութիւններ կատարելու համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվի-լի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1500 ֆրանք ընկերուհի Տիկին Էլլէն Բիւզանդէ, իր որդւոյն Գէնոնի ամուսնութեան առթիւ:

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի, Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ու բարեկամ կազմակերպութեանց նախաձեռնութեամբ, Տիկին Էլլէն Բիւզանդի Ամերիկայէն վերադարձի առթիւ, խնջոյք մը սարքուած է այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ 11, Café des Sportsի մէջ, 157 rue J. Jaurès, Maison Alfort :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին բոլոր բարեկամները եւ հա-մակիրները :

Հաղորդակց. միջոց.— Charenton Ecolesէն առ-նել թիւ 181 օթօպիւսը եւ իջնել términus :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շավիլէն Տողրամաճեան եղբայրները եւ իրենց պարագաները, Տիթըրյի-թէն Տէր եւ Տիկին Մուշմուլեան շնորհակալու-թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով կամ բա-րենպատակ նուիրատուութիւնով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ :

× Կիւլեան եղբայրներ հազար ֆրանք կը նը-ւիրեն Շավիլի դպրոցին, փոխան ծեղկեպսակի, այրի տիկին Տողրամաճեանի մահուան առթիւ :

× Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք, Տիկին Պճաքճեանէ, Օր. Սիրուշի Մանուկեանի ա-մուսնութեան առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակ-ցութեամբ հայ արենոյշներու, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒԲԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձ-նաժողովը կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն, ներկայ ըլլալ տարեկան Ս. Պատարագին եւ հոգե-հանգստեան պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յարգանս յիշատակին ազգային մեծ բարերար եւ Բարեգոր-ծականի հիմնադիր՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒԲԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

իր մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի եւ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայու-թեան նախկին նախարար՝ EDOUARD DEPREUXի

Ներկայ կ'ըլլան թաղին ընկերվարական վա-րիչները:

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցու-թիւնը կը բերեն՝ Օր. Օր. Մ. Կառվարենց, Ա. Քէօսէեան եւ Պէնկեան (երգ):

Օր. Շահինեան, Օղտայեան, ընկ. Զոհրապ, Պ. Անդրանիկ, Գորանեան (արտասանութիւն):

Օր. Վերոնիկ Ճինեեան (դաշնակ): Նոր Սե-րունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի : Նուագ Նոր Սերունդի նուագախումբով: Օր. ՌԸԺԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Opéra Comiqueէն, պար) Արեւելեան նուագ Թա-ռիստ Գարեգին, ընկեր Բենօ եւ Ունանեան :

Եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագա-խումբով: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Մուտքը 100 եւ 150 ֆրանք :

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի եւ Նոր Սերունդի :

Յունիս 23, Շաբաթ երեկոյ :

Salle de mutualité սրահին մէջ :

Պիտի խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային լսարանին հերթական դասախօ-սութիւնը տեղի պիտի ունենայ սովորական հա-ւաքատեղին, 22 Յունիս, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին: Դասախօսն է Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, նիւթ ու-նենալով՝

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ՝ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առուջեան եւ եղբայրը՝ Gabriel Arout կը ծա-նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի իրենց հօր՝

ՄԱՆԿԱՍԱՐ ԱՌՈՒՋԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի ա-ռաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Ի յիշատակ Հնչակեան Քսան կախաղաններու, նահատակուած՝ (Պոլիս, Պայազիտի հրապարա-կին վրայ 1915ին) :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain !

Կը խօսին Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ Վ. ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ (երգ):

Արտասանութիւններ եւ նուագ :

Մուտքը ազատ է :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 36րդ տարելիցին առթիւ՝ Սեբաստիոյ Մուրատ Ռուսամ-նասիրացի եւ Շապին Գարահիսարի Հայր. Միու-թեան նախաձեռնութեամբ պիտի կատարուի հո-գեհանգիստ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզ Հա-յոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon):

Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգին բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ յարգելու համար յիշատակը մեր հերոս զաւակներուն:

Մեծ պաշտանանդէս

Նախաձեռնութեամբ Խարբերդ Շէյխ Հաճիի Հայր. Միութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անթուան Պ. Նաճարեանի պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին :

Կարտանի «Անդրանիկ» թատերախումբին կող-մէ, ղեկավարութեամբ Ն. Սարգիսեանի:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, եւ զա-նազան անակնկալներ: Պիտի ներկայացուի պատկեր մը ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ կամ ՉԱՐԼՍԹՕՆ

Աւանդական տավուլ - զուռնա: Կրնաք ճաշը միասին բերել: Պիւֆէ:

ԾԱՆՕԹ.— Մարսէյլէն դաշտավայրը երթա-լու համար, Փլաս տ'Իթալիէն առնել 26 թիւ (նօ պա-րէ) թրօլէյպիւսը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ տեղեկութեան ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբը այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Ռէժան :

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ՝ այս ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ սրճարանը :

ՐԱՖՖԻ խումբը, այս հինգշաբթի ժամը 20.30-ին, Chope de Nord:

Կարեւոր օրակարգ: Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոն-եան» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Հ. Բալուեան, նիւթ՝ «Հէքեաթներու վար-պետը՝ Ռուբէն Զարդարեան»: Կը հրաւիրուի հա-սարակութիւնը :

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վար-դան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատե-ղին: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կի-րակի առաւօտ ժամը 9ին, Նոր հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներ-կայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբի ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 18ին, ընկեր Օշական-ի բնակարանը :

ԳԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթա-կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Քաշան :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie, métro Place d'Italie սրճարանին վերնա-յարկը: Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր հայ-րենակիցները, քննելու համար կարեւոր օրակար-գը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ֆր. Կապ. Խաչի Ւէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ իր 41րդ տարեդարձը, այս չաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Տիկ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի ՀԱԶԱՐԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն-ներ, կենդանի պատկեր: Զուգերգ, տրամախօսու-թիւններ և խմբերգ դպրոցի աշակերտներուն կող-մէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԱՓԱԶ-ԵԱՆի: Մուտքը ազատ է

COUTURE

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մաս-նաւորաբար կը յանձնարարուի ընտրի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը, 17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. OPE. 80.34

«Սամուէլ»ը Վալանսի մէջ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes, Լիոնի թատերախումբով, ղեկավարութեամբ դե-րասան ՀԱՅԿԱՍԱՐի, իր ժամանակի տարազներով:

Երկրորդ արարին.— «ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԵ-ՐՈՎ», պիտի խաղայ եւ երգէ Տիկին Վարժապետ-եան : Գիներն ժողովրդական

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)

Réparations . Lustrage , Garde

Manteaux sur mesure, Transformations

R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ: Գացէք վերոգրեալ հասցէին:

10 % զեղչ տրուի զեղչ ամառուան եղանակին ըն-թացքին :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17 Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ · 1100 ֆր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 ֆր·

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր· C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 22 JUIN 1951 Ուրբաթ 22 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6489-Նոր շրջան թիւ 1900

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍԷՆ ԱԼ ԵՏ ՄՆԱՑԻՆՔ...

Գիտենք որ շատ քիչեր կը ստանան կամ կը հետեւին պոլսահայ թերթերու :

Արտասահմանի մամուլը պարբերաբար տեղեկութիւններ կը քաղէ, հայկական կամ թրքական կեանքի մասին: Եւ իրաւամբ :

Որքան ալ հեռացած ըլլանք այդ միջավայրէն, պարագաները կը ստիպեն ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին: Արտաքին թէ ներքին :

Յաճախ ուշադրութենէ կը վրիպին զանազան երեւոյթներ: « Մանր լուրեր», արժանի՝ լուրջ խորհրդածութեան :

Այսպէս, անցեալ շաբթու պոլսահայ թերթերը կը ծանուցանէին թէ հանդիսաւոր արարողութիւններ պիտի կատարուին, Թարգմանչաց տօնին առթիւ (14 Յունիս):

Արդարեւ, Սահակ - Մեսրոպի տարեդարձը տօնուեր է հանդիսաւոր պատարագներով, Մայր եկեղեցւոյ, Բերայի, Ղալաթիոյ, Գատըգիւղի, Սկիւտարի, Ֆէրիգիւղի, Գալաթի եւ ուրիշ եկեղեցիներու մէջ :

Գարեգին պատրիարք անձամբ նախագահելով արարողութեան մը, փառաբաներ է Տառերու գիւտին արժէքը: Անշուշտ յորդոր մըն ալ կարդալով, որպէսզի ուժ տան մայրենի մշակոյթին :

Մեր փարիզեան մեծամասնութիւնը կը բարեհաճի՞ ուշադրութիւն ընծայել այս կարգի երեւոյթներու :

Մեր գոյնզգոյն գրոց - բրոցներու սրտին բան մը կը խօսի՞ն Սահակ - Մեսրոպ, Թարգմանչաց, Տառերու գիւտ եւ մնացեալը :

Անշուշտ եկեղեցիներու մէջ կատարուած սովորական արարողութիւնները չեն որ պիտի ապացուցանեն մեր գիտակցութիւնը եւ պարտաճանաչութիւնը :

Ուեւէ տէրտէր կամ վարդապետ կրնայ քանի մը աղօթք թոթովել եւ գոց եղած բանաձեւեր արտասանել, իբրեւ աւանդական սովորութիւն :

Հեռաւոր Սուրիոյ կամ Իրաքի գիւղերուն մէջ աւելի սրտառուչ արարողութիւններ կը կատարեն, դպրոցական հանդէսներով եւ աւելի գործնական ծրագիրներով : Առանց մեր սաւառնաթեւ յաւակնութիւնները կամ լայն միջոցները ունենալու :

Ահա պոլսահայ գաղութն ալ կը փորձէ կարելին, քանի որ ցանկալին վեր է իր ուժերէն:

Իսկ մե՞նք, այս ազատ ափերուն վրայ :

Լոյս - քաղաքին մէջ, յետին տխրացուն կը յաւակնի դաս տալ ուրիշներուն — հեռաւոր, համեստ եւ անբախտ գաղութներու :

Ո՞րու միտքէն կ'անցնի երբեմն ալ դասեր առնել, այդ նոյն հեռաւորներէն եւ համեստներէն :

Անոնք անկարելին կը փորձեն, սերունդ փրկելու համար: Սերունդ կը հասցնեն անճար գիւղերու եւ հիւղաւաններու թշուառութեան մէջ : Դպրոցի վերածուած մթերանոցներու, տաղաւարներու կամ գարշահոտ բակերու մէջ :

Պատերազմէն շատ առաջ — տարիներ առաջ — Մշակոյթի Օր մը հաստատուած էր այս քաղաքին մէջ, առանց հոսանքի խտրութեան: (Ամէն տարի աշնան) :

Օրինակը վարակիչ դարձաւ ուրիշ գաղութներու համար ալ,— մինչեւ Իրան :

Քանի՞ տարի տեւեց այստեղ: Ոչ հետք, ոչ ալ յիշատակ ...

Եւ այս՝ գիտնալով հանդերձ որ մեր հասուն գիտակցութենէն եւ յարատեւ աշխատանքէն կախում ունին տարագիր բազմութեանց շահն ու վնասը :

Մանաւանդ որ, ահա կը տեսնէք թէ Երեւանը ինչպէս կը մաղէ արեւմտահայ մշակոյթը, նոյն իսկ լեզուն : (Երկու օր ալ սպասեցէք, իմանալու համար ահաւոր ողբերգութիւնը):

Միջավայրին դժուարութիւնները, «հանգամանաց պարագաները» եւ ուրիշ պատրուակներ չեն կրնար արդարացնել համատարած թմրութիւնը :

Ամէն միջավայր ալ իր առաւելութիւններն ու անպատեհութիւններն ունի: Եւ սակայն մարդիկ ելքեր կը փնտռեն ու կը գտնեն :

Պոլսէ՞ն ալ ետ պիտի մնայինք, յիշելու համար կարգ մը տարրական գիտելիքներ եւ պարտականութիւններ :

Շ·

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ ...

Չեմ գիտեր թէ պիտի՞ գայ օրը, ուր գոնէ մեր նահատակները պիտի ողբանք ազգովին:

1915ի Մեծ Եղեռնի յիշատակին նուիրուած սգատօները կը կատարուին միշտ բաժան - բաժան, ամէն մէկը իր գլխուն:

Ահա եւ քսան կախաղանները: Հոն ալ հեթպնոսի եւ քրիստոնեայի խնդիր կայ:Բուն հեթանոսն էր միայն որ չզատեց մեզ: Հնչակը, Դաշնակը, Ազատականն ու Ռամկավարը իրեն համար մէկ իմաստ ունէին,— Հայ էին բոլորն ալ: Ու անխնայ կոտորեց սուրով, հուրով եւ կախաղանով :

Այն ատեն ալ գտնուեցան հրէշներ որոնք նոյնպէս Հայ էին եւ կը փափաքէին ականջին՝ իրենց ընկերոջ անունն ու հասցէն, գործը կամ «դաւադրութիւնը» :

Բայց գտնուեցան ուրիշ Հայեր որոնց արդար ու կարիճ բազուկը առտու մը ճակտէն զարկաւ մատնիչը Կէտիկ Փաշայի դպրոցին առջեւ կամ Կիլիկիոյ մէջ: Այդ բազուկը Դաշնակցական էր եւ կը գործէր յանուն Հայութեան :

« Գնդակ որոտաց», եւ յանկարծ, մէկ գնդակով հրճուանքի ու հպարտութեան փոխուեցաւ հալածական ժողովուրդին կսկիծը :

Այս օր ալ կան Հայեր որոնք կը սակարկեն նահատակներու յիշատակին նուիրուած երեկոն :

Քանի մը ժամ յիշել ու սգալ քսան յեղափոխականներ, Վանիկ մը կամ Փարամազ մը,— ի՞նչպէս յարմարցնել նպարավաճառի նժարին :

Հաշւեր ենք հոն, ափսո՛ս:

Ու այս մազով ու մօրուքով աղ - պղպեղ մարդիկ, կը ներկայանան հանրային կարծիքին, մանաւանդ նոր սերունդին եւ երդում պատառ կ'ըլլան արժեցնելու համար իրենց հայրենասիրութիւնը եւ պահանջելու իրենց չտուածը, ազգային այն մաքուր զգացումը որ չի գիտեր մանրանալ հաշիւներու առջեւ :

Ո՞վ կ'ուզէք որ սորվեցնէ մենէ վերջ եկող սերունդներուն թէ ի՞նչու կախուեցան քսան Հնչակեաններ 1915ին Պոլիս, Պայազիտի հրապարակին վրայ :

Ո՞վ կ'ուզէք որ սորվեցնէ մեր նորերուն որպէսզի գոնէ իրենց գլխարկները հանեն անոնց յիշատակին առջեւ, առանց վերապահութեան ...

ՍՕՍԻ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կարդինալ Աղաջանեանի Փարիզ այցելութեան առթիւ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդուին մեզի ·—

Զինուորական պատիւներ մատուցուած էին հինգշաբթի գիշեր, Օրլիի օդակայանին մէջ, ուր կը սպասուէր ժամը 19.50ին: Դիմաւորելու գացած էին կառավարութեան, պապական նուիրակին եւ Փարիզի արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչները : Հիւրը առաջնորդուեցաւ Օթէլ Քրիյեօն:

Այսօր, ուրբաթ, ժամը 18ին, կարդինալը պիտի ընդունուի հանրապետութեան նախագահին կողմէ :

Վաղը, շաբաթ, ժամը 11ին Անծանօթ Զինուորին դամբարանը այցելելով, ծաղկեփունջ մը պիտի դնէ: Արարողութեան ներկայ պիտի ըլլան պատուիրակութիւն մը՝ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութենէն, անդամներ Անշէջ Բոցի յանձնախումբէն եւ բարձր պաշտօնատարներ: Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ ժամը 10.45ին:

Նոյն օրը ժամը 16ին դպրոցական հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ Սեվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, ի պատիւ հայ կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարքին:

Կիրակի առտու ժամը 10.30ին՝ հայածէս պատարագ Մատլէնի եկեղեցին: Նոյն օրը ժամը 15ին ժամերգութիւն Կոնէսի եկեղեցին:

Հաւանական է որ կարդինալը Լիզիէօ այցելէ երկուշաբթի օր:

Երեքշաբթի ժամը 13ին հացկերոյթ Քէ տ'Օրսէի մէջ: Հինգշաբթի՝ Լիոն, տեսակցելու համար կարդինալ Ժեռլիէի հետ :

✕ Հայ կաթողիկէ կրօնապետին Փարիզ բնակութեան միջոցին, արտաքին նախարարութեան մօտ հիւրամեծար նշանակուած է ծանօթ իրաւագէտ Զ· Սրապեան :

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կառավարութիւնը հրամայեց գրաւել նաւթահորերը

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՏ ԿԱՆՉՈՒԵՑԱՒ.— ՎՏԱՆԳԻ ԱԶԴԱՆՇԱՆ՝ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ — Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ԱԼ ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլեւիրանեան տագնապը տաստկացոյն սատիճանին հասաւ չորեքշաբթի օր, երբ Թէհրանի կառավարութիւնը հրամայեց գրաւել Աբատանի նաւթահորերը, առանց նկատի առնելու բրիտանական նոր առաջարկները :

Քարիւղի ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, Հուսէյն Մաքի, նոյն օրը կրկնած էր իր սպառնալիքը, ազդարարելով թէ ժամը 9ին պիտի դադրեցնէ քարիւղին հոսումը, եթէ իրեն չներկայացնեն քարիւղատար նաւերուն յանձնուած նաւթին ընկալագիրները: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ նախագահին աչքերէն կրակ կը ցայտէր, երբ արտասանեց այս խօսքերը: Երբ դիտել տուին թէ աղէտ մը կրնայ պատահիլ եթէ ծորակները փակեն, կարեւորութիւն չընծայեց :

Միեւնոյն ատեն վարչապետը կը հրահանգէր նկատի չառնել Անգլեւիրանեան ընկերութեան տնօրէններուն եւ պաշտօնեաներուն հրամանները:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, բանակցութիւնները խզուեցան, երբ Իրան կը պնդէր քարիւղի եկամուտին 75 առ հարիւրը անմիջապէս յանձնելու պայմանին վրայ: Վարչապետը ամենավերջին հրամանը արձակեց նախարարական խորհուրդէ մը վերջ որ տեւեց վեց ժամ: Միշտ հիւանդ ըլլալով, փաթթուած էր վերմակներու մէջ, ժողովի պահուն: Քանի մը նախարարներ նստած էին անկողնին մէկ ծայրը, ուրիշներ՝ տախտակամածին վրայ: Ժողովին հրաւիրուած էին նաեւ սպարապետը եւ ոստիկանութեան վերատեսուչը:

Կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն Քարիւղի Ազգ· Ընկերութիւն մը կազմած էր, վերջնապէս լուծելով Անգլեւիրանեանը :

✕ Բրիտանական կառավարութիւնը հրամայեց իր հպատակներուն հեռանալ Իրանէն: Մինչեւ հիմա մեկնումը կամաւոր էր: Այժմ պարտաւորիչ կը համարուի: Զինուորական միջոցներ ձեռք առնելով հանդերձ, Մեծն Բրիտանիա չուզեր զօրք ղրկել Աբատան կամ այլուր, մինչեւ որ իրական վտանգ մը չսպառնայ իր հպատակներուն եւ անոնց ստացուածքին: Բրիտանական բանակին սպարապետը խորհրդակցութեան հրաւիրուած էր առջի օր, ազգ· պաշտպանութեան նախարարին կողմէ ; Ժողովը տեւեց աւելի քան մէկ ժամ :

Այդ խորհրդակցութենէն վերջն էր որ հաղորդուեցաւ թէ վտանգի ազդանշանը տրուած է Միջին Արեւելքի օդանաւային ուժերուն, ինչպէս եւ Կիպրոսի եւ Սուէզի շրջանի զինուորներուն :

Մասնաւոր ծրագիր մը պատրաստուած է, Անգլեւիրանեան ընկերութեան 2000 պաշտօնեաները այլուր փոխադրելու համար, մէկ ազդանշանի վրայ :

Տագնապը ծանրացած ըլլալով հանդերձ, ամէն յոյս կորսուած չի համարուիր: Թէ Լոնտոնի եւ թէ Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել վերջին պահուն: Փարիզի մէջ զարմանալի կը գտնեն Իրանի կառավարութեան արտակարգ աճապարանքը: Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը կը շարունակէ հաշտարար դեր մը կատարել, որպէսզի չափաւորութեամբ շարժին :

ԵՐԵՔ ՏԵՍԱԿ ՎՏԱՆԳՆԵՐ

Մ· Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ· Էչիսըն, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին տագնապալի գտնելով կացութիւնը, նոր կոչ մը ուղղեց Իրանի կառավարութեան: Իրազեկներու կարծիքով, եռապատիկ ծանրութիւն կը ներկայացնէ տագնապը ·—

1· Եթէ կորսուի իրանեան քարիւղը — օրական 675.000 տակառ կամ աշխարհի արտադրութեան իբր 7 %ը — ծանր հարուած մը պիտի կրէ արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսութիւնը: Այն ատեն անհրաժեշտ պիտի ըլլայ վերաքննել քարիւղին համաշխարհային բաշխումը: Արեւմտեան Եւրոպայի քարիւղին մօտ 10 %ը Իրանէն կուգայ :

2· Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը վախնան որ տագնապը խորանայ, տեղի տալով բռնութեանց՝ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ԾԱՆՕԹ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ Օր· Սիրարփի Տէր Ներսէսեան առջի օր Փարիզ հասաւ Նիւ Եորքէն, իր ամառնային արձակուրդը անցընելու համար:

Կ'իմանանք թէ օրիորդը այս աշնան Երուսաղէմ եւ Անթիլիաս պիտի այցելէ, մօտէն ուսումնասիրելու համար հայկական ու արեւելեան ձեռագիրներն ու հնութիւնները, նոր· եւ կարեւոր ուսումնասիրութեան մը համար :

ՀԱՅՀՈՅՈՒԹԻՒՆ

1.— Գուստօ հիւանդտեսի գնաց, աբբայ մը Գուա-Բոպէրի, որ բծացաւ ունէր եւ սաստիկ կը տառապէր: Սպասաւորը թոյլ չտուաւ որ Գուստօ ներս մտնէ: Ինչո՞ւ, հարցուց Թուղթ Երգիծականին հեղինակը:

— Այս պահուս, Տէրը մեծ ցաւերու մէջ է եւ ... սարսափելի հայհոյութիւններ կ'արձակէ:

— Ցաւը մոռնալու համար միակ դեղն է, ըսաւ Գուստօ եւ դուռը հրեց ներս մտաւ:

2.— Կարտինալ Տիւպուա նշանաւոր էր իր հայհոյութիւններով, դժո՛խք կը թափէր բերնէն: Աջ կը դառնար՝ կը հայհոյէր, ձախ կը դառնար՝ կը հայհոյէր, «պատարագին ուշ մնացի» կ'ըսէր՝ յիշոց մը կ'արձակէր, «քարոզը երկար տեւեց» կ'ըսէր՝ հայհոյանք մը կ'արձակէր,— աւելի կը հայհոյէր քան կը խօսէր, խառնուտիկ ու սեւուլիկ հայհոյութիւններ կը հիւսէր:

3.— Երբ կը հայհոյէ աբբայ մը Գուա-Բոպէր, որ կրօնաւոր է,

Երբ կը հայհոյէ կարտինալ Տիւպուա, որ եկեղեցական է,

Ինչո՞ւ պիտի չհայհոյէ Աբէլ Նազարեան, որ նախկին ծայրագոյն վարդապետ է:

Տարբերութիւնն այն է որ Ֆրանսացի աբբան ու կարտինալը գիտեն թէ կը հայհոյեն, իսկ մեր ծայրագոյն Աբէլը չի գիտեր թէ կը հայհոյէ:

Իցեն զի ոչ գիտեն եւ ոչ գիտեն թէ ոչ գիտեն:
Իցեն զի ոչ գիտեն եւ գիտեն թէ ոչ գիտեն:
Իցեն զի ոչ գիտեն եւ գիտեն թէ գիտեն:

Մեր բարի-ծաղիկը կը պատկանի վերջին խումբին: Ուստի, թոյլ տուէք, սիրելի Յառաջունիք, որ կարճ դասընթացք մը բանամ՝ սորվեցնելու համար իր գիտցածն ու չգիտցածը,— ինչ որ հայհոյութիւն է, ինչ որ հայհոյութիւն չէ:

×

Ըստ Աստուածաշունչին, երդումն ու հայհոյութիւնը համահաւասար մեղքեր են: Պատճառն այն է որ երկու բառերն ալ, մին իմաստաբանական, միւսը գաղափարական տեսակէտով, կուգան սեռային պատմութենէն: Արդարեւ, հին ատեն՝ մարդիկ, երդուընալու ժամանակ, իրենց ձեռքը կը դնէին սեփական կամ ուրիշ ամորձիքին վրայ. «Դիր զձեռն քո ընդ երանօք իմովք եւ երդմնեցուցից զքեզ» (Ծննդ. ԻԴ. 2): Այստեղ երանքը անուշտ համազօր է hancheին, բայց թէ euphémisme մըն է, զգուշանալու համար ամորձիք բառին գործածութենէն, կ'ընդունին Թալմուտի վարդապետներն ալ: Ահա թէ ինչո՛ւ testicule կը նշանակէ վկայ, ինչպէս témoin կը նշանակէ ամորձիք, բառին զարգացումով՝ ունինք այսօր attestation:

Ու վերջապէս jurer կը նշանակէ թէ՛ երդուընալ, թէ՛ հայհոյել:

Ուրեմն հին բարոյականը հիմնուած էր առաւելապէս սեռային հարցի վրայ,— ժողովուրդները հասած չէին տակաւին բարձր քաղաքակրթութեան, որպէսզի բարոյականը հիմնուէր աւելի նուրբ զգացումներու, աւելի սուրբ գաղափարներու կարգապահութեան վրայ: Աստուածաշունչէն կարելի է առատ ճառաքաղ մը կատարել սեռային հին աւանդութեանց եւ կոպիտ բարոյականութեան վկայութիւններով,— ռամիկ ընթերցողը կը զարմանայ թէ ինչո՛ւ հայհոյութիւն կը համարուէր արտասանել Աստուծոյ անունը, այնքան որ մահուամբ կը պատժուէին անսաստողները. «Զի անուանեաց զանուն Տեառն՝ մահու մեռցի» (Ղեւտ. ԻԴ. 16): Ատոր համար, մեր ոսկեդարեանները, հետեւելով Եօթանասնից, դրած են Տէր բառը բնագրին Եհովա բառին տեղ, որ Աստուծոյ անունն է: Ճիշդ չէ կարծել, ինչպէս կը պնդեն կարգ մը մեկնիչներ, թէ Աստուծոյ անունը արտասանել՝ կը նշանակէր գործածել կախարդական տարազ մը, դիւահմայութեան (évocation) յատուկ, որ կը համարուէր միայն քուրմերուն շնորհեալ: Իրողութիւնն այն է, թէ Աստուած վկայ կանչելու համար՝ շահագրգռուողը պէտք է կատարէր կարգ մը ծէսեր,— երդումի մօղական արարողութիւններ: Օրինակ՝ մերկանալ, աւելի ճիշդ՝ բանալ գլուխը եւ... առականքը: Միջերկրականի աւազանին շուրջ, բոլոր հին ժողովուրդները նոյն ծէսերն ունէին՝ ներկայանալու կամ պաշտամունքի կանգնելու համար իրենց աստուածներուն կուռքերուն ու քուրմերուն առջեւ: Բանալ գլուխը, մասամբ մերկանալ կուռքի մը առջեւ՝ կը նշանակէր հայցել նոյն աստուծոյ օգնութիւնը, բարեկամութիւնը եւ շնորհը, ի մի բան՝ դաշնակցիլ, ու Մովսէս խոտիւ արգիլեց գլուխը բանալու այդ աւանդութիւնը, որ հեթանոսական ծէսի մը սկզբնաւորութիւնն էր կամ առականքը բանալու խորհրդանշանական ձեւ մը:

Հեթանոսական այդ աւանդութիւններէն վկայութիւն մըն է երկրպագութիւն բառը, զոր մեր հայագէտները սխալ կը բացատրեն,— պագանել ոսկեդարեան բառ չէ, եւ երկրպագութիւն բառը տարբեր նշանակութիւն մը ունի, (պրպտումներս աւարտած չեն, ուստի առայժմ այսքան): Հեթանոսական այդ աւանդութիւններէն, դարձեալ, իբրեւ վկայութիւն՝ Աստուածաշունչին մէջ կը մնայ տակաւին չանախուր բառը (Սր.-Իփ. 18), որուն պժգալի նշանակութիւնը բացատրելու քաջութիւնը չունիմ,— այդ նշանակութիւնը կարելի չէ գտնել նաեւ բառարաններու կամ համայնագիտարաններու մէջ, որպէսզի կանչէի օգնութեան:

Հետեւելով Աստուածաշունչին, յետագային քրիստոնեայ թագաւորները, իրենց մակերեսային հասկացողութեամբ, արգիլեցին Աստուած բառին գործածութիւնը երդումներու մէջ՝ իբրեւ հայհոյութիւն: Օրինակ՝ ծանր հայհոյութիւն կը համարուէր ըսել par Dieu, tête de Dieu, sang de Dieu ventre - Saint - Gris,— ով որ արտասանէր այս հայհոյութիւնները, կը ծակէին լեզուն կամ կը կտրէին քիթը: Ժողովուրդը, որ կը սիրէ հայհոյել՝ թեթեւնալու համար, շարունակեց գործածել նոյն բառերը... աղաւաղելով,— pardi, sangdi, parbleu ventrebleu, Աստուած բառին տեղ դնելով երբեմն di, երբեմն bleu:

Պէտք է ընդունիլ թէ ժողովուրդներու ընկերային կեանքին մէջ՝ հայհոյութիւնը ... պահանջ մըն է հոգին թեթեւցնելու կամ վրէժխնդրութիւնը յագեցնելու: Ահա թէ ինչո՛ւ հայհոյութիւնը, կամ եթէ կ'ուզէք՝ դիմացինը անարգելու պահանջը գրական զարգացման է հասած առակներով եւ երգիծանքներով:

Արդարեւ, առակը զէնք մըն է պայքարի,— Փեդրոս կը կարծէր թէ գերիներո՛ւ զէնքն է, այն պատճառաբանութեամբ թէ ինչ որ չի կրնար ազատօրէն ըսել գերին, կ'ըսէ առակին կենդանիներուն բերնով: Ոմանք կը մերժեն այս տեսակէտը, պնդելով թէ առակը կը ծառայէ զուարճացնելու, ճշմարտութի՛ւն մը յայտնելու՝ միտքը արթուն պահելու ձեւով, ահա թէ ինչո՛ւ, հակառակ Արիստոտէլի տեսութեան՝ որ առակ պատմելու համար հերոս կուտար միայն կենդանիները, առակախօսները հերոս առին նաեւ բոյսերը, առարկաները նոյնիսկ մարդիկ: Ես կ'ընդունիմ Փեդրոսի տեսակէտը,— առակը թէեւ դիցաբանական աւանդութիւններու հետքը կը պահէ իր ծագման մէջ, ըսկիզբէն իսկ զէնք մը դարձած է ընդդիմադիրը ծաղրելի դարձնելու, անարգանքի ենթարկելու, բարոյապէս փճացնելու, ակէ՝ առակել = լուտանքի նշաւակ ընել:

Երգիծանքը եւս ծաղրանքի կամ նախատինքի արտայայտութիւն մըն է, հայհոյութիւն մը՝ գրական ձեւ ստացած: Գուստօ յաճախ կը մտնէ երգիծանքին սկզբնական այդ ձեւը,— Թուղթ Երգիծականին մէջ (Դ. տող 34) գործածուած է բառ մը, որ քանիցս ամբողջ տպուած է հեղինակին ողջոյցը, յետագային՝ միայն առաջին տառը, վասնզի... անարտասանելի՝ ոչ կիներուն, ոչ ալ այրերուն առջեւ:

Հայհոյութիւնը կամ հակառակորդը անարգելու պահանջը գրական զարգացման է հասած նաեւ վիճաբանական սեռին մէջ:

Վիճաբանութիւնը կամ գրչամարտը (polémique) ճիշդ է թէ գրական անկախ սեռի մը պատկանելի դիմագիծը ստացած է այսօր, բայց իր զարգացման սկզբնական աստիճաններով կը մատնէ ընդդիմադիրը անարգելու, խայտառակելու ցանկութիւն մը: Այսպէս պարսաւագրութիւն (pamphlet, ստուգաբանութիւնը տակաւին վիճելի) կը կոչուէր, հրապարակագրութենէն առաջ, ընդդիմախօսութեան բուռն լեզու մը, ընդհանրապէս յարձակողական եւ նախատական, որ կը ներկայացուէր քանի մը էջնոց գրքոյկով,— Հոլանտացիներուն այնքան սիրելի էր այս սեռը, որ առածի կարգ անցած էր ըսել թէ Հոլանտա աւելի pamphlet կ'արտածէ քան պանիր: Ուրիշ ձեւ մը կը կոչուէր libelle,— լեզուն աւելի բուռն, անարգական եւ հայհոյալից, ընդհանրապէս անստորագիր: Երրորդ ձեւ մը կը կոչուի factum, որ ինչքան ալ տակաւին յարգի, չունի փոլէմիքին բէքճիֆ ուժը եւ կենդանութիւնը:

Փոլէմիքը, որ կ'օգտագործէ մտաւորական զարգացման բոլոր աղբիւրները եւ գրական արտայայտութեանց բոլոր ձեւերը, կ'այրէ, կը մրկէ, մոխիրի կը վերածէ ընդդիմադիրը, կը բաւէ որ լեզու ունենայ, բէքճիֆ ունենայ, պաշար ունենայ եւ անկեղծ ըլլայ:

Փոլէմիքը իմ ուսկան չունա է,— լաւ կրթած, լաւ մարզած եմ զայն:

Արդ, թո՛ղ գիտնայ Աբէլ, թո՛ղ գիտնայ Աբէլին պապը, թո՛ղ գիտնան Աբէլին թոռները եւ ծոռները թէ

2.— Ի՛նչ ձեւով ալ հայհոյեն ինծի, Աբրահամին կամ Մովսէսին հասկցած ձեւով,— անտարբեր կը մնամ:

2.— Հայհոյութի՛ւն կը համարեմ, սակայն, աններելի՛ հայհոյութիւն կը համարեմ ամէն խօսք՝ որ կը վիրաւորէ Հայու dignitéն, կը խոցէ ազգային գիտակցութիւնս:

Եւ այս պատճառաբանութեամբ՝ կը յայտարարեմ թէ Աբէլ ծանրապէս հայհոյեց ինծի: Եթէ հետեւած չէ Իւրիւժի դպրոցին ուսումնասիրութեանց, որոնք պատուոյ զգացումին զարգացման պատմութիւնը կուտան, բաւական կը համարեմ իրեն ըսել թէ իր պատիւը չի կրնար ըլլալ իմ պատիւս, եւ իմ պատիւս չի կրնար ըլլալ իր պատիւը,

— տակաւին չա՛տ հաց պէտք է ուտէ: Ուրիշ խօսքով՝ ինչ որ պատիւ կը համարի իրեն, անպատուութիւն է ինծի համար:

Ու մանաւանդ չեմ ներեր որ, իր էջը քշելու համար, ծախուած կոչէ զիս,— եթէ նոյնիսկ հայհոյանք չհամարիմ այդ արտայայտութիւնը, պարզ է թէ պատրուակ մըն է՝ որպէսզի ինձմէ խլէ ազատ մտածելու գրագէտի իրաւունքս, նոյնիսկ սխալ մտածելու գրագէտի իրաւունքս (droit à l'erreur de l'écrivain,— մեր ազէտ արեղան խայյար ունի՞ այս տարազէն): Իսկ եթէ գրիչ բռնելու իր նոր վարժութիւնը բաւական է épater ընելու համար Ֆրանքենց համակիր մը, եւ առիթ յանդգնութիւն կուտայ իրեն՝ վիրաւորելու համար զիս, կրնայ վստահ ըլլալ թէ, առանց Աշտարակեցիներէն ծանօթ սասցուածք մը փոխ ուզելու, դիւրին է ինծ գտնել Հայոց բառարանին մէջ բառ մը, որ կը խշխշացնէ իր հոգին, քուն ըլլայ թէ արթուն:

Ես այս բաները սորվելու համար՝ ոչ եկեղեցպանութիւն ըրի, ոչ ալ աշըգութիւն, եւ վա՛յ եթէ, առանց պակաս տեսնելով իմ մօտս, խորհեցաւ դաս մը տալ ինծի Աբէլ Նազարեան, ծայրագոյն վարդապետ աշըգութեան, յուխտէն Էջմիածնայ Միաբանութեան, ուսեալ ի Ցիւրիխ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոր խաղաղացում Թուրքիոյ մէջ

ԱՆԳԼԻԱ ՋՈՒՋԵՐ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑԻ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՈՒԽՏԻՆ.— «ՎԱՂԸ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ՕԳՆԷ ՄԵԶԻ» — «ԼՈՆՏՈՆ ՊԷՏՔ Է ԲԱՑ ԽՕՍԻ».—

Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Ալի Նաճի Գարաճան Թուրքիոյ ապահովութեան խնդրոյն նուիրած է ուշագրաւ առաջնորդող մը, ուր Թուրքիան Ատլանտեանի ուխտին մէջ առնելու մասին Անգլիոյ ցոյց տուած ընդդիմութիւնը կը վերագրէ աւանդական քաղաքականութեան, որ կը ջանայ հաւասարակշռութիւնը պահել երկու մեծ պետութեանց՝ Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան միջեւ:

Յօդուածագիրը դիտել տալով թէ Անգլիա այս պատճառաւ երկու տարիէ ի վեր Խ. Ռուսիոյ հետ բոլոր կնճիռներուն մէջ համեմատաբար մեղմ ընթացք մը բռնած է, կը շարունակէ.

— «Նոյն քաղաքականութեան արդիւնք պէտք է նկատել Ռուսիան չգրգռելու համար Թուրքիան Ատլանտեանի ուխտին մէջ առնելու մասին ցոյց տուած ընդդիմութիւնը:

Այս կացութեան առջեւ ամէն Թուրք հայրենակից զարմանքով վերահասու դարձած է որ մեր զինակիցը Անգլիան է Թուրքիոյ Ատլանտեանի ուխտին մէջ առնուելուն ընդդիմացող գլխաւոր պետութիւնը եւ ակամայ սա ճակատագրական հարցումը կ'ուղղէ ինքն իրեն.—

Անգլիա որ այսօր կը փորձէ առարկել Թուրքիոյ Ատլանտեանի ուխտին մէջ առնուելուն Խ. Ռուսիան չգրգռելու համար, ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ վաղը ալ աւելի ծանրակշիռ կացութիւն մը ստեղծուած պարագային ռեւէ ազդու օժանդակութիւն պիտի ընծայէ Թուրքիոյ, քանի որ նման պարագայի մը պատերազմի պիտի բռնուի Խ. Ռուսիոյ հետ:

Յօդուածագիրը յետոյ կ'ըսէ.

— Մեր զինակից Անգլիոյ այսօրուան կենսական շահերը Խրիմի պատերազմի շրջանին Անգլիոյ կենսական շահերը չեն: Այն պատճառաւ որ այդ թուականի Անգլիան այսօր այլեւս գոյութիւն չունի: Երբեմնի փառաշուք կայսրութիւնը պատմութեան խառնուած է եւ անոր տեղ Եւրոպայի ձախակողմեան անկիւնը, Ֆրանսայէ զօրաւոր թէ ոչ-կար ըլլալը անյայտ, տարբեր Անգլիա մը հրապարակ ելած է: Այս նոր Անգլիան ոչ Միջին Արեւելքի, ոչ Մերձաւոր Արեւելքի, ոչ Պարսկաստանի, ոչ ալ աւելի հեռու... վայրերու մէջ տէր է իր նախկին հեղինակութեան եւ ոյժին: Եգիպտոսէն Հնդկաստան երկարող համբիչը բաժան բաժան եղած, հատիկները ցրուած են: Այս կացութեան հետեւանքով է որ Անգլիա կը հետամտի կամ Ամերիկայի հետ համաձայնելու եւ կամ վիջումի քաղաքականութիւնը որդեգրելով Խ. Ռուսիան սիրաշահելու:

Երբ այս է կացութիւնը, կարելի է հարց տալ որ վաղը ռեւէ վտանգի պարագային ի՞նչպէս պիտի օժանդակէ Թուրքիոյ, որու Ատլանտեանի ուխտին անդամակցութեան դէմ կ'առարկէ այսօր: Ի՞նչպէս վստահինք հարիւր առ հարիւր վստահութիւն չներշնչող Անգլիոյ: Ինչո՞ւ վստահինք:

Յօդուածագիրը այս կացութեան առջեւ կը յանձնարարէ այլեւս վերջ տալ Ատլանտեանի ուխտի մէջ մտնելու հէքեաթին եւ Ամերիկայի հետ դաշնագիր մը կնքել: Միթէ համբաւաւոր առածը չըսե՞ր.— «Անհնար է Պապէն աւելի պապական դառնալ»:

× Անգարայի ձայնասփիւռին խօսնակը, իր կարգին կարեւորութեամբ կ'անդրադառնայ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ընդհանուր անօրէն Սթոքպըրի այն յայտարարութեանց, որոնք եղած են Լոնտոն գտնուող Թուրք լրագրողներուն:

Ցիրուցան Հայեր Չիլիի մէջ

ԽՄԲ.— Չիլիէն (Հարաւ. Ամերիկա) հայ առեւտրական մը, Պ. Անդրանիկ Պալոյեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այդ հեռաւոր գաղութի մասին (*Մարմարա*, 12 Յունիս) —

Չիլէ կամ Շիլէ, ունի 700.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն եւ 5ուկէս միլիոն բնակիչ։

Չիլէի մէջ կը գտնուին բացի բնիկներէն, եկուոր Սպանիացիներ, Իտալացիներ, Անգլիացիներ, Ամերիկացիներ, Հրեաներ, Արաբներ, Սուրիացիներ, Գերմանացիներ, Հայեր եւն.։

Տիրող լեզուն սպաներէնն է։ Չիլէ ազատ հանրապետութիւն մըն է, որուն հարաւային սահմանները կ'երկարին մինչեւ Հրոյ Երկրի սառնապատ շրջանները։

Չիլէի վերջին հայ գաղթականութիւնը 25 տարի առաջ միայն հաստատուած է հոն։ Առաջին գաղթականութիւնը, որ մեծ մասամբ արաբախօս Հայերէ կը բաղկանար, եկած է Մերսինի եւ այլ շրջաններէ։ Այս գաղթականութիւնը կը գտնուի Օսոռնօ. Նտեայ եւ Սան Բեռնարտօ քաղաքներուն մէջ, կը զբաղին մանր առեւտուրով։

Նոր գաղթականութիւնը (հազիւ 25 ընտանիք) հաստատուած է Սանթիակոյի մէջ, գրեթէ չփում չունի արաբախօս հայութեան հետ, որ կորսուելու վրայ է, տրուած ըլլալով որ իրենց զաւակները ոչ մէկ բառ գիտեն հայերէն ու ոչինչ գիտեն հայութեան մասին։

Առիթով մը (ասկէ չորս տարի առաջ) Պ. Արբէսէն Չիլէ այցելեց Նորայր քհնյ. Տ. Խորէնեան, ու արաբախօս այլ խլեակները անխառն ուրախութեամբ ողջունեցին իր գալուստը, շրջապատեցին զինք ու մխիթարուեցան իր ներկայութեամբ։

Իրենց տասնեակ տարիներու կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ անոնք կը տեսնէին հայ հոգեւորականի մը դէմքը ու կը ստանային անոր օրհնութիւնը։ Այլ է պարագան իրենց զաւակներուն, որոնք արդէն ամուսնութեամբ խառնուած են տեղացիներու ու գրեթէ կորսուած կամ ձուլուած։

Վերջին գաղթականներէն եղած են՝ Պինայեան անուն վանեցի Հայ մը, որ ամուսնացած տեղացի կնոջ մը հետ՝ ունեցած է մի քանի աղջիկներ եւ մանչ զաւակ մը, որ ներկայիս իբրեւ փրօֆէսօր կը պաշտօնավարէ Պ. Այրէսի մէկ միջնակարգ վարժարանին մէջ։

1911*ին Չիլէ հաստատուած են Բալուի եւ Խարբերդի շրջանէն Մելքոնեան, Նալբանդեան եւ Պալոյեան ընտանիքները։ Հետզհետէ եկած են նորեր ալ Իզմիրէն, Պրուսայէն, Այնթապէն, Երուսաղէմէն եւ այլ վայրերէ։*

1934*էն վերջ երեք չորս անձեր եկան Թիֆլիսէն եւ Չինաստանէն։*

Չիլէի Հայերէն հինգը ունին գուլպայի գործարան։ Պաքրչեան կերպասեղէնի ծանօթ առեւտրատունը ունի երկու մասնաճիւղ, ուր կ'աշխատին ի մէջ այլոց, երկու հայ պաշտօնեաներ։ Կան մէկ մանրավաճառ, փոքրաքանակի վրայ գործող, մէկ զօրգի գործարան հայեւտարբերամագլութով գործող, պղպեղի եւ բրդեղէնի մէկ գործարան, զօրգի նոր հաստատուած մէկ փոքր արհեստանոց, քիմիական աղի օտար եւ հայ մէկ գործարան, ժամագործ մը, նոր ժամանած քիմիագէտ մը, դերձակ մը, կօշկակար մը, հագուստեղէնի վրայ գործող նոր երկու առեւտրականներ, երկու հողագործ, մին կառավարական պաշտօնեայ, մէկ տպագրիչ՝ որ ունի նաեւ հայերէն տառեր, մէկ կահագործ, մէկ ապարակապահ Սանթիակոյի մօտերը, մէկ կառավարական պաշտօնեայ, մէկ գծագրիչ, վերմակեղէնի մէկ գործարանատէր, երկու բժիշկ, որոնց մին Թիֆլիսցի, ներկայիս կառավարական պաշտօնեայ, եւ շրջուն առեւտրական մը։

Նոր սերունդը կը զբաղի մտաւորական գործերով․-կան իրաւաբանութեան, բժշկութեան եւ ընկերային գիտութեանց ու հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստի հետեւող երիտասարդներ։

Չիլէ ծնած եւ մայրաքաղաքի համալսարանէն վկայուած իրաւաբան Պ. Էնրիքէ Մելքոնեան իր գրաւած դիրքով պատիւ կը բերէ գաղութին։ Անոր շնորհիւ է որ վերջերս մի քանի հայ ընտանիքներ մտան այս երկրէն ներս։

Շնորհիւ իրենց աշխատունակ ոգիին եւ ճարպիկութեան, փոքրաթիւ մեր ազգակիցները Չիլէի մէջ կրցած են իրենց համար բարեկեցիկ դիրք մը շինել։

Առեւտրականներու մէջ կան նաեւ քանի մը կալուածատէրեր։ Դժբախտաբար գաղութին մէջ գոյութիւն չունի միութեան կապ։

1939*ին, Գարեգին արք. Խաչատուրեան Չիլէ ուղարկեց Տէր Նորայր քհնյ. Տ. Խորէնեանը, որ երեք տարբեր առիթներով,* 1943, 1947 *եւ* 1949*ին կրկին այցելեց Սանթիակօ, մխիթարեց հօտը, մնաց քանի մը օր ու վերադարձաւ Պ. Այրէս։*

1939*ի իր այցելութեան, գաղութը ի մի հաւաքուելով, որոշուեցաւ գնել հող մը, ու դարձնել ապագային անոր վրայ կառուցանելիք շէնքը կրօնական եւ մշակութային աշխատանքներու կեդրոն։ Խանդավառութեամբ սկսուած այս փորձը սակայն, ինչ ինչ թիւրիմացութիւններով մնաց անկատար եւ հետեւանք չունեցաւ։* 1950*ին Գարեգին արք. քանի մը օրերու համար անձամբ այցելեց Սանթիակօ, ուր գեղեցիկ ընդունելութիւն մը եղաւ իրեն։*

Իզմիրցի հայրենակիցներ կ'այցելեն երբեմն իրենց պարագաներուն կամ Սանթիակօ բնակող առեւտրականներ պարբերաբար կուգան Պ. Այրէսէն, ու այսքան։ Գոյութիւն չունի լուրջ կապ մը։

Մօտ տասը տարիէ ի վեր ոչ մէկ ամուսնութիւն տեղի ունեցած է։ Մկրտութիւն եւ եկեղեցական արարողութիւններ տեղի կ'ունենան, քահանայի մը այցելութեան առիթով։

Յիշեալ տնօրէնը, հերքելէ վերջ այն լուրը թէ Անգլիա կ'ընդդիմանայ Թուրքիոյ մուտքին Ատլանտեան Ուխտէն ներս, կը յայտարարէր որ այդ ուխտը շրջանային հանգամանք ունի։

Ասոր վրայ, Թուրք լրագրող մը կը հարցնէ անոր.

— Այն ատեն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Իտալիա կ'ընդունուի այդ շրջանային ուխտին մէջ։

— Իր կառավարութեան ձեւով, իր աւանդութիւններովն ու կրօնքովը Իտալիա Եւրոպայի անբաժանելի մասը կը կազմէ։

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը, Թուրքիա, հակառակ իր յեղափոխութեանց ու ժողովրդապետութեան կապուած ըլլալու իրողութեան, Եւրոպայի հանաքայնութեան չի՞ պատկանիր։

Տնօրէնը խուսափած է այս հարցումին պատասխանելէ.

Եւ Անգարայի ձայնասփիւռը կ'ամփոփէ մամուլին հակազդեցութիւնը ընդդէմ այս յայտարարութեան.

— Այս խօսքերը, որոնք կը կրեն անուաղն ԺԹ. դարու մտայնութեան դրոշմը, շատ խոր արձագանգներ յառաջ բերելու հանգամանք ունին։

Մինչ Քորէայի մէջ կռիւ կը մղուի ազատ ազգերու իտէալին համար, եւ Թուրք արիւնը կը հոսի ու Մարդկային Իրաւանց յայտարարութիւնը կը հաւաստէ թէ կրօնքներու միջեւ խտիր դնել կարելի չէ, չես հասկնար թէ ինչպէս կարելի է մեկնել Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ընդհ. տնօրէնին յիշեալ յայտարարութիւնները։ Այս յայտարարութիւնները հրատարակող թերթերը կը հարցնեն թէ Խաչակրութեանց շրջանի՞ն վերադարձանք արդեօք։

Անգարայի ձայնասփիւռին խօսնակը յետոյ կը պահանջէ որ Անգլիա փոխանակ խուսափողական պատասխաններ տալու, յստակօրէն պարզէ թէ որո՞նք են այն իրական պատճառները, որով կ'ընդդիմանայ Ատլանտեանի Ուխտին ընդլայնման։

Թուրք ազգը իրաւունք ունի գիտնալու այդ պատճառները։ Անգլիա պէտք է բացէ ի բաց խօսի։ Թուրքիոյ քաջութիւնը անսասան է, նոյնիսկ եթէ մինակ մնայ, Թուրքիա ամէն յարձակումի պիտի դիմադրէ։ Մենք պէտք է տեղեկանանք ճշմարտութեան այս հարցին. մեր իրաւունքն է ճանչնալ իրական կացութիւնը։

✕ Թուրք թերթերը կծու քննադատութիւններով կը խծծեն Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան վիրաւորական խօսքերը, եւ կը հրաւիրեն անգլ. կառավարութիւնը «բաց խօսիլ», որպէսզի Թուրքիա հասկնայ իրականութիւնը եւ ճշդէ իր դիրքը։ Թուրքիա ամրոցի պէս կեցաւ Միջին Արեւելքի մէջ եւ սիրայօժար տուաւ իր արիւնը, որպէսզի Անգլիա կարենայ կանգուն մնալ։ Պէտք չէ ապերախտ ըլլալ։ (16 Յունիս)։

ՀԱՅԿ. ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Լիոնի «Le Progres» *եւ Վալանսի* «Le Dauphiné Libéré» *թերթերը գովեստով կը խօսին հայկական բանահիւսութեան երեկոյթին մասին որ տրուած է Վալանսի մէջ, ի նպաստ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։*

Տոքթ. Լ. Համբարձումեանի ղեկավարութեամբ, 50 *հոգիէ բաղկացած երգչախումբը, հայկական տարազներով, երգած եւ պարած է խանդավառութիւն ստեղծելով եւ ծափեր խլելով։ «Այս երգերը շատ ինքնատիպ ոճ մը ունին» կը գրէ* Le Dauphiné Libéré*, որովհետեւ Կոմիտաս վարդապետ եւրոպական երաժշտութեան հայ մեծ երգահաններէն մէկը, ուսումնասիրած է բուն գիւղացիին երգած մեղեդին։ Մեծապէս գնահատուած են Տիկին Կէզուրեան, Զարեհ Գասեան, Մովսէս Պօյաճեան։* 404e R. A. A. *ֆանֆառը կ'ընկերանար պարերուն։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ե.

Թուրքերը անխոնջ կերպով, առանց բնաւ յուսահատելու, Քալիկարիայի մեծ դղեակին այրելէն եւ երեւան հանուած այնչափ գետնուղիներէն, այս նոյն թաղին մէջ միեւնոյն փորձերը միշտ կը կրկնէին։ Բայց ամէն անգամ որ նոր գետնուղի մը փորէին, անընկճելին Ժան Կրանթ, անփոփոխ կերպով նոր ընդդիմադիր գետնուղի մը կը փորէր, ու գրեթէ առանց դադարի կը տեւէր այս սարսափելի խաղը։ Ամէն ատեն Թուրք ականահատները, անգամ մըն ալ յանկարծակիի բերուած, իրենց մութ ճամբաներուն մէջէն, սարսափահար կը տեսնէին թշնամի ականահատներուն յանկարծ իրենց վրայ ցատկելը։ Անոնք հոսքի ու ծուխի մէջ կը խեղդէին զիրենք։

Ժամանակագիրներ եւ Պարպարօ, կը յիշատակեն երեք օր վրայէ վրայ կատարուած երեք ապարդիւն փորձեր, զորս Թուրքերը կատարեցին պատնէշին այդ միեւնոյն կէտին վրայ, ուր յատաջապարիսպի բացակայութիւնը այնչափ կը դիւրացնէր պաշարողներու ականի աշխատութիւնները։ Այդ երեք փորձերն ալ անյաջող անցան եւ ամէն մէկ անգամուն բաւական թիւով Թուրք ականահատներ գերի բռնուեցան։

« Աճհաւասիկ, կը շարունակէ Պարպարօ իր շահեկան օրագրութեան մէջ, ինչ որ եղաւ Մայիս 19*ին, թէ ծովու եւ թէ ցամաքի վրայ, բացի տեւականօրէն գոռացող ռմբակոծութենէն, որ հոս ու հոն մաս մը կը փլցնէր պատնէշէն։ Միւս կողմէ, մերինները ոչ նուազ տեւականօրէն, կին ու էրիկ մարդ, ծեր ու մանուկ, կրօնաւոր ու աշխարհական, արագօրէն կը նորոգէին այդ փլածները, խրամատները հողով լեցուն տակառներով կամծառի ճիւղերով խցելով »։*

Ասոնց վրայ աւելցուցէք Թուրքերու տեւական գոռում գոչումները, գնդակներու, ռումբերու, նետերու շարունակական արձակումը եւ յունական հուրի ճարճատումները։

Հոս, Պարպարօ կ'աւելցնէ թէ «երբ Թուրքերու ամէնէն խոշոր ռմբաձիգը հազարերկուհարիւր լիպրանոց ռումբեր կ'արձակէր քաղաքին վրայ, պարիսպը իր ամբողջ երկայնութեամբը, ինչպէս նաեւ քաղաքին տուները եւ նաւահանգիստին նաւերը կը դողային ջերմէ վարակուած հիւանդի նման։ Որոտումի այս երկարատեւ գոռումներէն բաւական կիներ վիժեցին, բաւական պատեր թուղթէ խաղալիկներու պէս փլան։ Ամբողջ աշխարհի մէջ, դեռ տեսնուած չէր որ ուէէ պետութիւն այնչափ խոշոր թնդանօթ ունենար»։

Մայիս 21*ին, արեւածագէն երկու ժամ առաջ, տեղի ունեցաւ Թուրք նաւատորմին նոր ու վերջին յարձակումը։ Նոյն օրը, ցերեկին, Քալիկարիայի այդ միեւնոյն մարզին մէջ նոր գետնուղի մը գտնուեցաւ, զոր Թուրքերը յաջողեր էին պարիսպին հիմերուն տակէն մինչեւ քաղաքին մէջ փորելու, յանկարծակի ներսխուժելու համար։ Երկու կողմի ականահատները կատաղօրէն իրարու վրայ նետուեցան, փոխադարձաբար իրար ծածկելով յունական հուրով։ Այս անգամ ալ Յոյները տարին նոր յաղթանակը եւ այդ ահեղ վըտանգին առաջքը առին։*

Այդ օրը ռմբաձգութիւնը բուռն եղաւ, պարիսպին աշտարակներէն մին գրեթէ քանդուեցաւ, ուրիշ մըն ալ ծանր վնասներ կրեց։ Ըստ բախտի հաւաքուած նիւթերով պաշարեալները անմիջապէս նորոգեցին այդ վնասները եւ ամրացուցին այնքան դէշ կերպով ցնցուած աշտարակները։ «Բայց իրիկուան դէմ, կ'ըսէ Վենետիկցին, այնքան յոգնելէ վերջ, ալ կարողութիւն չէր մնար մեր վրայ, այնքան մեզ կ'ընկճէին բոլոր այդ կըռիւներն ու վախերը»։

Գալով Թուրք նաւատորմին, ինչպէս քսի, այդ օրէն ի վեր յարձակման ալ ուէէ նոր փորձ չըրաւ. կ'երեւայ թէ բարձր պաշտօնէութեան մէջ համոզում գոյացուցած էին թէ անօգուտ են այդ յարձակումները, Յոյներու եւ Իտալացիներու անխոնջ քաջութեան եւ կորովի-դիմադրութեան առջեւ։

Հետեւեալ օրը, 22 *Մայիս, միշտ միեւնոյն դէպքերը այս երկիւղալի շարքին, որ օր օրի քաղաքին մահը կը պատրաստէր։ Ճիշդ առաջինին քով, երկու նոր գետնուղիներ գտնուեցան Քալիկարիայի մէջ։ « Երբ իրարու ետեւէ մերինները երեւան հանեցին զանոնք, մին Եկեսցէի ժամուն, միւսը ալ աւելի վտանգաւոր, իրիկուան դէմ, այդ ականները արդէն պարիսպին տակէն անցեր ու քաղաք մտեր էին։*

(Շար.)

3. Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Միջին Արեւելքի եւ մասնաւորապէս Սէուտի Արաբիոյ ամերիկեան եւ ուրիշ մենաշնորհներ կրնան ազգայնացման նոյն ճնշումին ենթարկուիլ, եթէ Իրան յաջողի գործադրել իր ծրագիրը :

Գ. Էչիսըն բանաւոր դատելով Անգլիոյ նոր ծրագիրը, տակաւին կը յուսայ թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ: Ինչպէս գրած էինք երէկ, Անգլիա յանձն կ'առնէ տասը միլիոն սթերլին վճարել անմիջապէս, եւ, Յուլիսէն սկսեալ, ամսական երեք միլիոն, մինչեւ որ բանակցութիւնները վերջանան: Իրան վճռապէս մերժեց այս ծրագիրը: Անգլիա միեւնոյն ատեն զիմուած կատարած է Լա Հէյի դատական ատեանին :

X Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղուեցան արտաքին նախարարին, որ յայտարարեց թէ պիտի պաշտպանէ հպատակներուն կեանքը :

Մոսկուա նորէն կը մերժէ

Չորս փոխանորդներու Դշ. օրուան նիստին մէջ (73րդ), Գ. Կրոմիքօ յանձնեց իր կառավարութեան ծանուցագիրը, ի պատասխան արեւմտեան պետութեանց հարցումներուն: Ծանուցագրին թարգմանութիւնը անմիջապէս հեռագրուեցաւ Լոնտոն :

Խ. Միութիւնը իր նոր ծանուցագրին մէջ ալ կը յայտարարէ թէ պատրաստ է անմիջապէս ղրկելու իր ներկայացուցիչը, արտաքին նախարարներու խորհուրդին, Ուաշինկթըն, եթէ դրականօրէն կարգադրուի օրակարգը՝ Ատլանտեանի դաշինքի մասին: Ահաւասիկ բովանդակութիւնը .

— « Խորհրդային կառավարութիւնը կը զարմանայ որ երեք պետութեանց ներկայացուցիչները կը վախնան իրենց հաւանութիւնը յայտնել Ատլանտեանի դաշինքին վերաբերեալ քննութեան : Խորհրդային կառավարութիւնը փոխադարձ օգնութեան դաշնագիրներ կնքած է Չինաստանի, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆինլանտայի, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ: Ան որեւէ առարկութիւն չըներ որ այդ դաշնագիրները քննուին արտաքին նախարարներու ժողովին մէջ, եթէ պետութիւնները կ'ուզեն: Խորհրդային կառավարութիւնը չի հասկնար թէ ինչու արեւմտեան պետութիւնները կը մերժեն օրակարգ անցընել Ատլանտեանի դաշինքը եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրը: Պարզ հետաքրքրութիւն մը չէ այս, այլ անհրաժեշտ միջոց մը՝ միջազգային ձգտումը մեղմացնելու եւ խաղաղութիւնը փրկելու »:

Ծանուցագիրը յետոյ անհրաժեշտ կը գտնէ որ շարունակուի փոխանորդներու ժողովը, որպէսզի համաձայնութեան մը յանգին օրակարգի մասին, — հաւասարութեան հիման վրայ, օրակարգ անցընելով նաեւ Ատլանտեանի դաշինքը եւ ամերիկեան խարիսխներու խնդիրը :

Արեւմտեան ներկայացուցիչները երէկ պիտի պատասխանէին այս առաջարկին, որ անընդունելի կը համարուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նորընտիր անդամներուն վերջնական թիւը, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին.— Համայնավարներ՝ 101 (նախապէս 178), ընկերվարականներ 104 (100), անդրծովեան երեսփոխաններ 23 (20), ժողովրդականներ՝ 86 (147), ձախ հանրապետականներ՝ 95 (60), չափաւորներ 99 (86), զօր. տը Կոլի կուսակիցներ 117 (28): Գումար՝ 625: Երկու հոգի եւս պիտի ընտրուին երկու հեռաւոր գաղթավայրերէ :— Վերջին պահուն օրինաւոր համարուեցաւ նաեւ զօր. Քէօնիկի ընտրութիւնը: — Նորընտիր Ազգ. ժողովին մէջ կան 22 կին երեսփոխաններ, 15ը համայնավար, երեքը ընկերվարական եւն.: Նախորդին մէջ կիներու թիւն էր 40 :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը արգիլեց Հրեաներու հայրենադարձը, մեծաքանակ զինամթերք երեւան հանուած ըլլալով Սիոնական գաղտնի կազմակերպութեան մը զինարանին մէջ: Երկրորդ պահեստ մը եւս գտնուած է Սինակոկի մը տակ, շատ մը փաստաթուղթերու հետ :

ԹՈՐԷԶԻ կինը Մոսկուա մեկնած է յանկարծ : Կարծողներ կան թէ ծանրացած է ամուսնին առողջական վիճակը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ապահովութեան տեսչութիւնը կարեւոր ձերբակալութիւններ կատարեց համայնավար շրջանակներուն մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւեր կ'որոճային, տապալելու համար կառավարութիւնը: Տասներկեց հոգի ձերբակալուեցան Նիւ Եորքի մէջ, քնաթաթախ աչքերով, մէկ հոգի ալ՝ Փիթսպուրկի մէջ: Չորս կարեւոր ղեկավարներ եւս կը փնտռուին: Երկու ականաւոր ամբաստանեալներէ 30.000ական տոլար երաշխաւորութիւն պահանջուած է, առժամապէս ազատ ձգելու համար: Ինչպէս կը յիշուի, կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին 11 անդամներն ալ հինգական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են արդէն :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Խափ լէ Մուլինոյի մէջ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ եւ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին :

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան նախկին նախարար՝ EDOUARD DEPREUXի

Ներկայ կ'ըլլան Թաղին ընկերվարական վարիչները:

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Մուտքը 100 եւ 150 ֆրանք :

X

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի եւ Նոր Սերունդի :

Յունիս 23, Շաբաթ երեկոյ :

Salle de mutualité սրահին մէջ :

Պիտի խօսի ընկ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է

X

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, ժամը 15.30ին, Sacré Coeurի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Ի յիշատակ Հնչակեան Քսան կախաղաններու, նահատակուած՝ (Պոլիս, Պայազիտի հրապարակին վրայ 1915ին) :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain:

Կը խօսին Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ Վ. ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ (երգ):

Արտասանութիւններ եւ նուագ :

Մուտքը ազատ է :

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Համազգային լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ սովորական հաւաքատեղին, 22 Յունիս, ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին: Դասախօսն է Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ՝ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 36րդ տարեդարձին առթիւ՝ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի եւ Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզ Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon):

Կը խնդրուի Սեբաստիոյ նահանգին բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ յարգելու համար յիշատակը մեր հերոս զաւակներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առուշեան եւ եղբայրը՝ Gabriel Arout կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր՝

ՄԱՆԿԱՍԱՐ ԱՌՈՒՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Մեծ պաշտահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Խարբերդ Շէյխ Հաճիի Հայր. Միութեան 25րդ տարեդարձին առթիւ :

Այս կիրակի ամբողջ օրը Սէնթ Անթուան Գ. Նաճարեանի պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին :

Կարտանի «Անդրանիկ» թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Ն. Սարգիսեանի:

Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, եւ զանազան անակնկալներ: Պիտի ներկայացուի զաւեշտ մը ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ կամ ՉԱՐԼՍԹՕՆ

Աւանդական տավուլ-զուռնա: Կրնաք ճաշը միասին բերել: Պիւֆէ:

ԾԱՆՕԹ.— Մարսէյլէն դաշտավայրը երթալու համար, Փլաս տ'Էքսէն առնել 26 թիւ (նօ պարէ) թրոլէպիւսը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Քիրէճեան եւ Ներսէսեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՔԻՐԷՃԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Նոր հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 18ին, ընկեր Օշականի բնակարանը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Քաշան :

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie, métro Place d'Italie սրճարանին վերնայարկը: Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, քննելու համար կարեւոր օրակարգը:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր, ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 rue Rabelaisի դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ. — Ա) Շրջաբերականի ընթերցում, Բ) Դաշտահանդէսի հարց: Գ) Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Նոյն Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Օրակարգ՝ ընտրութիւն պատգամաւորի: Վեցամսեայ հաշուետուութիւն: Բարեփոխում:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՋԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ֆր. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ իր 41րդ տարեդարձը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Տիկ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի ՀԱՅԱՐԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր: Զուգերգ, տրամախօսութիւններ և խմբերգ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ: Մուտքը ազատ է

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթ.ի ու բարեկամ կազմակերպութեանց, Տիկին Էլլէն Բիւզանդի Ամերիկայէն վերադարձի առթիւ, խնջոյք մը սարքուած է այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ 11, Café des Sportsի մէջ, 157 rue J. Jaurès, Maison Alfort:

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին բոլոր բարեկամները եւ համակիրները :

Հաղորդակց. միջոց.— Charenton Ecolesէն առնել թիւ 181 օթօպիւսը եւ իջնել terminus :

HARMESS, Հարմէս

Դնակիտներ (DISQUES)

3 հատ 30 սմ.նոց եւ մէկ 25 սմ.նոց

4 ՀԱՏԸ ՄԻԱՍԻՆ ԿԱՐԺԵՆ՝

2000 ՖՐԱՆՔ, առանց առաքման ծախսի

1.— Ուղտապանին երգը. (ռումպա)

2.— Վարդին արցունքը. (թանկօ)

3.— Մանի. (ժող. երգ Ակնէն)

4.— Նազենիս եւ Ունի-ունի (ժող. երգ Արաբկիրէն)

5.— Գարնան մի օր. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)

6.— Ա՛խ, Աստուած իմ. (* «Ղար. Մելիքներ»էն):

7.— Լուր, Մեհրի. (* «Ղար. Մելիքներ»էն)

8.— Գինիի երգը. («Տէր Գոնեակ»էն)

Երգած են.— Օրիորդ Աստ. Քէօսէեան, Հր. Էօքսիւզեան, Գ. Գ. Աւ. Քիւփէլեան, Սուր. Անդրէասեան, Մառ. Խաչիկեան: Ընկերակցութեամբ մեծ նուագախումբի :

Երաժշտութիւն եւ ղեկավարութիւն

Աւ. Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑ

Ստանալու համար դիմել՝

Av. K. Messoumentzի, 5 rue Vincent, Paris (19):

Hr. Pasdermadjianի, 4, rue de Belleville, Paris (20)

ԾԱՆՕԹ.— Աստղանիշ կրող կտորները «Ղար. Մելիքներ»ու նոր երաժշտութիւնն է :

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6490- Նոր շրջան թիւ 1901

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ՑԻՇԱՏԱԿՍ ԱԼ...

Բանաստեղծը անշուշտ չէր կրնար նախատեսել թէ իր մահէն տարիներ վերջը, որքան քստմնելի յիշատակներ պիտի բզկտէին այս ժողովուրդի հոգին :

Յիշատակներ՝ կախաղաններու եւ արեան ճապաղիքներու: Յիշատակներ օրհասական պայքարներու: Յիշատակներ աննախընթաց ողջակէզներու, եւ դիւցազնական մարտնչումներու ...

Արիւնազանգ փոթորիկները իրար գերազանցեցին մեր դարաւոր պատմութեան մէջ :

Իրար խառնուեցան անողոք պարտութիւններ եւ հերոսական յաղթանակներ: Զարկին - զարնուեցան հալածական ժողովուրդին կրակոտ զաւակները, ի խնդիր ազատութեան եւ ափ մը հողի:

Ճակատ ճակտի եւ անհաւասար կռիւներ՝ երբեմն խմբական, երբեմն ընդհանրական :

Միշտ միեւնոյն առաջադրութեամբ,— ազատութիւն եւ խաղաղութիւն: Հայրենիք մը, ուր կարենային համախմբուիլ եւ ստեղծագործել : Շինարար աշխատանքի նուիրուիլ: Ոչ միայն իրենք իրենց համար, այլ եւ ի շահ բովանդակ մարդկութեան, սկսելով հարեւաններէն:

Պայքարը ծաւալեցաւ, զարգացաւ եւ իր գագաթնակէտին հասաւ վերջին 70 — 80 տարիներու ընթացքին :

Եւ տեսանք 1915 — 21ը, երբ ժողովուրդի մը կէսը յուղարկաւոր կը դառնար միւս կէսին :

Որքան խոր, նոյնքան լայն էր ճակատը: Եւ ճակատամարտն ալ դիրք ու հանգամանք փոխեց, համաձայն օրուան պահանջներուն:

Թշնամին ինք ալ միշտ հալածանքի, բարբարոսութեան, աւարի եւ բնաջնջումի նոր եղանակներ կը փորձէր, յագեցնելու համար իր արիւնածարաւ ախորժակները :

Այսպէ՛ս էր որ անտառներ կազմեցին կախաղանները, իսկ արեան գետեր՝ կոտորածները, Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ :

Անշուշտ մինակ չէր դահադիր թշնամին :

Արտաքին ճակատին վրայ, իր թեւերը կը գորացնէին աշխարհակալ, մեղսակից ուժեր: Ներսէն ալ՝ զանազան իժեր :

Այս վերջիններուն ամէնէն անարգին՝ իրենց իսկ ընկերոջ զոհերն են այն քսան Հնչակեանները որոնք առտու մը կախուեցան Պոլիս, Պայազիտի հրապարակին վրայ (1915 Յունիս):

Հրէշը պատուհասուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեռքով, իր միւս գործակիցներուն հետ :

Եւ սակայն, չարիքը վաղուց գործուած էր, տեղի տալով անհնարին խժդժութեանց :

Այդ զոհերուն յիշատակն է որ կը տօնուի այսօր, շաբաթ, նախաձեռնութեամբ խումբ մը Հնչակեաններու :

Պիտի ուզէինք որ գոնէ այս տարեդարձին առթիւ դադրէին «ընտանեկան վէճերը», որոնք արիւն կը պղտորեն ամէն տեղ :

« Քսանները » եւ ուրիշ անհամար քսաններ կախաղան չբարձրացան, որպէսզի մարդիկ իրենց յիշատակն անգամ մթագնեն, բիւզանդական վէճերով :

Յիշատակի տօն մըն ալ՝ վաղը, կիրակի, Շ. Գարահիսարի հերոսական տարեդարձին առթիւ:

Դժբախտաբար այս անգամ ալ կէս ճամբան մնացին Շ. Գարահիսարցիները :

Անցեալ տարի այց մը սարքեր էին դէպի Անդրանիկի գերեզմանը, հոգեհանգիստէ մը վերջ :

Այս տարի — անշուշտ կարդացիք ազդը : Նորէն հոգեհանգիստ, մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ Միութեան :

Վասպուրականցիները սթափեցան, իսկ Շ. Գարահիսարցիները... կը վիճի՞ն թէ կը յօրանջեն :

Անշուշտ մեզմէ չէք սպասեր պատասխանը :

Մենք մեր պարտականութիւնն է որ կը կատարենք եւ պիտի կատարենք, մատնանշելով տխուր երեւոյթը:

Ամէնէն առաջ ողջերը իրենք պիտի տուժեն բարոյապէս, մոռացութեան տալով փառքի կամ սուգի տարեդարձները: Գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ :

Իրենց հոգին է որ պիտի ցամքի, եթէ յիշատակներն իսկ թառամին ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ...

Առտուն կանուխ ազդ մը՝ Փարիզի եկեղեցիէն.

— « Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, այս կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ»...

Վերջապէս արթնցան, ըսի: Անշուշտ զեկուցում պիտի տան վերջին ընտրութեանց մասին, հաստատելով կամ հերքելով Ընտրողական ժողովին հրապարակային ամբաստանութիւնները :

Դո՛ւ միայն կաս յՆրուսաղէմ...

Պաղ ջուր մը չի՞ թափիր ձեր գլխուն ալ, կարդալով ծանուցումին մնացեալ մասը.

— « Օրակարգ ունենալով Պ. Վարդան Մերճանեանի բաժանմունք բերածութեանհարցը»:

Կը նշանակէ թէ Վարչութեան հին եւ նոր անդամները — «անկուսակցակա՛ն եկեղեցասէրներ » — ամէն բան օրինաւոր համարելով, օրակարգին վրայ ուրիշ բան չեն դտեր, եթէ ոչ քահանայական թեկնածուի մը խնդիրը :

Ուրեմն ընդհ. ժողով, ստուգելու համար թէ թեկնածուն արժանի՞ է:

Անշուշտ բարեպաշտներ պիտի փութան պատասխանել վարչութեան հրաւէրին, որպէսզի անարժան հովիւ մը եւս չունենան իրենց գլխուն վերեւ :

Թերեւս բարեպաշտներէն մէկ - երկուքը փորձուին հարցնել «անկուսակցական եկեղեցասէրներու» վարչութեան :

— Պարոններ, կը շնորհաւորենք ձեր օրինապահութիւնը : Դուք որ այսքան հաւատարիմ կ'երեւաք Հայ. Եկեղեցւոյ ընկալեալ սովորութեանց, ինչո՞ւ նոյն բծախնդրութիւնը ցոյց չէք տար, վերջին ընտրութեանց առթիւ:

Ինչո՞ւ անմիջապէս ընդհ. ժողով չհրաւիրեցիք, ընտրութեանց առթիւ եղած փաստացի բողոքները քննելու, ծուռն ու շիտակը հաստատելու համար... տէրտէրի մը ձեռնադրութենէն առաջ:

Արդարեւ, տարրական պարտականութիւն մը չէ՞ր ընդհ. ժողով հրաւիրել, հետեւեալ բացման ճառը խօսելով.

— Սիրելի ժողովուրդ, մեր թեկնածութիւնը դրեր էինք իբրեւ «անկուսակցական եկեղեցասէրներ»: Ընտրութիւնները կատարուեցան ջերմեռանդ աշխատանքէ մը վերջ: Ահաւասիկ ընտրողական ժողովին տեղեկագիրը եւ ուրիշ զեկուցումներ : Ձեզի կը մնայ հաստատել.— Արժանի՞ ենք այս աթոռներուն վրայ բազմելու ...

Այս պարտականութիւնը կատարելով, քար մը պակաս պիտի ունենային իրենց սրտին վրայ: Մանաւանդ անոնք որ կը պարծենան իբրեւ «անկուսակցական եկեղեցասէրներ »:

ՎԱՀԷ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, հայ կաթողիկէ կաթ. պատրիարքը Փարիզ հասաւ հինգշաբթի գիշեր: Օդանաւը (Air France) ուշացած էր աւելի քան երեք ժամ, այնպէս որ դիմաւորելու գացողներուն մէկ մասը ստիպուեցաւ մեկնիլ: Զինուորական պատիւներն ալ կրճատուեցան, նկատելով որ արեւամուտէն վերջ կարելի չէ կատարել պատշաճ ձեւակերպութիւնները: Պապական նուիրակն ալ մեկնեցաւ, խնդրելով Հ. Ղեւոնդ Վ. Քիլէրճեանէ բարի գալուստ մաղթել կարդինալ Աղաջանեանի:

Դիմաւորելու գացած էին հայ կաթողիկէ համայնքին կրօնաւորները գլխաւորութեամբ Հ. Ղեւոնդ Վ.ի, Մխիթարեաններ առաջնորդութեամբ Հայր Սահակ Վ. Տ. Մովսէսեանի, Փարիզի արքեպիսկոպոսին կողմէ գերապայծառ Rupp, հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ Տոքթ. Ճինճեան, «Յառաջ»ի, «Արեւմուտք»ի, Նախկին Ուսանողներու Միութեան, Կիլիկեան Միութեան ներկայացուցիչները եւ ուրիշ բազմաթիւ հայրենակիցներ:

Օդանաւը Օրլի հասաւ ժամը 11ը անց: Կարդինալ Աղաջանեան ընկերակցութեամբ Պաթանեան արք.ի եւ Հ. Կարապետ Ամատունիի (Հռոմէն) առաջնորդուեցաւ մասնաւոր հիւրանոց մը ուր բարի գալուստ մաղթեցին Փարիզի արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչը եւ Հ. Ղեւոնդ (յանուն հայ կաթողիկէ համայնքին):

Կարդինալը իր ուրախութիւնը յայտնեց որ կը գտնուի Ֆրանսական հողին վրայ, բարօրութիւն մաղթեց եւ օրհնեց ժողովուրդը, յորդորելով սէր եւ միութիւն :

Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը կարդինալը եւ հետեւորդները առաջնորդեց Hôtel Crillon, պաշտօնական կառքով մը :

X Le Monde հաղորդելով կարդինալ Աղաջանեանի ժամանումը, կը հաստատէ թէ «Փարիզ հըրաւիրուած է Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ որուն հիւրը պիտի ըլլայ մէկ շաբաթ»: Յետոյ կ'աւելցնէ.

— « Այս կարդինալը շատ մը եկեղեցական եւ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը համարուի պապանալի (papable), այսինքն մէկը այն կարդինալներէն որոնք ամէնէն աւելի պատեհութիւն ունին Ս. Պետրոսի գահը բազմելու, երբ աթոռը թափուր մնայ: Հոգեւոր պետ կաթոլիկ Հայերու, այս բարձրաստիճան եկեղեցականը ամէն տարի զանազան երկիրներ կ'երթայ, այցելելու համար իր հայրենակիցներուն որոնք ցիրուցան եղած են դժբախտութեան բերումով »:

Յետոյ կենսագրական տեղեկութիւններ տալով, կ'ըսէ թէ կարդինալ Աղաջանեան «մէկն է Մօտաւոր Արեւելքի ականաւոր դէմքերէն եւ մեծ ազդեցութիւն ունի քրիստոնեաներու թէ ոչ - քրիստոնեաներու վրայ»:

Թուրն ցոյցեր Թեհրանի մէջ Անգլիացիներուն դէմ

ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՏԱԿԵՆ ԱՆԳԼԵԻՐԱՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՆՇԱՆԱՏԱԽՏԱԿՆԵՐԸ.— ՎԱՐԶԱՊԵՏԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ, ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՏԱԼՈՎ.— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

Անգլեւիրանեան ընկերութեան Ապատանի ստացուածքներու գրաւումէն անմիջապէս վերջը, (հինգշաբթի) բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Թէհրանի փողոցներուն մէջ: Բազմութիւնը ուրախութեան կանչեր կ'արձակէր ամէն տեղ, լուտանքներ տեղալով Անգլիացիներու գլխուն: Ստուարաթիւ ցուցարարներ խուժեցին Անգլեւիրանեան ընկերութեան գրասենեակները, խլելով ոստիկանական շղթան եւ վար առին լուսավառ նշանատախտակը: Ուրիշներ փողոցէ փողոց շրջելով, կը ներկէին բրիտանական որեւէ նշանատախտակ եւ ազդ, իրանեան յայտարարութիւններ կը դնէին անոնց տեղ :

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ոստիկանութիւնը գնահատելի պաղարիւնով շարժեցաւ ցոյցերու պահուն: Բազմաթիւ ոստիկաններ դիրք բռնած էին Անգլեւիրանեան ընկերութեան կեդրոնին առջեւ, երբ « Իրանի աշխատաւորները» վար կ'առնէին լուսավառ նշանատախտակը: Իրենց ներկայութիւնը բաւական եղաւ, որպէսզի ցոյցերը բըռնութեան չյանգին : Ընկերութեան պաշտօնեաները, օտար թէ իրանցի, անտարբեր կը դիտէին գրասենեակներուն բռնագրաւումը եւ կատարուած աւերումները: Ցուցարարները իրանեան դրօշը պարզեցին շէնքին վրայ (արդէն պատրաստ էր գրասենեակին մէջ եւ միշտ կը պարզուէր): Ընկերութեան միւս գրասենեակները կը շարունակէին գործել :

Ցուցարարները իրենց «նոր պղատութիւնը » կ'ողջունէին խանդավառ բացագանչութիւններով, նշանախօսքեր արձանագրելով բրիտանական կառքերուն վրայ, առանց յարձակումներ գործելու անձերու դէմ :

Ոստիկանութիւնը ցուցարարները վտարելէ վերջ, կնքեց ընկերութեան պատուհանները եւ դուռները, ի ներկայութեան տնօրէններուն: Ամէնէն մոլեռանդ ցուցարարները ոտքի տակ առին ընկերութեան նշանատախտակը. ուրիշներ անոր մէկ խոշոր մասը կառքի մը մէջ դնելով, շրջեցան փողոցէ փողոց, աւետելու համար ամբողջական յաղթանակը: Հեռագիրները դիտել կուտան թէ ցուցարարները շատ մեծ թիւ մը չէին կազմեր եւ միայն երիտասարդներ կ'աղաղակէին. — Նաւթը Մէյլի Իրան Շոդ» (քարիւղը իրանեան եղաւ), համաձայն Ազգ. ճակատի նշանախօսքին :

Հակառակ բոլոր ցոյցերուն եւ սպառնալիքներուն, քարիւղը կը հոսէր Ապատանի մէջ: Շատ մը անգլիացի կիներ եւ մանուկներ մեկնած էին եւ քաղաքը հանդարտ էր: Բրիտանական պատուիրակութիւնը եւ կանչուած ըլլալով, Լոնտոն կը սպասուէր երէկ:

Նոր ցոյց մը սարքուած էր երէկ, ուրբաթ, պահանջելու համար որ Անգլիացիները հեռանան Իրանէն :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌԻՎԱՌՈԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ, որ սահմանուած է ֆրանսերէն գրող օտարականներու, շահեցաւ Իրանուհի մը, Էմինէ Բաղրաւան (Իշխան մը որ պատմութիւն չունի): Քուէներ ստացած էին նաեւ Արթիւր Ադամով (Հայ, Ցար. Ադամեան), Արմէն Լիւպէն (Շահան Շահնուր) եւ ուրիշ օտարազգիներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

« ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ ԼԵԶՈՒ ՉԷ, ԱՅԼ ԴԻԱԼԵԿՏ Է »

Ստալինի «լեզուաբանական աշխատութիւնների լոյսով» քննութեան առնելով Հայոց լեզուի հարցերը, Կոմ. կուս.ի ԺԵ. համագումարը յանգել է այն եզրակացութեան, թէ արեւմտահայերէնը համաժողովրդական լեզու չէ, *ինչպիսին որ է Սով. Հայաստանում ներկայումս գործածուող արեւելահայերէնը, այլ* դիալեկտ է *(բարբառ):*

Քննելէ առաջ թէ դիալեկտի վերածուելով, ինչ ճակատագիր է սահմանուել արեւմտահայերէնին համար, բացատրենք թէ՝ ինչպէս է տեղի ունեցել Հայոց լեզուի հարցերի քննութիւնը կուսակց. Համագումարում՝:

Լեզուի հարցերի մասին մանրամասն խօսուել է Գր. Ցարութիւնեանի կարդացած զեկուցումի առթիւ տեղի ունեցած «վիճաբանութիւնների» ժամանակ: Չակերտեցինք վիճաբանութիւն բառը, որովհետեւ բոլշեւիկեան կուս. համագումարներում վիճաբանութիւններ, բառի իսկական առումով, տեղի չեն ունենում: Կարդացւում է հիմնական զեկուցում կենտկոմի քարտուղարի կողմից, որին հրապարակով չհամաձայնել կարելի չէ: Այնուհետեւ «վիճաբանութեանց» մասնակցող պատգամաւորները պատմում են իրենց հսկողութեան յանձնուած տնտեսական եւ մշակութային մարմինների գործունէութեան վիճակի մասին, ամէն պատեհ առթիւ յայտնելով իրենց համամտութիւնը կենտկոմի քարտուղարի արծարծած մտքերին կամ նրա արած քննադատութիւններին: Երբեմն պատահում է, որ այս կամ այն կարեւոր հարցի վրայ գլխաւոր զեկուցանողը կանգ է առնում շատ համառօտ, թողնելով իր օգնականներին աւելի մանրամասն ներկայացնել խնդիրը:

Հայոց լեզուի հարցի քննութիւնը ճիշդ այս ձեւով է տեղի ունեցել: Գր. Ցարութիւնեանը միայն մի երկու խօսք է ասել այդ մասին, իսկ հարցը իր ամբողջ ծաւալով շօշափել են կենտկոմի քարտուղար Զաւէն Գրիգորեանը եւ Հայաստանի վարչապետ ու կենտկոմի Բիւրոյի անդամ Սահակ Կարապետեանը: Եւ այս երկու խիստ պատասխանատու ու հեղինակաւոր անձնաւորութիւնները լեզուի հարցը շօշափել են ոչ թէ այն վիճաբանութեան առարկայ դարձնելու, այլ արդէն իսկ պատրաստ որոշումները ժողովին յայտարարելու ձեւով:

Արդ, այդ որոշումները Հայոց լեզուի եւ մասնաւորապէս արեւմտահայերէնի մասին ո՞վքեր, ի՞նչպէս եւ ե՞րբ են ընդունել:

Բնականաբար, Ստալինի ելոյթից յետոյ, երբ լեզուի հարցը դրուեցաւ այնպիսի մի ձեւով, որ նրա քննութիւնը պիտի կատարուէր ոչ թէ անկախօրէն, իբրեւ «օբեկտիւ (առարկայական) գիտութեան նիւթ», այլ միայն եւ միայն մարքսիզմի կապակցութեամբ եւ «ընկ. Ստալինի հանճարեղ ուսմունքի լոյսով», Աճառեանները, Մանանդեանները եւ ոչ-մարքսիստ միւս ակադեմականներն ու լեզուագէտները չէին, որ պիտի մասնակցէին հարցի քննութեան եւ որոշումներ տային նրա մասին: Խնդիրը վերաբերում էր «ընկեր Ստալինի ուսմունքի դրոյթների» կիրառմանը Հայոց լեզուի հարցերում եւ այդ անելու իրաւասութիւնը ի պաշտօնէ պատկանում էր մարքսիզմ-ստալինիզմը անսխալ մեկնաբանելու եւ գիտութեան ու մշակոյթի զանազան մարզերում կիրարկելու ատակ կազմակերպութեան՝ համայնավար կուսակցութեան, յանձինս նրա գերագոյն մարմնի՝ Համագումարի եւ վարիչ մարմնի՝ Կենտ. Կոմիտէի: Եւ մեր ձեռքի տակ եղած նիւթերը ցոյց են տալիս, որ Հայոց լեզուի հարցերի՝ դրանց թւում եւ արեւմտահայերէնի, քննութիւնը կատարուել ու այդ մասին եղած որոշումը ընդունուել է կուսակցական կենտկոմում:

Համագումարից մէկ ամիս առաջ գումարուած Կենտկոմի պլէնումը (լիագումար նիստը), որ նախապատրաստել է Համագումարի օրակարգը, քննութեան է առել եւ որոշում է ընդունել («միջոցառումներ է մշակել») նաեւ Հայոց լեզուի հարցերի մասին եւ այդ պատրաստի որոշումներն էլ, ինչպէս տեսանք վերը, յայտարարուել են համագումարին ի գործադրութիւն:

Հետեւեալ քաղուածքը Գր. Ցարութիւնեանի զեկուցումից անառարկելի կերպով հաստատում է մեր ասածը.—

« Հարկաւոր է, որ պարտիական (կուսակցական) կազմակերպութիւնները, ամենամօտիկ ժամանակում կազմակերպեն լեզուի վերաբերեալ ընկեր Ստալինի ուսմունքից բխող միջոցառումների պրակտիկ (գործնական) իրականացումը »:

Տեսնենք այժմ թէ Հայկոմկուսի կենտկոմը ի՞նչ է «բխեցրել» Ստալինի ուսմունքից արեւմտահայերէնի համար:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Հերոսներու ոգիով

Տարելիցն է Շ. Գարահիսարի գոյամարտին: Սարսուռ: Անմահացած հերոսներու լուսաշող ոգին կրակ ու բոց առած՝ կը թեւածէ մեր շուրջը, գիտակցութեան, պարտաճանաչութեան հրաւիրելով մեզ:

Հայրենակից, Շ. Գարահիսարի գոյամարտին՝ ապրելու եւ մեռնելու յիշատակի օրն է այսօր: Օրը վերանորոգուելու եւ մեր յարատեւութեան խորհուրդ խորին ուխտով կազդուրուելու. պահն է տրտմաթախիծ յիշատակներ պրպտելու, վսեմ, անանուն, լուսապսակ հերոսներ ոգեկոչելու:

Անհամար բզկտուած սիրտեր կան ազատութեան կարօտ, անհուն վիշտէն կարմրած աչքեր կան արցունքի կաթիլներով, յոյսի եւ հաւատքի կամաւոր նուիրեալներ կան հայրենի հողին ու չէն տեսակին կարօտի խանձով մարմրուն... կան, ներկայ են բոլորը, կ'ապրին ու կ'ապրեցնեն ազատութեան ոգին փոխանցելով սերունդէ սերունդ..

Հայրենակից, ընկեր, բարեկամ, ուր որ ալ գտնուինք, որ կորած անկիւնն ալ նետուած մնանք, տղամարդու վայել քաջութիւնն ունենանք ոգեկոչելու բոլոր կորիւններու, արի եւ հայրենասէր նուիրեալներու, վէհսիրտ, իմաստուն մայրերու, անմեղ, մատաղատի քոյրերու, եղբայրներու, խնկելի տարելիցը:

Հայրենակից, ընկեր, բարեկամ, ինքնագիտակցութեան, պարտաճանաչութեան կոչումի օրն է այսօր: Տարին անգամ մը թօթափենք մեր ուշացած մարգարէութիւններուն սնամէջ տեսութիւնները, տարին մէկ օր սեւեռենք մեր հայեացքը դէպի Շ. Գարահիսարի խրոխտ Բերդին բարձունքները, ձեռք ձեռքի տուած դիմաւորենք գոյամարտին մէջ ինկած, կուրծքը պատռած, սիրտը խոցուած, աչքերը ուռած ու անյայտ կորսուած հարազատները:

Մեր մէջէն ո՞վ է այն Յուդան՝ որ պիտի ուրանայ ահաւոր ողբերգութիւնը, ո՞վ է որ պիտի համարձակի վարակուիլ ապերախտութեան թոյնով:

Հայու արդար խղճմտանքը աններող, չանթահարիչ պիտի դառնայ այդպիսիներու հանդէպ:

Մտիկ ըրէք, տարելիցի տօն է այսօր, հերոսապատում: Հրդեհ կայ սրբապղծուած մեր տաճարներուն մէջ, հրդեհ կայ մեր չէն ու շինական կտուրներու վրայ: Կը զարնե՞ն, կը զարնուին, կուրծք կուտան բռնութեան շղթաներու ժանգը խորտակելով: Վսեմ, անըմբռնելի նուիրումով հաւատքի ջահը բարձր բռնած կը զոհաբերուին անխնայ...

Այո, անոնք դուրսէն ապաւէն չսպասեցին, իրենց գիտակցութիւնը ծախու չհանեցին եւ երբ օրհնեալ գնդակի պաշարը հատաւ, հաղորդուեցան՝ արի կեցուածքով մը: Ումպ ումպ թոյն խմեցին չդաւաճանելու ազգին ու հայրենիքին: Վերջին պահուն խմեցին ու խմցուցին քաղցր մահու թոյնը, որպէսզի իրենց սրտահատորները չտառապին բռնեւորներու ձեռքին մէջ, ողջակէզ դառնալով անպատիւ լկումի:

Ո՞ր Հայը կրնայ մոռնալ... Ազգովին տեսանք, քալեցինք, քաշեցինք սեւ խաչը, մրուր ծծելով մինչեւ անապատները, արիւնլուայ ոտքերով:

Այժմ հասած ենք որոշ հանգրուանի մը: Գիտնանք պահպանել ժառանգուած առաքինութենէն մասնիկ մը: Հաւատացէք որ նահատակները իրենց փոսացած աչքերը բաց մեզ կը փնտռեն անհուն կարօտով: Չէ՞ք ուզեր որ մենք ալ եղբայրանանք այս մէկ օրին, ինչպէս եղբայրացած էինք Շ. Գարահիսարի փառապանծ կռիւի օրերուն....

Բռնութիւնը, հալածանքը, կոտորածը չկըրցան մարել բոցավառ կրակը մեր նուիրումին: Թշնամին չհասաւ իր նպատակին, ազատութեան սէրը աւելի քան երբեք նուիրական պատգամ մըն է այսօր: Հայրենիքի կարօտը կը բոցավառէ մեր սրտերը: Ցարատեւելու կամքը կը զօրացնէ մեզ: Մնանք ամուր, որպէսզի կարենանք՝ դիմագրաւել փոթորիկներ: Պիտի գայ, պիտի տեսնենք վերջնական լուսածագը: Վառ պահենք բոլոր հերոսամարտներու յիշատակը: Քանի կանք եւ կը ստեղծագործենք, թող մեզ հետ ապրին մեր անհամար նահատակները, որպէսզի Օրերուն Օրը կարենանք մեր ձեռքերով, մեր հանճարով, մեր արդար վաստակով կանգնել յաղթանակի կոթողը հայրենի բուրաստան հողին վրայ...

Մինչ այդ, ամէն տարի ոգեկոչենք, հաղորդուինք ու վերանորոգուինք հերոսներու ոգիով..:

Ալժէ ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԱՀՌԵԼԻ ՕԴԱՄԱՐՏ մը տեղի կ'ունենայ Քորէայի մէջ, աւելի քան հարիւր օդանաւերով: Կատաղօրէն կը կռուին ամերիկեան եւ ռուսական դրութեամբ ռմբաձիգներ:

67.000 *ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐ վերստացան իրենց քաղաքական իրաւունքները, ամերիկեան հրամանատարին կարգադրութեամբ:*

Զմոռնանք այդ օրերը

Շատ քիչ բան գրուած է Բիւրքի մասին, որ Անդրէասի (էնտէրէս, Սուշէհիրի, (Շապին Գարահիսար) 16 հայաբնակ գիւղերուն ամէնէն հայաշատն էր: Բնակիչները կը զբաղէին հողագործութեամբ: Անդրէասն ու գաւառակը օժտուած էին բնական գեղեցկութեամբ:

Աշխարհաղաշտի (Աչխար օվա) հայկական գիւղերը, քով քովի, այգիներու եւ ծառաստաններու մէջ թաղուած հոյակապ տեսարան մը կը պարզէին: Ամէն եկող ու գացող ճամբորդ լաւագոյն յիշատակներով կը բաժնուէր: Քէօսէ տաղէն կը բխէր գետ մը, որ կ'ոռոգէր Անդրէասի եւ Օվայի սիրտը, դաշտերն ու այգիները: Ամբողջ հայութիւնը աշխատասէր, քաջ, հիւրասէր եւ առատաձեռն էր, նաեւ ուսումնատենչ: Անդրէասը բացած էր ամէն գիւղի նաեւ Բիւրքի մէջ մանչերու եւ աղջիկներու դպրոցներ: Իսկ երիտասարդութիւնը ունէր իր կազմակերպութիւնները եւ ընթերցարանները: Ունէր մօտ քառասուն աշակերտներ Էրզրումի Սանասարեանին եւ Սեբաստիոյ Ամերիկեան գոլէճին մէջ:

1894 — 1895 Թուականներուն, շնորհիւ խումբ մը պատուախնդիր երիտասարդներու եւ հայդուկներու, վերջ դրած էին Թուրք աւազակներու կողոպուտները եւ հալածանքը: Հայութիւնը բաւական հանգիստ էր, երբ ծագեցաւ առաջին Մեծ Պատերազմը: Ամբողջ հայ երիտասարդութիւնը զինակոչի ենթարկուեցաւ: Քանի մը ամիս վերջ բանակէն զատեցին հայ զինուորները, տարին ճամբայ շինելու, քար կոտրելու, անօթի ծարաւ, մերկ ու բոպիկ:

Անդրէասը եւ Աշխարհաղաշտը կը միացնէին Սեբաստիան Շապին Գարահիսարին եւ Երզնկան Էրզրումին: Բոլոր եկող-գացող զինուորները Անդրէասէն կ'անցնէին, ասոր համար հայ ժողովուրդը չարաչար տուժեց: Ժանտարմաները կը վխտային գիւղերու մէջ, հաւաքելով ամէն ինչ: Ամէն օր հալածանք եւ նոր պահանջներ: Կը գրաւէին նաեւ բեռնատար կենդանիները, իսկ անոնց տէրերը տարին, «ռազմամթերք պիտի փոխադրենք» ըսելով: Շատ քիչերը ողջ մնացին:

Ամէն օր հակասական լուրեր շրջան կ'ընէին: Ռուսերը կը յառաջանային, Թուրք գաղթականներ երկրին ներսերը կը քաշուէին: Այդ առեններն էր որ Անդրէաս եկան 300 Թուրք մուհաճիրներ: Կառավարութիւնը զանոնք հայկական գիւղերը բաժնեց, իսկ մեծ մասը Բիւրք գիւղը, ոստիկաններու առաջնորդութեամբ, միեւնոյն ատեն պատուիրելով որ, իրենց աջակցութիւնը չխնայեն: Ամէն ընտանիքի մէջ մէյմէկ սենեակ գրաւեցին: Յաջորդ օրն իսկ սկսան խժդժութիւնները: Թուրքերը հետզհետէ կը տեղաւորուէին, իբրեւ թէ իրենք էին սեփականատէրը: Ժանտարմաներուն պակասը այս գաղթականները կը լրացնէին: Անոնց կենդանիները կը փճացնէին հունձքը, ժողովուրդին աղաչանքը ու պաղատանքը մտիկ ընող չկար: Այս անգամ որոշեցին պատուիրակութիւն ուղարկել Անդրէասի գայմագամին, որպէսզի միջոց մը խորհի հունձք չփճացնելու եւ ժողովուրդը վերահաս սովէն փրկելու համար: Գայմագամը կը պատասխանէ.— Գացէք, մենք միջոց մը կը խորհինք:

Գայմագամին խորհածը այն կ'ըլլայ որ, յաջորդ օրն իսկ խումբ մը «չէթէ»ներ կը ղրկէ գիւղը բնակելու համար: Գաղթականներուն «չէթէ»ներուն սանձարձակ լրբութիւնները չափ չունէին: Համբերութեան բաժակը լեցուած էր: Հայրս կաշառուած փոլիսէ մը տեղեկութիւն մը առած էր թէ, կառավարութիւնը գաղտնի նամակներ ցրուած է: « Կացութիւնը՛ շատ դէշ է ձեզի համար: Բայց մի վախնար, Արմենակ աղա, պատուոյ խօսք կուտամ որ ցորչափ ողջ եմ, ոչ քեզի եւ ոչ ալ ընտանիքիդ որեւէ բան չի պատահիր»:

Հայրս, որ Անդրէասի եւ 16 գիւղերու վարչական մարմինի անդամ էր, անմիջապէս արտակարգ ժողովի հրաւիրեց, եւ յայտնեց եղելութիւնը: Նոյն օրն իսկ սուրհանդակ Քաջբերունի Հէքիմեան, 25 — 26 տարեկան խիզախ հայրենասէրը, իր սրարշաւ ձիով Շ. Գարահիսար մեկնեցաւ լուրը եւ եղած կարգադրութեան մասին տեղեկութիւններ հաղորդելու համար: Մասնաւոր պատրաստութիւններ ձեռք առնուեցան, ի նախատեսութիւն անակնկալներու: Շապին Գարահիսարի, Անդրէասի եւ գիւղերու բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները միացած կը գործէին: Կրցողը զինուած է եւ մասնաւոր պահակներ դրուած էին ծանօթ փողոցներու անկիւնները:

Քաջարի սուրհանդակը, դադար չունի, ամէն օր Շապին Գարահիսար կ'երթար ու կուգար: Երիտասարդութիւն չէր մնացած Բիւրքի մէջ:

Կէսօրուան ատեն հարս մը աղբիւրը կ'երթայ ջուր բերելու, իսկ երկու Թուրք աւազակներ կը հետեւին հարսին, մէկը ձեռքէն կուժը կը քաշէ պատրուակելով թէ պիտի խմէ: Իսկ երկրորդ սրիկան հարսին թեւէն բռնելով կը քաշէ: Հարսը

կը պոռայ եւ ուժով մը կը քաշէ Թեւը, հազիւ ազատելով։

Լոյսը կը հասնի Թիւ մէկ Թաքստոցը։ Կը կատղին եւ այլեւս աւելորդ կը համարեն սպասել ։ Տըղաքը վար կ'իջնեն եւ փողոցը գանելով երկու սըրկաները, անմիջապէս հողչողուն դանակները կը մխեն անոնց կուրծքերուն մէջ եւ գետին կը փռեն։ Վրայ կը հասնին ուրիշներ։ Գրկախառն կռիւ մը տեղի կ'ունենայ, յետոյ զինաթափում։ Աղմուկը, զէնքերու որոտումը, տուներու հրկիզման ծուխն ու մուխը իրարու կը յաջորդեն կայծակի արագութեամբ։ Թուրք գաղթականները փախուստի կը մատնուին, կուգան Անդրէասի գայմագամին։ Իսկ այս վերջինն ալ զինուոր եւ ոստիկան կը ղրկէ։ Թուրք խուժանն ալ կը մասնակցի։ Զէնք, դանակ կամ կացին ու երկաթի կտոր մը ձեռք ձգողը կը վազէր, մինչեւ որ օգնական ուժ հասաւ փողոցները դիակներով լեցուեցան։ Թիւ երկու Թաքստոցին տղաքն ալ հասան, ղեկավարութեամբ Տէր Գուրգէն քահանայ Ղազարեանի։«Տղաք,սուղ ծախեցէք ձեր կեանքը եւ ձեր իւրաքանչիւր գնդակը»։

Վեց ժամուան կռիւէ մը վերջ, մերոնց դիմադրութիւնը կը սկսի Թուլնալ, արդէն փամփուշտները սպառողները ձգած են իրենց դիրքերը, ապաստանելով կռիւը շարունակող ընկերների մօտ։ Դժբախտաբար անոնք ալ երկար չեն կրնար դիմանալ մէկի դէմ հարիւրներով Թշնամիին ։

Ոմանք վերջին գնդակը իրենց պահած էին , իսկ ոմանք ալ տաք կռիւի մէջ ժամանակ չունեցան մտածելու եւ նահատակուեցան, իսկ նկարիչ Շահնազար բռնուեցաւ։

Հրամանատարին մօտ կը տանին, հարցաքննումները տեղի կ'ունենան, չարաչար կը ծեծեն, ոտքի վրայ չէր կրնար կենալ, դարձեալ կը մերժէ պատասխանել։ Մատներուն եղունգները կը քաշեն, անխնայ կը չարչարեն։ Թուրք սպան երբ կը տեսնէ որ անկարելի է, կրակ վառել կուտայ, երկաթ ձողերը կրակին մէջ կը տաքցնեն եւ վրան կը Թափեն։ Ջահը այլեւս չդիմանալով այս չարչարանքներու կը մատնէ Անդրէասի ամբողջ կազմը։

Գայմագամը խարդախութեամբ իր քով հրաւիրած էր հայրս, «ժողով ունինք» ըսելով։ Քանի մը վայրկեան միւս հինգ ընկերները առանձին առանձին կը հաւաքեն։ Յաջորդ օրն իսկ սուրհանդակը Շապին Գարահիսար կը հաղորդէր Անդրէասի վարիչ մարմինին ձերբակալումը։ Ծանր ազդած էր այս տխուր լուրը Ղուկաս Աղբօր, Վահան Հիւսիսեանի եւ մօրեղբօր տղուն (Կինտօյին) Միհրան Էնֆիէճեան իսկ, եւ Գալիկ Օզանեանի։Գարահիսարի ժողովուրդն ալ խորապէս յուզուած էր ։ Բիւրքի ժողովուրդը, մինչեւ 15 տարեկանը անխընայ կոտորեցին, իսկ մնացեալն ալ աքսորեցին ։ Մարտ ամսին վերջի օրն էր, երբ վերջացաւ Բիւրքի կռիւը։ Յետոյ Թափեցան միւս հայկական գիւղերու վրայ, հաւաքեցին, զարկին, կոտորեցին իսկ կին ու երախայ, ծերեր աքսորի ճամբան քշեցին։

Սիրելի հայրենակից, այս դեռ մեր պատմութեան միայն մէկ էջն է ։ Ահաւասիկ 36 տարի է անցեր, վէրքը տակաւին սպիացած չէ, եւ չի կրնար սպիանալ։

Հիմա որ կ'ապրինք օտար, այլ ազատ ափերու վրայ, Թոյլ պիտի տա՞նք որ մոռացութեան մատնուին այս աննկարագրելի սարսափները։ Պիտի չգա՞յ այն օրը որ մենք ալ միացեալ ճակատ կազմենք ինքնապաշտպանութեան համար, ինչպէս Թուրքը կազմեց, մեզ կոտորելու համար ...

Թող այս երկտողս յարգանքի փունջ մը կազմէ Բիւրքի եւ ամբողջ Շապին Գարահիսարի նահատակներուն ։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

Մայիս 28

ԱՌՆՈՒՎԻԼ (յապաղած).— Յունիս 10ի կիրակի օրը խանդավառ բազմութեամբ տօնուեցաւ, Մայիս 28ը, ճոխ յայտագրով ։

Սիրելի «Յառաջ», Թող մամռապատ ճահիճին ճրճռան գորտերը՝ իրենց խռպոտ կրկռոցով, ու նաեւ գարշահոտ աղբանոցին գիշատիչ ագռաւիկները իրենց «ղաղաղ»ներով շարունակեն աղմկել իրենց շրջապատը , գիտակից բազմութիւններ կու տան անոնց արժանի պատասխան, գունդագունդ խուժելով հանդիսասրահները, ոգեկոչելով անթիւ անհամար նահատակներու եւ հերոսներու անմոռանալի յիշատակը ։

Նախագահ ընկեր Խ. Մկրտիչեան իր բացման ճառին մէջ, կրակոտ բառերով, ձաղկեց բոլոր անոնք որ կոյր գործիք դարձած, դաւեհիկ պայքար մը կը մղեն, պատմութեան անիւը ետ շրջելու համար։ Մայիս 28ով էր որ շահուեցաւ մեր այժմու փոքրիկ հայրենիքը։ Անհաւասար ճակատամարտ՝ անհաշուելի զոհողութիւններով ։

Ընկերը խորապէս յուզուած, յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները։

Յետոյ Նոր Սերունդի «Կառվարենց» խումբին Թատերասէրները ղեկավարութեամբ Գ. Ս. Նիկողոսեանի ներկայացուցին պատկեր մը Հայաստանի մէկ հեռաւոր գիւղի կեանքէն, « Ղօղանջներ», հեղինակութիւն «Յառաջ»ի աշխատակից Գ. Մխծեանի ։

Երբ տեսարանը վերջացաւ, Գ. Անդրանիկ Ալաղեանի մանտոլինով եւ Գ. Սէյրանի Թառով երգեցին նախ «Մարսէյյէզ»ը , ապա «Մեր Հայրենիք»ը։ Ժողովուրդը յոտնկայս հետեւեցաւ ։

Յաջող արտասանութիւններ ըրին Օր. Մատլէն Գ. Մկրտիչեան, Կարպիս Նիկողոսեան, Գ. Հրանդ Քէօսէեան, բուռն ծափեր խլելով, նաեւ Օր. Գառնեան եւ փոքրիկն Նիկողոսեան նուագեցին դաշնակի վրայ ։ Իսկ մեր սիրելի Մառի Կառվարենց իր գեղգեղուն երգերով,կրկնակի ծափերու արժանացաւ ։

Օրուան բանախօսը ընկեր Ս. Թորոսեան, պատմական վերլուծումներով ներկայացուց ազատագրութեան պայքարին ընթացքը։ Յետոյ նկարագրեց օրհասական կռիւները, Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Աբարանի դաշտերուն մինչեւ սարերուն վրայ։ «Երէկ եւ այսօր, գրեթէ նոյնն է մեր ազատագրական պայքարը։ Տարբերութիւնը այն է որ երէկ համախմբուած էինք հայրենիքի հողերուն վրայ, եւ կրցանք յաղթել հաւաքական ուժերով, հռչակել ազատ եւ անկախ Հայաստան ։

Այսօր ցրուած աշխարհի զանազան մասերու մէջ, տարագրուած , անհրաժեշտ է որ ազգովին արթուն մնանք եւ կրկին համախմբուինք նուիրական գաղափարի շուրջ, որպէսզի եթէ երբեք անակնկալներ պատահին, կարենանք դիմագրաւել հաւաքաբար»։

Քաղաքապետ ընկեր Մազուրիէ բացակայիլ ստիպուած ըլլալով, փոխ – քաղաքապետ ընկեր Փարան շատ իմաստալից բանախօսութեամբ մը իր հիացումը յայտնեց, Հայուն ստեղծագործ տաղանդին եւ քաջութեան համար, որոնց շնորհիւ կրցած է անկախութիւն ձեռք բերել եւ արժանանալ քաղաքակիրթ ազգերու , ինչպէս մեզի՝ Ֆրանսացիներուս, համակրանքին։ «Հայը իր հարազատ հայրենիքին չափ կը սիրէ նաեւ իր երկրորդ հայրենիքը՝ եւ, իբրեւ պայքարող ազգ եւ հաւատարիմ՝ գիտէ տալ իր արիւնը, ճակատագրական պահերուն մէջ, ինչպէս տեսան երկու պատերազմներու եւ Թէ Դիմադրական ճակատի կռիւներուն ընթացքին ։

Ես ձեզի բերած եմ ողջոյնները, քաղաքապետական խորհուրդի բոլոր անդամներուն եւ մասնաւորապէս շրջանի ընկերվարական կուսակցութեան, որ միշտ Թիկունք է կեցած բոլոր ազատատենչ ազգերու եւ ձեզի նման պայքարող ժողովուրդին»։ (Ծափեր)։

Սեվրանի Կապոյտ Խաչի Թատերասէրները , որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին, ներկայացուցին ծիծաղաշարժ վաւեշտ մը . «Բաժակ մը Թէյ»։ Տիկին Ս. Ղուկասեան, Գ. Գ. Հ. Քէօսէեան եւ Մութաֆեան եղբայրներ, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին։ Ուտելիք եւ խմելիք մատակարարող Նոր Սերունդի պարմանուհիներ, եռանդագին լծուած էին աշխատանքի, մինչ երկսեռ երիտասարդութիւնը անընդհատ կը պարէր ։ Ժամանակը անզգալաբար կ'անցնէր, կրկնապատկելով խանդավառութիւնը։ Մեներգներ եւ խմբերգներ կը Թնդացնէին Կալմանի սրահը։ Տիկին Սիրանուշ Խաչատուրեան իր ժողովրդական երգերով եւ Գ. Ն. Նիկողոսեան իր հաճելի խաղերով համեմեցին խնջոյքը։

Այսպէս ուրեմն այս տարի եւս մեր շրջանը կատարեց իր հայրենասիրական պարտականութիւնը ։ Այս առթիւ, սիրելի «Յառաջ», Թոյլ տուր հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Սեվրանի Կապոյտ Խաչին եւ իր Թատերասէր բարեկամներուն, Նիկողոսեան եղբայրներուն, ինչպէս եւ Գ. Անդրանիկին եւ Գ. Սէյրանին (նուագ) ։

ԽԹԱՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ երկու Չեխեր, Պրաթիսլավայի մէջ (Սլովաքիա), իբրեւ ֆրանսական լրտես, չորս հոգի՝ ցկեանս բանտարկութեան, հինգ հոգի ալ 14էն 25տարուան։

ԵՐԿՈՒ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ համար այս անգամ ալ կը պատմեն Թէ սովետական նաւ մը նստած են Անվէրսէն, Մայիս 19էն վերջը։ Պաշտօնական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն չեն ընծայեր այս պատմութեան ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը վստահութեան քուէ ստացաւ խորհրդարանէն, 23ի դէմ 52 ձայնով (երկու ձեռնպահ)։ Վարչապետը՝ Ապտուլլահ Եաֆի, շեշտեց Թէ կառավարութիւնը պիտի աշխատի ամրապնդել գործակցութիւնը Ազգաժողովին եւ արաբական երկիրներու հետ։ Զինուորական կրթութիւն պիտի հաստատեն դպրոցներու մէջ, համալսարան մը պիտի բանան եւն.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Մերինները քաջաբար նետուեցան Թուրքերուն վրայ եւ անոնցմէ շատերը, որոնք փախչելու առիթն չէին ունեցած, հուրով այրեցին։ Գալով երկրորդ ականին, Բարձրեալին անհասանելի կամքով անոնց փայտէ կազմածը ինքնիրենը, փլաւ ինկաւ, իր փլատակներուն տակ Թաղելով բոլոր Թուրքերը ։

Իրաւ ալ Թուրք ականափորները քանի կը յառաջանային հողին տակէն, գետնուղիին առաստաղը փայտէ հաստ գերաններով կը հաստատէին, բայց այս անգամ փլաւ ու առաստաղն ալ միասին վար քշելով ։

Այդ օր երկնային սարսափելի երեւոյթ մը, լուսնի խաւարում մը տեղի ունեցաւ, հրաշալի նըշան մը, զոր Գարպարօ իր միամիտ ոճովը կը նըկարագրէ մանրամասնօրէն եւ որ շատ վախցուց պաշարեալները, կայսրն ալ միասին։ « Իրաւ ալ, այդ նշանը կը հասկցնէր վեհապետին Թէ մարգարէութիւնները պիտի կատարուէին ալ եւ իր Թագաւորութիւնը իր վախճանին կը մօտենար, ինչպէս որ իրօք պատահեցաւ։ Ընդհակառակն, այդ նշանը Թուրքերը յաղթութեան գուշակութիւն համարեցան եւ չափազանց ուրախացան ու մեծ հանդէս կատարեցին»։

Ըստ Մորթմանի, սակայն, Գարպարոյի այս նկարագրութիւնը, լուսնի խաւարման մասին, հեռու է ճշմարիտ ըլլալէ։ Ան երկնային այդ երեւոյթը կը վերագրէ պաշարեալներու գերագրգռուած երեւակայութեան ։

Հետեւեալ օրը, Մայիս 23ին, նորէն Քալիկարիայի յառաջապարիսպ չունեցող մարզին մէջ ական մը երեւան հանուեցաւ։ Այս անգամ քրիստոնեայ ընդդիմադիր ականահատները ատիկա երեւան հանելէ յետոյ այնքան լաւ հրկիզեցին որ առաստաղը նորէն փլաւ յանկարծ, իր տակը Թաղելով ու խեղդելով հոն գտնուող Թուրքերը։ Անոնց երկու պետերը ողջ գերի բռնեցին ու անմիջապէս տանջելով, միւս ականներուն տեղերը խոստովանիլ տալէ վերջ, անոնց գլուխները կտրեցին ու մարմինները պատնէշին վրայէն նետեցին Թշնամի բանակը։ Դիւրաւ կը հասկնաք Թէ այս ահաւոր տեսարանը ո՞ր աստիճան անոնց ընկերներուն կատաղութիւնը գրգռեց Յոյներուն եւ դաշնակից Իտալացիներուն դէմ ։

Այդ միեւնոյն օրը, պաշարեալները, դիպուածով, աւաղ, ամէնէն տխուր, ամէնէն աղիտալի լուրերը ստացան քրիստոնեայ Եւրոպայի վրայով, որոնցմէ գերագոյն օգնութիւն մը տակաւին կը յամառէին յուսալ ։

Յանկարծ պարիսպին բարձունքէն նշմարեցին Մարմարայի ջուրերուն վրայէն արագօրէն դէպի իրենց յառաջանալը այն պզտիկ նաւին, զոր քանի օր առաջ պաշտօնով ղրկած էին։ Իր նաւաստիները Թուրքի զգեստներ հագնելով, այս անգամ ալ յաջողեր էին Տարտանէլէն անցնիլ։ Նախ համատարած ուրախութիւն եւ յոյս մը տիրեց Կոստանդնուպոլսոյ մէջ։ Ճիշդ այդ վայրկեանին Թուրքերը տեսնելով պզտիկ նաւուն այնքան ուժով Թիավարելը ու հասկնալով իրենց սխալը, Տօլմապահչէի իրենց բոլոր նաւերով սկսան հալածել զայն, որովհետեւ այնպէս կարծեցին Թէ վերահաս քրիստոնեայ նաւատորմի մը յառաջապահն էր այն ։

Բայց նաւին հասնելէ առաջ, Շղթան բացուեցաւ եւ հազարաւոր հանդիսատեսներու ծափերուն մէջ, յանդուգն պզտիկ նաւը ողջ առողջ ներս մըտաւ Ոսկեղջիւրէն։ Գարպարօ եւ իր ընկերները մինչեւ գիշերը ուշ ատենը զինուած պատրաստ հսկեցին իրենց նաւերուն վրայ, վախնալով Թուրք նաւատորմին յարձակողականէ մը ։

Աւաղ, այս անանուն հերոսները, որոնք վայրկենապէս ազատած էին, որոնք ետ կը դառնային սքանչելի քաջութեամբ առ ոչինչ գրելով ստոյգ մահը կամ գերութիւնը, ամենադէշ լուրերը կը բերէին։ Հակառակ իրենց անձնազոհ ջանքերուն, չէին հանդիպած Լորետանի վենետիկեան տորմիղին որ Թշուառ պաշարեալներուն գերագոյն յոյսը կը կազմէր։ Թշնամի նաւերով լեցուն Արշիպեղագոսին մէջ երկար ատեն ի զուր Թափառելէ ետք, ստիպուեր էին վերջ տալ այդ անօգուտ փնտռտուքին եւ ետ դառնալ ։

Ու իրաւ, աղուոր քաջութիւն մը ցոյց տուեր էին այս յանդուգն նաւորդները։

(Շար.)

Բ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ պիտի վերակազմուի ընկերվարական կուսակցութեան Յունիս 29ի համագումարին մէջ (Ֆրանքֆորթ)։

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԷՃԼԻՍԻՆ

Նոյն օրը Տոքթ. Մոսատեղ բացառիկ նիստի հրաւիրած էր Մէճլիսը (Երեսփ. ժողով), վստահութեան քուէ պահանջելու համար: Պայմանաժամ տուած էր մինչեւ իրիկուան ժամը 4, այլապէս ազդարարելով թէ «կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի չըլլայ հետեւանքներուն.»: Վստահութիւնը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ. սակայն 136 երեսփոխաններէն ներկայ էին միայն 91 հոգի:

Առտուան նիստը ձախողած էր, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով: Կէս օրէն վերջ ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր դուրսը: Վարչապետը մեկնեցաւ, հետեւեալ ազդարարութիւնն ուղղելով.— «Ինչ քուէ ալ տաք, աշխարհի կողմէ պիտի համարուի ազգային քուէարկութիւն մը քարիւղի հարցի մասին»:

Իր մեկնումէն վերջ, քանի մը երեսփոխաններ խօսք ուզեցին, բայց մեծամասնութիւնը լռութեան դատապարտեց զանոնք, «քուէ՛» պահանջելով:

Տոքթ. Մոսատեղ իր ճառին մէջ «բացարձակապէս անսպասելի եւ ծիծաղելի» հռչակած էր բրիտանական առաջարկները: «Անոնք ժամանակ շահիլ կ'ուզէին: Մեզի ուրիշ բան չէր մնար եթէ ոչ մերժել»:

Առտուն, երբ վարչապետը բեմ կը բարձրանար խօսելու համար, ինը երեսփոխաններ հեռացան: Տեսնելով որ միայն 70 երեսփոխաններ մնացած են նստարաններուն վրայ, վարչապետը ուղղեց իր ծանօթ ազդարարութիւնը, եւ իրիկուան նիստին մէջ յաջողեցաւ ստանալ վստահութեան քուէն:

«Խայտառակ անձնատրութիւն»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան այս անցուդարձին առթիւ: Նիստը հազիւ բացուած, խօսք առաւ Պ. Իտըն, նախորդ արտաքին նախարարը, պարզելով իրանեան քարիւղին արժէքը Մեծն Բրիտանիոյ եւ միւս եւրոպական ազգերուն համար: «Մեծն Բրիտանիոյ սպառած քարիւղին աւելի քան մէկ քառորդը ուղղակի Ապատանէն կուգայ, իսկ արեւմտեան Եւրոպայի քարիւղին կէսը Միջին Արեւելքի երկիրներէն: Եթէ պարպուին քարիւղաբեր շրջանը եւ Ապատանի հաստատութիւնները հարկադրուին փակել իրենց դուռները, պիտի վտանգուի արեւմտեան երկիրներու վերագլխումը, միւս կողմէ Իրան պիտի իյնայ Թուտեհ կուսակցութեան թաթին տակ, առանց դնդակ մը արձակելու: Կրնաք երեւակայել այս կարմիր յորձանքին նոր յառաջխաղացութեան հետեւանքները, առանց յիշելու այն դժուարութիւնները զորս պիտի կրեն քարիւղի ընկերութիւնները Արաբիայէն Իրաք: Բրիտանական պաշտօնէութեան որեւէ պարպում ուղղակի աղէտ պիտի յանգի, վասնզի ուրիշ արդիւնք չի կրնար ունենալ եթէ ոչ խայտառակ անձնատրութիւն մը բռնի ուժի առջեւ: Բրիտանական պաշտօնէութիւնը պէտք է իր տեղը մնայ Ապատանի մէջ, ի շահ Պարսկաստանի եւ Մեծն Բրիտանիոյ»:

Ուրիշ երեսփոխաններ ալ խստօրէն քննադատեցին կառավարութեան թուլութիւնը, ծանր հետեւանքներ նախատեսելով: Արտաքին նախարարը պատասխանեց առանց շատ խորանալու, հաւկցնելով թէ պատրաստ են «ամէն բան ընելու, որպէսզի կացութիւնը բարւոքի խաղաղութեամբ»:

ՁՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Չորս փոխանորդները իրենց վերջին (74րդ նիստ), ժողովը գումարեցին Եշ. օր, առանց համաձայնութեան մը յանգելու (Երեք ամիս է որ կը բանակցին): Միայն մէկ յոյս կը մնայ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին համար,— խօսակցութիւնները շարունակել դիւանագիտական ճամբով:

Նիստը բացուած ատեն, արեւմտեան երեք ներկայացուցիչները միացեալ յայտարարութիւն մը յանձնեցին Պ. Կրոմիքօյի, ըսելով թէ «այլեւս օգտակար չեն գտներ վիճաբանութեանց շարունակութիւնը, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան բռնած դիրքին»: Պ. Կրոմիքօ հարցուց — «Կը նշանակէ թէ այլեւս նոր ժողով պիտի չգումարուի՞»: Բրիտանական պատուիրակը «այո» պատասխանեց, աւելցնելով թէ ի զօրու կը մնայ իրենց հրաւէրը՝ Յուլիս 23ի ժողովին համար եւ թէ Խ. Միութիւնը կրնայ յարաբերիլ դիւանագիտական ճամբով:

ԵՐԿՈՒ ԼԵՀԵՐ, որոնք իրենց երկրէն փախչելով օդանաւի մը մէկ անկիւնը կծկուեր էին, Փարիզ հասան առջի օր, անօթի ծարաւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ 109 միլիոն տոլարի օգնութիւն մը խնդրած է Մ. Նահանգներէն, արդիական զինամթերք ճարելու համար վեց զօրաբաժիններու:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Իսի լէ Մուլինոյի մէջ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ եւ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան նախկին նախարար՝ EDOUARD DEPREUXի

Ներկայ կ'ըլլան թաղին ընկերվարական վարիչները:

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Օր. Օր. Մ. Կառվարենց, Ա. Քէօսէեան եւ Պէնկեան (երգ):

Օր. Շահինեան, Օղտայեան, ընկ. Զոհրապ, Պ. Անդրանիկ, Գորանեան (արտասանութիւն):

Օր. Վերոնիկ Ճինճեան (դաշնակ): Նոր Սեբաստիոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ: Նուագ Նոր Սեբաստիոյ նուագախումբով: Օր. ՌԵԺԻՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Opéra Comiqueէն, պար) Արեւելեան նուագ Թառիստ Գարեգին, ընկեր Բենօ եւ Ռուբեան:

Եւրոպական պարեր ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Մուտքը 100 եւ 150 ֆրանք:

×

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, ժամը 15.30ին, Sacré Coeurի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ եւ Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Ի յիշատակ Հնչակեան Քսան կախաղաններու, նահատակուած՝ (Պոլիս, Պայազիտի հրապարակին վրայ 1915ին):

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain:

Կը խօսին Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ Վ. ՋԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ (երգ):

Արտասանութիւններ եւ նուագ:

Մուտքը ազատ է:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ Քսան Հնչակ. կախաղաններու 36րդ տարեդարձին: Կը հրաւիրենք Փարիզի շրջանի հայութիւնը:

Վասպ. Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր
Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճինճեան, Օր. Կառվարենց, Պ. Գմբէթեան, Պ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ:

Արտասովոր՝ անակնկալներ

ՄԱՉԵՆՑԻ հանրածանօթ եւ սիրուած նուագախումբը:

Պիւֆէ: Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշարաններէն եւ նպարավաճառներէն:

Ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսել խաւարին, Ale. 16.65:

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒԲԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ տարեկան Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յարգանս յիշատակին ազգային մեծ բարերար եւ Բարեգործականի հիմնադիր՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒԲԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

իր մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սեվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ, ի պատիւ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ, այս շաբաթ ժամը 16ին: Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ հայ աբեննոյշներու, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3ին, եկեղեցայ սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, նոր հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Սեւակ» խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 18ին, ընկեր Օշականի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Քաշան:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6 Ave. d'Italie, métro Place d'Italie սրճարանին վերնայարկը: Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, քննելու համար կարեւոր օրակարգը:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

MADELEINEի ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին

Կը պատարագէ եւ հայրապետական օրհնութիւն կուտայ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐ. ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ: Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ֆր. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը տօնէ իր 41րդ տարեդարձը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Տիկ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Կը խօսի ընկերուհի ՀԱՅԶԱՐԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին: Մուտքը ազատ է

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթ.ի ու բարեկամ կազմակերպութեանց, Տիկին Էլլէն Բիւզանդի Ամերիկայէն վերադարձի առթիւ, խնջոյք մը սարքուած է այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ 11, Café des Sportsի մէջ, 157 rue J. Jaurès, Maison Alfort:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ» ՍՐԱՀԸ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

24 Յունիս, Կիրակի օր, ժամը 15ին
26, Rue Troyon, Sèvres, métro Pont de Sèvres
Դերասաններու ընտիր կազմով մը

Գրիգոր Վահան

Կը ներկայացնէ
Հայկական տարազներով, երգերով եւ պարերով

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն 4 արար, քաղուած Մոլիէռի «Le Médecin Malgré lui» գործէն

Կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Յ. եւ Ց. ԼԱԹԻՖԵԱՆՆԵՐ, Օր. ՍԱՎԱՍԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ս. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւայլն:

Կը նուագէ ՅՈՎՍԷՓ ՌՈՒՆԱՆԵԱՆ:

Մուտքի գիները ժողովրդական:

ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԵՄ

Ամէն արհեստի վերաբերեալ գործիքներ, մեքենաներ եւ առանձին կտորներ բոլոր մեքենաներու համար:

KASBARIAN JEAN
11 Rue Fougasse . La Ciotat B. du Rh. (France)

Կը ներկայացնէ մասնաւորաբար Ֆրանսայի հարաւ - արեւելեան շրջանին համար Firth - Brown Tools de Sheffield, պողպատի եւ երկաթի անգլ. տուները:

Ձրի կը ղրկուի catalogueը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ ԹԵՐԻ Է ԵԹԷ ՄՈՌՆԱՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 24 JUIN 1951 Կիրակի 24 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6491-Նոր շրջանի թիւ 1902

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐՏԱԿՈՉ ՏԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Գաղտնիք չմնաց այլեւս.— Երեւան պաշտօնապէս ճակատ յարդարած է արեւմտահայ լեզուին դէմ, անարժէք, սովորական գաւառաբարբառ մը հռչակելով զայն :

Ոչ հասարակ լուր է եղածը, ոչ ալ անհատական տեսակէտ կամ վերացական մարզանք :

Ինչպէս բացատրեց եւ դեռ պիտի լուսաբանէ մեր Երևանի աշխատակիցը, ամբողջ անցուդարձը տեղի կ՚ունենայ Ն. Հայաստանի կուսակցական ԺԵ. համագումարին մէջ, (ընդհ. ժողով), այս տարուան սկիզբը:

Մի զարմանաք որ այսքան ուշ կը հասնին արձագանգները :

Ռատիօ - Երեւան ժամանակին հաղորդած էր կարգ մը տեղեկութիւններ: Բայց, մենք ուզեցինք ամբողջական, վաւերական զեկուցումը ունենալ աչքի առջեւ, կանխելու համար զանազան թիւրիմացութիւններ :

Եւ ահաւասիկ պաշտօնական վկայութիւնը, համաձայն Երեւանի ռուսերէն Կոմունիստ լրագրին (1951 Մարտ 23):

Դեռ լրիւ չեն ձեռքի տակ եղած նիւթերը, բայց կը բաւեն, պարզելու համար քստմնելի ողբերգութիւնը:

Փակագիծ մը, այս առթիւ.—

« Հայաստանասէրներ »ը եւ գոյնզգոյն « պրոգրեսիվ»ները գիտէի՞ն այս անցուդարձը, քանի որ միշտ կը պարծենան իրենց «կուլտուրական» կապերով :

Եթէ գիտէին, ինչո՞ւ ծածկեցին անյատակ ազիտութեան եւ անբարոյականութեան այս ըմբոստացուցիչ նշոյթը :

Իրենց « հայրենասիրական » ջիղերն ալ սարսուռ մը չզգացի՞ն, կարդալով Երեւանի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարին եւ վարչապետին քիւրտալպանական տեսութիւններն ու վճիռները՝ արեւմտահայ լեզուի մասին :

« Սովետական »ը կը կործանէ՞ր, եթէ հրապարակաւ յայտնէին իրենց կարդացածն ու իմացածը, վրդովում կամ հաւանութիւն յայտնելով :

Եթէ ոչինչ իմացած կամ կարդացած են, այն ատեն ի՞նչ կ՚արժեն իրենց «կուլտուրական» կապերն ու սնապարծութիւնները :

Եթէ Փարիզի մէջ «Սովետական Հայաստան » օրաթերթն ալ չեն ստանար, Պուքրէշի մէջ շաբթէ շաբաթ կ՚ամփոփեն անոր բովանդակութիւնը: Ինչպէս արտատպեր էին Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին՝ Արութինովի զեկուցման կարգ մը մասերը, նոյն Թխածոյ շարադրութեամբ եւ ուղղագրութեամբ :

Տակաւին ժամանակ պիտի ունենանք ըստ էութեան քննելու Երեւանի բացած պայքարին ծալքերը: Ապացուցանելու հրէշային դաւը,— մարտակոչ Թանձր ազիտութեան եւ հատուածական մոլեգնութեան:

Ըսենք, անցողակի, թէ ինչ որ կը բանաձեւեն ու կը յայտարարեն այսօր, պաշտօնապէս, շատոնց կը գործադրուէր իբրեւ ուղղափառ ուղեգիծ :

Օրինակ,— բոլոր անոնք որ Հայաստան գացին 1946 — 47ին, գրագէտ, բանաստեղծ, խմբագիր, ուսուցիչ, լրաբեր, բանասէր կամ գիտնական, արեւմտահայ բարբառը կը գործածեն Թուրքաբար: Նոյն շարադրութեամբ եւ նոյն ուղղագրութեամբ :

Պարզամիտներ կան — գլուխն ըլլալով ալեհեր Արշակ Չօպանեանը, որոնք կը կարծեն թէ կառավարութիւնը յանցանք չունի, այլ գրողները իրե՛նք են որ կը կաղկեն :

— « Եթէ ներգաղթող, կամ առելի ճիշդ՝ հայրենադարձ ուրիշ գրողներ արեւմտահայերէնով շարադրած են իրենց գործերը, կառավարական ատիպման տակ չէ որ այդպէս վարուած են, այլ մղուած այն ենթարկուողական, հետեւողական ոգիէն զոր արեւմտահայ գործիչներէն եւ գրողներէն շատեր ցոյց տուած են ռուսահայ գեկավարներու հանդէպ»: (Այսօր, 12 Յունիս):

Ահաւասիկ Երեւանի մարտակոչը, իբրեւ պատասխան բոլոր քնացողներուն, յօրանջողներուն եւ ուրացողներուն :

Հնչած է ահազանգը, ի լուր ամենեցուն :

Շ.

Երեւանի զինեալ պայքարը Արեւմտահայ լեզուին դէմ

Նախ շնորհակալութիւն մեր ռուսագէտ աշխատակցին՝ Պ. Ա. Խոնդկարեանի, որ յաջողած է բուն աղբիւրէն քաղել վաւերական տեղեկութիւններ՝ ընդվզեցուցիչ երեւոյթի մը մասին :

Այսօր Բ. էջին մէջ պիտի կարդաք իր յօդուածաշարքին հիմնական մասը, ուր կը ներկայացնէ Հայաստանի Կոմպարտիայի (Կոմկուս) Կեդր. Կոմիտէին տեսութիւնները եւ բանաձեւը արեւմտահայ լեզուի մասին :

Որպէսզի յետին համբակն ալ լաւ ըմբռնէ, սարքուած պայքարին իմաստը, ստորեւ արեւմտահայերէն ալ կը ներկայացնենք այդ հրաշափառ խայտառակութիւնը .—

Օրուան հերոսն է Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարներէն ոմն Զ. Գրիգորեան, որ կը յայտարարէ .

— « Այն ինչ որ սխալ կերպով արեւմտահայ լեզու կը կոչեն, իրականին մէջ (հիմնական) կը հանդիսանայ Կ. Պոլսոյ Հայերու «դիալեկտ»ը (գաւառաբարբառ). որովհետեւ հանրածանօթ է որ արեւմտեան Հայաստանի (Վանի, Սասունի, Զէյթունի, Մուշի, Ալաշկերտի եւ ուրիշ շրջաններու բնակչութիւնը այդ լեզուով չէր խօսեր, այլ դարեր շարունակ ունէր իր սեփական հայ բարբառները «:

... Կարելի չէ ինքնուրոյն լեզու համարել Կ. Պոլսոյ Հայերու «դիալեկտ»ը, որովհետեւ ան չի լրացներ ինքնուրոյն լեզուի պահանջները: Ան (արեւմտահայերէնը) չունի ինքնուրոյն քերականական յօրինուածք, որ արմատապէս տարբեր ըլլար համաժողովրդական լեզուէն: Ինչ կը վերաբերի ինքնուրոյն բառապաշարին, այսպէս կոչուած արեւմտահայ լեզուն զուրկ է անկէ: Անոր հիմնական բառապաշարը որեւէ տարբերութիւն չունի համահայկական բառապաշարէն, եթէ նկատի չառնենք որ չափէն աւելի խաթարուած է Հայոց լեզուին խորթ փոխառութիւններով՝ թուրքերէնէ, արաբերէնէ, փրանսերէնէ, իտալերէնէ, յունարէնէ եւ միւս լեզուներէն, փոխառութիւններ, որոնք կը խաթարեն (ռուսերէն բառը՝ կ՚աղտոտեն) Հայոց լեզուն եւ կը խանգարեն անոր զարգացումը»:

Մնացեալ մասերը՝ յաջորդաբար, «մինիստրների Սովետի նախագահ» (վարչապետ) Սահակ Կարապետեանի նոյնքան «ջախջախիչ» տեսութիւններով :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ուրբաթ օր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ հանրապետութեան նախագահին կողմէ, իսկ երէկ՝ շաբաթ, ծաղկեփունջ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ, ընկերակցութեամբ հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան: Երեքշաբթի օր ճաշի հրաւիրուած է արտաքին նախարարին՝ Պ. Ռոպէռ Շումանի կողմէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՁԱՅՆԸ.— Հայերէն եւ ազէրի լեզուով զեկուցումներ պիտի տայ Յունիս 24էն սկսեալ: Վրացերէն բաժինը սկսած է Մայիս 26ին: Ամէն օր կարճ ալիքներու վրայ 13, 16, 19, 25, 31, 49: Մոսկուայի ժամով 17.45 մինչեւ 18, (մեր ժամով 15.45 — 16) :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հովուապետը, Եօզէֆ Կրաց արք. որ յաջորդած էր դատապարտեալ կարդինալ Մինծէթթիի, այս միջոցին կը դատուի ուրիշ 8 ամբաստանեալներու հետ: Առաջին դատավարութեան իսկ, հովուապետը «խոստովանեցաւ» թէ յանցաւոր է, թէ կանոնաւոր կապեր կը պահէր Փէշթայի ամերիկեան եւ բրիտանական դեսպանատուներուն հետ, թէ յանձնառուած էր լրտեսութիւններ կատարել, տապալելու համար բոլշեւիկեան կառավարութիւնը, թէ պելժիական եւ իտալական դեսպանատուները նամակներ կը փոխանակէին իրեն եւ Վատիկանի միջեւ եւն.: Միւս ամբաստանեալներն ալ կարգով «կը խոստովանին» :

ՁՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ժողովին փակման առթիւ, բրիտանական պատուիրակը Լոնտոն մեկնելէ առաջ յայտարարեց թէ դուռը բաց կը մնայ, թէ խզման պատասխանատուն Խ. Միութիւնն է: Պ. Կրոմիքօ եւս, որ Մոսկուա պիտի վերադառնայ, մեղքը միւսներուն վրայ կը ձգէ :

Իրանի նոր հրամանները Անգլիացիներուն

ԾԱՆՐ ՎՏԱՆԳՆԵՐ ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԻՆ, ԵԹԷ ԵԼՔ ՄԸ ՉԳՏՆՈՒԻ

Վերջին լուրերու համաձայն, Իրանի կառավարութիւնը կը շարունակէ վճռական միջոցներ ձեռք առնել, տիրաբար վարելու համար Աբատանի նաւթահորերը :

Առջի օր մէկ շաբաթ միջոց տուաւ Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան պաշտօնեաներուն, որպէսզի գրաւորապէս յայտնեն թէ տրամադի՞ր են աշխատելու նորակազմ Ազգ. ընկերութեան համար:

Ազգայնացման առժամեայ տնօրէն խորհուրդն ալ նամակ մը ուղղեց լուծեալ ընկերութեան Աբատանի անգլիացի ընդհ. տնօրէնին, Պ. Տրէյքի, հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

1. Կը հաւանի՞ ծառայել Իրանի քարիւղի ազգ. ընկերութեան ;

2. Այսուհետեւ կարելի չէ որեւէ հրաման տալ, առանց ազգ. ընկերութեան առժամեայ տնօրէն խորհուրդին ստորագրութեան :

3. Ջնջուած են նախկին Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան պաշտօնեաներուն տրուած բոլոր արձակուրդները: Կը պահանջուի նաեւ չեղեալ համարել պաշտօնեաներու այլուր փոխադրութեան կարգադրութիւնները :

Վերջնագրի հանգամանք ունին այս ազդարարութիւնները, բայց հեռագիրները կ՚ըսեն թէ Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան վարիչները տրամադիր չեն համակերպելու :

Անոնք որոշած են անգիտանալ պարսիկ վարիչներուն հրամանները: Միւս կողմէ, հրաժարումները իրարու կը յաջորդեն: Ոչ Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան տնօրէնը, ոչ ալ միւս պաշտօնեաները կ՚ուզեն ծառայել նոր ընկերութեան. մանաւանդ որ, Իրանի կառավարութիւնը կը սպառնայ օրէնք մը հրատարակել, վնասարարութեան դէմ, ծանր պատիժներ սահմանելով, բանտարկութենէն մինչեւ մահավճիռ :

Ընկերութիւնը հաղորդած է կառավարութեան թէ Աբատանի զտարանները կրնան փակուիլ, իբրեւ հետեւանք անգլիացի մասնագէտներու խմբական հրաժարման: Արձակուրդները ջնջելու պահանջն ալ մեծ տհաճութիւն պատճառած է Անգլիացիներուն, վասն զի տաքերը անտանելի են այս եղանակին, Աբատանի մէջ :

Թէհրանի բրիտանական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ շատ չանցած բոլորովին պիտի դադրին քարիւղի արտադրութիւնը եւ զտումը: Անգլիացի պաշտօնեաները անկարելի կը գտնեն արտադրութեան շարունակումը, նկատի առնելով կառավարութեան դրած պայմանները: Եւ որովհետեւ վտանգաւոր է անվարժ ձեռքերու յանձնել զտարանները, անխուսափելի կը դառնայ փակումը:

Անգլօ-Իրանեան ընկերութեան ներկայացուցիչները Լոնտոն վերադառնալով, յայտարարեցին թէ անկարելի է որեւէ բանակցութիւն կատարել Իրանի ներկայ վարիչներուն հետ :

Իրանի կառավարութիւնը որոշեց օտար մասնագէտներ հրաւիրել: Աւելի քան հարիւր Գերմանացիներ արձանագրուած են արդէն, Համպուրկի մէջ :

× Բրիտանական քարիւղատար նաւ մը, կը պատրաստուէր Անգլիա մեկնիլ Պարսից ծոցէն, երբ Իրանի կառավարութիւնը պահանջեց թուղթ մը ստորագրել, յայտարարելով թէ քարիւղը գնած է Իրանի Ազգ. ընկերութենէն եւ ոչ թէ Անգլօ-Իրանեանէն: Հրամանատարը վճռապէս մերժեց: Ուրիշ նաւապետներ ալ նոյն դիրքը բռնեցին :

× Ցանձնարարուեցաւ Աբատանի անգլիացի ընտանիքներուն՝ համախմբուիլ, ապահովութեան համար, որպէսզի կարելի ըլլայ անմիջապէս այլուր փոխադրել :

Դեռ յուսացողներ կան թէ Իրան պիտի փոխէ իր ընթացքը: Այլապէս երկու հաւանականութիւններ կը տեսնուին,— Է. Պարպում 2800 անգլիացի պաշտօնեաներուն, կամ զինեալ միջամտութիւն :

× Իրանի վարչապետը ետ ղրկեց Թէհրանի բրիտանական դեսպանին մէկ նամակը, որով կ՚ազդարարէր թէ ծանր հետեւանքներ պիտի ծագին, եթէ կառավարութիւնը չփոխէ իր ընթացքը : Տոքթ. Մոսատեղի տեսակէտով, դեսպանատունը իրաւունք չունի խառնուելու այս գործին :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց երեք սպայակոյտներու պետերուն հետ, քննելով շարք մը միջազգային խնդիրներ, Քորէայէն մինչեւ Իրան :

ՀԱՅ ՏՂԵԿ մը, Ժաք Զուլումեան, 13 տարեկան, խեղդուեցաւ Լուար գետին մէջ, Սէնթ Էթիէն, իր երկու Ֆրանսացի ընկերներուն հետ: Երեքը միասին կը փորձէին կղզեակ մը հասնիլ, երբ հոսանքէն քշուեցան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

« ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ ԼԵԶՈՒ ՉԷ, ԱՅԼ ԴԻԱԼԵԿՏ Է »

II.

Անցեալ յօդուածի սկիզբին, արդէն առացինք, թէ կեդրոնը որոշել է որ արեւմտահայերէնը լեզու չէ, այլ դիալեկտ, բարբառ։ Ահաւասիկ Զ. Գրիգորեանի բուն բառերը այս մասին.—

«Այն, ինչ որ սխալ կերպով արեւմտահայ լեզու են անուանում, հիմնականում հանդիսանում է Կոստանդնուպոլսոյ Հայերի դիալեկտը (բարբառը), որովհետեւ հանրայայտ է, որ արեւմտեան Հայաստանի (Վանի, Սասունի, Զէյթունի, Մուշի, Ալաշկերտի եւ ուրիշ շրջանների) բնակչութիւնը չէր խօսում այդ լեզուով, այլ դարեր շարունակ ունէր իր սեփական հայ բարբառները» (*«Կոմունիստ», 23 Մարտ, 1951 Թ.*)։

Պոլսահայ դիալեկտի (*բարբառ*) *մասին է խօսում իր ճառի մէջ նաեւ Սահակ Կարապետեանը ;* « Գլխաւոր չարիքը, ասում է նա, Հայոց լեզուի համար նրա խաթարումն է (ռուսերէնում՝ զասորենիէ=նաեւ աղտոտումը) զանազան բարբառներով» *եւ «այդ բարբառները*, նոյն կարգին եւ տաճկահայ եւ պոլսահայ դիալեկտները··· *չեն կարող Հայոց համաժողովրդական լեզուի հարստացման աղբիւր հանդիսանալ »։*

Ցայտարարելով արեւմտահայերէնը պոլսահայ բարբառ, Զ. Գրիգորեանը, որ կեդրոնի քարտուղար է «Իդէոլոգիական հարցերի գծով», փորձում է նաեւ հիմնաւորել իր «գիտական» հաստատումը, անշուշտ, միշտ «ընկ. Ստալինի հանճարեղ ուսմունքի լոյսով»։

— « Կ. Պոլսոյ Հայերի դիալեկտը, *ասում է նա,* չի կարելի ինքնուրոյն լեզու համարել, որովհետեւ նա չի լրացնում ինքնուրոյն լեզուին ներկայացուած պահանջները։ Նա (*արեւմտահայերէնը*) չունի ինքնուրոյն քերականական կառուցուածք, որ արմատապէս տարբեր լինէր համաժողովրդական լեզուից։ Ինչ վերաբերում է ինքնուրոյն բառարանային ֆոնդին (բառապաշարին)․ այսպէս կոչուած արեւմտահայ լեզուն զուրկ է դրանից։ Նրա հիմնական բառարանային ֆոնդը ոչնչով չի տարբերւում համահայկական բառարանային ֆոնդից, եթէ չհաշուենք որ նա չափից աւելի խաթարուած է Հայոց լեզուին խորթ փոխառութիւններով՝ թուրքերէնից, արաբերէնից, ֆրանսերէնից, իտալերէնից, յունարէնից եւ միւս լեզուներից, փոխառութիւններ, որոնք խաթարում են (*աղտոտում են*) Հայոց լեզուն եւ խանգարում նրա զարգացումը »։

Նոյն կարծիքը, բայց աւելի յախուռն կերպով, արտայայտում է բարբառների եւ դրանց թըւում «պոլսահայ բարբառի» մասին Ս. Կարապետեանը։ Մենք վերը մէջ բերինք նրա ճառից մի քաղուածք, որի մէջ նա համարում է բարբառները գլխաւոր չարիք Հայոց լեզուի համար, որովհետեւ նրանք խաթարում են մեր լեզուն նրա արմատներին անյարիր բառերով, որոնք յօրինուած են արհեստական կերպով եւ կամ ներմուծուած են առանց որ դրանց պէտքը զգացուէր։ «Համաժողովրդական ազգային լեզուն ստեղծելուց յետոյ, *շարունակում է Հայաստանի վարչապետը*, բարբառները դառնում են կուլտուրական լեզուի սակաւարժէք արտաքորումներ (*ռուս. օտխոդըի*) եւ անխուսափելի կերպով կանգնում են մահացման եւ անհետացման ճամբու վրայ »։

Բայց, ինչպէս երեւում է, Սով. Հայաստանում զոյութիւն են ունեցել տարբեր կարծիքներ արեւմտահայերէնը բարբառ համարելու մասին։ Այդ կարծիքները յայտնողները, բնականաբար, ներկայ չեն եղած Համագումարում եւ չեն արտայայտուել այնտեղ եւ ոչ էլ առհասարակ արտօնուած են արտայայտուելու հրապարակով այլուր։

Հակառակ դրան, Զ. Գրիգորեանը հանդէս է գալիս իր առարկութիւններով իրաւունքից զըրկուած այդ մարդկանց դէմ ։

— « Կոստանդնուպոլսոյ բարբառը ինքնուրոյն լեզու դարձնելու կողմնակիցները, *ասում է նա*, իրենց վնասակար տեսակէտները հիմնաւորելու համար, յենւում են յատկապէս այն բանի վրայ, որ այդ բարբառով ստեղծուած է հարուստ գրականութիւն, որ մի շարք հայ գրողներ այդ լեզուով են գրել իրենց երկերը։ Այդ բաժանումի կողմնակիցները, *շարունակում է առարկել լռութեան դատապարտուած մարդկանց Զ. Գրիգորեանը*, «առավոտարար «մոռանում են» (*չակերտները ճառախօսինն են*), որ հայ գրականութիւն ստեղծուել է նաեւ միւս բարբառներով, որով օգտուել են հայ բազմաթիւ ականաւոր գրողներ»։ *Եւ թւում է Սայեաթ-Նովայի, Գ. Սունդուկեանի, Ռ. Պատկանեանի անունները ու բացականչում.—* « Հարց է առաջ գալիս, թէ ինչո՞ւ պէտք է Կ. Պոլսոյ բարբառի համար բացառութիւն անել»։

Նոյնպիսի եռանդով պաշտպանում է դիալեկտների (*ուրեմն նաեւ պոլսահայ* դիալեկտի) *մասին յայտնած* տարբեր *կարծիքները նաեւ Ս. Կարապետեանը։ «Շատ գրողներ, գրականագէտներ եւ լեզուագէտներ, տեղական* դիալեկտները *համարում էին, շատերը նաեւ մինչեւ այսօր շարունակում են համարել գրեթէ գլխաւոր աղբիւր Հայոց լեզուի հարստացման։* Այդ մեծ մոլորութիւն է» (*ընդգծումը մերն է՝ Ա. Խ.*)։

Արեւմտահայերէնի հանդէպ Սով. Հայաստանի ղեկավարների այս «դիրքաւորումի» մասին կ'արտայայտուեն, կարծում ենք, շատերը։ Մեր գլխաւոր նպատակն է ներկայացնել նիւթը գաղթահայ ընթերցողներին։ Այդ աշխատանքը աւարտելով, պէտք է մէջ բերենք Զ. Գրիգորեանի ճառից եւս մի քաղուածք, որտեղ, մեր կարծիքով պիտի փնտռել բուն բացատրութիւնն այն բանի, թէ ինչու այդ աստիճան ժխտական վերաբերմունք են ցոյց տալիս դէպի արեւմտահայերէնը Հայաստանի վարիչները ։

Պարզւում է, որ այդ ժխտական «դիրքաւորման» են մղել հայ բոլշեւիկներին նկատումներն այն քաղաքական պայքարի, որ աննախընթաց մոլեգնութեամբ մղում են նրանք վերջերս իրենց իրական եւ կարծեցեալ թշնամիների դէմ ։ Եթէ այդպէս է դրւում հարցը, բնական է որ մէջ տեղ պիտի գային նաեւ «Հայ ժողովրդի ոխերիմ թըշնամիները՝ Դաշնակները»։ Եւ նրանք ներկայ են նաեւ այստեղ ։

— « Ինձ թւում է, *խորհրդածում է բարձրաձայն Զ. Գրիգորեանը*, որ Կ. Պոլսոյ բարբառի արհեստական կերպով հռչակումը իբրեւ ինքնուրոյն լեզու ոչ միայն զուրկ է որեւէ գիտական հիմքից, այլեւ յայտնապէս հետապնդում է քաղաքական վնասակար նպատակ — ստեղծել երկու Հայաստաններ, երկու լեզուներ եւ հակադրել արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերին, հակադրել Հայոց ժողովրդի ռուսական օրիենտացիին, ռուս մշակոյթին, որ այնքան մեծ դեր է կատարել Հայոց մշակոյթի, գրականութեան եւ լեզուի զարգացման մէջ, անջատել ու հեռացնել հայ մշակոյթը իր ժողովրդական ակունքներից, յառաջդիմական մշակոյթի բարերար ազդեցութիւնից եւ կապել այն բուրժուական արեւմուտքի յետադիմական (ռէակցիոն) մշակոյթի հետ»։

Եւ ահա «Հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամիները՝ Դաշնակները օգտագործում եւ ներկայիս իբրեւ զէնք քաղաքական այդ վնասակար հակաժողովրդական ըմբռնումը (*որ արեւմտահայերէնը լեզու է եւ ոչ թէ դիալեկտ Ա. Խ.*) իրենց պայքարի համար ընդդէմ Սովետական Հայաստանի, ընդդէմ ծաղկուն սովետահայ մշակոյթի։ Ահա ինչու բոլոր նրանք, ովքեր կանգնած են Կ. Պոլսոյ բարբառը իբրեւ ինքնուրոյն հայ լեզու ճանաչելու դիրքերում, հայ լեզուն արհեստական կերպով երկու ինքնուրոյն լեզուի բաժանելու դիրքերում, առարկայօրէն, գիտակցելով թէ առանց գիտակցելու, տուրք են տալիս բուրժուական նացիոնալիզմին» (ազգայնականութեան)։

Հասանք, ուրեմն, Դաշնակներին եւ նացիոնալիզմին, որով պէտք է վերջակէտ դնել ։

Միւս անգամ կը տեսնենք թէ՝ ճի՞շդ է որ Ստալինի ուսմունքից բխում է թէ «արեւմտահայերէնը Կ. Պոլսոյ դիալեկտ է»։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1851 Մայիս 20 — 1951 Մայիս 20)

Գ.— « ՏՐՏՈՒՆՋՔ »Ը

Իմ սիրած գրագէտներէս Ռոմէն Ռոլան, որ միեւնոյն ատեն հմուտ երաժշտագէտ մըն էր, Պեէթհովէնին նուիրած իր խորաթափանց աշխատութեան սկիզբը, նկարագրելով հանճարեղ երաժիշտին դիմագիծը, կ'ըսէ.

— « *Դէմքին կարմրորակ գոյնը, խռոռչաւոր մազերը ու մանուածոյ անտառային մազերը կը մատնեն, կը բացայայտեն ուժգնութիւնը իր գործին* » ։

Դուրեանին ալ հեզաստահ նայուածքը, նուաղուն աչքերը, դալկահար գոյնը, մարմրող կիսաձայ այտերուն գիծերը կը մատնեն, կը բացայայտեն նրբութիւնը իր գործին։ Դուրեանին գործը համակ սրտի երգ մըն է, եւ ինչպէս որ ծաղկամանէ մը վար թափած վարդի թերթիկները կ'ապրին տակաւին իրենց հրապոյրին մէջ, այդպէս ալ Դուրեանի քերթուածները, հակառակ անոր որ իրմէ վերջ Վարուժանի, Չարենցի, Չարեանի նման մեծութիւններ ունեցանք, կ'ապրին ու կը փոթորկեն մեր զգացումները։ Իր սրտի մեղմ մեղեդին միայն մէկ անգամ ըմբոստացման խոյանք մը կը կատարէ, ու այդ ալ «Տրտունջք»ին մէջ։ Այս շէյքսփիրեան եղերական համանուագը բացառութիւն մըն է մեր քերթողական գրականութեան մէջ, ու այդ պատճառաւ կ'արժէ միայն մէկ յօդուած նուիրել «Տրտունջք»ի վերլուծման։ Աւելի կատարելու համար անհրաժեշտ է ապաւինիլ իր կեանքի գիծին։ Չի բաւեր իրեն նման ըսել ու անցնիլ թէ՝ «Արշալոյս մը չանցաւ սրտէս», եւ կամ՝ «Մօրս արտօսրըն տեսի՜»։

« Համազգային »ի հաւաքոյթին, վերջաւորութեան Տիկին Տիրուհի Միսաքեան խօսք առնելով կը մատնանշէր Եղիշէ արք. Դուրեանի, արուեստագէտ պատրիարքին մեծութիւնն ալ, անոր բանաստեղծի շնորհները ։ Եւ կը հարցնէր.— «Ուսկի՞ց այս արուեստագէտի զգայութիւնը Դուրեան ընտանիքին մէջ»։

Ալֆոնս Տոտէի որդին, Լէոն Տոտէ, գրագէտ պիտի ըլլար, քանի որ միջավայրը օգտակար էր ։ Լիստը երաժշտագէտ պիտի ըլլար, քանի որ հայրը երաժշտութեան ուսուցիչ էր։ Ըսել կ'ուզենք թէ մթնոլորտը կը զարգացնէր ներքին թրթռացումները։ Բայց Դուրեա՞նը։ Հայրը երկաթագործ եւ նորէն իր բառերովը՝ «բանաստեղծ մ'ըլլալ կ'ուզեմ, տեղէ մը, որ աղքատիկ հիւղի մը անկիւնը կը մարի վերջապէս»։

Տիկին Միսաքեանի արծարծումը պատճառ եղաւ որ անգամ մը եւս մաղեմ Բարսեղ Էքսէրճեանի « Ընդարձակ կենսագրութիւն Պետրոս Դուրեանին»ը, տպագրուած 1893ին, Պոլիս։ Ճիշդ է, Ա. Ջօպանեան, Վ. Նալբանդեան («Մշակ»ի մէջ), Ա. Թուրէն («Մուրճ»ի մէջ), Ս. Ցակոբեան («Արեւ»ի մէջ) գրած են Դուրեանի կենսագրութեամբ, բայց անոնց բոլորին ալ միակ աղբիւրը Էքսէրճեանն է եղած։ Գրքոյկը կը բաղկանայ 144 էջերէ։ Թէեւ գիտական արժէք մը չի ներկայացներ, միամիտ ոճով մըն շարադրուած, տեղ տեղ մանկական միջադէպեր եկեր անդ վրաւեր են գործին մէջ, սակայն եւ այնպէս հետաքրքրական է։

Մեր փնտռտուքները այդ երկասիրութեան մէջ սա արդիւնքը տուին թէ՝ Դուրեանի հայրը, պարզ արհեստաւոր մը, հազիւ կրնար տան ապրուստը ճարել։ Իսկ մայրը, ինչպէս կ'ըլլան մեր բոլոր աւանդապահ, միայն տան ներքին կեանքովը տարուած բարի մայրերը, պաշտամունք ունէր եղեր գրքի, Նարեկի, աղօթքներու, մէկ բառով հոգեկան արժէքներու հանդէպ։ Վիշտներու դիմադրելու կին մըն էր եղած. քանի որ անկողինները գրաւող կին մըն էր եղած; ... ըսել կ'ուզենք՝ դագաղներ առաջնորդելու գիտցաւ, ըսել կ'ուզենք նորդեց դէպի գերեզմանատուն։

Էքսէրճեանն է որ կը գրէ.— «Միւս քոյրն, որ շատ կը սիրէր Պետրոս, Արտեմն էր, որ ծնած էր 1854 Մարտ ամսոյն, եւ մեռած 1862ին։ Պետրոս, Արտէմ քրոջ մահուան օրն իւր ընկերներէն Յակոբ Ուղուրլեանի հետ յուղարկաւորութենէն տուն կը վերադառնայ, եւ արտասուք կը նստի բազմոցին վրայ»։

Վիշտ դիմագրաւելու ուրիշ վկայութիւն մըն ալ՝ նորէն Էքսէրճեանն է որ կը պատմէ.— « Օր մը, 1892 տարւոյ Հոկտեմբեր ամսոյն մէջ, երբ Դուրեանի պատկերն գծել տալով մօրը կը ներկայացնէի, իւր գիտողութիւնն լսելու, տեսայ որ սիրոյն ուսած տխրութենէն՝ կը ջանար զսպել զինքն, եւ չէր թողուր որ արցունքն հոսէր դուրս աչքէն, այլ կաթէր սրտին մէջ» *(ընդգծումը մերն է)։ Մայր մը՛ որ լալ չէ գիտեր, իր արցունքները կը թափէ միայն մէկ անգամ, երբ համոզուեցաւ թէ շուտով Դուրեանին անկողինն ալ պիտի ծալլէր։ Պետրոս լսեց այս հեծեծանքը իր անկողնին մէջէն եւ «Տրտունջք»էն օր մը վերջ.—*

« Ո՛հ, ներէ՛ ինձ, Աստուա՛ծ իմ,
Մօրս արտօսրը տեսի ···»։

Հանրի Հայնէն է որ կ'ըսէ տեղ մը թէ՝ « Ես իմ մեծ վիշտերովս փոքր երգերս կը հիւսեմ»։ Պետրոս եւ Եղիշէ անուանի Դուրեաններն ալ ընտանեկան այս մեծ վիշտերով իրենց պզտիկ երգերը հիւսեցին։ Տեւէք առանց թրքուհի, Իմ մահը, Անառակ որդի, Մագթաղինէ, Հայր մեր, *խորագիրներով հայ բանաստեղծութեան դանձար էջերը։*

« Տրտունջք»ին մէջէն աստուածացման բարձրացող սա տողը, տեսակ մը փիլիսոփայելու կերպը կեանք կոչուած «խայտառակ խեղկատակութեան», միեւնոյն ատեն վերջակէտն է Տրտունջքի լաւագոյն հատուածին.—

Աստուծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն։

Այս «ծաղր»ին հասնելու համար՝ քանի մը թիզ եւս իր կենսագրութենէն։

Դուրեան իր 16 տարեկանին Սկիւտարի Ճեմարանը աւարտելէ վերջ, կը մտնէ գործի։ Նախ պաշտօնեայ է առեւտրական տան մը մէջ։ Կարճ ժամանակէն կը ձանձրանայ։ Մանուկ... Աշխատանքը չեն վճարեր, կը հեռանայ ։ Թատերգութիւններ կը գրէ. չի վարձատրուիր։ Կարճ կեանքի մէջ ոչ մէկ յաջողութիւն։ Հիւանդ է տրտունջքի։ Կ'ուզէ սիրել ։ Անուանի դերասանուհի Հրաչեայն է որ հին «Անահիտ»ներու մէջ պատմելով իր յուշերը, կ'ըսէ թէ օր մը երբ փորձատեղին աղջիկներս հաւաքուած կը խօսակցէինք, կատակներով կ'ըսէինք ի-

բարու թէ՝ «Դուրեանը քեզ կը սիրէ», ու պատասխանը մէկ աղջկան.— «Գոյն չունի, ի՞նչը սիրեմ»։ Իսկ ուրիշ մըն ալ թէ՝ «ի՜նչ նա, սիրունի՞ք տղայ է, կը մեռնի»։ Այս պահուն Դուրեան որ վարագոյրին ետեւէն մօտիկ կ'ընէ եղեր իրենց խօսակցութիւնը, յաջորդ օրը փորձի մտնելէ առաջ, խօսքը ուղղելով այդ աղջիկներու խմբակին, կ'ըսէ.— «Օրիորդներ, երէկ գիշեր բանաստեղծութիւն մը եւս գրեցի, կ'ուզէ՞ք որ զայն կարդամ ձեզի»։ Եւ բոլորին հաստատական պատասխանին վրայ՝ կը կարդայ իր «Լճակ»ը, ու ատոր մէջէն մասնաւորապէս սա տողերը.—

Շատեր զիս մերժեցին,
«Քո՛նար մ'ունի սոսկ», ըսին.
Մին՝ «դողդոջ է, գոյն չունի»—
Միւսն ալ ըսաւ.— «Կը մեռնի՜»։
Ոչ ոք ըսաւ.— «Հէ՜ք տղայ,
Արդեօք ինչո՞ւ կը մըխայ,
Թերեւս ըլլայ գեղանի,
Թէ որ սիրեմ, չըմեռնի»։
Ոչ ոք ըսաւ.— Սա տղին
Պատռենք սիրտը տըրտմագին,
Նայինք ինչե՜ր գրուած կան...»
— Հոն հրդեհ կայ, ո՛չ մատեան։
Հոն կայ մոխի՜ր, յիշատակ,
Ալեակքդ յուզին թող լըճա՛կ,
Զի քու խորքիդ մէջ անձկաւ
Ցուսահատ մը նայեցաւ...։

Այս «յուսահատ»ը լճակէն առաջ իր չուրջն ալ նայեցաւ։ Սրտակից ընկեր մը ունէր, Վարդան Լութֆեանը։ Միշտ միասին էին, կը կարդային միասին, կը պտըտէին միասին, «կը մխային» միասին։

Չէինք խօսեր, խօսքն մեր հոգւոց
Անհունութիւնը կը պըղծէր.
Մենք զերթ երկու տըժգոյն բոցեր
Իրարու մէջ կ'այրէինք սոսկ։

Լութֆեանն ալ հիւծախտի բռնուելով 1871 Մայիս 21ին կ'իջնէ գերեզման։ Դուրեան, «իրարու մէջ միացող» բոցերէն մին երբ կը թաղէ, իր կարգին ինք եւս կը հիւանդանայ։ Կը սկսի հազալ 1869ի աշնան։ Իսկ 1871 Ցունիսէն սկսեալ կ'իյնայ անկողին եւ մահիճին մէջ ալ կը գրէ «Տրտունջք»ը։

Այսքան մը անհրաժեշտ բացատրութիւններէն վերջ, սկսինք վերլուծել իր տաղերով որակեալ «Սեւ հեղեղը», (Տրտունջք)։

Կնուտ Համսուն, իր «Պան»ը գեղեցկահիւս վէպին մէջ նկարագրելով իր սիրած աղջիկը Էտուարտան, այնպէս կը կարծէ թէ ամէն բան «նպաստաւոր» տրամադրուած է իրեն հանդէպ, նոյնիսկ «Էտուարտային դպած քարերը»։ Դուրեանին ալ այնպէս կը թուի թէ ամէն բան աննպաստ տրամադրուած է իր անձին հանդէպ, նոյնիսկ սա հովը, զոր ուրիշ հիւծախտաւոր մը, Միսաք Մեծարենց, բառ չի գտներ տարփողելու։ Դուրեան կ'ըսէ.— «Ի զուր սիւքեր սէր ինծ ներշնչեցին»։ Սիւք, տերեւ, թիթեռ, «նոքա ամէնքը զիս ծաղրեր են»։ Այս տրամադրութեամբ Դուրեան կը սկսի իր մնաք բարովը.

«Է՛հ մընաք բարով, Աստուած եւ Արեւ»։

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՃԱՌԱԳ»Ը

ԳՈՒՏ'Մ ՏԻՏԱՂ

ԱՅՍՔԱՆ ԱՐԱ՞Գ ...

Ֆրանսան նորոգեց իր երեսփոխանները՝ քանի մը օրուան մէջ, իր վեց հարիւր այսչափ երեսփոխանները, եւ անցաւ գործի։

Ի՜նչ դիւրին բան Ֆրանսացի ըլլալը։ Եթէ Հայերու տային այս ընտրական գործը, առնուազն կէս դար մը պէտք էր լրացնելու համար քուէարկութիւնը։ Այնքան որ խղճմտօրէն կ'ծոնենք մենք ընտրութիւն կոչուած տրարողութիւնը։

Փարիզի ժամին համար տասնեակ մը լրացուցիչ վարչանդամներու քուէները հազիւ կրցանք երկու տարուան մէջ թիւել տուփի մը մէջ։

Առաջին իրարանցում։ Վէճ ու կռիւ՝ այդ մարդիկը ճարելու համար։

Երկրորդ պատերազմ մը՝ զանոնք տուփի մը մէջ բանտարկելու առթիւ։

Երրորդ ղալմաղալ մը՝ այդ թղթիկները իրենց պահածոյի տուփէն դուրս բերելու եւ անոնց մէջէն՝ թաքնուած զայլերը ջոկելու, իրական լուսաւորչական զառները յայտնաբերելու համար։

Կը տեսնէ՞ք։ Ի՜նչ խղճամիտ ժողովուրդ ենք։

Զարմանալի են սա Եւրոպացիները։ Տասնեւհինգ օր մը, փողոցներու պատերը կը նախշեն շիրիթ հրաւէրներով եւ սրամիտ պատկերներով եւ ահա քանի մը ժամով, քուէատուփին առջեւէն տողանցք մը եւ կ'ունենան իրենց երեսփոխանները, ծերակուտականները, նախարարները եւ բոլորը՝ ինչ որ պէտք է...

Այս մարդիկը ե՞րբ ժամանակ կ'ունենան ջոկելու կաթոլիկն ու բողոքականը եւ լուսաւորչականը՝ այդքան կարճ օրերու մէջ։ Ցելքիս ուժէն վեր է զայն գիտնալը։

Կարծեմ շատ բծախնդիր ըլլալու պէտք չունին անոնք։ Երկիր մըն է որ պիտի կառավարեն։ Քանի մը օրէնք պիտի քուէարկեն։ Քանի մը նախարարութիւններ պիտի վաւերացնեն. Et puis c'est tout !

Իսկ մեր Փարիզի եկեղեցի՜ն։ Օ՜, ահագին կնճռոտ խնդիրներ կան հոն լուծելի եւ անլուծելի։ Ազգին կենսական շահերը, ինչ կ'ըսեմ, ազգին գոյութիւնը կախուած է ժամուն ղանդին պարանէն։

Նուաճկցութիւններու վարկն ու արժէքը Նըժարին մէջ են դրուած այդ առթիւ։

Թեթե՞ւ գործ են՝ մոմավաճառութիւնը, մահացածները ճամբու դնելը։ Նորածինը պատր մը միւռոնով հայ-քրիստոնէի վերածելը։ Էրիկ-կնիկ ըլլալու փափաքող զոյգերուն սրտերը նարօտի թելով մը իրարու կապելը։ Քանի մը հատ պոռոտախօս մէջ քաշող տիրացու ճարելը...

Այս բոլորին համար՝ կարող եւ վստահելի անձերու պէտք կայ եւ կ'արժէ ընտրական պայքարի լծուիլ եւ ճակատաբաց ազգին դիմացը կանգնիլ...

Շատ դժուարին է Հայերու մէջ քուէ շահիլը։ Եթէ դիւրին ըլլար, շատ մը ազգեր սիրով հայկական հպատակութեան համար, խնդրագիր պիտի տային առ որ անկ է.....

Կ. ՓԵՏՈՒՇ

Տիարպագր,
ծուխի եւ հողերու մէջ..

ԽՄԲ.— Վկայութիւն մը եւս թուրք հրապարակագիր Եաշար Քէմալէ, որ նախապէս խօսած էր Տիգրանակերտի եւ Վանի մասին։ (Ճիւմհուրիյէթ, 15 Ցունիս).—

Նորէն Տիարպագըր ենք։ Գացէք անգամ մը Սալուս Փարքի սրճարանը, ձեր յոգնութիւնը առնելու, սուրճ մը խմելու։ Սրճարանատէրը երբ կռահէ թէ օտարական մըն էք, պիտի հրամցնէ նաեւ փունջ մը վարդ։

Ձեզ գիտեր թէ պողոտայ ունի՞ այս քաղաքը։ Ամէնէն բազմամարդը, Կազի պողոտան, ծուռումուռ բան մըն է, առանց սալարկի։ Միջօրէին աբար-աշխարհ հոն կը հաւաքուի, ամբողջ ժողովուրդը հոն է կարծես։ Տեսայ գիւղացի կին մը, որ ձեռքը գուլպայ մը բռնած, հիւսելով կ'անցնէր ու կ'երթար, առանց մարդու ականջ կախելու։ Ինքնաշարժները շատ քիչ են այստեղ։ Քաղաքը լեցուն է կառքերով, ուղտերով, ջորիներով։ Կը նայիս, ուղտերու կարաւան մը նազելաշուք կ'անցնի նորգնոր ինքնաշարժի մը քովէն։ Անվերջ կուգան ու կ'երթան բեռնաբարձ ու բոժոժաւոր աւանակներ, ջորիներ, ձիեր։ Բոժոժը իրենց զարդարանքն է։ Հարցուցի, անոնք Տիղրիսէն աւազ կը բերեն շինութեանց համար։ Զարմացայ մնացի։

Տիարպագըրի փողոցներուն մէջ կիները շատ ցանցառ են։ Տեսած կիներուս մեծագոյն մասը «չարչաֆ» եւ «փէչէ» կը կրէ։ Սեւ «չարչաֆ»ներ։ Այս ալ մեր նոր ժողովրդապետութեան ստիպողութիւններէն մէկն է, կ'երեւի։ Տիարպագըրի պողոտաներուն մէջ կիներուն վրայէն անբաժան է չարշաֆը, ինչպէս այրերուն վրայէն՝ շալվարը։

Մուրացիկներ ամէն կողմ։ Ամէն անկիւնի բերան, կոյր, կաղ, ձախլիկ մուրացիկներ... Կին, տղայ պապուկներ, տեսակով մուրացկաններ։

Արթնցէք առտուան չորսին, հինգին, եւ այդ ժամուն դուրս ելէք, Տիարպագըրի փողոցները, կը տեսնէք դուռնաթափ, պատառատուն ղլխատներ, մեծագոյն մասը պառաւ կիներու բազմութիւն մը։ Իրենց ձեռքը աւել մը կայ, իրենց գլխուն վրայ՝ թաղապետական պաշտօնեայ մը։ Անընդհատ կ'աւլեն։ Ամէն կողմ մուխի, փոշիի մէջ կը մնայ։ Վերջէն հասկցայ որ այս կիները թաղապետական մաքրութեան պաշտօնեաներն են։

Կ'ուզեմ խօսիլ քիչ մըն ալ քովնտի թաղերու մասին։ Գտնեցէք պարիսպին բոլորտիքը, եւ պիտի համոզուիք թէ Տիարպագըրի մէջ թաղ մը չկայ, այլ արեւելեան յետամնաց գիւղ մը։ Կիներ լուացք կ'ընեն պարիսպին քովի աղբիւրին մէջ, եւ իրենց մէս — մերկ տղաքը կը տեսնէք արածող ոչխարներու, կովերու, էշերու, ձիերու հետ, փլած տուներ, հողին մէջ թաղուած, առանց պատուհանի եւ այդ տուներուն առջեւ պարիսպներուն տակ թափուած աղբեր, տժգոյն, աղտոտ, պատառոտուն զգեստներով մարդիկ... Այս բոլորը ձեզի կ'ըսեն թէ յեաղէմ, արեւելեան գիւղի մը մէջ էք։

Իրաւ, հողի — ծուխի մէջ է այս քաղաքը։ Պողոտաներէն, փողոցներէն, տուներէն փոշի կը ժայթքէ։

Ի՞նչ է արդեօք պատճառը։ Քաղաքապետութիւնը բան մը չէ ըրեր այս քաղաքին։ Զափազանցութիւն մը պիտի ըլլար ըսել թէ քաղաքապետութիւն մը չկայ այստեղ։ Բայց փողոցները, պողոտաները, քովնտի ճամբաները կեղտոտութեան եւ աղբերու մէջ են։ Որքան կը փափաքիմ որ այս օրերս անձրեւ մը տեղայ եւ այս աղտոտութիւնը մաքրէ։ Փոշիէն մարդ կը խեղդուի։

Բանջարանոցը Աստուծոյ մնացեր է։ Գետինները դէզ դէզ սոխեր, հազարներ, տեսակ տեսակ բանջարեղէններ կուտակեր են։ Եւ այս վիճակին մէջ աւուծախը կը շարունակուի։ Մէկը կարեւորութիւն չի տար այս վիճակին։

Հազար վկայ պէտք է սալարկ ըսելու համար սա քարերուն, որոնց վրայ բանջարեղէնի «սէրկի»ներ դրեր են։ Ամէն «սէրկի»ի վրայ կը հսկէ աղտոտ, աչքերը «թրախոմ»է հիւանդ, կին մը, տղայ մը, ծերունի մը։ Պէտք է օրական հայթայթել։

Ծօսեցայ կնոջ մը հետ որ հազար (մարուլ) կը ծախէր։ Երկու զաւակ, ծերունի էրիկ մըն ալ ունի եղեր։ Օրական մէկ ոսկի կը շահի։ Իր ամէն մէկ խօսքին, կը կրկնէ իր փափաքը.— Ախ, թաղապետութիւնը զիս ծառայ կարդէ՜ր տեղ մը...

Ծաներ ալ կան, քանդուած եւ գարշահոտ, տասը մեթր անդիէն գարշահոտութիւնը ռունգերդ կը խցէ, եւ անոնց մէջ լեփլեցուն էշեր, ջորիներ, ուղտեր, ձիեր, ոչխարներ։ Կոյանոց մը որքան աղտոտ, լպրծուն է, նոյնքան անտանելի է այդ խաներուն ներսը։ Մեղք այն կենդանիներուն որ այդտեղ մակաղեր են։ Եւ խորհիլ թէ այդտեղ մարդիկ ալ կը պառկին անասուններուն հետ։

— Անկողին կ'ուզեմ, անկողին, ըսի իջեւանին տիրոջ։

—Անկողինը ո՞ւր պիտի փռենք, պատասխանեց։ Կը նայիս այս բաներուն եւ կ'ըմբռնես թէ Տի—

«ՃԱՌԱԳ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Երբ ալ յուսահատեցան Լորեատնը եւ իր նաւերը գտնելէ, գերագոյն ժողով մը կազմեցին եւ իւրաքանչիւրին պարտաւորութիւն դրին այս եղերական պարագաներուն մէջ իր գաղափարը յայտնելու։ Առաջին առաջարկութիւնը այն եղաւ թէ պէտք էր պարզապէս Կոստանդնուպոլիս դառնալ եւ հոն հաշիւ տալ իրենց յանձնած պաշտօնին արդիւնքին վրայ։ Արդ այս վերադարձը գրեթէ ստոյգ մահ էր եւ քանի մը հոգի փորձեցին ընդդիմանալ։

Եթէ Պոլիսը չէր ինկած տակաւին, ինչ որ իրենց համար հաւանականէ աւելի բան մըն էր, ստուգօրէն պիտի իյնար իրենց հոն հասնելէն առաջ։ Նոյնիսկ եթէ կը դիմադրէր տակաւին, իրենք ստոյգ մահուան մը չէի՞ն դիմեր այնչափ օսմօրէն պաշարուած քաղաք մը հասնիլ փորձելով։

Նոյնիսկ, ենթադրելով որ դիւցազնական ճիգերով յաջողէին քաղաք մտնել, չէ՞ որ գրեթէ անմիջապէս յաղթական յարձակման մը կամ անձնատուութեան մը սարսափներուն՝ մահուան, կամ աւելի գէշը՝ գերութեան պիտի ենթարկուէին։ «Մեր պարտականութիւնը լիուլի կատարեցինք.

կ'ըսէին այս ծայր աստիճան քաջասիրտ, բայց վերջապէս յուսահատած մարդիկը, ի՞նչ ընելու երթանք այդ դժոխքը, իր կորստեան մատնուած այդ քաղաքը, ուր ոչ մէկ բանի օգտակար պիտի ըլլանք եւ ուր վատթարագոյն վախճանի մը պիտի ենթարկուինք»։ Անօգուտ խօսքեր։

Այս յանդուգն նաւորդներուն մեծամասնութիւնը միակ մտածում մը ունեցաւ. մինչեւ յետին վայրկեանի հաստատարիմ մնալ տրուած երդումին։ «Կարեւորութիւն չունի, գոչեցին միաձայն այս քաջերը, թէ Պոլիսը արդէն գրաւուած է կամ ոչ, կարեւորութիւն չունի թէ ստոյգ մահու մը կը դիմենք, մեր որոշ պարտականութիւնը սա է.— ամէն գինով երթալ Կոստանդնուպոլիս ու հաշիւ տալ մեր պաշտօնի մասին»։

— «Տես, եղբայր, կ'ըսէին, Կայսրը մեզ ղրկեց իր հրամանը գործադրելու, եւ հիմա որ կատարեցինք ատիկա, մեզի մէկ բան կը մնայ, վերադառնալ Կոստանդնուպոլիս, Թուրքերուն թէ տակաւին քրիստոնեաներուն ձեռքը մնացած ըլլայ։ Մահ թէ կեանք ըլլայ մեր ճամբուն ծայրը, պէտք է ճամբայ ելլենք իսկոյն»։

Ու այսպէս ըրին այս ազնիւ նաւաստիները։ Ողջ առողջ Կոստանդնուպոլիս դարձան ու տեսան որ քաղաքը, տակաւին միշտ Կայսեր ձեռքն էր։ «Ցետոյ Մեծապայծառ Կայսեր պատմեցին իրենց ըրածը թէ ինչպէս ոչ մէկ վենետիկեան նաւ գտած էին։

(Շար.)

տրպագրքի մէջ ինչու շատ են այսչափ սեւ ճան - ճերը: Ո՞ւր ես, Տ. Տ. Թ.:

Ահա անկիւն մը, ուր կեղտոտ լաթի մը վրայ շերտ շերտ պանիրներ դրած, մարդ մը ձեռքը շարժեց եւ սեւ ճանճերու ամպ մը թռաւ լաթին վրայէն ։

Հապա՞ մածունի շուկան: Բոլէկ, աղտոտ, ձործագգեստ գեղջկուհիներ մածուն կը ծախեն ։ Ամէն աման վրայ սեւ – սեւ փոշիի խաւ մը:

Եթէ թաղապետութիւնը հետապնդէ այս կի - ները, վայ է եկեր իրենց գլխուն ։

Տիարպագըր անցեալին մէջ համբաւ ունէր իր մետաքսներով ։ Հիմա վերջ գտած է այս գործն ալ ։

Զօր. ըը Կոլի պայմանները

Լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին, ուր ներկայ էին երկու հարիւր թղթակիցներ, զօր. տը Կոլ պարզեց իր տեսակէտները, հիմնուելով երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքին վրայ ։

Ընդունելով հանդերձ որ սահմանափակ է իր կազմակերպութեան շահած յաղթանակը, զօրավարը գոհունակութեամբ յայտարարեց թէ իրենք ամէնէն ստուարաթիւ խմբակցութիւնը կը կազմեն Ազգ. Ժողովին մէջ: Յետոյ բացատրեց թէ ընդդիմադիր պիտի մնան, այն գիտակցութեամբ թէ կեդրոնի կուսակցութիւնները պիտի չկրնան հաստատուն կառավարութիւն մը կազմել եւ հարկ պիտի ըլլայ նոր ընտրութիւններ կատարել ։

— « Մենք պատրաստ ենք կառավարութիւն մը կազմելու ռեւէ հոսանքի հետ որ կ'ուզէ օգնել մեզի » ։

Զօրավարին կարծիքով, իրենց կ'իյնայ նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Բայց, պայմաններ կը դնէ, որոնք ապահովաբար պիտի մերժուին կեդրոնի կուսակցութեանց կողմէ: Այն ատեն ի - րենք պիտի դառնան ընդդիմադիր: Ահա իր պայ - մանները ․—

1.— Բարեփոխում Սահմանադրութեան, զօ - րացնելով հանրապետութեան նախագահին իրաւասութիւնները, ինչպէս Մ. Նահանգներուն մէջ ։ 2.— Ընտրական բարեփոխում: 3.— Հաւասարակշռութիւն ելեւմուտքի: 4.— Յաւելում արտադրութեան: 5.— Զօրացում ազգ. պաշտպանութեան: 6.— Բանակցութիւններ արեւմտեան Գերմանիոյ եւ ուրիշ պետութեանց հետ, զօրաւոր եւրոպական դաշնակցութիւն մը կազմելու համար ։

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, զօրավարը յայտարարեց թէ արեւմտեան Գերմանիան պէտք է մասնակցի Եւրոպայի պաշտպանութեան, Սպանիան անդամակցի Ատլանտեանի դաշինքին եւն. ։ Ընդհ. ներման մասին ալ ծրագիր մը պատրաստած են ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ խորհրդային պատուիրակը, Պ. Մալիք վաւերագիր մը ցրուեց, անուղղակի պարզելով Խ. Միութեան տեսակէտները հաշտութեան մասին: Վաւերագիրը կ'առաջարկէ որ Ազգաժողովը միջամտէ ։ 1.— Անմիջապէս դադրեցնելու համար քաղաքային բնակչութեանց ռմբակոծումը Քորէայի մէջ: 2.— Խաղաղօրէն կարգադրել Քորէայի խնդիրը, ետ կանչելով օտար զինուորները եւն.։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանօթ բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ անհետացած է: Կը կարծուի թէ սահմանը անցած է, բոլշեւիկեան երկիր մը երթալու համար ։

13 ԼԵՀԵՐ պիտի արտաքսուին Անգլիայէն, հաստատուած ըլլալով թէ լրտեսութիւն կատարելով իրենց հայրենակիցներուն վրայ, տեղեկագիրներ կը ղրկէին Վարշաւա: Ներքին նախարարը այս առթիւ ազդարարեց բոլոր արբանեակ (կարմիր) պետութեանց հպատակներուն որ զգուշանան լրտեսական գործունէութենէ ։

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, կարմիրները կը շարունակեն նահանջել, թերեւս նոր դիրքեր գրաւելու համար:— Նախագահ Թրումըն հարցումի մը պատասխանելով յայտարարեց թէ տեղեկութիւն չունի հաշտութեան ձեռնարկներէ ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ բանակը զօրացնելու եւ արդիացնելու համար, զինուորական յանձնախումբեր պիտի երթան Անգլիայէն եւ Մ. Նահանգներէն ։

UNESCOի կեդրոնատեղին Փարիզ պիտի հաստատուի վերջնապէս: Ֆրանսական կառավարութիւնը գետին մը տրամադրեց Էքոլ Միլիթէրի մօտ: Կազմակերպութիւնը 1946էն ի վեր տեղաւորուած է Օթէլ Մաժէսթիքի մէջ, տարեկան 18.500.000 վարձքով ։

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ կը շարունակուի: Մեթրօն երեք ֆրանք (18, փոխան 15ի), հանրակառքը 7.50էն 9ի պիտի բարձրանան, շաբաթական տոմսը՝ քսան ֆրանք աւելի, համաձայն վերջին լուրերու ։

Վաստուրակաճի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր
Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճինեան, Օր. Կառվարեան, Պ. Գմբէթեան, Պ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ ։

Արտասովոր անակնկալներ

ՄԱԶԵՆՑԻ հանրածանօթ եւ սիրուած նուագախումբը ։

Պիւֆէ: Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշարաններէն եւ նպարավաճառներէն ։

Ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսել խոռուարին, Ale. 16.65:

«Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԳԻՇԵՐ»Ը

(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Մեծ երեկոյթ պարահանդէս

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Charentonի Salle des Fêtesի մէջ, rue de la République

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան քաղաքապետ Mr. GUERIN (Charentonի) եւ Mr. BLEUSE (Ալֆորվիլի):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հայկ. երգ, պար: Ներկայ կ'ըլլայ

GREGOIRE [ex Coco) ASLAN

Եւրոպական պար, Formation Tango Typique

RICARDO ZARIAS

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Իջնել Métro Charenton Ecoles, սրահը 30 քայլ ։

Մուտք 200 ֆրանք :

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Նիւէն Գաբրիէլեան եւ Անդրիկեան ընտանիքները իրենց հօրեղբօր՝ Գրիգոր Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 1500 Ֆր. կը նուիրեն Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին ։

ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ տարեկան Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 24 Յունիս, ժամը 10էն սկսեալ, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ յիշատակելին ազգային մեծ բարերար եւ Բարեգործականի հիմնադիր՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

իր մահուան 20րդ տարելիցին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնէն Այրի Տիկին Թուրվանտա Ստեփանեան եւ Տէր եւ Տիկին Զաւէն Ստեփանեան իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն՝ Տէր եւ Տիկին Միհրան Աբրահամեանի իրենց եղբօրը եւ տագրոջը՝ Պ. Սողոմոն Աբրահամեանի մահուան առթիւ: (Մ. Նահանգներ):

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Աշակերտներու երգի ունկնդրութիւնը (Scola Cantorum) 30 Յունիս շաբաթ օր, ժամը 16ին, 269 rue St. Jacques, Paris (5): Մասնակցութեամբ Օր. Պիւլպիւլեանի, M. L. Algazi, երգահան, M. Ch. Djabadary (թաւջութակահար) եւ M. J. Ducatel (սրնգահար) ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 – 46:

Իսկ Լիոնի մէջ՝ Յ. ՔԱԶԻՐԵԱՆ

65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն ։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար ։ Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը սատնձնենք ատոր սարքաւորումը:

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը յետաձգուած է ՅՈՒԼԻՍ 8ին ։ Մանրամասնութիւնները շուտով ։

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, նոր հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Քաշան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը, 15 Յուլիս, կիրակի:

MADELEINEի ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին

կը պատարագէ եւ հայրապետական օրհնութիւն կուտայ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐ. ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ: Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ։

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթ.ի ու բարեկամ կազմակերպութեանց, Տիկին Էլլէն Բիւզանդի Ամերիկայէն վերադարձի առթիւ, խնջոյք մը սարքուած է այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ 11, Café des Sportsի մէջ, 157 rue J. Jaurès, Maison Alfort:

Մուտքը ազատ է ։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՀԱՃԵԼԻ ՊՏՈՅՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ «ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ-ԱԼԷՄՇԱՀ» ՍՐԱՀԸ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

24 Յունիս, Կիրակի օր, ժամը 15ին
26, Rue Troyon, Sèvres, métro Pont de Sèvres
Դերասաններու ընտիր կազմով մը

Գրիգոր Վահան

Կը ներկայացնէ
Հայկական տարազներով, երգերով եւ պարերով

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն 4 արար, քաղուած Մոլիէրի «Le Médecin Malgré lui» գործէն

Կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Յ. եւ Յ. ԼԱԹԻՖԵԱՆՆԵՐ, Օր. ՍԱՎԱՏԵԱՆ, Ն. ՊՇՏԻԿԵԱՆ, Ս. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւայլն:

Կը նուագէ ՅՈՎՍԷՓ ՈՒՆԱՆԵԱՆ ։

Մուտքի գինը ժողովրդական :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսի Խըլմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Խըլմեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արիներու եւ արենոյշներու: Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրցեղէն: Մուտքը 100 Ֆրանք ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Շթութկարտ, Մոլոեան. Ձեր հարցուցած անձը Մալոյեան է (երկու եղբայր, մին գնդապետ) Մշեցի ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք: Քանատա ։

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք ։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԵՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ
Դիմել ԺԱՆ Ն. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille
7, Rue Auber, Paris

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél, TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11.30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11.30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)
Avec accusé de récéption

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ռեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Dameame (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 26 JUIN 1951 Երեքշաբթի 26 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6492-Նոր շրջան թիւ 1903

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Երէկ, երկուշաբթի, 25 Յունիս, Քորէայի պատերազմին տարելիցն էր։

Ի՜նչ զուգադիպութիւն, — շաբաթ օրն ալ, Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակը, Պ. Մալիք, ձայնասփիւռ ճառ մը կ'արտասանէր, առաջարկելով ժողով գումարել եւ զինադադար կնքել։

Ճառը միեւնոյն ատեն ամբաստանագիր մըն էր, սովորական բանաձեւերով։

Եւ սակայն, կը թուի թէ որոշ տպաւորութիւն գործած է, իբրեւ բարենշան երեւոյթ։

Դիւանագէտներուն կը մնայ կարելին փորձել, գործնական եզրակացութեան մը յանգելով։

Ամբողջ մարդկութիւնը երախտապարտ պիտի մնար, եթէ թնդանօթները յանկարծ լռէին Քորէայի մէջ, խափանելով նոր աշխարհամարտի մը մղձաւանջը։

Այդպիսի յաջողութիւն մը միեւնոյն ատեն պիտի թեթեւցնէր մթնոլորտը — եթէ ոչ յառաջ — ճուն զինարշաւը — դիւրացնելով կարգ մը կնճիռներու լուծումը։

Ի՞նչ անցաւ դարձաւ մէկ տարուան ընթացքին — 1950 Յունիս 25էն 1951 Յունիս 25։

Ինչո՞ւ Ազգաժողովը խրեցաւ այս պատերազմին մէջ, որուն մարդկային զոհերն ու նիւթական աւերումները գլխու պտոյտ կը պատճառեն։

Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրերին, 1950 Յունիս 25ին հիւս. Քորէայէն 250.000 զինուորներ դէպի հարաւ արշաւելով, երեք օրուան մէջ կ'ոչնչացնէին հարաւի բանակը։

Յունիս 28ին կ'իյնար հարաւ. Քորէայի մայրաքաղաքը, Սէուլ։ Նոյն օրն ալ գործի կը ձեռնարկէին Մ. Նահանգներու նաւային ուժերը։ Իսկ Յունիս 29—30 ռազմադաշտ կը նետուէր ցամաքային բանակը։

Միջանկեալ, կը գործէր դիւանագիտական մեքենան, նախաձեռնութեամբ Մ. Նահանգներուն։

Ազգաժողովին Ապահովութեան Խորհուրդը առաջին օրն իսկ նիստի հրաւիրուելով, 0ի դէմ 9 ձայնով կը քուէարկէր բանաձեւ մը, կրակը դադրեցնելու համար։ (Խ. Միութիւնը բացակայ)։

Յունիս 27ին նախագահ Թրումըն կը ծանուցանէր իրենց նաւային եւ օդանաւային գործողութիւնները։

Ապահովութեան խորհուրդը հաւանութիւն յայտնելով և հաստատելով «խաղաղութեան խզումը», կը հրաւիրէր Ազգաժողովին անդամները հետեւիլ Մ. Նահանգներու օրինակին։

Միեւնոյն ատեն Մ. Նահանգները կը չէզոքացնէին Ֆորմոզան, դիմում կատարելով Խ. Միութեան, որ ժխտական դիրք մը բռնած էր եւ ապօրէն կը նկատէր Ապահովութեան Խորհուրդին բանաձեւը։

Մինչ կռիւը կը սաստկանար, միջնորդութեան փորձերն ալ կը շարունակուէին, առանց գործնական ելքի մը յանգելու։

Անշուշտ չէք սպասեր որ պատերազմին ելեւէջներն ալ նկարագրենք։

Ապահովաբար շատոնց վերջացած կ'ըլլար պատերազմը, եթէ կարմիր Չինաստանն ալ կրակը չնետուէր, անհամար «կամաւորներով»։

Այս միջամտութիւնը անխուսափելի կը համարուէր 1950 հոկտ. 1էն ի վեր, երբ Չինաստանի արտաքին նախարարը ազդարարեց.

— «Չինացի ժողովուրդը թոյլ պիտի չտայ որ օտար նախայարձակում կատարուի եւ մեկուսի պիտի չմնայ, եթէ աշխարհակալները արշաւեն իր դրացիներուն վրայ»։

Ազգաժողովը այս արշաւանքին գլուխն անցնելով, վճռական փորձ մը կը կատարէր։ Կ'ուզէր ապացուցանել թէ ի վիճակի է խափանելու որեւէ նախայարձակում։

Այդ հասկացողութեամբ ալ, իր անդամները ստանձնեցին գործնական յանձնառութիւններ, համաձայն իրենց կարողութեանց եւ յարմարութեանց։

Այսպէս, միջազգային բանակ մը կազմուեցաւ մասնակցութեամբ 16 երկիրներու։ Անոնք որ զինուոր չէին կրնար ղրկել, ուրիշ պարտականութիւններ ստանձնեցին, — զինամթերք, ուտեստ, բժշկական օգնութիւն, դեղեր, մեքենաներ եւն.։

Եւ արիւնը հոսեցաւ անհաշիւ, ահռելի կորուստներով։ Շ.

Ի պատիւ Կարդինալ Աղաջանեանի

Կարդինալ Աղաջանեան շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին այցելեց Սեվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, ուր ընդունելութիւն մը սարքուած էր։ Այս առթիւ տեղի ունեցաւ սիրուն հանդէս մը։ Բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյեզ»ով։ Յետոյ խօսք առաւ Հ. Սահակ վրդ. Տ. Մովսէսեան, որ ողջունելէ վերջ Կարդինալը, յանուն Մխիթարեան միաբանութեան եւ վարժարանի տեսչութեան, փառաբանեց հայ ժողովուրդին արժանիքները, եւ անոր մշակոյթին գեղեցկութիւնը եւ քրիստոնէութեան մեծութիւնը։ «Այս աշակերտները այն ծաղիկներն են որ պիտի կազմեն փունջ մը, արժանի՝ օրհնութեան եւ քաջալերութեան»։

Աշակերտները ներկայացուցին Ֆրանսերէն կարճ կատակախաղ մը։ Յետոյ տեղի ունեցան արտասանութիւններ, — Յովհ. Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղը, Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեանի «Վանականները» եւայլն։

Ամէնէն վերջ Կարդինալը խօսք առնելով, իր գոհունակութիւնը յայտնեց աշակերտներու յըստակ եւ սահուն առոգանութեան համար, ֆրանսերէնի եւ մանաւանդ հայերէնի։ Այս առթիւ շնորհաւորեց Մխիթարեան Միաբանութիւնը որ կրթական լաւագոյն հաստատութիւններէն մին կը պահէ, սերունդներ պատրաստելու համար։ «Մխիթարեան հաստատութեան մէջ ընդելուզուած, իբար գրկած են երկու մեծ գաղափարներ, որոնք կ'ապրին հակառակ հալածանքներու եւ փոթորիկներու — աստուածպաշտութիւնը եւ ազգին սէրը։ Այսօր, երբ ամէն տեղ մեծ շուքով կը տօնեն Վարդանանցի 1500ամեակը, մեր սիրտերուն մէջ պէտք է դրոշմուած մնան սա երկու խօսքերը։ — «Վասն կրօնի եւ հայրենեաց։ Վա՜յ անոնց որոնք իրարմէ կը բաժնեն այս երկուքը կամ աւելի դէշ՝ երբ կ'ուզեն հակադրել»։

Վերջացնելով, Կարդինալը չեշտեց — «Անխառն հաճոյքով լսեցի ձեր անուշ հայերէնը եւ յայտնելով մեր հայրական գուրգուրանքը, ձեզի կ'ուզեմ յիշեցնել թէ Վարդանանք մեռան վասն կրօնի եւ հայրենեաց։ Մենք ալ միշտ ապրինք վասն կրօնի եւ հայրենեաց»։

Ժամը 5ին հայ կաթողիկէ հովուապետը առաջնորդուեցաւ դպրոցին հիւրանոցը, ուր բարի գալուստ մաղթեցին ներկաները։

✕ Կիրակի առտու ժամը 10.30ին խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր Մատլէնի մեծ եկեղեցին։ Ժամը 11էն վերջ դժուար էր տեղ մը գտնել նոյն իսկ ոտքի վրայ։

Կարդինալ Աղաջանեան պատարագեց եւ հայրապետական օրհնութիւնը տուաւ ժողովուրդին։ Օտար բազմաթիւ ներկաներուն համար Պապաճանեան վարդապետ Ֆրանսերէնով կը բացատրէր հայածէս պատարագը։ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբը շատ յաջող եւ տպաւորիչ կերպով երգեց Եկմալեան պատարագը։ Մեներգներու բաժինը ապահովեցին Օր. Օր. Ա. Առաքելեան եւ Մ. Կառվարենց։ Ներկայ էին օտար եւ հայ բազմաթիւ բարձրաստիճան հիւրեր, Ասպետներ Ս. Գերեզմանի եւ Ս. Ղազարու, Paul du Véou (հեղինակը՝ Կիլիկիոյ եւ Սանճաքի աղէտին նուիրուած գիրքերու)եւն.։Պատարագը վերջացաւ ժամը12ին։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՁԱՅՆԸ

Կիրակի օր սկսաւ «Ամերիկայի Ձայն»ին հայկական բաժինը (մեր ժամով 15.45 — 16), կարճ ալիքներու վրայ (13, 16, 19, 25, 31 եւ 49)։

Բացումը կատարեց նախկին ռազմագերի մը, առաջին խօսքը տալով Մատթէոս քհնյ. Մանիկեանի որ իր օրհնութիւնները ուղղեց Հայաստանի ժողովուրդին։ Յետոյ բացատրեց թէ պատերազմէն վերջ«յօդս ցնդեցան Արեւմուտքի յոյսերը արդարութեան, ազատութեան եւ մարդկային իրաւունքների մասին։ Խորհրդային կառավարութիւնը չփոխեց իր ընթացքը, այլ կրկնապատկեց իր բռնութիւնները։ Այն ամէնը որ չի համապատասխանում կուսակցութեան ընդհ. գծին, արգելւում է։ Չի կարելի խօսել այդ մասին եւ ոչ էլ գրել մամուլում։ Եթէ տըւում է, այն էլ խեղաթիւրուած կերպով։ Հաստատ տեղեկութիւններ ունինք, որ Ամերիկայի Ձայնը հասնում է խորհրդային ժողովրդներին»։

Միջանկեալ՝ երաժշտական կտորներ, Սպենդիարեանէ եւ Գ. Ալէմշահէ։

✕ Վրացական բաժինը սկսած է Մայիս 26ին։

Մոսկուա կ'առաջարկէ դադրեցնել կրակը

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐԵԼՈՎ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿՆԵՐԸ

ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՂԹԵՆ ՈՐ ՅԱՋՈՂԻ ԱՅՍ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Պ. Եակոբ Մալիք, ազգաժողովին սովետական պատուիրակը, շաբաթ օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, ընդհանուր զարմանք, միեւնոյն ատեն սփոփանք պատճառելով։ Առաջարկեց ժողովի հրաւիրել պատերազմիկները, կրակը դադրեցնելու համար Քորէայի մէջ։

Ահաւասիկ ամփոփումը իր ճառին, որ տեւեց 15 վայրկեան եւ որ հրատարակուեցաւ Մոսկուայի թերթերուն առաջին էջերուն վրայ, առանց խորհրդածութեան. (ճառին բնաբանն էր «Խաղաղութեան գինը»)։

— «Խորհրդային ժողովուրդը կը հաւատայ թէ կարելի է կարգադրել օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրը, զինաբախում Քորէայի մէջ։ Խորհրդային ժողովուրդը կը հաւատայ թէ՝ իբրեւ նախաքայլ, պէտք է խորհրդակցութիւններ կատարուին պատերազմիկներուն միջեւ, կրակը դադրեցնելու եւ զինադադար մը կնքելու համար, փոխադարձաբար քաշելով զինեալ ուժերը 38րդ զուգահեռականէն։ Կարելի՞ է այսպիսի քայլ մը առնել։ Ես կը կարծեմ թէ կարելի է, պայմանաւ որ անկեղծ բաղձանք մը տիրէ վերջ տալու Քորէայի արիւնալի կռիւներուն։ Կը կարծեմ թէ չափազանց մեծ գին մը չէ այս, խաղաղութիւն հաստատելու համար Քորէայի մէջ»։

Այս յառաջաբանէն վերջ, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը կրկնեց իր ամբաստանութիւնները արեւմտեան պետութեանց դէմ։

— «Խ. Միութեան եւ երեք արեւմտեան պետութիւններու յարաբերութեանց վատթարացման գլխաւոր պատճառն է Հիւս. Ատլանտեանի զինակցութեան հաստատումը։ Այդ զինակցութիւնը, ամերիկեան զինուորական խարիսխներու հաստատումը արտասահմանի մէջ, արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը եւ զինեալ ուժերու ստեղծումը, Ճափոնի զինապաշտութեան քաջալերումը, խելագար զինարշաւը եւ զինեալ ուժերու ծաւալումը Հիւս. Ատլանտեանի զինակից երկիրներուն եւ մասնաւորապէս Մ. Նահանգներուն մէջ, — ասոնք են արեւմտեան պետութեանց յարձակողական քաղաքականութեան ընթացիկ երեւոյթները։

«Այս քաղաքականութեան ամէնէն ակներեւ ապացոյցը կը կազմէ Մ. Նահանգներուն եւ այդ պետութենէն կախեալ ուրիշ կարգ մը երկիրներու զինեալ միջամտութիւնը Քորէայի մէջ։ Չինական Ֆորմոզա կղզիին բռնագրաւումը եւ չինական հողին ռմբակոծումը անժխտելի փաստ մը կը կազմեն, ապացուցանելու համար թէ Մ. Նահանգները կը ջանան ծաւալել պատերազմը Ծայր. Արեւելքի մէջ։ Խ. Միութիւնը շարունակ պաշտպանած է եւ կը պաշտպանէ խաղաղութեան դատը եւ գործակցութեան քաղաքականութիւն մը կը վարէ բոլոր այն երկիրներուն հետ որ համաձայն են գործակցութեան։ Խ. Միութիւնը ոչ մէկուն կը սպառնայ։ Ան չունի եւ չի կրնար ունենալ որեւէ յարձակողական ծրագիր։ Խ. Միութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը հաստատուած է այն հիմնական սկզբունքներուն վրայ որոնցմէ կը բխին խորհրդային ընկերային կարգուսարքը եւ սովետական ժողովուրդին շահերը։ Խորհրդային ժողովուրդին ճիգերը կը ձգտին խաղաղ շինարարութեան։ Խ. Միութիւնը իր քաղաքականութիւնը հիմնած է երկու դրութեանց, ընկերվարութեան եւ դրամատիրութեան խաղաղ համակեցութեան վրայ։ Ան յարատեւօրէն կը ջանայ ուղղամիտ եւ խաղաղասիրական յարաբերութիւններ հաստատել բոլոր այն պետութեանց հետ որոնք համաձայն են տնտեսական գործակցութեան»։

Այստեղ Պ. Մալիք յիշեց Սթալինի մէկ յայտարարութիւնը 1932ին, որով կ'ըսէր թէ Խ. Միութեան կառավարութիւնը եւ ժողովուրդները կ'ուզեն որեւէ զինեալ ընդհարում չունենալ Մ. Նահանգներուն հետ, «որեւէ պարագայի մէջ»։ Յետոյ շարունակեց.

— «Իբրեւ հետեւանք Մ. Նահանգներուն վարիչ շրջանակներու ջանքերուն, Ազգաժողովը (ՄԱԿ) հետզհետէ կը վերածուի պատերազմի գործիքի մը, նոր աշխարհամարտ մը պայթեցնելու համար։ Միեւնոյն ատեն, կը դադրի հաւասար իրաւունքներով օժտուած ազգերու համաշխարհա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մայիս 28ը Իսիի մէջ

Շաբաթ գիշեր աննախընթաց բազմութիւն մը խռնուած էր քաղաքապետարանի սրահը, Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ, ուր խօսեցաւ մեր ընկերվարական բարեկամը, երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Էտ. Տէփռէօ։ Աննկարագրելի էր խանդավառութիւնը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

«ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐ ՊԱՐՏԻԶԱԿԷՆ»

Տասնըհինգ օր է ամայացած ու աւերակ գիւղիս մութերմ շրջանակին մէջ կ'ապրիմ: Հակառակ անկէց երեսուն եւ վեց տարիներու բռնի հեռացումիս, շարժանկարի մը ժապաւէնին նման աչքերուս առջեւ կը պարզուին Պարտիզակի բոլոր այն ծանօթ դէմքերը, դէպքերն ու վայրերը, որոնք խանդավառեցին մեր մանկութիւնը, օրօրեցին նաեւ մեր պատանեկութիւնը :

Ահա նահապետական երկյարկանի հայրենի տունս, ուր խաղաղ կ'ապրէին ծնողներուս հետ՝ մեծ հայրս, մեծ մայրս, երկու հօրեղբայրներս՝ զաւակներով: Ու աշնան հովը, որ կը սուլէր, տարսելով տունը իր հիմերէն՝ օրօրոցի մը նման, երբ խեղճ մայրս լեղապատառ, ինքզինք կը յանձնէր իր անդրանիկ զաւկի պաշտպանութեան :

Եւ որքան պարարտ է եղեր եւ յուռթի այդ տան հողը, ոռոգուած մեր ուրախութեան եւ դառնութեան արցունքներով: Ու երբ դժբախտ օր մը վայրագ մոլուցքի փոթորիկը անցաւ իր վրայէն, տունը կործանեց հիմնայատակ, բայց ինք մնաց կանանչազարդ ու բարեբեր: Այդ հողին վրայ կ'աճէր մեր դրացի Հանդուցեալ Սահակ աղբարին տնկած՝ եգիպտացորենը, բարձրուղէշ ու լեցուն հատիկներով:

Եւ, այո, դժբախտութիւնը ունեցայ տեսնելու Պարտիզակը, իր քանդուած վիճակին մէջ: Քանի մը ժամ թափառեցայ անոր ամայի ու տխուր փողոցներուն մէջ, ուր խոտը կ'աճէր սանձարձակ: Ուր հազիւ քանի մը տարի առաջ դրախտ մը կը շնչէր :

Վերադարձող ժողովուրդին ցանցառ բեկորները, թերեւս մոռնալու համար իրենց վիշտը, հոս հոն հաստատուած էին սրճարան գինետուններ: Անոնց մէջ սիրտերը այրած տաքցլուխ երիտասարդներ՝ Այլազգիներէն վերագրաւուած կովն ու ոչխարը կը շամփուրէին, օղիի շիշերուն առջեւ: Զմերուկ Ակօն, Գանչիլ Վահէն, Կաննօ Արթինը եւ ուրիշներ, իւրաքանչիւր գիւղ վերադարձողին կը սարքէին գաւաթները պարպել, «անո՛յշ ըլլայ» մաղթանքներով: Եւ ալքօլի ազդեցութեան տակ՝ երգեր ու մանիներ, ու հայհոյանք ա՜խ, ա՜խ ...

Կուլային անոնք՝ պատրաստ ժամ մը վերջ պարելու: Գիւղը վերաշինելու եւ նոր բոյներ կազմելու: Անոր տեւականութիւնը յաւերժացնելու հաստատ մտադրութեամբ :

Բարեբախտաբար գիւղին այդ աւերակ վիճակը ջնջուած է երեւակայութենէս, ինչպէս տխուր երազ մը: Իմ մտքիս մէջ միշտ եւ յարաժամ տպաւորուած կը մնայ երբեմնի կանանչ ու ծիծղուն Պարտիզակը: Այո, իր խորտ ու բորտ փողոցներով, իր Երջանիկներով, իր աղի ձուկով ու առխով, իր «չափաճի»ներով ու «պէօճէքլիք»ներով, իր կապուտակ երկինքով, իր կենսապարգեւ ա-բեւով :

Այս վերապրումներուս հաճոյքը կը պարտիմ գիրքի մը, որ «Գրչանկարներ Պարտիզակ գիւղին» անունը կը կրէ :

Կարդացի զայն ծայրէ ծայր, ոչ թէ մէկ շունչով, — արդարեւ կարելի է զայն կարդալ մէկ շունչով, ինչպէս հետաքրքրական վէպ մը,— այլ մաս առ մաս, «խաթեխ» ընելով, վախնալով որ շուտ կը լրանայ: Այս գիրքը «Reader's Digest»ի դեր կատարեց :

Ալ, ինծի՞ մնաց, ինծի՞, ներկայացնել Պարտիզակը եւ գրախօսել անոր մասին: Ո՞ւր են անոր մտքի ու գրչի տիտան զաւակները, որոնց լոյսը կը ճառագայթէր հայաշխարհի բոլոր անկիւնները :

Եւ սակայն պէտք է որ հատուցանեմ համեստ տուրքս :

« Գրչանկարներ»ուն հեղինակն է Պ. Ա. Ա. Պետիկեան (Ապա): Անձամբ չեմ յիշեր զինքը: Բայց ինչպէս ինք իր յուշերուն մէջ կը պատմէ բուսահոգի հօրս մասին, ես ալ զինքը կը ճանչնամ. «Հօրենական բարեկամներու հարուստ ժառանգութեան մէջ բաժին մըն ալ պատուելի Անդրանիկն է»: Մեր տան մէջ յաճախ խօսուած է իր մասին, իբրեւ պատուելի Գիսակին,— հօրս լաւ բարեկամին, զաւակը: Երկար տարիներ սիրով կարդացած ենք իր նուիրած «Կոչնակ»ներն ու «Թերթիկ»ները :

Հեղինակին նախաբանէն կը տեղեկանանք թէ՝ գիրքին նիւթերուն մէկ կարեւոր մասը նախապէս լոյս տեսած է ամերիկահայ օրաթերթի մը մէջ (Պայքար):

Պ. Պետիկեան օժտուած է զօրաւոր յիշողութեամբ, եւ դէմքերն ու դէպքերը ներկայացնելու վառ երեւակայութեամբ: Ինչպէս կ'ըսէ ինք, երանգապնակն ու վրձինը ձեռքն առած՝ կը նկարէ պատկերներ այնպիսի զգայուն ոճով եւ հայրենասիրութեամբ, որ կը վարակէ ընթերցողը: Իր գծած նկարները թէեւ կը պատկանին Պարտիզակի, բայց իրականին մէջ, անոնք հարազատ վերարտադրութիւնն են բոլոր հայ գիւղերուն, միեւնոյն ապրումներով, յոյզերով. Նոյն դժբախտ ճակատագրով :

Հակառակ իր վարակիչ յուզականութեան, այս գիրքը կարելի չէ կարդալ ու անցնիլ: Հեղինակին ընկերային, կրօնաբարոյական եւ իմաստասիրական միտքերը՝ կը պարտադրեն ընթերցողը, իւրաքանչիւր հատուածէ վերջ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առնել ու մտածել: Պատկերներու պարզ շարայարում մը չէ ան :

Պ. Պետիկեան չէ ուզած լալկան եղերերգակ մը դառնալ: Ան իր պատկերները կը նկարէ յաւէտ զուարթ ու «ծուռ» կողմերով: Բուն ողբերգութեան ապրումը կը թողու ընթերցողին :

Շնորհիւ հեղինակի վճիտ հայերէնին, գրքին 700է աւելի էջերուն մէջ կենդանի շունչ կը ստանան Պարտիզակի — Պարտիզակցիներուս ըմբռնումով — նշանաւոր զաւակները, իրենց խորհրդով ու սէրերով :

Նկարագեղ բացատրութիւններ զանազան վայրերու, պարտէզներու, ծառերու, ձորերու, ճամբաներու եւն.:

Պիտի փափաքէի սակայն որ գիրքին մէջ նուազ խօսուէր «վատանուն ձոր»ին եւ «հոտ»երուն մասին: Պարտիզակի անծանօթ մը պիտի տարուէր մտածելու թէ նեխած ու հոտած գիւղ մըն էր ան: Արդեօ՞ք :

Յուշապատում մըն է այս գիրքը եւ կը խօսի բոլոր Պարտիզակցիներու սիրտին, նաեւ այն շատերուն որ ճանչցան Պարտիզակը :

Փակագիծ մը այս առթիւ: Ամիսներ առաջ « Յառաջ »ի մէջ կարդ մը յուշեր տուած էի Պարտիզակի կեանքէն: Եւ գիւղ կոչած էի Պարտիզակը: Այս գիւղ բառը վիրաւորած էր հայրենակիցներուս արժանապատուութիւնը: Տեսէք թէ այդ մասին ինչպէս կ'արտայայտուի «Գրչանկարներ»ուն հեղինակը :

— « Պարտիզակ «գիւղ» մըն էր: Եթէ աշխարհագրական ճշդրտութեամբ խօսէինք, պէտք էր որ «գիւղաքաղաք » կոչէինք զայն, քանի որ տասը հազար, եւ թերեւս աւելի, բնակչութիւն մը ունէր, ունէինք, քանի մը անցորդ պաշտօնեաներէ զատ, ամէնն ալ՝ Հայ : Բայց ո՛չ. գիւղ կոչել Պարտիզակը անոր արժանապատուութեան դէմ մեղանչում չէ. ընդհակառակն: Պարտիզակի ոգին աւելի տպաւորիչ էր քան իր Ֆիզիքական չափն ու մեծութիւնը: Այդ ոգին անդիմադրելիօրէն «գիւղ» ըսել կուտար ընիկին ալ, օտարին ալ: Եթէ տասը՝ քսան հազար իսկ ըլլար Պարտիզակ այդ նոյն ոգին պահելով, նորէն գիւղ պիտի ըլլար: Պարտիզակի փառքը եւ պարծանքը իր գիւղութիւնն էր»:

Գիրքէն տասնեակ մը հատուածներ նշանագրած էի, հրամցնելու համար ընթերցողներուն իբրեւ նմոյշ վեր. Պետիկեանի լեզուին եւ գաղափարներուն: Զանց կ'առնեմ սակայն, օրաթերթի մը սահմանները չանցնելու համար: Սակայն չեմ դիմանար փորձութեան, այստեղ արտագրելու հետեւեալ հատուածը հայ յեղափոխութեան մասին .

— ... Անտեսելով այն բոլոր սխալները, անհեռատես, յախուռն, եւ աղիտաբեր գործերը որոնց կրնան պատասխանատու նկատուիլ մեր «յեղափոխականները», անոնք ամէնքն ալ երախտագիտութիւնը պէտք է վայելեն այս հսկայ իրագործութեան համար թէ անոնք էին որ ջանացին եւ ուզեցին գերեալ ազգի մը հոգին արթուն կենդանի եւ անվկանդ պահել: Յեղափոխութիւնը Հայուն հոգին՝ ուստի եւ կեանքը՝ փրկելու նախաձեռնութեան մը ծնունդն էր եւ ճակատագրականութեան մը համակերպումի դէմ ընդվզող կամք մը»:

Ուժգին ապտակ մը «պիրատէր» պատուելիներուն եւ նմաններուն :

Գիրքին մէջ կայ Պարտիզակի եւ շրջականներուն քարտէսը: Երկու կողքերուն վրայ կ'ուրուագծուի գիւղին համայնապատկերը: Մաքուր տպագրութեամբ, լոյս տեսած Տէր Յակոբեան տպարանէն :

Չեմ ուզեր սովորական դարձած բառերով ներբողել այս գիրքը, որպէսզի Հայերը գնեն անկէց: Մեր Պարտիզակցիներուս կեանքի գիրքն է ան: Պէտք է որ ըլլայ նաեւ ազգային հայութեան գիրքը, եթէ կ'ուզենք վառ պահել մեր անցեալը :

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Թուրքերու զայրոյթը Անգլիոյ դէմ

« ԲԱՐԵԿԱՄ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԿԱՐԾՈՒԱԾ ԱԼԲԻՈՆ ՆԸ ՅԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵՑ ԻՐ ԶԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ »

ԽՄԲ.— Յուլիս 22ին ամփոփեր էինք քանի մը թուրք թերթերու տրամադրութիւնները Անգլիոյ դէմ, որ համաձայն չէ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ ընդունելու Թուրքիան :

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ պայքարը աւելի սաստկացած է եւ թուրք մամուլը զայրոյթ կը յայտնէ միաձայն: Ստորեւ՝ գլխաւոր գրութեանց ամփոփումը (17 Յուլիս).—

Անգարայի մէջ կը շարունակուի ջղագրգռութիւնը, Անգլիոյ արտաքին Նախարարութեան խօսնակին յայտարարութեանց առթիւ, որոնք վիրաւորած են Թուրք ազգային զգացումները: Արդէն անգլիական շրջանակները բաւական առնէ ի վեր վերապահ դիրք բռնած էին Թուրքիոյ պահանջներուն հանդէպ, եւ չէին ուզեր որ Թուրքիա մաս կազմէ Ատլանտեանի Ուխտին: Մէկ կողմէ սքանտինաւ երկիրները համակիր չէին Թուրքիոյ մասնակցութեան, միւս կողմէ Անգլիա կրօնքի եւ մշակոյթի խնդիրներ յարուցանելով՝ հակառակ կ'արտայայտուէր: Այժմ կացութիւնը լուսաբանուած է, Անգլիա յայտնապէս դէմ է Թուրքիոյ մասնակցութեան Ատլանտեանի Ուխտին: Միւս կողմէ հակասութիւններ երեւան կ'ելլեն եւ կը հաստատուի թէ սկանտինաւ երկիրները ամբողջովին հակառակ չեն Թուրքիոյ մասնակցութեան, աւելի Անգլիան է որ երկասայրի ընթացք մը ցոյց կուտայ :

× Թուրք թերթերը ամենամեծ լրջութեամբ կը զբաղին այս խնդրով եւ խմբագրականներով կը վերլուծեն Անգլիոյ ընթացքը: «Կէճէ Փօսթասը» կը գրէ .

— Անգլիա նորէն խաղ կը խաղայ Թուրքիոյ գլխուն: Նորվեկիա եւ Դանիա փափաքեր են որ Թուրքիա ընդունուի Ատլանտեանի Ուխտին մէջ, բայց անգլիական գործակալութիւնները եւ մամուլը հակառակ ձեւով ներկայացուցեր են այս փափաքը: Զարմանալի բան: Անգլիա պէտք է փոխէ այս արտառոց ընթացքը, որ բնաւ չի պատշաճիր բարեկամութեան: Կը պահանջենք որ արտաքին նախարարութիւնը հակադդեցութեան ձեռնարկէ :

Անգլիա ուզէ թէ չուզէ, Թուրքիա այսօր կատարելապէս եւրոպական պետութիւն մըն է, եւ Եւրոպան Ասիոյ կապող կամուրջին վրայ, ՄԱԿի անխոնջ եւ հաւատարիմ պահապանն է, կրօնքի, աւանդութեան եւ մշակոյթի խտիր դնելով, կարելի.չէ դիւանագիտական ժանգոտած զէնքեր գործածել: Թուրք ազգը եթէ առանձին իսկ մնայ, պատուով պիտի պաշտպանէ իր ազատութիւնն ու անկախութիւնը, արժանի մնալով իր հերոսական պատմութեան: Այս իրականութիւնը ամէն ոք գիտէ, մեր անգլիացի բարեկամներն ալ շատ լաւ գիտեն: Անգլիա շատ սխալ ճամբու մը հետեւեցաւ Ատլանտեանի Ուխտի խնդրին մէջ, եւ անհրաժեշտ է որ կարճ ժամանակի մէջ սրբագրէ իր սխալը: Կը պահանջենք որ անգլիական արտաքին նախարարութիւնը համարձակութեամբ պարզէ իր տեսակէտները :

«ԱՆԳԼԻԱ ԻՆՉՈ՞Ւ ԲԱՑ ՉԻ ԽՕՍԻՐ»

« Հէր Կիւն» եւս կը գրէ .—

— Անգլիա ինչո՞ւ բաց չի խօսիր, ինչո՞ւ առաձգական ճամբաներու կը հետեւի: Ալ չենք կրնար ապաւինիլ Անգլիոյ: Մենք զայն բարեկամ կարծեր էինք, իբրեւ թէ դաշնակից պիտի ըլլար մեզի, մինչ հիմա ամբողջովին երեւան հանեց իր չարամտութիւնը: Այս կացութեան առջեւ, մենք ալ պարտաւոր ենք ճշդել մեր դիրքը: Արդէն Ռուսիան քաջալերողը Անգլիոյ այս առաձգական քաղաքականութիւնը չէ՞: Կառավարութենէն բացատրութիւն կը պահանջենք :

« Սօն Տագիգա» եւս կը գրէ .

— Զափազանց զայրացած ենք Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան խօսնակին վիրաւորական խօսքերէն: Թող գիտնան թէ մենք ի հարկին միս-մինակ կը կռուինք թշնամիին դէմ :

Իսկ « Սօն Սաաթ » խմբագրականի մը մէջ կը խորհրդածէ .

— Ամէն անգամ որ Թուրքիա եւ Անգլիա բարեկամ եղած են իրարու, բարերար արդիւնքներ ձեռք բերած են: Իսկ երբ իրենց յարաբերութիւնները ցրտած են, արդիւնքը վնասակար եղած է թէ իրենց եւ թէ աշխարհի: Այս պարագան ուրիշներուն ալ հացին իւղ քսած է: Կ'ուզենք յիշեցնել թէ Թուրք հանրային կարծիքը սկսած է տակաւ առ տակաւ կասկածիլ Անգլիոյ բարեկամութենէն:

Ահմէտ Էմին Եալման կը գրէ «Վաթան»ի մէջ, « Անգլիոյ կը հարցնենք» խորագրին տակ .

— Մեզի համար ազգայնական դատ մըն է այդ խնդիրը: Անգլ. խօսնակը կ'ուզէ անդունդ մը բանալ մեր միջեւ, այն առարկութեամբ թէ մենք մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան տարբերութիւններ ունինք եղեր արեւմտեան աշխարհէն, կրօնական տեսակէտով ալ հեռու ենք եղեր :

Այն պահուն ուր արեւմտեան աշխարհը դոյամարտ կը մղէ երկաթէ վարագոյրին դէմ, չենք գիտեր որքան տրամաբանական է կրօնական խնդիր յարուցանելով խմբակցական անդունդներ առեղծել ազատ ազգերու միջեւ :

Անգլիացի դիւանագէտը տրամաբանական եւ վիճելի տեսակէտներով հրապարակ չիջնէր, Թուրքիան եւ Յունաստանը [illegible] համար Ատլանտեանի Ուխտէն: Ան տարբեր խնդիրներ կը յարուցանէ, կրօնական եւ մշակութային, եւ կը յանդգնի ոչ — եւրոպական երկիր մը նկատել

Թուրքիան, իբրեւ կրօնք, մշակոյթ եւ կառավարական վարչաձեւ զայն Միջին — Արեւելեան պետութիւն մը միայն նկատելով: Ան կը վիրաւորէ մեր արժանապատուութիւնը, երբ կ'ըսէ թէ քաղաքակրթութեան հարազատ զաւակներուն վայել միջավայրի մը մէջ մենք տեղ չունինք:

Կը հարցնենք իրեն.— Թուրք լրագրողները Լոնտոնի փառատօ՞նը տեսնելու համար հրաւիրուեցան Անգլիա, թէ ոչ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան պաշտօնատան մէջ, նախատինք եւ նշաւակումի առարկայ ըլլալու, համաձայն ծրագրի: Կը նշանակէ որ անգլ. դիւանագէտը հրձիգութիւն կ'ընէ եւ ազատ աշխարհի ազգերը բաժնել կ'ուզէ իրարմէ, յիշեցնելով Հիթլէրի գերցեղի եւ առանցքի քաղաքականութիւնը, Արիական ցեղի տեսակէտը, որ ստրկութեան մատնել կ'ուզէր աշխարհի ազատ ազգերը:

Անգլիոյ այս վերաբերումը մեզի հանդէպ առնուազն չարամտութիւն կ'ենթադրէ, եւ երկու նպատակ ունի: Առաջին, Թուրքիան ալ մէջն ըլլալով, Միջին Արեւելքը եւ Հարաւային Ասիան վերածել անգլիական կենսական մարզի մը եւ պաշտպանողական երկրորդական ճակատի մը, ենթակայ բրիտանական հրամանատարութեան: Եւ այս ընթացքով, Անգլիա Ամերիկայի դէմ պիտի ելլէ իբր աւելի ազդեցիկ եւ հզօր պետութիւն մը, եւ միւս կողմէ Ապտիւրրահման Ազզամ փաշան հրաւիրելով, հարուած մը պիտի տայ Թուրք արտաքին նախարարութեան անկախութեան:

ԿԼԱՏԸՍԹՈՆԻ՞ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ

Երկրորդ նպատակն է ողջնցնել Կլատսթոնը, որ կը պոռար.— Թուրքերը տեղ չունին Եւրոպայի մէջ, զանոնք պէտք է վռնտել հոնկէ իրենց ամէն ինչով: Այդպէս կ'ըսէր ան եւ երբ ծառայ Մոսկովներու, մեզի որս մը կը նկատէր Մոսկովներուն հետ զիջողութեան ճամբայ մը գտնելու համար: Ուրիշ խօսքով Թուրք ազգը «մենէ չէ» կը նկատէին եւ կ'ուզէին մեզ խլել, անջատել քաղաքակրթութեան աշխարհէն:

Այժմ Կլատսթոնի այս քաղաքականութի՞ւն է որ կը կիրարկէ Անգլիա, ահա այս կ'ուզենք հասկնալ: Այդ Թուականէն ասդին ահագին բան փոխուեցաւ աշխարհի մէջ: Թող չմոռնան որ պատերազմին ամէնէն սեւ օրերուն, մենք էինք որ Գերմաններուն ճամբան խցեցինք: Աշխարհի բարոյական ճակտին վրայ մեծ պարապութիւններ կան, անոնց դէմ եթէ ազգային միաբանութիւն մը չստեղծենք, այս պարպգան կրնայ շատ սուղի նստիլ:

× Նէճմէտտին Սատագ կը գրէ Ագշամի մէջ.— Անգլիացի դիւանագէտին ընթացքը անօրինակ «կաֆ» մըն է, «փօթ» կոտրելու մեծագոյն նմոյշ մը: Այսպիսի դերու մը, այսպիսի շրջանի մը, աներեւակայելի բան է խորհիլ թէ ինչպէս կարելի է քաղաքական եւ զինուորական դաշնագիրներ կնքել կրօնական միութեան վրայ հիմնուելով:

Դեռ չենք թօթափած մեր զարմանքը, կարդալով «Թայմզ»ի այն յօդուածը, ուր համաձայն Թուրքիա իրաւունք չունի եղեր Եւրոպական երկիրներու շարքին մէջ դասուելու: Քաղաքակրթութեան խնդիրներ կը յարուցանեն: Կը հարցնենք իրենց թէ Հիւսիսային Ափրիկէն կրօնական եւ մշակութային տեսակէտով յունահռոմէակա՞ն է միթէ: Որքան նախնական, վնասակար, անիրաւ է այս տրամաբանութիւնը: Քաղաքական համբակութիւն, դիւանագիտական անճարակութիւն պարզապէս:

Գաղութէ գաղութ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը տօնուած է համազգային հանգամանք: Մասնակցած են ժողովուրդի բոլոր հատուածները, ազգային իշխանութիւնը, կրօնական դասը, յարանուանութիւնները. գաղութին մէջ գործող բարեսիրական, մշակութային, մարզական, հայրենակցական, թաղային մարմինները: Ներկայ եղած են հազար հինգ հարիւր հոգի: Խորհրդաւոր կենդանի պատկերէ մը վերջ, ուր ալեփառ Մասիսի նկարին տակ վերածնած է ազատութեան արշալոյսը, քաջ ֆետայի մը ներս մտնելով, վերցուցած է սեւ քօղը մայր հայրենիքին վրայ եւ եռագոյն ժապաւէնով մը պսակած անոր կուրծքը: Նախագահած է ընկեր բժ. Մ. Ներսէսեան, բացատրելով Մայիս 28ին իմաստը: Յանուն յունահայ ազգ. իշխանութեանց իր ողջոյնի խօսքը ըրած է Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Բարաղամեան.— «Այս անմահ ժողովուրդը որ դարեր շարունակ ապրեր է հայկ. բարձրաւանդակին վրայ, կուրծք տալով ամէն կողմէ փչող հովերուն, իր անմահ հերոսներուն արիւնով ստեղծեց «Մայիս 28»ը որ կը կազմէ մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն փառաւոր էջը: Հատուածական նկատումները եւ հաշիւները չեն կրնար նսեմացնել արժէքը: Յաւերժական են ժողովուրդն ու հայրենիքը: Վստահ ենք թէ մեր ժողովուրդը բախտը պիտի ունենայ այս տօնը կատարելու իր երազած ազատ եւ ամբողջացած հայրենիքին մէջ: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են «Համազգային»ի երգչախումբը ինչպէս եւ հայ եւ օտար արուեստագէտներ:

ՏԱՍԸ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ մտած են Հ. Յ. Դ. շարքերը, Նիւ Պրիթընի (Մ. Նահանգներ) մէջ, կնքահայրութեամբ Հարթըֆըրտի կոմիտէի ատենապետ ընկեր Գէորգ Տէր Սարգիսեանի: Ընկեր Բ. Նաւասարդեան բացատրած է նորագիրներուն իրենց պարտականութիւնները ազգին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ: Օրուան գլխաւոր բանախօսն եղած է ընկեր Ասատուր Կիրակոսեան:

ՄԱՅԻՍ 28Ի առթիւ ամերիկեան անթելի վրայ ուղերձներ եղած են, Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքներու մէջ:

ՄԻՒՆԻԽԷՆ կը գրեն մեզի.— Այստեղի համալսարանի փիլիսոփայական բաժնին կողմէ հայերէնի դասախօս հրաւիրուած է պրոֆ. Ա. Աբեղեան: Շաբաթական չորս դաս որոշուած է, երկու դասընթացքով: Ունկնդիրներէն մէկը ուսուցչապետ է, միւսը դոկտոր, իսկ երկուքը՝ ուսանողներ: Միեւնոյն ատեն առաջարկուած էր հնդկերէնի դասախօս մը հրաւիրել, բայց նախապատուութիւն տուին հայերէնի:

Ի ՊԱՏԻՒ Պ. ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ թէյասեղան մը տրուած է Թէհրանի մէջ չորս Միութիւններու կողմէ (Հ. Երիտ. Մշակութային, «Միտք եւ Արուեստ», «Իրանահայ Մշակութային» եւ «Հայրենիք»): Միացման տարեդարձի եւ Հ. Մ. Արարատ Միութեան նորակազմ արիներու խումբի երդման արարողութեան առթիւ: Հ. Մշակութ. Արարատ Միութեան նախագահ ընկեր Անդրէ Տէր Օհանեան բացատրած է չորս Միութեանց միացման շարժառիթները — նիւթական ծախքերը կրճատելու եւ մշակութային ճիգերը կեդրոնացնելու անհրաժեշտութիւնը: Չորս Միութիւններ մէկ անունով կը կոչուին Հ.Մ. Արարատ Միութիւն: Այս Միութիւնը ճանչցուած է եւ դասուած Իրանի առաջնակարգ ակումբներու կարգը:

Պ. Ճորճ Մարտիկեան կատարել տալով 32 արիներու երդման արարողութիւնը նուիրած է 20 հազար րիալ: Հ. Մ. Արարատ Միութիւնը իբրեւ երախտագիտութիւն Տիկին Ճ. Մարտիկեանի նուիրած է Վարդան Մամիկոնեանի արձանիկը (գործ՝ նկարիչ Յ. Մինասեանի), իսկ Պ. Մարտիկեանի «Արարատ»ի զարդանիշը:

ԳԱՄԸՇԼԻԻ (Սուրիա) եկեղեցին օժտուած է գեղեցիկ զանգակատունով մը շնորհիւ Տօքթ. Ա. Մոմճեանի որ նուիրած է 5000 ոսկի: Զանգակատան բացումը կատարուած է տօնական հանդիսութեամբ:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ Միքայէլ Ելըմազ եւ Արթին Սաթըլմըշ սպաննուած են Քորէայի մէջ, համաձայն Թուրքիոյ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյցին: Ցարդ ութ հայ զինուորներ սպաննուած են Քորէայի Թրքական զօրագունդին մէջ, բաց ի վիրաւորներէն:

ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Շնորհիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան նախաձեռնութեան, մեր քաղաքին մէջ ալ վայելեցինք անմահ Րաֆֆիի «Սամուէլ»ի ներկայացումը:

Շաբաթ իրիկուն, 16 Յունիս, հակառակ ճնշիչ տաքին եւ անձրեւներուն, չտեսնուած բազմութիւն մը, խռնուած էր Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ եւ հեւ ի հեւ հետեւեցաւ ներկայացման:

Դերասան Ս. Հայկասար — իսկական ասանգքը Թատերախաղին — տուաւ իր լաւագոյնը (հակառակ իր տկար կազմին) եւ մարմնացուց սքանչելի Սամուէլ մը, պատճառելով մերթ յուզում, մերթ՝ վրէժի ոգի եւ անպակաս խանդավառութիւն: Նոյնքան յաջող էր Արշակի դերին մէջ — Անյուշ բերդի նկուղներուն մէջ, ուր շղթայակապ, բոլորովին կերպարանափոխ Հայոց արքան իր շատ սիրելի եւ հաւատարիմ Դրաստամատէն լուրեր կը խնդրէ բաժան բաժան եղած հայրենիքէն: Իր աշխատակիցները, անձնուէր սիրողներ բեմի, նոյնպէս արժանի են՝ գնահատանքի: Կրցած էին ըմբռնել այն դժբախտ շրջանի հայութեան կեանքը, որուն կարգ մը երեւոյթները կը կրկնուին այսօր ալ ...

Դիմայարդարումները եւ տարազներն ալ ճաշակով եւ մասնաւոր խնամքով յարմարցուած էին բացի Դրաստամատի զգեստաւորումէն:

Մէկ խօսքով, յաջող եւ մեծածախս ձեռնարկ մը, որուն բարոյական կողմը աւելի շօշափելի եղաւ քան նիւթականը: Մեր համեստ կարծիքով, մարզ. միութիւնները երբեմն դուրս գալով իրենց միօրինակ խաղերու շրջափակէն (ֆութպօլ, եւն.) պէտք է իրենց մասնակցութիւնը բերեն հայկական կենսունակութեան արտայայտիչ երեւոյթներուն:— Ա. Բիւզանդացի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ վարչութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ցուցադրուած բոլոր առարկաները թանգարանին սեփականութիւնը դարձած են եւ կառավարութիւնը 21 Մայիս, 1951, պաշտօնական գրութեամբ ճանչցած է հանրօգուտ հանգամանքը Հայ Գեղարուեստական Թանգարանի Բարեկամներու Ընկերակցութեան, որուն բոլոր գոյքերը կը պատկանին հայ համայնքին:

«Հայ մշակոյթի, քաղաքակրթութեան եւ պատմական անցեալի արժէքները երեւան բերելու լաւագոյն միջոցը թանգարանի գոյութիւնը եւ անոր բարգաւաճումն է: Կրկին կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն որ բոլորուին թանգարանի բարեկամներու ընկերակցութեան շուրջ եւ բերեն իրենց մասնակցութիւնը գործին յաջողութեան եւ յառաջացման՝ իրենց մօտ գտնուած ձեռագիր, նկար, գեղարուեստական առարկաներ նուիրելով անոր»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Չ.

Ասիկա իմանալուն, կայսրը դառնապէս լացաւ, Վենետիկցիներուն օգնութիւն չընելուն եւ վճռեց ինքզինքը միայն մեր գթառատ տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի եւ անոր ամենասուրբ մօրը՝ Կոյս Մարիամի, եւ քաղաքին պաշտպան Սուրբ Կոստանդիանոսի յանձնել, որպէս զի անոնք միայն պահպանեն քաղաքը, քանի որ ամբողջ քրիստոնէութիւնը չէր ուզեր օգնել իրեն Թուրքերուն դէմ:

Այդպէս ալ ըրաւ: Ու այս պզտիկ նաւը տեսնելով որ քաղաքը միշտ կայսեր ձեռքն էր, քաջաբար մտաւ այդ դժոխքին մէջ, մինչ իրեն համար այնքան դիւրին էր փախչիլ եւ ապաստանիլ Արեւմուտք»:

Այսքան ցաւալի լուրերով վերադարձող նաւին գալուստը հիասթափում մը եղաւ այնքան երկար ատենէ ի վեր պաշարուած, այնքան օրերէ ի վեր այդ զարհուրելի ռմբակոծութեան, այդ ամէն վայրկեան նոր վախով մը սարսռացող քաղաքին համար:

Խիստ երկար ատենէ ի վեր, ծայրայեղ անձկութիւններու եւ յոգնութեանց տակ ընկճուած, անքուն մնացած, յոռեգոյն վիշտերու ենթակայ բոլոր այդ թշուառ մարդիկը իրենց գերագոյն, իրենց միակ յոյսը այդ այնքան տենչալի ու այնքան անգամ ծանուցուած վենետիկեան տորմիղին վրայ դրած էին: Ի յառաջագունէ մահուան այս շրջանին այս յոյսով միայն կրցեր էին ապրիլ: Ու հիմա ալ վերջնապէս պէտք էր հրաժարիլ Արեւմուտքէն գալիք ոեւէ օգնութեան գաղափարէ:

Հիմա, իրենց դիմացը միայն ահռելի իրականութիւնը կը ցցուէր: Պարիսպը, ամէնէն ահռելի ռմբակոծութենէ մը ետք, ամէն մէկ կէտին վրայ, տակաւին կը ցցուէր բոլոր այս թշուառներուն ու այս հարիւր հազարաւոր Թուրքերու եաթաղաններուն միջեւ: Երբեք աւելի ճշմարտօրէն, աւելի անկարեկիր կերպով չէր հնչած սարսափելի խօսքը,— Վայ պարտեալներուն (Vae victis!):

Պաշարման սկզբնաւորութենէն ի վեր ճշմարտապէս ամէնէն թախծալին ու ամէնէն գէշ օրը եղաւ այդ Մայիս 23ի իրիկունը: Վերջնապէս կտրած էր ամէն յոյս, ու միակ ապագան անխուսափելի մահը կ'երեւար: Ամբողջ օրը, անդթօրէն, ընդհատաբար շարունակուած էր ռմբակոծութիւնը հոս ու հոն քանդելով պատը, զոր անմիջապէս նորոգեր էին: Ամբողջ օրը նաեւ հնչած էր կոչնակներու թախծալին ղօղանջիւնը, որ պաշտպաններուն մահերգն ըլլար կարծես: Գիշերը ահռելի անցաւ:

Նոյն օրը, խիստ կանուխէն ժողով մը գումարուեցաւ Կայսեր նախագահութեամբ: Ամէնուն դէմքին վրայ պատնէշին վրայ անցուած գիշերուան խոնջէնքը, յուսահատութիւնը, լքումը որոշ կը կարդացուէին: Շքեղ եւ իրենց այնչափ սիրած

րուն սիրտը այս աստիճան չէր բղկտուած այսչափ ահռելի անձկութեամբ: Անհրաժեշտ էր վերջնական յարձակման մը դէմ, որ քանի մը օրերու, թերեւս քանի մը ժամերու խնդիր էր միայն, գերագոյն միջոցներ ձեռք առնել:

Հրաժարեալ Գրիգոր պատրիարքի տեղը եկած կրօնապետը նորէն ուժգնօրէն պնդեց թէ Կայսրը եւ իր արքունիքը պէտք էր հեռանային քաղաքէն ու անմիջապէս:

(Շար.)

յին կազմակերպութիւն մը ըլլալէ ։ Մ. Նահանգներուն վարիչ շրջանակները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա կը ջանան համոզել իրենց ժողովուրդները թէ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, անհրաժեշտ է զինուիլ, ուժեղ դիրք մը ստեղծել, անկարելի դարձնելու համար նոր պատերազմի մը պայթումը։ Խ. Միութիւնը շարունակ յայտարարած է թէ խորապէս ախտաւոր է Մ. Նահանգներուն, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ կարգ մը երկիրներու վարած քաղաքականութիւնը, որ անխուսափելի կերպով պիտի առաջնորդէ միջազգ. նոր ընդհարումներու, թէ ինքն իր մէջ կը պարունակէ նոր աշխարհամարտի մը սերմերը»։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Գ. Մալիքի ճառէն առաջ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Գ. Էչիսըն յայտարարութիւն մը պատրաստած էր, Քորէայի պատերազմին առաջին տարելիցին առթիւ եւ կարդաց կիրակի օր։

Այդ յայտարարութեան համաձայն, Քորէայի պատերազմը «հաստատեց թէ համայնավարները խաղաղութեան մասին կը խօսին, բայց պատերազմ կը ծրագրեն։ Մ. Նահանգները եւ իր դաշնակիցները չեն խաբուիր։ Քորէայի մէջ ետ մղուեցաւ նախայարձակումը։ Համայնավարները չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ։ Ազգաժողովին գործողութիւնը զօրացուց ազատ ազգերը, ամրապնդեց միութիւնը եւ աւելի մօտեցուց մեր նպատակին,— խափանել երրորդ աշխարհամարտը։ Քորէայի պատերազմը երեւան հանեց համայնավարներու խաղաղասիրական քարոզութեան կեղծիքը»։

Այս յայտարարութիւնը կ'ըլլար Գ. Մալիքի ճառէն 24 ժամ վերջը։ Արտաքին նախարարութիւնը միաժամանակ զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն կիրակի օրն իսկ խորհրդակցութիւններ կատարուած են Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան Մայր. Արեւելքի բաժնի վարիչին, անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանատուներու խորհրդականներուն միջեւ, Մալիքի ճառին առթիւ։

Մ. Նահանգները լուսաբանութիւններ պիտի պահանջեն, անոր համեմատ ճշդելու համար իրենց դիրքը։ «Եթէ Գ. Մալիքի ճառը կը նշանակէ թէ համայնավարները այժմ տրամադիր են վերջ տալու նախայարձակման, մենք պատրաստ ենք մեր դերը կատարելու, որպէսզի պատերազմը դադրի եւ նորէն չպայթի»։

Շատեր կը հարցնեն,— Մալիքի առաջարկը լո՞ւրջ է, թէ քարոզչական փորձ մը։

Լոնտոնի մէջ աւելի լաւատես կ'երեւան եւ կը կարծեն թէ կարելի է զինադադար կնքել, եթէ կարմիր Չինաստանը եւ հիւս. Քորէան ալ համաձայն են Գ. Մալիքի յայտարարութեան։ Արտաքին նախարարը անմիջապէս խորհրդակցութիւն մը կատարեց վարչապետին հետ։

Փարիզի մէջ ալ որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ։ Միայն կը ցաւին որ Խ. Միութեան պատուիրակը ժամանակ վատնած է նորէն, մեղադրանքներ եւ լուտանքներ արձակելու համար արեւմտեան պետութեանց դէմ, ինչպէս կ'ընէր Գ. Կրոմիքօ՝ փոխանորդներու ժողովին մէջ։

Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Գ. Թրիկվը Լի, օգտուելով Մալիքի ճառէն, թելադրեց բանակցիլ «կարելի եղածին չափ շուտ, զինադադար մը կնքելու համար»։

Հնդկաստանի մէջ ալ ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին։ Հաւանական է որ կառավարութիւնը միջնորդի դեր կատարէ, զինադադարը յաջողցնելու համար։

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ վերապահութիւն կը յայտնեն, յիշելով նախընթաց փորձերը։

Կացութիւնը Իրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ առ այժմ հանդարտութիւն կը տիրէ մայրաքաղաքին եւ Ապատանի մէջ։ Ազգայնացման յանձնախումբին նախագահը, Գ. Մաքի, սպառնաց նաւային գործողութեան ձեռնարկել բրիտանական քարիւղատար նաւի մը դէմ, որպէսզի չմեկնի, միասին տանելով 11.000 թոն քարիւղ։ Խնդիրը այն է որ Իրան միայն երկու փոքր մարտանաւեր ունի եւ գետանաւ մը։ Բրիտանացի նաւապետը որոշած է չհամակերպիլ։

X Քիրմանշահի քարիւղի զտարանին բրիտանացի տնօրէնը հսկողութեան տակ առնուեցաւ, որպէսզի չկարենայ մասնակցիլ որեւէ ձեռնարկի։

X Վերջին լուրերու համաձայն, անխուսափելի կը համարուի քարիւղի արտադրութեան դադարումը Ապատանի մէջ։ Բրիտանական ընկերութեան պաշտօնեաները կը մերժեն աշխատիլ Իրանի ազգ. ընկերութեան համար։ Կառավարութիւնը ութ օր պայմանաժամ տուած էր, բայց այժմ պատասխան կը սպասէ 32 ժամէն։

Ազգայնացման յանձնախումբին տնօրէնը յայտարարեց թէ Ռուսերուն պիտի չդիմեն, եթէ անգլիացի մասնագէտները ձգեն երթան։ Հեռագրի մը համաձայն, որոշ բարեացակամութիւն կը տիրէ այժմ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար։ Բայց կառավարութիւնը զգուշութեամբ կը շարժի, որպէսզի ծայրայեղ տարրերը չգրգռուին։

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր
Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճինենեան, Օր. Կառվարենց, Պ. Գմբէթեան, Պ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ։

Արտասովոր անակնկալներ

ՄԱՋԵՆՑԻ հանրածանօթ եւ սիրուած նուագախումբը։

Պիւֆէ։ Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշարաններէն եւ նպարավաճառներէն։

Ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսել խաւառին, Ale. 16.65։

«Ֆ.Հ.Մ. Ը. Մ.ի ԳԻՇԵՐ»Ը
(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Մեծ երեկոյթ պարահանդէս

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Charentonի Salle des Fêtesի մէջ, rue de la République

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան քաղաքապետ **Mr. GUERIN** (Charentonի) եւ **Mr. BLEUSE** (Ալֆորվիլի)։

Գեղարուեստական ընտրուած բաժին։ Հայկ. երգ, պար։ Ներկայ կ'ըլլայ

GREGOIRE [ex Coco) ASLAN

Եւրոպական պար, Formation Tango Typique

RICARDO ZARIAS

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Իջնել Métro Charenton Ecoles, սրահը 30 քայլ։

Մուտք **200** ֆրանք։

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Աշակերտներու երգի ունկնդրութիւնը (Scola Cantorum) 30 Յունիս շաբաթ օր, ժամը 16ին, 269 rue St. Jacques, Paris (5)։ Մասնակցութեամբ Օր. Պիւլպիւլեանի, **M. L. Algazi**, երգահան, M. Ch. Djabadary (թաւջութակահար) եւ M. J. Ducatel (սրնգահար)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Գօմոնի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Արզումանեան ընտանիքին ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

X Այս առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Պօղոսեան Գօմոնի Ֆ. Կ. Խաչի 500 ֆրանք, «Յառաջ»ի տարածման համար 500, Գոճապաշեան ընտանիքը հազար ֆրանք, Պ. Յ. Նիկողոսեան ազգ. մանկապարտէզին 500 եւ Օգն. Մարմնոյն 500 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որ «Մօմապահութեան շաբաթուան» հանգանակութեան մասնակցեցան ապահովելով 19.300 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ Միութիւնը յարգելու համար իր յանձնառութիւնները իր պաշտպանութեան տակ գտնուած քսան որբերուն, անդամուհի անդամներու եւ համակիրներու միջոցաւ պիտի դիմէ բարեսէր հասարակութեան։ Ջերմապէս կը խնդրէ սատարել վարչութեան ձեռնարկին։

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջուան նման համեղ կերակուրները
Ինչպէս նաեւ օղիի սպասարկութիւն մը բազմապիսի ըմպելիներով։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՆՈՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ հասան Սուէզի շրջանը, զօրացնելու համար բրիտանական բանակը։

ԱՆՁՐԵՒՆ ՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ շատ ծանր վնասներ պատճառեցին Ֆրանսայի հիւսիսային շրջանին մէջ։ 36 ժամ անընդհատ անձրեւ տեղաց Լիլի մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ Քատէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի պատ. Սիսլեան։ Նիւթ՝ Բողոքականութեան ծագումը։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արիներու եւ արենոյշներու։ Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրգեղէն։ Մուտքը 100 ֆրանք։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի ամավերջի դպրոցական հանդէսը Յուլիս 7, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Salle Mazenodի սրահին մէջ (rue d'Aubagne)։

Կը նախագահէ Տիկին ՊԵՏԻԿԵԱՆ, կը խօսի Տիկին ՀԱԶԱՐԵԱՆ։

Մանկական արտասանութիւններ, երգեր, մարզանք եւ հայկական պարեր։ Նաեւ զաւեշտ մը, «Ընտանեկան կրթութիւն»։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանկական թատերախաղեր, երգ, արտասանութիւններ եւ զանազան խաղեր։ Խօսք պիտի առնեն ուսուցիչները։

Մուտքը ազատ է։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը 8 Յուլիսին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին վարժարանին մէջ (1 Bld. du Nord, le Raincy)։ Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի։

Վարժարանին աշակերտուհիները պիտի ներկայացնեն Թումանեանի «Անուշ» օփերէթը եւ Henry Bertinի Le Truc de Roseը։

Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ վիճակախաղը։ Դաշտահանդէսի բաժինը պիտի տեւէ մինչեւ ուշ ատեն։ Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Gare de Raincy-Pavillons։

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ
Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը)։ Հեռ. **OPE. 80.34**

Fourrures GARA

5, Rue Bourdaloue, Paris (9) (Carrefour Châteaudun)
Réparations . Lustrage , Garde
Manteaux sur mesure, Transformations
R. M. 152.726 Tél. Tru. 64-81

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄՈՒՇՏԱԿԸ կ'ուզէ՞ք ունենալ, աշխատանքով, ապրանքով, ձեւով ու գինով մէկ հատիկ։ Գացէք վերոգրեալ հասցէին։

10 % բացառիկ զեղչ ամառուան եղանակին ընթացքին։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

Mécanicien, 16 rue d'Aubervilliers, Paris (19)
Tél. Bot. 59-57

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս· 1100 ֆր·, Տար· 2200, Արտ· 3000 ֆր·
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր· C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 27 JUIN 1951 Չորեքշաբթի 27 ՅՈՒՆԻՍ
27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6493-Նոր շրջան թիւ 1904
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԲԱՐՈՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

Միամիտներ միայն կրնան զարմանալ որ Երեւան քաղաքական հալածանք կը տեսնէ նոյնիսկ արեւմտահայ լեզուի պաշտպանութեան մէջ :

Եւ այս՝ ոչ միայն իր անյատակ տգիտութիւնը պարտկելու, այլեւ կուսակցական «չանթաժ» մը եւս փորձելու համար :

Բարեհաճեցէք մեր աշխարհաբարով ալ կարդալ Զ. Գրիգորեանի յայտարարութիւնը ·

— Ինձի կը թուի որ Կ. Պոլսոյ բարբառի արհեստական կերպով հռչակումը իբրեւ ինքնուրոյն լեզու ոչ միայն զուրկ է որեւէ գիտական հիմքէ, այլեւ յայտնապէս կը հետապնդէ քաղաքական վնասակար նպատակ — ստեղծել երկու Հայաստաններ, երկու լեզուներ եւ հակադրել արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերուն ...

Քիչ մը չունչ առէք, լաւ ըմբռնելու համար շարունակութիւնն ալ ·

— ... հակադրել Հայոց ժողովուրդի ռուսական «օրիէնթասիոն»ին (հակում, կողմնորոշում), ռուսական մշակոյթին, որ այնքան մեծ դեր է կատարած Հայոց մշակոյթի, գրականութեան եւ լեզուի զարգացման մէջ, անջատել ու հեռացնել հայկ· մշակոյթը իր ժողովրդական ակերէն, յառաջդիմական մշակոյթի բարերար ազդեցութենէն եւ զայն կապել Արեւմուտքի յետադիմական (ռէակցիոն) մշակոյթին հետ» :

Ոլոր - մոլոր թաւալելով, Կեդր· Կոմիտէին քարտուղարը այստեղ ալ կը գտնէ «չար ոգին» — « Հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի Դաշնակները», որոնք այդ «քաղաքական վնասակար, հակաժողովրդական ըմբռնումը կ'օգտագործեն իբրեւ զէնք իրենց պայքարին ընդդէմ սովետական Հայաստանի » :

Եւ վերջապէս անխուսափելի եզրակացութիւնը, — տեսակ մը ազդանշան, ահուղողի մատնելու համար անոնք որ կ'ըմբոստանան Երեւանի լեզուական մենատիրութեան դէմ ·

— « Ահա թէ ինչու բոլոր անոնք որ կանգնած են Կ. Պոլսոյ բարբառը իբրեւ ինքնուրոյն լեզու ճանչնալու դիրքերուն մէջ, հայերէնը արհեստական կերպով երկու ինքնուրոյն լեզուի բաժնելու դիրքերուն մէջ, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար, տուրք կու տան քաղքենի - ազգայնականութեան (բուրժուա – նացիոնալիզմին) :

Այս նեղ սիւնակները բաւական չեն, ամէն մանրամասնութիւն մէկ առ մէկ արձանագրելու եւ սա քարացած իմաստակները կարգի հրաւիրելու համար :

Ոչինչ : Կը գրադինք , պիտի գրադինք հետզհետէ : Մանաւանդ հիմա որ ասպարէզ կը կարդան պաշտօնապէս, գործնականին հետ խառնելով տեսականը : Հրապարակաւ յայտարարելով իրենց բարբարոսական արշաւը :

Անգամ մը եւս յիշեցնենք թէ՝ անհատական տեսակէտներ չեն որ կը յայտնեն Կեդր· Կոմիտէին քարտուղարը եւ օրուան վարչապետը, Ս· Կարապետեան :

Ինչպէս կը բացատրէր մեր աշխատակիցը, այս լեզուական հարցի մասին ալ որոշումները նախապէս տրուած են Կեդր· Կոմիտէին մէջ, յետոյ հաղորդուելով կուսակցական համագումարին, իբրեւ սովորական ձեւակերպութիւն :

Ուրեմն, տառապէս պիտի գործադրուին որոշումները : Եւ շատոնց է որ կը գործադրուին :

Անհրաժեշտ էր անգամ մը եւս պարզել այս լրացուցիչ տեղեկութիւնները, որպէսզի Հայկական Արտասահմանը լիովին ըմբռնէ ամբողջ անցուդարձը, — արեւմտահայ լեզուին դէմ սարքուած բոլշեւիկեան արշաւը :

Վտանգը ծանր է նաեւ անոր համար որ, Երեւանցիները քաղաքական կեղծիք մըն ալ կը խառնեն իրենց թերխաշ գիտութեան, տպաւորութիւն գործելու համար :

Ուրեմն, մենք ալ ստիպուած ենք պայքարը շարունակել երկու ճակատի վրայ :

Վիճակը ձգուած է այսպէս :

Սերունդներու անփոխարինելի վաստակը, համազգային մշակոյթին զարգացումը եւ ամբողջական հայրենիքին հիմնական շահերը կը պահանջեն անխնայ պայքար՝ ծրագրուած բարբարոսութեան դէմ :

Ափ մը «չինովնիկ»ներ ի զուր կը փորձեն լռութեան դատապարտել, թխածոյ կաղապարներու մէջ ձուլել արեւմտահայ զանգուածը : Շ.

Ամերիկայի ձայնը Գ. Էչիսընի բացման ճառով

ՆՄԲ.— Մեր աշխատակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է «Ամերիկայի Ձայն»ի առաջին զեկուցումէն, որ կը ծանուցանէր բացումը.—

Առաջին անգամ հաղորդուեցաւ արտաքին նախարար Գ. Էչիսընի դիմումը հայ ժողովուրդին : Ահա բովանդակութիւնը, մօտաւորապէս :

— « Ուրախ եմ, որ այսօր հնարաւորութիւն կ'ունենամ խօսելու ձեզի , Հայերուդ հետ : Ամերիկայի մէջ կ'ապրին քառորդ միլիոն Հայեր : Ես կը ճանչնամ զանոնք, իբրեւ բարձր նկարագրով եւ ստեղծագործ ոգիով օժտուած ժողովուրդ : Ամերիկայի գիտութեան եւ մշակոյթի ասպարէզին մէջ կը հանդիպինք հայկական անուններու, ինչպէս՝ Սարոյեան, Մամուլեան, Ղազարեան, որոնք մեծ վաստակ են ունեցած ամերիկեան մշակոյթի եւ գիտութեան մէջ :

Մենք Ամերիկացիներս կը ճանչնանք ձեր երկիրը եւ ձեր ժողովուրդը, իր բարձր արժանիքներով : Ձեր ժողովուրդը, որ մարդկութեան տուած է, գիտութեան եւ մշակոյթի այնպիսի ականաւոր դէմքեր, ինչպէս Մեսրոպ Մաշտոցը եւ Մովսէս Խորենացին, ի վիճակի է կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ առաջնակարգ դեր կատարելու :

Մենք կը ճանչնանք հայ ժողովուրդը, որ վաղուց ընդունած է քրիստոնէութիւնը եւ դարեր շարունակ պաշտպանած քրիստոնէական մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը, պայքարած է անոր համար :

Մենք, Ամերիկացիներս կը հպարտանանք ձեր հերոսութեամբ, որուն շնորհիւ դարեր շարունակ պահպանած էք ձեր ազգային դիմագիծը, ձեր մշակոյթն ու լեզուն : Մենք գիտենք որ հայ ժողովուրդը դարերով պայքարած է ազատութեան համար, յանուն մարդկային բարօրութեան :

Ամերիկայի նպատակն է հաստատել աշխարհի վրայ ազատութիւն եւ խաղաղութիւն : Կը յուսանք թէ Հայաստանի հանրապետութիւնն ալ համամիտ է այդ վեհ նպատակին : Այսուհետեւ, ձեր մայրենի լեզուով կրնաք լսել ճշմարտութիւնը : Ցանուն ամերիկեան ժողովրդի անկեղծ եւ բարեկամական ողջոյններս կ'ուղղեմ հայ ժողովուրդին :

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

Գիտութեանց Ակադեմիան ձեռնարկած է դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանի գործերու ակադեմական հրատարակութեան :

Արդէն լոյս է տեսած առաջին հատորը, որ կը պարունակէ «Գիշերուայ սաբրը խեր է», «Խաթաբալա» եւ ուրիշ գործեր :

✕ Բացուեցաւ Գիտութեանց Ակադեմիային նստաշրջանը (սեսիա), Սթալինի «Մարքսիզմը եւ Լեզուաբանութիւնը» աշխատութեան տարեդարձին առթիւ : Փիլիսոփայական գիտութիւններու թեկնածու Ստեփանեանը զեկուցում կարդաց, նիւթ ունենալով Ստալինի «Լեզուաբան· տեսութիւնը փիլիսոփայութեան մէջ» : Ակադեմական Գր· Ղափանցեան եւ պրոֆ· Գուրգէն Սեւակ զեկուցումներ կարդացին « Լեզուաշինարարական խնդիրների մասին» :

Սղագրեց՝ Գ. ՄԻՄԵՌՆԱԿ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ վերակազմելու համար, այս միջոցին ժողով մը կը գումարուի Ֆրանքֆորթի մէջ, մասնակցութեամբ քանի ազգերու : Ներկայ են 130 պատգամաւորներ : Օրակարգին գլխաւոր հարցերէն մէկն է խաղաղութեան պահպանումը : Պատգամաւորները կը ներկայացնեն 44 միլիոն ձայն : Ընկերվարական կուսակցութեանց անդամներուն թիւը կը հաշուէն 9.500.000 : Ներկայ են տարագիրներ Սպանիայէն , Լեհաստանէն, Պուլկարիայէն, Չեխոսլովաքիայէն , Եուկոսլաւիայէն եւ Հունգարիայէն : Հրապարակային ժողով մը պիտի գումարուի կիրակի, ուր պիտի խօսին տասը պատգամաւորներ (Ֆրանսայի կողմէ՝ կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարը, Գ· Կի Մոլէ) :

ՓԱՐԻԶԻ դրամատուները պիտի փակուին այսօր, չորեքշաբթի, մինչեւ ժամը 12, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն գործադուլի :

Բողոքն ալ կ'ուզեն դադրեցնել կռակը

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Տենդագին գործունէութիւն մը կը տիրէ քաղաքական շրջանակներու մէջ, իբրեւ հետեւանք այն ճառին որով Ազգաժողովին խորհրդային պատուիրակը, Գ· Մալիք, կ'առաջարկէր ժողով գումարել, դադրեցնելու համար Քորէայի պատերազմը :

Ինչպէս կը բացատրէինք երէկ, ընդհանուր տպաւորութիւնը լաւ է առ այժմ : Արեւմտեան դաշնակիցները կը ջանան լուսաբանութիւններ ստանալ, գործի ձեռնարկելէ առաջ :

Այսպէս, բրիտանական կառավարութիւնը յանձնարարեց իր պատուիրակին՝ հետեւեալ ճշդումները ստանալ Գ· Մալիքէն .—

1.— Խ· Միութիւնը ի՞նչ կը հասկնայ « պատերազմիկներ» ըսելով : Միայն հիւս· Քորէայի համայնավար կառավարութեա՞ն կը վերաբերի այդ բացատրութիւնը, թէ համայնավար Չինաստանն ալ նկատի ունի : Խ· Միութիւնը ի՞նչ դեր կը ստանձնէ, թշնամութիւնները դադրեցնելու համար :

2.— Խորհրդային կառավարութեան հասկացողութեամբ, կրակը դադրեցնելու հրամանը Քորէայի հարցին կարգադրութենէն առա՞ջ տեղի պիտի ունենայ, թէ իր կարգին նիւթ պիտի կազմէ բանակցութեանց :

3.— Չինաստանի համայնավար կառավարութիւնը, եթէ պիտի մասնակցի առաջարկուած խորհրդաժողովին, պիտի պնդէ՞ իր պահանջներուն վրայ, Ֆորմոզայի հարցին եւ Ազգաժողովի անդամակցութեան մասին :

4.— Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ընդունի՞ որ երկու կողմի զինուորները 38րդ զուգահեռականէն քաշուին ի ներկայութեան Ազգաժողովի չէզոք պետութիւններէն կազմուած յանձնախումբի մը :

Իրազեկներու կարծիքով, եթէ այս հարցումներուն պատասխանները բաւարար չհամարուին, Մեծն Բրիտանիա պիտի հարկադրուի պարզապէս քարոզչական ձեռնարկ մը նկատել Գ· Մալիքի առաջարկը :

Միւս պետութիւններն ալ կը ջանան լուսաբանութիւններ ստանալ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Մ· Նահանգներու նախագահը որ քաղաքական ճառ մը պատրաստած էր պատերազմի տարեդարձին առթիւ, Գ· Մալիքի յայտարարութենէն առաջ, մասնաւորապէս շեշտեց ·

— « Մ· Նահանգները պատրաստ են աջակցելու խաղաղ կարգադրութեան մը, այժմ ինչպէս առաջ, պայմանաւ որ այդ կարգադրութիւնը միանգամ ընդ միշտ վերջ տայ նախայարձակման, խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն պարգեւելով Քորէայի եւ անոր քաջարի ժողովուրդին : Քորէայի եւ աշխարհի մնացեալ մասին մէջ մենք պէտք է պատրաստ ըլլանք ձեռք առնելու ամէն միջոց որ կրնայ իրական յառաջդիմութիւն մը կազմել դէպի համաշխարհային խաղաղութիւնը : Խ· Միութեան վարիչները չուզեցին գործակցիլ, խաղաղութիւնը պահպանելու համար : Խորհրդային ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ ինչպէս միւս ժողովուրդները , բայց իր վարիչները տեսնելով որ ազգերը տկարացած եւ վհատած են պատերազմէն, ուզեցին օգտուիլ առիթէն, իրենց գերութեան կարգասարքը պարտադրելու համար :

ՄԵՆՔ ՕԳՆԵՑԻՆՔ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ

«Հակառակ Կրեմլինի ստայօդ քարոզութեան, ամբողջ աշխարհի համար բացորոշ է որ մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք : Միեւնոյն ատեն մենք բացորոշապէս յայտնած ենք թէ պիտի չգոհանանք պարզ հանդստացումով : Երբ Խ· Միութիւնը սկսաւ իր պայքարը՝ աշխարհի միւս ազատ ազգերը խորտակելու համար, մենք անգործ չմնացինք : Մենք օգնեցինք Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, երբ վտանգուած էին 1947ին : Մենք օգնեցինք Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ, իրենց քաղաքական պայքարին մէջ՝ ընդդէմ համայնավարութեան : Արդիւնքը այն եղաւ որ այդ ազգերը ազատ են այսօր, հզօր եւ անկախ : Այն աջակցութիւնը զոր կը շարունակենք ընծայել Չինաստանի ազգայնականներուն՝ Ֆորմոզայի մէջ, արդիւնաւոր պիտի ըլլայ եթէ այժմ յանձն առնեն կատարել իրենց դերը ... Ամերիկեան կառավարութիւնը կարեւոր օգնութիւն մը ընծայեց ազգայնական Չինաստանի — աւելի քան Յունաստանի, Իտալիոյ կամ Պերլինի — բայց չինացի զօրավարները ստացան ամերիկեան օգնութիւնը, յետոյ անձնատուր եղան համայնավարներուն » :

Գ· Թրումըն յետոյ բացատրեց թէ ամերիկեան զօրքը 1950 Յունիս 25ին միջամտելով Քորէայի մէջ, փրկեց Ազգաժողովը եւ ապահովութիւն ներշնչեց ազատ ժողովուրդներուն : «Չենք կրնար ապահովել թէ նոր աշխարհամարտ մը պիտի չծագի, ոչ ալ վստահ ըլլալ թէ ի՛նչ պիտի ընեն խորհրդային վարիչները : Բայց ի վիճակի ենք ըսելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Գ.

ՍՏԱԼԻՆԻ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄՈՒՆՔԸ ԵՒ «ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԴԻԱԼԵԿՏԸ»

Ստալինը իր ծանօթ յօդուածի մէջ, բնականաբար, Հայոց լեզուի հարցը չի շօշափում։ Նա խօսում է լեզուի մասին ընդհանրապէս։ Թէ հայ մէկ հատուածի՝ արեւմտահայերի լեզուն բարբառ է, այդ եզրակացութեան յանգել են Հայաստանի վարիչները, հիմք ընդունելով, ինչպէս իրենք յայտարարում են, Ստալինի լեզուաբանական ուսմունքը։

Ճի՞շդ է արդեօք այդ եզրակացութիւնը։

Մենք վերստին կարդացինք Ստալինի գրածները լեզուի մասին եւ պիտի յայտարարենք որ հայ բոլշեւիկների հետեւութիւնը թանագրօսիկ է ու հիմքից զուրկ։

Ստալինը դիալեկտների *(բարբառների) մասին խօսում է իր յօդուածի այն գլխում, որտեղ պատասխանում է մի քանի բոլշեւիկների կողմից իրեն ուղղուած հարցին —* «Ճի՞շդ է արդեօք, որ լեզուն միշտ էլ եղել է եւ մնում է դասակարգային որ հասարակութեան համար ընդհանուր եւ միասնական ոչ - դասակարգային, համաժողովրդական լեզու գոյութիւն չունի»։

Ստալինը պատասխանում է. — «Ո՛չ, ճիշդ չէ»։ *«Լեզուն, բացատրում է նա, որպէս հասարակութեան մէջ մարդոց հաղորդակցման միջոց, ընդհանուր ու միասնական է եղել հասարակութեան համար,* հաւասարապէս ծառայել է հասարակութեան անդամներին, անկախ նրանց սոցիալական (ընկերային) դրութիւնից» *(վիճակից), ուրիշ խօսքով նա դասակարգային չէ եղել երբեք եւ չէ ներկայիս։*

Այսպէս է բնոյթը համաժողովրդական (համազգային) լեզուի։

Բայց այդ համաժողովրդական լեզուի կողքին, շարունակում է Ստալինը, կան «դիալեկտ»ներ, «բարբառ»ներ եւ «ժարգոն»ներ, որոնց ստեղծողներն են «սոցիալական առանձին խմբերը», «առանձին դասակարգերը»։

— *«Այդ տեսակէտից, ասում է Ստալինը, առանձնապէս աչքի են ընկնում ժողովրդից անջատուած եւ ժողովրդին ատող ունեւոր դասակարգերի վերնախաւերը՝* ազնուական արիստոկրատիան, բուրժուազիայի վերնախաւերը», *որոնք եւ* «ստեղծում են «դասակարգային» բարբառներ, ժարգոններ, սալոնային «լեզուներ»։

Այս պարագան նկատի ունենալով, շարունակում է Ստալինը, շատերը պնդում են, թէ լեզուն դասակարգային է, թէ կայ «բուրժուական լեզու, ճագնուական լեզու»։ Այդ կարծիքը սխալ է, որովհետեւ այդ «բարբառներն ու ժարգոնները չի կարելի համարել լեզուներ»։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, Ստալինի «ուսմունքը» «դիալեկտ»ների մասին վերաբերում է ընկերային խաւերի, դասակարգերի ստեղծած ժարգոններին եւ բարբառներին։ Նա միայն դրանց մասին է խօսում։ Ուշագրաւ է նաեւ այն հանգամանքը, որ թէ Ստալինի յօդուածի սովետահայ թարգմանութեան եւ թէ Զ. Գրիգորեանի ու Ս. Կարապետեանի ճառերի մէջ գործ է ածւում միշտ բարբառ *եւ երբեք* գաւառաբարբառ*-ը։ Եւ այդ ճիշդ է, որովհետեւ* դիալեկտը *(բարբառը), Ստալինի գործածած իմաստով, տարբեր է գաւառաբարբառից։ Առաջինը յատկանշւում է ընկերային որոշ խաւի, որոշ դասակարգի պատկանելիութեամբ, իսկ երկրորդի բնորոշ գիծը այն է, որ գործ է ածւում որոշ հողամասում (տերիտորիայում) ապրող բնակիչների կողմից, ընդհանուր, առանց դասակարգային խտրութեան։*

Այս է ահա, խտացրած ձեւով, Ստալինի ասածները լեզուի մասին, որ համազգային է (համաժողովրդական է) ու միասնական (մէկ) եւ, մասնաւորապէս, դիալեկտների մասին, որոնք մէկից աւելի են եւ ստեղծուած են «ժողովուրդը ատող ունեւոր դասակարգերի կողմից» ու կրում են դասակարգային բնոյթ։

Արեւմտահայ գրական լեզուն, սխալ կերպով հետեւցնում են վերոյիշեալից Հայաստանի վարիչները, դիալեկտ է եւ պիտի բաժանի այն բախտը, որ, ըստ Ստալինի, բաժանում են բոլոր դիալեկտները («մահացում»)։

Բայց եթէ նա դաւում է Ստալինի ասած «դիալեկտ»ների (բարբառների) կարգը, ապա բընական հարց է առաջ գալիս՝ ո՞ր դասակարգի եւ ընկերային ո՞ր վերնախաւի լեզուն է այն։

— Կ. Պոլսի Հայերի լեզուն, պատասխանում են Կոմինտէրնի ներկայացուցիչներ Զ. Գրիգորեանը եւ Ս. Կարապետեանը։

Կ. Պոլսի հայութիւնը դասակա՞րգ է։ Գոնէ աչէին, որ արեւմտահայ լեզուն Պոլսոյ «ամիրա»ների կամ «էֆէնտի»ների լեզուն է, այն ժամանակ թերեւս հեռաւոր կապ կարելի լինէր հաստատել Ստալինի գրածի եւ Կենտկոմի՝ հիմքում անճիշդ՝ հաստատումի միջեւ։

Եւ ինչո՞ւ հայ բոլշեւիկների ընտրութիւնը կանգ է առել Կ. Պոլսոյ վրայ։ Անշուշտ նրա համար որ արեւմտահայ գրական լեզուն գերազանցապէս մշակուել եւ զարգացել է Կ. Պոլսում։ Բայց այդ դէպքում պէտք է եւ կարելի է խօսել ոչ թէ դիալեկտի, *այլ համաժողովրդական լեզուի մասին որ գրւում է սակայն, ճիշդ եւ ճինչդ այն գիրքըդ ինչ որ սովետահայ լեզուն արեւելահայերի մօտ։*

Արեւմտահայերէնը Կ. Պոլսոյ Հայոց բարբառն է, դատում է Զ. Գրիգորեանը, որովհետեւ Վանի, Ալաշկերտի, Զէյթունի, Մուշի եւ Սասունի շրջանների բնակչութիւնը չէր խօսում այդ լեզուով եւ ունէր իր յատուկ բարբառները։

Բնակչութեան ո՞ր խաւի մասին է խօսքը՝ հասարակ ժողովրդի՞։

Իսկ Շիրակի, *Ղարաբաղի, Զանգեզուրի, Լոռիի,* Ախալքալակի*դ Դարալագեազի (Մալիշկայի) եւ նոյնիսկ Արարատեան դաշտի որոշ շրջանների հասարակ ժողովուրդը չի՞ խօսում իր յատուկ բարբառներով։ Եւ ինչո՞ւ, այդ դէպքում, սովետահայ (արեւելահայ) լեզուն Երեւան քաղաքի Հայերի «դիալեկտ»ը չի համարւում։*

Խիստ ուշագրաւ է, որ արեւելահայերէնի գերակայութիւնը ցոյց տալու համար, հայ բոլշեւիկները երբեք չեն շեշտում նրա պետական լեզու *լինելու հանգամանքը։ Եւ գիտէ՞ք ինչու։ Որովհետեւ Ստալինը այդ պարագան չի մատնանշում իր յօդուածներում։ Լեզուի առաւելութիւնը* դիալեկտի *նկատմամբ այն է, ասում է Ստալինը, որ լեզուն համաժողովրդական է, «սպասարկում է ամբողջ հասարակութեան, ընկերային բոլոր դասակարգերին» եւ պատկանում է ժողովրդին, ազգին։ Պետականութեան մասին ոչ մէկ խօսք։*

Ստալինի այս «դրոյթը» խլում է հայ բոլշեւիկների ձեռքից միակ զէնքը, որով կարելի էր փաստարկել արեւելահայերէնի ներկայացրած միակ առաւելութիւնը՝ պետական լեզու լինելու հանգամանքը, որից զուրկ է արեւմտահայերէնը։ Եւ չշեղելու համար Ստալինի «հանճարեղ ուսմունքից», նրանք ստիպուած են գոհանալ միայն այն անճիշդ յայտարարութեամբ, թէ «հայ ժողովուրդը ունի միայն մէկ իսկական ընդհանուր ժողովրդական լեզու», *եւ այդ արեւելահայերէնն է։*

Եթէ մի արեւմտահայ նոյն ձեւով յայտարի թէ հայ ժողովրդի միակ լեզուն արեւմտահայերէնն է, նոյնքան «ճիշդ» կը լինի, որքան Հայաստանի վարիչների յայտարարութիւնը։

Մեր կարծիքով, պատշաճ չէ արեւմտահայերէնի եւ արեւելահայերէնի խիստ բարդ հարցը լուծել անհիմն յայտարարութիւններով ու կուսակցական խողովակով՝ մի երկրում, ուր կան Ակադեմիա, Լեզուի Ինստիտուտ, «գիտահետազօտական» այլ կարգի հիմնարկութիւններ։ Եւ, վերջապէս, այնպիսի հռչակաւոր գիտնականներ, ինչպէս Հ. Աճառեան եւ Գր. Ղափանցեան։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Հնդկաստանի աճումը եւ սովը

Նկատի ունենալով ժողովուրդին յարաճուն յաւելումը, Հնդկաստան հետզհետէ կուգայ այն համոզման թէ հակակշիռ պէտք է կատարուի ծընունդներու վրայ, սովի տեւական սպառնալիքին առաջքը առնելու համար։

Այս առթիւ կարծիքները կը տարբերին նախարարներէն մինչեւ ստորադասները, թէ բարոյապէս ցանկալի՞ է եւ կամ տնտեսապէս գործնակա՞ն է այս հակակշիռը։

Թէեւ կառավարութիւնը ցարդ որեւէ նախաձեռնութիւն չէ առած, սակայն արդէն տեղական թաղապետութեանց կողմէ որոշ կեդրոններ բացուած են։ Այս հակակշիռը կ'ըլլայ մեծ քաղաքներու միջին դասուն եւ մասամբ ալ բանուորներուն վրայ, այսուհանդերձ տակաւին ժողովուրդին հարիւրին 90ին չի հասնիր։ Կառավարական պայքարը շատ սուղի կը նստի, քարոզչութեան, մասնագէտներու սպասարկութեան եւ դեղեր բաշխելու համար ազքատներուն։

Վերջին կէս դարուն Հնդկաստանի ժողովուրդը 54 առ հարիւր աւելցած է։ 1901ին ժողովուրդին թիւը 235.500.000 էր, իսկ 1951ին բարձրացած էր 356.890.000ի։ Վերջին տասնամեակին միայն 42 միլիոն աւելցած է։ Աշխարհի մարդոց վեցէն մէկը Հնդիկ է, եւ սակայն աշխարհի բնակչութեան մէկ վեցերորդը կ'ապրի աշխարհի երեք առ հարիւրէն պակաս մակերեսի մը վրայ։

Ապրուստի մակարդակը չափազանց վար է։ 1949ին Հնդկաստանի մէջ տարեկան դրամագլուխի եկամուտը 255 րուբի էր (19 անգլ. ոսկի), բաղդատմամբ Անգլիոյ ուր 277 անգլ. ոսկի է, իսկ 1453 տոլար (519 անգլ. ոսկի) Մ. Նահանգներու մէջ։

Ժողովուրդին մեծ թիւը բաւարար սնունդ չառներ։ Կալկաթայի եւ Պոմպէյի մէջ հազարաւորներ փողոցը կը պառկին գիշերը։ Ջերմախտը եւ հիւծախտը ամէն տարի երեք միլիոն զոհ կը խլեն։

Անոնք որ համաձայն են ծնունդները սահմանափակելու, կը կարծեն թէ երկրին միջոցները կրնան բաւարար սնունդ ճարել ինչպէս եւ ապրուստի բարձր մակարդակ եւ առողջութիւն տալ ժողովուրդին։

Իսկ հակառակորդները կը հիմնուին կրօնական եւ բարոյական տեսակէտին վրայ, եւ աւելի շուտ կը մտածեն թէ անգործնական է Հնդկաստանի մէջ, որովհետեւ ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ գիւղացին եւ բանուորը կրնան դիմանալ ծախքին։

Կրօնական մասնաւոր արգելք մը չկայ ծընունդներու վրայ հակակշիռ հաստատելու համար, ոչ Հնդիկներուն եւ ոչ ալ Իսլամներուն մէջ, ինչպէս կայ կաթոլիկներուն մէջ։ Այսուհանդերձ Հնդիկներուն մէջ խոր հակակրութիւն մը կայ, որ մասամբ կրօնական զգացումէ կը բխի։ Կը կարծեն թէ երախաները աստուածային տուրք են եւ պէտք է ընդունուին, եղածին պէս։ Շատ մը Հնդիկներ կը հաւատան թէ փրկուելու համար իրենց թաղման ծէսերը պէտք է կատարուին զաւակի մը կողմէ — եւ ասոր համար իբրեւ ապահովութիւն կ'ուզեն ունենալ մէկէ աւելի տղաք։

Շատ մը աղքատ ընտանիքներու մէջ, տղաքը տնտեսական օժանդակութիւն կրնան ըլլալ, բայց օրէնքը կ'արգիլէ 14 տարեկանէն վար տղոց աշխատիլ գործատուններու կամ հանքերու մէջ։ Անոնք կրնան շատ պզտիկ տարիքէն, օգնել միայն հողային աշխատանքներու մէջ։

Ծնունդներու հակակշիռին հակառակորդները կ'առարկեն թէ այդ կերպով խառնակեցութիւնը կրնայ աւելնալ, վեներական հիւանդութիւնները կրնան տարածուիլ նաւայլն։

1946ին հնդկական կառավարութիւնը 25 մասնագէտներու յանձնախումբ մը կազմեց Հնդկաստանի առողջապահութիւնը ուսումնասիրելու համար։ Անոնց զեկուցումին համաձայն կիներու մեծամասնութիւնը բաւարար չափով զարգացած չէր, սորվելու եւ գործադրելու համար միջոցներ՝ յղութեան դէմ եւ թէ ժողովուրդը այնքան խեղճ էր որ ծախքին չէր կրնար հանդուրժել եւ թէ բաւարար բժշկուհիներ չկային երկրին մէջ, ինչպէս եւ առողջապահական այցելուներ (2000 ամէնը, ամբողջ երկրին համար) սորվեցնելու ծնունդը արգիլելու միջոցները։ Յանձնախումբը թելադրեց որ հիւանդանոցներուն եւ ուրիշ առողջապահական կեդրոններու հրահանգներ տրուին եւ եթէ կարելի է ձրի դեղեր ճարուին աղքատներուն, հոն ուր անհրաժեշտ է ծնունդներու վրայ հակակշիռ կատարել, առողջապահական պատճառներով։

Ցարդ կառավարութիւնը պէտք չէ տեսած մեծ արշաւի մը ձեռնարկելու եւ նախարարներն ալ համաձայն չեն թէ խոհեմութիւն է։

Վարչապետ Նեհրու քանիցս հրապարակաւ արտայայտուած է ի նպաստ ծնունդներու սահմանափակման։

Սակայն առողջապահական նախարարը որ կաթոլիկ է եւ 16 տարի շարունակ քարտուղարը եղած է Կանտիի, կ'ընդդիմանայ։ Կանտին ինքն ալ համաձայն էր ինքնազսպումի քան թէ հակակշիռի։

Այսուհանդերձ ծնունդներու հակակշիռ մը սկսած է Հնդկաստանի մէջ։ Պոմպէյի քաղաքապետութիւնը եօթը դարմանատուն կը պահէ ուր կը ծախուին դեղեր եւ կամ ձրի կը տրուին աղքատներուն։ Ծրագիրներ կան Մատրասի Ահմէտապատի մէջ ալ դարմանատուններ բանալու։

Բացի այս պաշտօնական կեդրոններէն, անհատական դարմանատուններ ալ կան որ կը պահուին հանրային պաշտօնեաներու կողմէ։

Այս ազդակները ինչպէս եւ մամուլի պայքարը եւ կանացի կազմակերպութեանց խնդրանքները, վերջին երկու տարիներուն ցոյց կուտան թէ ընտանեկան այս հարցը գետին գտած է Հնդկաստանի մէջ։ Թէեւ շատեր կը խորհին թէ տակաւին տարիներու հարց է որ ծնունդներու հակակշիռը ընդհանրանայ։ Ուրիշներ ալ կը խորհին թէ աղջիկներու ամուսնութեան տարիքը պէտք է 14էն 16—18 բարձրացնել։ Ասով կը պակսի մայրական մահերու թիւը, որ մասամբ յառաջ կը բերէ գերակշռութիւն այրերու թիւի (տասը միլիոն աւելի են Հնդկաստանի մէջ)։

Ամուսնութեան տարիքին բարձրացումն ալ նպաստաւոր չի նկատուիր, որովհետեւ շատ մը մայրեր կ'ուզեն օր առաջ տեղաւորել իրենց աղջիկները։

Թ. Ա. Թ.

ԻՏԱԼԻԱ *Մ. Նահանգներուն տրամադրութեան տակ դրաւ Լիվոռնոյի նաւահանգիստը, պաշար եւ զինամթերք փոխադրելու համար դէպի արեւմտեան Գերմանիա։*

ԱՌԱՋԻՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ

« Անմեղ Գիւտ» կը կոչէր Թէոֆրաստ Ռընոտօ երեւումը ֆրանսերէն առաջին լրագրին զոր հրատարակեց 1631ին եւ ձօնեց Լուդովիկոս ԺԳ.ի :

— Վեհափառ Տէր, կ'արժէ նկատի առնել, պատմութեան սիրոյն, թէ իր 63 թագաւորներու շրջանին, Ֆրանսա որ միշտ կը շահագրգռուի նոր գիւտերով, բաւականին հեռատես եղած չէ «Կազէթ» մը հրատարակելու եւ կամ ներքին թէ արտաքին շաբաթական լուրերու հաւաքում մը կատարելու :

Թէոֆրաստ բժիշկ մըն էր որ անցաւ լրագրութեան: Փարիզի մէջ թերթ հրատարակելով վայելեց պաշտպանութիւնը Ռիշըլիէօյի եւ Լուդովիկոս ԺԳ.ի : Ռիշըլիէօ օգտագործեց զայն իր քաղաքական նպատակներուն համար, իսկ Լուդովիկոս ԺԳ. ինքն իսկ կը գրէր իր կնոջ դէմ, թունալից յօդուածներ :

Այս առաջին լրագիրը՝ պարբերաթերթ Լրատու (Կազէթ) մըն էր, քառածալ էր եւ առանց վերնագրի լուրեր կուտար Թուրքիոյ, Իտալիոյ, Սպանիոյ, Փորթուկալի մասին: Այս «Կազէթ»ը տեւեց մինչեւ 1900, առանց անուն փոխելու: Մարդոց միջեւ յարաբերութեան նոր միջոց մը եղաւ: Թերթը աւելի վերջ կոչուեցաւ Կազէթ տը Ֆրանս եւ միայն արտասահմանեան լուրեր կուտար: Վեց ամիս չանցած, յաջողութիւնը այնքան մեծ եղաւ, որ կրկնապատկեց ծաւալը եւ ութ էջով լոյս տեսաւ, չորսը ներքին լուրերու յատուկ: Տարի մը վերջ 32 էջով եւ նկարներով կը հրատարակուէր :

Ան ազատութիւն կ'ուզէր իր «Կազէթ»ին, որպէսզի առանց արգելքի տարածուէր այնինչ ազատութիւն լուրերու: Աղաչանք մը ունիմ կ'ըսէր իշխաններուն եւ օտար պետութեանց որ աւելորդ ժամանակ չկորսնցնեն իմ լուրերուս ճամբան փակելով :

Թէոֆրաստ Ռընոտօ չատ հանճարեղ դէմք էր իր դարուն մէջ: Բացի «Կազէթ»էն, բազմաթիւ օգտաշատ գիւտեր ըրաւ: Փընոտօ էր որ առաջին անգամ հիմնեց «մանր ազդերու» դրութիւնը, ուզելով օժանդակել աղքատներուն «որովհետեւ անոնք չեն գիտեր թէ որու պէտք է դիմեն եւ տեղ չունին իրենց դիմումներուն համար: «Կռան Բօզ»ը տեղաւորման գործակալութիւն մըն էր եւ ծանուցումներու վայր մը: Անոնցմէ զատ ան հիմնեց առաջին գրասատուն:

Գրական մրցանակ մը հաստատուած է իր անունով :

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

« ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ » ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս յայտարարուած էր, մենք, խումբ մը բաժնետէրեր, որոշած ենք հաւաքարար բողոքագիր մը ուղղել Rue Trévise-ի Ազգ. Տան վարչութեան դէմ հետեւեալ պատճառներով .—

1.— Իր գնումէն ի վեր, շէնքը չէ ծառայած իր նպատակին :

2.— Ցարդ՝ Ներկայ վարչութիւնը, ինքնագլուխ գործած է, առանց որեւէ տեղեկութիւն հաղորդելու բաժնետէրերուն :

3.— Ներկայ «վարչական խորհուրդին» նախորդ նախագահին՝ հանգուցեալ Գ. Ե. Գարկիրճեանի մահուընէ ետք, առանց ընդհ. ժողով գումարելու, նոյն վարչական խորհուրդէն մէկ — երկու անհատներ, ինքնագլուխ՝ կ'որոշեն ընտրել նոր նախագահ մը, որուն գոյութիւնն իսկ կ'անգիտանային ցարդ, բաժնետէրերը » :

4.— Կը լսենք նոյնպէս թէ՝ վերոյիշեալ շէնքին մէջ, այդ «պաշըլօզոլ»ը պարոնները, իրենց յատուկ ձեւերով առեւտրական գործառնութիւններ ալ կատարած են, որոնց մասին ամենափոքր տեղեկութիւնն իսկ չունին բաժնետէրերը :

5.— 1945էն ի վեր գնուած է շէնքը եւ անկէ ի վեր, ամէն օր, ամէն ամիս ու ամէն տարի, համբերութեամբ սպասած են բաժնետէրերը, այն յոյսով թէ՝ Փարիզի բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները համախմբուելով, կեդրոնական վայր մը պիտի ունենան այնտեղ :

6.— Այս թերացումներէն զատ, ազգային եւ միաժամանակ առեւտրական այս ձեռնարկը վարած են, քմահաճ ու ինքնագլուխ, ինչ որ արդար զայրոյթ եւ դժգոհութիւն պատճառած է բաժնետէրերուն: Այս բոլոր ապօրինութեանց միակ պատասխանատուն է եւ կը մնայ վարչութիւնը, թէ հանրային կարծիքին եւ թէ օրէնքին առջեւ :

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԲԱԺՆԵՏԷՐԵՐ

Գաղութէ գաղութ

ԱՄՄԱՆԷՆ կը գրեն Գէյրութի «Ազդարար»ին, թէ Հեթումեան Ազգ. վարժարանը որ ունի 275 երկսեռ աշակերտութիւն, կը կառավարուի հոգեւոր հովիւ Կորիւն վրդ. Մանուէլեանի կողմէ: Վարդապետը Մայիս 26ին երբ կ'արձակէ աշակերտները, կ'ըսէ թէ «Մայիս 28»ի առթիւ բաց է վարժարանը, ինչ որ ընդվզում յառաջ կը բերէ գաղութին մէջ: Երկուշաբթի առաւօտ կը դիմեն Կորիւն վարդապետին եւ կը խնդրեն որ ի յարգանս Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձին փակէ վարժարանը: Անոր մերժումին վրայ, կը հեռաձայնեն Երուսաղէմի պատր. տեղապահին, որ կը թելադրէ համաձայնիլ, իսկ վարդապետին ալ կը հրահանգէ բանալ վարժարանը եւ դիմել ոստիկանութեան: Ոստիկանութիւնը կը հասնի, սակայն ոեւէ մէկը ձերբակալելու պատճառ չի տեսներ: Կորիւնվարդապետ դեսպանները կը տապլտկի ոստիկաններուն եւ ժողովուրդին գուծը հրաւիրելու համար: Տեղական խորհուրդի անդամները հասնելով, կը փակեն վարժարանը :

Մայիս 28ի տօնին առթիւ փակ եղած են տեղւոյն կաթոլիկ եւ բողոքական վարժարանները: Իսկ Հեթումեան վարժարանի 275 աշակերտներէն միայն 40 աշակերտներ դպրոց գացած են :

ԺՈՐԺ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ Թէհրան գտնուած ատեն, այցելած է Թաշվեզի եղբայրներու նկարչատունը: Այնտեղ իր ուշադրութիւնը գրաւած են Օմար Խայեամի նկարները, եւ անոր իմաստասիրական քառեակներու մէջ արտայայտուած միտքերը: Թաշվեզի եղբայրները չուրջ 25 × 40 ս. ծաւալով զարդանկար տախտակի մը վրայ փակցուած փղոսկրի թերթիկի վրայ չքեղ գոյներով գծագրած են Գ. Մարտիկեանի դիմագիծը: Մանրանկարչական այս գեղեցիկ գործին վրայ երկու եղբայրները աշխատած են շաբաթ մը: Գ. Մարտիկեան գնած է 12 կտոր անոնց նկարներէն իբրեւ յաջող նմոյշներ իրանեան նկարչութիւն:

× Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան այցելած են նաեւ Նոր Ջուղա, ուր սեղան մը սարքուած է առաջնորդարանիստ Ս. Ամենափրկչեան վանքի սրահին մէջ: Հիւրերը այցելած են Թանգարանը, Մատենադարանը, դպրոցները, եկեղեցիները, որբանոցները, Գօզոսխանեան հիւանդանոցը: Խուռն բազմութեան ներկայութեան խօսած է Գ. Մարտիկեան եւ դրուատած Նոր Ջուղայի ազգ. մարմիններուն եւ հայ համայնքին ազգասիրական գովելի ջանքերը: Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան յետոյ մեկնած են Հնդկաստան, իրենց պտոյտը շարունակելով մինչեւ Ճափոն եւ Քորէա :

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆԻՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Սէնի ափերուն վրայ, Կոմիտասի, Շահմուրատեանի, Օր. Թորոսեանի, Օր. Առաքելեանի, Սագըզլեանի, Գարթեւեանի, Ղազարոսեանի եւ Աղազարեանի պէս ընտանի դէմքեր, փոխն ի փոխ մեզի փոխանցեցին իրենց արուեստին հմայքը: Այս անգամ, ահա ուրիշ երգահան մը՝ Գ. Աւետիս Մեսումենց (Մելքոնեան), մեզի կը հրամցնէ հատընտիր ծաղկեփունջ մը:

Տարօրէն երաժշտագէտ մը, որ ունենալով հանդերձ անձնադրոշմ արուեստ մը, գերազանցօրէն կը պահէ տոհմիկ նկարագիրը: Գ. Ա. Մեսումենց, ընթացաւարտ Լիոնի երաժշտանոցէն, քաջ ծանօթ է Հարաւ. Ֆրանսայի հայութեան: Իսկ երեք տարի առաջ, յաջող քննութիւն մը անցուց Փարիզահայ գաղութին առջեւ, դաշնաւորելով, բեմադրելով եւ վարելով «Ղարաբաղի Մելիքները» օփերէթը, Կէթէ Լիրիքի հսկայ թատրոնին մէջ :

Երաժշտասէր հասարակութիւնը, կը խորհիմ, շատ ուրախ պիտի ըլլայ վերագտնելով այդ յիշատակելի ներկայացման երեք եղանակները «Լսիր Մեհրի»ն, «Ախ, իմ Աստուած դու լսիր»ը, մանաւանդ Ջումշուտի սիրերգը՝ «Գարնան մի օր», որ աքանչելի գործ մըն է :

Խնջոյքի զուարթ եղանակ մըն է «Գինիին երգը», որ բոսորագոյն ըմպելիքին փառաբանութիւնը կ'ընէ :

Մեսումենցի երգերուն շարքը, Արաբկիրի խանդավառ շուրջպարէն վերջ, կը հետեւի ցեղին ճակատագրին: Մեծ պատերազմի փոթորիկէն խըլուած, ամբողջ երեք տարի եղած է զաւակը անապատին : « Ուղտապանին երգը» վերակոչումն է այդ կեանքին, մերթ զուարթ եւ անհոգ, ու մերթ խռոված ահաւոր աւազամրրիկէն : Այս երգը թարգմանուած է օտար լեզուներու:

« Վարդին արցունքը», դաշնաւորուած օտար ափերուն վրայ՝ Գասակ Նետած պարմանիներուն համար, հոգեխռով «թանկօ» մըն է: Սիրային փոխասացութիւն մը, երկու մտերիմ հոգիներու միջեւ :

Բոլոր այս պնակիտները իրագործուած են «Փոլիտոր» ընկերութեան կողմէ, մեներգներ, զուգերգները եւ խմբերգները փոխն ի փոխ կը կատարեն Ս. Անդրէասեան, Հ. Էօքսիւզեան, Ա. Քիւփէլեան, Մ. Խաչիկեան եւ Օր. Աստղիկ Քէօսէեան :

Մեսումենցի գործերուն մէջ իր պատուոյ տեղը ունի Ակնայ «Մանի»ն, որ խորապէս կ'արձագանգէ մեր սրտին մէջ: Օտար երկինքներու տակ, այս քնքոյշ եւ տրտմաթախիծ երգը, դիւթահրաշ բան մը ունի, որ կը պարուրէ մեր հոգին կարօտաբաղձ զգացումներով :

Ա. ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

« Եթէ կարելի պիտի չըլլայ քաղաքը փրկել, գոնէ կայսրը ազատի », աղաղակեց: Անոր վրայ ալ յուզումին չդիմանալով, կայսրը նուաղեցաւ : Անմիջապէս անուշահոտ ջուր սրսկեցին վրան, որպէս զի վերակենդանացնեն անքուն անցուած գիշերներէ, անգութ մտահոգութիւններէ, անչափ սպառիչ աշխատանքէ ու նաեւ բարեպաշտ խանդավառութեամբ կատարուած անչափ պահեցողութիւններէ հիւծած այդ մարմինը:

Երբ վեհապետը ինքզինքը գտաւ, բարձրաստիճան կրօնաւորները ամէնքը միասին անգամ մըն ալ պաղատեցան որ թողու հեռանայ քաղաքէն անմիջապէս: Կայսրը բարկանալով մերժեց ամէն պաղատանք եւ ըսաւ թէ վճռած է մինչեւ վերջին վայրկեանը իր հպատակներուն քով մնալ: Հաւանաբար այդ պահուն է որ որոշեցին գոնէ Հեղինէ իշխանուհին, Դեմետրիոս իշխանին այրին եւ արքունիքին միւս բարձրաստիճան տիկինները հեռացնել: Այս պատասխանը տրուեցաւ Սուլթանին, երբ քաղաքը գրաւելէ վերջ հարցուց թէ ի՞նչ եղած են անոնք :

« Այդ Մայիսի քսանեւհինգերորդ օրը շատ դէշ անցուցինք, կ'ըսէ Գարպարօ, պատնէշին ամբողջ երկայնութեամբը գտնուող տեւական ռմբակոծութեան, անդուլ հրացանաձգութեան, անհամար նետերու արձակման պատճառով, այնպէս որ պաշարման սկիզբէն ի վեր ամէնէն դէշ օրերէն մին եղաւ անիկա: Ընդհակառակն, ծովի կողմը ամէն ինչ հանդարտ մնաց, սակայն ամէն բոպէ թշնամի նաւերու նոր ու յանկարծական յարձակման մը վախովը կ'ապրէինք: Մեր սրտի անձկութիւնը էն շատ աւելցնողը Թուրք բանակին մէջ շարունակարար տիրող անհուն եւ զուարթզործում կոչումն էր: Երաժշտական գործիքներ ու տաւիղ եւ ծնծղայ ամէն կողմէ կը հնչէին հոն: Ընդհանուր ցնծութեան աղաղակներ էին ատոնք, որովհետեւ Թուրքերը իմացեր էին թէ վերջնական յարձակումը որոշուած էր ալ :

Ամէնքս կը զգայինք թէ այդ վերջնական կռիւին համար ամէն պատրաստութիւն կը տեսնուէր հոն »:

Այդ իրիկունն ալ, ինչպէս ամէն օր, կայսրը ձիով այցելեց ինքնապաշտպանութեան բոլոր կէտերը. շատ անգամներ ձիէն վար իջաւ ու պատնէշին վրայ բարձրանալով դիտեց քաղաքը շրջանակող լուսավառութիւնը: Երկարօրէն ականջ դրաւ թմբուկներու դոփիւնին եւ թշնամի բանակի աղմուկին: Ինք ու իր քաջասիրտ ընկերները տխրութեամբ հասկցան թէ վերջնական յարձակումին ազդարար նշաններն էին անոնք, աւաղ, իրենց վախճանին նշանները: Այս սոսկալի տեսարանին առջեւ կայսրը լուռ ու մտածկոտ մնաց եւ վշտի արտասուքներ կը հոսէին այտերն ի վար :

Մայիս 25ին, իրիկուան ժամերգութեան պահուն, նոր ական մը գտան Քալիկարիայի մարզին մէջ, բայց այս անգամ շատ աւելի ուժեղ, շատ աւելի սպառնական ու շատ աւելի վտանգաւոր քան բոլոր նախորդները, որովհետեւ արդէն անցեր էր պարիսպին տակէն, որ այս կերպով այդ յանպատրաստից շինուած փայտակերտ լաստին միայն կը յենուր հող, այնպէս որ եթէ Թուրքերը ժամանակ ունենային կրակ տալու այդ լաստակերտին անմիջապէս պիտի փլէր եւ Թուրքերը պիտի խոյանային ներս ու ալ ոեւէ դիմադրութիւն ընել կարելի պիտի չըլլար: Զենք գիտեր որո՞ւ վրայ աքանչանանք աւելի. Թուրք ականափորներու անհաւատալի ու չյուսահատող, ամէն անգամուն ալ ի դերեւ ելլող եւ սակայն՝ իրենց վտանգալից գործը նորէն ու նորէն սկսող յանդգնութեան վրա՞յ թէ ոչ պաշտպաններու հրաշալի կորովին, որոնք հողին տակ ժամէ ժամ, վայրկեանէ վայրկեան կը կռուէին այս սարսափելի ու խորհրդաւոր վտանգին դէմ, ամէն օր նորանոր ու մահացու գիրկ գրկի կռիւներ կը մղէին զարհուրելի կռիւներ գետնին ընդերքին մէջ իսկ :

Գարպարոյի խօսքով, 25 Մայիսի այդ ականը վերջինը եղաւ: Այդ օրէն Թուրքերը հրաժարեցան յարձակման այս տաժանելի ձեւէն, որ խիստ շատ թանկագին կեանքերու կորուստին պատճառ կ'ըլլար : Զականօս փաշայի երկրաչափները, բստ Թեթալտիի, բոլորը տասնեւչորս անգամ փորձած էին, ոսկիի եւ արծաթի հանքերու ստորերկրեայ աշխատութեանց վարժ իրենց մարդոց ձեռքով, պատնէշը փորելու, բայց պաշարեալները մանրակրկիտ ուշադրութեան եւ ստորերկրեայ ամենածանր աղմուկներն իսկ մտիկ ընելով՝ յաջողեր էին ամէն անգամ ալ գտնելու այդ ականները:

(Շար.)

անոնց .— «Ցարձակեցէք եւ ձեր դիմացը պիտի գտնէք ազատ ազգերուն միացեալ ուժերը։Ցարձակեցէք եւ պիտի ստիպուիք մղել պատերազմ մը որ ձեզի համար անկարելի պիտի ըլլայ շահիլ»։

Եզրակացնելով, Նախագահը յիշեցուց թէ անհրաժեշտ է բազմապատկել Մ. Նահանգներուն ուժերը, բայց միեւնոյն ատեն բաց թողուլ դուռը՝ բոլոր վէճերու խաղաղ կարգադրութեան համար։

ԱՌԱՋԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Գ. Մալիքի ճառէն անմիջապէս վերջը, ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նախագահը, Նասրօլլահ էնթէզամ (Իրան), Ուօշինկթընէն օդանաւ նստելով Նիւ Եորք գնաց Խ. Միութեան պատուիրակը տեսնելու եւ լուսաբանութիւններ խնդրելու համար։ Բայց Գ. Մալիք հիւանդ ըլլալով, տեսակցութիւնը յաջորդ օրուան ձգուեցաւ։ Իրանի պատուիրակը յուսալից կ'երեւար, եւ բացատրեց թէ Գ. Մալիքի առաջարկները մեծ տարբերութիւն մը չունին Ազգաժողովին յայտնած հինգ սկզբունքներէն։

Միեւնոյն օրը թերթերը կը ծանուցանէին թէ խորհրդային պատուիրակը Մոսկուա պիտի վերադառնայ Յուլիս 6ին։

× Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ զեկուցում տալով արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Գ. Մալիքի նախաձեռնութիւնը կարեւոր է, եթէ Զինատանն ալ համաձայն ըլլայ։ (Փեքինի անթելը հաղորդեց թէ «Զինաստանի ժողովուրդը ամբողջովին համաձայն է Գ. Մալիքի»)։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարն ալ յայտարարեց.

— «Քորէայի պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Խ. Միութեան պատուիրակը հասկցած է ճշմարտութիւն մը.— եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, առաջին գործը պիտի ըլլայ դադրեցնել պատերազմը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը դրական տարր մը կը նկատէ Գ. Մալիքի յայտարարութիւնը։

× Արժեթուղթերը բարձրացան Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի սակարաններուն մէջ, զինադադարի լուրերուն վրայ։

× Բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ անհամբեր կը սպասեն Մոսկուայի լուսաբանութեանց, որոնցմէ կախում ունի ամէն բան։ Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին Քորէայի մէջ։

Անգլօ-իրանեան վէճը

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ Է ՏԱԿԱՒԻՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ անգլօ-իրանեան վէճը ծանրացած է, իբրեւ հետեւանք նոր իրողութեան մը — բրիտանական քարիւղատար նաւերուն արգիլուած է մեկնիլ Ապատանէն, եթէ նաւապետները չստորագրեն Իրանի ազգ. ընկերութեան պահանջած ընկալագիրը։

Անգլիացիները կը մերժեն համակերպիլ, այնպէս որ բազմաթիւ նաւեր խռնուած են նաւահանգստին մէջ, իսկ զտարանները հետզհետէ կը լեցուին, վտանգաւոր կացութիւն մը պարզելով։

Միւս կողմէ շատ մը Անգլիացիներ կը տրտնջան թէ ինչո՞ւ պիտի լքեն զտարան մը որ կ'արժէ 300 միլիոն սթերլին, որ աշխարհի ամենամեծն է եւ գլխաւոր աղբիւրը Մեծն Բրիտանիոյ օդանաւերու հրանիւթին։ Անոնք մեծ յոյսեր դրած են Լա Հէյի ատեանին վրայ, թէեւ Իրան կը մերժէ ճանչնալ անոր իրաւասութիւնը։

Ահմէտ Տաֆթարի, Քարիւղի Ազգ. Ընկերութեան նախագահը, յայտարարեց թէ Իրան պիտի դիմադրէ եթէ Անգլիա զինեալ միջամտութիւն փորձէ։ «Մենք տէրն ենք կացութեան։ Ապահով են Բրիտանացիներու կեանքը եւ ստացուածքը։ Եթէ Անլիացիները զօրք հանեն հետեւանքը պիտի ըլլայ երրորդ աշխարհամարտ մը»։

× Անգլօ-իրանեան ընկերութեան Ապատանի տնօրէնը, Գ. Դրէյք, ամբաստանուեցաւ թէ վնասարարութիւն կը կատարէ, պատուիրելով անգլիացի նաւապետներուն որ չստորագրեն իրանեան ընկալագիրները։ Մինչեւ հինգշաբթի պայմանաժամ տրուած է տնօրէնին, պատասխանելու համար թէ կրնա՞յ շարունակել պաշտօնը ի հաշիւ Իրանի կառավարութեան։ Եթէ մերժէ, պիտի ճամբուի։ Տնօրէնը Պասրա գնաց, եւ պիտի վերադառնայ քանի մը օրէն։

Անգլիացի պաշտօնեաները որեւէ տրամադրութիւն չունին մնալու։ Անգլօ-իրանեան ընկերութեան նախագահը, Ճէքսըն, որ Լոնտոն վերադարձաւ, յայտարարեց թէ շատ ծանր է վնասարարութեան դէմ յօրինուած օրէնքը։ (Անգլ. կառավարութիւնը ուժգնօրէն բողոքեց այս օրէնքին դէմ)։ Իր կարծիքով, Իրան հազիւ մէկ տարիէն կրնայ բանեցնել նաւթահորերը, ձեռնհաս մասնագէտներ ճարելով։

—

ՓԵԹԷՆ մասնաւոր տան մը պիտի փոխադրուի նոյն աքսորավայրին մէջ, համաձայն Ներման հրամանագրին։

ԵՐԿՈՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ չանթահար մեռան Լա Փօլի մէկ բուժարանին մէջ, «աթրիքնինի» ներարկումէ մը անմիջապէս վերջը։ Քննութիւն բացուած է։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքապետարանի սրահը, (rue Stalingrad)

Այս կիրակի, ժամը 16էն կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՋԳՈՒՔՃԵԱՆ։

Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր

Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճինճեան, Օր. Կառվարենց, Գ. Գմբէթեան, Գ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ։

Արտասովոր անակնկալներ

ՄԱՁԵՆՑԻ համբաւանօթ եւ սիրուած նուագախումբը։

Պիւֆէ։ Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշարաններէն եւ նպարավաճառներէն։

Ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսել էտուարին, Ale. 16.65։

«Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԳԻՇԵՐ»Ը

(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Մեծ երեկոյթ պարահանդէս

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Charentonի Salle des Fêtesի մէջ, rue de la République

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան քաղաքապետ Mr. GUERIN (Charentonի) եւ Mr. BLEUSE (Ալֆորվիլի)։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Հայկ. երգ, պար։ Ներկայ կ'ըլլայ

GREGOIRE [ex Coco) ASLAN

Եւրոպական պար, Formation Tango Typique

RICARDO ZARIAS

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Իջնել Métro Charenton Ecoles, սրահը 30 քայլ։

Մուտք 200 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Տէրտէրեանէն՝ իրենց առաջին զաւկին ծնունդին առթիւ։ Նաեւ 1000 ֆրանք Գ. Խաչատուր Զօպոյեանէն, իր ապաքինման առթիւ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ա. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ չքեղ հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձի գլուխ ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ գրասէրներուն։

Գինն է 1500 ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13)։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական ամէն տեսակ գրքեր՝ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով։

Կոմիտաս վարդապետի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը։

Դիմել Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6)։ Tél. Danton 88-65, Chèque Postal Paris 1278-35։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

PARFUMERIE – MAROQUINERIE

Au SAC PARFUMÉ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վերջին նորաձեւութեամբ ճամբորդական տոպրակներ, fantaisie գոհարեղէններ, կիներու պայուսակներ փարիզեան ճաշակով եւ ընտիր serviette-ներ այրերու համար։

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱՆՕԹ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԵՐՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ

ARTICLES DE PARIS

106 Bld. Magenta, Paris (10) Tél.: Nord 05-78

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի Studio Caumartin։ Կը խօսի ընկեր Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ։ Նիւթը՝ Գէորգ Դուրեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի երեկոյ Քառէ սրճարանին վերնայարկը։ Կը խօսի պատ. Սիսլեան։ Նիւթ՝ Բողոքականութեան ծագումը։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արիներու եւ արենոյշներու։ Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրցանակներ։ Մուտքը 100 ֆրանք։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանկական թատերախաղեր, երգ, արտասանութիւններ եւ զանազան խաղեր։ Խօսք պիտի առնեն ուսուցիչները։

Մուտքը ազատ է։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դէպի Վիլ Ֆրանշ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Վիլ Ֆրանշի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերուն։ Այս կիրակի ամբողջ օրը, Վիլ Ֆրանշի Chateau de Longeviallei գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ։

Autocar առնել Place Guichardէն ժամը 9ին եւ 10.30ին։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վանելու մտադրութեամբ հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու (տիսք), 25 հատ, ուրեմն 50 հայկական ժողովրդական եղանակներ, երգուած շնորհալի երգչուհիներու կողմէ։

Կեդրոնատեղին է՝

ԱԼՔԱԶ ԵՒ ՈՐԴԻ

23, Rue Ste. Barbe, ՄԱՐՍԷՅԼ

Փարիզի մէջ միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, 43 rue Richer, Paris (9), Tél. Pro. 25 - 46։

Իսկ Լիոնի մէջ Յ. ՔԱՋԼԸՐԵԱՆ

65 rue Dunoir, LYON

Կը ղրկենք երգերուն ցանկը փափաքողներուն։

Ծանօթ.— Ունինք մասնաւոր սպասարկութիւն մը հանրային հաւաքոյթներու համար։ Եթէ կ'ուզէք հայկ. հանդէսներու մէջ լսել հայ երգը բարձրախօսով, կը ստանձնենք անոր սարքաւորումը։

Դիմեցէք մեզի եւ գոհ պիտի մնաք։

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ամառնային արձակուրդի երթալէ եւ ձեր ինքնաշարժները գնելէ առաջ (ամերիկեան եւ ֆրանսական), մի մոռնաք դիմել

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

3 Villa Monceau, Paris (17)

Tél. Wagram 13.95 (ժամը **9h. 14h. 20h.**)

ԱՄԷՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԵԱՆ, ՀՐԱՒԻՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ" ՕՂԻՆ

Ծախու խանութ

Փարիզի մօտակայ արուարձանի մը մէջ, դերձակի խանութ մը իր բոլոր կազմածներով, եւ 5 սենեակնոց բնակարանով մը, (կազ, ելեկտր. կեդր. ջերմութիւն) ծախու է, մեկնումի պատճառով։ Նպաստաւոր գին։

Դիմել «Յառաջ»ին։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 28 JUIN 1951 Հինգշաբթի 28 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6494-Նոր շրջան իւ 1905

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ՍՏՐԿԱՑՈՒՄ

Երեւանի մէջ մարդիկ վճռած են վեր ի վայր հրջել ամէն բան։

Այսպէս, նաեւ, լեզուական հարցին մէջ։

Բարբարոսական արշաւն սկսաւ ուղղագրութեան աղճատումով, կը շարունակուի ռուս-թաթարական բառակազմութեանց գերարտադրութեամբ։

Տարիներ ու տարիներ առաջ, Խ. Աբովեան կ'ողբար «Վէրք Հայաստանի» մէջ.

— Էս ա պատճառը որ մեր լեզվի կէսը Թուրքի ու Պարսից բառ ա»։

Քսանըհինգ տարի առաջ, Լեւոն Շանթ կը չափէր նոյն վէրքը.

— «... Եթէ առոր վրայ աւելցնենք որ Կովկասի մէջ մինչեւ այսօր ժողովուրդին բերանը լիքն է թաթար բառերով, ոճերով, երգերով ու կատակներով, իբրեւ հետեւանք դարաւոր տիրապետութեան, կը ստանանք այն լեզուն որ հիմա կը խօսուի եւ օր օրի խեղճանալու եւ խառնակուելու վրայ է»։ (ՄԵՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ, էջ 269)։

Կարելի չէ ժխտել Աբովեանի շրջանէն ի վեր կատարուած բարեփոխումները, շնորհիւ վաստակաւոր գրագէտներու, բանասէրներու եւ ուսուցիչներու։ Մանաւանդ որ, բռնակալ խաներու լուծն ալ խորտակուած էր։

Եւ սակայն, դեռ կը տիրապետեն թուրք-թաթարական բառերն ու ոճերը, «զավթել-զավթիչ»էն մինչեւ «զոռ»ովն ու «փոշմանել»ը, «ջիխար»ն ու «քոռանամ»ը, «տուքեան»ն ու «ռանչպար»ը։ Ոչ միայն ժողովրդական երգերու, այլեւ գեղարուեստական գրականութեան եւ քաղաքական հրապարակագրութեան մէջ։

Ցետոյ սկսաւ ռուսաբանութեան արշաւը, մասնաւորապէս ազգ. դպրոցներու փակումէն վերջ։

Բաղդատեցէք 1860 եւ 1900ական թուականներու գիրքերու եւ թերթերու լեզուն։ Բառերէն մինչեւ քերականութիւնը։ Մէկ հեղինակէն եւ գրագէտէն միւսը։

Միջանկեալ կը յիշենք այս պարագան, հարցնելու համար թէ Երեւանի այսօրուան վարիչներն ու գրիչները կրցա՞ն մաքրել սերունդէ սերունդ փոխանցուած արատները։

Կրցա՞ն զտել, ճոխացնել, նորոգել, ազատ զարգացման ճամբուն վրայ դնել արարատեան բարբառը, բառակազմութեամբ, քերականութեամբ եւ շարադրութեամբ։

Հարցումին պատասխանը կը գտնէք պրպտելով կարմրադրօշ Երեւանի հրատարակութիւնները,— թերթ, գիրք եւ թռուցիկ։ Գրականութենէն մինչեւ «փիլոլոգիա»ն եւ «պէոլոգիա»ն։ Նորընծաներէն մինչեւ «լաուրեատ»ները։

Ահա նմոյշ մը նոյն ինքն Գ. Գրիգորեանէն, որ արեւելահայ բարբառն անգամ լման չէ սորված.

— «Այս երկու կուլտուրաներն առկա էին նաեւ հայ ազգային կուլտուրայի մէջ՝ պրոգրեսիվ դեմոկրատական կուլտուրան եւ ռէակցիոն, պահպանողական կուլտուրան»։ (Սով. Գրակ. եւ Արվեստ, 1951 հունվար, էջ 109)։

Ժամանակ չունինք համբելու մնացեալ գոհարները, իր կամ ուրիշներու ստորագրութեամբ։

Ամսագրի նոյն թիւին մէջ, գրագատ մըն է որ կը շարադրէ հետեւեալ տողերը, ներկայացնելով Նաիրի Զարեանի բանաստեղծութիւնը.

— «Նրա պոէզիան աճել ու բոյ է քաշել մեր սոցիալիստական հայրենիքի հետ։ 1921—22 թ. թ. բանաստեղծն անցնում է ռեվոլուցիոն թեմատիկայի» (էջ 123)։

Այս պարոններն են որ «Կ. Պոլսոյ դիալեկտ» կ'անուանեն արեւմտահայ լեզուն։ Զայն կը համարեն «խաթարուած (աղտոտած), թուրքերէնից, արաբերէնից, ֆրանսերէնից, իտալերէնից, յունարէնից եւ միւս լեզուներից եկած փոխառութիւններով»։

Մինչդեռ լեռ ու ձոր կտրած է մեր աշխարհաբարը նոյն հարիւր տարիներու ընթացքին, թօթափելով Մխիթարեանց եւ մայրաքաղաքի ռամկօրէնը, թրքաբանութիւններն ու ֆրանսաբանութիւնները։ Հասնելով բարձունքի մը որ կրնայ օրինակ հանդիսանալ իրենց։

Մինչ մեր մայրենիքը դէպի անկախութիւն եւ ինքնաբաւութիւն կը ձգտի, ազատ եւ հարազատ զարգացումով, իրենք ստրկացումի ճամբան է որ կը հարթեն։ Շ.

Հանգիստ Գէորգ արք. Արսլանեանի

Պատուիրակ Արտաւազդ արք. հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Կ. Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանէն.—

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ, 25 Յունիս 1951.— Ցաւօք կը հաղորդենք ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ արք.ի մահը, որ տեղի ունեցաւ այսօր։ Աստուած պահէ ձեր կեանքը ձեր ժողովուրդին հետ։— Գարեգին Պատրիարք

Հանգուցեալ տեղապահը, 82—85 տարեկան, շատոնց հիւանդ էր եւ անցեալ շաբթու հիւանդանոց մը փոխադրուեցաւ քննութեան համար։ Պատրիարքական ընտրութենէն ի վեր, քաշուած էր իր բնակարանը, եւ չմասնակցեցաւ որեւէ ընդունելութեան։

Ժամանակակից եկեղեցականութեան մէջ քիչեր կան որ այնքան աղմուկ հանած ըլլան իրենց շուրջը, որքան Գէորգ արք. Արսլանեան։ Քար գայթակղութեան դարձաւ իր վեցամեայ (երկարորդ) տեղապահութիւնը։ Դեռ երեք շաբաթ առաջ, Կ. Պոլսոյ պատրիարքարանի վարչական ժողովը Յունիս 7 թուակիր պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէր թէ նախկին տեղապահը «ոչ մէկ հաշուետուութիւն ըրած է իր պաշտօնավարութեան շրջանին վերաբերող, ոչ մէկ տոմար գտնուած է Պատրիարքարանին մէջ՝ վերջին տարիներու հաշուական գործառնութեանց մասին»։

Նախապէս առեւտրական, Գէորգ արք. ուխտեց վարդապետ ձեռնադրուիլ, երբ 1896ի ջարդին, կինը՝ նազենի զաւակներուն հետ հրկիզեալ գիւղին կրակը նետուեցաւ, Թուրքերուն ձեռքը չիյնալու համար։ Վարած է զանազան պաշտօններ, Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ։ Առաջին անգամ տեղապահութեան առնչութեամբ յարձակում կրած էր Հնչակեաններու կողմէ, իբրեւ կասկածելի։ Առաջին անգամ Պոլսոյ տեղապահութիւնը վարեց զինադադարէն վերջ, մինչեւ Նարոյեան պատրիարքի ընտրութիւնը։ Զափազանց յամառ էր եւ արծաթամոլ։ Ունի քանի մը հրատարակութիւններ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց Ազատ Երիտասարդներու Շարժումը, հակասահմանադրական համարելով զայն։ Այս նոր կազմակերպութիւնը վերջերս ընդհարումներ ունեցած էր տեղական իշխանութեանց հետ, եւ կասկածելի կը համարուի։

10—12 ԶՕՐԱԲԱԺԻՆՆԵՐԷ բաղկացած գերմանական բանակ մը պիտի կազմուի մօտերս, համաձայն 12 զինակիցներու խորհրդաժողովին որոշման։ Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա կառչած կը մնար Փլեվէնի ծրագրին, որ կ'արտօնէ միայն 6—8000 զինուոր, բայց միւսները կրցան համոզել թէ անգործնական է այդ սահմանափակումը։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը յաջողեցաւ խորտակել ահաբեկչական եւ լրտեսական ցանց մը, որ վերջերս ռումբեր նետած էր ամերիկեան տեղեկատու գրասենեակին վրայ, ուրիշ ձեռնարկներ ալ կատարելով։ Անդամներուն մեծ մասը ձերբակալուած է եւ ուրիշներ ալ կը փնտռուին։ Մեծաքանակ գնդացիրներ, ատրճանակներ, ձեռնառումբեր եւ ռազմանիւթ գտնուած են տուներու եւ սինակոկներու մէջ, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին, որ կ'ըսէ թէ դաւադիրներուն նպատակն էր վարկաբեկել Իրաքը։ Ամբաստանեալներէն երկուքը օտարականներ են։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հովուապետին՝ գերապայծառ Կրոզի մեղսակիցներէն վանահայր մը «խոստովանեցաւ» թէ ռուս զինուոր մը սպաննած էր իր ձեռքով եւ ուրիշ 30 հոգի ալ սպաննել պիտի տար։ Ցետոյ պատմեց թէ անբարոյականութիւն կը տիրէ վանքերուն մէջ, ուր սիրուհիներ կը պահեն։ Զորս ամբաստանեալներ ալ խոստովանեցան թէ լրտեսութիւն կատարած են։— Մ. Նահանգներուն մէջ «խեղկատակութիւն» կը կոչեն այս դատավարութիւնն ալ, ինչպէս նախորդները։

× Դատավարութեան վերջին օրը, ամբաստանեալ գերապայծառը կրկնելով թէ ինք արքայական է եւ դաւաճան, խնդրեց ամենախիստ պատիժը անօրինել իրեն եւ մեղսակիցներուն դէմ։ «Կը զղջամ եւ կը ցաւիմ ըրածիս համար։ Կը խնդրեմ կաթոլիկ հաւատացեալներէն եւ քահանաներէն իմ օրինակիս չհետեւիլ»։ Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց։

Անգլիական յաղթանակ մը դէպի Ապատան

2800 ՀՊԱՏԱԿՆԵՐ ԱՅԼՈՒՐ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐԸՐՈՒԻՆ,— ՈՒՐԻՇ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱԼ ՁԵՌՔ ԱՌՆՈՒԱԾ ԵՆ.— ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ՇԱՏ ԾԱՆՐ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլեւիրանեան յարաբերութեանց լարումը սաստկացոյն աստիճանին հասաւ աւլի օր, երբեւ հետեւանք բրիտանական կառավարութեան կարգ մը ձեռնարկներուն։

Այսպէս, «Մորիշըս» յածանաւին հրամայուեցաւ Ապատան երթալ անմիջապէս, այլուր փոխադրելու համար 2800 բրիտանական հպատակներ։

Բրիտանական մարտանաւը, որ փայլուն դեր մը կատարեց պատերազմի ընթացքին, երբ դաշնակիցները զինուոր կը հանէին Իտալիոյ, ծովեզերքը, ունի 8000 թոն տարողութիւն, 30 հանգոյց արագութիւն, 730 սպայ եւ զինուոր, 14 մեծ ու փոքր թնդանօթ, չորս թորփիլարձակ։ Ուրիշ երկու փոքր մարտանաւերը ալ կը գտնուին Պահրէյնի կղզին, Ապատանէն 24 ժամ հեռու։ Միւս կողմէ, Մալթայի մէջ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն երկու օդանաւակիր նաւեր եւ փոխադրանաւ։ Պարսիկները Իրանեան ծոցին մէջ ունին երկու փոքր մարտանաւեր։

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, պարպելու համար 2800 հպատակները, օդանաւերով եւ նաւերով։ Ի հարկին Սուէզի շրջանէն զինուորներ պիտի ղրկուին Պասրա (Իրաք), պաշտպանելու համար փոխադրանաւերը։

Բրիտանական կառավարութիւնը այս որոշումը տուաւ, հաստատելով թէ այլեւս յոյս չկայ գոհացուցիչ կարգադրութեան մը յանգելու Իրանի հետ։ Կառավարութեան որոշումները երեսփ. ժողովին հաղորդեց արտաքին նախարարը, Պ. Մորիսըն, խոստովանելով թէ «կացութիւնը շատ ծանր է»։ Եւ աւելցուց.

— «Պարսկաստանի վարչապետը եւ կառավարութիւնը պէտք է հասկնան թէ միջազգային օրէնքով պատասխանատու են բրիտանական հպատակներու պաշտպանութեան համար։ Եթէ անկարող ըլլան կատարելու այդ պարտականութիւնը, բրիտանական կառավարութիւնը ինք պիտի ստանձնէ զայն, կարելի միջոցները գործադրելով։ Ժողովը կրնայ վստահ ըլլալ թէ պատրաստութիւններ տեսած ենք այս նպատակով, եւ կրնանք անմիջապէս գործի ձեռնարկել»։

Նախարարին յայտարարութեան համաձայն, «եթէ Իրան շարունակէ այն վտանգաւոր ճամբան ուր մտած է երկու ամիսէ ի վեր», Ապատանի քարիւղի արտադրութիւնը կանգ պիտի առնէ քանի մը օրէն։ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը հրամայած է իր քարիւղատար նաւերուն անմիջապէս հեռանալ, հակառակ իրանեան իշխանութեանց արգելքին։ Անգլիացի տնօրէնն ալ Պասրա փախած ըլլալով, Լոնտոն պիտի վերադառնայ։ Պ. Մորիսըն ուժգնօրէն բողոքեց վնասարարութեան մեղադրանքին դէմ, դիտել տալով թէ բրիտանական պաշտօնէութեան կացութիւնը անտանելի պիտի դառնար, եթէ քուէարկուէր օրինագիծը։ Իր կարծիքով, այդ օրէնքը աւելի շատ ուղղուած է Անգլիացիներուն, քան թէ Իրանի մոլեռանդներուն դէմ։

× Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, խօսելով լրագրական ասուլիսի մը մէջ, յայտարարեց թէ «Իրանի կացութիւնը ուղղակի դէպի աղէտ կ'ընթանայ»։ Նախարարը նոյն յայտարարութիւնը կրկնեց երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին մէջ։ Ժողովական մը հարցուց թէ Միջին Արեւելքի քարիւղը կենսակա՞ն է Եւրոպայի համար։ Նախարարը պատասխանեց.

— «Այդ է մեր կարծիքը։ Քարիւղը կենսական աղբիւր մըն է ազատ աշխարհին համար։ Այդ է մէկ պատճառը — բայց ոչ միակը — որ տագնապալի կը գտնենք կացութիւնը Իրանի մէջ»։

× Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ վարչապետը կը ջանայ զսպել ծայրայեղ տարրերը։ Թեհրանի անթելը հաղորդեց իր կոչը, որ կը հրաւիրէ անգլիացի մասնագէտները՝ Իրան մնալ, նաւթահորերը՝ բանեցնելու համար։ Այս առթիւ գիտել կուտայ.— «Եթէ մասնագէտները խմբովին հրաժարին, կորուստ մը պիտի ըլլայ ոչ միայն Իրանի, այլեւ արեւմտեան պետութեանց համար»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ պաշտպանութեան պիտի մասնակցին բրիտանական համարակապետութեան անդամները (գաղթապետութիւններ), գէնք եւ զօրք տրամադրելով։ Այս յանձնառութիւնը պաշտօնապէս ստանձնեցին Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Հարաւ. Ափրիկէ, իրենց ազգ. պաշտպանութեան նախարարներուն միջոցաւ որոնք Լոնտոն կը գտնուին այս միջոցին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բանախօսութիւն Luc André Marcelի

ՆԱՐԵԿԱՑԻԷՆ ԵՏՔ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

— « Նարեկացիէն ետք կրօնական կամ դրական ձեւի բանաստեղծութիւնը կայուն վիճակ մը կը ստանայ։ Մեծ բանաստեղծի մը անցքը միշտ իրմէ ետք կը ձգէ անապատ մը, որ այնքան աւելի երաշտ է, որքան որ աւելի շատ են իր եռեւէն քաշկռտուող օրինակողները ։

Տասներորդէն մինչեւ տասնը երկրորդ դարերերու շարական գրողները միջակ չեն, կրնամ ըսել որ լաւ բիւզանդականներ են։ Բայց հոդ է արդէն վտանգը, անոնք լեցուն են առոգանական անթիւ նրբութիւններով։ Կարծէք մրցումի ելած են գիտնալու համար թէ ո՞վ պիտի ըլլայ լաւագոյն աշակերտը այն ժամանակի ճարտասանութեանց։

Անոնք շատ ճշգրտօրէն իրենց տուրքը կը վճարեն բիւզանդական իշխանութեան այս վերջին դարերուն, որոնք պարզապէս նկարչագեղ բայց աղխտալի հօշուեյարդարի մը տեսարանը ցոյց կուտան ։

Մարդ կը կարծէ յուսահատիլ, երբ ԺԲ. դարուն, յանկարծ երեւան կուգայ ուրիշ դրական մեծ բանաստեղծ մը՝ Ներսէս Շնորհալի կաթողիկոսը։

Իր գործը, որ ամբողջութեամբ կրօնական է, հարիւրի չափ այլաբանական քառեակներէն զատ՝ որոնք ժողովրդական բարբառով գրուած են, Նարեկացիի գործին հակոտնեայ դիրք մը կը գրաւէ ։

Մտքի պայծառութիւնը, խօսքի պարզութիւնը, ընտիր կշռոյթի ճկունութիւնը, քնարերգութեան հանդարտ ծանրակշռութիւնը, ձեւերու կատարեալ յօրինուածքը կը յաջորդեն «Մատեան Ողբերգութեան»ի անձկութեան ուժգնութեան, ծաւալներու կարծրութեան եւ խօսքի անօրինակ առատութեան։ Ներսէս Շնորհալիի շարականները հայկական բանաստեղծութեան մէջ են այն, ինչ որ հռոմէական ժամագրքի տաղերը եւ Ռասինի Cantiques Spirituelsները Փրանսական բանաստեղծութեան մէջ. այսինքն անթարգմանելի, որովհետեւ իրենց բանաստեղծական առաքինութիւնը եւ գեղեցկութիւնը կազմուած են միայն ոճին, մտքին եւ անոնց արտայայտութեան կատարեալ համապատասխանութեան ։

« Այսքան սքանչելիօրէն մեղմ բանաստեղծութիւն մը թարգմանել՝ կը նշանակէ եղծանել անոր նուրբ յօրինուածքը, վատնել անոր զարդերը եւ միայն հասարակ տողերու փոշի մը ստանալ ։

×

— « Հայկական բանաստեղծութեան երկրորդ մեծ հոսանքը աշուղականն է։

Դարերու ընթացքին, թշուառ իշխանութեան հիւանդներ, ձեռնածուներ, լարախաղացներ, տճպարարներ եւ աշուղներ գացեր են Մուշի վանքը Ս. Կարապետի գերեզմանը, աղերսելու։ Անոնք անտարակոյս կը հետեւէին հին սովորութեան մը։ Գողթան երգիչները կը տօնէին կամ կը հռչակէին հերոսներու աէրերը, անոնց պայքարները եւ հեթանոս աստուածներու զօրութիւնը եւ կուգային խնդրել քերթողական ձիրք՝ այն մեհեանին մէջ, որ կը կանգնէր, գեղեցկութեան եւ իմաստութեան աստուածներու արձաններուն միջեւ, ուժի եւ կըրակի աստծոյն արձանը, զաւակը երկնի եւ երկրի, վիշապաքաղ Վահագնի։ Այդ աղօթքները զոհացում գտան անշուշտ, քանի որ նոյն սովորութիւնը տեւեց մինչեւ մեր օրերը ։ Այսպէս, ոգիէն պարւրուած՝ աշուղները կը սկսէին իրենց երգչի եւ թափառական բանաստեղծի ասպարէզը ։ Իրենց երգերով անոնք կը զարդարէին հացկերոյթները, հարսանեկան հանդէսները, երբեմն կ'այցելէին օտար իշխաններու պալատները, բայց կը սիրէին մանաւանդ ժողովրդական տօները, ուխտագնացութիւնները, գիւղացիներու գիշերային հաւաքոյթները եւ մեռելներու հսկումի գիշերները ։ Շատերը ի ծնէ կոյր էին, ինչպէս Սիկիլիոյ եւ Յունաստանի մէջ, եւ ժողովուրդը զանոնք կը յարգէր, իբրեւ ճշմարիտ երկնային անձնաւորութիւններ նկատելով։ Ուրիշներ սազին, այս նախնական ջութակին հմուտ վարպետներն էին։ Ոմանք անգրագէտ էին, բերանացի ուսուցումը կը ստանային իրենց վարպետներէն, որոնք իրենց արուեստին աւանդական կանոնները իրենց մօտ կը պահէին ։

Աշուղներուն ամէնքն ալ սէրը կ'երգեն, բայց կը զգուշանան ամուսնանալէ։ Տուն - տեղ չունին, ազատութիւնը իրենց կանոնը ըլլալ կը թուի։ Անոնք խորհուրդ կուտան, կամ լուտանք կը թափեն; կը մխիթարեն, կը գովաբանեն, կամ սուրբերու կեանքը կը պատմեն։ Ու տակաւին իրարու հետ մրցումի կ'ելլեն, ինչպէս առենօք Փրանսացի աշուղները եւրոպական « սիրոյ արքունիք»ներուն մէջ։ Վարպետ եւ աշկերտ կը մրցակցին նոր գիւտերու, պատկերներու եւ յանգերու շքեղութեան, յանպատրաստի յօրինումներու բնականութեան մէջ ։

Բայց այս երգերուն եւ բանաստեղծութիւններուն մեծ մասը կը կորսուի։ Կը մնան միայն այն կտորները, որոնք կը պահուին ժողովուրդին յիշողութեան մէջ եւ որոնք շուտով կ'ըլլան ժողովրդական անանուն երգեր. ու կը մնան գործերը այն գրագէտ աշուղներուն, (զուսան) որոնք իրենց բանաստեղծութիւնները գրի առած են ։

Աշուղներու ամէնէն կարեւոր դերերէն մին եղաւ քերթողական լեզուն ազատագրելը։ ԺԶ. դարէն սկսեալ, անոնք կը ձգտին հետզհետէ մէկդի թողուլ դասական լեզուն, գրաբարը, զոր գրեթէ ոչ ոք կը խօսէր եւ կը գործածեն ընտանի լեզուն, աշխարհաբարը։ Այդ ատենէն սկսեալ, դէպի աւելի ժողովրդական ձեւերու ձգտումը երթալով կը շեշտուի։ Այս նոր ուղղութիւնը չի գոհացներ գրագէտ բանաստեղծները, որոնք շարունակեցին եւ կը շարունակեն գրել գրաբար։ Երեւակայեցէք Ռասինը, Հիւկօն կամ Վալերին, որոնք համակերպէին գրել բանաստեղծութիւններ Chanson de Rolandի լեզուով. սակայն ձեզի ցոյց պիտի տայ նմանութիւնը։ Արդիւնքը այն եղաւ որ գրագէտ բանաստեղծներուն շատերը մնացին լուսնի բանաստեղծներ, ըսել կ'ուզեմ, անհասկնալի ։

Աշուղներու երգերը կարելի է երկու մասի բաժնել։ Նախ անոնք, որոնք գրուած են կոչումով աշուղներու կողմէ, ամէնէն գեղեցիկները։ Այս երգերը մեզ կը գրաւեն իրենց զարդարանքներու առատութեամբ, պատկերներու յանդգնութեամբ եւ չինականի վօրաւոր զգայնութեամբ։ Այս երգերը անվիճելիօրէն անձնական նիւթեր կը շօշափեն եւ հետեւաբար բոլորովին տարբեր են կրօնականներու գրական կամ գիտուն քերթուածներէն։ Այս աշուղները, մանաւանդ նորագոյնները, երբեմն պարսկական կամ արաբական ժողովրդական ակէն կ'առնեն նիւթեր, ներշնչումներ, որոշ բարոյական վարդապետութիւններ ու մանաւանդ առոգանութեան յօրինուածքներ»։

ԳԱՐԳԻՆ ՆԻԿՈԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

Խօրէկցիներու հանդէսը

Ամէն տեղէ եկած էին — արուարձաններէն, գիւղերէն եւ մօտակայ քաղաքներէն՝ անգամ մը եւս վերապրելու համար Խօրտէկի փառապանծ անցեալը ։

Ի պատիւ Խօրտէկցիներուն, պէտք է ըսել որ յայտարարուած ժամէն առաջ սրահ լեցուած էր, բայց հետեւելով մեր հնադարեան սովորութեան՝ կազմակերպիչ յանձնախումբը յարմար դատեց քիչ մը ուշ սկսիլ։ Բազմաթիւ մէզէներ շարուած էին սեղաններուն վրայ։ «Առատ կեր ու խում», բացատրութիւնը պարապ խօսք չէ Խօրտէկցիներուն համար ։

Նուագածութենէն առաջ, ոմանք սկսած էին ումպ - ումպ օղի կլլել, մարսողութիւնը դիւրացնելու համար։

Հանդէսը բացուեցաւ La Marseillaiseով որ թէ երգուեցաւ, թէ նուագուեցաւ ալաթուրքա ։ Նուագողներն էին արեւելեան երաժշտութեան ամէնէն երեւելի վարպետները։ Ըստ յայտագրին, ամէնքն ալ virtuose էին բացի Թմբուկ նուագողէն, որ միայն maestro էր։ Յիշենք միայն քանի մը կարեւոր անունները ուտի Սանիփան, Քէմանի Աշոտ, Քանոնի Արտաշ, Թամպուրի Օննիկ, զուռնայի Փօլ եւ ուրիշներ ։

Համա - Խօրտէկցիական ընդհանուր միութիւնը նոր կազմակերպութիւն մըն է։ Այն պատճառաւ նոր է որ դեռ երկուքի չէ բաժնուած։ Այդ մարմնին Փարիզի մասնաճիւղին ատենապետը հանդէսին բացումը կատարեց հակիրճ, բայց պատշաճ ճառով մը։ Բովանդակութիւնը հետեւեալն էր. —

« S'il vous plaît, շատ կը խնդրենք, շատ ձայն չհանէք, որպէսզի չալղըճիներուն ձայնը լաւ լսուի, եօքսա նէ չալղըճիները բան մը կը հասկնան, նէ՛ տէ դուք։ Merci, շնորհակալ ենք»։

Այս առենախօսութենէն վերջ, Խօրտէկցի օրիորդ մը երգեց Bizetի Les Filles de Cadixը, յետոյ Կոմիտասի «Հով արէք»ը։ «Հով արէք»ը դեռ չաւարտած, ժողովրդին մէջէն մէկը պոռաց, «hաստ մ'ալ հայերէն երգէ՛»։ Այս ինքնաբուխ արտայայտութիւնը պէտք չէ անկրթութիւն համարել, այլ ընդունիլ իբրեւ հայրենասիրական խանդավառ բացագանչութիւն մը ։

Կարգապահութիւնը կատարեալ էր հանդէսին այս պաշտօնական բաժնին ժամանակ։ Ներկաները իրարու հանդէպ ցոյց կուտային արեւելեան փափկանկատ քաղաքավարութիւն։ Յաճախ կը լսուէին այսպիսի խօսակցութիւններ ։

— Ինչպէ՞ս էք, օլուխ չոճո՞ւխ ինչպէս են։

— Շատ լաւ ենք, merci, շնորհակալ ենք։ Ձեզ տեսանք աւելի լաւ եղանք։

— Այդ ձեր ազնուութիւնն է։

— Merci, շնորհակալ ենք ։

Յանձնախումբին անդամները ժամի մը չափ աշխատեցան ձայնասփիւռը կարգի դնել։ Ասիկա մեծ մտահոգութիւն պատճառեց ունկնդիրներուն, որոնք վախցան թէ նուագին ձայնը պէտք եղածին չափ բարձր պիտի չլսուէր։ Ներկաներուն փափաքին տեղի տալով ձայնասփիւռը բարձրացուցին, մինչեւ որ Քէմանին ձայնը զուռնայի պէս սկսաւ լսուիլ։

Վերջապէս սկսաւ յայտագրին ամէնէն կարեւոր մասը՝ նուագը։ Ներդաշնակ «փէշրէֆ»ով մը սկսան նուագողները։ Ժողովուրդին խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր։ «Փէշրէֆ»ին յաջորդեց սրտաշարժ երգ մը՝ «Խօրտէկ կէօլլէրտէ օլուր» (բառերը լճին մէջ կ'ըլլան)։ Ամէն կողմէ լսուեցաւ քաջալերութեան բացագանչութիւններ — աֆէրի՛մ, մաշալլա՛, եաշա՛։

Յիրաւի գնահատանքի արժանի էին թէ՛ երգողները եւ թէ՛ նուագողները։ Ժողովուրդը այն աստիճան յուզուեցաւ, որ, շատեր սկսան օղին տօպքի վրայ ճնկել, որպէսզի հրապարակով տեստուքին։ Ուրիշներ սեղաններու վրայ ելան եւ սկըսան պարել ։

Մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի էին Լուի Շէյթանտէգէնեանին երգած յուզիչ «կազէլ»ները։ Ըստ իս, այս «կազէլ»ները կը գերազանցեն միայն այն շարականները, զոր ատենօք, ձեռքը ականջին դրած կ'երգէր Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ դպրապետը՝ Ուզուն Կարապետը ։

Այսպիսի արեւելեան երաժշտութիւն մը կարենալ հասկնալու, գնահատելու եւ վայելելու համար մարդ պէտք է մտիկ ըրած ժամանակ օղի խըմէ։ Այդ վիճակին մէջ մարդ որքան մտիկ ընէ այս տեսակ երաժշտութիւն մը, այնքան կը գնահատէ զայն, որքան գնահատէ, այնքան կը յուզուի, որքան յուզուի, այնքան կը խանդավառուի, եւ որքան խանդավառուի, այնքան պահանջ կը զգայ օղի խմելու ։

Ի հարկէ, որքան խմէ մարդ, այնքան աւելի թուրշի կը դառնայ եւ ի վերջոյ երաժշտութիւնն ու օղին այնքան կ'ազդեն վրադ, որ հարկ կը զգաս ... կնիկդ ծեծելու։ Եթէ ամուսնացած չես, անշուշտ քիչ մը անպատեհ է ուրիշին կինը ծեծել, այս պարագային, ազամարդու հետ կը բռնուիս, պայմանով որ հակառակորդը քեզմէ պզտիկ ըլլայ։

Թէեւ այս խնջոյքին տեղի ունեցան այս կարգի քանի մը աննշան միջադէպեր, սակայն պէտք է խոստովանիլ որ ժողովուրդը լաւ քէյֆ ըրաւ, կերաւ, խմեց, պարեց եւ այսպիսով ազգային գործերն ալ մեծ թափով յառաջ գացին։

«Ջալղըճի»ները ութ ժամ անընդհատ նուագեցին զանազան եղանակներ, Ջիֆթէ թէլլի, փէշրէֆ, Հիճազքիար, Հիճազքիար - Քիւրտի, Հիւզամ շարքը, Աճէմ - Աշիրան, Սապահ, Րասթ, Նէհավէնդ, Քանթօ, Նէվա - կազէլ, Ուշաք, Պէյէթի, Հիւսէյնի, Ճէզայիր եւն. եւն.։

Ոմանք իրենք զիրենք Խօրտէկ փոխադրուած զգացին։ Ուրիշներ ապրեցան հազար ու մէկ գիշերներու մթնոլորտի մէջ, իսկ ես ինքզինքս կարծեցի Պոլսոյ Շիշլիի կողմը, Տէլի Սրտալին մէյխանէն։

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Հնչակեան Քըսան Կախաղաններու յիշատակին նուիրուած սգահանդէսը Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ։ Դժբախտաբար սակաւաթիւ էր բազմութիւնը ։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Շոփէնի մահերգով, զոր նուագեց Օր. Զառափեան (դաշնակ)։

Օրուան նախագահը, ծերունի Գ. Տէօվլէթեան դրաւոր ուղերձով մը շեշտեց թէ բացի հայ մատնիչներէ Թուրք կառավարութիւնն ալ աչալուրջ կը հետեւէր յեղափոխական գործունէութեան ։

Բանախօսներէն Գ. Յ. Գօզոսեան բարեբաստիկ երեւոյթ նկատեց որ այս տարի կարգ մը համազգային տօներ միասնաբար տօնուեցան, ինչպէս « Վասպուրականի հերոսամարտը», «Ապրիլեան Եղեռնի սգահանդէսը»։ Ապա պատմեց անձնական յիշատակներ քանի մը հերոսներէ որոնց հետ ծանօթացած էր Կեսարիոյ մէջ։

Շ. Նարդունի նախ տուաւ իւրաքանչիւրին կեանքի գիծերը։ Սրահը սարսուռով լեցուեցաւ, երբ կը ներկայացուէր կարճ երիտասարդներուն անձնազոհութիւնը,— շատեր քսան տարեկան էին, երբ կախաղան բարձրացան։ Դուք, ո՛վ քսան տարեկաններ, ի՞նչ կը ներկայացնէք Հայոց ազգային արժէքներու նժարին վրայ, նահատակները որ ձեր տարիքը ունէին, այսօր պատմութեան մէջ ամրօրէն արձանագրած են իրենց անունը։ Մեծն Աղեքսանդր կուլար Աքիլլէսի գերեզմանին վրայ, խորհելով որ ոչինչ ըրած է,— տակաւին Ասիա նուաճած չէր,— Աքիլլէսի տարիքին մէջ։ Յետոյ բանախօսը փառաբանեց հայ յեղափոխութիւնը։

«Արթնցէ՛ք, Ամերիկա եւ Անգլիա»

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԿԸ ԳՏՆԷ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

ԽՄԲ.— Ծանօթ հրապարակագիր Ազէտին Տավէր կը գրէ Ճիւմհուրիյէթի մէջ (19 Յունիս).—

Կարմիր հեղեղին դէմ Դեմոկրատ պետութիւնները կ'ուզեն պաշտպանողական գիծ մը հիմնել, բայց այդ գիծին ամէնէն տկար կողմը, անկասկած Միջին Արեւելքի ճակատն է։

Այս տկարութիւնը թէ զինուորական է, եւ թէ քաղաքական։ Երբ Ռուսիա իր արբանեակներն ալ քաշկռտելով պատերազմ հռչակէ, ամէն բանէ առաջ պիտի ջանայ չէզոքացնել Թուրքիան, որ Միջին Արեւելքի ճակատին բանալին կը կազմէ ։

Միայն թէ բանալին զօրաւոր է, Թուրք ազգը վճռած է կռուիլ իր աւանդական թշնամիին դէմ։ Թրքական փականքը կարելի է ցնցել ցամաքէն, ծովէն, օդէն, բայց շատ սուղի կը նստի Թուրք բանակը պարտութեան մատնելը։ Եւ եթէ Թուրքիոյ դաշնակիցներն ու բարեկամները իրենց խոստումը յարգեն եւ ծովէն ու օդէն օգնեն մեզի, Թուրք բանակը ետ կը նետուի, բայց չի յաղթուիր։ Այս կացութեան մէջ, Ռուսիա նուազագոյն կորուստով ճակատ մը պիտի փնտռէ, եւ այդ ճամբան Իրանն է ։

Կարմիր ցարականութիւնը Պարսկաստանի ճամբան կամ քաղաքականութեամբ եւ կամ պատերազմով կրնայ ձեռք անցընել ։ Եթէ քաղաքականութիւն գործածէ, Իրանը պէտք է սովետական արբանեակ մը ըլլայ ։

Քարիւղի հարցին մէջ առնուած որեւէ սխալ քայլ, Իրանը կրնայ նետել Ռուսիոյ գիրկը։ Մոսկուա չորս աչքով կը սպասէ այս սխալ քայլին, եւ ձեռքի տակէ կը ջանայ ապահովել զայն ։

Մինչ այդ պարսիկ ազգայնամոլները ամէնէն յարմար առիթը գտած են Թուտեհականներուն հետ ճակատ յարդարելու Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դէմ, քարիւղի խնդիրը չահագործելով։ Կացութիւնը ծանրակշիռ է, եւ պարսիկ ղեկավարները կը ջանան հաւասարակշռել զայն, երկիրը չնետել Ռուսիոյ գիրկը ։

Անսպասելի բան մը կրնայ պատահիլ, բայց Մոսկուա եթէ չկարենայ քաղաքական մեքենայութիւններով որսալ Պարսկաստանը, պիտի նախընտրէ արշաւել անոր վրայ ։

Ռուսիոյ համար դժուար չէ Իրանի ճամբան բանալ պատերազմի միջոցաւ ։ Պարսկական բանակը չի կրնար դիմադրել ռուսական յարձակումի մը։ Կարմիր բանակը կրնայ շուտով մինչեւ Պարսից Ծոցը իջնել, եւ Իրաքը, Սուրիան, Լիբանանը, Յորդանանը եւ Իսրայէլը կոխոտելով՝ հասնիլ Միջերկրական եւ ալ թեւէն օղակել Թուրքիան, զայն կէս առ կէս չէզոքացնել ։

Ռուսիա կրնայ միեւնոյն ընթացքը ցոյց տալ Յունաստանի հանդէպ, եւ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ գործակցութիւնով, հասնիլ մինչեւ Ադրիական։ Գերմաններուն օրինակին հետեւելով, կրնայ օդէն գրաւել Կրետէն եւ Եգէականի կղզիները եւ ամբողջովին պաշարել Թուրքիան, որ այս կերպով կը զրկուի իր դաշնակիցներուն հետ հաղորդակցութեան բոլոր գիծերէն ։

Ահա այսպիսի ռազմավարական ծրագիրներ ունի Ռուսիա, Միջին Արեւելքը ձեռք ձգելու համար ։ Այս ծրագրին դէմ արդեօք ի՞նչ միջոցներ ձեռք կ'առնեն մեր բարեկամ Ամերիկա, մեր զինակիցները՝ Անգլիա եւ Ֆրանսա, ինչեր կը խորհին զինուորական թէ քաղաքական տեսակէտներով։ Ահա կարեւորագոյն խնդիրը, որուն վրայ պէտք է լրջօրէն ծանրանալ։ Արեւմտեան դաշնակիցները, որոնք ոչ մէկ գործնական քայլ առած են Թուրքիոյ եւ Յունաստանի պաշտպանութեան համար, տկար եւ բաց ձգած են Միջին Արեւելքը եւ ռազմագիտական տեսակէտով ալ դեռ պատրաստութիւն չունին։ Անգլիա եւ Ամերիկա կ'ուզեն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի բեռցնել պաշտպանութիւնը այդ գօտիներուն, որոնք այնքան կարեւոր են մանաւանդ քարիւղի տեսակէտով ։

Ներկայ պայմաններուն տակ, պարզապէս երազ մըն է Միջին Արեւելքի Ուխտի մը գաղափարը։ Այնքան շատ թնճուկներ կան որ անհնար է Իրանէ մինչեւ Եգիպտոս երկարող պետութիւնները համախմբել զինուորական դանդուած մը կազմել ։ Եթէ Ամերիկա եւ Անգլիա չեն ուզեր հասուն պտուղի մը պէս Ռուսիոյ բերանը նետել Միջին Արեւելքը իր թանկագին քարիւղներով, ստիպուած են քաղաքական եւ զինուորական ամենալուրջ միջոցներ ձեռք առնել։ Մինչդեռ ծայրն ենք ծրարոց, և դեռ կարգադրած չեն այն խնդիրը թէ ամերիկացի՞ թէ անգլիացի հրամանատար մը պէտք է բերել Միջերկրական ։

Ալ արթնցէք, ուրիշ ըսելիք չունինք ձեզի ։

յանուն որուն ինկան Հնչակեան եւ Դաշնակցական գործիչներ ։

Վերջին բանախօսը, Պ. Վ. Զէյթունցեան յուզումով ոգեկոչեց իր ամէնէն մօտիկ ընկերներու յիշատակը, դրուագներ պատմելով ոմանց կեանքէն ։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ խոր յուզումով երգեց Օր. Աստղիկ Առաքելեան Կոմիտասի «Սիրտս նման է էն փլած տներ» եւ Ռոմանոս Մելիքեանի «Մի լար, կ'անցնի»։ Լ.

Պատկեր մը՝ Լոնտոնէն

Օդանաւով մեզմէ մէկ ժամ հեռու կը գտնուի ժողովուրդ մը զոր չենք ճանչնար բաւարար կերպով ։

Հետաքրքրական ժողովուրդ՝ որ վստահութիւն ունի զինքը կառավարող մարդոց վրայ, մանաւանդ վտանգի պահուն—ու երբ իր վարչապետը արտասահման կ'երթայ իր անունով խօսելու, փոխանակ անոր ոտքը սահեցնելու, ամբողջ խորհրդարանը, մէջն ըլլալով ընդդիմադիրները, կը պատասխանէ, «ներկայ», նոյնիսկ անոր կոչէն առաջ։

Այնտեղ ալ, ինչպէս ամէն տեղ, մոլորած ոչխարներ կան, նախարարներ կամ պաշտօնատարներ որոնք կը հարստանան շնորհիւ իրենց պաշտօնին եւ կամ կը դաւաճանեն իրենց պարտականութեանց հանդէպ։ Բայց երբ գայթակղութիւնը մէջտեղ կ'ելլէ, այդպիսիները անմիջապէս կը մաքրագործուին դատական իշխանութիւններէն ։

Անգլիոյ մէջ երեսփոխանական յանձնախումբ մը չեն կազմեր փնտռելու համար անմատչելի ճշմարտութիւն մը, այնպիսի մարդերով որոնք ուրիշ մտահոգութիւն չունին եթէ ոչ փրկել յանցաւորը, չմրոտելու համար իրենց կուսակցութիւնը։

Այսպէսով կը պղտորուան հանրային կարծիքը ամխեներով գրգռելէ, ի վերջոյ յանգելու համար ոչինչի։ Այդ պայմանով ալ այստեղ կը տիրէ առողջ մթնոլորտ մը, որ վստահութիւն կը ներշնչէ։

Վստահութիւն նաեւ հանդէպ օրուան կացութեան։ Կը վախնան պատերազմէն ինչպէս ամէն տեղ, բայց կը պատրաստուին անոր կորովի կերպով, յայտնապէս, առանց խուճապի մատնելու հասարակ մահկանացուն, որովհետեւ ան սովորութիւն ունի դէպքերուն նայելու անվախօրէն ։

Պատերուն վրայ կը տեսնուին գեղեցիկ ազդեր, որոնք կը հրաւիրեն այրերը եւ կիները այժմէն արձանագրուիլ կրաւորական պաշտպանութեան սպասարկութեանց մէջ ։

Ձեռնոց չեն դներ ժողովուրդը հրաւիրելու իր իսկ պաշտպանութեան պատրաստուելու եւ չեն վախնար հրապարակաւ խօսիլ ։

Այսպէս, օրինակի համար, անցեալ օր բոլորովին դիպուածով ներկայ եղայ փողոցի հաւաքոյթի մը։ Մարդ մը աթոռին վրայ ելած կը խօսէր 500 հոգինոց բազմութեան մը, գովելով համայնավարութեան բարիքները եւ կը քննադատէր անգլիական քաղաքականութիւնը։ Տեսարանը տեղի կ'ունենար ի ներկայութեան ոստիկաններու ։

Անգլիացիի մը հարցուցի թէ ինչպէ՞ս կը թոյլատրեն։ Մարդը պատասխանեց.— Այստեղ ամէն մարդ ազատ է հրապարակով խօսելու, կը բաւէ որ ճառը չվերածուի գրգռութեան եւ փողոց իջնելու հրաւէրի մը ։

Վերջին պատերազմին աւերները չեն վերցուած։ Նոր շէնքեր կը կառուցուին հոս ու հոն, Լոնտոնէն հեռու, պահպանելու համար Անգլիոյ աւանդական գանձը, դիւանաթուղթերը, մէկ դարէ ի վեր հրատարակուող թերթերու հաւաքածոները, եւն.։

Միսի բաժնեչափը շատ քիչ է։ Անգլիացին շաբաթը մէկ անգամ միայն միսով համեստ ճաշ մը կ'ընէ։ Պատշաճ կը համարուի այս կարգադրութիւնները ընդունիլ այնպէս ինչպէս ծանր տուրքերը ։

Միայն թէ այստեղ եթէ ժողովուրդին բեռը ծանր է կարեւոր բաներուն համար, փոքր բաներու՛ համար ալ մարդը նեղը չեն դներ։ Կ'արտօնեն ծխել մեթրոյին մէջ (ինչ հրաշալի երադործում է Լոնտոնի մեթրոն եւ ինչ մաքրութիւն), ինչպէս նաեւ սինէմաներու մէջ ։

Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԱՁԻՆ ԳԻՆԸ 24.20էն 27.70ի պիտի բարձրանայ Փարիզի մէջ։ Թուականը որոշուած չէ տակաւին ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն, կը տարագրուին բոլոր փոքրամասնութիւնները, մասնաւորապէս Ուկրայնացիները, սահմանամերձ շրջաններուն մէջ (Թըմշվար եւն.)։ Աքսորը տեղի կ'ունենայ գիշերանց ։

ՄՈՍԿՈՒԱ մեկնեցաւ Քէնթըպըրիի «կարմիր» աւագերէցը, Տոքթ. Հ. Ճոնսըն։ Պիտի մնայ մէկ շաբաթ։ Չի գիտցուիր թէ պիտի ընդունուի՞ Սթալինի կողմէ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Նոյնիսկ՝ երբ անոնք պատնէշէն շատ հեռու տեղերէ սկսած կ'ըլլային, երբեմն թշնամի ականափորերը ծուխով կամ թունաւոր կազերու միջոցաւ խեղդելով, երբեմն յունական հուր թափելով եւ երբեմն ալ՝ գիրկ գիրկի կռիւ մղելով ականներու անցքերուն մէջ ։

Ամէն անգամ յաջողեր էին վտանգաւոր պայթումին առաջքը առնել։ Սուլթանը, կ'ըսէ Պարպարօ, այս փորձերու բացարձակապէս անյաջող ու անօգուտ բաներ ըլլալուն վերջնապէս համոզուած, ըմբռնեց թէ երբեք պիտի չկրնար այս ճամբով քաղաքը գրաւել, թէ բոլորովին ի զուր կ'անցնէր մարդու եւ կազմածներու այս կորուստը, եւ հետզհետէ աւելի կառչեցաւ սա գաղափարին թէ թնդանօթին շնորհիւ միայն վերջնական յաղթանակը պիտի կրնար տանիլ։

25 Մայիս ուրբաթ եւ 26 Մայիս շաբաթ օրերը, Լիկոսի հովտին մէջ եւ յարձակման միւս գըլխաւոր կէտերուն վրայ առաջուան պէս շարունակուեցան խուլոր հրետանիի ռմբակոծութիւնը եւ տեւական նետաձգութիւնը։ Այդ օրերուն է հաւանաբար որ սակաւաթիւ զօրքը եւ Կոստանդնուպոլսոյ թշուառ բնակչութիւնը, Թուրք բանակին ահագնութեան առջեւ, հասկցան թէ վերջնական աղէտը մօտալուտ էր, եւ սակայն խեղճ պաշարեալները նորէն իրենց քաջութիւնը չկորսնցուցին ։

Պաշարման զանազան պատմագիրները, պարզամիտ ու անկեղծ ժամանակագիրներ, մեծ ողբերգութեան վերջին կսկծալի օրերուն, այսինքն Մայիս 22էն 26, կը յիշատակեն երկնային կամ ուրիշ զանազան երեւոյթներ, հրաշալի նշաններ, որոնք իրաւ է որ հիմա խիստ քիչ պիտի ազդէին մեր վրայ, սակայն այդ ժամանակներուն ծայրայեղ կարեւորութիւն ունէին, դժնդակ տպաւորութիւն յառաջ կը բերէին ու նոյն իսկ՝ կը սարսափեցնէին մեծ ու անգթօրէն ռմբակոծուած քաղաքին յոգնաբեկ պաշտպանները։ Ծայրագոյն տագնապութեան եւ աւելորդապաշտութեան այդ ժամանակներու գրոյցներուն մէջ, մեծ բաժին պէտք է տալ ժողովրդական երեւակայութեան եւ դիւրահաւանութեան, զրոյցներու եւ հրաշքներու յայտնութեան որ այսօր ծիծաղ միայն պիտի պատճառէին մեզի, բայց որոնք 1453ի Պոլսոյ մէջ վախէ եւ յուսահատութենէ կը դողացնէին վերջին Կոստանդինի ամէնէն յանդուգն պատերազմիկներն անգամ։ Միեւնոյն ժամանակ ատոնք պաշարողներու բարոյականն ալ նոյն համեմատութիւնով կը բարձրացնէին ։

Ամէնէն աւելի Կրիտոփուլոս, այնքան մեթոտիկ ու ստուգապատում այդ գրագէտը, որ պաշարումէն շատ ետքը գրած է իր ժամանակագրութիւնը, երկարօրէն կը պնդէ այս զանազան երեւոյթներուն վրայ, որոնք այնքան զբաղեցուցին դժբախտ քաղաքին անբախտ պաշտպանները ։

«Պաշարման այս վերջին օրերուն պատահեցաւ, կ'ըսէ վերոյիշեալ պատմագիրը, այն դէպքը, որ Աստուծոյ Կոստանդնուպոլսոյ վերապահած մեծ աղէտներուն յայտարար ահազանգը եղաւ կարծես ։

Վախճանական յարձակումէն երեք կամ չորս օր առաջ, մինչդեռ քաղաքին ամբողջ բնակչութիւնը, անհուն թափօրով մը փողոցները կը պըտտէր աղօթքներ կարդալով ու Փանայիայի պատկերը (անշուշտ Պլաքէրնէրու համբաւաւոր Կոյսին Աստուածապահ քաղաքին պաշտպանին) կը տանէին միասին, յանկարծ առանց որոշ պատճառի պատկերը սահեցաւ, եւ ամբողջ հասակովը փռուեցաւ գետին։ Բոլորն ալ մեծ աղաղակներով վազեցին որ վերցնեն ։ Բայց ահարկու բան, հակառակ բոլոր իրենց ջանքերուն, պատկերը վար ինկաւ նորէն, իբրեւ թէ կապարէ ըլլար ու գետնին փակած ըլլար ։

Գրեթէ անկարելի եղաւ վերցնել։ Այսպէս տեւեց ամբողջ ժամ մը։ Վերջապէս բոլորն ալ, միացնելով իրենց ճիգերը ու աղաղակներ արձակելով ու ամէնքն ալ սրտագին աղօթքներ ուղղելով Աստուծոյ, կրօնական ու աշխարհական, պատկերը կրողներն ու ներկաները կրցան սրբազան պատկերը վերցնել եւ իրենց ուսերուն վրայ բարձրացնել կրկին ։

«Այս հրաշքը որ յաւեգոյն աղէտները կը մարգարէանար ըստ իրենց, բոլոր ներկաներուն հոգին անձկութեան ու սարսափի երկար սարսուռով մը համակեց ։

(Շար.)

Ազգաժողով՝ Քորէայի համար

ԼԱՒԱՏԵՍՆԵՐ ԿԸ ՅՈՒՍԱՆ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մեծ խրախճանքով կը սկսի քաղաքական շըր – ջանակներու մէջ, Պ. Մալիքի յայտարարութեանն ի վեր: Պ. Էնթէզամ, ՄԱԿի ընդհ. ժողովին նա – խագահը, այնքան լաւատես կ'երեւայ որ, առջի օր յայտարարեց թէ «կարելի է զինադադար կըն-քել քանի մը վայրկեանէն»: Այս յայտարարու – թիւնն ըրած ատեն դեռ չէր տեսնուած Ն. Միու - թեան պատուիրակին հետ:

Նոյնքան լաւատես կ'երեւայ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Պ. Թրիկվը Լի, որ կարճ կապելով իր արձակուրդը, Նորվեկիայէն օդանաւ նստաւ դէպի Նիւ Եորք, բացառիկ նիստի մը հրա-ւիրելու համար ընդհ. ժողովը:

Ցուռեռնանքներ ալ պակաս չեն, եթէ հետեւանք նախընթաց փորձերու: Բայց եւ այնպէս ամէն միջոց պիտի փորձուի, գործնական ելքի մը յան – գելու համար: Մանաւանդ որ, Մոսկուայի թեր - թերն ալ որոշ յոյսեր կը ներշնչեն: Այսպէս, « Փրավտա », կուսակցական պաշտօնաթերթը, առջի օր կը բացատրէր թէ բոլոր պայմանները կան Քորէայի պատերազմը դադրեցնելու համար: «Մէկ տարուան պատերազմը հաստատեց թէ ճա-խողման դատապարտուած են Ամերիկացիներու փորձերը՝ սորկացնելու համար Քորէայի ժողո – վուրդը: Պատերազմական գործողութեանց դադա-րումը եւ խաղաղ կարգադրութիւն մը պիտի վեր-ջնէ միջազգային կացութեան լարման կարեւոր պատճառներէն մէկը: Միեւնոյն ատեն Քորէայի ժողովուրդը պիտի կրնայ վերադառնալ դէպի խաղաղ կեանք եւ կարգի դնել իր սեփական գոր – ծերը »:

Պ. Էչիսըն զեկուցում տալով երեսփ. ժո – ղովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ, յայտարարեց թէ զինադադար մը՝ 38րդ զուգահե-ռականին վրայ՝ յաջողութիւն մը պիտի ըլլար Ազ-գաժողովին համար: Ուրիշ խօսքով, համաձայնիլ ուժերը պէտք է քաշուին 38րդ զուգահեռականէն անդին: Ի պատասխան զանազան հարցումներու, նախարարը կրկնեց թէ Մ. Նահանգներուն հիմնա-կան նպատակն է եռ մղել նախայարձակումը: «Ն-թէ նախայարձակումը կանգ առնէ եւ մենք երաշ-խիքներ ստանանք թէ պիտի չվերսկսի, այն ատեն կրնանք վերահաստատուած նկատել խաղաղու – թիւնը եւ ապահովութիւնը »:

Միեւնոյն նիստին մէջ Պ. Էչիսըն բացատրեց թէ անհրաժեշտ է քուէարկել 8.500.000.000 տոլարի վարկը՝ օգնելու համար դաշնակից պետութեանց:

Ֆրանսան ամենամեծ բաժինը պիտի ստանայ տրամադրելի վարկէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հրասայլեր, թնդանօթներ, օ – դանաւեր եւն. ճամբայ հանուած են դէպի Պարս-կաստան:

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ընկերվարական եւ ժողովրդական խմբակցութիւնները կը խորհըր-դակցին, ընկերային բարենորոգումներու ճակատ մը կազմելու համար:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ հրամանատարը կը տեղեկագրէ թէ տասը հազար ընիկներ սպաննուած են վերջին կռիւներուն մէջ:

ԳԵՐՄԱՆ զօրավար Թամքէ, որ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր Ֆրանսա-յի մէջ եւ ապա արձակուեցաւ քանի մը օր առաջ, Գերմանիա վերադառնալով ընդունուեցաւ վար – չապետին Նոր. Ադենաուըրի կողմէ:

ԲԱՑՄԱԹԻՒ ձերբակալութիւններ կատարուե-ցան Մարոքի մէջ աւազակային դէպքերու հետե – ւանքով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Գապամաճեանի մահուան առթիւ պսակիներն հանգանակուած ծաղկեպսակի գումարէն աւելցած մասը 1480 ֆրանք, նուիրուած է Իսսի Կապոյտ Խաչին Պ. Կարապետ Գապամաճեանի կողմէ:

ՔԱՖԷ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ըմպի՛ր, խմո՛վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառողիշը՝ Մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հատուած խառնուրդ կայ,
Ցեղուն հազար մուէր կայ,
Հարիւր պարապ տպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ:
Հաւցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող գրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին մարգն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է:

Հասցէ. — **Boyadjian**, 12 Place de la Pierre, Valance (Drôme):

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքապետարանի սրահը, (rue Stalingrad) Այս կիրակի, ժամը 16էն կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ եւ Կապոյտ Խա-չի մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ ընկեր Պ. ԶԳՈՒՐԺԵԱՆ:
Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Իսսի եւ Շավիլի Նոր Սերունդի անդամները: Միացեալ երգչախումբ ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. ԲՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ եւ Իսսի Նոր Սերունդի նը-ւագախումբը:

Խնջոյք եւ եւրոպական պարեր:

Գիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 100 Ֆր.:

Կառախումբ Մոնփառնասէն եւ Սէն Լազարէն:

Հանրակառք Փոն տը Սէվրէն, իջնել Puits sans Vin:

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կո - միտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սե-րունդի: Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն մին-չեւ առաւօտ, 6 rue Jean B. David, Républicainsնե - րու սրահը:

Կը նախագահէ ընկեր Տ. ՉԷՔԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Լիոնէն ընկեր Բ. Երիմեան եւ Տիկին Վարժապետ-եան, Սէն Շամոնէն կարող ուժեր:

Հանդէսէն վերջ պարահանդէս առաւօտուը – թեամբ համրածանօթ Michèle Andréի: Առատ կե-րուխում:

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր
Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճիճեան, Օր. Կառվարեան, Պ. Գմրէքեան, Պ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ:

Առատաւոր անակնկալներ

ՄԱՀՃԵՆՑԻ հանրածանօթ եւ սիրուած նուա – գախումբը:

Գիւֆէ: Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշա-րաններէն եւ նպարավաճառներէն:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռախօսել էտ-ուառին, Ale. 16.65:

«Փ.Հ. Մ. Ը. Մ»ի ԳԻՇԵՐ»Ը

(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Մեծ երեկոյթ պարահանդէս

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Charenton Salle des Fêtesի մէջ, rue de la République

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայու – թեան քաղաքապետ Mr. GUERIN (Charentonի) եւ Mr. BLEUSE (Ալֆորվիլի):

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Հայկ. երգ, պար: Ներկայ կ'ըլլայ

GREGOIRE [ex Coco] ASLAN

Եւրոպական պար, Formation Tango Typique

RICARDO ZARIAS

Առատ եւ ճոխ գիւֆէ, մատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոց. — Իջնել Métro Charenton Ecoles, սրահը 30 քայլ:

Մուտք 200 ֆրանք:

ԾԱՆՕԹ ԽՈՀԱՐԱՐԱՊԵՏ

Պ. ԵՐՋԱՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

Rue Provence ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ է

8, RUE LAMARTINE

Ուր իր բոլոր յաճախորդները պիտի գտնեն առաջ-ուան նման համեղ կերակուրները
ինչպէս նաեւ օղիի սպասարկութիւն մը բազմա-պիսի ազանդերներով:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցչական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30էն, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը: (Métro Cadet):

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30էն, Քա-ֆէ Ռէժանի վերնայարկը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի Studio Caumartin: Կը խօսի ընկեր Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ: Նիւթ՝ Պետրոս Դուրեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ Ենթա – կոմիտէի ընդհ. ժողով՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն, ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակա-րանը:

ՎԱԼԱՆՍ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողով՝ այս շաբաթ ժամը 21էն, Ահարոնեան Ա – կումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողո – վը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30էն, Ահարոնեան Ա - կումբին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողով այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն, Սէնթ Անի դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը՝ Օ – գոստոս 5ին:

ԱՅՑ Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. «Վար. Շահրիկեան խումբին, այս կիրակի: Autocarը վերապահուած է միայն արձանագրեալներ – րուն եւ կը մեկնի ժամը ճիշդ 8.30ին: Հաւաքա – տեղի Place Jean Jaurès (Mairie) եւ Bld. Carnot:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսսի Երիմեան դպրոցի կրթա-կան մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Երիմ-եան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արիներ – րու եւ արենուշներու: Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրցանակներ: Մուտքը 100 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ. — Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու ամա-վերջի հանդէսը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Թէքէեանի» սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանկական թատերախաղեր, երգ, արտասանութիւններ եւ զա-նազան խաղեր: Խօսք պիտի առնեն ուսուցիչները: Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի դպրոցի տարեվերջի հան-դէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին, Սրբոց ընկերվարականներու սրահին մէջ:

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօ – սութիւն, մենպարերգ եւն.: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դէպի Վիլ Ֆրանշ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Վիլ Ֆրանշի Նոր Սերունդի «Սիս – մանթօ» խումբերուն: Այս կիրակի ամբողջ օրը, Վիլ Ֆրանշի Chateau de Longeviallei պերճաշուք ծառաստանին մէջ:

Autocar առնել Place Guichardէն ժամը 9ին եւ 10.30ին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՋԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Պ. Օհնիկեան, անդամ Փարիզի երաժշտական Ակադեմիայի, կը ստանձնէ դասեր ձայնագրու – թեան (սոլֆէժ) եւ ամէն կարգի նուագի:

Ունի ծախու նօթաներ, դասական թէ արդի յայտնի հեղինակներէ, խիստ չափաւոր գիներով:

Դիմել մասնաւոր ժամադրութեամբ, Mr. Ohniguian, 10 rue Tournefort, Paris (5):

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մաս-նաւորապէս կը յանձնարարուի նկատի ունենալ
Կ. ԳԱԶԱՋԵԱՆ
Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէի ճիշդ դէմը): Հեռ. **OPE. 80.34**

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Dameseme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 29 JUIN 1951 Ուրբաթ 29 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6495-Նոր շրջան թիւ 1906

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ «ՐԱՑԱ» ՉԵՆՔ

Երեւանի կուսակցական համագումարին մէջ քուէարկուած բանաձեւը «քաղաքական վնասակար նպատակներ» կը վերագրէ անոնց որ ինքնուրոյն լեզու կը հռչակեն արեւմտահայերէնը, «արհեստականօրէն» :

Կարելի է օրերով խօսիլ այս յայտարարութեան մասին, ուր իրար կը հրմշտկեն բթամտութիւնն ու ննճգամտութիւնը :

Ո՞րն է այդ «քաղաքական վնասակար նպատակը» .—

1. Ստեղծել երկու Հայաստաններ, երկու լեզուներ եւ հակադրել արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերուն :

2. Հակադրել Հայոց ժողովուրդի ռուսական «օրիէնթասիոն»ին, ռուսական մշակոյթին:

3. Անջատել ու հեռացնել հայկական մշակոյթը իր ժողովրդական ակերէն, յառաջդիմական մշակոյթի բարերար ազդեցութենէն եւ կապել Արեւմուտքի յետադիմական մշակոյթին հետ :

Ցեստաձգելով այս խարխուլ տրամաբանութեան քաղաքական մասը — «ռուսական օրիէնթասիոն» եւայլն, ամփոփուինք բուն լեզուական հարցին, մշակոյթի ճակատին վրայ :

Երեսուն տարիէ ի վեր, բոլշեւիկներն են որ կը վարեն մեր մինուճար հայրենիքը, համաձայն իրենց Թիւթօյ վարդապետութեան: Կը վարեն սանձակոտոր մենատիրութեամբ :

Այդ երեսուն տարիներու ընթացքին, ոմնեցա՞ն հիմնական ծրագիր մը, լսելու համար տարագիր բազմութեանց տեսակէտները, բաղձանքները եւ պահանջները :

Նկատի առի՞ն, օրինակ, Հայկական Արտասահմանի հեղինակաւոր կարծիքները եւ դիտողութիւնները. [illegible] մայրենի լեզուին տառն ու ոգին: Երբ կը պարտադրէին այլանդակ, հակագիտական եւ յետադիմական ուղղագրութիւն մը, որ մասամբ միայն բարեփոխուեցաւ, քսան տարի վերջը :

Ուզեցի՞ն օգտուիլ արեւմտահայ զանգուածին գաղատոր փաստակէն, անոր անսպառ բառապաշարէն, քերականութեան եւ շարադրութեան բնական եւ արդիական զարգացումէն :

Նոյնիսկ արեւմտահայ գրագէտներու գործերը հրատարակած ատեն, մտքէ անցուցի՞ն օգտուիլ անոնց լեզուական եւ գեղարուեստական հարստութեննէն: Անոնց զարգացման ելեւէջներէն:

Դեռ քանի մը տարի առաջ, երբ ուսումնականներու բազմութիւն մըն ալ հասեցաւ դէպի հայրենիք, ներգաղթի կարաւաններուն հետ, փորձեցի՞ն օգտուիլ անոնց լեզուական եւ գրական պաշարէն :

Աւելի բաց խօսելով, թոյլ տուի՞ն որ անոնք — մանաւանդ գրողները — շարունակեն գրել իրենց սորված հայերէնով, ինչպէս կ'ըլլար համբաւաւոր Հայաստանի օրով :

Կարելի՞ է, ներելի՞ է պետական լեզու կազմել, արհեստականօրէն մահուան դատապարտելով մէկը եւ բռնի պարտադրելով միւսը :

Հայրենիքը, ընդհանրական մշակոյթը կը կորսնցնե՞ն թէ կը շահին, եթէ ազատօրէն գործածուին երկու բարբառներն ալ, իրար լրացնելով համաձայն բարեշրջութեան, բնական զարգացման օրէնքին :

Ծիծաղելի չէ՞, երբ հասարակ թուղթակներու, խամաճիկներու կը վերածէք անուն շինած բանաստեղծներ, գրագէտներ եւ խմբագիրներ:

Դեռ աւելի խորացնելով հարցումները, Երեւանը ինք չէ՞ որ յամառօրէն կը ջանայ «անջատել եւ հեռացնել հայկական մշակոյթը (կուլտուրա!) ժողովրդական ակերէն »:

Բեռ մը տարաբանութիւններ, ռուս - թաթաբական վիժուկներ ժառանգեցիք հին սերունդէն :

Լեռ մըն ալ դուք թխեցիք եւ ամէն օր կը թխէք, միշտ աչքերը գոց: Ցգիտութեամբ կամ բռնութեամբ :

Այս ճամբո՞վ պիտի ծաղկին ու զօրանան «ժողովրդական ակերը»: Ա՞յս է որ կը կոչուի «պրոգրեսիվ» մշակոյթ :

Եթէ ձեզի պաշտօն յանձնած են կասկածելի, արգահատելի գիտելիքները ձեր սահմանէն ներսէն դուրս ալ տարածել, մենք «րայա»ներ չենք, որպէսզի բարեւի կենանք խոնարհաբար :

Շ.

Կարդինալ Աղաջանեանի հրաժեշտը

Չորեքշաբթի օր ժամը 17ին Cercle Interallié ի մէջ հրաժեշտի ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Կարդինալ Աղաջանեանի, նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթողիկէ Առաքելութեան :

Կարդինալը երեքշաբթի ցերեկ ճաշի հրաւիրուած էր Փարիզի արքեպիսկոպոսին, իսկ իրիկունը Փարիզի վատիկանեան դեսպանատան, չորեքշաբթի ցերեկ արտաքին նախարար Շումանի կողմէ: Չորեքշաբթի իրիկուան ընդունելութեան ներկայ էին բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին պապական նուիրակը, գերապայծառ Roncalli, Փարիզի արքեպիսկոպոսը, գերապայծառ Feltin, մեր պատուական բարեկամը՝ Paul du Véou, նախարարութեանց ներկայացուցիչները, կղերականներ, Մխիթարեան վարդապետներ, «Յառաջ»ի, «Այսօր»ի եւ «Արեւմուտք»ի ներկայացուցիչները, եւ շատ մը հայրենակիցներ :

Մեկնելէ առաջ Կարդինալը քանի մը խօսք ուղղեց ներկաներուն, իբրեւ հրաժեշտ, միեւնոյն ատեն օրհնելով ամբողջ գաղութը :

— « Ուրախ եմ որ ութ օրէ ի վեր կը գտնուիմ Ֆրանսա եւ քանիցս առիթ ունեցայ հանդիպելու իմ սիրելի հայրենակիցներու, որոնց մասին այնքան ներբողներ լսեցի պաշտօնական բերաններէ :

« Շնորհակալ եմ Ֆրանսական ազնիւ կառավարութեան որ հրաւիրեց զիս այս հիւրընկալ երկիրը: Եղած այս պատիւը անշուշտ ուղղուած է հայ ժողովուրդին, որուն այնքան տոկուն արժանիքները այժմ պարտադրուած են օտար երկիրներու մէջ ալ, մեզ ճանչցող ժողովուրդներուն: Հըպարտ պէտք է ըլլանք բոլորս որ կը պատկանինք հայ ցեղին, որուն մշակոյթը իր բազմակողմանի արժէքներով վաւերական տուրք մըն է քաղաքաազգի մը ենդեցին: [illegible] նանք չափել վարչաձեւը, բայց վարչաձեւերը կ'անցնին, հայրենիքը կայ եւ կը մնայ: Սիրեցէք զիրար, որովհետեւ ուր որ հանդիպիք Հայու մը, ան մէկ բեկորն է հայրենիքին :

« Գաղափարներու պայքարը անհրաժեշտ է, բայց պէտք չէ իրինք անհատէն անհատ, ու դառնայ վարկաբեկիչ կիրք մը :

« Եկեղեցին ու կրօնքը կ'ազդեն մարդկային բարոյականին կազմութեան, լաւ ճամբով: Ով որ չունի այդ բարոյական յենարանը եւ կ'ուրանայ անոր ուժը, կը կորսնցնէ եւ կամք եւ սիրտ: Վարդանանց պատերազմի նկարագրութեան մէջ Եղիշէ կը յիշէ մեր կաթողիկոսներէն մէկուն խօսքը Վասակի հասցէին :Այդ վճիռը խորապէս ազդած է իմ վրայ: Երբ իրեն կը բացատրեն Վասակին ուրացման պատճառները, կաթողիկոսը կ'ըսէ .— Մէկը որ ուրացած է իր Աստուածը եւ անհաւատարիմ գտնուած է անոր, ինչպէս կ'ուզէք որ չուրանայ նաեւ ամէն նուիրականութիւն եւ անհաւատարիմ չըլլայ բոլոր ժառանգութիւններուն :

Ուրեմն հաւատքով զօրացէք, մեր ժողովուրդին ցեղային եւ մշակութային արժէքով եղէք հպարտ: Հիւրընկալ երկիրներու մէջ ձեր վարքը թող ըլլայ ուղիղ ու խոհեմ: Ապրեք խաղաղութեամբ ու բարօրութեամբ:

Մնաք բարով բոլորիդ եւ ձեզմով Ֆրանսահայ գաղութին » :

✕ Կարդինալը Լիոն մեկնեցաւ երէկ, հինգշաբթի եւ պիտի տեսակցի Կարդինալ Ժեռլիէի հետ: Կիրակի օրուան պատարագէն վերջ Մարսէյլ հանդիպելով, պիտի վերադառնայ Պէյրութ :

✕ Տեղական մամուլի ներկայացուցիչներն այ զանազան տեղեկութիւններ հրատարակեցին Կարդինալին այցելութեան առթիւ, հայ կաթողիկէ հասարակութեան եւ ուրիշ խնդիրներու մասին (Figaro, Le Monde եւայլն):

✕ Իբրեւ հրաժեշտի խօսք, պիտի փափաքէինք որ վերջ գտնէին դաւանամարանական հակաճառութիւնները մամուլի թէ հովուական թուղթերու մէջ: Նոյն թելադրանքը՝ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին: Անշուշտ բոլորն ալ կ'ընդունին թէ ժամանակները ուրիշ բան կը թելադրեն :

Գ. ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ իր պտոյտը լրացնելով, Թոքիօ հասած եւ անկէ Քորէա մեկնած է, ամերիկեան բանակին պարէնաւորումը քննելու համար: Թոքիոյ մէջ Թուրք Թղթակիցներ տեսակցութիւն մը ունեցած են իրեն հետ :

Անհամբեր կը սպասուի Զինադադարին (Քորէա)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Գ. ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ ՀԵՏ.— 16 ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ ԱԶԳԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԵԼՈՒ.— ՄԱԼԻՔ ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ ԽԶԵԼՈՎ, Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԻՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՉԻ ԿԱՐՕՏԻՐ

Ազգաժողովի անդամներէն 16 պետութիւններ, որոնք զինեալ ուժերով կը մասնակցին Քորէայի պատերազմին, յայտարարեցին թէ պատրաստ են մասնակցելու որեւէ ձեռնարկի որ կը ձգտի խաղաղութիւնը վերահաստատել Քորէայի մէջ :

Չորեքշաբթի օր Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը, ծովակալ Քըրք տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին նախարարի փոխանորդին՝ Գ. Կրոմիքոյի հետ, լուսաբանութիւններ խնդրելու համար Գ. Մալիքի յայտարարութեան մասին :

Տեսակցութիւնը տեւեց քսան վայրկեան: Դեսպանին կ'ընկերանային իր խորհրդականը եւ առաջին քարտուղարը, որ մասնագէտ մըն է Մայր. Արեւելքի գործերու: Դեսպանը անմիջապէս հեռագրեց Ուաշինկթըն՝ թէ մանրամասն տեղեկագիր մը կը պատրաստէ տեսակցութեան արդիւնքի մասին: Ինք հրահանգներ ստացած էր ուղղակի Գ. Էչիսընէ, երկուշաբթի օր: Միեւնոյն օրը Ազգաժողովին ամերիկեան պատուիրակը նոյնիմաստ հրահանգներ կը ստանար, լուսաբանութիւններ քաղելու համար խորհրդային պատուիրակութենէն :

Ուրեմն անհամբեր կը սպասուի ծովակալ Քըրքի տեղեկագրին, որուն համաձայն Մ. Նահանգները վերջնապէս պիտի ճշդեն իրենց դիրքը :

Վերջին պահուն Ուաշինկթընէն հասած հեռագիր մը համաձայն, Խ. Միութիւնը յայտնած է թէ զինադադարի ձեռնարկը պէտք է կատարուի զինուորական բանակցութիւններ կատարելով Հիւս. Քորէայի եւ Ազգաժողովի հրամանատարներուն միջեւ: Կը նշանակէ թէ Չինաստան պիտի չմասնակցի այս բանակցութեանց, գործելով միայն իբրեւ խորհրդական Հիւս. Քորէացիներու :

✕ Չորեքշաբթի օր, Գ. Էչիսըն երկրորդ անգամ խօսելով Երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ, ըսաւ թէ «ամենամեծ եռանդուրութիւնը » տրուած պիտի ըլլայ թշնամութեանց վերսկսման դէմ, եթէ Չինաստանի հաւմայնավարները քաշուին Մանչուրիա, Եալու գետին հիւսիսակողմը: Արտաքին նախարարը համաձայնութիւն [illegible] կնքումէն անմիջապէս վերջը: Այս առթիւ յայտարարեց թէ երբ այսպիսի կարգադրութեան մը յանգին, բացորոշապէս պէտք է ճշդուի թէ համաձայնութեան որեւէ խախտում պիտի համարուի շատ վտանգաւոր արարք մը,«որ կրնայ վտանգել աշխարհի խաղաղութիւնը »:

Անշուշտ երկար պիտի տեւէ զինեալ ուժերուն պարպումը. հետեւաբար Գ. Էչիսըն անհրաժեշտ կը գտնէ զօրացնել Հարաւ. Քորէայի բանակը, որպէսզի պատրաստ ըլլան որեւէ պատահականութեան հանդէպ :

✕ Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ դիմում կատարուած է նաեւ կարմիր Չինաստանի կառավարութեան, լուսաբանութիւններ խնդրելու համար :

✕ Գ. Թրիկվը Լի, Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, որ Նորվեկիայէն Նիւ Եորք վերադարձաւ անապարանքով, միշտ լաւատես կ'երեւայ : Վերադարձէն անմիջապէս վերջը յայտարարեց.— « Պէտք է օգտուիլ ամէն պատեհութենէ, հաշտութիւն կնքելու համար»:

Իր առաջին գործը եղաւ տեսակցիլ ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նախագահին՝ Նասրուլլահ Էնթեզամի եւ միւս պատուիրակներուն հետ :

✕ Գ. Մալիք, որ իր քարտուղարին միջոցաւ յայտնած էր թէ հիւանդ է, չորեքշաբթի օր խզեց լռութիւնը: Դարձեալ իր քարտուղարին միջոցաւ ըսաւ թէ իր յայտարարութիւնը լուսաբանութեան չի կարօտիր :

Իրազեկներ կը կարծեն թէ խորհրդային պատուիրակը դիտմամբ վերապահ դիրք մը բռնած է, սպասելով իր կառավարութեան հրահանգներուն : Ուրեմն «դիւանագիտական» կը համարեն իր հիւանդութիւնը :

✕ Մինչ այս մինչ այն, խորհրդաւոր շարժումներ կը նշմարուին ռազմադաշտին վրայ: Դաշնակիցները կ'ամրացնեն իրենց դիրքերը, անակնկալի չգալու համար: Հիւս. Քորէայի պաշտօնական անթենը, որ մինչեւ հիմա կը սպառնար «ծովը թափել թշնամին», առջի օր ազդարարեց իր բանակին.— « Մինչեւ 38րդ զուգահեռականը քշենք թշնամին»: Առաջին անգամ է որ այս բանաձեւը կը գործածուի Հիւս. Քորէացիներու կողմէ: Այս փոփոխութիւնն ալ բարենշան կը համարուի, քանի որ տեղի կ'ունենայ Գ. Մալիքի յայտարարութենէն հինգ օր վերջը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բանախօսութիւն Luc André Marcelի

(Զ. եւ վերջին մաս)

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ — «Նահապետ Քուչակ, հայ աշուղներուն ամէնէն նշանաւորը, գրեթէ միշտ քառեակը կը գործածէ: Արեւելքի այս հնչեակը (sonnet), Արաբերէն եկած է, զոր պարսիկ բանաստեղծներն ալ կը մշակէին: Սակայն հայ աշուղները երբեք չեն երթար դէպի նմանողութիւնը (pastiche): Այդ նիւթերը, պատկերները, զգացումները կը յանձնեն արդէն այն օդին մէջ, զոր կը շնչեն: Հետեւաբար աշուղները աւելի կ'ապրին անոնցմով քան թէ փոխ կ'առնեն զանոնք: Մինչ Սաադի եւ Հաֆէզ արքունիքի բանաստեղծներ ըլլալով՝ յաճախ ճարտասանութիւն կ'ընեն, հայ գուսանները բնութեան եւ ժողովրդական արուեստին հետ մնայուն շփման մէջ ըլլալով՝ յարատեւօրէն կը նորոգեն իրենց քնարերգութեան նիւթերը:

«Այս երգերուն երկրորդ մասը կազմուած է քերթուածներէ, որոնք յղացուած են աշուղական ոճով, գրագէտ կամ «գիտուն» բանաստեղծներու կողմէ: Այս խումբէն է որ մեզի մնացած են ամենամեծ թիւով ձեռագիրներ, որովհետեւ այս բանաստեղծները գիր կ'առնէին իրենց գործերը, մինչ արհեստով աշուղները, մեծ մասով, կը հնազանդէին աւանդութեան եւ բերանացի կը փոխանցէին իրենց երգերը:

«Այս գիտուն կամ կրօնական բանաստեղծներու եւ բուն աշուղներու երգերուն միջեւ լեզուի եւ ոճի տարբերութիւնը բացորոշ է, որովհետեւ առաջինները աշխարհաբարը կը գործածէին շատ բան փոխ առնելով գրաբարի քերականութենէն եւ բառամթերքէն:

«Բաւական գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի, երբ դիտենք թէ անոնց լուսաւորչական մտքի խառնութիւնները ինչպէս կը փորձէին զսպել իրենց տարփական թռիչքը: Քրիստոնէական խորհրդանշանները կը զարդարուէին լիառատ հեշտասիրութեամբ եւ ցանկասէր գունաւորութեամբ, որոնք արդէն կ'երեւային, կը վերյիշեցնեմ, Նարեկացիի Տաղերուն մէջ: Պէտք է աւելցնեմ սակայն որ հոն եղածը զօրաւոր եւ առողջ մտքի արդիւնք է: Անհեթեթութիւն է, այնքան կենսունակ եւ գունաւոր բանաստեղծութեան մը մէջ կրօնական խաւարամտութեան տխուր արդիւնքը տեսնել, ինչպէս կը տեսնեն քանի մը նոր հայ բանագէտներ: Ընդհակառակն, երբ կրօնական զգացումին կենսունակութիւնը կը տկարանայ Հայաստանի մէջ, այն ատեն է որ երեւան կուգան ծանծրալի ճաշակը, հիւանդկախ հեշտասիրութիւնը, յուսահատական վիճակ մը եւ անօգուտ անէծքները: Միայն մէկ մեղադրանք ունիմ ընելիք յաջորդ դարերուն. այդ ալ այն է որ շատ ականջ կուտան արեւմտեան ձայներուն, որոնք ազնուալի բաներէ զատ ոչինչ ունէին տալիք: Այսպէսով անոնք կ'ենթարկէին Հայաստանը վտանգի մը, այն է, ըլլալ Կափառնաում մը, այսինքն խառնակոյտ մը, մեր երկիրներուն պէս: Պէտք չէր որ Հայաստան մեր մոլութիւնները առնելու աստիճան սիրէր մեզ, որովհետեւ ատիկա ինքզինքը անօգուտ զոհողութիւններու եւ տառապանքներու ենթարկել էր: (Հոս՝ նոր ընթերցումներ):

«Բայց Հայաստանի մէջ բանաստեղծութիւնը Տիր Կաթինի աստղահոյլին պէս է: Բանաստեղծները, զորս ձեզի ներկայացուցի հազուադէպ առասպելներ չեն. անոնք այդ աստղերու պարին խորունկէն կուգան: Հայաստանի մէջ, բանաստեղծութիւնը ժողովուրդին մէջն իսկ է: Քերթողները, կրօնական վարժարաններու մէջ կրթուելէ ետք, գացած են բնականօրէն դէպի ժողովուրդը, իբրեւ ուրիշ ակունքի մը, մինչ ուրիշ տեղեր հակառակը կը պատահի, ուր, ժողովրդական ակերը կ'երթան կորսուիլ ճռաւորական նրբութիւններու մէջ:

«Սիրերգներ, պարերգներ, տօնական երգեր, ամուսնութեան եւ երգիծական երգեր, թաղման եւ կրօնական երգեր, պատմական եւ պանդուխտի երգեր, ամբողջ այս «Փոլքլոր»ը ցոյց կուտայ քնարերգական զօրաւոր մթնոլորտ մը, ուր կը լողայ ամբողջ ժողովուրդը: Ինչպէս ամէն աւանդական սովորութեանց մէջ, բանաստեղծութիւնը կը միանայ այն նախնական արուեստներուն, որոնք են պարն ու երաժշտութիւնը: Բոլոր խորհրդաւոր ուժերը եւ դարերու մնայուն պայքարը, բիւզանդականութիւնը, արեւելեան baroqueը եւ արեւելեան հին հեթանոս արուեստը կը թափին հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ: Անժխտելիօրէն հոն կայ կախարդական, դիւթական տարր մը, զոր քիչ վերջ պիտի տեսնենք: (Կ'ակնարկէ «Չար աչքը» քերթուածին զոր բանախօսը կարդաց): Հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը մնայուն հիմ մըն է, որմէ դիւթական աշխարհը իր ուժը կը ստանայ, ինչպէս Antéeն հողին դպելով: (Antéeն, հելլենական դիցաբանութեան համեմատ՝ Նեպտունի եւ Երկրի զաւակն էր, որ կռուի բռնուեցաւ Հերակլէսի հետ: Այս վերջինը նշմարեց որ Antée միշտ նոր ուժ կ'առնէր ամէն անգամ որ ոտքը հողին կը դպէր. ատոր համար գետնէն վեր վերցուց զայն եւ յաղթեց անոր):

Հոս, քանի մը նոր ընթերցումներ, ի մէջ այլոց «Չար Աչքը», որ շատ մեծ տպաւորութիւն գործեց: Ու վերջապէս — ինչ որ մեզի համար շատ հետաքրքրական է — յարգելի բանախօսը յանգեցաւ այն եզրակացութեան թէ հայկական բանաստեղծութիւնը անտեսուած արժէք մըն է, որուն պէտք է դիմեն ապարդիւն թափառումներէ յուսահատած բոլոր գրագէտները:

— «Ժամանակ է եզրակացնելու, սիրելի բարեկամներ: Դարաշրջանի մը մէջ, երբ ամէն մարդ ինքզինքը կը հարցափորձէ ապրելու հաւանականութեանց վրայ, երբ մարդ կը յուսահատի յաղթել այն զարհուրելի արգելքին, զոր անցեալ դարերը մեզ կտակեցին, դարաշրջանի մը մէջ, երբ բանաստեղծները կը փորձեն ժխտել հեղինակութիւնը գլուխ-գործոցներու, որոնք զիրենք կը ճզմեն, եւ որոնց պատասխանատուութեան մէջ կ'ուզեն գտնել իրենց գրական անհանգստութեան լուծումը մը, չէ՞ թուիր ձեզի թէ հայկական բանաստեղծութիւնը նոր վկայութիւն մը կը բերէ: Չէ՞ք կարծեր որ բանաստեղծը չի կրնար «առողջանալ», կամ պարզապէս ինքզինքը վերագտնել, եթէ իր կեանքին զբաղումը չըլլայ իր իսկ մէջ որոնել խոր ճամբաները: Բանաստեղծը պէտք է ազատի որեւէ պատահարներէն, իր մէջ գտնելու համար այն ինչ որ ընդհանուր է: Բարոյական խնդիր մըն է այս, կամ աւելի լաւ է ըսել բնազանցական: Խնդիրը իր անձնական անյաջողութիւնները նկարչագեղութեամբ կամ «նոր սարսուռով» մը ծածկելուն մէջ չի կայանար. նոր սարսուռ մը, զոր կը զգայինք մոռցուած կուռքեր գտնելու պահուն: Յաճախ ճարտասանութիւն մը ձգեցինք, ուրիշ մը որդեգրելու համար:

«Դասական կոչուած գլուխ գործոցները կարեւոր դիրք մը գրաւած էին արդէն եւ մեզ կը ստիպէին, բուն իսկ իրենց կատարելութեան պատճառով, զանոնք ուրանալ: Որովհետեւ չէինք կրնար արժէքով զանոնք գերազանցել, ուրեմն կը զուարճանայինք միայն տխմար դատարկաբանութիւններով, անոնց գերազանցութենէն վրէժ լուծելու համար: Սիրահարական այս նոր զգտութիւնը երկար ատեն զբաղեցուց մեզ եւ գտնուեցան [illegible]սիներ, որոնք նախընտրեցին անձնասպան ըլլալ, քան թէ թոյլ տալ որ գեղեցկութեան իրենց անձնական գաղափարը կրթէ զիրենք, այն գաղափարը, զոր իւրաքանչիւր ոք իր մէջ կը կրէ: Բայց գեղեցկութիւնը, ինչպէս սէրը, կամապաշտ է:

«Ու հոս է որ հայկ. բանաստեղծութիւնը թանկագին օրինակ մը կուտայ: Ան ուզեց ամէնէն համեստ բաներուն նմանիլ: Ան մեզի ցոյց կուտայ այս դարուն մէջ, ուր ինքնասիրահարութիւնը իր անյաջողութիւնը միայն կրնայ խոստովանիլ, թէ չկայ տենչանք մը աւելի մեծածախս եւ աւելի անհեթեթ, քան ամէն բանի մէջ նշանաւոր հանդիսանալ ուզելը:

«Ինքնատպութիւնը կանխամտածման արդիւնք չէ, այլ տեսակի եւ էութեան տարբերութեան երեւոյթ մը: Ինքնատիպ կը դառնայ միայն ան, որ ինքզինքը սովորական եւ աղքատ կը զգայ: Ամէն իսկական բանաստեղծ կը ձգտի միայն նմանելու: Որով, բանաստեղծութիւնը կ'ըլլայ միայն փոխադրութիւն մը ինքզինքէն առարկային, ու հետեւաբար կ'ըլլայ ենթակային եւ առարկային ապատուած մէկ ձեւը: Որովհետեւ նմանութեան մէջ է տիրութիւնը եւ ինքնութիւնը:

«Ահա այս է որ մեզի կուտայ հայկ. բանաստեղծութիւնը: Եթէ լաւ հասկցուի, ան կրնայ փոխել — այս բառին լաւագոյն իմաստով — մեր դարու վաւաղ գեղագիտութիւնները»:

Ժընեւ

ԳԱՐԳԷՆ ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Համերաշխ Էին

Վասպուրականի հերոսամարտի 36րդ տարեդարձին առթիւ, «Արեւմուտք»ի խմբագիրը կարգ մը խորհրդածութիւններ ընելէ վերջ հանած էր հետեւեալ եզրակացութիւնը.

— «Վասպուրականի ժողովուրդը կրնար չհետեւիլ նահանջող բանակներուն եւ պարզել ազգային դրօշ մը, եթէ միայն պահած ըլլար իր համերաշխութիւնը, միութիւնը»:

Գ. Բէնօ, «Յառաջ»ի մէջ դատապարտեց այս սխալ եզրակացութիւնը. բայց ոչինչ գրեց ինչ որ կարծեցեալ անհամերաշխութեան եւ անմիաբանութեան մասին: Այս պակասն է որ կ'ուզեմ լրացնել քանի մը տողով:

«Արեւմուտք»ի խմբագիրը Վասպուրականի գաղթը վերագրելով ժողովուրդին անհամերաշխութեան եւ անմիաբանութեան՝ կը գործէ պատմական մեծ սխալ մը, ապացուցանելով թէ տեղեակ չէ այն օրերու անցուդարձին:

Կարելի՞ է գտնել մէկ հատիկ օրինակ որ ապացուցանէ թէ Վասպուրականցին մեր ազատագրական պայքարի ընթացքին եղած ըլլայ անհամերաշխ եւ անմիաբան: Մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի եղաւ ան 1896ին եւ 1915ին, երբ անհրաժեշտ էր զէնք վերցնել իր գոյութեան համար: Նոյն սրտով եւ նոյն հոգիով ան համախմբուեցաւ, առանց դաւանանքի խտրութեան, 1915ի Ապրիլեան յաղթական հերոսամարտէն վերջ, Արամի նահանգապետութեան տակ կազմուած կառավարութեան շուրջ: Բոլոր հոսանքները համերաշխաբար, իրենց ամբողջ եռանդովը նուիրուեցան ժողովուրդի պետական կեանքի կառուցման եւ աւերուած երկրի վերաշինութեան:

Հա՞րկ է յիշել որ գլխաւոր գործադիր մարմնի եւ յարակից բոլոր վարչութեանց մէջ — տնտեսական, քաղաքական, կրթական, ոստիկանական, դատական եւայլն — բարձր պաշտօններ վարեցին ռամկավար, հնչակեան եւ անկուսակցական Արտակ Դարբինեաններ, Կարապետ Աճէմեաններ, Ղեւոնդ Խանջեաններ, Մամբրէ Մկրեաններ, պրոֆ. Մինասեաններ, Եղիազար Թչտուներներ, Հրանդ Գալիկեաններ, եւ ասոնց նման ուրիշ շատ մը մտաւորականներ ու յայտնի վաճառականներ, օրինակելի համերաշխութեամբ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ըլլալով գերազանցապէս ուժեղ եւ ամէնէն աւելի հեղինակութիւն ու հմայք վայելող կուսակցութիւնը՝ բնական է որ [illegible] մէջ, ուր ամբողջ ժողովուրդը Դաշնակցութեան հետ էր: Այս հանգամանքը, սակայն, տեղի չտուաւ տարակարծութեանց, եւ համերաշխութիւնը բոլոր հոսանքներու միջեւ մնաց անխախտ:

Հետեւաբար, անհեթեթ է Վասպուրականի ահաւոր գաղթը վերագրել ինչ որ երեւակայական անհամերաշխութեան: Պատմական անհերքելի իրողութիւն է որ այս գաղթը հետեւանքն էր միայն հրէշածին Լօբանօվի «Հայաստան առանց Հայու» ոճրապարտ ծրագրին, որու մասին, անբացատրելի կերպով ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ շաբաթաթերթին խմբագիրը:

Վասպուրականի ժողովուրդը ի՞նչպէս կրնար չհետեւիլ նահանջող բանակներուն, երբ Նոքօլայանովներու հրամանին վրայ, այդ բանակները, լքած ժողովուրդը, կը նահանջէին քառասմբակ: Թէեւ քաջարի եւ կռուելու միշտ պատրաստ, իր ո՞ր ուժին ապաւինած կրնար մնալ ան Վասպուրականի մէջ, երբ ռուսական բանակի հրամանատարութիւնը վճռապէս կը մերժէր Վանի կառավարութեան համերաշխաբար կատարած դիմումը, որպէսզի թոյլ տրուի հայ կամաւորական գունդերուն՝ մնալ քաղաքին մէջ, եւ երբ նոյն հրամանատարութիւնը չուզեց նոյնիսկ քիչ մը ռազմամթերք եւ քանի մը թնդանօթ տալ երիտասարդութեան, պաշտպանելու համար ժողովուրդը:

Այս դժնդակ կացութեան մէջ, ո՞ր մարդկային ճակն էր որ պիտի համարձակէր ստանձնել 200.000նոց հիւծուած ժողովուրդ մը Վանի մէջ պահելու եւ զայն բնաջնջել տալու ահաւոր պատասխանատուութիւնը:

Վասպուրականցին իր համերաշխութիւնն ու միութիւնը պահեց գաղթէն վերջն ալ: Այսպէս, մենք ականատես եղանք հազարաւոր անձնուէր երիտասարդներու դիւցազնական մարտնչումներուն, որոնք, առանց կուսակցական խտրութեան, կռուեցան Դաշնակցական Գաղտասարեաններու, Շաղոեաններու եւ Կոստիա Համբարձումեաններու ղեկավարութեան տակ Վանէն Գարքաստան-Միջագետք, Վանէն Կովկաս ճակատներու վրայ, երկուքուկէս տարի շարունակ, ի խնդիր դաւադրաբար մեզմէ խլուած հայրենիքի ազատագրութեան:

Ականատես եղանք նոյն Գաղտասարեանի գնդի հերոսական գործերուն, նաեւ Արարատեան աշխարհի մէջ յանուն Հայաստանի ժողովուրդի փրկութեան:

Բոլորիս սրտերուն մէջ թարմ է դեռ կսկիծը նահատակութեան այն երիտասարդներուն, մեծ մասը Դաշնակցական, որոնք ռամկավար խմբապետ Արմենակ Եկարեանի ղեկավարութեան տակ, Օրկովի բարձունքներուն վրայ, արիաբար կուրծք տուին Հայաստան արշաւող թշնամուն:

Դեռ յիշե՞նք Դաշնակցական Հայկակ Կոսոյեանի կազմած գունդը Երեւանի մէջ, 1920ի աշնան, որու մէջ մտան, դարձեալ առանց կուսակցական խտրութեան, հարիւրաւոր Վասպուրականցի երիտասարդներ, ճակատելու համար Արաքսի ափերուն մօտեցող թրքական բանակի դէմ:

Այսքանը, բաւական է, կը կարծենք, ապացուցանելու որ Վասպուրականցին, ինչ ունեցած է փոքր տարակարծութիւններ ուրիշ խնդիրներու մէջ, եղած է միշտ «համերաշխ եւ միացած», երբ անհրաժեշտ եղած է զէնք վերցնել ժողովուրդի գոյութեան եւ հայրենիքի փրկութեան համար:

Անոնք որ կ'ուզեն ճշգրիտ եզրակացութիւն հանել դէպքերէն, պարտաւոր են խորապէս ուսումնասիրել զանոնք:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

«Դուք, Սարաճօղլու...»

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ կարգ մը օտար պետութիւններ բազմաթիւ օրինակներ գնած են Կ. Պոլսոյ նախկին տէֆթէրտար Ֆաիք Էօքթէի գիրքէն, որ կը պարզէ Ունեւորութեան տուրքին խայտառակութիւնները: Սամսոնի երեսփոխանը նամակ մը գրելով Ազգ. Ժողովին, կը գանգատի թէ այդ հրատարակութիւնը կը վիրաւորէ պետութեան պատիւը:

╳ Տուրքին զոհերէն Լէոն Թարանթօ Թիւրքօբսլան (Հրեայ), բաց նամակ մը հրատարակելով «Եէնի Ձէպհէ» շաբաթաթերթին մէջ, ծանրապէս կ'ամբաստանէ նախկին վարչապետներէն Սարաճօղլուն, իբրեւ հեղինակը աւարառութեան այս օրէնքին (20 Յունիս).:

Ահաւասիկ հիմնական մասերը.—

Ունեւորութեան տուրքէն առաջ, յարգուած ընտանիք մըն էինք: Իսթանպուլ, Ետիգուլէի մէջ «Մէնսուճաթ Սանթրալ Ֆապրիքասը»ի կէս բաժնին տէրն էինք: Շահագրգռուողները 414 հազար ոսկի տուրք նշանակեցին այս գործարանին: Առանձնակի 800.000 ոսկիի տուրք ալ նշանակուեցաւ անձիս: Ելմտական անջատ ճիւղերէ ալ 156.500 ոսկիի «հէտիյէլիք» տուրք եկաւ: Կարծես թէ չի բաւէին ասոնք, երկու աղջիկներուս ամուսիններուն ալ 1.600.000 ոսկի նշանակուեցաւ: Այս կերպով մեր ընտանիքէն պահանջուած դրամին համագումարը հասաւ 2.974.000 ոսկիի:

Առաջին տասնըհինգ օրուան ընթացքին մեր կողմէ 270.000 ոսկի վճարուեցաւ: Ի փոխարէն ես եւ եղբօրորդիս «Մօտայի համախմբման կայանը» ղրկուեցանք: Ինչպէս Ֆաիք Էօքթէ կ'ըսէ. «Մեր պատիւն ու արժանապատուութիւնը պաշտպանելու համար...» Իսկոյն դրամի վերածեցինք վերոյիշեալ հիւսուածեղէնի գործարանին կէս չահաբաժինը «մեռած գինով» եւ «ճարահատ» ստիպուեցանք փոխանցել մեր ընկերոջ՝ Հալիլ Ալի Պիչմէններու:

... Դուք, Սարաճօղլու, առենօք հպարտացած էիք ըսելով. «Առենօք Իզմիրի մէջ անշուք փաստաբան մըն էի, մինչ հիմա մեծագոյն մարդն եմ Թուրքիոյ»: Իրականին մէջ ոչ միայն չէիք մեծցած, այլեւ ձեր ծրագրած ունեւորութեան տուրքով Թուրքիան ձեր մակարդակը ձգելու վըտանգին հետ դէմ յանդիման թողուցիք: Դիտակին հոկառակէն նայեցաք եւ հպարտացաք, կարծելով որ մեծ գործ մը տեսած էք:

... Դուք Սարաճօղլու, ձմրան խստաշունչ օդերուն բազմաթիւ ընտանիքներ թշուառութեան մատնեցիք: Հայրերն ու եղբայրները հօտի մը պէս լեռան գլուխները ղրկեցիք: Ետին մնացած մեր կիներուն, զաւակներուն անկողինները ծախել տուիք:

... Դուք Սարաճօղլու, այլեւս լռելու եւ ձեր մեղքերուն հետ գլուխ գլխի մնալու էք: Ոչ թէ խորհելու էք այս երկրին ղեկը անգամ մըն ալ ձեռք առնել, այլ սարսռալու էք յիշելով որ եթէ մեռնիք ձեր ոսկորներուն համար այս նուիրական հողերուն վրայ տեղ պիտի չգտնուի: Երբեք պէտք չէ մոռնաք որ 14 Մայիսին Թուրք ազգը ձեզի գետին զլորեց, բան մը որուն արժանի էիք դուք:

Ձեզի երբեք պիտի չներեն անիրաւուած մարդիկը, որոնց տունն ու տեղը քանդեցիք: Անդենականին մէջ անգամ ձեր օձիքէն պիտի կառչին:

Վեհանձն Թուրք ազգը երբեք չի կրնար ընդունիլ ձեր բարբարոսութիւնը, զոր կը ջանաք օրինաւոր ցոյց տալ: Անշուշտ այս մեղքը չէիք գործեր եթէ կրէիք զուտ արիւնը Թուրք ազգին, որ արտին մէջ տեղ կուտայ տատասկ մարդոց:

Դուք Սարաճօղլու պէտք է կրէք, եւ պիտի կրէք այն պատիժը որուն արժանի էք: Աստուած մեր հայրենիքը պահէ ձեզի պէսներէն»:

Գաղութէ գաղութ

ԼՈՒՐԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «Հայաստան» ճամբարին (քէմփ) բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 15ին: Շինուած են 14 գեղեցիկ տնակներ եւ այլ շէնքեր, ուր պիտի ընդունուին նախ տղաք եւ ապա աղջիկներ: Նոր շինութեանց ծախքը 12—15 հազար տոլար պիտի ըլլայ, զոր ապահովելու համար դիմումներ կ'ըլլան Միութեանց, ընկերներու եւ համակիրներու: Երբ նուիրատու մը 500 տոլար կամ աւելի կուտայ, իր անունով պիտի կոչուի տնակներէն մէկը:

Պ. Փօլ Մարաշեան 500 տոլար նուիրած է ճամբարին համար:

32.000 ՏՈԼԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Լոս Անճըլէսի Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը, որ կազմուեցաւ անցեալ տարի, նախաձեռնութեամբ խումբ մը Դաշնակցականներու եւ բարեկամներու, արդէն իսկ առաջին գումարը, 32.000 տոլար, բաժնած է հետեւեալ հաստատութեանց.—

5000 տոլար Լիբանանի Հայ Ազգ. վարժարաններու, 5000 տոլար Սուրիոյ Հայ Ազգ. վարժարաններու, 3000 տոլար Հայ Աւետարանական վարժարաններու, 2000 Անթիլիասի կաթողիկոսարանի դպրեվանքին, 3000 տոլար Քարէն Եփփէ Ազգ. ճեմարանին, 4000 տոլար Վենետիկեան Մխիթարեան վարժարաններու, 10.000 տոլար Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին:

╳ Երգահան Ալան Յովհաննէս հազար տոլարի մրցանակ մը ստացած է Գօսթըրի Ստեղծագործական արուեստի երկու կազմակերպութեանց կողմէ:

╳ Դերասան Ե. Զաւրեան որ վերջին տարիները Իտալիա կը գտնուէր, Նիւ Եորք հասած է:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ձայնասփիւռը անկախութեան տօնին առթիւ Յունիս 15ին հեռարձակեց անգլերէն լեզուով: Խօսեցաւ ընկեր Յակոբ Մուրատեան:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ հայութիւնը շուրջ տասը տարիներէ ի վեր լճացած վիճակ մը ունէր, քաղաքական վերիվայրումներու եւ իր համրանքին մէկ ութերորդին հայրենիք մեկնելուն պատճառով: Ոչ եւս կազմակերպութիւն չկար մինչեւ ութ ամիս առաջ: Խաչվերացի կիրակին Սելանիկէն Գավալա այցելած են Կապոյտ Խաչի անդամներ: Պատարագէն վերջ Պ. Ռ. Գալֆայեան խօսած է Կ. Խաչի դերի մասին: Ժողովուրդը խանդավառուելով անդամ արձանագրուած է եւ կազմած Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը, Քսանթիի, Աղեքսանդրուպոլսոյ եւ Գոմոթինիի մէջ եւս մասնաճիւղեր կազմուած են: Գոմոթինիի մասնաճիւղը ունի նաեւ իր մարզական բաժինը եւ երկսեռ պարաց դաս մը:

╳ Սելանիկի Հ. Գ. Խաչի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան միացեալ ամառնային ճամբարը մեծ թիւով երիտասարդ - երիտասարդուհիներ պիտի ընդունի Թրակիոյ շրջանէն եւ Գավալայէն: Այս հայորդիները օգտուելով հանդերձ պիտի սորվին մայրենի լեզուն:

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ԿԱՐՕՏԵԼՈՑ խնամակալութեան (Կ. Խաչ) 14րդ պատգամ. ժողովը գումարուած է Մայիս 11ին, մասնակցութեամբ 40 պատգամաւորներու, որոնք ղրկուած էին իր տասնըմէկ մասնաճիւղերուն կողմէ: Մասնաճիւղերը բեղնաւոր աշխատանք կատարած են նիւթական թէ բարոյական տեսակէտով: Ունեցած են 1216 տինար մուտք եւ 1044 տինար ելք: Ժողովը կրկին անդրադարձած է Կ. Խնամակալութիւնը դարձնել զուտ կանացի կազմակերպութիւն: Արդէն իսկ որոշ մասնաճիւղեր կանացի են:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ «Մայիս 28»ը տօնուած է մեծ շուքով ներկայ եղած են 700 հայրենակիցներ: Խօսած է ընկեր բժկ. Գ. Փափազեան:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սուրիոյ դպրոցներու ծրագիրները կը վերակազմուին: Կրթական Նախարարութեան ընդհ. քարտուղարի կարծիքով՝ Սուրիոյ մէջ դաստիարակութեան եւ մանկավարժական քաղաքականութիւնը պէտք է որ ժողովրդավար հիմքեր ունենայ, որովհետեւ տասնէն եօթը կը գոհանան տարրական դպրոցներ յաճախելով:

Պէտք է որ երիտասարդութիւնը օժտուի գիտութեան եւ մշակոյթի էական տարրերով, որպէսզի թերուսացմութիւն մը չկազմեն: Այս պատճառով ալ կը մտածեն վեցի բարձրացնել տարրական ուսման շրջանը եւ հինգերորդ եւ վեցերորդէն սկսիլ օտար լեզուները:

Ընդհ. քարտուղարը կը շեշտէ թէ Նախարարութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձնէ ճարտարարուեստական եւ արհեստագիտական ուսումներուն: Նախարարութիւնը պիտի օգտուի UNESCOի արհեստագէտներու ներկայութենէն:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անժէլ Մալեան Քէհեանի նկարահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 30էն մայիս 12, Նիւ Եորքի մէջ: Ցուցադրուած էին 24 նկարներ, դիմանկարներ եւ ծաղկենկարներ: Իր յատկանիշերն են գոյներու բծախնդիր դասաւորում: Բոլոր գոյները քնքոյշ եւ նոյնիսկ մելամաղձոտ են: Ան իր նիւթերուն մօտեցած է համակրանքով զեղուն սրտով: «Հիւանդը դատը» ուշագրաւ նկար մըն է, նոյնպէս իր միւս դիմանկարներուն մէջ ուշագրաւ են արտայայտութիւնը եւ կեցուածքը: Ջրածաղիկներու նկարներուն մէջ աչքի կը զարնէ գոյներու դասաւորումը: Ամերիկեան թերթերը գովեստով կը խօսին այս մասին:

Հ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
«ՑԱՒԱԹ»Ը

«ՑԱՒԱԹ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

Եւ իբր թէ ասիկա բաւական չէր, դեռ ցերեկ չեղած եւ հազիւ թէ երկար թափօրը նորէն ճամբայ ելած էր, յանկարծ զարհուրելի փոթորիկ մը պայթեցաւ: Անհամար փայլակներու հետ տեւական փոթորիկի մը մէջ, անհուն թափօրը ահռասարսափ մատնեցին դարձեալ:

Ջրհեղեղանման անձրեւ կը տեղար եւ ոչ կարելի էր յառաջ երթալ, ոչ ալ դէմ կենալ այս սոսկալի փոթորիկին: Քահանաները եւ սուրբ պատկերը կրողները, իրենց ետեւէն եկող բազմութեան հետ նորէն կանգ առին երկինքէն թափող ջուրի հեղեղներու տարափէն:

Քիչ մնաց որ արագահոս եւ բուռն ջուրերու մէջ ինկած շատ մը մանուկներ քշուէին տարուէին: Ասոնք ամէնքն ալ պիտի խեղդուէին, եթէ անմիջապէս չբռնէին ու դուրս չհանէին զանոնք այդ ջրհեղեղէն»:

Այս հետաքրքրական պատմութիւնը յաւագոյնս ցոյց կուտայ թէ անբախտ քաղաքին բնակիչները որ աստիճան տակն ու վրայ եղած եւ զարհուրած էին պաշարման եւ ռմբակոծութեան այդ երկար եւ ահարկու շաբաթներէն: Սուրբ պատկերին երեւակայական հրաշքին յաջորդող այդ հրեղէն ու ջրեղէն մէտէօրան բոլոր այդ խելայեղներուն երեւցաւ՝ իբրեւ ամէնէն սարսափելի նախանշանը. «այնքան ահալի ու արտասովոր բան էր այդ փոթորիկը, կը գոչէ Կրիտոփուլոս, որ տիեզերական կործանում մը կը ծանուցանէր,— ամէն բան այնպէս իբր թէ հեղեղի մը մէջէն պիտի քըշուէր տարուէր ու խեղդուէր:

Հետեւեալ օրը, աւելորդապաշտ սարսափը աստիճան մը եւս սաստկացաւ տարուան այդ եղանակին Պոլսոյ համար չափազանց անսովոր երեւոյթի մը պատճառով: Արշալոյսը ծագելուն պէս թանձր մշուշ մը ամբողջ քաղաքը ծածկեց ու այնպէս մնաց մինչեւ իրիկուն: Այս հրաշքը, կ'ըսէ նոյն Կրիտոփուլոս, որոշ կը յայտնէր Աստուծոյ քաղաքը լքելը, իր Պոլսէն մեկնումը եւ բոլորովին զայն իր բախտին ձգելը:

«Որովհետեւ, կը շարունակէ, պարզամիտ ու բարեպաշտ ժամանակագիրը, Աստուած՝ ամպի մէջ ծածկուած կ'երթայ կամ կուգայ տեղ մը: Այս բաները պատահեցան եւ թող ոչ ոք կասկածի ասոնց մասին, որովհետեւ թէ քաղաքին բնիկներէն եւ թէ օտարականներէն շատեր ներին գալուստը եւ սատանաներուն պարը տեսան»:

Ու մտածել որ բոլոր ասոնք քաղաքին պաշտպանին՝ Տիրամօր Իզօնային յանկարծ գետին իյնալը եւ ամպէ քօղով մը ծածկուելով՝ թշուառ պաշարեալները լքելը բան մը չէին տակաւին: Այս օրերուն, հաւանաբար Մայիս 26ին, Կոստանդնուպոլսոյ անբախտ բնակիչները ամէնէն աւելի սարսափեցնող երկնային երեւոյթը, զարհուրելի լոյսի մը երեւալը եղաւ, որ կարծես կառչեցաւ մնաց Այա Սօֆիայի գագաթին: Թողէք որ պաշարեալ ու պաշարող հաւասարապէս զարհուրեցան այդ երեւոյթէն: Սուլթանը անգամ անոր մէջ ամենավատ գուշակութիւն մը տեսաւ: Բարեբախտաբար իր շուրջը գտնուեցան միտքով աւելի անվախ, կամ նուազ աւելորդապաշտ անձեր, որոնք համոզեցին զինքը թէ այս իրապէս աստուածային հրաշքը միմիայն պաշարեալներուն համար աննպաստ էր:

Այս վերջինները տակումէն կը դողային այս երեւոյթին առջեւ, որ ժողովուրդին միտքին մէջ հետզհետէ չափազանցուելով ու փոխուելով եւ եռքն ալ բերնէ բերան աւելի մեծնալով, մեզի բոլորովին անկարելի կը դարձնէ ատոր քիչ շատ հաւատալի բացատրութիւն մը տալ: Յայտնի է որ այդ օր լուսեղէն բոլորովին անմեկնելի երեւոյթ մըն է տեղի ունեցած: Բոլոր ժամանակակիցները համաձայն են այդ մասին, բայց ի՞նչ:

Յետոյ, ժողովրդական երեւակայութիւնը որ այնքան տառապանքներէ եւ անձկութիւններէ գերագրգռուած էր, այն աստիճան մեծցուց այդ դէպքը որ «Մոսկովեան ժամանակագրութիւն»ը համարտօրէն կը պատմէ մեզի թէ այդ երկնային լոյսը յանկարծ լուսաւորեց ամբողջ անհուն քաղաքը եւ թէ բնակիչները կարծելով որ այդ լոյսը Թուրքերուն վառած մեծ հրդեհի մը ցոլքն է, Այա Սօֆիա վազեց եւ տեսաւ որ տեեզերական եկեղեցին պսակուած էր ակնախտիղ շողերով: Ամբողջ կամարը կարծես բռնկած էր միակ բոցով մը որ զինքը մինչեւ երկինք բարձրացող անհուն հնոցի մը կը նմանցնէր:

(Շար.)

Վերջին կոչ մը Անգլեւիրանեան վէճին առթիւ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԹԱՆՁՐԱՆԱՅ

Լոնտոն. Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը վերջին փորձ մը պիտի կատարէ, խաղաղութեամբ կարգադրելու համար Իրանի հետ ծագած վէճը: Այդ փորձը պիտի ըլլայ վճռական կոչ մը՝ Իրանի կառավարութեան: Անգլիոյ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի հրաւիրուած է, այս խնդիրը քննելու համար: Գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարուին նաեւ ընդդիմադիր պետերուն հետ, որոնց գլուխը կը գտնուի Չըրչիլ: Վարչապետը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ անոնց հետ,

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ մթնոլորտը հետզհետէ կը թանձրանայ :

Բրիտանական կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, պարպելու համար Անգլեւիրանեան ընկերութեան 2800 պաշտօնեաները: Անգլիական յածանաւը արդէն խարիսխ նետած է Ապատանի մօտերը: Զինուորներ եւ օդանաւեր պատրաստ կը սպասեն, օգնելու համար պարպումին: Չորեքշաբթի օր Գասրա հասաւ Մեսինա փոխադրանաւը, որ պիտի օգնէ պարպումի գործողութեանց :

Իրանի կառավարութիւնն ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, ի նախատեսութիւն ծանր անակնկալներու: Չորեքշաբթի օր Թէհրան հասաւ Իտալիոյ քարիւղի մենաշնորհին փոխ-նախագահը, Տոքթ. Մարիօ Քարաֆա, Իրանի կառավարութեան խնդրանքով, քննելու համար նաւթահորերուն վիճակը, իբրեւ մասնագէտ: Իր մեկնումը տեղի ունեցած է իտալական կառավարութեան արտօնութեամբ եւ Անգլիոյ գիտութեամբ :

Մինչ այս մինչ այն, Իրանի կառավարութիւնը կը շարունակէ նոր պահանջներ ներկայացնել : Առջի օր կանխիկ դրամ պահանջեց անգլիացի օդաչուներէն, Ապատանի մէջ գնուած քարիւղին համար: Օդաչուները դրամ չունէին, բայց Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը վճարեց :

× Իրանեան ծոցին մէջ խարսխած 43 քարիւղատար նաւեր հրաման ստացան հեռանալու: Այս կարգադրութիւնը մեծ յուզում պատճառեց Իրանի մէջ: Նաւերը շարուած են Շաթ էլ Արապի բերանը, մինչեւ Ապատան, երբ 40 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ:

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստի հրաւիրուած է, նկատելով որ անհամաձայնութիւններ ծագած են: Անգլեւիրանեան ընկերութեան պաշտօնեաներու պետը, Պ. Ցալլահ, միակ Պարսիկը որ կրնայ բանեցնել քարիւղի զտարանները, Ապադան հասաւ օդանաւով: Ինքն ալ կը խոստովանի թէ կարելի չէ բանեցնել զտարանները առանց ծանր վտանգներու : Բոլոր Իրանցի մասնագէտներուն հրամայուեցաւ պատրաստ ըլլալ Ապատան մեկնելու: Կը կարծուի թէ բոլոր նաւթահորերը պիտի փակուին, բացի երկուքէն, որոնք հազիւ երեք միլիոն թոն կ՚արտադրեն :

Անգլեւիրանեան ընկերութեան Ապատանի տնօրէնը, Պ. Տրէյք, որ Գասրա փախած էր, հեռագրեց իր պաշտօնեաներուն՝ հանդարտօրէն սպասել կառավարութեան կարգադրութեանց: Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ Անգլիացիները ոգեւորուեցան, իմանալով որ մարտանաւեր պիտի գան: Իրանի արտաքին Նախարարը Շահին հաղորդեց բրիտանական մարտանաւին ժամանումը :

× Պ. Էչիսըն յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները պիտի չմիջամտեն անգլեւիրանեան վէճին: Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը կը շարունակէ չափաւորութեան խրատներ տալ Իրանի վարչապետին :

ՅՈՒԼԻՍ 15Ի ՑՈՅՑԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Նախարարական խորհուրդը Դշ. օր որոշեց արգիլել համաժողովարական ցոյց մը, որ տեղի պիտի ունենար Յուլիս 15ին:

Շաբաթներէ ի վեր «Իւմանիթէ»ն տեղեկութիւններ կը հաղորդէր այս ցոյցի մասին, որ կազմակերպուած է յանուն խաղաղութեան: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Յուլիս 15ին 300.000 քաղաքացիներ պիտի գային Փարիզ, միասին բերելով միլիոնաւոր ստորագրութիւններ որոնք կը պահանջեն խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքել հինգ մեծ պետութեանց միջեւ :

Համայնավար պաշտօնաթերթը երէկ բողոքած էր այս արգելքին դէմ, յայտարարելով թէ խաղաղութիւնը վախ կը պատճառէ կառավարութեան »: Այս առթիւ ծանուցանելով թէ դիմում պիտի կատարուի վարչապետին, կը թելադրէ խաղաղութեան բոլոր բարեկամներուն բողոքել, շարունակել պատուիրակներու ընտրութիւնը եւ ստորագրութեանց հաւաքումը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մ. Աբրահամեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի եղբօրը եւ տագրոջը Պ. ՍՈՂՈՄՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՄԱՑԻՍ 28Ը

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքապետարանի սրահը, (rue Stalingrad)

Այս կիրակի, ժամը 16էն կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ ընկեր Պ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ:

Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի: Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, 6 rue Jean B. David, Républicainsներու սրահը:

Կը նախագահէ ընկեր Տ. ՁԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

×

ՓՈՆԹԷՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ խումբի, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, այս կիրակի :

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Մարսէյլէն հրաւիրուած են երգողներ եւ արտասանողներ :

Սիրով կը հրաւիրուին Փոնթէյի եւ Ավինեօնի հայրենակիցները, Փոնթէյի կանանչազարդ հաւաքավայրը :

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս Կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր

Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճինեան, Օր. Կառվարենց, Պ. Գմբէթեան, Պ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ :

Արտառավոր անակնկալներ

ՄԱՋԵՆՑԻ հանրածանօթ եւ սիրուած նուագախումբը :

Պիւֆէ: Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշարաններէն եւ նպարավաճառներէն :

Ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսել խուառին, Ale. 16.65:

«Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.»Ի ԳԻՇԵՐ»Ը

(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Մեծ երեկոյթ պարահանդէս

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Charentonի Salle des Fêtesի մէջ, rue de la République

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան քաղաքապետ Mr. GUERIN (Charentonի) եւ Mr. BLEUSE (Ալֆորվիլի):

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Հայկ. երգ, պար: Ներկայ կ՚ըլլայ

GREGOIRE [ex Coco) ASLAN

Եւրոպական պար, Formation Tango Typique

RICARDO ZARIAS

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Հաղորդակցութեան միջոց.— Իջնել Métro Charenton Ecoles, սրահը 30 քայլ :

Մուտք 200 ֆրանք :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Վերջին պահուն Հ. Միքայէլ Վ. Մոմճեանէ ստացանք հետեւեալ ազդը.—

ԼԻՈՆ, 27 Յունիս.— Ն. Վ. Տէրութիւնը, կարդինալ Աղաջանեան Յունիս 28ին, հինգշաբթի օրը, ժամը 14ին կը հասնի Լիոնի Փէրրաշ կայարանը :

Զինք դիմաւորելու պիտի երթան նահանգապետին, քաղաքապետին ներկայացուցիչները եւ քաղաքական ու եկեղեցական իշխանութիւններէն բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ :

Լիոնի մէջ Կարդինալ Աղաջանեան հիւրը պիտի ըլլայ տեղւոյն Արքեպիսկոպոսարանին, ուր ի պատիւ իրեն ընդունելութիւններ տեղի պիտի ունենան :

Կիրակի, Յուլիս 1, Ֆուրվիէրի գեղակերտ տաճարին մէջ հայրապետական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ կէս օրէն վերջ Սալ Ռամոյի մէջ իրեն ի պատիւ երգահանդէս մը պիտի տրուի ժամը 15.30, Լիոնի հայ եւ տեղրանական երգչախումբերուն կողմէ :

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի բոլոր Հայերը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցչական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը : (Métro Cadet): .

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Քաֆէ Ռէժանի վերնայարկը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Սէնթ Անի դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը՝ Օգոստոս 5ին:

ԱՅՑ Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. «Յար. Շահրիկեան խումբին, այս կիրակի: Autocarը վերապահուած է միայն արձանագրեալներուն եւ կը մեկնի ժամը ճիշդ 8.30ին: Հաւաքատեղի Place Jean Jaurès (Mairie) եւ Bld. Carnot:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսի Լէ Մուլինոյ Խրիմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու եւ արեւորեաններու: Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրցանակներ: Մուտքը 100 ֆրանք :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Մանկական թատերախաղեր, երգ, արտասանութիւններ եւ զանազան խաղեր: Խօսք պիտի առնեն ուսուցիչները:

Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի դպրոցի տարեվերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին, Սընօնի ընկերվարականներու սրահին մէջ :

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, մեներգ եւն.: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դէպի Վիլ Ֆրանշ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Վիլ Ֆրանշի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերուն: Այս կիրակի ամբողջ օրը, Վիլ Ֆրանշի Chateau de Longevialleի գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ:

Երգ, մեներգ եւ հաճելի անակնկալներ:

Առատ կերուխում, մատչելի գիներով :

Autocar առնել Place Guichardէն ժամը 9ին եւ 10.30ին:

Երթուդարձի տոմս 200 ֆրանք :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՇԱՎԻԼ.— Եկեղեցական Նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին ձեռնհաս դպիրներ, եւ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերպոյեան: Այսուհետեւ ամէն ամսու առաջին եւ երրորդ կիրակիները կանոնաւորապէս Ս. պատարագ պիտի մատուցուի մատուռին մէջ: Տօնական եւ ուրիշ բացառիկ պարագաներ չեն կրնար խախտել այս որոշումը :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, 14էն 17 տարեկան, վաճառականութիւն սորվելու փափաքով, ներկայացուած իր ծնողքին կողմէ :

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան :

Le Gérant : A NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : ŞCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսն. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 30 JUIN 1951 Շաբաթ 30 ՅՈՒՆԻՍ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6496-Նոր շրջան թիւ 1907 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԵՑՆԵ՞Լ ԹԷ ՑԱՄՔԵՑՆԵԼ

Ինչպէս պիտի կարդաք այսօր իսկ, Երեւանի Կեդր. Կոմիտէն պայքար բացած է ոչ միայն արեւմտահայ աշխարհաբարին, այլեւ գրաբարին դէմ: Նոյն բթամտութեամբ եւ նենգամտութեամբ:

Այն աստիճան որ, չատ կը տեսնէ այս կամ այն գրքին, վէպին մէջ հրատարակուած ասոյթներն անգամ: (Պիտի լրացնենք մեր աշխատակցին յիշած օրինակները):

Լսեցէ՛ք: Խ. Հայաստանի վարչապետն է որ կը յայտարարէ, առանց վերապահութեան.

— «Մեռած գրաբարի հնարաւորութիւնները, հակառակ որոշ (կարգ մը) լեզուագէտներու եւ գրողներու հիացումներուն, չեն կրնար աղբիւր ծառայել համաժողովրդական հայ լեզուի հարստացման համար»:

Իրեն կը ձայնակցի Կեդր. Կոմիտէին խօսնակը, Զ. Գրիգորեան, դասը գոց սորված աշակերտի մը պէս: Ան ալ «վնասակար» կը գտնէ գրաբարի «պաշտամունքը որ գոյութիւն ունի կարգ մը լեզուագէտներու, բանասէրներու եւ գրողներու շարքերուն մէջ»:

Անշուշտ միեւնոյն բանը չեն գրաբարն ու աշխարհաբարը:

Հայութեան երկու հատուածները չատոնց լուծած են այս հարցը, գրաբարին տալով իր տեղը՝ իբրեւ աղբիւր դասական ուսման:

Իրենց յատուկ աշխարհաբարը խօսելով ու գրելով հանդերձ, երկուքն ալ կ'ընդունին թէ գրաբարն է հիմնական աղբիւրը, գանձը այսօրուան մայրենիքին:

Հետեւաբար, կը չարունակեն գրաբարի դասեր տալ իրենց դպրոցներուն մէջ, ինչպէս ուրիշ ազգեր ալ՝ հին յունարէն եւ լատիներէն կ'աւանդեն ամէն տեղ:

Այդ ո՞ր երանելին էր որ պիտի յաւակնէր հայերէն գրել տիրաբար, առանց գրաբար գիտնալու:

Արեւելահայ թէ արեւմտահայ, երկու աշխարհաբարներն ալ իրենց ճոխացումը, ուժը, բառակազմութեան հոսուն ակունքը եւ գունագեղ ասացուածքները գրաբարին չե՞ն պարտիր:

Երեւանցիները ունի՞ն, գտա՞ծ են աղբիւր մը, որ փոխարինէ այս անմահական ջրվէժը:

Ո՞րն է «համաժողովրդական լեզուի հարստացման» գանձարանը, երբ կը փորձեն թանգարան նետել արեւմտահայ աշխարհաբարն ու հոյակապ գրաբարը,— երկու անփոխարինելի ժառանգութիւններ:

Անշուշտ աւելորդ են այս հարցումները, քանի որ մարդիկ վճռած են կուսակցական – քաղաքական պայքարի վերածել նաեւ մայրենի լեզուի զարգացման խնդիրը:

Կեդր. Կոմիտէին եւ Ժ.Խ. համագումարին մէջ արտասանուած ճառերն ու քուէարկուած բանաձեւերը անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն թէ իրենց նպատակն է ոչ թէ մայրենիքը ծաղկեցնել եւ արդիացնել, այլ աղճատել եւ աղքատացնել:

Անոնց համար «յառաջդիմութիւն» է միշտ բաց պահել ծորակները, որպէսզի առատօրէն հոսին ռուս-թաթարական աւազն ու խիճը:

Իսկ երբ կարգը կու գայ օգտուելու հայրենի վտակներէն, իմաստակութեան եւ խուժանավարութեան մարզանքներ կը փորձեն: Մինչեւ անգամ քաղաքական դիտումներ կը վերագրեն:

Այո, «բուրժուա-նացիոնալիզմ»ի հետեւած, ճակատագիրդ «Արեւմուտքի յետադիմական մշակոյթին կապած» կ'ըլլաս, եթէ «ինքնուրոյն լեզու» հռչակես արեւմտահայ բարբառը: Կամ, գրաբար ասացուածքներ գործածես, պատահաբար:

Կը կարծենք թէ ժամանակը եկած է հասկցնելու այս պարոններուն, թէ չատ յառաջ գացին, անխնայ գլորելով իրենց հարթիչ գլանը՝ հայկական մշակոյթի զարգացման ճամբուն վրայ:

Չե՞ն ըմբռներ թէ իրենց կատարած նուաճումներն անգամ ամլութեան պիտի դատապարտուին, եթէ աւելի երկար տեւեն բռնութեան եւ ապիրատութեան այս մարզանքները:

Գոնէ իրենց երիտասարդ բանաստեղծներուն խնայէին, ի հարկին դասեր առնելով:

«Ունիթոր»ներու փառքե՞րը կ'երազեն, թէ «կոլխոզ»ի արտերուն հետ կը չփոթեն մայրենիքի մշակումը, փչաթելերու նոր ցանց մը հաստատելով:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԸՍՏ Կ. ՄԱՐՔՍԻ

Երեւանի «Սովետական Գրականություն եվ Արվեստ» ամսագրի Մայիսի թիւին մէջ, գրախօսական մը հրատարակուած է «Հայ Գրականության մի քանի հարցերի մասին»:

Գրադատը, Ա. Ոսկերիչեան, վերլուծելով «Հայ գրականության պատմության» դասագրքին Ա. եւ Բ. հատորները, կը պարզէ անոր առաւելութիւններն ու թերութիւնները:

Կ'արժէ առանձին քննել ամբողջութիւնը, որ կը բռնէ ամսագրին 89—111 էջերը:

Ինչպէս կ'երեւայ, գրքին մէջ խօսուած է նաեւ արեւմտահայ գրագէտներու եւ անոնց ստեղծագործութեանց մասին:

Գրադատը «անյաջող» կը նկատէ Միսաք Մեծարենցի եւ Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած մենագրութիւնները:

Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ դասագիրքը, Մեծարենցի մասին. (կ'օրինակեմ բառ առ բառ, հեղինակային նշանն ալ, միայն ուղղագրութիւնը չփոխելով).

— «Մեծարենցի պոէզիայում կողք կողքի գնում են անկումային ու օպտիմիստականը, որոնք այն բնականաբար դարձնում են ոչ թէ ուղիղ գծով (?) զարգացող, այլ իրարամերժ տրամադրութիւններով ու ներքին մաքառումով աչքի ընկնող մի ստեղծագործութիւն (արի հասկացիր այս բոլորը, Ա. Ո.), նա իր պոէզիայի անկումային մասով օբեկտիվօրէն կապւում է բուրժուազիայի հետ, իսկ օպտիմիստական տրամադրութիւններով՝ գիւղի, գիւղական «հէք մշակի» եւ նրա բանւոր ստեղծագործութեան հետ» (էջ 433):

Դուք ալ չէ՞ք ձայնակցիր գրադատին,— «Արի հասկացիր այս բոլորը»:

Յօդուածագիրը ոչ միայն «միամիտ» կը գտնէ այս եզրակացութիւնը, այլեւ «չատ հեռու մարքսիստական լինելուց»:

— «Մաթեմատիկական ճշդութեամբ բանաստեղծի ստեղծագործութիւնը բաժանելով երկու հաւասար տրամադրութիւնների, հեղինակը մի մասով՝ նրան օբեկտիվօրէն կապում է բուրժուազիայի, իսկ միւս մասով դարձեալ օբեկտիվօրէն կապում է գիւղացիութեան հետ: Հարց է առաջ գալիս, իսկ սուբեկտիվօրէն իր աշխարհայեացքի բնոյթով ո՞վ է Մեծարենցը, թէ՞ նա իրօք «վերդասակարգային» գրող է»:

Եզրակացութիւն.— «Հեղինակը չի ըմբռնել Մեծարենցի ստեղծագործութեան մանր բուրժուական բնոյթը»:

Յաջորդով՝ Դ. Վարուժանի մասին:

ՎԱՀԷ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, այս շաբթու ընկերվարական կուսակցութեանց համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Ֆրանքֆորթի մէջ:

Օրակարգին գլխաւոր հարցերը կը կազմեն խաղաղութեան խնդիրը եւ ընկերվարական Միջազգային վերակազմութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ալ հրաւիրուած ըլլալով, իբրեւ մնայուն անդամ (1907էն ի վեր), Ֆրանքֆորթ մեկնեցան իր ներկայացուցիչները, ընկերներ Հրանտ Սամուէլ եւ Հրանտ Ակոնայեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ պաշտպանութիւնը «պատրաստ չէ տակաւին», յայտարարեց զօր. Կրուէնթէր, զօր. Այզընհաուըրի սպայակոյտին պետը, խօսելով Փարիզի Ամերիկեան Ակումբին առջեւ: Բայց յոյս յայտնեց որ եթէ վերազինումը չարունակուի ներկայ թափով, «մէկ տարի չանցած ոեւէ նախայարձակ պիտի հարկադրուի մտածել, Արեւմտեան Եւրոպայի վրայ յարձակելէ առաջ»: Այս առթիւ ըսաւ թէ իրենց սպայակոյտը կը բաղկանայ 221 սպաներէ, որոնք տրամադրուած են 9 դաշնակիցներու կողմէ,— իբր կէսը Մ. Նահանգներէն, 40ը Անգլիայէն, 38ը Ֆրանսայէն, 13ը Իտալիայէն են:

ՀԱՐԻՒՐ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ունի Խ. Միութիւնը, համաձայն Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին մէջ եղած յայտարարութեան մը: (Քանատայի մէկ նախարարը միայն 25 հատ կը հաշուէր վերջերս):

Մոսկուայի պատասխանը.- Զինադադար առանց պայմանի

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, Մոսկուայի դեսպանին եւ Գ. Կրոմիքոյի տեսակցութեան մասին:

Ահաւասիկ այդ զեկոյցին բովանդակութիւնը.

— «Խ. Միութեան արտաքին նախարարի փոխանորդը, Գ. Կրոմիքօ չորեքշաբթի կէսօրէն վերջ ընդունեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը, Ծովակալ Քըրք: Գ. Մալիքի յայտարարութեան առթիւ, Գ. Կրոմիքօ ըսաւ թէ ՄԱԿի միացեալ հրամանատարութեան, հիւս. Քորէայի հրամանատարութեան եւ չինացի կամաւորներու հրամանատարութեան զինուորական ներկայացուցիչներուն կ'իյնայ բանակցիլ զինադադարի մասին: Գ. Կրոմիքօ չեշտեց թէ այդ զինադադարը պէտք է սահմանափակուի միայն զինուորական խնդիրներով, առանց քաղաքական կամ հողային խնդիրներ յուզելու: Զինուորական ներկայացուցիչներուն կ'իյնայ քննել երաշխաւորութեանց խնդիրը, որպէսզի թշնամութիւնները չվերսկսին: Խ. Միութիւնը որեւէ մասնաւոր միջոց չի նախատեսեր զինադադարի կնքումէն դուրս: Երկու կողմերուն կը վերաբերի յետագային որոշել թէ ինչ մասնաւոր համաձայնութիւններ պիտի կնքուին, քաղաքական եւ հողային կարգադրութեան մը համար: Գ. Կրոմիքօ այս առթիւ յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը տեղեակ չէ Չինաստանի համայնավար կառավարութեան տեսակէտներուն»:

Արտաքին Նախարարութեան բանբերը մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդելով զեկոյցը, յայտարարեց թէ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին 16 դաշնակից պետութեանց հետ որոնք զինեալ ուժեր ունին Քորէայի մէջ: Անոնց ալ հաղորդուած է ամերիկեան դեսպանին տեղեկագիրը: Երէկ, ուրբաթ, ժողովի հրաւիրուած էին այդ 16 պետութեանց ներկայացուցիչները, որոնք միեւնոյն ատեն կը խորհրդակցին իրենց կառավարութեանց հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ չատ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս խորհրդակցութեանց:

× Նախագահ Թրումըն խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յոյս յայտնեց թէ Գ. Կրոմիքոյի լուսաբանութիւնները պիտի դիւրացնեն բանակցութիւնները՝ զինադուլ կնքելու համար Քորէայի մէջ: «Չեմ կրնար հաւաստել թէ բանակցութիւնները պիտի յաջողին, բայց կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ կ'աշխատի իր ամբողջ ուժով եւ կը յուսայ եզրի մը յանգիլ»: Միեւնոյն ատեն դիտել տուաւ թէ ճշմարիտ աղէտ մը պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներուն եւ ազատ աշխարհին համար, եթէ թուլնայ վերազինման ծրագրին գործադրութիւնը, զինադադարէ մը վերջ:

× Վերջին լուրերու համաձայն, ընդհանուր լաւատեսութիւն կը տիրէ քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Իրանի վարչապետը Թրումընի դիմաց

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԵԼՔ ՄԸ ԳՏՆԵԼ

Իրանի վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, նամակ մը ուղղեց Մ. Նահանգներու նախագահին, անգլեւիրանեան վէճին առթիւ:

Այդ նամակով Տոքթ. Մոսատեղ «վնասակար գործունէութիւն» կը վերագրէ Անգլեւիրանեան Ընկերութեան, «որ դրդեց օտար պաշտօնէութեան հաւաքաբար հրաժարիլ, եւ քաջալերեց նաւապետները՝ որպէսզի չստորագրեն Իրանեան ազգ. ընկերութեան ընկալագիրները: Տարակոյս չկայ թէ քարիւղի արտադրութեան ընդհատումը վնասակար պիտի ըլլայ ոչ միայն Իրանեան ժողովուրդին, այլեւ Անգլիոյ եւ բոլոր յաճախորդներուն համար: Իրանեան կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը ամէն ջանք պիտի փորձեն, կանխելու համար քարիւղի չահագործման ընդհատումը, որուն պատասխանատուն պիտի համարուի Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը»:

Պարզելով ամբողջ անցուդարձը, վարչապետը կը յայտարարէ թէ Իրանի կառավարութիւնը հարկադրուած էր ազգայնացում կատարելու, թէ «առաւելագոյն համբերութեամբ չարժեցաւ, համաձայնութեան մը յանգելու համար: Ան մէկուկէս ամիս պայմանաժամ չնորհեց ընկերութեան, բանակցութիւններ կատարելէ առաջ, միշտ կրկնելով, սակայն, թէ բանակցութիւնները կը վերաբերին միայն քարիւղի ազգայնացման օրէնքին գործադրութեան եղանակներուն: Իրանի կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է հատուցում տալու»:

Վարչապետը ապա յիշելով երկու երկիրներուն բարեկամական յարաբերութիւնները, յոյս կը յայտնէ թէ «աշխարհի ազատ երկիրները եւ մանաւորապէս ամերիկեան կառավարութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺԵ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Դ.

ԳՐԱԲԱՐԻ ՀԱՐՑԸ

Ստալինի լեզուաբանական ուսմունքի մէջ միմեանց հակադրուած են ազգային լեզուն եւ բարբառները: Առաջինը սահմանուած է «դարերի ընթացքում», «հարիւրաւոր սերունդների ջանքերով» եւ կոչուած է «բաւարարելու ամբողջ հասարակութեան (ամբողջ ազգի՝ Ա. Խ.) կարիքները»: Բարբառները, ընդհակառակն, սեփականութիւնն են այս կամ այն դասակարգի եւ կարճատեւ կեանք ունին: Նրանք զուրկ են ինքնուրոյնութիւնից եւ «ճիւղաւորումներ են համաժողովրդական ազգային լեզուի», որ միշտ «գերիշխել է դիալեկտների վրայ»:

Այստեղից բնական եզրակացութիւն .—

Համաժողովրդական (համազգային) լեզուն մէկ է («միասնական է») եւ ունի տեւական կեանք, իսկ բարբառները, որ մէկից աւելի են, «դատապարտուած են մահացման»:

Սովետական «լեզուաշինարարութեան» խնդիրն է՝ պահել ու զարգացնել միասնական լեզուն եւ հաշուեյարդարի ենթարկել «դիալեկտ»ները:

Այս ինքնին դիւրին խնդրի գործնական լուծումը հայ իրականութեան մէջ պիտի հանդիպէր որոշ դժուարութեան, որովհետեւ բարբառների դէմ դիմաց մենք ունենք ոչ թէ մէկ, այլ երկու գրական լեզու: Այս պարագան, ինչպէս տեսանք նախորդ յօդուածում, չէ նախատեսուած Ստալինի լեզուաբանական ուսմունքի մէջ :

Ի՞նչ անել, ուրեմն :

Հայ բոլշեւիկները վերոյիշեալ դժուարութիւնից դուրս գալու համար նաեւ այս անգամ դիմում են բազմաչարչար դիալեկտիկային: Եթէ Ստալինի ուսմունքը չի յարմարում հայ իրականութեան, ապա այդ իրականութիւնը պիտի յարմարեցնել — ինչ գնով էլ որ լինի — Ստալինի ուսմունքին: Եւ այստեղից ահա հարցի ծանօթ լուծումը: Արեւմտահայերէնը նոյնպէս «դիալեկտ» է, որ պիտի «լիկվիդացուի» (հաշուեյարդարի ենթարկուի), որպէսզի մէջտեղը մնայ մէկ համաժողովրդական հայ լեզու, սովետահայ (արեւելահայ) լեզուն :

Բայց արեւմտահայ լեզուի «դիալեկտացումով» դեռ եւս չի լուծւում ամբողջովին հայ միասնական լեզուի խնդիրը :

Կայ նաեւ գրաբարի հարցը, որ նոյնպէս չի նախատեսուած Ստալինի ծանօթ յօդուածների մէջ: Գրաբարի գոյութիւնը, եթէ ոչ արեւմտահայերէնի չափ, բայց այնուամենայնիւ որոշ խոչընդոտ է հանդիսանում սովետահայ լեզուի միասնականութեան սկզբունքի հռչակման եւ կիրառման համար: Պէտք է, ուրեմն, լուծել նաեւ գրաբարի հարցը: Անշուշտ, միշտ յենելով Ստալինի լեզուաբանական աշխատութիւնների վրայ :

Այդ լուծումը եւս տուել են հայ բոլշեւիկները եւ տուել են նաեւ գրաբարի «լիկվիդացման» ուղղութեամբ :

Հաշուեյարդարը ներկայ դէպքում աւելի դիւրութեամբ է կատարուել, որովհետեւ գրաբարը խօսակցական եւ գրական լեզու լինելուց դադարել է եւ, այդ տեսակէտից, մրցակից չէ սովետահայ լեզուին: Դրա հետ մէկտեղ կայ, սակայն, գրաբարի հարցը, որ ներկայանում է որպէս գրաբարի գնահատման հարց, մեր արդի լեզուի համար նրա արժէքի, նրա նշանակութեան ճշդման հարց :

Կոմկուսի համագումարը (կամ աւելի ճիշդ կենտկոմի պլենումը) հէնց այդպէս էլ մօտեցել է գրաբարի հարցին: Կենտկոմի զոյգ ճառերի «դիրքաւորումը» գրաբարի արժէքի նկատմամբ ժխտական է :

Գրաբարը, ըստ Ս. Կարապետեանի, ոչ մի արժէք չի ներկայացնում: Նա մեռած լեզու է եւ «մեռած գրաբարի հնաբանութիւնները (արխայիզմները), հակառակ որոշ լեզուագէտների ու գրողների հիացմունքներին, չեն կարող ազնիւ ծառայել համաժողովրդական հայ լեզուի հարստացման համար: Հայ լեզուն զարգանում է միայն սոցիալիստական մշակոյթի եւ տնտեսութեան զարգացման համընթաց»:

Նոյնն է նաեւ միւս ճառի՝ Զ. Գրիգորեանի դատաստանը գրաբարի նկատմամբ: «Սկսած 5-րդ դարի վերջից եւ մանաւանդ 6 դարից, ասում է նա, գրաբարը մահանում է եւ դառնում է յետադիմական պայքարի զէնք եկեղեցու ձեռքում ընդդէմ աշխարհիկ մշակոյթի, ընդդէմ հայ ժողովրդի վաւերական լեզուի՝ աշխարհաբարի զարգացման: Այս տեսակէտից ակնյայտ է վնասակարութիւնը գրաբարի վերակենդանացման ինչպէս նաեւ այն պաշտամունքի, որ գոյութիւն ունի որոշ լեզուագէտների, բանաստեղծների եւ գրողների շարքերում»:

Իր այս ժխտական վերաբերմունքը հանդէպ գրաբարի հիմնաւորելու համար, Զ. Գրիգորեանը ոգեկոչում է Ստ. Շահումեանի եւ Սուրէն Սպանդարեանի մղած պայքարը գրաբար լեզուի դէմ:

«Իր ժամանակ, ասում է նա, գրաբարի դէմ գործօն պայքար են ծաւալել հայ բոլշեւիկեան մամուլը, Լենինի եւ Ստալինի աշակերտները եւ զինակիցները՝ Շահումեանը եւ Սպանդարեանը, որոնք մեծ դեր են կատարել հայ լեզուի զարգացման մէջ» (ընդգծուած է մեր կողմից՝ Ա. Խ.) :

Եւ վերջացնում է կոչ անելով, որ «յստակութիւն մտցրուի հարցի մէջ, որ հաշուեյարդարի ենթարկուի գոյութիւն ունեցող շփոթը գրաբարի գնահատման հարցում »:

Այդ կարգի շփոթութիւններ ու անյստակութիւններ թոյլ են տուել իրենց սովետահայ շատ գրողներ, որոնք գործ են ածել իրենց երկերի մէջ ոչ միայն առանձին բառեր, այլ նոյնիսկ ամբողջ արտայայտութիւններ :

Եւ Զ. Գրիգորեանը բերում է օրինակներ Դ. Դեմիրճեանից, Ն. Զարեանից եւ միւս գրողներից:

Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ի մէջ կարելի է հանդիպել հետեւեալ արտայայտութիւնների, առնուած շատոնց մեռած գրաբարից. —

« Տէր, ուղղեա զգնացս իմ», «Հրամանդ ի կատար», «Ճանապարհդ ի բարին», «ի հատուցումն», « ի յարգանս նորա հօր բարութեան» եւն.:

Ն. Զարեանը իր «Արա Գեղեցիկ»ի մէջ, գրել է.—«Իմ երկիւղն ի բաց վանեց», «Հաստիր դաշնագրութեան», «ի քար կը սպասեմ, եւ բել դեսպան հրեշտակեց» , եւն.:

Ն. Զարեանը, ըստ ընկալեալ սովորութեան (ներողութիւն, «ընդունուած սովորութեան համաձայն»), անմիջապէս մեղայի է եկել եւ մի երկար յօդուածով, տպագրուած «Սով. Գրականութիւն եւ Արուեստ» ամսաթերթում, խոստովանել է իր լեզուական սխալները եւ մասնաւորապէս գրաբար բառեր գործածած լինելու սխալը: Հետաքրքրական է, որ մէջ բերած օրինակների շարքում նա չի մոռացել յատկապէս «հրեշտակեց» բառը, որի գործածութիւնից խոստացել է հրաժարուել այսուհետեւ:

Այս լա՜ւ:

Բայց մենք յիշում ենք, որ նոյն « հրեշտակել» բառը գործ է ածել իր կոնդակի մէջ նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը:

Արդեօք նա՞ էլ հանդէս պիտի գայ «ինքնաքննադատութեամբ» :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Կարմիր Վարդավառը

Կարմիր թուականի մը 36րդ տարեդարձն է այսօր: Թուական մը որ անմոռանալի պիտի մնայ սերունդէ սերունդ եւ պատմութենէ պատմութիւն: Այդ օրն էր որ արիւնարբու Թուրքը անդունդի եւ խաւարի մէջ անհետացուց Տարօնի փայլուն աստղերն եւ իր արի արանց ժողովուրդը :

Երեսունվեց տարիներ անցան այդ արիւնոտ եւ չարաբաստիկ թուականէն ի վեր, եւ երեսունվեց գարուններն ալ փտեցուցին մեր պաշտելի նահատակներուն ջարդ ու փշուր ոսկորները: Սակայն մեր վէրքերը դեռ շատ թարմ են: Ամէն տարի Յուլիսեան ամիսներուն արցունքի փոխարէն արիւն է որ կը հոսի մեր սրտերէն: Սեւ հողն անգամ կու լայ խորունկ վէրքի կսկիծէն :

Ո՛վ Տարօնի հայրենազուրկ խլեակներ աշխարհի որ ցամաքամասի վրայ ալ գտնուիք, ինչ դաւանանքի ալ պատկանիք, մի մոռնաք որ այսօր մեր սիրելի եւ բազմաչարչար նահատակներուն սուգի օրն է: Եկէք երկիւղածութեամբ եւ մեծ հաւատքով երթանք դէպի աւերակ ու խոպան Տարօն, ողբանք մեր նահատակներուն անթաղ շիրիմները, մեր այրուած քաղաքներն ու գիւղերը, մեր քանդուած վանքերն ու եկեղեցիները : Անցնինք անոր ծաղկաւէտ դաշտերը որ ոռոգուած են հազարաւոր մայրերու, հայրերու, քոյրերու, եղբայրներու եւ փոքրիկներու անմեղ արիւններով: Բարձրանանք Սուրբ Մարինէ եկեղեցու դիմաց «Սաչքիղուրան», երկիւղածութեամբ ծունկի գանք Գէորգ Չաւուշներու, Գալէներու, Յակոբներու, Պօղէներու, Թուրքէններու, Սարոներու, Տիգրաններու Թարփըթօղներու (Սարգիս), Սայդոներու, Մկրտիչներու, Միսաքներու, Նշաններու, Ճնդօներու, Պարսամներու, Պետոներու եւ Մօսոներու գերեզմաններուն եւ շիրիմներուն առջեւ անգամ մը եւս նորոգենք մեր ուխտը, եւ բարձր պահենք այն պաշտելի ու առնական դրօշը որ յանձնեցին մեզի մեր հերոսները: Անցնինք մեր կուսական անտառներն ու լեռները, կանգ առնենք Սէմալ եւ երկիւղածութեամբ ծնրադրենք ազատութեան մեծ գործիչին՝ Հրայրի գերեզմանին առջեւ, բոլոր սրտով գոչենք.— Յարգանք եւ հանգիստ քու ջարդ ու փշուր ոսկորներուդ :

Անհամար է թիւը Տարօնի ուխտեալներու, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը եւ ինչքը ի սպաս դրին յանուն մեր ժողովուրդի ազատագրութեան սրբազան պայքարին: Մոռնալով ընտանիք, տուն ու տեղ: Արհամարհեցին ամէն վտանգ եւ օր մըն ալ արիաբար զոհուեցան պարտականութեան եւ ազատութեան արիւնոտ ճամբուն վրայ, յեղափոխական խիզախ մահով :

Տարօնի ռազմիկները անհաւասար կռիւներու մէջ կ'արձանագրէին դիւցազնութեան այնպիսի դրուագներ, որ հայրենաշունչ երգերով կը տարածուէր ամբողջ ժողովուրդի մէջ: Նոյնիսկ Քիւրտն ու Թուրքը մեծ երկիւղածութեամբ կ'երգէին այդ դիւցազնական երգերը եւ կը յիշէին Գէորգ Չաւուշներու եւ Աղբիւր Սերոբներու անունները :

Հայրենի հողէն հալածուած առիւծ կորիւններու վերջին բեկորներս անգամ մը եւս ի մի հաւաքուինք անոնց յիշատակին առջեւ, նորոգենք մեր ուխտը, անգամ մը եւս ամրացնենք յաւիտենական Տարօնի ինկելի յիշատակը մեր սրտերուն խորը, որպէսզի արդիւնաւորուին մեր առաջնորդներու ցանած սերմերը, յանուն իրաւունքի եւ արդարութեան :

Աւանդական Վարդավառի տօնը խթան մը թող դառնայ մեզի վերապրողներուս: Գէթ տարին անգամ մը, վերյիշենք մեր նահատակները, մեր անցեալը, մեր աւանդութիւնները, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի ուխտագնացութիւններն ու անոր յեղափոխական վանահայր Վարդան վարդապետը, որպէսզի մեր հոգին ալ նորոգուի :

Փառք անունիդ, սիրելի Տարօն եւ պատիւ այն բիւրաւոր հերոսներուն որ զոհեցին իրենց կեանքերը մեր ազատութեան համար :

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Վերջին Վարդավառը

Հայ նահատակներու համազգային սգատօնէն անկախ, Տարօնցին կը սգայ առանձնապէս 1915ի Վարդավառը, երբ տեղի ունեցաւ Տարօնի հայութեան բնաջնջումը:

Չկայ ժողովուրդ մը այնքան չարչարուած, հարստահարուած եւ կոտորակուած, որքան հայ ժողովուրդը, մանաւանդ Տարօնի եւ միւս հայկական շրջաններու մէջ, իբրեւ հետեւանք իր աշխարհագրական դիրքին: Թուրանական խուժաններու ճամբուն վրայ, պարբերական սարսափները, կոտորածն ու աւերը որոշ չափով ստրկացուցին մեր նախնիքները, թմրեցուցին մեր մարտական կորովը: Միշտ կ'ըսէին.— «Թող անոնք աւերեն ու քանդեն, դարձեալ կը շինենք » …

Ո՛վ Տարօնի դժբախտ բեկորներ, այսօր Վարդավառ է, Տարօնի խաչելութեան թուականը: Մեր երկիրը ձգուած էր իր բախտին եւ կը շարունակէր իր պայքարը, մինչեւ որ դաշտը եւ քաղաքը մնացին փլատակներու տակ, 1915 թ. Յուլիս 23ին: Ժողովուրդին մէկ մասը հրկիզուեցաւ գոմերու եւ մարագներու մէջ, Արածանին եւ Մեղրագետը արիւնով ներկուեցան: Արիւնածարաւ թշնամին յաջողած էր գործադրել իր հայաջինջ ծրագիրը հայ ժողովուրդին գոնէ կէսին վրայ :

Թուականները կուգան ու կ'անցնին: Ահաւասիկ 36րդ գարունները փթթեցան մեր սիրելիներու արեան ոռոգումով եւ խամրեցան :

Տարօն, պաշտելի Տարօն,
Մենք կարօտ ենք քու հրեղէն արիւնին,
Որ հիմա կը պլպլայ տրտմագին :
Կը յիշենք մենք արցունքներով ամէն օր,
Քու դաշտերդ որ են հիմա սգաւոր ,
Կռունկի հետ որ կը ճախրէ մենաւոր :
Տարօն, Տարօն, մէկ ալ յիշէ մեզ արցունքով,
Ինչպէս որ մենք Գէորգներու անունով,
Քեզ կը յիշենք ամէն վայրկեան, ամէն օր :
Տարօն… Տարօն վազքը ջուրերուդ մոլեգին
Որ օրերդ հին երգերով օրեցին ,
Դեռ կը հնչէ մեր որբացած սիրտերուն …
Տարօն… Տարօն, այժմ եղած ես գերեզման
Ուր քաջերուդ հոգիները կուգան մառն,
Քեզ կը հսկեն, քեզի հետ են անբաժան :
Օտարութեան հովերուն հետ մախազոյն ,
Հազար բարեւ, մեղմ համբոյրներ ու ողջոյն ,
Կը ղրկենք քեզ ու սարերուդ, գիւղերուդ :
Մեր պաշտած Աստուածը մանուկներուն իսկ չգթաց
Ա՜խ, արդեօք պիտի գայ օր մը կրկին զքեզ տեսնեմ ժամը վերջին
Կարօտ առնենք հայրենիքին, պառկինք մեր պապերին կողքին :

Մեր մամիկները այս կ'երգէին կոտրածի օրերուն. —

Տաղլար վէ թաշլար արիւնով ներկուած
Խանեան ու գունտան, եա բապի, բոցերով ծածկուած :
Տումանլարընտան արեգակ մարած
Հայաթը քըրտըն, եա բապի, մութ երկիր պատած :
Սիւտլի չոճուքլար ի գիրկ մայրերուն
Եա բապի, ի մէջ բոցերուն :

×

Մեռնիմ քեզ, լուսնեակ, գոհար պատուական
Ցըռ փըռ քար Սասուն Տարօն սիրական
Քեզ բան եմ պատմում Հայի ցաւերից

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ տան մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նիստ, Մաքսիմ Գորկիի մահուան 15ամեակին առթիւ։ Արձակագիր Դերենիկ Դեմիրճեան եւ Նեբուչեան խօսեցան ռուս գրագէտի կեանքի եւ գործի մասին։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻ շէնքին մէջ տեղի ունեցաւ երաժշտական ուսումնարանի տարեվերջի համերգ – հանդէսը։ Երգեցին եւ նուագեցին ուսանող - ուսանողուհիներ, հայկական եւ եւրոպական դասական կտորներ։

Այս տարի երաժշտանոցը կ'աւարտեն 33 երգիչներ, ջութակահարներ, թաւ ջութակահարներ եւ երաժշտագէտներ։ Բոլորն ալ պիտի գործեն իբրեւ դասատուներ եւ երգիչ – երաժիշտներ զանազան շրջաններու մէջ։— Գ. Ծիծեռնակ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ երաժշտագէտներ ղրկուած են Խ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Արուեստի բաժնին կողմէ, պետութեան զանազան շրջանները ձայնագրելու համար ժողովրդական երգերը։ Վերջերս Մարտունիի շրջանը մեկնած են երաժշտագէտներ Սամուէլեան եւ պետական խումբի գեղարուեստական ղեկավար Թաթուլ Ալթունեան։

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 60 ՅԱՅՏՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ գլխաւորութեամբ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի մեկնած են Բագու։ Պիտի այցելեն նաւթարդիւնաբերական շրջանները, գործարանները եւ Ազրպէյճանի այլ գեղատեսիլ վայրերը։ Պիտի նկարեն արդիւնաբերական ձեռնարկներու եւ բանուորներու աշխատանքի տեսարանները ինչպէս եւ հանրապետութեան մէջ ականաւոր մարդոց դիմանկարները։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ստեղծագործութեան ամբողջական ժողովածուն հրատարակուած է Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի կողմէ։ Գրքին մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն Թումանեանի յօդուածները հայ եւ վրացի ժողովուրդներու բարեկամութեան մասին։

« ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ » օրաթերթին ուղղուած նամակով մը երաժշտական գործիքներու խումբ մը վարիչներ կ'առաջարկեն երգեր ստեղծել ժողովրդական գործիքներու համանուագի համար, նկատելով որ ժողովրդական գործիքներու համանուագի համար լիարժէք երաժշտական գործիքներ չկան։ Անոնք կը դանգատին նաեւ թէ՝ Հ. ՍՍՌ (Հայաստան) Գիտութեանց Ակադեմիայի երաժշտութեան բաժինը եւ Ժողովրդական Ստեղծագործութեան Տունը իրենց հաւաքած սովետական շրջանի ժողովրդական երգերէն եւ ոչ մէկը մինչեւ այսօր չեն մշակած ժողովրդական գործիքներու համանուագի համար։

Երբ որ գաս անցնիս Մշոյ վերեւից
Սալմայ Դուրանի պառկած քաջերին
Սիրոյ ողջոյն տաս Գէորգ Զավուշին։

Ցարգանք Տարօնի նահատակներուն եւ բիւր համբոյր Մեսրոպներու, Մամիկոնեաններու, Հըբայրներու, Աղբիւրներու, Զավուշներու, Հաճի Յակոբ Կոտոեաններու, Կորիւններու, Մճօներու, Մուրատներու ծննդավայր Տարօնին։

Լ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ 190 հազար զարդածառեր եւ թուփեր տնկուած են այս տարի։ Սթալինի վիթխարի յուշարձանին շուրջը երկու հեկտար տարածութեամբ կը շինուին գեղարուեստօրէն ձեւաւորուած ծաղկանոցներ։ Երեւանի ծաղկազարդման համար բուսաբանական մարմինը իր ջերմոցներուն մէջ կ'աճեցնէ բուրաւէտ եւ բազմերանգ ծաղիկներու մօտ հինգ միլիոն սածիլ։

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ լոյս տեսած ենք նաեւ Հայրենի Գեղաշէնի մէջ (Արտաշատ) 250 մեթր տարածութեան վրայ, մարգերը դասաւորուած են փայտէ տաշտակներու մէջ, գետնէն մէկ մեթր բարձրութեամբ։ Այդ ջերմոցին մէջ սածիլները աւելի առողջ կ'ըլլան եւ աւելի արագ կ'աճին։

ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ լոյս տեսած են, Հայրենի գրականութեան դասագիրք մը վեցերորդ դասարանի համար։ Ցարդ 1951—52 ուսումնական տարուան համար լոյս տեսած են 35 դասագիրքեր։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Ինչպէս ամէն տարի եւ ամէն տեղ, Հ.Յ.Դ. «Խաժակ խումբն ալ տօնեց Մայիս 28ի տարեդարձը։ Անշուշտ զղջացին անոնք որ ներկայ չէին։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ոգեւորեց հանդէսը իր խմբերգներով, արտասանութիւններով եւ մեներգներով։

Ապրի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը։ Ունեցանք կենդանի պատկեր մը նորոգոյն։

Օրուան նախագահը, ընկեր Գրիգոր Դաւիթեան բացատրեց տօնակատարութեան իմաստը։ Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկ. Ե. Ադամեան։ «Խաժակ» խումբին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Աճէմեան։ Օրուան բանախօսը, ընկեր Թագոյեան փառաբանեց հայ ժողովուրդին ազատասիրութիւնը եւ հայրենասիրութիւնը, Վարդանանց պատերազմէն մինչեւ մեր ժամանակները։ Շեշտեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նոր սերունդին կ'ուսուցանէ պայքար յանուն արդարութեան եւ ազատութեան։

Ցետոյ Նոր Սերունդի անդամները պարեցին հայկական պարեր իրենց տարազներով։

Կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ միշտ պատրաստ է ծառայել հայրենիքի համար։ Շնորհակալութիւն Մարսէյլէ եկած Նոր Սերունդի ընկերներուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ մը իրականացնելու համար Փարիզի մէջ կազմուած է կոմիտէ մը՝ բաղկացած շարժանկարի մասնագէտներէ, արուեստագէտներէ եւ գրագէտներէ։ Ամէնէն պատկերալից բառերը, եւ կամ սահմանումները որոնք կրնան պատկերի փոխուիլ, համայնագիտարանին մէջ պիտի գրուին բարձր ոճով, բառ հեղինակին։ Ամէն մէկ «յօդուած» պիտի ծառայէ կարճ մեթրի, ողբերգութիւն, փաստանկար, կենդանի ուրուագիծ։ Թէեւ այս տեսակ շարժանկարները դպրոցներու եւ համալսարաններու համար են, բայց պիտի տրուին նաեւ ժողովուրդին, սրահներու թէ հեռատեսիլի մէջ (télévision)։

ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
(Զեկոյց թիւ 2)

Հայաստ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան ընտրական յանձնաժողովը կը հաղորդէ հետեւեալը.—

1.— Փարիզի եւ շրջակայից Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներու ընտրութեանց գործողութիւնները հակակշռելու նպատակաւ, կատարուած բողոքներու վրայ, յանձնաժողովս պահանջած էր եկեղեցւոյ հին վարչութեան նախագահ Պ. Գ. Պօղոսատեանէ, իր տրամադրութեան տակ դնել ընտրութիւններու վերաբերեալ փաստաթղթերն ու տոմարները։

Մինչ այդ, ինքնակոչ «վարչութիւն» մը ինքզինքը գործի կոչելով, մերժեց մեր օրինական պահանջը։

Հնարաւորութիւն չունենալով քննելու ընտրութեան գործողութիւնները, միւս կողմէ նկատի ունենալով որ կարգ մը ապօրինութիւններ գործուած են, չրսելու համար բացարձակ զեղծումներ, որոնք միայն յետ քննութեան կարելի է հաստատել, Ընտրական Յանձնաժողովս կը յայտարարէ 1951ի Յունուարի ընտրութիւնները անվաւեր։

2.— Ինքնակոչ վարչութեան կ'ազդարարէ որ իրաւունք չունի Հայ. եկեղեցւոյ հաւատացեալներու կրօն. ընկերակցութեան գործերը վարելու, ապօրինի գործերով կատարուած իրողութեան առջեւ դնելով հասարակութիւնը։ Կը զգուշացնէ ինքնակոչ վարչութիւնը ապօրինութեանց ծանր հետեւանքներէն, որոնց պատասխանատուները հասարակաց կարծիքին յանձնելն իր պարտականութիւնը պիտի համարէ։

Ապօրէն կը յայտարարէ ինքնակոչ վարչութեան կողմէ քահանայի մը ընտրութեան վերաբերեալ ընդհ. ժողովի հրաւէրը։

Ընտր. Յանձնաժողովս բացած է քննութիւն մը, ընտր. գործին վերաբերեալ անկանոնութիւններուն փաստաթուղթերը հաւաքելու համար։ Յանձնաժողովս ընդհ. ժողովի պիտի հրաւիրէ Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. բոլոր անդամները, հաղորդելու համար անոնց իր քննութեանց արդիւնքը։

Ի դիմաց Ընտրական Յանձնաժողովի ընդհ. քարտուղար՝ Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, ատենապետ՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՉԷՆԿԻԼԷՐԻ ՄԱՍԻՆ

« Այսօր » իր 132 թիւով տպեց «Նիւթեր Հայոց պատմութեան համար» խորագրով յօդուած մը, որով Չէնկիլէրցիներուն կը վերագրուի «բոշայական ծագում»։

Յօդուածագիրը, Յակոբ Ալոճեան ի՞նչ հիման վրայ իբրեւ իրականութիւն կը ներկայացնէ այդ ենթադրութիւնը։

1915ին, չարաչար խոշտանգուած գաւառացին չի կրնար հանդուրժել որ նոր կսկիծներ պատճառեն իրեն։

Համախորհուրդ՝ գիւղիս մնացորդներուն հետ, հրապարակաւ կը հրաւիրեմ յօդուածագիրը եւ կը սպասեմ իր լուսաբանութեան։— Գույումճեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Զ.

« Սլաւօն Ժամանակագրութիւնը » նոյնը կը պատմէ։ Իսկ Ֆրանցէս ալ կ'ըսէ թէ երկինքին մէջ յանկարծ սաստիկ լոյս մը շողշողաց եւ քաղաքին վրայ տատանած մնաց ամբողջ գիշերը։ Եթէ ոչ անկարելի, գոնէ շատ դժուար է ժողովրդական աւելորդապաշտութեան երեւակայածսխալն ու ուղիղը իրարմէ զանազանել այս վկայութիւններուն մէջէն։

Ամէն պարագայի մէջ տպաւորութիւնը ջախջախիչ եղաւ։ Պարպարօ աւելի ճշմարտանման եւ աւելի պարզ պատճառ մը կը ցուցնէ եւ կ'ըսէ որ՝ թէ իր զինուորները ուրախացնելու եւ անոնց սիրտ տալու եւ թէ մօտալուտ գերագոյն յարձակումը տօնելու համար թրքական բանակին երկայնքին վրայ Սուլթանին կողմէ վառել տրուած հսկայական խարոյկահանդէսներու ցոլքն էր այդ լոյսը։

Այդ ցնորական լուսավառութիւնը որու կ'ընկերանային թրքական բանակին եռուզեռն ու պոռչտուքները, սարսափ տարածեց ամբողջ քաղաքին վրայ եւ ամէնքն ալ լալով պոռալով աղաչեցին Աստուծոյ եւ Ս. Մարիամի որ զիրենք պաշտպանէ պաշարողներու վրէժխնդրութեան դէմ։ Օր ցերեկի պէս լոյս էր ամէն կողմ։ Նոյնիսկ մոռցան ռմբակոծութիւնը, որ բնաւ չէր դադրեր եւ որ այդ օրը ուրիշ ամէն օրէ աւելի աւերիչ դեր կատարեց։ Ցատկօրէն ամէն մէկ վրան կ'երեւար թշնամի բանակին մէջ, այնքան վիթխարի լոյս մը կ'արձակէին այդ անհամար հուրերը։

Ինչ որ պատմագիրներու վկայութիւններէն քիչ շատ որոշ կարելի է հասկնալ, սա է թէ այդ լոյսերուն առթած յուզումին տակ շատեր յորդորեցին կայսրը որ ձգէ փախչի, քանի որ յայտնի էր թէ Տէրը զինքը լքած էր, բայց Կոստանդին մինչեւ վերջը անդրդուելի մնաց եւ չուզեց հեռանալ իր սիրելի քաղաքէն, ուր գիրկընդխառն կռուի մէջ անհետ պիտի ըլլար սպառապուռ։

Պաշարեալները սպառումի վերջին սահմանին հասեր էին, աւելի քան վեց շաբաթէ ի վեր ձեռքը ոտքը բռնող բնակչութիւնը, էրիկմարդ, կին, տղայ, աղջիկ, քահանայ, կրօնաւոր, մայրապետ գիշեր ցերեկ կը նորոգէին պարիսպին շարունակ փուլ եկած խրամները, մանաւանդ՝ Լիկոսի հովտին մէջ ուր կարծես թէ կեդրոնացած էր թշնամիին գրոհը, ուր ան կը նետէր իր հրէշ թնդանօթին վիթխարի ռումբերը, որոնք մինչեւ հազար երկու հարիւր լիպրա կը կշռէին եւ որոնց բախումէն քաղաքը կը դղրդար մինչեւ Ոսկեղջիւրի մէջը գտնուող նաւերը։

Մայիս 23ին նաւին վերադարձը եւ իր բերած լուրը թէ աւելորդ էր սպասել Եւրոպայէն ռեւէ օգնական նաւատորմի, վերջին քաջութիւններն ալ ընկճած էր։ Ժամէ ժամ, այս թշուառ բնակչութիւնը վերջնական յարձակումին կը սպասէր, որ պիտի չուշանար այլեւս։

Անշուշտ, Սուլթան Մուրատի օրով, 1422ի ամրան՝ Պոլսոյ վերջին պաշարման եւ նահանջի յիշատակը պաշարեալներուն մտքին մէջ էր եւ անով կը յուսադրուէին քիչ մը։ Այդ բարեպաշտ եւ աւելորդապաշտ հոգիները դեռ յոյս ունէին այն գերբնական մարգարէութեան վրայ՝ թէ յաղթական Թուրքերը մինչեւ Այա Սոֆիա պիտի յառաջանան, բայց հոն յանկարծ Տիրոջը հրեշտակը պիտի երեւար որ յարձակողը պիտի վտարէր եւ իշխանութիւնը զարձեալ կայսեր պիտի վերադարձնէր։

Բայց այդ ամէնը, աւաղ, զուր ու տարտամ յոյսեր եւ պարապ խօսքեր էին միայն։ Պոլսոյ մէջ ամէն մարդ որոշապէս գիտէր թէ անկարելի էր այլեւս դիմադրել, մանաւանդ որ Թուրքերը թըւական ահռելի առաւելութիւն մը ունէին։

Ամէն մարդ վստահաբար գիտէր թէ վերջը մօտալուտ էր, թէ կռիւը մահացու կռիւ մըն էր եւ թէ պաշարեալներուն համար միակ ապահով բան մը կար միայն, մեռնիլ եւ կամ անարգօրէն գերի ըլլալ։

(Շար.)

ԿԱՐԵՒՈՐ ռազմափորձեր պիտի կատարուին Յուլիսին, մասնակցութեամբ արեւմտեան չորս պետութեանց օդատորմիղներուն։ Ֆրանսական օդանաւեր պիտի փորձեն ռմբակոծել Հռոմը, Նափոլին եւ ուրիշ իտալական քաղաքներ։ Հրամանները անգլերէն պիտի տրուին։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Վոլոյի զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց վեց համայնավարներ։

պիտի չզլանան իրենց աջակցութիւնը Իրանի ազգային տենչերուն, այս հարցին մէջ» :

× Գ. Թրումըն հարցումի մը պատասխանելով, յայտարարեց թէ հարցը կապ չունի իր երկրին կամ իրաւասութեան հետ ։ Բայց եւ այնպէս, Անգլիոյ մէջ կը կարծեն թէ կարելի է ելք մը գտնել վերջին պահուն, եթէ նախագահը միջամտէ :

Մինչ այս մինչ այն, Պարսիկները կը շարունակեն գործել ։ Կառավարութիւնը յայտարարեց թէ պատրաստ է եռ առնելու վնասարարութեան օրէնքը, եթէ Անգլեւիրանեան ընկերութեան պաշտօնեաները շարունակեն աշխատիլ, փոխանակ հաւաքաբար հրաժարելու ։ Միեւնոյն առեն, Պարսիկները գրաւեցին Անգլեւիրանեան ընկերութեան գրասենեակները, դուրս հանելով անգլիացի պաշտօնեաները ։ Յետոյ, կառավարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց Իրաքի դեսպանատան գործակատարին, զանգատելով թէ թոյլ տուած են որ բրիտանական մարտանաւ մը խարսխէ ձգէ Իրաքի ջուրերուն մէջ եւ ցամաքի վրայ ալ զինուորական կայան մը հաստատուի, ահաբեկելու համար Իրանը ։ (Լոնտոնի մէջ գիտել կուտան թէ Անգլիա դաշնագիրներ ունի թէ Իրաքի եւ թէ Իրանի հետ, այս իրաւունքներու մասին) ։

× Հեռագրի մը համաձայն, բրիտանական կառավարութիւնը ի հարկին Ազգաժողովին պիտի դիմէ ։— Հնդկաստանի վարչապետը չափաւորութեան հրաւիրեց Իրանի կառավարութիւնը ։— Բրիտանական քարիւղատար նաւերուն յանձնարարուեցաւ այլեւս Աբատան չհանդիպիլ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ամերիկեան նաւատորմին հրամանատարը՝ ծովակալ Քերնի, Նափոլի հասնելով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ վարչապետին հետ ։ Համայնավար ծերակուտականները բողոքեցին այս այցելութեան, ինչպէս եւ այն ծրագրին դէմ, որուն համաձայն Նափոլի պիտի հաստատուի ամերիկեան հրամանատարութիւնը, իսկ Լիվոռնոյի նաւահանգիստը պիտի տրամադրուի՝ պարէն փոխադրելու համար Աւստրիոյ ամերիկեան բանակին ։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարին իրաւասութիւն տրուեցաւ ի հարկին ներում շնորհել Գերմանիոյ պատերազմի ոճրագործներուն ։ Ցարդ այս իրաւասութիւնը կ'իյնար բրիտանական մարզպանին ։

UNESCOի ընդհ. ժողովին մէջ քուէարկելու իրաւունք տրուեցաւ ազգայնական Չինաստանի, թէեւ անդամատուրքը չէ վճարած ։ . . .

ԲՈՒԹՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ պատահեցան Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին առջի օրուան նիստին մէջ ։ Ժողովին համայնավար անդամները անարգեցին Սէնի նահանգապետը եւ ոստիկանական վերատեսուչը ։ Ուրիշներ ալ պոռացին կարմիրներու երեսին,— «Դուք Սթալինի սպասաւորներն էք» ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հովուապետը, դերապայծառ Կրոզ, 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, ինչպէս եւ ստացուածքներու գրաւման եւ իրաւազրկութեան, իբրեւ դաւադիր ։ Ամբաստանեալներէն մէկը մահուան դատապարտուեցաւ, իսկ միւսները 8—14 տարի բանտարկութեան ։ Դատաւորը եւ դատախազը, որոնք նոյնպէս դատած էին կարդինալ Մինծենթին, այս անգամ նկատի առած էին մեղմացուցիչ պարագաները ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՇԱՎԻԼ.— Եկեղեցական նորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ։ Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին ձեռնհաս դպիրներ, եւ երաժշտապետ Գ. Նշան Սերգոյեան ։ Այսուհետեւ ամէն ամսու առաջին եւ երրորդ կիրակիները կանոնաւորապէս Ս. պատարագ պիտի մատուցուի մատուռին մէջ ։ Տօնական եւ ուրիշ բացառիկ պարագաներ չեն կրնար խախտել այս որոշումը ։

× Ի գիտութիւն Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կոնէօվիլի բարեպաշտ ժողովուրդին, կը յայտարարուի, թէ այս կիրակի Վարդավառի տօնին առթիւ Ս. պատարագ կը մատուցուի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ եւ օրուան տօնին մասին ծանօթութիւններ կը տրուի պատարագիչ քահանային կողմէ ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Վարդավառի տօնին առթիւ, այս կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի ։ Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին ։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան ։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Կ. ՄՈՄՃԵԱՆԻ

Փարիզեան բնանկարներու ։ Բացում (Vernissage) երկուշաբթի 2 Յուլիս ։ Բաց է մինչեւ Յուլիս 17, ամէն օր ժամը 11—19, բացի կիրակիներէ ։

ՄԱՑԻՍ 28Ը

—

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքապետարանի սրահը, (rue Stalingrad)

Այս կիրակի, ժամը 16էն կէս գիշեր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն ։

Կը նախագահէ ընկեր Պ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ ։

Կը խօսի ընկեր Հ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Կառախումբ Մոնփարնասէն եւ Սէն Լազարէն ։ Հանրակառք Փոն տը Սէվրէն, իջնել Puits sans Vin ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի ։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, 6 rue Jean B. David, Républicainsներու սրահը ։

Կը նախագահէ ընկեր Տ. ՁԷՔԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

×

ՓՈՆԹԷԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ խումբի, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, այս կիրակի ։

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին ։ Մարսէյլէն հրաւիրուած են երգողներ եւ արտասանողներ ։

Սիրով կը հրաւիրուին Փոնթէի եւ Ավինեոնի հայրենակիցները, Փոնթէի կանանչազարդ հաւաքավայրը ։

Վասպուրականի Հայր. Միութիւն

1 Յուլիս կիրակի ժամը 15էն կէս գիշեր

Cercle Militaire, Place St. Augustin

Ցերեկոյթ պարահանդէս

կը մասնակցին Տիկին Սարգիսեան, Օր. Ճինճեան, Օր. Կառվարեց, Պ. Գմբէթեան, Պ. Գարեգին եւ ծանօթ սիրողներ ։

Արտասովոր անակնկալներ

ՄԱՉԵՆՑԻ հանրածանօթ եւ սիրուած նուագախումբը ։

Պիւֆէ ։ Տոմսերը հայ գրատուններէն, ճաշարաններէն եւ նպարավաճառներէն ։

Ապահովեցէք ձեր սեղանները, հեռախօսել Լոուռին, Ale. 16.65 ։

«Ֆ.Հ.Մ. Ը.Մ.Ի ԳԻՇԵՐ»Ը

(ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

—

Մեծ երեկոյթ պարահանդէս

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Charentonի Salle des Fêtesի մէջ, rue de la République

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ի ներկայութեան քաղաքապետ Mr. GUERIN (Charentonի) եւ Mr. BLEUSE (Ալֆորվիլի) ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։ Հայկ. երգ, պար ։ Ներկայ կ'ըլլայ

GREGOIRE [ex Coco) ASLAN

Եւրոպական պար, Formation Tango Typique

RICARDO ZARIAS

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Իջնել Métro Charenton Ecoles, սրահը 30 քայլ ։

Մուտք 200 ֆրանք ։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 1, Ֆուրվիէրի գեղակերտ տաճարին մէջ հայրապետական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ կէս օրէն վերջ Սալ Ռամոյի մէջ իրեն ի պատիւ երգահանդէս մը պիտի տրուի ժամը 15.30, Լիոնի հայ եւ ուգրանական երգչախումբերուն կողմէ ։

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի բոլոր Հայերը ։

× Երաժշտական երեկոյթ Սէն Շամոնի մէջ ի պատիւ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆի

Այս երկուշաբթի, ժամը ճիշդ 20ին, Սալ Լամարթինի մէջ ։ Սիրով կը հրաւիրուի Սէն Շամոնի, Սէնթ Էթիէնի եւ շրջանի հասարակութիւնը ։

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցչական ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Le Cadet սրճարանին վերնայարկը ։ (Métro Cadet) ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ընկեր Սիմոն Գալուստեանի բնակարանը ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Սէնթ Անի դպրոցը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎՐԻՊԱԿ.— Պ. Ա. Խոնդկարեանի յօդուածաշարքի Գ. մասին մէջ (Չորեքշաբթի), Ա. սիւնակ, վարէն վեր 4րդ տող, «Կոմինտերնի» — կարդալ Կենտկոմի ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ա. ԽՈՒՄԲԸ

Օգափոխութեան կայանի Ա. խումբը Կրընոպլը կը մեկնի այս կիրակի (Յուլիս) երեկոյեան ժամը 9ին, Կար տը Լիոնէն ։ Հաւաքուիլ մեկնումի (Départ) կողմի մեծ Hallին մէջ ։

ՄԵԾ Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. «Յար. Շահրիկեան խումբին, այս կիրակի ։ Autocarը վերապահուած է միայն արձանագրեալներուն եւ կը մեկնի ժամը ճիշդ 8.30ին ։ Հաւաքատեղի Place Jean Jaurès (Mairie) եւ Bld. Carnot ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի Խրիմեան դպրոցի կրթական մարմինը կազմակերպած է բացառիկ հանդէս մը, Յուլիս 1ին, կիրակի օրը ժամը 15ին, Խրիմեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու եւ արենոյշներու ։ Աշակերտութեան պիտի բաժնուի մրցեղէն ։ Մուտքը 100 ֆրանք ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու ամավերջի հանդէսը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Հ. Օհանջանեան» սրահին մէջ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Մանկական թատերախաղեր, երգ, արտասանութիւններ եւ զանազան խաղեր ։ Խօսք պիտի առնեն ուսուցիչները ։

Մուտքը ազատ է ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Գորտոյի դպրոցի տարեվերջի հանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին, Սըռնոնի ընկերվարականներու սրահին մէջ ։

Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, մեներգ եւն. ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Դէպի Վիլ Ֆրանշ ։ Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Լիոնի եւ Վիլ Ֆրանշի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբերուն ։ Այս կիրակի ամբողջ օրը, Վիլ Ֆրանշի Chateau de Longeviallei գեղատեսիլ ծառաստանին մէջ ։

Երգ, մեներգ եւ հաճելի անակնկալներ ։

Առատ կերուխում, մատչելի գիներով ։

Autocar առնել Place Guichardէն ժամը 9ին եւ 10.30ին ։

Երթուդարձի տոմս 200 ֆրանք ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը, 14էն 17 տարեկան, վաճառականութիւն սորվելու փափաքով, ներկայացուած իր ծնողքին կողմէ ։

Դիմել ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան ։

×

Տնական աշխատանքի համար կին մը կամ աղջիկ մը ։ Լաւ վճարում եւ տան մէջ պառկելու յարմարութիւն ։ Դիմել Ա. Համալեանի, 68 rue Nationale, Marseille ։

ԱՄԷՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԵԱՆ,
ՀՐԱՒԻՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄՏԵՐԻՄԸ

"ՇԻՐԱԿ„ ՕՂԻՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)